

ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ
ΑΓΓΕΛΙΚΟΥΔΗ

--

ΣΥΜΕΩΝ
ΤΟΥ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ
ΕΡΓΑ

21Α

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ
ΑΠΟ ΤΟΝ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
ΠΤΥΧΙΟΥΧΟ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ
ΤΩΝ

ΝΗΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ
21Α

ΕΠΟΠΤΗΣ - ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Π. ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΠΕ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1997

Copyright :

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ

Μενελάου 3, Θεσσαλονίκη

Τ. Θ. 400 90. 560 00 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 031/283 280. Οικίας 031/696 653.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στόν παρόντα τόμο δημοσιεύονται κατά σειρά ἔργα τῶν Πατέρων:

1. Καλλίστου Ἀγγελικουῶδη τοῦ Μελενικιώτου, *Κεφάλαια Περί Προσευχῆς*, β) *Περί ἡσυχαστικῆς τριβῆς* καὶ γ) *Ἐκλογή ἀπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων, Περί προσευχῆς καὶ προσοχῆς*.

2. Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ, *Παράφρασις εἰς ΠΝ' Κεφάλαια εἰς τοὺς πενήκοντα Λόγους τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου*.

Ὁ Κάλλιτος Ἀγγελικουῶδης ὁ Μελενικώτης ἤκμασε κατὰ τὸ δεύτερο ἡμῶν τοῦ ἰδ' αἰῶνα καὶ ἔζησε κοντὰ στὸ Μελένικο τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἔξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα “Μελενικιώτης”, καὶ ὅπως πληροφορούμαστε ἀπὸ σιγίλλιο τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Φιλοθέου Κοκκίνου (1353-1354 καὶ 1364-1376) ἦταν ἱερομόναχος καὶ ἀσκούσε τὸν μοναχικὸ βίον πρὶν ἀπὸ τὸν Μάιο τοῦ 1371 σὲ κάποιο “κάθισμα” στὸ ὁποῖο εἶχε οἰκοδομήσει καὶ ἱερὸ ναό. Γύρω ἀπὸ τὸν ναὸ αὐτὸ ζοῦσε ἀρκετὸς ἀριθμὸς ἀσκητῶν καὶ μοναχῶν ποὺ εἶχαν καρεῖ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Κάλλιτο. Πρὶν ἀπὸ τὸ 1371 ὁ ἡγεμόνας τῶν Σέρβων Ἰωάννης Οὐγλιέσα εἶχε προσφέρει γιὰ τὸ κάθισμα τοῦ Καλλίστου “ἀμπέλιον καὶ ζευγηλατεῖον”, πράγμα ποὺ δείχνει ὅτι ἔχαιρε μεγάλης ἐκτιμήσεως ἀπὸ θρησκευτικούς καὶ πολιτικούς παράγοντες τῆς ἐποχῆς του. Ἀπὸ ἄλλο πατριαρχικὸ ἔγγραφο, ἀγνώστου χρόνου, χαρακτηρίζεται “ἄνθρωπος... πνευματικὸς καὶ ἐνάρετος καὶ ἡσυχαστής”, χαρακτηρισμὸς ποὺ δείχνει τὸν ὑψηλὸ βαθμὸ τῆς πνευματικότητος καὶ ἀσκητικότητος τοῦ Καλλίστου.

Ὁ Κάλλιτος Ἀγγελικουῶδης συνέταξε «ὄγκῳδες καὶ λίαν χυμῳδες νηπικὸν ἔργον», ποὺ παραμένει κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἀνέκδοτο, τμῆμα τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ μικρὸ ἀπόσπασμα «Περί ἡσυχαστικῆς τριβῆς» ποὺ φέρεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Καλλίστου Τηλικουῶδη, μὲ τὸ ὁποῖο καὶ ἐκδίδεται ἐδῶ. Ζώντας μέσα στὰ μεγάλα ρεύματα τοῦ Ἡσυχασμοῦ τοῦ ἰδ' αἰῶνα δὲν ἦταν δυνατόν νὰ μείνει ἀδρανής· ἔτσι συνέγραψε τὸ

μεγάλης σπουδαιότητας ἔργο του «Κατὰ Ἑλλήνων», μὲ τὸ ὁποῖο πολεμᾷ τὶς αἰρετικὲς ἀπόψεις τοῦ Θωμᾶ Ἀκινάτου.

Ὁ Κάλλιστος ὑπῆρξε πραγματικὰ μέγας ἡσυχαστὴς καὶ θεολόγος, καὶ ἔχοντας δεχθεῖ σὲ μέγας βαθμὸς τὸ φωτισμὸ τοῦ Πνεύματος, ὑπῆρξε μὲ πραγματικὴ πηγὴ θείας σοφίας καὶ γνώσεως.

Ἀπὸ τὰ 83 κεφάλαια *Περὶ προσευχῆς* τὰ 15-83 ἀνήκουν στὸν Κάλλιστο Ἀγγελικούδη, ὅπως αὐτὸ μπορεῖ νὰ τὸ διαπιστώσει κανεὶς ἀπὸ τὸ ὕφος, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι πέντοτε ἔντεχνο καὶ ἐπιτηδευμένο, τὴν ὀρολογία καὶ γενικὰ τὴν ὄλη φρασιολογία αὐτῶν, ἐνῶ τὰ πρῶτα 14 ἀνήκουν κατὰ πᾶσα πιθανότητα στὸν Πατριάρχη Κάλλιστο Α΄. Στὰ 69 αὐτὰ κεφάλαια μὲ βάση τὴ γνώση καὶ τὶς προσωπικὲς ἐμπειρίες του διαπραγματεύεται ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὴ νοερὴ καὶ καρδιακὴ προσευχὴ, μὲ τὴν πνευματικὴ θεωρία καὶ τοὺς θεωρητικούς, τὸν θεῖο φωτισμὸ καὶ τὸν θεῖο ἔρωτα, ποὺ πραγματικὰ γεμίζουν μὲ πνευματικὴ μέθη τὴν ψυχὴ τοῦ κάθε ἀναγνώστη.

Στὸ σύντομο *Περὶ ἡσυχαστικῆς τριβῆς* ἔργο του, ἐξαίροντας καὶ πάλι τὴ νοερὴ καὶ καρδιακὴ προσευχὴ καὶ ἐκθέτοντας τοὺς πνευματικούς καρπούς αὐτῆς, προβάλλει τὶς προϋποθέσεις ποὺ ἀπαιτοῦνται γιὰ νὰ ἐπιτύχει ὁ ἡσυχαστὴς, ἀλλὰ καὶ ὁ κάθε προσευχόμενος τὴν ἔνωσή του μὲ τὸν Θεό. Ἐνῶ στὸ συντομώτατο ἔργο του «*Ἐκλογή ἀπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων Περὶ προσευχῆς καὶ προσοχῆς*» τονίζει ὅτι ἀπαιτεῖται μεγάλη ἐπιμέλεια καὶ φροντίδα ἐπάγρυπνη τῆς καρδιᾶς γιὰ νὰ μπορέσει ἡ ψυχὴ νὰ ξεφύγει τὶς παγίδες ποὺ στήνονται ἀπὸ τὸν πονηρό, γιὰ νὰ μὴ μπορέσει αὐτὴ νὰ φτάσει στὸν τόπο τοῦ Θεοῦ, στὸν τόπο ἀναπαύσεώς του.

Πάντως χρειάζεται μεγάλη ἀκόμα ἔρευνα γιὰ νὰ διαπιστωθεῖ ἂν πραγματικὰ τὰ παραπάνω ἔργα εἶναι τοῦ Καλλίστου Ἀγγελικούδη, καθὼς καὶ τὸ *Περὶ θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ*, τὸ ὁποῖο ἡμεῖς ἐκδόσαμε στὸν προηγούμενο τόμο τῆς Φιλοκαλίας ὡς ἔργο τοῦ Καλλίστου Καταφυγιώτη.

Τὰ περισσότερα παραπάνω στοιχεῖα λαμβάνονται ἀπὸ τὶς ἐργασίες τοῦ Στυλ. Παπαδοπούλου, *Ἑλληνικαὶ μεταφράσεις θωμιστικῶν ἔργων - Φιλοθωμιστὰ καὶ ἀντιθωμιστὰ ἐν Βυζαντίῳ*, Ἀθῆναι 1967 καὶ *Καλλίστου Ἀγγελικούδη, Κατὰ Θωμᾶ Ἀκινάτου*, Ἀθῆναι 1970.

ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ
ΑΓΓΕΛΙΚΟΥΔΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ
ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ
ΠΕΡΙ ΗΣΥΧΑΣΤΙΚΗΣ ΤΡΙΒΗΣ
ΕΚΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΟΧΗΣ

ΣΥΜΕΩΝ
ΤΟΥ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ

ΠΑΡΑΦΡΑΣΙΣ
ΕΙΣ ΡΗ' ΚΕΦΑΛΑΙΑ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ Ν' ΛΟΓΟΥΣ
ΜΑΚΑΡΙΟΥ
ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ

ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Εὶ βούλει μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν, μίμησαι ὡς ἐκ παραδεί-
γματος τὸν κιθαρωδόν· κάτωθεν μὲν γὰρ ἐκεῖνος ὑπο-
κλίνει τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν ἀκοὴν προσερείδων τῷ ἄ-
σματι, ὑποσεῖει τὸ πλήκτρον διὰ τῆς χειρὸς. Καὶ ἅμα τῶν χορδῶν
5 τεχνικῶς συγκρουομένων ἀλλήλαις, ἡ κιθάρα τὸ μέλος ἐκπέμπει,
καὶ ὁ κιθαρωδὸς ἄλλεται τῇ τοῦ μέλιτος γλυκύτητι.

β. Ἔστω σοι, ὦ φιλοπονώτατε τοῦ ἀμπελῶνος ἐργάτα, σαφὲς
τὸ παράδειγμα καὶ μὴ ἀπίσται. Νήφων γὰρ ἐκεῖθεν ὡς ὁ κιθα-
ρωδός, πρὸς τὸ βάθος δηλονότι τῆς καρδίας, ῥαδίως ἔξεις τὸ ζη-
10 τούμενον. Ψυχὴ γὰρ ἔρωτι θεῷ ἀλουσα κατάκρας, στραφῆναι εἰς
τὰ ὀπίσω οὐ δύναται. «ἐκολλήθη», γὰρ φησιν ὁ θεῖος Δαβὶδ, «ἡ
ψυχὴ μου ὀπίσω σου»¹.

γ. Κιθάραν νόει μοι τὴν καρδίαν, ἀγαπητέ, χορδὰς δὲ τὰς
αἰσθήσεις, πλήκτρον δὲ τὴν διάνοιαν, ἥτις διὰ τοῦ λογικοῦ κινεῖ
15 τὸ πλήκτρον ἐνδελεχῶς, ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ μνήμη, ἐξ ἧς ἡ-
δονὴ τις ἄρρητος τῇ ψυχῇ ἐπιγίνεται καὶ τῷ καθαρῷ νοῦ τὰς θεί-
ας ἀγὰς ἐνοπτρίζεται.

δ. Ἐὰν μὴ τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματος μύσωμεν, οὐκ ἂν τὸ
ἀλλόμενον ὕδωρ ἐν ἡμῖν ἀναβλύσοι, ὃ ὁ Κύριος τῇ Σαμαρείτιδι
20 ἐκεῖνη ἐχαρίσατο. Ζητοῦσα γὰρ τὸ αἰσθητὸν τοῦτο ὕδωρ, τὸ τῆς

---

1. Ψαλμ. 62, 9.

ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Αν θέλεις νὰ μάθεις τὴν ἀλήθεια, μιμήσου, παίρνοντας ὡς παράδειγμα, τὸν κιθαριστὴ, ὁ ὁποῖος, κλίνοντας λίγο πρὸς τὰ κάτω τὸ κεφάλι καὶ συγκεντρώνοντας τὴν ἀκοή του στὸ τραγοῦδι, χτυπάει ἔλαφρὰ τὸ πλήκτρο μὲ τὸ χέρι του. Χτυπώντας λοιπὸν τὶς χορδὲς τῆ μία μετὰ τὴν ἄλλη μὲ τέχνη, ἡ κιθάρα παράγει τὴ μελωδία, καὶ ἀπὸ τὴ γλυκύτητα τῆς μελωδίας ὁ κιθαριστὴς πηδάει μέσα του ἀπὸ χαρὰ.

2. Ἄς σοῦ εἶναι, φιλοπονότατε ἐργάτη τοῦ ἀμπελώνα, τὸ παράδειγμα ὀλοζώντανο στὴ μνήμη σου καὶ μὴν ἀπιστεῖς. Γιατί, συγκεντρώνοντας τὴν προσοχὴ καὶ ἐπαγρύπνησὴ σου, ὅπως ὁ κιθαριστὴς, ἐκεῖ, δηλαδή στὸ βάθος τῆς καρδιάς σου, πολὺ εὐκόλα θὰ ἔχεις ἐκεῖνο ποὺ ζητᾷς. Γιατί, ἡ ψυχὴ ποὺ κυριεύθηκε τελείως ἀπὸ τὸν θεῖο ἔρωτα, δὲν μπορεῖ νὰ στραφεῖ πίσω· καθόσον λέγει ὁ θεῖος Δαβὶδ· «κολλήθηκε ἡ ψυχὴ μου πίσω σου»¹.

3. Κιθάρα νὰ θεωρεῖς λοιπὸν, ἀγαπητέ, τὴν καρδιά, χορδὲς τὶς αἰσθήσεις, καὶ πλήκτρο τὴ διάνοια, ἡ ὁποία μὲ τὸ λογικὸ θέτει σὲ διαρκῆ κίνηση τὸ πλήκτρο, ποὺ εἶναι ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποία δημιουργεῖται στὴν ψυχὴ μὴ ἀπερίγραπτη ἡδονὴ καὶ ἀντανakλῶνται μέσα στὸν καθαρὸ νοῦ θεῖες ἀκτινοβολίες

4. Ἐὰν δὲν κλείσομε τὶς αἰσθήσεις τοῦ σώματος, δὲν θὰ μπορέσει νὰ ἀναβλύσει μέσα μας τὸ ζωντανὸ νερὸ ποὺ ἀναπηδᾷ μὲ ὄρμη², τὸ ὁποῖο ὁ Κύριος χάρισε στὴ Σαμαρείτιδα ἐκείνη, ἡ ὁποία ἔψαχνε νὰ βρεῖ τὸ αἰσθητὸ νερὸ, καὶ βρῆκε νὰ ἀναπηδᾷ μέσα τῆς τὸ νερὸ τῆς

2. Ἰω. 4, 14.

ζωῆς εὗρεν εἰς ἑαυτὴν ἔνδον ἀλλόμενον. Ὡς γὰρ ἡ γῆ κατὰ φύσιν ἔχει τὸ ὕδωρ καὶ ἅμα προχέει, οὕτω καὶ ἡ γῆ τῆς καρδίας κατὰ φύσιν ἔχει τοῦτο ἀλλόμενον καὶ πηγάζον, οἶονεὶ τὸ πατρικὸν φῶς, ὅπερ ὁ Ἀδὰμ ἐκεῖνος διὰ τῆς παρακοῆς προσαπώλεσε.

5 ε. Καθάπερ ἐκ πηγῆς ἀεναίου τὸ ὕδωρ, οὕτω καὶ τὸ ζῶν καὶ ἀλλόμενον ὕδωρ ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἀναδλύζει, ὅπερ δὴ καὶ ἐν τῇ τοῦ θεοφόρου ἀνδρός Ἰγνατίου ψυχῇ ἐνοικῆσαν, παρασκευάζε λέγειν αὐτόν “Οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοὶ πῦρ φιλόυλον, ἀλλ’ ὕδωρ ἐστὶν ἐνεργουῖν καὶ λαλοῦν”.

10 ζ. Ἐοικεν αὕτη ἡ μακαρία καὶ τρισολβία δὲ μᾶλλον, ἡ νοερά, φημί, νῆψις τῆς ψυχῆς, ὕδατι ἀλλομένῃ καὶ πηγάζοντι ἐκ τοῦ θυθοῦ τῆς καρδίας. Καὶ τὸ μὲν ἐκ τῆς πηγῆς ὕδωρ ἀναδιδόμενον τὴν πηγὴν πλήρη ποιεῖ, τὸ δὲ ἀλλόμενον ἐκεῖθεν ἐκ τῆς καρδίας καί, ὡς εἶπεῖν, ἀεικινήτως κινούμενον διὰ τοῦ Πνεύματος, ὅλον
15 τὸν ἔσω ἄνθρωπον πλήρη ποιεῖ δρόσου θείας καὶ Πνεύματος, τὸν δὲ ἔξω πύρινον ἀπεργάζεται.

ζ. Νοῦς καθαρθεὶς ἐκ τῶν ἔξωθεν καὶ τὰς αἰσθήσεις ὀλικῶς ὑποτάξας διὰ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, ἀκίνητος μένει, καθάπερ ὁ οὐράνιος ἄξων, ὡς πρὸς κέντρον ἀφορῶν τὸ τῆς καρδίας βάθος,
20 καὶ ἡγεμονεύων τῆς κεφαλῆς, ἀποβλέπει ἐκεῖσε, βολίδας ἔχων οἶονεὶ τὰς τῆς διανοίας αὐγὰς, ἀρνομένας ἐκεῖθεν τὰ θεῖα νοήματα καὶ ὑποτάσων τὰς αἰσθήσεις ἀπάσας τοῦ σώματος.

η. Μηδεὶς ἀκούων τῶν ἀμυήτων ἢ δεομένων γάλακτος, ἄψοιτο τῶν τοιούτων ἀπηγορευμένων ἐν οὐ καιρῷ. Τοὺς γὰρ τοι-
25 οῦτους οἱ θεῖοι Πατέρες πρὸ τοῦ καιροῦ τὰ τοῦ καιροῦ ζητήσαντας καὶ οἶονεὶ πρὸς τὸν τῆς ἀπαθείας λυμένα σπουδάζοντας εἰσελθεῖν οὐ μετὰ τοῦ προσήκοντος, ἔκστασιν φρενῶν ἐνόμισαν τὸ τοιοῦτον, καὶ πλέον οὐδέν. Ἀδύνατον γὰρ τὸν μὴ εἰδότα γράμματα, ἐν δέλτῳ μελετᾶν.

30 θ. Τὸ κινήθην ἐξ ἀγῶνος ἐν τῇ ψυχῇ ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος, γαληνὴν ἐκτελεῖ τὴν καρδίαν, κράζον, «Ἀβδᾶ, ὁ Πατήρ».

ζωῆς. Γιατί, ὅπως ἡ γῆ ἔχει ἀπὸ τῆ φύση της μέσα της τὸ νερὸ καὶ τὸ ἀφήνει νὰ χύνεται πρὸς τὰ ἔξω, ἔτσι καὶ ἡ γῆ τῆς καρδιᾶς ἔχει ἀπὸ τῆ φύση της τὸ νερὸ αὐτὸ πού πηγάζει μέσα της καὶ ἀναπηδᾷ, σὰν τὸ πατρικὸ φῶς, τὸ ὁποῖο ἔχασε ὁ πρῶτος ἐκεῖνος Ἀδὰμ μὲ τὴν παρακοή.

5. Ὅπως τὸ νερὸ ἀναβλύζει ἀπὸ ἀδιάκοπη πηγῆ, ἔτσι καὶ τὸ ζωντανὸ καὶ ὀρμητικὸ νερὸ³ ἀναβλύζει ἀπὸ τὴν ψυχὴ. Καὶ αὐτὸ βέβαια τὸ νερὸ, ἀφοῦ κατοίκησε μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ θεοφόρου Ἰγνατίου, τὸν ἔκανε νὰ λέγει: “Δὲν ὑπάρχει μέσα μου φωτιὰ πού ποθεῖ τὴν ὕλη, ἀλλὰ ὑπάρχει νερὸ πού ἐνεργεῖ καὶ λαλεῖ”.

6. Αὐτὴ ἡ μακάρια, ἡ καλύτερα ἢ τρισμακάρια, ἐννοῶ ἡ νοερὴ νήψη τῆς ψυχῆς, μοιάζει μὲ νερὸ πού ἀναπηδᾷ καὶ πηγάζει μέσα ἀπὸ τὸν θυτὸ τῆς καρδιᾶς. Καὶ τὸ νερὸ βέβαια τῆς πηγῆς ἀναβλύζοντας γεμίζει τὴν πηγῆ, ἐνῶ τὸ νερὸ πού ἀναπηδᾷ μέσα ἀπὸ τὴν καρδιὰ καὶ πού, ὅπως θὰ ἔλεγα, κινεῖται διαρκῶς ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, γεμίζει ὅλον τὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο ἀπὸ θεῖα δροσιὰ καὶ Πνεῦμα, ἐνῶ τὸν ἔξωτερικὸ τὸν καθιστᾷ πύρινο.

7. Ὁ νοῦς πού καθαρίστηκε ἀπὸ τὰ ἔξωτερικὰ καὶ ὑπέταξε τελείως τὶς αἰσθήσεις μὲ τὴν πρακτικὴ ἀρετὴ, μένει ἀκίνητος, ὅπως ἀκριβῶς ὁ οὐράνιος ἄξονας, ὄντας στραμμένος σὰν πρὸς κάποιον κέντρο, πρὸς τὸ βάθος τῆς καρδιᾶς, καὶ ἐξουσιάζοντας τὴν κεφαλὴ, βλέπει ἀπὸ ἐκεῖ, ἔχοντας σὰν φωτοβολίδες τὶς ἀκτινοβολίες τῆς διάνοιας γιὰ νὰ ἀντλοῦν ἀπὸ ἐκεῖ τὰ θεῖα νοήματα, καὶ ὑποτάσσοντας ὅλες τὶς αἰσθήσεις τοῦ σώματος.

8. Κανένας, πού εἶναι ἀμύητος ἢ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ γάλα⁴, καὶ ἀκούει αὐτὰ, ἄς μὴ τὰ ἀγγίζει, γιὰτὶ εἶναι ἀπαγορευμένα ὅταν δὲν εἶναι ὁ καιρὸς τους. Γιατὶ τὸ νὰ ζητοῦν κάποιον ν’ ἀποκτήσουν πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα αὐτὰ πού πρέπουν στὴν ὥρα τους καὶ νὰ προσπαθοῦν κατὰ κάποιον τρόπο νὰ μποῦν στὸ λιμάνι τῆς ἀπάθειας χωρὶς τὴν κατάλληλη προετοιμασία, τὸ πρᾶγμα αὐτὸ τὸ θεώρησαν οἱ ἅγιοι Πατέρες σύγχυση τοῦ νοῦ τους, καὶ τίποτε ἄλλο. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ μελετᾷ βιβλία ἐκεῖνος πού δὲν γνωρίζει γράμματα.

9. Ἐκεῖνο πού κινήθηκε μέσα στὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα μετὰ ἀπὸ ἀγώνα, δημιουργεῖ γαλήνη στὴν καρδιὰ καὶ τὴν κάνει νὰ

3. Ἰω. 4, 14.

4. Α’ Κορ. 3, 2.

Ἄλλ' ἐκεῖνο μὲν ἀσχημάτιστον ἢ καὶ ἄμορφον, ἡμᾶς δὲ μετασχηματίζει τῇ αἴγλῃ τοῦ θεοῦ φωτὸς καὶ μορφοποιεῖ, ὡς εἰκὸς, ἅμα τῇ πυρώσει τοῦ θεοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ἀλλοιοῖ καὶ μεταμείβει, ὡς μόνος οἶδεν αὐτός, τῇ θεϊκῇ ἐξουσίᾳ.

5 ι'. Νοῦς καθαρθεὶς διὰ τῆς νήψεως, ῥαδίως σκοτίζεται, εἰ μὴ τῇ συνεχεῖ μνήμῃ τοῦ Ἰησοῦ ἀπασχολεῖται πάντῃ τῶν ἔξωθεν. Ὁ δὲ τὴν πρακτικὴν συναρμόσας τῇ θεωρίᾳ, οἴονεὶ τῇ τοῦ νοῦς τηρήσει, ψόφους οὐκ ἀπαναίνεται, κτύπους ἀνάρθρους ἢ καὶ ἐνάρθρους οὐκ ἀποσειέται· τρωθεῖσα γὰρ ἡ ψυχὴ τῷ θείῳ ἔρωτι τοῦ
10 Χριστοῦ, ὡς ἀδελφιδῶ τούτῳ γε κατακολουθεῖ.

ια'. Στῆσαι μὲν τὰ τῆς σαρκὸς πάθη καὶ τὰ σκιρτήματα τοὺς ἐν κόσμῳ διατρίβοντας ἢ καὶ σὺν λόγῳ σχολάζειν, κατὰ τό, «σχολάσατε, καὶ γνῶτε»⁵, εἰκὸς εἶναι γενέσθαι· ἐξαλειψαὶ δὲ ἢ ἀφανίσαι ἀδύνατον. Ὁ δὲ ἐρημικὸς βίος σαφῶς ἐκριζοῦν οἶδεν αὐτά.

15 ιβ'. Ἐπὶ τοῦ ἀλλομένου ὕδατος, τὸ μὲν ὀξύτερον ἔχει τὴν κίνησιν, τὸ δὲ γαληνὴν καὶ βραδυτέραν. Τὸ μὲν οὖν πρότερον οὐδὲ θολωθῆναι ῥαδίως δύναται, διὰ τὸ τῆς κινήσεως τάχος. Εἰ δὲ καὶ πρὸς μικρὸν θολωθεῖ, ῥᾶον αὖθις καθαίρεται, ἅτε δὴ τοιαύτην ἔχον τὴν κίνησιν. Ἐπειδὴν δὲ τὸ ῥεῦμα τοῦ ὕδατος, ἐλαττωθέν,
20 σμικρότατον γένηται, οὐ μόνον θολουται, ἀλλὰ σχεδὸν καὶ ἀκίνητον μένει. Δεῖται γὰρ τινος ἀνακαθάρασεως, ὡς εἰπεῖν, καὶ κινήσεως.

ιγ'. Τοῖς μὲν εἰσαγωγικοῖς καὶ ἠθικοῖς καὶ πρακτικοῖς ὁ δαίμων διὰ ψόφων ἀνάρθρων ἢ καὶ ἐνάρθρων ἐπεισέρχεται, τοὺς δὲ
25 περὶ τὴν θεωρίαν φαντασίας τινὰς εἰδωλοποιεῖ, ὡς δοκεῖν χρωματίζειν τὸν ἀέρα, δίκην φωτὸς ποτὲ δὲ καὶ ὡς πῦρ ταύτας προσφέρει, ἵνα διὰ τῆς ἐναντίας μοίρας ἀποπλανήσῃ τὸν τοῦ Χριστοῦ ἀθλητὴν.

5. Γαλ. 4,6.

φωνάζει, «Ἄβδᾶ, Πατέρα»⁵. Καὶ ἐκεῖνο βέβαια δὲν ἔχει σχῆμα οὔτε καὶ μορφή, ἐμᾶς ὅμως μᾶς μετασχηματίζει μὲ τὴν αἴγλη τοῦ θείου φωτὸς καὶ μᾶς μορφοποιεῖ, ὅπως εἶναι φυσικό, μὲ τὴν πύρωση τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ μᾶς ἀλλοιώνει καὶ μᾶς μεταβάλλει, ὅπως γνωρίζει μόνος αὐτός, μὲ τὴ θεϊκὴ ἐξουσία.

10. Νοῦς ποὺ καθαρίστηκε μὲ τὴ νήψη, εὐκόλα βυθίζεται στὸ σκοτάδι, ἐὰν δὲν σταματᾶ τελείως τὴν ἀπασχόλησή του μὲ τὰ ἐξωτερικά μὲ τὴ συνεχῆ μνήμη τοῦ Ἰησοῦ. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ μὲ προφύλαξη τοῦ νοῦ συνένωσε τὴν πρακτικὴ μὲ τὴ θεωρία, δὲν ἔχει πιά ὡς φροντίδα τοῦ τὴν ἀπόρριψη τῶν θορύβων, οὔτε καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὸ νὰ διώχνει ἀπὸ κοντὰ του τοὺς ἀσυνάρτητους ἢ καὶ τοὺς φυσικοὺς κρότους· γιατί, ἔχοντας πληγωθεῖ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸν θεῖο ἔρωτα τοῦ Χριστοῦ, τὸν ἀκολουθεῖ σὰν τὸν ἀγαπημένο της.

11. Τὸ νὰ σταματήσουν τὰ πάθη καὶ τὰ σκιρτήματα τῆς σάρκας αὐτοὶ ποὺ ζοῦν μέσα στὸν κόσμον ἢ καὶ νὰ σχολάζουν ἀπὸ αὐτὰ μετὰ ἀπὸ περίσκεψη, σύμφωνα μὲ τὸ, «σχολάσατε, καὶ μάθετε»⁶, εἶναι εὐλογο νὰ μποροῦν νὰ τὸ κάνουν, τὸ νὰ τὰ ἐξαλείψουν ὅμως ἢ νὰ τὰ ἐξαφανίσουν εἶναι ἀδύνατο. Ἀντίθετα ὁ ἐρημικὸς βίος ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ τὰ ξεριζώνει τελείως.

12. Τὸ νερὸ ποὺ ἀναβλύζει, ἄλλοτε ἢ κίνησή του εἶναι ὀρμητικὴ, καὶ ἄλλοτε ἤρεμη καὶ σιγανή. Τὸ πρῶτο λοιπὸν, ἐπειδὴ κινεῖται μὲ ταχύτητα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θολώσει εὐκόλα. Ἀλλὰ κι ἂν πρὸς στιγμὴ συμβεῖ νὰ θολώσει, εὐκόλα ἀποκτᾶ πάλι τὴν καθαρότητά του, ἐπειδὴ ἔχει τέτοια καὶ τὴν κίνησή του. Ἄν ὅμως ἐλαττωθεῖ ἡ ροὴ τοῦ νεροῦ καὶ γίνῃ πολὺ μικρὴ, ὅχι μόνον θολώνει, ἀλλὰ καὶ μένει σχεδὸν ἀκίνητο. Χρειάζεται λοιπὸν νὰ ξανακαθαριστεῖ, ὅπως θὰ λέγαμε, καὶ νὰ τεθεῖ καὶ πάλι σὲ κίνηση.

13. Τοὺς ἀρχάριους κι αὐτοὺς ποὺ ἀσκοῦνται μὲ τὴν ἠθικὴ καὶ πρακτικὴ ὁ δαίμονας τοὺς πολεμᾷ μὲ ἀσυνάρτητους ἢ καὶ ὀλοκάθαρους φυσικοὺς θορύβους, ἐνῶ αὐτοὺς ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ θεωρία τοὺς παρουσιάζει φανταστικὲς μορφές, χρωματίζοντας τὸν ἄερα, ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι εἶναι φῶς, καὶ ἄλλοτε πάλι τὶς παρουσιάζει καὶ σὰν φωτιᾶ, ὥστε μὲ τὰ πράγματα τῆς ἀντίθετης παράταξης ν' ἀποπλανήσῃ τὸν ἀγωνιστὴ τοῦ Χριστοῦ.

6. Ψαλμ. 45, 11.

ιδ'. Εἰ θούλει μαθεῖν πῶς δεῖ προσεύχεσθαι, σκόπει τὸ τέλος
τῆς προσοχῆς ἢ καὶ τῆς προσευχῆς, καὶ μὴ ἀπατῶ· ταύτης
γὰρ τὸ τέλος, ἀγαπητέ, κατάνυξις ἐστὶ διηνεκῆς, συντρι-
βὴ καρδίας, ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον. Τὸ δὲ ἐναντίον,
5 πρόδηλον· ἐπιθυμίας λογισμός, καταλαλιᾶς ψιθυ-
ρισμός, μῖσος πρὸς τὸν πλησίον, καὶ ὅσα τού-
τοις παρόμοια.

14. Ἐάν θέλεις νά μάθεις πῶς πρέπει νά προσεύχῃσαι, προῦσεχε τὸ τέλος τῆς προσοχῆς ἢ καὶ τῆς προσευχῆς, καὶ μὴν ἀπατᾶσαι· γιὰ τὸ τέλος αὐτῆς, ἀγαπητέ, εἶναι διαρκῆς κατάνυξις, συντριβὴ τῆς καρδιᾶς, ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον. Ἐνῶ τὸ ἀντίθετο ὀλοφάνερα εἶναι λογισμοὶ ἐπιθυμίας, ψύθιοι καταλαλιᾶς, μῖσος πρὸς τὸν πλησίον, καὶ ὅσα ἄλλα παρόμοια μ' αὐτὰ.

ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ
ΑΓΓΕΛΙΚΟΥΔΗ

ΤΑ ΕΛΛΕΙΠΟΝΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

°Οτι ὁ εἰρημένος παράδεισος
εἰκὼν τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅπερ τὰ φαινόμενα τῶν μὴ φαινομένων τοῦ ἀνθρώ-
που εἰκόνες ἐμφερεῖς, οὕτως ἐφαμίλλως καὶ ὁ παρά-
δεισος κατ' ἀνατολὰς παρὰ τοῦ Θεοῦ μετὰ σοφίας
περικαλλέστατος ἐν Ἐδὲμ φυτευθεῖς, εἰκὼν ἐστὶν ἐν τῷ ἔσω ἀν-
5 θρώπῳ, γῆν μὲν ἔχοντι τὴν ἰδίαν καρδίαν, φυτὰ δὲ ἅπερ φυτεύειν
ἔχει βουλόμενος ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ δημιουργηθεῖς νοῦς, τὰ περὶ
Θεὸν θεωρήματα καὶ θεῖα νοήματα καὶ δὴ καὶ θεοπρεπεῖς ἐμφά-
σεις, πολλὰ καὶ διάφορα, ποικίλην ἔχοντα καὶ ιδέαν καὶ ὁσμὴν
πνευματικὴν, προσθήσω δ' ὅτι καὶ τροφήν καὶ ἀπόλαυσιν καὶ μὲν
10 γε ἡδονήν. Τοῦτο γὰρ τὸ ἐν Ἐδὲμ δηλοῖ, ὃ ἐστὶν ἡ καρδία τρεφο-
μένη πεφυκότης καὶ ἡδονὴν τὰ θεῖα καὶ ἀπόλαυσιν ἔχουσα περι-
φανῶς. Καὶ κατὰ ἀνατολὰς μὲν αἰσθητὰς ἡλίου ὃ γε αἰσθητός, ὁ
μέντοι γε ἐν ἀνθρώπῳ νοητός, κατὰ φωτισμοὺς γνώσεως ἡλίου
τοῦ νοητοῦ. Καρδία γάρ, κατὰ τοὺς Πατέρας, φωτὸς γνώσεως
15 ἀμοιροῦσα, φέρειν θεῖα νοήματα καὶ θεωρήματα καὶ ἐμφάσεις
θεοπρεπεῖς καὶ ὅλως θείων ἐννοιῶν πεπληρωῶσθαι τῶν τε ἀπλου-
στερῶν καὶ τῶν τελειοτέρων, ὡς εἶναι καινοφανῆ τινὰ παράδει-
σον ὑπερκόσμιον, τῷ ὄντι ἀμηχανεῖ· ἀλλ' οὐδὲ δίχα ὑδάτων παρά-

ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΟΥΔΗ

ΤΑ ΕΛΛΕΠΟΝΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

“Οτι ὁ παράδεισος πού ἀναφέρεται στή Γραφή
εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου.

Οπως τὰ φαινόμενα εἶναι εἰκόνες πού παριστάνουν τὰ πράγματα τοῦ ἀνθρώπου πού δέν φαίνονται, κατὰ τὸν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο καὶ ὁ πανέμορφος παράδεισος πού φυτεύθηκε μὲ σοφία ἀπὸ τὸν Θεό στή Ἀνατολή, στὸ μέρος τῆς Ἑδέμ¹, εἶναι εἰκόνα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου, πού ἔχει σὰν γῆ τὴν ἴδια τὴν καρδιά, φυτὰ ἐκεῖνα πού θέλει νὰ φυτεύει ὁ νοῦς πού δημιουργήθηκε κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, τὰ διάφορα δηλαδή καὶ ποικίλα σχετικά μὲ τὸν Θεὸ θεωρήματα καὶ θεῖα νοήματα, καὶ βέβαια καὶ θεοπρεπεῖς φανερώσεις, πού ἔχουν ποικίλη καὶ μορφή καὶ ὁσμὴ πνευματική, καὶ θὰ προσθέσω, καὶ τροφή καὶ ἀπόλαυση καὶ φυσικὰ καὶ ἡδονή. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει ἡ φράση, «στὸν τόπο τῆς Ἑδέμ», πού εἶναι ἡ καρδιά πού τρέφεται κατὰ φυσικὸ τρόπο καὶ ἔχει ὀλοφάνερα ἡδονὴ καὶ ἀπόλαυσή της τὰ θεῖα. Καὶ στὴν ἀνατολὴ βέβαια τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου βρίσκεται ὁ αἰσθητὸς παράδεισος, ἐνῶ ὁ νοητὸς παράδεισος βρίσκεται μέσα στὸν ἄνθρωπο σύμφωνα μὲ τοὺς φωτισμοὺς τῆς γνώσεως τοῦ νοητοῦ ἡλίου. Γιατί, σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες, ἡ καρδιά πού στερεῖται τὸ φῶς τῆς γνώσεως, ἀδυνατεῖ πραγματικὰ νὰ δεχθεῖ θεῖα νοήματα καὶ θεωρήματα καὶ θεοπρεπεῖς φανερώσεις καὶ γενικὰ νὰ γεμίσει ἀπὸ θεῖες ἔννοιες, καὶ ἀπλούστερες καὶ τελειότερες, ὥστε νὰ εἶναι ἓνας καινούργιος κατὰ κάποιον

1. Γεν. 2, 8.

δειςος και ὁ τυχὼν φέρειν ἔχει εὐθαλῆ τὰ φυτὰ καὶ ὡς εἰκὸς κάρ-
 πιμα. Ἐντεῦθεν, ἐν μὲν τῷ ἐν Ἐδέμ παραδείῳ πηγὴ ἐκ μέσου
 ἀναδιδομένη ὁρᾶται, διαιρουμένη εἰς ἀρχὰς τέτταρας καὶ τὸ τῆς
 γῆς γιγνομένως ποτίζουσα πρόσωπον οὕτως, ὡς ἐκεῖ γέγραπται,
 5 ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δὲ πηγὴ ὕδατος ζῶντος ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος
 ζωοποιὸς κίνησις, περὶ οὗ ἔφθη εἰρηκῶς ὁ Κύριος «τὸ ὕδωρ, ὃ
 ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γενήσεται αὐτῷ πηγὴ ὕδατος»³ ζῶντος καρδιό-
 θεν, ὡς ἐξ Ἐδέμ τινος ἀναδιδομένη θαυμαστῶς καὶ σχιζομένη εἰς
 τὴν φρόνησιν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν, οὕσας
 10 ἀρχὰς τέτταρας, ἐξ ὧν ξύμπασα ἐξῆπται θεοειδῆς ἀρετῆ. Διὸ καὶ
 ποτίζειν ἐξ ἀκολούθου διὰ τούτου εἴρηται ξύμπαν τὸ τῆς γῆς, εἰ
 δὲ θούλει, καρδίας πρόσωπον, ἡγουν τὴν ἐνέργειαν, πρὸς αὔξην
 καὶ βλάστην δηλονότι καὶ φορὰν καρπῶν ἐκλεκτῶν θείων ἀρε-
 τῶν.

15 Θαῦμά ἐστι καὶ ἡδὺν καὶ χαρίεν τὰ ἀκόλουθα διανοηθῆναι,
 ἅπερ ἔνεστι τῇ πηγῇ, εἰκονιζούση τὴν ἀπὸ μέσου καρδίας ὑπερ-
 φυᾶ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος κίνησιν καὶ ἐνέργειαν, ὡς διείλη-
 πται. Οὐκ ἔστι τῆς φύσεως τῶν φυτῶν ἢ τῆς γῆς ἢ πηγῆ· ἐπεὶ πα-
 ρὰ τὴν πηγὴν τὰ τοιαῦτα ἕτερα, πρὸς πάντα οὐκ εὐαρίθμητα ἀρ-
 20 κεῖν τὸ ὕδωρ φυτὰ ποτίζον καὶ παιῖνον καὶ συναιρόμενον οὐ με-
 τρώς, ἐν ὧν τὰ πολλὰ ἐκεῖνα, τὰ πρὸς ἄλληλα καίτοι διαφέροντα
 τόσον, ὡς καὶ ἐναντίας εἶναι τινὰ τούτων κράσεως ταῦτα μὲν ξη-
 ρᾶς, ἄλλα δὲ ὑγρᾶς ἐκεῖνα θερμῆς καὶ ἕτερα ψυχρᾶς. Πρὸς πάντα
 μὲν τοι τὰ οὕτω διάφορα ἢ πηγῇ ἐκείνῃ κινουμένη, ὡς ἔφθην εἰ-
 25 ρηκῶς, τὸ ἐν καὶ μονοειδὲς προβάλλεται συνεργοῦν τὰ μέγιστα
 καὶ σχιζόμενον εἰς ἀρχὰς τέτταρας, οὕτω ποιεῖ φυτῶ παντὶ τὰ
 ἀνήκοντα. Οὐκ ἔστι τῆς φύσεως τῶν ἐν ἡμῖν, εἴτε ἀρετῶν θέλοι τις
 λέγειν, εἴτε μὴν γνώσεως καὶ θεωρίας τῆς κατ' αὐτήν, ἀλλ' οὐδ'
 ἄρα τῆς καρδίας ἡμῶν ἢ τοῦ ζωοποιοῦ θεία καὶ ὑπερφυῆς ἔλλαμ-

τρόπο ὑπερκόσμιος παράδεισος, ἀλλὰ καὶ ὁ ὁποιοσδήποτε παράδεισος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχει χωρὶς νερὸ εὐθαλῆ τὰ φυτὰ καὶ κατὰ φυσικὸ λόγον καρποφόρα. Γιὰ τὸ λόγον αὐτὸ στὸ μέσο τοῦ παραδείσου τῆς Ἑδέμ βλέπομε νὰ ἀναβλύζει πηγὴ πού διακλαδίζεται σὲ τέσσερις ἀρχές καὶ ποτίζει ὅλο τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἔτσι, ὅπως ἔχει γραφεῖ ἐκεῖ², ἐνῶ μέσα στὸν ἄνθρωπον πηγὴ νεροῦ πού χαρίζει ζωὴ εἶναι ἡ ζωοποιὸς κίνησις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, γιὰ τὸ ὁποῖο ἔχει πεῖ ὁ Κύριος· «τὸ νερὸ πού θὰ δώσω ἐγὼ σ' αὐτὸν θὰ γίνῃ μέσα τοῦ πηγῆ νεροῦ πού δίνει ζωὴ»³, πού πηγάζει κατὰ τρόπο θαυμαστό, σὰν ἀπὸ κάποια Ἑδέμ, μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά καὶ διαιρεῖται στὴ φρόνησι, τὴ σωφροσύνη, τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀνδρεία, οἱ ὁποῖες εἶναι τέσσερις ἀρχές, ἀπὸ τίς ὁποῖες κρέμονται ὅλα τὰ εἶδη τῶν θεόμορφων ἀρετῶν. Γι' αὐτὸ καὶ ἔχει λεχθεῖ κατ' ἀκολουθίαν ὅτι ποτίζει ὅλο τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, καὶ ἂν θέλεις, τῆς καρδιάς, δηλαδὴ τὴν ἐνέργειαν, πρὸς αὔξησιν καὶ βλάστησιν καὶ παραγωγὴν καρπῶν ἐκλεκτῶν θείων ἀρετῶν.

Εἶναι ἀξιοθαύμαστο καὶ εὐχάριστο καὶ γεμᾶτο χάρις νὰ σκεφτοῦμε τὰ ἀκόλουθα, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν μέσα στὴν πηγὴ, ἡ ὁποῖα εἰκονίζει τὴν ὑπερφυσικὴν κίνησιν καὶ ἐνέργειαν τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος πού πηγάζει ἀπὸ τὸ μέσον τῆς καρδιάς, ὅπως ἔχει ἀναφερθεῖ προηγουμένως. Ἡ πηγὴ δὲν εἶναι τῆς ἴδιας φύσεως μὲ τὰ φυτὰ ἢ τὴ γῆ (γιατὶ αὐτὰ εἶναι διαφορετικὰ ἀπὸ τὴν πηγὴ), καὶ σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ φυτὰ, πού δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ μετρηθοῦν, ἐπαρκεῖ τὸ νερὸ νὰ τὰ ποτίζει καὶ νὰ τὰ τρέφει καὶ νὰ παρέχει κάθε βοήθειαν στὰ πολλὰ ἐκεῖνα τὸ ἓνα νερὸ, ἂν καὶ βέβαια διαφέρουν τόσο πολὺ μεταξὺ τους, ὥστε μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ νὰ εἶναι καὶ ἀντίθετης φύσεως· ἄλλα δηλαδὴ ἔχουν ξηρὴ φύσιν, ἄλλα ὑγρὴ, ἄλλα θερμὴ καὶ ἄλλα ψυχρὴ. Πρὸς ὅλα αὐτὰ λοιπὸν τὰ τόσο διαφορετικὰ μεταξὺ τους κινούμενη ἡ πηγὴ ἐκείνη, ὅπως προανέφερα, παρουσιάζει τὸ ἓνα καὶ τῆς μιᾶς μορφῆς νερὸ νὰ συνεργεῖ σὲ μέγιστον βαθμὸν καὶ διαιρούμενον σὲ τέσσερις ἀρχές, προσφέρει στὸ καθένα μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ αὐτὰ πού χρειάζεται. Δὲν εἶναι τῆς ἴδιας φύσεως μὲ τὰ δικά μας, εἴτε ἀρετὲς θέλει κανεὶς νὰ τὰ ὀνομάζει, εἴτε γνώσιν καὶ θεωρίαν σχετικὴν μ' αὐτήν, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀπὸ τὴν δικὴν μας καρδιάν προέρχεται ἡ θεία καὶ ὑπερφυσικὴ ἔλλαμψις καὶ

2. Γεν. 2, 6.

3. Ἰω. 4, 14.

ψις καὶ ἀείδλυτος κίνησις καὶ ἐνέργεια, κατὰ χάριν δὲ πιστοῖς
 δεδωρημένη, ἔσωθεν πρόεισι τῆς καρδίας διηνεκῶς καὶ ξενότρο-
 πα ἴσα καὶ πηγὴ εἰς τέτταρας, ὃ καὶ προὔφην, περιφανῶς σχιζο-
 μένη ἀρετάς, καὶ ταύταις βοηθεῖ τὰ μάλιστα, καὶ ἐφεξῆς ταῖς ἀπά-
 5 σαις, ἐν ὕδωρ ὄν. Αὐτίκα γὰρ ἡ πνεῦμα συνεργεῖ τῇ φρονήσει, ἡ
 δὲ γνῶσις συναίρεται τῷ μετόχῳ τῆς δικαιοσύνης· σωφρονισμὸς
 πάλιν καὶ δύναμις ὠνομασμένον, ἅτε ὄν τὴν ἐνέργειαν καὶ μακρό-
 θεν δήπουθεν, δηλοῖ πρὸς σωφροσύνην καὶ δὴ καὶ ἀνδρείαν συν-
 εργοῦν γιγνομένως. Ἀγάπης δὲ καὶ σοφίας Παῦλος καὶ Ἡσαΐας
 10 μάρτυρες σφόδρα ἱκανοί, ὁ μὲν διαρρηδὴν διαγορεύων, «ἡ ἀγά-
 πη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχνηται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ Πνεύματος ἁ-
 γίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν»⁴, Ἡσαΐας δὲ ταῖς ἐπτὰ τοῦ Πνεύματος ἐν-
 εργείαις τὸ πνεῦμα τῆς σοφίας ἐνάριθμον ἐκφανῶς ποιούμενος⁵.

Οὐ μόνον δὲ τῇ ἀγάπῃ τὸ Πνεῦμα συνεργεῖ, ἀλλὰ καὶ πνεῦμα
 15 γίνεται ζήλου, τρόπον γε τῷ ἀντικρὺ τῆς ἀγάπης κειμένου, ὅσον
 ὅτι ἡ ἀγάπη καλύπτει πληθός, ἡ γέγραπται, ἁμαρτιῶν⁶, ζήλος δὲ
 πρὸς ἐλέγχους, ἔσθ' ὅτε καὶ φόνους, χωρεῖ, καὶ τοῦτο εἶποιεν ἂν
 Ἡλίας ὁ μέγας προφήτης καὶ τοῖος φίλος Θεοῦ, τοσοῦτους ἱερεῖς
 τῆς αἰσχύνης μαχαίρας ἔργον πεποιηκῶς⁷, καὶ Φινεὲς πρότερον
 20 τὴν Μαδιανίτιν τῷ Ἰσραηλίτῃ συνεκκεντήσας⁸, καὶ πρὸ τούτων
 αὐτὸς ὁ τοῦ παλαιοῦ πανίερος νομοθέτης Μωσῆς πολλάκις ζήλω
 πολλοὺς φόνῳ παραδούς, καὶ ταῦθ' ὑπὸ ἐμφυλίων ἀνδρῶν. Ἐν
 μὲν τοῖς πραττομένοις ἡ γνῶσις ἐστὶ τὸ κράτιστον, ἐν δ' ἄρα τοῖς
 θεωρουμένοις ἡ ὑπὲρ νοῦν ἄγνοια· ταῦτα δὲ χωρὶς πνεύματος
 25 τῆς ἀληθείας καὶ χωρὶς πνεύματος γνώσεως ἐν ψυχῇ τελεσθῆναι
 δεόντως ἀδύνατον ἢ μὲν τοι χαρὰ τῆς καρδίας καὶ ἡ κατάντικρον
 χαρᾶς λύπη, περιφανῶς τοῦ Πνεύματος ἐνεργήματα· «ὁ γὰρ καρ-
 πὸς τοῦ Πνεύματος», ἀκούεις λεγούσης τῆς Γραφῆς, ὅτι «χα-

4. Ρωμ. 5, 5.

5. Πρβλ. Ἡσ. 11, 2.

ἀδιάκοπη κίνηση καὶ ἐνέργεια τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ παρέχεται κατὰ χάρη ὡς δωρεὰ στοὺς πιστοὺς, πηγάζοντας μέσα ἀπὸ τὴν καρδιὰ ἀδιάκοπα καὶ κατὰ τρόπο παράδοξο, ὅμοια μὲ πηγὴ πού διαιρεῖται ὀλοκάθαρα σὲ τέσσερις, ὅπως προανέφερα, ἀρετές, καὶ βοηθάει πάρα πολὺ αὐτές, καὶ στὴ συνέχεια καὶ ὅλες τὶς ἄλλες, καὶ ὅλα αὐτὰ ἐνῶ εἶναι ἓνα νερό. Ἔτσι λοιπὸν σὰν πνεῦμα συνεργεῖ στὴ φρόνηση, ἐνῶ σὰν γνώση βοηθάει τὸν μέτοχο τῆς δικαιοσύνης· μὲ τὸ νὰ λέγεται πάλι καὶ νὰ εἶναι σωφρονισμὸς καὶ δύναμη φαίνεται καὶ ἀπὸ πολὺ μακριὰ νὰ παρέχει πραγματικὰ τὴν ἐνέργεια πρὸς σωφροσύνη καὶ φυσικὰ καὶ πρὸς ἀνδρεία. Τὸ ὅτι συνεργεῖ στὴν ἀγάπη καὶ τὴ σοφία μάρτυρες πάρα πολὺ ἀξιόπιστοι εἶναι ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἡσαΐας, ὁ πρῶτος διακηρύσσοντας μὲ σαφήνεια, «ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἔχει χυθεῖ μέσα στὶς καρδιές μας διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πού μᾶς δόθηκε»⁴, καὶ ὁ Ἡσαΐας μὲ τὸ νὰ ἀπαριθμεῖ μὲ πολλὴ σαφήνεια τὸ πνεῦμα τῆς σοφίας ἀνάμεσα στὶς ἑπτὰ ἐνέργειες τοῦ Πνεύματος⁵.

Καὶ δὲν συνεργεῖ βέβαια τὸ Πνεῦμα μόνον στὴν ἀγάπη, ἀλλὰ γίνεται καὶ πνεῦμα ζήλου, ὁ ὁποῖος κατὰ κάποιον τρόπο εἶναι ἀντίθετος τῆς ἀγάπης, καθόσον ἡ ἀγάπη καλύπτει, ὅπως ἔχει γραφεῖ, «πλῆθος ἁμαρτιῶν»⁶, ἐνῶ ὁ ζῆλος προχωρεῖ σὲ ἐλέγχους, καὶ πολλές φορές καὶ σὲ φόνους, καὶ αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ τὸ ἐπιβεβαιώσῃ ὁ Ἡλίας, ὁ μέγας προφήτης καὶ τέτοιος φίλος τοῦ Θεοῦ, πού ἐξολόθρευσε μὲ μάχαιρα τοὺς τόσους ἱερεῖς τῆς ντροπῆς⁷, καὶ ὁ Φινεὲς πού πιὸ μπροστὰ σκότωσε μὲ λόγῃ τὴν Μαδιανίτισσα καὶ τὸν Ἰσραηλίτη⁸, καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς ὁ ἴδιος ὁ πανίερος νομοθέτης τοῦ παλαιοῦ Νόμου, ὁ Μωυσῆς, πολλές φορές ἀπὸ ζῆλο παρέδωσε πολλοὺς στὸ θάνατο, καὶ μάλιστα ἀνθρώπους πού ἀνῆκαν στὴν ἴδια φυλὴ. Γι' αὐτοὺς βέβαια πού καταγίνονται μὲ τὴν πράξη ἢ γνώση εἶναι τὸ ἰσχυρότερο, ἐνῶ γι' αὐτοὺς πού ἀσχολοῦνται μὲ τὴ θεωρία ἢ πάνω ἀπὸ τὸ νοῦ ἀγνοοῖα· αὐτὰ ὅμως εἶναι ἀδύνατον νὰ τελεσθοῦν μέσα στὴν ψυχὴ μὲ τὸν πρέποντα τρόπο χωρὶς τὸ πνεῦμα τῆς ἀλήθειας καὶ χωρὶς τὸ πνεῦμα τῆς γνώσεως. Ἡ χαρὰ λοιπὸν τῆς καρδιᾶς καὶ ἡ λύπη, πού βρίσκεται ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπὸ τὴν χαρὰ, εἶναι ὀλοφάνερα ἐνέργειες τοῦ Πνεύματος· γιὰτὶ ἀκοῦς τὴ Γραφὴ νὰ λέγει, «ὁ καρ-

6. Α' Πέτρ. 4, 8.

7. Γ' Βασ. 18, 40.

8. Πρβλ. Ἀριθμ. 25, 8.

ρά»⁹, και ὅτι «δίδωσιν ὁ Θεὸς πνεῦμα κατανύξεώς»¹⁰ τισι. Καί
 ξυνελόντα φάσαι, κατὰ τοὺς Πατέρας, τοσοῦτον ἔχει τὸ ζωοποιὸν
 και ἅγιον Πνεῦμα, πρὸς πάντα συνεργεῖν τὰ τῆς ἀρετῆς και πρὸς
 διαθέσεις ὀρωμένας ἀλλήλων και ἀντικρῦ, ὡς μοι λέλεκται, ὅτι
 5 και πῦρ και ὕδωρ τοῦτο ἡ Γραφή καλεῖ, τὰ πάντα ἐναντιώτατα,
 και διὰ τὴν πάντων ἀγαθῶν και καλῶν τῶν κατὰ ψυχὴν συναρσιν
 τοῦ πνεύματος και ζωοποιὸν και δυναμοποιὸν τούτων ἐνέργειαν.
 Ἐνθεν τοι και ἐνικῶς αὕτη τῇ Γραφῇ λέγεται και πλεοναχῶς, και
 πηγὴ τῷ Σωτῆρι προσείρηται και ποταμοί. Οὕτω και εἰς ἀρχὰς
 10 σχίζεται τέτταρας και εἰς πάσας χωρεῖ ἀρετάς, και τὸ ὅλον ψυχὴ
 τις καινοφυῆς γίνεται τῇ μετόχῳ τούτου, ψυχῇ ζωοῦσα ὑπερφυῶς
 και κινουσα ταύτην πρὸς πάντα τὰ δέοντα και γιγνόμενα και τελε-
 σιουροῦσα ἢ χρή.

Ἐγὼ και τὴν πληγεῖσαν ὑπὸ τῆς τοῦ νομοθέτου Μωυσέως
 15 ῥάβδου, και κατὰ ποταμοὺς ὕδωρ ὑπερφυῶς πηγάσασαν πέ-
 τραν¹, τὴν λιθώδη καρδίαν διὰ τὴν πώρωσιν ὑπονοῶ, ἣν ὀπηνίκα
 ὁ Θεὸς ἀντὶ ῥάβδου λόγος καιρίως πλήξῃ και κατανύξῃ, ὑπερ-
 φυῶς οἷά τινα ῥεῖθρα ζωοποιὰ ἐξ αὐτῆς ἢ τοῦ Πνεύματος δύνα-
 μεις εὐτυχῶς πρόεισι κινουμένη και πρὸς ξύμπαντα ξυνεροῦσα
 20 τὰ μέγιστα και καταλλήλως, πῶς ἂν εἴποις, ζωοῦσα, ἐν ὕδωρ τὴν
 φύσιν οὔσα τοὺς πολλοὺς και ἀπειροὺς μετέχοντας Ἐξαίσιον
 ὄντως πῶς ἢ ἐπὶ μιᾶς ἀμάξης φερομένη ἐκείνη πέτρα, ὕδωρ
 μυρίων και ἀπειρων ἀμαξῶν, ὅσον βαστάσαι, προέφερε βρύουσα.
 Πόθεν αὐτῇ τοῦτο, και ταῦτα τοσοῦτον, και ἐκ ποίας ἰκμάδος
 25 βασταζομένη; Πολλῶ δὲ ἐξαισιώτερον τὸ δέον λογιζομένοις,
 ὅπως ἐπὶ σώματος οὕτω βραχέος τὸ τῆς καρδίας σκευος φερόμε-
 νον πάνυ γε βραχύ, προφέρει βρῦον διηνεκῶς τοσοῦτον ἀπειρον
 πνευμάτων μυρίων και ἀπειρων σωμάτων ὅσον εἰς ζωὴν. Πόθεν

9. Γαλ. 5, 22.

πὸς τοῦ Πνεύματος εἶναι χαρά»⁹, καὶ ὅτι σὲ κάποιους «δίνει ὁ Θεὸς πνεῦμα κατανύξεως»¹⁰. Καὶ γιὰ νὰ μλήσω μὲ συντομία, σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες, σὲ τόσο μεγάλο βαθμὸ συνεργεῖ σὲ ὅλα τὸ ἅγιο καὶ ζωοποιὸ Πνεῦμα ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴ, καὶ σὲ διαθέσεις ἀκόμα ποὺ φαίνονται μεταξύ τους τελείως ἀντίθετες, ὅπως ἔχω πεῖ, ὥστε αὐτὸ νὰ τὸ ὀνομάζει ἡ Γραφή καὶ φωτιὰ καὶ νερό, πράγματα ἐντελῶς ἀντίθετα, καθὼς τὸ Πνεῦμα βοηθαίει καὶ ζωοποιεῖ καὶ ἐνισχύει τὴν ἐνέργεια γιὰ ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ καλὰ ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὴν ψυχὴ. Γι' αὐτὸ βέβαια καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτῆ τοῦ Πνεύματος ἀναφέρεται στὴ Γραφὴ σὲ ἐνικὸ καὶ πληθύντικὸ ἀριθμὸ, καὶ ἀπὸ τὸν Σωτῆρα ἔχει ὀνομασθεῖ πηγὴ καὶ ποταμοί. Ἔτσι σχίζεται καὶ σὲ τέσσερις ἀρχές καὶ προχωρεῖ σὲ ὅλες τὶς ἀρετές, καὶ γίνεται ἐξοκλήρου μιὰ καινούργια ψυχὴ μὲ τὴν ψυχὴ ποὺ μετέχει αὐτοῦ, ποὺ τὴν ζωοποιεῖ κατὰ τρόπο ὑπερφυσικὸ καὶ τὴν κινεῖ πρὸς ὅλα τὰ ἔργα ποὺ εἶναι πρέποντα καὶ γίνονται καὶ τὴν τελειοποιεῖ ἔτσι ποὺ πρέπει.

Ἐγὼ νομίζω ὅτι καὶ ἡ πέτρα ποὺ χτύπησε ὁ νομοθέτης Μωυσῆς μὲ τὴ ράβδο του καὶ πήγασε ἀπὸ μέσα της κατὰ τρόπο ὑπερφυσικὸ ποταμοὺς ὕδατος¹¹, εἶναι ἡ πέτρινη καρδιὰ ποὺ ἔχει γίνεи τέτοια ἐξαιτίας τῆς πώρωσής της, τὴν ὁποία ὅταν τὴ χτυπήσει καίρια ὁ Θεός, ἀντὶ μὲ τὴ ράβδο, μὲ τὸ λόγο του, καὶ τὴν ὀδηγήσει σὲ κατάνυξη, κάνει τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος νὰ ξεχυθεῖ ἀπὸ αὐτὴν χωρὶς ἐμπόδια καὶ νὰ κινηθεῖ κατὰ τρόπο ὑπερφυσικὸ σὰν ζωοποιὰ ὕδατα, συνεργώντας σὲ ὅλα σὲ πολὺ μεγάλο βαθμὸ, καὶ ζωοποιώντας, ὅπως θὰ μπορούσα νὰ πῶ, κατὰ τρόπο κατάλληλο, ἐνῶ εἶναι ἓνα νερὸ ὡς πρὸς τὴ φύση, τοὺς πολλοὺς καὶ ἄπειρους ποὺ μετέχουν αὐτῆς. Εἶναι πραγματικὰ καταπληκτικὸ, τὸ πῶς ἡ πέτρα ἐκείνη, ποὺ μεταφερόταν πάνω σὲ ἀμάξι, ἄφησε νὰ ἀναβλύσει νερὸ ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ τὸ βαστάξουν μύρια καὶ ἀμέτρητα ἀμάξια. Ἀπὸ ποῦ δηλαδὴ αὐτὴ ἔλαβε τὴ δύναμη αὐτῆ, καὶ μάλιστα τόσο μεγάλη, καὶ ἀπὸ ποιά πηγὴ ἀνέβλυξε αὐτῆ, τὴ στιγμὴ ποὺ βασταζόταν καὶ μεταφερόταν; Πολὺ πιὸ καταπληκτικὸ ὅμως εἶναι γιὰ ἐκείνους ποὺ σκέφτονται τὰ πρέποντα, πῶς ἀπὸ τὸ σκεῦος τῆς καρδιάς, τὸ τόσο μικρὸ αὐτὸ πρῶγμα, ποὺ μεταφέρεται μέσα στὸ τόσο μικρὸ σῶμα, ἀφήνει νὰ ἀναβλύζει διαρκῶς τόσο ἄπειρο πλῆθος πνευμάτων, ποὺ νὰ ἀρκεῖ νὰ δίνει ζωὴ

10. Ρωμ. 11, 8.

11. Ἐξ. 17, 6.

τῇ καρδίᾳ τοῦτο, καὶ ταῦτα τόσον, οἷον ὑπὲρ ἀριθμόν; «Τὸ Πνεῦμα» ἀληθῶς, ὡς εἶρηκεν ἡ Αὐταλήθεια, «ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει»¹². μέντοι γε πνεῖ ἔσαί.

5 Εἰ τοίνυν τοσαύτης ἐτύχομεν τῆς ἀξίας ἀπὸ Θεοῦ, ὡς φυτεύειν ἔχειν θεομιμήτως θεῖον ἐν ἑαυτοῖς καὶ ταῦτα, παράδεισον, οὐ-
 μενον ληπτὸν αἰσθήσει τῇ ἐξωτέρᾳ, ἀλλὰ νοητὸν ὑπέριστερον
 πολλῶ τῷ μεταξύ, κατὰ τὰ προκειμένα, σφόδρα εὐδαιμόνως καὶ
 ὑπὲρ ἡντινοῦν ἔννοιαν τοῦ μήπω πάσχοντος τουτί τὸ ἱερὸν ἀξίω-
 10 μα, δῶμεν εὐλαδῶς μετὰ γιγνομένης πρὸς τὴν πίστιν εὐθύτητος
 ἐν ἀρχῇ ἡσυχία ὅλους ἑαυτοὺς δι' ἐντολῶν Χριστῷ Θεῷ τῇ Τριά-
 δι, ἐν οὗτῳ μένοντας μετὰ θεωρίας συλλεγούσης τὰ πρὶν εἰρημέ-
 να θεωρήματα καὶ θεῖα νοήματα, προσθήσω δ' ὅτι καὶ θεολογή-
 ματα, καὶ ὡσανεὶ ἐν καρδίᾳ φυτεουσούσης αὐτὰ ἐν τῷ Θεῷ, πεί-
 15 σωμεν αὐτὸν ἐν προσευχῇ προσηκούσῃ μετὰ παντός τοῦ διακει-
 μένου μεῖναι ἐν ἡμῖν καὶ πηγᾶσαι θεῖα καὶ ὑπερκόσμια νοήματα,
 εἰ δὲ βούλοιο λέγειν ποταμούς, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον «ὁ πιστεύων»,
 γὰρ φησιν, ««εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ῥεύσουσιν
 ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ ὕδατος ζῶντος»¹³. «τοῦτο δὲ ἔλεγε», λέγει ὁ
 20 ἐπιστήθιος, «περὶ τοῦ Πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πι-
 στεύοντες εἰς αὐτόν»¹⁴. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, τῷ δοτῆρι
 τῶν ὑπὲρ νοῦν.

Περὶ τῆς πνευματικῆς δωρεᾶς.

15. Βλέπε ἀμεταμελήτου Θεοῦ τὰς δωρεὰς καὶ ἀνυπερβλήτου
 25 τὰς χάριτας, καὶ χαῖρε μεταγιγνομένου τοῦ κατὰ Θεοῦ θαύματος,
 ἀναλογιζόμενος οἷα ἐν ἄρα τῷ πρωτοπλάστῳ ἐκείνῳ Ἀδὰμ ὁ

12. Ἰω. 3, 8.

13. Ἰω. 7, 38.

σὲ μύρια καὶ ἀμέτρητα σώματα; Ἐκποῦ δίνεται αὐτὴ ἡ δύναμη στὴν καρδιά, καὶ μάλιστα τόσο μεγάλη, ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ νὰ μετρηθεῖ; Ἀληθινὰ, ὅπως ἔχει πεῖ ἡ Αὐτοαλήθεια, «τὸ Πνεῦμα ὅπου θέλει πνέει, καὶ ἀκοῦς βέβαια τὴ φωνὴ του, ἀλλὰ δὲν γνωρίζεις ἀπὸ ποῦ ἔρχεται καὶ ποῦ πηγαίνει»¹². φυσικὰ αὐτὸ πνέει πάντοτε.

Ἐφόσον λοιπὸν ἐλάβαμε τόση ἀξία ἀπὸ τὸν Θεό, ὥστε νὰ μπορούμε νὰ φυτεύουμε μέσα μας, κατὰ μίμηση τοῦ Θεοῦ, θεῖο παράδεισο, ποῦ δὲν εἶναι βέβαια ἀντιληπτὸς ἀπὸ τὶς σωματικὲς αἰσθήσεις, ἀλλὰ νοητὸς καὶ πάρα πολὺ ἀνώτερος, σύμφωνα μὲ ὅσα βρίσκονται μπροστὰ μας, πράγμα ποῦ εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη εὐδαιμονία καὶ βρίσκεται πάνω ἀπὸ κάθε σκέψη ἐκείνου ποῦ δὲν δοκίμασε στὴ ζωὴ του αὐτὴ τὴν ἱερὴ ἀξία, ἃς προσφέρουμε ὅλο τὸν ἑαυτό μας στὸν Χριστὸ τὸν Θεό, τὴν ἁγία Τριάδα, μὲ πραγματικὴ εὐλάβεια καὶ ἀπόλυτη ἡσυχία, μὲ εὐθύτητα στὴν πίστη καὶ ἐκτέλεση τῶν ἐντολῶν, καὶ μένοντας σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση μὲ τὴ θεωρία ποῦ θὰ συλλέγει ὅλα τὰ θεωρήματα καὶ τὰ θεῖα νοήματα ποῦ ἀναφέρθηκαν προηγουμένως, καί, θὰ προσθέσω, καὶ τὰ θεολογήματα, καὶ ποῦ θὰ τὰ φυτεύει κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ μέσα στὴν καρδιά, ἃς πείσουμε τὸν Θεὸ μὲ τὴν πρέπουσα προσευχὴ μας καὶ ὅλη τὴ διάθεσή μας νὰ μείνει μέσα μας τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ νὰ πηγάζει θεῖα καὶ ὑπερκόσμια νοήματα, καὶ ἂν θέλεις νὰ τὰ πεῖς ἀλλιῶς, ποταμοῦς· γιατί λέγει· «ἐκεῖνος ποῦ πιστεύει σὲ μένα, ὅπως εἶπε ἡ Γραφή, θὰ πηγάσουν μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά του ποταμοὶ ζωντανοῦ νεροῦ»¹³. «αὐτὸ τὸ εἶπε», λέγει ὁ ἐπιστήθιος μαθητής, «γιὰ τὸ Πνεῦμα ποῦ ἐπρόκειτο νὰ λαμβάνουν ἐκεῖνοι ποῦ θὰ πίστευαν σ' αὐτόν»¹⁴. Σ' αὐτόν ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες, σ' αὐτόν ποῦ παρέχει τὶς πάνω ἀπὸ κάθε σκέψη δωρεές.

Γιὰ τὴν πνευματικὴ δωρεά.

16. Πρόσεχε τὶς ἀμετάκλητα χορηγούμενες δωρεές τοῦ Θεοῦ καὶ τὶς χάριτες τοῦ ποῦ δὲν τὶς ξεπερνᾶ κανεὶς, καὶ νὰ χαίρεσαι μὲ τὸ θαῦμα τοῦ Θεοῦ ποῦ ἀκολουθεῖ, σκεπτόμενος ποιά εἶναι ἐκεῖνα ποῦ κάνει ὁ Θεὸς στὸν πρωτόπλαστο ἐκεῖνον Ἀδάμ, καὶ ποιά στὴ συνέ-

14. Ἰω. 7, 39.

Θεός ποιεῖ, ὅποια δ' ἐν ἡμῖν ἐπομένως ὑπέρτερα. Ἐμφυσαῖ μὲν ἐν
 Ἀδάμ πνοήν ζωῆς, τὴν χάριν τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος, καὶ οὕ-
 τως ἐγένετο ἄνθρωπος τέλειος ὁ Ἀδάμ· «εἰς γὰρ ψυχὴν ζῶσαν
 ἐγένετο»¹⁵, καὶ οὐκ εἰς ψυχὴν· οὐ γὰρ ψυχὴ ἀνθρώπου τὸ Πνεῦμα
 5 τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἰς ψυχὴν ζῶσαν πνευματικῶς· ψυχὴ γὰρ τὸ Πνεῦ-
 μα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ τὸ ζωοποιὸν γίνεται ἀληθῶς τῇ ψυχῇ, ζώση
 ἢ χρῆ ζῆν λογικὴν καὶ θεοειδῆ ψυχὴν μὴ συνὸν δὲ τῇ ψυχῇ τὸ
 τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα, ἢ δυστυχῶς ἀποπτάν, καὶ τὸ θεοειδὲς ὄλλυται
 καὶ λογικῇ ψυχῇ πρέπον τῆς ζωῆς, τὸ κτηνῶδες δὲ ἢ καὶ τὸ
 10 θηριῶδες δεινῶς ἀντεισηκται· ὅλως· καὶ γὰρ χωρὶς Θεοῦ ἐν ἅρα
 Πνεύματι, καὶ Χριστῷ ποιεῖν οὐ δυνάμεθα, ὡς εἶπεν ὁ Σωτὴρ, τῶν
 δεόντων οὐδέν¹⁶. Διὰ τοῦτο ἐγένετο ἄνθρωπος ἀνελλιπής, τοὔτε-
 στιν ὀλόκληρος, ὁ Ἀδάμ, οὐκ εἰς ψυχὴν ἀπλῶς, ἀλλ' «εἰς ψυχὴν
 ζῶσαν», ὅτι ἐνεφύσησεν αὐτῷ ὁ Θεός πνοήν, ζωὴν οὕσαν ψυχαῖς
 15 λογικαῖς. Αὕτη οὖν ἡ ἐμφυσηθεῖσα πνοὴ τοῦ Θεοῦ ἐν Ἀδάμ,
 ἢπερ εἶρηται, ἕως ἐνῆν αὐτῷ δόξαν οὐ βραχεῖαν καὶ θεοεἰκελον
 εὐκλειαν τῷ μετόχῳ παρεῖχε διορατικῶς καὶ προφητικῶς τοῖς
 πράγμασι ἐπιβάλλοντι καὶ ὄντι μετὰ Θεοῦ ποιητήν, δευτέρῳ διὰ
 τὴν χάριν θεῶ, ὡς καὶ τὸν τῶν ξυμπάντων Δημιουργὸν ὑπέροσο-
 20 φον ἀρέσκεσθαι, δι' ὁράσεις ἐκείνου καὶ προφητείας λίαν λαμπ-
 ράς. Ἐπεὶ δὲ γόνυ ἔκλινε καὶ σφαλερῶς ὑπέπεσε τῇ κακίστῃ
 παρακοῇ, φεῦ, ἀποπτάντος τοῦ ζωοποιοῦ καὶ φωτιστικοῦ ἁγίου
 Πνεύματος, τῆς τηλικαύτης τὸ μέγεθος τιμῆς φυλάξαι μὴ συνιείς,
 «παρασυνεβλήθη τῷ ὄντι τοῖς ἀνοήτοις κτήνεσι καὶ ὁμοιώθη αὐ-
 25 τοῖς»¹⁷, καὶ τὸ ὄλον ἀγνώως καὶ σκαιῶς καὶ πόρρω θείου πεπόμεντο
 σκοποῦ, ὥσπερ ἐν σκοτει πανδείκῳ, ἀνανεύειν καὶ ὀπωσοῦν μη-
 δαμῶς ἔχων, διὰ τὴν ἐρημίαν περιφανῶς τοῦ θείου καὶ ὑπερφυ-
 οῦς δώρου τῆς ἐμφυσηθείσης τοῦ Θεοῦ ἐκείνης πνοῆς

Ἐπεὶ δὲ ἦκε καιρὸς τῶν οἰκτιρῶν τοῦ Θεοῦ καὶ δὴ ὁ Θεός
 30 ἐξαπέστειλε τὸν Λόγον αὐτοῦ τοῦ ἰάσασθαι ἡμᾶς ἐκ τῶν δια-

15. Γεν. 2, 7.

16. Ἰω. 15, 5.

χεια σὲ μᾶς κατὰ πολὺ ἀνώτερα. Ἐμφυσᾷ βέβαια στὸν Ἀδάμ πνοή ζωῆς, τὴ χάρις τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος, καὶ ἔτσι ἔγινε ὁ Ἀδάμ τέλειος ἄνθρωπος· γιατί λέγει, «ἔγινε ὑπαρξὴ μὲ ψυχὴ ζωντανή»¹⁵, καὶ ὄχι ἀπλῶς ψυχὴ· γιατί δὲν εἶναι ψυχὴ ἀνθρώπου τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ψυχὴ ποὺ ζεῖ πνευματικά· τὸ ἅγιο δηλαδή καὶ ζωοποιῶ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ γίνεται ἀληθινὰ ψυχὴ στὴν ψυχὴ ἐκείνη ποὺ ζεῖ ὅπως ταιριάζει νὰ ζεῖ ἡ λογικὴ καὶ θεόμορφη ψυχὴ· ὅταν ὅμως δὲν συνυπάρχει στὴν ψυχὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἡ δυστυχῶς ἔχει πετάξει ἀπὸ αὐτήν, καὶ τὸ θεόμορφο σχῆμα τῆς ψυχῆς χάνεται καὶ ἡ ζωὴ ποὺ πρέπει στὴ λογικὴ ψυχὴ, καὶ στὴ θέση αὐτῶν εἰσάγονται κατὰ τρόπο φοβερό ἢ κτηνωδία καὶ ἢ θηριωδία. Γιατὶ γενικὰ χωρὶς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν Χριστὸ δὲν μπορούμε νὰ κάνουμε τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ πρέπει¹⁶, ὅπως εἶπε ὁ Σωτήρας. Γι' αὐτὸ ὁ Ἀδάμ ἔγινε ἄνθρωπος χωρὶς ἐλλείψεις, δηλαδή ὀλοκληρωμένος, ὄχι ἀπλῶς ψυχὴ, ἀλλὰ «ψυχὴ ζωντανή», ἐπειδὴ ἐμφύσησε ὁ Θεὸς σ' αὐτὸν πνοή, ποὺ εἶναι ζωὴ γιὰ τὶς λογικὲς ψυχές. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ πνοὴ τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐμφυσήθηκε στὸν Ἀδάμ, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, ὅσο ὑπῆρχε σ' αὐτὸν τοῦ ἔδινε δόξα ὄχι μικρὴ καὶ θεόμορφη λαμπρότητα, καθὼς ἔβλεπε τὰ πράγματα διορατικὰ καὶ προφητικὰ καὶ ἦταν μαζί μὲ τὸν Θεὸ δημιουργός, δεύτερος, λόγῳ τῆς χάριτος, θεός, ὥστε καὶ ὁ ὑπέροσος Δημιουργός τῶν πάντων νὰ νοιώθει εὐαρέσκεια γιὰ τὶς λαμπρότατες ὁράσεις καὶ προφητεῖες τοῦ Ἀδάμ. Ὅταν ὅμως ἔκλινε τὸ γόνατό του στὸν διάβολο καὶ διαπράττοντας τὸ σφάλμα ὑπέπεσε στὴν κάκιστη παρακοή, ἀλλοίμονο, πετώντας τότε μακριὰ τὸ ζωοποιὸ καὶ φωτιστικὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἐφόσον δὲν ἔδειξε τὴ σύνεση ἐκείνη νὰ φυλάξει τὸ τόσο μεγάλο μέγεθος τῆς τιμῆς, «καὶ ἐξίσωσε τὸν ἑαυτό του πραγματικὰ μὲ τὰ ἀνόητα κτήνη καὶ ἔγινε ὅμοιος μ' αὐτά»¹⁷, καὶ γενικὰ βάδισε μὲ ἄγνοια καὶ ἀνάρμοστα καὶ μακριὰ ἀπὸ τὸν θεῖο σκοπὸ, σὰν μέσα σὲ φοβερότατο σκοτάδι, καὶ μὴ μπορώντας νὰ σηκώσει καθόλου πρὸς τὰ πάνω τὸ κεφάλι του, γιατί ὀλοφάνερα ἦταν ἔρημος ἀπὸ τὸ θεῖο καὶ ὑπερφυσικὸ δῶρο τῆς πνοῆς ἐκείνης ποὺ τοῦ ἐμφύσησε ὁ Θεός.

Ὅταν ὅμως ἦρθε ὁ καιρὸς τῆς εὐσπλαχνίας τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Θεὸς μᾶς ἔστειλε τὸν Λόγο του γιὰ νὰ μᾶς θεραπεύσει ἀπὸ τὰ κακὰ

17. Ψαλμ. 48, 13.

φθορῶν ἡμῶν¹⁸, ὁ δὲ Λόγος φέρει τὸ Πνεῦμα συμπαρομαρτοῦν
 πεφυκότης αὐτῷ, φωτίζων καὶ διατρανῶν τὴν τοῦ Λόγου θεότη-
 τα, ἣ, λέγειν αἰροῦτό τις, τὴν δύναμιν αὐτοῦ, περὶ ὧν εἴρηται τῷ
 προφήτῃ ὡς ἐν ἐξομολογήσει πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὀλικὴν ἀν-
 5 θρωπότητα: «ἐξαπέστειλας τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου·
 αὐτὰ με ὠδήγησαν καὶ ἤγαγόν με εἰς ὄρος ἅγιόν σου», τὴν ἐνοει-
 δῆ καὶ ὑψιστον γνῶσίν σου, «καὶ εἰς σκηνώματα»¹⁸ δόξης σου καὶ
 θεωρήματα, εἰς ἅπερ θεοφορήτως ὁ νοῦς ὀδηγούμενος καὶ ἀνα-
 θαίνων καὶ οἶον ἐνσκηνῶν, ὑπεράνω τῶν ὀρωμένων γίνεται,
 10 ἐγγίζων τρόπον τινὰ τὸν τῷ ὑψίστῳ Θεῷ. Ἐπεὶ τοίνυν ἤκεν, ὡς
 λέλεκται, ὁ γνήσιος Λόγος τοῦ Θεοῦ ἡμῖν, μεθ' ἑαυτοῦ φέρων
 πεφυκότης, ἣ Θεοῦ ἅγιος Λόγος, τὸ τοῦ Θεοῦ ἅγιον Πνεῦμα,
 ἐπομένως καὶ γιγνομένως ξύμπτῃσι διὰ πίστεως δεξαμένης τὸν τοῦ
 Θεοῦ ἅγιον Λόγον, αὐτίκα δέχεσθαι γίνεται καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ
 15 ἅγιον Πνεῦμα τῷ Λόγῳ ἀδιωτάκτως συμπαρομαρτοῦν ἔσαι καὶ
 οὐ μόνον δήπουθεν κατὰ πρόσωπον ὡς ὁ Ἀδὰμ τὸ πρότερον ἐκ
 Θεοῦ Πατρὸς καὶ οἱ Χριστοῦ μαθηταὶ ὕστερον δι' ἐμφυσήσεως
 τοῦ Χριστοῦ¹⁹, ἀλλ' ἀόρατα ἄφνω δίκην πνοῆς²¹, ἅτε Πνεύματος,
 πνεύσεως τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν ἐναργῶς, οἱ μέτοχοι ἀπὸ καρ-
 20 δίας τὸ Πνεῦμα θρύον ὀρῶσι νοερῶς ἀείδλυτα ἴσα καὶ πηγῇ καὶ
 δὴ φωτίζον, ὀρᾶν τῷ κῶ δίδωσι θαυμαστὰ τῆς ἐν ἀναγεννήσεως
 διακειμένα καὶ τῆς θείας δόξης τὰ γε ἐφικτά. Καὶ ὅλως τῇ ὑπερ-
 φνεῖ τοῦ Πνεύματος διὰ χάριτος μετοχῇ μεγάλων ἐφαμίλλως ὁ
 νοῦς χρημάτων γίνεται μυστικῶς θεωρός. Καὶ δὴ προκόπτων τῇ
 25 ἐμμόνῳ τῆς χάριτος ἀντιλήψει καὶ προσπῶσει, εἰς διοράσεις γίνε-
 ται καὶ προγνώσεις τῇ ἐλλάμπει τοῦ Πνεύματος καὶ εἰς θεοῦ τάξιν
 οὔτως ἀνέρχεται, τὴν ὑπὲρ νοῦν ὑποστατικὴν ἔνωσιν τῆς θείας
 φύσεως μετὰ τῆς ὑποστατικῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως γε-γονυῖαν
 ὀρῶν καὶ τὴν κατὰ πάντων χύσιν τοῦ Πνεύματος, ἣν ὁ Ἀδὰμ οὐχ
 30 οὔτως ἐώρακε, οὔτε μὴν ὅτι θείας φύσεως ἐγένετο κοινωνός καὶ
 ὄντως Θεοῦ θετός.

18. Ψαλμ. 106, 20.

19. Ψαλμ. 42, 3.

πού μᾶς διέφθειραν¹⁸, καὶ ὁ Λόγος φέρει μέσα του τὸ Πνεῦμα πού ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι ἐνωμένο μαζί του, φωτίζοντας καὶ διακηρύσσοντας περίλαμπρα τὴ θεότητα τοῦ Λόγου, ἢ, ἂν προτιμᾶ κανεὶς νὰ πεῖ, τὴν δύναμη αὐτοῦ, γιὰ τὰ ὅποια ἔχει πεῖ ὁ προφήτης ὑπὸ μορφή ἐξομολογήσεως πρὸς τὸν Θεὸ ἐκ μέρους ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας, «μοῦ ἔστειλες τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειά σου· αὐτὰ μὲ ὀδήγησαν καὶ μὲ μετέφεραν στὸ ὄρος τὸ ἅγιό σου», τὴν ἐνιαία καὶ ὑψιστὴ γνώση σου, «καὶ στὰ κατοικητήρια»¹⁹ τῆς δόξας σου καὶ τὰ σχετικὰ μ' αὐτὰ θεωρήματα, στὰ ὅποια ὀδηγούμενος ὁ νοῦς καὶ μεταφερόμενος ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἀνεβαίνοντας καὶ κατὰ κάποιον τρόπο κατασηκώνοντας ἐκεῖ, βρῖσκεται πάνω ἀπὸ τὰ ὅσα βλέπομε, ἐγγίζοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὸν ὑψιστὸ Θεό. "Ὅταν λοιπὸν ἦρθε σὲ μᾶς, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, ὁ γνήσιος Λόγος τοῦ Θεοῦ, φέροντας μαζί του ὡς ἀπὸ τὴ φύση του, σὰν ἅγιος Λόγος τοῦ Θεοῦ, τὸ ἅγιο Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, κατ' ἀκολουθία καὶ ὅλοι ὅσοι πραγματικὰ δέχτηκαν πιστεύοντας τὸν ἅγιο Λόγο τοῦ Θεοῦ, ἀμέσως δέχονται αὐτοὶ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅποιο χωρὶς δισταγμὸ ἀκολουθεῖ πάντοτε τὸν Λόγο, καὶ ὄχι βέβαια μόνο κατὰ πρόσωπο, ὅπως ὁ Ἄδὰμ στὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα καὶ οἱ μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ ἀργότερα μὲ ἐμφύσημα τοῦ Χριστοῦ²⁰, ἀλλὰ ἀόρατα καὶ αἰφνίδια σὰν πνοὴ ἀνέμου²¹, ἀφοῦ εἶναι Πνεῦμα, πού πνέει φανερὰ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, οἱ μέτοχοι αὐτοῦ βλέπουν νοερὰ τὸ Πνεῦμα νὰ ἀναβλύζει ἀπὸ τὴν καρδιά πάντοτε σὰν κάποια πηγὴ καὶ νὰ φωτίζει, δίνοντας στὸ νοῦ τὴ δυνατὴ νὰ βλέπει τὰ θαυμαστὰ τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τῆς θείας δόξας, ὅσα φυσικὰ εἶναι δυνατὰ. Καὶ γενικὰ μὲ τὴν ὑπερφυσικὴ μετοχὴ τοῦ Πνεύματος μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ ὁ νοῦς γίνεται κατὰ τρόπο μυστικὸ θεατὴς μεγάλων ἐξίσου πραγμάτων. Καὶ ἔτσι προκόβοντας ὁ νοῦς μὲ τὴ συνεχῆ βοήθεια καὶ χορηγία τῆς χάριτος, φτάνει σὲ διοράσεις καὶ προγνώσεις μὲ τὸν φωτισμὸ τοῦ Πνεύματος καὶ ἔτσι ἀνεβαίνει στὴν τάξη θεοῦ, βλέποντας πραγματοποιημένη τὴν πάνω ἀπὸ τὸ νοῦ ὑποστατικὴ ἔνωση τῆς θείας φύσεως μὲ τὴν ὑποστατικὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴ χύση τοῦ Πνεύματος πάνω σὲ ὅλα, τὴν ὅποια ὁ Ἄδὰμ δὲν τὴν εἶδε μὲ τὸν ἴδιον τρόπο, οὔτε βέβαια ἔγινε κοινωνὸς τῆς θείας φύσεως^{21α} καὶ πραγματικὰ θετὸς υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

20. Ἰω. 20, 22.

21. Πρὸβλ. Πράξ. 2, 2.

21α. Β' Πέτρ. 1, 4.

Περὶ θείας ἀνθρωπίνης ἐνεργείας καὶ δὴ καὶ εἰρήνης.

ιζ. Σκοπήσωμεν κατ' ἐνὸν ἡμῖν τὴν μεταξὺ τοῦ ἁγίου Πνεύ-
 ματος ἐνέργειαν καὶ ἐφεξῆς τὰ κατ' αὐτὴν διακείμενα, καὶ μὴν γε
 τὴν πεφυκυῖαν ἡμῶν, καὶ τὰ γε κατ' αὐτὴν σχόντα, πῶς τε ἡμᾶς
 5 πάμπαν ἤκιστα μετ' εἰρήνης εἶναι κατὰ τὴν πεφυκυῖαν ἡμῶν
 ἐνέργειαν δυνατόν. Τοῦτο γὰρ τῆς ἐνεργείας ἐστὶ τοῦ Πνεύματος
 ἀληθινὸς καρπός, ἧς καὶ ἡ ὄντως ἀγάπη καὶ χαρὰ², τό τε μακρο-
 θυμεῖν καὶ χρηστεύεσθαι καὶ ἀγαθωσύνην ὅλως ἔμπλεω εἶναι καὶ
 τοῖς πλησίον ἐκ περιουσίας ἐμποιοητικὸν τὸν μέτοχον. Αὐτίκα θῆ-
 10 τα οὐδεμία πεφυκυῖα ἡμῖν ἐνέργεια ὁρμῆς κεχώριστα ψυχικῆς,
 οὔσης περιφανῶς μέρους τινὸς τοῦ θυμικοῦ, ἀλλ' οὐδὲ δίχα θελή-
 σεως κινεῖται ἡμῖν ἐνέργεια. Θέλῃσις δὲ τῷ πρακτικῷ ἐξ ἐπιθυ-
 μίας ἤρτηται, ὥσπερ δῆπουθεν τῷ θεωρητικῷ ἐξ ἐφέσεως· διὰ
 τοῦτο οὐδεμία ἐνέργεια ἡμῶν πεφυκυῖα τέλεον ἔχειν δύναται
 15 ἐσβεσμένα ἐπιθυμίαν καὶ θυμόν, οἷς γε μέλοι, ὡς εἰκός, ἐνεργεῖ-
 σθαι. Ἡ μέντοι γε τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν καρδίᾳ ὑπερφυῆς
 ἐνέργεια, γένεσιν μηδαμίοθεν τῆς φύσεως ἔχουσα, ἀλλ' ἀνεπινόη-
 τον ἐν τοῖς ἡλεημένοις φανέρωσιν, περιφανῶς ἀθελήτως κινεῖται,
 ἢ, ἵνα φῶ, πυρσεύεται. Ἐνθεντοι οὐδενὸς τινος δεῖται τῶν ἡμετέ-
 20 ρων, ὅσα γε εἰς ἐνέργειαν, καὶ εἴτε ἔλλαμψιν, εἴτε φανέρωσιν τοῦ
 Πνεύματος λέγειν σοι, εἰ μὴ μόνον τοῦ δίχα θορύβου ἐν καρδίᾳ
 ὄραῖν καὶ τρυφᾶν ὑπερφυῶς τὸν μέτοχον. Ἐντεῦθεν μὴ θελήσεως
 πρὸς τὸ κινεῖσθαι, μήτε μὴν φυσικῆς ὁρμῆς ἢ θεία δεομένη τὸ
 παράπαν ἐνέργεια, πρόδηλον ὡς ἀπρακτεῖ καὶ ἀργεῖ ἐπιθυμία
 25 καὶ θυμός καὶ συνοπτικῶς εἰπεῖν, τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς κεῖται
 παρερριμμένον καὶ ἀνενέργητον, ἐνεργούσης τῆς ἐπιπνοίας ἐκ
 καρδίας ὑπερφυῶς τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος, ὃ δὲ νοῦς εὐθυμεῖ
 καὶ ζῆ. Ὅθεν γιγνομένως ἐν εἰρήνῃ καὶ γαλήνῃ καὶ πάσῃ κατὰ τὸ

Γιὰ τὴ θεία καὶ ἀνθρώπινη ἐνέργεια καθὼς καὶ γιὰ τὴν εἰρήνην.

17. Ἐξετάσομε τώρα, ὅσο μᾶς εἶναι δυνατόν, τὴν ἐνέργεια μέσα μας τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τὰ στή συνέχεια ἀποτελέσματα ποὺ αὐτὴ δημιουργεῖ, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴ δική μας τὴν ἔμφυτη ἐνέργεια καὶ τὰ σχετικά μὲ αὐτήν, καὶ πῶς μᾶς εἶναι τελείως ἐλάχιστα δυνατόν νὰ ἔχομε εἰρήνη μὲ τὴν ἔμφυτη μόνο δική μας ἐνέργεια. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι ἄληθινὸς καρπὸς τῆς ἐνέργειας τοῦ Πνεύματος, καὶ αὐτῆς ἐπίσης καὶ ἡ πραγματικὴ ἀγάπη καὶ χαρά²², καθὼς καὶ ἡ μακροθυμία καὶ τὸ νὰ εἶναι αὐτὸς ποὺ εἶναι μέτοχος αὐτοῦ γεμάτος ἐξολοκλήρου ἀπὸ ἀγαθότητα καὶ καλωσύνη καὶ νὰ τὴν προσφέρει μὲ ἀφθονία στοὺς πλησίον του. Καμμιὰ βέβαια ἔμφυτη ἐνέργειά μας δὲν εἶναι χωρισμένη ἀπὸ τὴν ψυχικὴ ὁρμή, ποὺ εἶναι φανερὰ κάποιο μέρος τοῦ θυμικοῦ, ἀλλ' οὔτε χωρὶς τὴ θέλησή μας κινεῖται μέσα μας ἢ ἐνέργεια. Ἡ θέληση φυσικὰ στὸν πρακτικὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία, ὅπως βέβαια στὸν θεωρητικὸ ἀπὸ τὴν ἔφεση· γι' αὐτὸ καμμιὰ ἔμφυτη ἐνέργειά μας δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει τελείως σθησμένα τὴν ἐπιθυμία καὶ τὸν θυμὸ, ἐὰν ἀσφαλῶς, ὅπως εἶναι φυσικὸ, προῖκεται νὰ κινηθεῖ αὐτὴ. Ἡ ὑπερφυσικὴ ἐνέργεια ὅμως τοῦ ἁγίου Πνεύματος μέσα στὴν καρδιά, ποὺ δὲν ὀφείλει τὴ γέννησή της σὲ καμμιὰ περίπτωσι στὴ φύση, ἀλλὰ ἐκδηλώνεται κατὰ τρόπο ἀκατανόητο στοὺς ἐλεημένους, κινεῖται ὀλοφάνερα χωρὶς τὴ θέληση τοῦ ἀνθρώπου, ἢ, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἄλλιῶς, ἀνάθει σὰν φλόγα. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο δὲν χρειάζεται τίποτε ἀπὸ τὰ δικά μας, ὅσα συντελοῦν στὴν ἐνέργεια, εἴτε ἔλλαμψη εἴτε φανέρωση τοῦ Πνεύματος σοῦ πῶ, παρὰ μόνο τὸ νὰ βλέπει ὁ μέτοχος αὐτοῦ χωρὶς θόρυβο μέσα στὴν καρδιά καὶ ν' ἀπολαμβάνει αὐτὴν κατὰ τρόπο ὑπερφυσικὸ. Γι' αὐτὸ, ἐπειδὴ ἡ θεία ἐνέργεια προκειμένου νὰ κινηθεῖ δὲν χρειάζεται καθόλου οὔτε θέληση οὔτε φυσικὴ ὁρμή, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι μένει σὲ ἀπραξία καὶ ἀργία ἢ ἐπιθυμία καὶ ὁ θυμὸς· καὶ γιὰ νὰ μιλήσω συνοπτικά, τὸ παθητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς βρίσκεται παραμερισμένο καὶ ἀνενέργητο, ὅσο ἐνεργεῖ μέσα στὴν καρδιά κατὰ τρόπο ὑπερφυσικὸ ὁ θεῖος φωτισμὸς τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος, ἐνῶ ὁ νοῦς βρίσκεται σὲ εὐθυμία καὶ ζεῖ. Ἀποτέλεσμα αὐτοῦ λοιπὸν εἶναι ἡ ψυχὴ νὰ ἀτενίζει πρὸς τὸν Θεὸ μὲ εἰρήνη

22. Πρὸβλ. Γαλ. 5, 22.

προσηκόν ἀπαθεία καὶ ψυχῇ πρὸς Θεὸν θεωρεῖ, σχοῦσα θαυμα-
 σιῶς σχέσιν πρὸς Θεόν, φωτισμόν τε καὶ ἀνάτασιν τὸ Πνεῦμα, οὗ
 μετέσχεν εὐτυχῶς ἐκ Θεοῦ. Καὶ οὕτω θεωρεῖ μὲν ὅτι εἰς γινῶσιν
 ἦκει τοῦ ἀνεκφράστου καὶ ὑπερφώτου κάλλους τῆς θεϊκῆς ὠραι-
 5 ὀτητος καὶ ἀγαπᾶ ἐφαμίλλως Θεὸν τὸν ὑπέρκαλον καὶ χαίρει
 γοῦν, πόσον ἂν εἴπῃς, τὸν ἡλίκον οἶον ἄπειρον καὶ ἀόριστον καὶ
 ἀπερίληπτον Κυρίου Πατέρα καὶ κληρονομίαν καὶ νῦν αὐτὸν
 γνοῦσα, δι' ἄφατον θεῖον ἔλεον, καὶ δὴ ἐπομένως εἰρήνην ἄγει
 θαυμάσιον, ὁρῶσα πάντως ἑαυτὴν μηδαμῶς ἐλλείπουσαν διὰ
 10 χάριτος τοῦ ἄκρου καὶ ὑπὲρ νοῦν καλοῦ, θυμοῦ δέ, κατὰ τὰ εἰρη-
 μένα, μὴ ἐνεργοῦντος διὰ τὴν τοῦ Παρακλήτου ἐνέργειαν αὐτοκί-
 νητον, μακροθυμία καὶ χρηστότης σὺν ὅτι πλείστη ἀγαθωσύνη
 καταλλήλως ψυχῆς τὸ πολίτευμα, ἐφ' ὅσον καρπὸς ταῦτα τοῦ ἀγί-
 ου Πνεύματος²³, μετεχομένου ἠληθμένοις τὸ μέντοι γε πλάνης καὶ
 15 ψεύδους πνεῦμα, εἰ καὶ δίχα θελήσεως καὶ ὁρμῆς τοῦ μετέχοντος
 ἐν ψυχῇ κινεῖσθαι δοκεῖ, οὔτε τὸ παθητικὸν ἠρεμεῖν ποιεῖ, ἀλλὰ
 καὶ μᾶλλον κινεῖ, οὔτε ἀγάπην εἰς Θεὸν ἢ χαρὰν ἢ εἰρήνην ἐνερ-
 γεῖ· ἄτακτον γὰρ τὸ ψεῦδος καὶ ἀνακόλουθον καὶ τῆς κατὰ Θεὸν
 εἰρήνης καὶ γαλήνης πάντη ἀλλότριον.

20 *ιη'*. Θαυμάζω, Κύριε, φῶς εἰρήνης θαυμαστῆς ἰλαρόν, ὑπερα-
 ναπαύσιμον, ἀγαπητόν, ἐξαισίον πεφυκότως, χάριεν τὰ πολλά,
 φαιδροντικὸν ὡς μάλιστα, μόνον τὸ ὅλον ζωὴ τοῦ νοῦ. Θαυμάζω,
 παντοδύναμε Δέσποτα ἅγιε, εἰ οὐ, δι' ἄπειρον ἀγαθότητα ἤψω ἀ-
 φάτοις ἐπαφαῖς, ζῆ οὗτος ὅλως ἑαυτῶ καὶ οὐχὶ σοῦ⁴ τῶ ὑπερ-
 25 ουσίῳ τῇ ζωῇ τῇ ζωοποιῶ καὶ πηγῇ ξυμπάντων ἀγαθοτήτων καὶ
 καλλονῶν. Εἰ γὰρ δὴ γυνή μόνον ὅτι σοῦ ἤψατο, καὶ ταῦτα οὔμε-
 νον σου, ἀλλὰ τοῦ ἱματίου σου, Σῶτερ, μᾶλλον μὲν οὖν οὐδ' οὔ-
 τως ἀπλῶς τοῦ ἱματίου σου, ἀλλὰ μόνου κρασπέδου αὐτοῦ, καίτοι

23. Πρὸβλ. Γαλ. 5, 22.

καὶ γαλήνη καὶ μὲ κάθε πρέπουσα ἀπάθεια, ἔχοντας ἀποκτήσει κατὰ τρόπο θαυμαστό σχέση με τὸν Θεό, φωτισμὸ καὶ ἀνάταση ἐκ μέρους τοῦ Πνεύματος, τοῦ ὁποῦ κατέστη μέτοχος με τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἔτσι βλέπει βέβαια ὅτι ἔφτασε σὲ γνώση τοῦ ἀνέκφραστου καὶ ὑπέρφωτου κάλλους τῆς θεϊκῆς ὠραιότητος καὶ ἀγαπᾷ ὅσο μπορεῖ ἰσάξια τὸν ὑπέρκαλο Θεὸ καὶ χαίρεται τόσο πολὺ πού δὲν λέγεται, ἔχοντας γνωρίσει ἕξαιτίας τοῦ ἀπερίγραπτου θείου ἑλέους τὸν τόσο μεγάλο Πατέρα τοῦ Κυρίου, τὸν ἄπειρο καὶ ἀπεριόριστο καὶ ἀπερίληπτο, καὶ τὸν ἔχει καὶ ἀπὸ τώρα ὡς κληρονομία του, καὶ κατὰ συνέπεια ἀπολαμβάνει θαυμαστὴ εἰρήνη, βλέποντας ὅπως ὅποτε τὸν ἑαυτοῦ τῆς ἕξαιτίας τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ νὰ μὴ τῆς λείπει καθόλου τὸ κορυφαῖο καὶ πάνω ἀπὸ τὸ νοῦ καλό, καὶ ἐπειδὴ, σύμφωνα με τὰ ὅσα ἔχουν λεχθεῖ, δὲν ἐνεργεῖ ὁ θυμὸς ἕξαιτίας τῆς αὐτοκίνητης ἐνεργείας τοῦ Παρακλήτου, ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τῆς ψυχῆς συνοδεύεται κατὰλληλα ἀπὸ μακροθυμία καὶ χρησιμότητα καὶ με ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερη καλωσύνη, ἀφοῦ αὐτὰ εἶναι ὁ καρπὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος²³, τοῦ ὁποῦ μετέχουν οἱ ἐλεημένοι ἀπὸ τὸν Θεό· ἀντίθετα τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης καὶ τοῦ ψεύδους, ἂν καὶ φαίνεται νὰ κινεῖται μέσα στὴν ψυχὴ χωρὶς τὴ θέληση καὶ ὁρμὴ ἐκείνου πού τὸ ἔχει μέσα του, οὔτε τὸ παθητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς ἀφήνει νὰ ἡρεμεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνάδει περισσότερο, οὔτε ἐνεργεῖ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ ἢ χαρὰ ἢ εἰρήνη· γιατί τὸ ψεῦδος εἶναι ἀτακτο καὶ ἀσυνάρτητο καὶ τελείως ξένο πρὸς τὴν κατὰ Θεὸν εἰρήνη καὶ γαλήνη.

18. Θαυμάζω, Κύριε, φῶς ἰλαρὸ εἰρήνης θαυμαστῆς, αἰτία πλήρους ἀναπαύσεως, ἀγαπητό, ἕξαισιο ἐκ φύσεως, γεμάτο τις περισσότερες φορές ἀπὸ χάριτες, μοναδικὴ πηγὴ τῆς χαρᾶς, καὶ μόνο γενικὰ ζωὴ τοῦ νοῦ. Θαυμάζω, παντοδύναμο ἅγιε Δέσποτα, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος, πού ἐσὺ ἀπὸ ἄπειρη ἀγαθότητα τὸν ἀγγιξες με τὰ ἀπερίγραπτα ἀγγίγματα σου, ζεῖ αὐτὸς στὸ ἕξις γιὰ τὸν ἑαυτοῦ του παρὰ καὶ ὄχι γιὰ σένα²⁴ τὸν ὑπερούσιο, τὴ ζωοποιὸ ζωὴ καὶ τὴν πηγὴ ὅλων τῶν ἀγαθοτήτων καὶ καλλονῶν. Ἐὰν δηλαδὴ ἡ γυναῖκα ἐκείνη μόνο πού σὲ ἀγγίξε, καὶ μάλιστα ὄχι ἐσένα, ἀλλὰ τὸ ἔνδυμά σου, Σωτήρα μου, ἀλλὰ καὶ πάλι ὄχι ὅλο τὸ ἔνδυμά σου, ἀλλὰ μόνο τὴν ἄκρη αὐτοῦ, ἂν καὶ βέβαια κρυφά, ἀμέσως ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τὴν τόσο βαρεῖα

24. Πρὸβλ. Β' Κορ. 5,15.

λάθρα, ὅμως ἄμ' αὐτίκα τῆς ἡλικίης οἷας νοσώδους ζωῆς ἀπελύ-
 θη⁵ καὶ γέγονε ζωῆς τῆς ὑγιεινῆς παρὰ δόξαν, τί ἂν τις, Βασιλεῦ,
 εἰκάσαιτο παθεῖν εἰκὸς καὶ τίνα ζωὴν ζῆν καὶ τίνι, τὸν οὐ σύ, Σῶ-
 τερ, ἤψω θεϊκαῖς ἀφράστοις ἐπαφαῖς ἐξ ἀγαθότητος καὶ περι-
 5 φανῶς, ἐφ' ᾧ ποιῆσαι τὸ ἔλεός σου θαυμασίως μετ' αὐτοῦ; Γι-
 νώσκομέν σε ἀψάμενον χειρὸς τῆς Πέτρου πενθερᾶς, ἧς καὶ μάλ'
 αὐτίκα ἐσβέσθη ὁ πυρετός καὶ καθαρᾶς ὑγιείας ἀπολαύσασα,
 παραχρῆμα δ' ἀναστᾶσα μετὰ πολλοῦ διηκόνει⁶ τοῦ θαύματος καὶ
 τοῦ προθύμου· ἀλλ' ἡ ἐπαφή ἐκείνη πρώτον μὲν ἐφάπαξ ἀπην-
 10 τήκει τῇ γυναικί, ἔπειτ' οὖν καὶ ἔξωθεν ἐν τῇ χειρὶ καὶ γάρ. Εἰ τοί-
 νυν κἀκείνη διὰ τὰ εἰρημένα πάραυτα τῆς ὑγιείας ἔτυχεν οὕτω
 καθαρῶς, τί ποτ' ἂν καὶ γένοιτο τοῖς ὧν οὐχ ἅπαξ, ἀλλ' ἔσαεί, νύ-
 κτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, ἀρρήτως ἐφάπτη, καὶ ταῦτα ἠκίστα ποθὲν
 ἔξωθεν, ἀλλ' εἰς καρδίας ταμεῖον τὸ ἐσώτατον, φιλοψυχότατε, καὶ
 15 περιφανῶς ἐνισχύων αὐτοὺς ἐν τοῖς γιγνομένοις καὶ παρακαλῶν
 ἐν τοῖς προσήκουσι καὶ μυρία ποιῶν αὐτοῖς ἀγαθὰ καὶ καλά; Πῶς
 οὖν, Ὑψιστε, οἱ τοιοῦτοι ζήσωσιν ἑαυτοῖς καὶ οὐ μᾶλλον ἐξ ὀλο-
 κλήρου, κατὰ τὸ εἰκός, σοί; Μᾶλλον οὖν, πῶς καὶ σοὶ μόνῳ ζῶν-
 τες, οὐκ ἂν ἠγοῖντο τάλαινας ἑαυτοὺς καὶ κάτω κύπτοιεν ταπει-
 20 νούμενοι, οἷς σφᾶς αὐτοὺς ἀπολειπομένους ὀρώσι πρὸς καὶ βρα-
 χείας γοῦν ἀμοιβὰς τῆς ἡλικίης οἷας τῆς σῆς χάριτος ἐξαισίου ἀντι-
 λήψεως;

Δόξα σοι, δεδοξασμένε τῷ ὄντι, ὁ δοξάζων τοὺς ταπεινόφρο-
 νας, ἔπειθ' οὕτω δοξαζομένους, ἅτε χρεώστας πολλῶν καὶ ἀπεί-
 25 ρων διὰ τὰς ἀλέπτους δωρεὰς παρασκευάζων ἐπιπλέον μάλιστα
 ταπεινόφρονας καὶ δὴ λοιπὸν ὡς ταπεινοῖς παρέχων τὴν χάριν,
 ἐρριζωμένος εὐρίσκη θαυμαστῶς ἐν ἄρα τῇ σφῶν καρδίᾳ αὐτῶν,
 οἷα ὄντων δεδοξασμένων· σὺ γὰρ ἀριδῆλως ἔφης, ἡ Θεοῦ Σοφία,
 ἐν Σολομῶντι, ὅτι ἐρρίζωσα ἐν λαῷ δεδοξασμένῳ παρὰ πᾶσαν
 30 ἐπίνοιαν. Ὅθεν δήποτε καὶ «ὡς κέδρος ἐν τῷ Λιβάνῳ ὑψώθη»²⁷
 ἐν καρδίᾳ, τῶν κάτω καὶ γηϊνῶν τούτέστιν ὑπεραναβεβηκυῖα, καὶ
 εἰς θεῖον ὕψος ἢ ὄρος, τῷ ὕψει τῶν κατὰ Θεὸν γεγονυῖα νοημά-

25. Ματθ. 9, 21-22.

26. Μάρκ. 1, 30-31.

ἀρρώστια της²⁵ καὶ ἀπέκτησε χωρὶς νὰ τὸ ἐλπίζει τὴν ὑγεία της, τί θὰ μπορούσε, Βασιλιά μου, νὰ φανταστῆ κανεὶς ὅτι θὰ πάθει κατὰ φυσικὸ λόγο καὶ ποιὰ ζωὴ θὰ ζεῖ καὶ γιὰ ποιόν, ἐκεῖνος ποὺ ἐσύ, Σωτήρα μου, τὸν ἄγγιξες ἀπὸ ἀγαθότητα καὶ ὀλοφάνερα μὲ τὰ θεϊκὰ ἀνέκφραστα ἀγγίγματα σου, ὥστε νὰ δείξεις σ' αὐτὸν μὲ τρόπο θαυμαστὸ τὸ ἔλεός σου; Γνωρίζομε ὅτι ἄγγιξες τὸ χέρι τῆς πεθερᾶς τοῦ Πέτρου, καὶ ἀμέσως σβήσθηκε ὁ πυρετός της καὶ ἀπόλαυσε πλήρως τὴν ὑγεία της, καὶ τὴν ἴδια στιγμή σηκώθηκε καὶ ὑπηρετοῦσε μὲ προθυμία²⁶ προξενώντας μεγάλη ἐκπληξη· ἀλλὰ τὸ ἄγγιγμα ἐκεῖνο πρῶτον ἔγινε μὴ φορὰ στὴ γυναῖκα ἐκείνη, καὶ ἔπειτα ἔγινε ἐξωτερικά, στὸ χέρι της δηλαδή. Ἐάν λοιπὸν καὶ ἐκείνη, σύμφωνα μὲ τὰ λεχθέντα, βρῆκε ἀμέσως τὴν πλήρη ὑγεία της, τί θὰ μπορούσε ἄραγε νὰ συμβεῖ σὲ ἐκείνους ποὺ τοὺς ἀγγίζεις κατὰ τρόπο ἀνέκφραστο ὄχι μὴ φορὰ, ἀλλὰ πάντοτε, νύχτα καὶ μέρα, καὶ μάλιστα ὄχι ἐξωτερικά, ἀλλὰ μέσα στὸ ἐσώτατο ταμεῖο τῆς καρδιᾶς, φιλοψυχότατε, καὶ τοὺς ἐνισχύεις ὀλοφάνερα στὰ ἔργα τους, τοὺς προτρέπεις νὰ κάμνουν τὰ πρέποντα, καὶ τοὺς παρέχεις μύρια ἄλλα ἀγαθὰ καὶ καλὰ; Πῶς λοιπὸν, Ὑψιστε, αὐτοὶ θὰ ζήσουν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ ὄχι μᾶλλον, ὅπως εἶναι φυσικὸ, ἐξολοκλήρου γιὰ σένα; Ἡ καλύτερα, πῶς, καὶ ζώντας μόνο γιὰ σένα, δὲν θὰ θεωροῦσαν ταλαίπωρο τὸ ἑαυτὸ τους καὶ δὲν θὰ ἔσκυβαν κάτω μὲ ταπείνωση, βλέποντας τὸν ἑαυτὸ τους νὰ ὑστερεῖ καὶ γιὰ τὴν πιὸ μικρὴ ἀμοιβὴ μπροστὰ στὴν τόσο μεγάλη καὶ ἑξαίσια βοήθεια τῆς χάριτός σου;

Δόξα σὲ σένα, δεδοξασμένε πραγματικά, σὺ ποὺ δοξάζεις τοὺς ταπεινόφρονες, καὶ στὴ συνέχεια, ἀφοῦ τοὺς δοξάσεις, τοὺς κάνεις νὰ εἶναι ἀκόμα περισσότερο ταπεινόφρονες, ἀφοῦ εἶναι χρεῶστες ἀπέναντί σου γιὰ τὶς πολλὰ καὶ ἄπειρες ἀνέκφραστες δωρεές σου πρὸς αὐτούς· καὶ ἔτσι λοιπὸν, παρέχοντας τὴ χάρη σου, ἑξαιτίας τῆς ταπεινότητάς τους, βρίσκεσαι ριζωμένος κατὰ τρόπο θαυμαστὸ μέσα στὴν καρδιά τους, καθὼς εἶναι δοξασμένοι· γιὰτὶ σὺ, ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ, εἶπες ὀλοκάθαρα στὸν Σολομώντα, «ρίζωσα μέσα σὲ λαὸ δοξασμένο» πάνω ἀπὸ κάθε σκέψη, καὶ γι' αὐτὸ βέβαια «ὑψώθηκα σὰν τὸν κέδρο στὸ Λίβανο»²⁷, μέσα δηλαδή στὴν καρδιά τὴν ὑψωμένη πολὺ πιὸ πάνω ἀπὸ τὰ χαμηλὰ καὶ γήινα, καὶ ἀφοῦ ἔφτασα σὲ

27. Πρβλ. Σοφ. Σολ. 24, 13.

των «ἐγώ», λέγει ὅτι, «ὡς τερέβινθος ἐξέτεινα κλάδους μου», δη-
 λον ὅτι ἐν οἷς διὰ πνευματικῆς χάριτος ἐνερρίζωσα, «καὶ οἱ κλά-
 δοι μου κλάδοι δόξης καὶ χάριτος»²⁸. Εἶπον δὴ πανάληθες, Αὐτο-
 αλήθεια, Κύριε· διὰ τοῦτο ἢ καθαρὰ καὶ εἰς νύμφην σοι ἐλοῦσα
 5 ψυχὴ ὑπὸ τὴν σκιάν σου σφόδρα σωφρόνως ἐπεθύμησε καὶ ἐκά-
 θισε, καὶ αὐτίκα μόνον ὅτι γέγονεν ἐν τῇ σκιᾷ, διασαφεῖ τὸν καρ-
 πόν σου γλυκαῖνον, οὐκουν ἀπλῶς, ἀλλ' ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῆς·
 οὐδὲ γὰρ πάντων ἀπαξαπλῶς τῆς τοῦ Θεοῦ γλυκύτητος ἦκειν εἰς
 αἰσθησιν αὐτῶν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ὡς γὰρ ὅταν λέγῃ, «ὡς κινά-
 10 μωμον καὶ ἀσπάλαθος ἀρωμάτων ἔδωκα ὄσμὴν καὶ ὡς σμύρνα
 ἐκλεκτὴ διέδωκα εὐωδίαν»²⁹, οὐ πᾶσι τοῦτο ποιεῖ· καὶ δηλώσει
 περὶ τοῦ τοιούτου λέγων ὁ Παῦλος, ὡς, «οἷς μὲν», ὁ εἷς καὶ ὁ αὐ-
 τὸς «ἐγένετο ὄσμὴ ζωῆς εἰς ζωὴν, οἷς δὲ ὄσμὴ θανάτου εἰς θάνα-
 τον»³⁰. Οὕτως ἐφαμίλλως καὶ ἡ θεία γλυκύτης, εἰ δὲ εἰπεῖν θέλοις,
 15 καὶ ἡ συνάμα ταύτη ὀρωμένη δόξα Θεοῦ, οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τισι
 γίνεται δι' αἰσθήσεις νοεράς, τοῖς ἡσυχίαν ἤγουν ἀσκοῦσι καὶ τῆς
 θείας εὐμενείας ἐναργῶς μετοχῇ τετυχηκόσι τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύ-
 ματος καὶ φωτιστικοῦ· καὶ τὸ ὅλον, τοῖς καθαροῖς, ὡς ἐφικτόν,
 τὴν καρδίαν. Πολλοῦ γὰρ ἂν ἄξιος ἦν θορυβώδης βίος καὶ ἀκά-
 20 θαρτος καὶ δίχα ἐμφανῶς τοῦ Πνεύματος μετοχῆς, δόξαν Θεοῦ,
 καὶ δὴ καὶ ὄσμὴν καὶ γλυκύτητα ἐν ψυχῆς αἰσθήσει δεχόμενος,
 ὡς εἰκός· ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι· διὰ τοῦτο κόσμου ἀπο-
 φυγὴ καὶ μόνωσις ἐπομένως καὶ ἡσυχία καὶ ἐγκλεισμός καὶ ἐνά-
 ρετος ἀγωγὴ καθήκουσα καὶ νῆψις καὶ ἡ μετὰ προσοχῆς προ-
 25 σευχὴ καὶ πανθ' ὅσα μετανοοῦσι γιγνομένως ἀνήκει, ἵνα δήποθε
 τῇ τῆς θείας εὐσπλαγχνίας ἀνυπερβλήτῳ ἀγαθότητι δῶ τόπον,
 καὶ κλίνη γε αὕτη κατὰ τὴν σφετέραν ἔφεσιν φιλανθρώπως καὶ
 ἐνουκῆση ἐν τῇ μετὰ πόνου ζητούσῃ ψυχῇ, καὶ γίνηται τὸ θαυμά-
 σιον ἔλεος, ὁ Θεός, ὦ τῆς χάριτος! μετὰ τῆς ψυχῆς εἰς πνεῦμα ἕν,

28. Σοφ. Σειρ. 24, 16.

28α. ᾠσμα ᾠσμ. 2, 3.

θεῖο ὕψος ἢ ὄρος, στοῦ ὕψος δηλαδή τῶν κατὰ Θεὸν νοημάτων, «ἐγώ», λέγει, «ἀπλωσα σὰν τερέβινθος τὰ κλαδιὰ μου», δηλαδή σὲ ἐκείνους πού ρίζωσα μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, «καὶ τὰ κλαδιὰ μου εἶναι κλαδιὰ δόξας καὶ χάριτος»²⁸. Αὐτὸ φυσικᾶ εἶναι ἀληθέστατο, Αὐτοαλήθεια Κύριε· γι' αὐτὸ ἡ καθαρὴ ψυχὴ, πού διάλεξε νὰ γίνῃ νύμφη σου, ἐπιθύμησε μὲ πάρα πολλὴ σωφροσύνη καὶ κάθισε κάτω ἀπὸ τὴ σκιά σου, καὶ ἀμέσως, καὶ μόνο πού κάθισε στὴ σκιά σου, ἐπιβεβαιώνει ὅτι ὁ καρπὸς σου εἶναι γλυκός, ὄχι βέβαια ἀπλῶς ἀπὸ τὴ θέα, ἀλλὰ γευόμενῃ αὐτὸν μὲ τὸ λάρυγγά της^{28α}. Γιατὶ δὲν αἰσθάνονται ὅλοι γενικᾶ τὴ γλυκύτητα τοῦ Θεοῦ· αὐτὸ βρῖσκεται πολὺ μακριὰ ἀπὸ τοὺς πολλούς· ὅπως δηλαδή ὅταν λέγει, «σὰν τὴν κανέλλα καὶ τὸν ἀσπάλαθο ἄφησα τὴν ὄσμὴ τῶν ἀρωμάτων καὶ σὰν τὴν ἐκλεκτὴν σμύρνα σκόρπισα εὐωδιὰ»²⁹, δὲν τὸ κάνει αὐτὸ σὲ ὅλους. Καὶ θὰ τὸ δηλώσει αὐτὸ ὁ Παῦλος λέγοντας, ὁ ὁποῖος ὁ ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς «ἔγινε σὲ ἄλλους ὄσμὴ ζωῆς πού ὁδηγεῖ στὴ ζωὴ, καὶ σὲ ἄλλους ὄσμὴ θανάτου πού ὁδηγεῖ στοῦ θάνατο»³⁰. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο λοιπὸν καὶ ἡ θεία γλυκύτητα, καὶ ἂν θέλεις νὰ πῶ, καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ πού φαίνεται συγχρόνως μαζὶ μ' αὐτὴν, δὲν συμβαίνει σὲ ὅλους, ἀλλὰ σὲ μερικούς πού ἔχουν αἰσθήσεις νοερές, δηλαδή σὲ ἐκείνους πού ἀσκοῦν τὴν ἡσυχία καὶ πέτυχαν μὲ τὴ θεία εὐμένεια ὀλοκάθαρα τὴ μετοχὴ τοῦ ζωοποιοῦ καὶ φωτιστικοῦ Πνεύματος, καὶ γενικᾶ σὲ ἐκείνους πού ἔχουν καθαρὴ, ὅσο αὐτὸ εἶναι δυνατόν, τὴν καρδιά. Γιατὶ, ὅπως εἶναι φυσικό, θὰ ἦταν πάρα πολὺ ὁ θορυβώδης καὶ ἀκάθαρος βίος καὶ χωρὶς τὴ φανερὴ μετοχὴ τοῦ Πνεύματος, νὰ δεχθεῖ μὲ αἴσθησιν τῆς ψυχῆς τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, καὶ μάλιστα καὶ τὴν εὐωδιὰ καὶ τὴ γλυκύτητα αὐτοῦ· δὲν εἶναι δυνατόν αὐτὸ, δὲν εἶναι· γι' αὐτὸ χρειάζεται φυγὴ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ στὴ συνέχεια μόνωση καὶ ἡσυχία καὶ ἐγκλεισμὸς καὶ πρέπουσα ἐνάρετη ζωὴ καὶ νήψη καὶ προσευχὴ μὲ προσοχὴ καὶ ὅλα ὅσα ἀνήκουν σὲ ὅσους μετανοοῦν πραγματικᾶ, γιὰ νὰ δοθεῖ ἡ δυνατότητα στὴν ἀνυπέρβλητη ἀγαθότητα τῆς θείας εὐσπλαχνίας νὰ κλίνει, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπιθυμία της, μὲ φιλανθρωπία καὶ νὰ κατοικήσῃ μέσα στὴν ψυχὴ πού τὴ ζητᾶ μὲ πόνο, καὶ νὰ γίνῃ τὸ θαυμαστὸ ἔλεος, ὁ Θεός, τί χάρη, ἀλήθεια! ἕνα πνεῦμα μαζὶ μὲ τὴν ψυχὴ, ριζωμένο μέσα στοῦ βάθος τῆς καρδιάς,

29. Σοφ. Σειρ. 24, 15.

30. Β' Κορ. 2, 16.

ἐν τῷ τῆς καρδίας θάθει, κἀκεῖθεν καταλάμπων ξενότροπα καὶ
 οἶονεὶ στελεχούμενον καὶ εἰς ὕψος αἰρόμενον καὶ πλατυνόμενον
 ἐν κλάδεσι νοῦ καὶ καρποφοροῦν τὰ οἶα πνευματικά, ἀγάπην,
 χαρὰν, εἰρήνην, μακροθυμίαν, ἀγαθότητα, χρηστότητα³¹, καὶ
 5 μυρία ὅσα ἀγαθὰ καὶ καλὰ ἐμποιοῦν, τοιαῦτα τρεφομένῳ τῷ
 μετόχῳ καρποφορούμενα. Πόσης τοίνυν εἰκάσεις ἂν, κρίνων ἢ
 χρὴ τὰ γιγνόμενα, δόξης, πόσης εὐωδίας καὶ γλυκύτητος αἴσθη-
 σιν εἰς ψυχὴν ἐνιέναι λάρυγγα, ἔτι ἄκρατοι οἶον καρπῶν τοῦ
 ζωοποιοῦ Πνεύματος καὶ φωτιστικοῦ! Διὰ τοῦτο δὴ τοι ὄντως
 10 μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ἐξ ἐπιστήμης τῶν ἀρετῶν, ὅτι
 αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται³² ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ ὀλικώτερον καὶ
 περιφανέστερον, νυνὶ δ' οὖν ὡς ἐν ἀραβῶνι³³, κατὰ τὰς Γραφάς,
 καθ' ἃς οὐ μόνον ὁρῶσι καὶ ὄψονται, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπερφυᾶ καταλ-
 λήλως πάθοιεν ἂν καὶ γε νῦν πάσχουσιν ἐκ μέρους καὶ ἀπολαύου-
 15 σιν ἐν Χριστῷ.

**Περὶ βίου θεωρητικοῦ, καὶ τίνων ἀναγκαίως δεῖται ὁ θεωρη-
 τικός, καὶ ὅτι καὶ ἡ προσευχὴ τοῦ θεωρητικοῦ μέρους ἐστί,
 καὶ ὅτι ἡ θεωρία ἀντὶ τῆς προσευχῆς προσλογί-
 ζεται τοῖς Πατράσι.**

20 1θ. Ὁ θεωρητικὸς βίος σύσκηνός τε καὶ ἀδιάλειπτος σύντρο-
 φός ἐστι τῇ ἱερᾷ προσευχῇ καὶ τοῦ νοεροῦ τῆς ψυχῆς θεοχαρίτω-
 τοι καὶ θεοποιοὶ βλαστοὶ καὶ ἀμφότερα· ὅθεν ἔργα γιγνομένως
 τυγχάνει ἀχώριστα θεοφορουμένης καὶ θεουργομένης ψυχῆς ἐν
 θεσμῷ καὶ δὴ διὰ τὰ εἰρημένα, τοσοῦτον ἔχει τὴν ἔνωσιν ἢ τε θεω-
 25 ρία καὶ προσευχῇ, ὡς ἐνικῶς τὰς δύο πράξεις παρὰ τῶν Πατέρων
 νοός λέγεσθαι καὶ θεωρίαν. Καὶ φησιν ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· “Ἡ πράξις
 τοῦ νοῦ ἐν τῇ λεπτῇ ἐργασίᾳ αὐτοῦ ἐν τῇ θείᾳ ἀδολεσχίᾳ καὶ τῇ
 διαμονῇ ἐν τῇ προσευχῇ καὶ τοῖς ἑξῆς εὐρίσκεται, ἣτις διαπράττε-
 ται ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ μέρει καὶ καλεῖται θεωρία”. Ὁρᾶς ἐνότη-
 30 τος, μᾶλλον ἢπερ ἐνώσεως, ἀμφοτέρων γνώρισμα, δῆλον δὲ ὅτι

31. Γαλ. 5,22.

32. Ματθ. 5,8.

καταλάμποντας ἀπὸ ἐκεῖ κατὰ τρόπο παράξενο καὶ δημιουργώντας κατὰ κάποιον τρόπο κορμὸν καὶ ἀνεβαίνοντας σὲ ὕψος καὶ ἐπεκτεινόμενο σὲ πλάτος μὲ τὸ ἄπλωμα τῶν κλαδιῶν τοῦ νοῦ καὶ καρποφορώντας ὅσα εἶναι πνευματικά, τὴν ἀγάπην, τὴν χαρὰν, τὴν εἰρήνην, τὴ μακροθυμίαν, τὴν ἀγαθότητα, τὴ χρησιμότητα³¹, καὶ ἄπειρα ἄλλα ἀγαθὰ καὶ καλὰ, μὲ τοὺς καρποὺς τῶν ὁποίων τρέφεται ὁ μέτοχος τοῦ Πνεύματος. Πόση λοιπὸν θὰ μπορούσες νὰ φαντασθεῖς, κρίνοντας τὰ γινόμενα σωστά, δόξα, πόση εὐωδία καὶ αἴσθησις γλυκύτητος προξενοῦν στὸ λάρυγγα τῆς ψυχῆς οἱ καθαροὶ αὐτοὶ καρποὶ τοῦ ζωοποιοῦ καὶ φωτιστικοῦ Πνεύματος! Γι' αὐτὸ λοιπὸν εἶναι πραγματικὰ μακάριοι οἱ καθαροὶ στὴν καρδιὰ ἐξαιτίας τῆς κατοχῆς τῶν ἀρετῶν, γιὰτὶ «αὐτοὶ θὰ δοῦν τὸν Θεὸν»³² κατὰ τὴ μέλλουσα ζωὴ περισσότερο καὶ καθαρότερα, ἐνῶ τώρα σὰν ἀρραβῶνα³³, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές, κατὰ τὶς ὁποῖες ὄχι μόνον βλέπουν καὶ θὰ δοῦν, ἀλλὰ καὶ θὰ πάθουν μὲ τρόπο κατάλληλον τὰ ὑπερφυσικά, ἀλλὰ καὶ τώρα τὰ παθαίνουν καὶ τὰ ἀπολαμβάνουν κατὰ ἓνα μέρος μὲ τὴ χάριν τοῦ Χριστοῦ.

Γιὰ τὸν θεωρητικὸν βίον, καὶ ποιά πράγματα χρειάζεται ὁ θεωρητικὸς, καὶ ὅτι καὶ ἡ προσευχὴ τοῦ θεωρητικοῦ εἶναι μέρος τῆς θεωρίας, καὶ ὅτι ἡ θεωρία ὑπολογίζεται ἀπὸ τοὺς Πατέρες σὰν προσευχή.

19. Ὁ θεωρητικὸς βίος εἶναι συγκάτοικος καὶ ἀχώριστος σύντροφος τῆς ἱερῆς προσευχῆς, καὶ εἶναι καὶ τὰ δύο αὐτὰ θεοχαρίτωτοι καὶ θεοποιοὶ βλαστοὶ τοῦ νοεροῦ μέρους τῆς ψυχῆς· γι' αὐτὸ εἶναι πραγματικὰ ἔργα ἀχώριστα τῆς ψυχῆς ποὺ φέρει μέσα τὸν Θεὸν καὶ προχωρεῖ στὴ θέωσίν της καὶ μάλιστα, σύμφωνα μὲ τὰ λεχθέντα, τόσο πολὺ ἐνωμένες εἶναι μεταξὺ τους ἡ θεωρία καὶ ἡ προσευχή, ὥστε ἀπὸ τοὺς Πατέρες νὰ ὀνομάζονται οἱ δύο αὐτὲς μὲ ἓνα ὄνομα «πράξις καὶ θεωρία τοῦ νοῦ». Λέγει λοιπὸν ὁ ἅγιος Ἰσαάκ: “Ἡ πράξις τοῦ νοῦ βρίσκεται στὴ λεπτὴ ἐργασία αὐτοῦ καὶ στὴ διαρκῆ μελέτη τοῦ Θεοῦ καὶ στὴν ἀδιάκοπην προσευχὴν καὶ τὰ ὅμοια μ' αὐτά, πραγματοποιεῖται αὐτὴ μέσα στὸ ἐπιθυμητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς καὶ καλεῖται θεωρία”. Βλέπεις γνῶρισμα ἐνότητος μᾶλλον παρὰ ἐνώσε-

33. Πρὸβλ. Ἐφ. 1, 14.

προσευχῆς καὶ θεωρίας; Ὅθεν καὶ προστίθῃσιν ὁ αὐτός, ὡς “ἦδε ἡ θεωρία τὴν ἐνέργειαν καθαρίζει τῆς ἀγάπης τῆς ψυχῆς, ἣτις ἐστὶν ἐπιπόθησις φυσικῆ, ἣτις διυλίζει τὸ νοητὸν μέρος τῆς ψυχῆς”. ξυνής μίαν ἐνέργειαν ἐκ τοῦ θεωρητικοῦ τῆς ψυχῆς, λέγω
5 δὴ, προσευχῆς καὶ θεωρίας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἱερός Μάξιμος ὑφηγεῖται λέγων “Νοῦς καθαρῆναι οὐ δύναται ἄνευ ὁμιλίας καὶ θεωρίας Θεοῦ”. Καὶ ἔτι· “Αναχώρησις καὶ θεωρία καὶ προσευχὴ τὴν ἐπιθυμίαν ἐλαττοῦσι καὶ ἔτι ἀφανισμόν ἄγουσι”· καὶ πάλιν “Εὐλόγως κινεῖται τὸ λογιστικὸν τῆς ψυχῆς, ὅταν πρὸς τὸν Θεὸν
10 διάγονν διὰ θεωρίας πνευματικῆς καὶ προσευχῆς”. Καὶ προσέτι· “Τὸ λογιστικὸν ἀναγνώσει καὶ θεωρία καὶ προσευχῇ πτέρωσον”. Οὕτω διὰ πάντων ἀναγκαία καὶ σύντροφος ἡ θεωρία τῇ προσευχῇ· καὶ ἀμφότερα τοῦ νοεροῦ ἢ μᾶλλον τοῦ λογιστικοῦ πεφυκυῖα ἐνέργεια καὶ προσήκουσα, καὶ ἀλλήλων εἰσὶν ἀχώριστα, ἦν
15 ὑγιῶς ὁ νοῦς ἄγεται καὶ ὑπ’ ἀλλήλων αὐταὶ συναιρούμεναι, ὁπηνίκα ἔρρωται τὸ λογιστικόν, καὶ ἡσυχίαν μετὰ γνωστικῆς ἐπιστήμης ἀσκει· ὅθεν ὄρνις ἄπτερος παρὰ τῶν Πατέρων ὠνόμασται νοῦς χωρὶς δυνάμεως θεωρητικῆς προσευχόμενος, ἐφ’ ὅσον οὐχ οἶόν τε πρὸς Θεὸν ὑψωθῆναι μετὰ γιγνομένου τοῦ τρόπου τῶν
20 τοῦ νοός διαθέσεων, ἀποστῆναί τε τῶν γήινων ἐξάπαντος καὶ τοῖς ἐπουρανίοις ὄλω μένει ψυχῆς προσεγγίσει. Κατὰ τὸν ἱερόν Μάξιμον, “Ἡ μὲν θεωρία τὸν νοῦν καθαίρει, ἡ δὲ τῆς προσευχῆς κατάστασις γυμνὸν αὐτὸν παρίστησι τῷ Θεῷ”. Δῆλον δὲ ὅτι διὰ τὴν αὐτῆς θεωρίας κάθαρσιν, ἦν οὐκ ἂν ἔξη νοῦς μὴ πρὸς θεωρίαν
25 ἀνατεινόμενος, ἢ θέμις εἶπεν, Θεοῦ. Καθαρότης, φησὶ τοῦ νοός ἐστὶν ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῶν μυστηρίων· εἶτα ἡ καθαρότης τοῦ νοός ἐστὶ τελειότης ἐν τῇ ἀναστροφῇ τῆς οὐρανόθεν θεωρίας, τῆς ἐκτὸς τῶν αἰσθήσεων κινουμένης ἐν τῇ δυνάμει τῇ πνευματικῇ τοῦ ἄνω κόσμου τῶν ἀναριθμῆτων θαυμάτων. Ἐντεῦθεν ὑψηλόν
30 τινὰ τρόπον ὁ θεωρητικὸς προσεύχεται, ὥστε καθαρὸς τὴν διάνοιαν ἐξ ἄρα ἐπιστήμης θεωρητικῆς, δι’ ἣν καθαρότητα ἀνομιάντως ὀπτάνεται τὸν Θεόν, ὡς ἐφικτόν, καὶ μακάριος τῷ ὄντι ἀποκαθίσταται προσευχόμενος.

ως, δηλαδή τῆς προσευχῆς καὶ τῆς θεωρίας, Γι' αὐτὸ καὶ προσθέτει ὁ ἴδιος: “Καὶ αὐτὴ ἡ θεωρία καθαρίζει τὴν ἐνέργεια τῆς ἀγάπης τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία εἶναι σφοδρὸς φυσικὸς πόθος, ὁ ὁποῖος καθαρίζει τὸ νοητὸ μέρος τῆς ψυχῆς”. Διαπιστώνεις δηλαδή μιὰ ἐνέργεια τοῦ θεωρητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς, ἐννοῶ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς θεωρίας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἱερὸς Μάξιμος ἐξηγώντας αὐτὸ, λέγει: “Ὁ νοῦς δὲν μπορεῖ νὰ καθαρθεῖ χωρὶς τὴ συναναστροφή καὶ τὴ θεωρία τοῦ Θεοῦ”. Καὶ ἐπίσης: “Ἀναχώρηση καὶ θεωρία καὶ προσευχὴ ἐλαττώνουν τὴν ἐπιθυμία καὶ στὴ συνέχεια τὴν ἐξαφανίζουν”· καὶ πάλι: “Τὸ λογιστικὸ τῆς ψυχῆς κινεῖται σωστὰ ὅταν ζεῖ κοντὰ στὸν Θεὸ μὲ τὴν πνευματικὴ θεωρία καὶ τὴν προσευχή”. Καὶ ἀκόμα: “Τὸ λογιστικὸ ἀναπτέρωσε το μὲ τὴν ἀνάγνωσι, τὴ θεωρία καὶ τὴν προσευχή”. Ἔτσι λοιπὸν εἶναι ἀναγκαῖα ἡ θεωρία καὶ σύντροφος τῆς προσευχῆς, καὶ τὰ δύο αὐτὰ εἶναι τοῦ νοεροῦ, ἢ καλύτερα τοῦ λογιστικοῦ φυσικὴ καὶ πρέπουσα ἐνέργεια, καὶ εἶναι ἀχώριστα μεταξύ τους, ἐνέργεια ποὺ ὁ νοῦς τὴν ἐκτελεῖ μὲ ὑγιῆ τρόπο καὶ βοηθοῦνται αὐτὲς μεταξύ τους, ὅταν τὸ λογιστικὸ εἶναι ὑγιὲς καὶ ἀσκεῖ τὴν ἡσυχία μὲ πολὺ μεγάλη γνώση. Γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς Πατέρες ὁ νοῦς ποὺ προσεύχεται χωρὶς θεωρητικὴ δύναμη “πτηνὸ χωρὶς φτερά”, ἀφοῦ δὲν μπορεῖ νὰ ὑψωθεῖ πρὸς τὸν Θεὸ μὲ ὅλη τὴ διάθεσή του, νὰ ἐγκαταλείψει μιὰ γιὰ πάντα τὰ γήινα, καὶ νὰ πλησιάσει μὲ ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς τὰ ἐπουράνια. Σύμφωνα μὲ τὸν ἱερὸ Μάξιμο, “Ἡ θεωρία καθαρίζει τὸν νοῦ, ἐνῶ ἡ τέλεια προσευχὴ τὸν παρουσιάζει γυμνὸ μπροστὰ στὸν Θεό”. Καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι αὐτὸ γίνεται μὲ τὴν κάθαρση ποὺ παρέχει ἡ θεωρία, τὴν ὁποία δὲν μπορεῖ ν' ἀποκτήσει ὁ νοῦς ἂν δὲν ὑψώνεται, ὅπως πρέπει, πρὸς τὴ θεωρία τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ λέγει, καθαρὸτητα τοῦ νοῦ ὑπάρχει στὴν ἀποκάλυψη τῶν μυστηρίων· ἐπίσης ἡ καθαρὸτητα τοῦ νοῦ εἶναι ἡ τελειότητα ποὺ ὑπάρχει στὴν ἀναστροφή τῆς οὐράνιας θεωρίας, ποὺ κινεῖται ἔξω ἀπὸ τίς αἰσθήσεις μὲ τὴν πνευματικὴ δύναμη τοῦ ἄνω κόσμου τῶν ἀμέτρητων θαυμάτων. Ἄρα λοιπὸν ὁ θεωρητικὸς προσεύχεται μὲ κάποιον ὑψηλὸ τρόπο, ἔχοντας καθαρὴ τὴν διάνοια ἀπὸ τὴ θεωρητικὴ γνώση, καὶ ἐξαιτίας τῆς καθαρότητάς του βλέπει χωρὶς μάτια τὸν Θεό, ὅσο αὐτὸ εἶναι δυνατὸν, καὶ προσευχόμενος καθίσταται πραγματικὰ μακάριος.

*Εἰς τό, «Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν
ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν»³⁴.*

κ'. «Πνεῦμα ὁ Θεός», φησί, «καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν», φησί, «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν»³⁴, «τοὺς προσκυνοῦντας» πληθυντικῶς καὶ οὐχὶ “τόν προσκυνοῦντα” ἐνικῶς καὶ τοῦτο πάνυ γε κατὰ τὸ εἶκός, ἐπειδὴ καὶ γὰρ «πάντας σωθῆναι θέλει καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν»³⁵, ὁ διαφόρους μονὰς³⁶ ἠτομακῶς εἰς αἰώνιον τῶν δικαιοθησομένων ἀπόλαυσιν, «ὁ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος»³⁷, Σωτήρ, ὁ τῷ τῆς φιλανθρωπίας περιόντι χεῖρας οἶον ὑπτίας παρέχων σοφοῖς, ἀσόφοις, ἰσχυνοῖς τὸ φωνεῖν καὶ ἀμβλυτέροις δῆπουθεν τὴν διάνοιαν. Καὶ πᾶσιν ἐφ’ ἅπαξ ἀνθρώποις ἐν ἀκολούθως ὑφηγεῖται σωτηριῶδες πολυσχιδῶς ἐνεργούμενον καὶ πολυτρόπως ἐπιτελούμενον, κατὰ τὴν ἕξιν δηλονότι ἐκάστου καὶ τὴν προαίρεσιν, προσθεῖην δ’ ἂν ὅτι καὶ κατὰ 15 τὴν δύναμιν, ναὶ μὴν καὶ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ πρὸς Θεὸν ἀγομένου καὶ τὸν Θεόν, κατὰ τὰ εἰρημένα, προσκυνεῖν ἡρημένου· ἐσθ’ ὅτε γὰρ τις διαπορίαν τοῦ διδάξοντος καὶ τοί γε φύσεως ὧν εὖ ἐχούσης, ὅμως ἀπέτυχε τοῦ τελείου κατὰ Θεὸν σκοποῦ· ἔνιοι δ’ οὖν καὶ πεπειραμένον τῶν θείων καὶ πνευματικῶν διδάσκαλον 20 σχόντες, τῇ ἀφυῖα διεκωλύθησαν ἀνιέναι εἰς τελειότητα· μέντοι γε καὶ οὗτοι κάκεῖνοι καὶ ξυλλήβδην εἰπεῖν, πάντες, εἰ βούλοιντο, ἔχουσι καὶ προσκυνεῖν ἐν ἀληθείᾳ καὶ πνεύματι τὸν Θεόν, κατὰ τὴν ἰδίαν ἕκαστος εἴτε τάξιν, εἴτε δύναμιν φάναι χρῆ, εἴτε δὴ δωρεάν, ἣν ἔσχεν ἐκ τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ· αὐτίκα τοίνυν ἰδιώτης 25 τις ὧν, εἰ πορεύοιτο κατὰ τὰς ἐντολάς καὶ τὴν πίστιν ἑτέροις εὐδοκίμοις σὺν ταπεινώσει ἐπόμενος, δῆλός ἐστιν ἀληθῶς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνῶν τὸν Θεόν³⁸. Πνεῦμα γὰρ ἀντικρὺς ἡ πίστις ἐστί, περὶ Θεοῦ καὶ θείων καὶ ἀοράτων διαλεγομένη χρημάτων περιφανῶς. «Τὰ ῥήματα», γὰρ φησιν, «ἃ ἐγὼ λέγω ὑμῖν πνευ-

34. Ἰω. 4, 24.

35. Α' Τιμ. 2, 4.

Στό, «ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα, καὶ αὐτοὶ ποὺ τὸν προσκυνοῦν πρέπει νὰ τὸν προσκυνοῦν πνευματικὰ καὶ ἀληθινὰ»³⁴.

20. «Ὁ Θεός», λέγει, «εἶναι Πνεῦμα καὶ αὐτοὶ ποὺ τὸν προσκυνοῦν πρέπει», λέγει, «νὰ τὸν προσκυνοῦν πνευματικὰ καὶ ἀληθινὰ»³⁴, λέγοντας «αὐτοὶ ποὺ τὸν προσκυνοῦν» στὸν πληθυντικὸ καὶ ὄχι στὸν ἐνικό, «αὐτὸς ποὺ τὸν προσκυνεῖ»· καὶ αὐτὸ βέβαια εἶναι πολὺ εὐλογο, ἐπειδὴ «θέλει ὅλοι νὰ σωθοῦν καὶ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθεια»³⁵, αὐτὸς ποὺ ἐτοίμασε διάφορους τῶπους διαμονῆς³⁶ πρὸς αἰῶνια ἀπόλαυση ἐκείνων ποὺ θὰ ἐπιτύχουν τὴ δικαίωση, «ὁ ἀγγελιοφόρος τῆς μεγάλης βουλῆς τοῦ Θεοῦ³⁷, ὁ Σωτήρας, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴ μεγάλη φιλανθρωπία του ἀνοίγει τὰ χέρια του στοὺς σοφοὺς, στοὺς ἄσοφους, στοὺς ἰσχνόφωνους καὶ σὲ ὅσους ἔχουν περιορισμένη κατὰ κάποιον τρόπο διάνοια. Καὶ γενικὰ σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἕνα κατ' ἀκολουθία πρᾶγμα σωτήριο δίδαξε ποὺ πραγματοποιεῖται μὲ πολλοὺς καὶ διάφορους τρόπους, σύμφωνα δηλαδὴ μὲ τὴν ὅλη πνευματικὴ κατάστασι τοῦ καθενὸς καὶ τὴν προαίρεσίν του, καὶ θὰ μπορούσα νὰ προσθέσω, καὶ σύμφωνα μὲ τὴ δύναμίν του, ὅπως βέβαια καὶ σύμφωνα καὶ μὲ τὴ διδασκαλία ἐκείνου ποὺ ὀδηγεῖται κοντὰ στὸν Θεὸ καὶ ἀποφάσισε νὰ προσκυνεῖ τὸν Θεὸ σύμφωνα μὲ τὰ ὅσα λέχθησαν. Γιατὶ ὑπάρχει τὸ ἐνδεχόμενον κάποιος, μὴ ἔχοντας δάσκαλον, ἂν καὶ βέβαια εἶναι καλῆς φύσεως, νὰ μὴ ἐπιτύχει τὸν τέλειον κατὰ Θεὸν σκοπὸ. Μερικοὶ πάλι, ἂν καὶ εἶχαν ἔμπειρον δάσκαλον τῶν θείων καὶ πνευματικῶν πραγμάτων, ἀπὸ ἔλλειψιν εὐφυΐας ἐμποδίστηκαν νὰ φτάσουν στὴν τελειότητα. Ἄλλ' ὅμως καὶ αὐτοὶ καὶ ἐκεῖνοι καὶ γενικὰ ὅλοι, ἂν θέλουν, μπορούν νὰ προσκυνοῦν πνευματικὰ καὶ ἀληθινὰ τὸν Θεόν, ὁ καθένας σύμφωνα μὲ τὴν τάξιν του, ἢ, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, μὲ τὴ δύναμίν του, ἢ καὶ μὲ τὴ δωρεὰ ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τὸν Θεὸ ὅλων. Ἄρα λοιπὸν καὶ ἰδιώτης νὰ εἶναι κανεὶς, ἐὰν βαδίζει σύμφωνα μὲ τὶς ἐντολὰς καὶ τὴν πίστην καὶ ἀκολουθεῖ μὲ ταπείνωσιν ἄλλους ποὺ ἔχουν εὐδοκίμησιν, εἶναι φανερὸ ὅτι αὐτὸς πραγματικὰ προσκυνεῖ τὸν Θεὸ πνευματικὰ καὶ ἀληθινὰ³⁸. Γιατὶ ἡ πίστις εἶναι πραγματικὰ πνεῦμα, ἀφοῦ ὀλοφάνερα ὁμιλεῖ γιὰ τὸν Θεὸ καὶ τὰ θεῖα καὶ ἀόρατα πράγματα. Γιατὶ λέγει·

36. Ἰω. 14,2.

37. Ἦσ. 9,6.

38. Ἰω. 4,24.

μά εἰσι καὶ ζωή»³⁹. Τὰς δὲ τῆς Ἀὐτοαληθείας θαυμαστάς καὶ θεο-
 ποιούς ἐντολάς οὐκ οἶμαι εἶναι τοσοῦτον ἀμβλύν τινα τὴν διάνοι-
 αν ὡς διαστεῖλαι θελήσαι τῆς ἀληθείας καὶ ὀπωσοῦν. Οὕτως ἄρα
 ὁ τῆ πίστει ἐπόμενος, ἧπερ εἴρηται, ἐν ἀληθείᾳ καὶ πνεύματι τὸν
 5 Θεὸν ὁ τοῦτον διδάσκων τὰ τῆς πίστεως διακειμένα, πρακτικὸς
 καὶ θεωρητικὸς ὀνομαζόμενος. Ὁ δὲ τῆ γνώσει τῶν ὄντων καὶ τῆς
 ἀγίας Γραφῆς προσκειμένος, ὡς εἰκὸς κακεῖνοι τούτων, ἐξακο-
 λούθου εἰς τὸν Θεὸν συναγόμενος καὶ οἶον ἀπὸ τοῦ ὄρατοῦ καὶ
 ῥητοῦ, ὡς ἂν ἀπὸ σαρκὸς εἰς τὸ νοητόν, δῆλον δὲ ὅτι εἰς τὸ Πνεῦ-
 10 μα, κἀντεῦθεν εὐθυβόλως ἀνιῶν εἰς τὸ ὑπὲρ νοῦν, λέγω δὴ τὴν
 ὑπὲρ πᾶσαν ἀλήθειαν, τὸν Θεόν, ἐκφανέστατα ἐν πνεύματι καὶ
 ἀληθείᾳ προσκυνεῖ τὸν Θεόν. Καὶ οἱ ψάλλοντες δὲ καὶ οἱ προσευ-
 χόμενοι, ἦν συνιῶσι τῶν ψαλλομένων ῥημάτων καὶ τῆς προσευ-
 χῆς τὴν δύναμιν, καὶ τούτοις συνδιατεθῶσιν, ὡς ἔνι, ἐν ἀληθείᾳ
 15 καὶ πνεύματι προσκυνοῦσι παντάπασιν τὸν Θεόν. Πνεῦμα γὰρ καὶ
 ἀλήθεια τὰ τῶν ψαλμῶν ἱερὰ λόγια καὶ τῆς προσευχῆς ἀριδιήλως.
 Καὶ μὴν καὶ ὁ μετὰ μετοχῆς ἐναργοῦς καὶ ῥοπῆς τοῦ Πνεύματος
 συνεπτυγμένος, ἦγον ἐνοειδῶς τε καὶ ἀνομιμάτως φωτὶ γνώσεως
 τὸν Θεὸν φανταζόμενος, ὡσαύτως προσκυνεῖ κατὰ τρόπον ὑψη-
 20 λότερον τὸν Θεὸν ἐν ἀληθείᾳ καὶ πνεύματι. Καὶ ἔτι δὲ παρὰ ταῦ-
 τα, ὁ τὸ φῶς τῆς δόξης καὶ τῆς οἰκονομίας ἐνοπτριζόμενος τοῦ
 Χριστοῦ, ὡς ἐνὸν καὶ τὴν ἐξεπομένου διὰ Χριστοῦ ἀπὸ τοῦ Πα-
 τρός χύσιν τοῦ ἐνεργοῦντος καὶ παρακαλοῦντος πιστοῦς Πνεύμα-
 τος, ὄντως τὸν Θεὸν προσκυνεῖ ἐν ἀληθείᾳ καὶ πνεύματι, ἐν Χρι-
 25 στῷ Ἰησοῦ.

Περὶ προσευχῆς.

κα. Ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γινῶσιν⁴⁰ ὁ Θεὸς ἐστίν, ἧ γέγρα-
 πται. Ἀλλὰ πῶς διδάσκει; Διδούς εὐχήν, ἐν ἀγία ῥοπῇ πνεούση
 αἰείβλυτα περιφανῶς τοῦ Πνεύματος τῷ εὐχομένῳ⁴¹. Ἀληθῶς γὰρ

39. Ἰω. 6, 63.

«τὰ λόγια ποὺ σᾶς λέγω ἐγὼ εἶναι πνεῦμα καὶ ζωή»³⁹. Τίς θαυμαστές καὶ θεοποιές ἐντολές τῆς Αὐτοαλήθειας δὲν νομίζω ὅτι εἶναι κανεῖς τόσο περιορισμένης διάνοιας ὥστε νὰ θελήσει νὰ τις χωρήσει ἀπὸ τὴν ἀλήθεια ἔστω καὶ κατὰ τὸ ἐλάχιστο. Ἔτσι λοιπὸν ἐκεῖνος ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν πίστη, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, ἀληθινὰ καὶ πνευματικά, καὶ διδάσκει τὰ σχετικὰ μὲ τὴν πίστη στὸν Θεό, αὐτὸς ὀνομάζεται πρακτικὸς καὶ θεωρητικὸς. Αὐτὸς πάλι ποὺ εἶναι ἀφοσιωμένος στὴ γνῶση τῶν ὄντων καὶ τῆς ἀγίας Γραφῆς, ὅπως φυσικὰ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ προαναφέρθηκαν, καὶ στὴ συνέχεια ἀφοσιώνεται στὸν Θεό, καὶ ἀνεβαίνει κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ τὸ ὄρατὸ καὶ αἰσθητὸ, σὰν ἀπὸ ἄλλη σάρκα, στὸ νοητὸ, δηλαδή στὸ Πνεῦμα, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ κατευθεῖαν στὸ πάνω ἀπὸ τὸ νοῦ, ἐννοῶ στὴν Ἀλήθεια τὴν πάνω ἀπὸ κάθε ἀλήθεια, τὸν Θεό, αὐτὸς ὀλοφάνερα προσκυνεῖ τὸν Θεὸ πνευματικά καὶ ἀληθινὰ. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ψάλλουν καὶ προσεύχονται, ἐφόσον κατανοοῦν τὸ νόημα τῶν λόγων ποὺ ψάλλουν καὶ τῆς προσευχῆς καὶ συναισθάνονται αὐτά, ὅσο εἶναι δυνατὸν, προσκυνοῦν καὶ αὐτοὶ τὸν Θεὸ ἐξολοκλήρου ἀληθινὰ καὶ πνευματικά. Γιατὶ τὰ ἱερὰ λόγια τῶν ψαλμῶν καὶ τῆς προσευχῆς εἶναι φανερὸ σὲ ὅλους ὅτι εἶναι πνεῦμα καὶ ἀλήθεια. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ποὺ μὲ ὀλοφάνερη μετοχὴ καὶ δύναμη τοῦ Πνεύματος φαντάζεται τὸν Θεὸ συνεπτυγμένα, δηλαδή μὲ τὸ φῶς τῆς γνώσεως κατὰ τρόπο ἐνιαῖο καὶ χωρὶς μάτια, ἐπίσης καὶ αὐτὸς προσκυνεῖ τὸν Θεὸ κατὰ τρόπο ὑψηλότερο ἀληθινὰ καὶ πνευματικά. Καὶ ἀκόμα, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, ἐκεῖνος ποὺ ἀντανακλᾷ μέσα του τὸ φῶς τῆς δόξας καὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ, ὅσο εἶναι δυνατὸν, καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν μέσῳ τοῦ Χριστοῦ χύση ἀπὸ τὸν Πατέρα τοῦ Πνεύματος ποὺ ἐνεργεῖ στοὺς πιστοὺς καὶ τοὺς στηρίζει στὴν πίστη του, πραγματικὰ προσκυνεῖ τὸν Θεὸ ἀληθινὰ καὶ πνευματικά, στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Γιὰ τὴν προσευχή.

21. Ἐκεῖνος ποὺ διδάσκει στὸν ἄνθρωπο τὴ γνῶση⁴⁰ εἶναι, ὅπως ἔχει γραφεῖ, ὁ Θεός. Ἀλλὰ πῶς τὴ διδάσκει; Δίνοντας τὴν προσευχὴ στὸν προσευχόμενον μὲ μιὰ ὀλοφάνερα ἱερὴ ὀρητικὴ πνοὴ τοῦ

40. Ψαλμ. 93, 10.

ἡ τοία ἱερὰ προσευχή, δῶμα καὶ μέγα οὖσα τῆς ὑπεραγάθου
 χάριτος, διδάσκαλος τῷ κτησαμένῳ γίνεται, ἔσοπτρον οἴονει τοῦ
 τῆς ψυχῆς προσώπου σαφῶς χρηματίζουσα, ἐν ἧ ὁ νοῦς ἐνορᾷ
 ἐναργῶς τὰς ἑαυτοῦ ἀπονεύσεις, τοὺς ῥεμβασμούς, τὰς αἰχμαλω-
 5 σίας, τὰς ἀκηδίας καὶ τὰς κλοπὰς οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀέρα τῆς
 καθαρότητος, τῆς θεωρίας τὸ τηλαυγές, τὸ πνεῦμα τῆς θείας καὶ
 θεουργοῦ ἀνατάσεως πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἐξ ἐρώτων Θεοῦ
 φλόγα πυρός, τὴν τε νοερὰν ἀπλότητα καὶ ἀνειδεότητα, τὴν ἀπὸ
 πάντων ἐπομένως σιωπὴν καὶ περιχαρῆ τὰ πολλὰ ἔκπληξιν καὶ
 10 ξυνόλως φάναι ἐκ τῆς προσευχῆς ὄρᾳ καὶ γινώσκει ὁ νοῦς τὰς
 ψυχικὰς, ὁποῖαί ποτέ εἰσι διαθέσεις αὐτοῦ καὶ προσπάθειαι ἀ-
 πλανῶς καὶ μυεῖται ἀριδῆλως τὰ προταίτια τῶν κινητικῶν τῆς
 ψυχῆς ἀρχῶν καὶ ἃ μὲν θεραπεύει, οἷς δὲ πρόσκειται ὡς ἐνι κα-
 τάλληλα, τὰ στοργῆς ἢ θεραπείας ὅπως δήποτε ἄξια· κἀντεῦθεν
 15 τῆς ἐπιστημονικῆς πολιτείας γίνεται τῶν μοναχῶν, οὐ μόνον νοῦ
 καὶ λόγου, διανοίας τε καὶ αἰσθήσεως τὴν χρῆσιν ἐξεπιστάμενος
 ἐξ ἀσκήσεως ἢ χρῆς, ἀλλὰ δὴ καὶ θυμῷ καὶ ἐπιθυμίᾳ διδόναι τὰ
 δέοντα διαγινώσκει καὶ ξυνόλως τῶν ψυχικῶν δυνάμεων τὴν
 ἐμμελῆ καὶ χαρίεσσαν ἀρμονίαν ἀνεπικτήτῳ διανοίας εἰδήσει εὖ
 20 καὶ καλῶς συνιστάνειν καὶ ἀνακρούεσθαι μέλος νοερὸν εἴπερ τι
 καὶ αὐτὸ ὑπερήδιστον καὶ πράξει καὶ θεωρία μανθάνει σαφῶς.
 Δι' ὃ ἡ τοῦ Θεοῦ ἐράσιμος εἰρήνη μετὰ τῆς κεχαριτωμένης κατ'
 αὐτὴν χαρᾶς ἐν ἀγία ἀγάπῃ κατασκηνοῖ ἐν τῷ μύστη τῆς ἀληθοῦς
 προσευχῆς κατὰ κόσμῳ γεγονότι τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος.
 25 Ἐνθέν τοι ὁ πάση μηχανῇ καὶ παντὶ τρόπῳ ἀδιαλείπτως κατὰ τὸν
 Ἀπόστολον δεῖν προσεύχεσθαι^ρ κεκρικῶς καὶ τοῦτο περὶ πλεί-
 στου ὥστε ἐνεργεῖν ποιούμενος, μετ' ἄρα τῶν μαθητῶν τοῦ Χρι-
 στοῦ τετάξεται, ὧν ἐπόμενος ταῖς περὶ ἱερᾶς προσευχῆς ὑποθή-
 καις, τέκνον ἐν Χριστῷ τῆς χάριτος ἐχρημάτισεν.

Πνεύματος πού πνέει ἀκατάπαυστα⁴¹. Γιατί ἀληθινὰ ἡ ἱερὴ αὐτὴ προσευχή, ὄντας μέγα δώρημα τῆς ὑπεράγαθης χάριτος, γίνεται δάσκαλος σὲ ἐκεῖνον πού τὴν ἐπέκτησε, καθιστάμενος κατὰ κάποιον τρόπο ὀλοκάθαρος καθρέφτης τοῦ προσώπου τῆς ψυχῆς, μέσα στὴν ὁποία ὁ νοῦς βλέπει καθαρὰ τὶς ἐκτροπές του, τοὺς ρεμβασμούς του, τὶς αἰχμαλωσίες του, τὶς ἀκηδίες του καὶ τὰ ἔξαπατήματά του· καὶ ὄχι μόνον αὐτά, ἀλλὰ βλέπει καὶ τὸν ἀέρα τῆς καθαρότητας, τὴ λαμπρότητα τῆς θεωρίας, τὸ πνεῦμα τῆς θείας καὶ θεοποιουῦ ἀνατάσεως πρὸς τὸν Θεό, τὴν πύρινη φλόγα ἀπὸ τὸν ἔρωτα πρὸς τὸν Θεό, τὴ νοερὴ ἀπλότητα καὶ ἀμορφιὰ, καὶ τὴ σιωπὴ πού ἀκολουθεῖ μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτά καὶ τὴ γεμάτη ἀπὸ μεγάλη χαρὰ ἐκπληξη· καὶ γιὰ νὰ μιλήσω γενικότερα, ἀπὸ τὴν προσευχὴ βλέπει ὁ νοῦς καὶ γνωρίζει ἀπλάνευτα ποιὲς εἶναι οἱ ψυχικὲς διαθέσεις καὶ οἱ ἐπιδράσεις τῶν παθῶν καὶ μυεῖται μὲ μεγάλη σαφήνεια στὰ προταίτια τῶν κινητικῶν ἀρχῶν τῆς ψυχῆς, καὶ ἄλλα ἀπὸ αὐτά τὰ θεραπεύει, σὲ ἄλλα ἀφοσιώνεται ἀνάλογα μὲ τὸ πόσο ἄξια στοργῆς ἢ θεραπείας εἶναι αὐτά· καὶ ἔτσι φτάνει στὴ συστηματικὴ πολιτεία τῶν μοναχῶν, γνωρίζοντας ἀπὸ τὴν πείρα πού ἀποκτᾶ μὲ τὴν ἀσκησιὴ ὄχι μόνον τὴ χρῆση τοῦ νοῦ καὶ τοῦ λόγου, καθὼς καὶ τῆς διάνοιας καὶ τῆς αἰσθήσεως, ἀλλὰ καὶ μαθαίνοντας νὰ δίνει ἐκεῖνα πού πρέπει στὸ θυμικὸ καὶ ἐπιθυμητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς, καὶ γενικὰ μαθαίνει μὲ σαφήνεια νὰ συνθέτει μὲ κάθε ὠραιότητα τὴ μελωδικὴ καὶ γεμάτη χάρη ἁρμονία τῶν ψυχικῶν δυνάμεων μὲ γνώση τῆς διάνοιας πού δὲν ἐξαλείφεται, καὶ μὲ τὴν πράξη καὶ τὴ θεωρία νὰ ἀνακρούει μελωδία νοερὴ πὸ γλυκεῖα καὶ αὐτὴ ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄλλη. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ πολυπόθητη εἰρήνη τοῦ Θεοῦ μαζί μὲ τὴ γεμάτη χάρη χαρὰ πού τὴν ἀκολουθεῖ καὶ τὴν ἁγία ἀγάπη κατασκηνώνει μέσα στὸν μῦστη τῆς ἀληθινῆς προσευχῆς πού ἔχει κατακοσμηθεῖ ἀπὸ τοὺς καρπούς τοῦ Πνεύματος. Μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτά λοιπὸν ἐκεῖνος πού ἀποφάσισε μὲ ὅλη τὴ δύναμή του καὶ μὲ κάθε τρόπο νὰ προσεύχεται, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπόστολο, ἀκατάπαυστα⁴² καὶ καταβάλλει κάθε προσπάθεια νὰ τὸ κάμνει αὐτό, θὰ καταταχθεῖ ὅπωςδήποτε στοὺς μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ, πού, ἀφοῦ ἀκολούθησε τὶς συμβουλές τους γιὰ τὴν ἱερὴ προσευχὴ, ἀναδείχθηκε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Χριστοῦ τέκνο τῆς χάριτος.

42. Α' Θεσ. 5, 17.

Ὅσων προσευχή δεῖται καὶ ὅσῳ τιμῆς ἀξία.

κβ. Εἰ δὲ καὶ τῶν καθηκόντων μόνον ἀρετῆ διδάσκαλος, κατὰ τὰ εἰρημένα, καὶ ὑποδείκτης οὕσα ἐτύγχανεν ἡ πνευματικὴ ἱερὰ προσευχή, οὐ μεγάλων οἴων ἂν ἦν ἀξία; Νυνὶ δὲ ὀπηνίκα ἤκιστα 5 μόνον διδάσκαλος καὶ ὑποδείκτης, ἀλλὰ καὶ παράκλητος πρὸς πᾶν ὅτι οὖν τῶν ἀγαθῶν ἐστὶ πεφυκότης, τίνων οὐκ ἂν εἶη ἱερῶν ὑπερτέρα καὶ ἐγκωμίων ἐπέκεινα; Ἐπεὶ δὲ ἡ γε διδασκαλία καὶ ἡ παράκλησις δι' ἀσθένειαν τοῦ διδασκομένου καὶ παρακεκλημένου ἀπρακτεῖ καταλλήλως καὶ δεῖται δυνάμεως ἐφαμίλλου, ζητῶν 10 εὐρήσεις καθάπαξ τὴν προσευχὴν πρὸς ἐνέργειαν τῆ ψυχῆ δυναμοποιὸν ἐν πνεύματι τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον ἐναρέτοις ἡλίκον τὸ κράτος τῆς προσευχῆς καὶ μάλα εἰκότως. Ἡ γὰρ ἔμπνους καί, ἵνα οὕτω φῶ, ζῶσα προσευχὴ κινουμένη καρδιόθεν ἀείδλυτα περιφανῶς τῆ μετοχῆ καὶ ἐνεργείᾳ τοιαύτῃ τελοῦσα τοῦ ζωοποιοῦ 15 Πνεύματος λίαν ἐξακολούθου ἔχει ὡς τῶν πάνυ σφόδρα ἀναγκαιοτάτων, τὰ τρία ταῦτα· διδασκαλίαν τῶν πνευματικοῖς προσηκόντων καὶ μὴν γε δῆτα παράκλησιν πρὸς τοὺς ἀγῶνας τῶν πραττομένων καὶ πρό γε τούτων, δύναμιν ἐξευμαρίζουσιν τὰ πρακτέα καὶ δυσχερῆ. Ἐντεῦθεν ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ δοτὴρ τοῦ Πνεύματος, 20 «λήψεσθε», φησὶ, «δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς»⁴³. Ταύτην δὲ τὴν δύναμιν αὐθις Παράκλητον καὶ διδάσκαλον διαρρηθὴν ὀνομάζει, λέγων· «ὁ δὲ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμπει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ἃ εἶπον ὑμῖν»⁴⁴. Ὅτι μὲν καὶ γὰρ ἐκάστω διὰ προσ- 25 ευχῆς καὶ μάλιστα δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον, καὶ ᾧ μὲν δίδοται πνεῦμα σοφίας, ἑτέρῳ γνώσεως, ἄλλῳ δὲ ἰαμάτων⁴⁵, καὶ τῶν καθεξῆς ἃν ὁ ἀπόστολος ἐμνήσθη, «καὶ ταῦτα οὖν ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστω καθὼς βούλεται»⁴⁶, ἐμφανῶς ἡ τοῦ ἱεροῦ διδασκαλία Παύλου δηλοῖ 30 Ὅτι δὲ τῷ ὀπωσδήποτε γεγονότι μετόχῳ τῆς τοῦ Πνεύματος δωρεᾶς ἔπεται τὰ τρία ἐξ ἀνάγκης ἐκεῖνα, δῆλον δὲ ὅτι δύναμις ὑπερφυῆς, ὑπερκόσμιος διδασκαλία, καὶ θεία παράκλησις, ἐξ ἧν

43. Πράξ. 1, 8.

44. Ἰω. 14, 26.

Τὰ πράγματα πού χρειάζεται ἡ προσευχή καὶ πόσο ἄξια τιμῆς εἶναι.

22. Ἐάν ἡ ἱερὴ πνευματικὴ προσευχὴ συνέβαινε νὰ διδάσκει μόνο καὶ νὰ ὑποδεικνύει, σύμφωνα μὲ τὰ ὅσα προείπαμε, ὅσα πρέπει στὴν ἀρετὴ, δὲν θὰ ἦταν ἄξια μεγάλων ἐγκωμίων, Τώρα ὅμως πού δὲν διδάσκει μόνο καὶ ὑποδεικνύει αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ προτρέπει πρὸς κάθε τι πού ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι ἀγαθό, ποιῶν ἄραγε ἀκόμα μεγαλύτερων ἱερῶν ἐγκωμίων δὲν εἶναι ἀνώτερη; Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἡ διδασκαλία καὶ ἡ προτροπὴ μένουν ἄπρακτες ἀπὸ ἀδυναμία αὐτοῦ πού δέχεται τὴ διδασκαλία καὶ τὴν προτροπὴ καὶ χρειάζονται ἀνάλογη δύναμη, θὰ βρεῖς, ἂν ἐρευνήσεις, ὅτι μόνο ἡ προσευχὴ μπορεῖ νὰ δυναμώνει πνευματικὰ τὴν ψυχὴ. Τόσο μεγάλη καὶ τέτοιου εἴδους εἶναι ἡ δύναμη τῆς προσευχῆς γιὰ τοὺς ἐνάρετους καὶ πολὺ εὐλογα. Γιατὶ ἡ ἐμπνευσμένη καί, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, ζωντανὴ προσευχὴ ἀναβλύζοντας ἀκατάπαυστα μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά μὲ τὴ μετοχὴ καὶ ἐνέργεια τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος, ἔχει ὡς ἀναγκαῖα ἐπακόλουθα τὰ τρία αὐτὰ πάρα πολὺ ἀπαραίτητα πράγματα: διδασκαλία ἐκείνων πού ταιριάζουν στοὺς πνευματικούς, προτροπὴ καὶ ἐνίσχυση στοὺς ἀγῶνες τῶν πραπτομένων, καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δύναμη, πού νὰ καθιστᾷ εὐκόλα τὰ ἔργα πού συνοδεύονται ἀπὸ δυσκολίες. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριός μας καὶ δοτῆρας τοῦ Πνεύματος λέγει: «θὰ λάβετε δύναμη ὅταν θὰ ἔρθει σὲ σᾶς τὸ ἅγιον Πνεῦμα»⁴³. Αὕτῃ τῇ δυνάμει τὴν ὀνομάζει ἐπίσης ρητὰ Παράκλητο καὶ διδάσκαλο, λέγοντας: «ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ὁποῖο θὰ στείλει ὁ Πατέρας μου σὲ ὄνομά μου, αὐτὸς θὰ σᾶς διδάξει ὅλα καὶ θὰ σᾶς ὑπενθυμίσει ὅσα σᾶς εἶπα»⁴⁴. Ὅτι βέβαια δίνεται στὸν καθένα μὲ τὴν προσευχὴ κυρίως ἢ φανέρωση τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον του, καὶ σὲ ἄλλον δίνεται πνεῦμα σοφίας, σὲ ἄλλον γνώσεως, σὲ ἄλλον θεραπείῶν⁴⁵, καὶ τὰ ἑξῆς πού ἀναφέρει ὁ ἀπόστολος, «καὶ ὅλα αὐτὰ βέβαια τὰ ἐνεργεῖ τὸ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, μοιράζοντάς τα στὸν καθένα ὅπως αὐτὸ θέλει»⁴⁶, τὸ δηλώνει μὲ σαφήνεια ἡ διδασκαλία τοῦ ἱεροῦ Παύλου. Τὸ ὅτι πάλι σὲ ἐκεῖνον πού ἔγινε κατὰ κάποιον τρόπο μέτοχος τῆς δωρεᾶς τοῦ Πνεύματος ἀκολουθοῦν ἀναγκαστικὰ τὰ τρία ἐκεῖνα, δηλαδή δύναμη ὑπερφυσικὴ, ὑπερκόσμη διδασκαλία,

45. Α' Κορ. 12, 8-9.

46. Α' Κορ. 12, 11.

εἰρήκαμεν τοῦ Κυρίου ἱερῶν λογίων δεδήλωται. Ἄλλως τε δὲ καὶ ὅτε λέγει ὁ Κύριος, «χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν»⁴⁷, δείκνυσιν ἀναμφιλέκτως, ἐξ ἀναγκαίου πάνθ' ὅτινοῦν πρὸς τὰ πρακτέα δεῖσθαι θείας δυνάμεως. Ὄταν δὲ πάλιν λέγη, «μηδένα κα-
 5 λέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς, εἷς γὰρ διδάσκαλος καὶ καθηγη-
 τῆς ὑμῶν ἐστίν, ὁ Χριστός»⁴⁸, ἀριδῆλως παριστάνει θεϊκῆς διδα-
 σκαλίας πρὸς τὰ δέοντα καὶ γιγνόμενα τῶν κατὰ Θεὸν δεῖσθαι
 τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ὅταν δὲ δυσχυρίζηται φάσκων, «ἐγὼ ἐρωτή-
 σω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον πέμψει ὑμῖν, τὸ Πνεῦμα
 10 τῆς ἀληθείας, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα»⁴⁹, ὡς ἀναγκαιο-
 τάτης καὶ τῆς χάριτος ἀχωρίστου μέμνησο τῆς παρακλήσεως. Δε-
 δειγμένου τοίνυν τῆς διαιρέσεως τῶν χαρισμάτων διενηνοχυίας
 ἀμηνέτη πρὸς ἑαυτήν· ἄλλο γὰρ σοφία καὶ γνῶσις τῷ εἶδει ἕτε-
 ρον· καὶ προφητεία οὐ ταῦτόν τοῖς πρὶν εἰρημένοις ἤδη· καὶ ἄλ-
 15 λοῖον τὰ τῶν ἰαμάτων χαρίσματα· καὶ ξυνελόντι εἰπεῖν, ἐκάστου
 δώρου τοῦ Πνεύματος, ὡς ὁ ἀπόστολος ἀπηριθμήσατο⁵⁰, διακε-
 κριμένου πρὸς ἕκαστον μέντοι γε ὁποιατισοῦν χάρις τοῦ Πνεύ-
 ματος ταῖς λελεγμέναις τρισὶν ἐνεργείαις τοῦ ζωοποιοῦ κεκό-
 σμηται· πῶς γὰρ νοῦς κτιστός συνειλούμενος σώματι, οἰκείων
 20 χρημάτων καὶ τῆς ἀρετῆς ἔσται κοινωνός, μὴ δύναμιν ὑπερουρά-
 νιον σχῶν πρὸς τὴν μετοχὴν, ὅπου γε οὐδὲ οἱ ἄγγελοι· πῶς δίχα
 μνήσεως τοῦ Πνεύματος πρὸς τὴν μετοχὴν τῶν ὑπερκοσμίων
 ἀρμόσει; δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἰλιγγιάσει πρὸς τὸ ἐφικέσθαι τοσοῦτου
 ὕψους τῆς θείας μεγαλοδωρεᾶς καὶ τοῦ ἀνενδότου τόνου τῆς ἀ-
 25 ρετῆς, εἰ μὴ πού τύχη τῆς τοῦ ἀγαθοῦ ἱεραῆς παρακλήσεως. Τί
 λοιπὸν εἰκάζειν χρῆ περὶ προσευχῆς τῆς μετὰ ῥοπῆς τοῦ Πνεύ-
 ματος τελουμένης, οὔσης προξένου δώρου παντός πνευματικοῦ
 τῇ ψυχῇ, μεθ' ἑαυτῆς τε φερούσης δύναμιν καὶ διδασκαλίαν καὶ
 παράκλησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος; Ποίων ἐγκωμίων οὐχ ὑπερά-
 30 ξιος εἶη γ' ἂν ἡ τοιαύδε δὴ προσευχὴ καὶ πόσον τιμητέα τοῖς αὐτὴν

47. Ἰω. 15,5.

48. Ματθ. 23,8-10.

καὶ θεία προτροπὴ καὶ ἐνίσχυση, γίνεται φανερό ἀπὸ τὰ ἱερὰ λόγια τοῦ Κυρίου ποῦ προαναφέραμε. Ἄλλωστε καὶ ὅταν λέγει ὁ Κύριος, «χωρὶς ἐμένα δὲν μπορεῖτε νὰ κάνετε τίποτε»⁴⁷, δείχνει χωρὶς καμμιὰ ἀμφιβολία, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα σὲ ὅπιαδήποτε πράξη μας ἡ θεία δύναμη. Ὅταν πάλι λέγει, «νὰ μὴ ὀνομάσετε κανένα ἐπάνω στὴ γῆ διδάσκαλο, γιατί ἓνας εἶναι ὁ διδάσκαλος καὶ καθηγητὴς σας, ὁ Χριστός»⁴⁸, ὀλοκάθαρα δηλώνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος χρειάζεται θεϊκὴ διδασκαλία γιὰ τὰ πρέποντα καὶ τὶς ἀρεστὲς στὸν Θεὸ πράξεις. Καὶ ὅταν ἐπίσης παρέχει τὴν ἀναντίρρητη διαβεβαίωση λέγοντας, «ἐγὼ θὰ παρακαλέσω τὸν Πατέρα καὶ θὰ σᾶς στείλει ἄλλον Παράκλητο, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας, γιὰ νὰ μένει μαζί σας στὸν αἰῶνα»⁴⁹, νὰ σκέφτεσαι ὅτι εἶναι ἀναγκαιότατη καὶ ἀχώριστη ἀπὸ τὴ χάρη ἢ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἐνίσχυση. Ἐχει ἀποδειχθεῖ λοιπὸν ὅτι ἡ διαίρεση τῶν χαρισμάτων παρουσιάζει ἀρκετὲς διαφορὲς· γιατί ἄλλο εἶδος εἶναι ἡ σοφία καὶ ἄλλο ἡ γνώση· καὶ ἡ προφητεία δὲν εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὰ ὅσα προαναφέρθηκαν· ἐπίσης ἄλλο εἶναι τὸ χάρισμα τῶν θεραπειῶν καὶ γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, κάθε δωρεὰ τοῦ Πνεύματος, ὅπως τὶς ἀπαρίθμησε ὁ ἀπόστολος⁵⁰, διαφέρει ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἄλλ' ὅμως ὅποιαδήποτε χάρη τοῦ Πνεύματος κοσμεῖται μὲ τὶς τρεῖς ἐνέργειες τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος ποῦ προαναφέρθηκαν. Πῶς δηλαδὴ νοῦς κτιστός, δεμένος στενὰ μὲ τὸ σῶμα, μπορεῖ νὰ γίνῃ κοινωνὸς νοερῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἀρετῆς, μὴ ἔχοντας λάβει ὑπερουράνια δύναμη πρὸς μετοχὴ αὐτῶν, τὴ στιγμή ποῦ οὔτε καὶ στοὺς ἀγγέλους εἶναι δυνατὸν κάτι τέτοιο; Πῶς χωρὶς τὴ μύηση τοῦ Πνεύματος θὰ γίνῃ ὁ νοῦς ἱκανὸς γιὰ τὴ μετοχὴ τῶν ὑπερκόσμων; Εἶναι φανερό ὅτι καὶ θὰ κυριευθεῖ ἀπὸ ἴλιγγο θέλοντας νὰ φτάσῃ στὸ τόσο μεγάλο ὕψος τῆς θείας μεγαλοδωρεᾶς καὶ τῆς ἐπίμονης ὁρμῆς πρὸς τὴν ἀρετὴ, ἐὰν δὲν λάβῃ τὴν ἱερὴ ἐνίσχυση τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ συμπεράνομε γιὰ τὴν προσευχὴ ποῦ τελεῖται μὲ τὴν ἐνίσχυση τοῦ Πνεύματος, ἡ ὁποία εἶναι πρόξενος κάθε πνευματικοῦ δώρου στὴν ψυχὴ, φέροντας μαζί της τὴ δύναμη καὶ διδασκαλία καὶ ἐνίσχυση τοῦ ἀγίου Πνεύματος; Ποιῶν ἐγκωμίων δὲν εἶναι ὑπεράξια μιὰ τέτοια προσευχὴ καὶ πόσο πρέπει νὰ τιμᾶται ἀπὸ ἐκείνους ποῦ τὴν ἀπέκτησαν μὲ τὴ βοήθεια τῆς χάριτος, καὶ μάλιστα καὶ νὰ ζητοῦν

49. Ἰω. 14, 16.

50. Α' Κορ. 12, 8-9.

διὰ χάριτος κτησαμένοις, καὶ μὴν καὶ ζητητέα τοῖς ἔτι λειπομέ-
νοῖς αὐτῆς, δεσμούσης ἱεραῖς σχέσεσι τὸν νοῦν μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ ἀληθῶς Υἱῷ τοῦ Θεοῦ;

Περὶ προσευχῆς.

5 καὶ Ἐναρογῆ Θεοῦ ἔννοιαν, τῇ τε καταλλήλῳ μελέτῃ τῶν περὶ
Θεὸν καὶ τῇ ἐπαρωγῇ τῆς ἐπιτιμοῦσας τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος
κτησάμενος ὁ νοῦς διὰ τῆς χάριτος, σκοπεῖτω ἑαυτὸν καὶ τὴν σφε-
τέραν ἀσθένειαν καὶ ὅσον ἀποδεῖ τοῦ δέοντος, ἀμελεία, λήθη τε
τῶν καθηκόντων καὶ ἀγνοία ἐξ ἐπομένου τῶν προσηκόντων· καὶ
10 οὕτω δῆτα σὺ ὁ τῷ δικαίῳ καὶ ἀληθεῖ αὐτομεμψίας ἔργον γεγο-
νῶς καὶ τοῦ ταπεινοῦ φρονήματος, ἀκολούθως προσερχέσθω Θεῷ
διὰ προσευχῆς, ἐν διανοίᾳ μὲν ταπεινῇ, ἐν πεποιθήσει δὲ καὶ ἐλπί-
δι τῆς τοῦ Θεοῦ ἀπερινοήτου ἀγάπης περὶ τὸν ἄνθρωπον ἐξ ἀφά-
του ἀγαθότητος, δι' ἣν ἀγάπην ὑπερβάλλουσιν μετὰ παρησιᾶς
15 προσέρχεσθαι τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος¹ παρὰ Παύλου τοῦ ἱεροῦ δι-
δασκόμεθα. Οὐ γὰρ καθ' ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἴωθε ποιεῖν τὰ ἡμέτερα,
ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἄπειρον ἔλεον. Οὐκοῦν μὴ πρὸς ἡμᾶς ὀ-
ρῶμεν ἐν καιρῷ προσευχῆς, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀνεξίκακον καὶ συμ-
παθεστάτην δύναμιν τοῦ ὑπεραγάθου Θεοῦ ἡμῶν καὶ Πατρός,
20 ἵνα οὕτως εὐπετῶς ἐν ἑαυτοῖς σχῶμεν τὸν αὐτοῦ ἔρωτα τὸν ὄντως
σωτήριον.

**Εἰς τό, «εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἄβραμ· Ἐξέλθε ἐκ τῆς γῆς σου»,
καὶ περὶ θεωρίας.**

κδ'. "Εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἄβραμ, δηλαδὴ τῷ περάτῃ· «Ἐξέλθε
25 ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ
πατρός σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν, ἣν ἄν σοι δείξω, γῆν ῥέουσάν μελί
καὶ γάλα»². Λέγει δὴ καὶ νῦν ὑψηλοτέρῳ λόγῳ τινὶ νῷ περάτῃ

51. Ἐβρ. 4, 16.

ἐκείνοι πού ἀκόμα τή στεροῦνται, ἀφοῦ αὐτὴ δένει μὲ ἱερούς δεσμούς τὸν νοῦ μὲ τὸν Θεό, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινὰ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ;

Γιὰ τὴν προσευχή.

23. "Όταν ὁ νοῦς μὲ τὴν κατάλληλη μελέτη τῶν σχετικῶν μὲ τὸν Θεὸ πραγμάτων καὶ τὴ βοήθεια τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος ἀποκτήσει μὲ τὴ βοήθεια τῆς χάριτος καθαρὴ ἔννοια τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐξετάσει τὸν ἑαυτό του καὶ τὴν πνευματικὴ ἀδυναμία του καὶ πόσο ὑστερεῖ ἀπὸ τὸ πρέπον ἐξαιτίας ἀμέλειας, λησμοσύνης τῶν καθηκόντων του καὶ κατ' ἀκολουθία λόγω ἀγνοίας ἐκείνων πού ἔπρεπε νὰ κάνει, καὶ ἀφοῦ ἔτσι ἐκτελέσει τὸ δίκαιο καὶ ἀληθινὸ ἔργο τῆς αὐτοκατηγορίας καὶ τοῦ ταπεινοῦ φρονήματος, στὴ συνέχεια νὰ πλησιάσει τὸν Θεὸ μὲ τὴν προσευχή, μὲ διάνοια ταπεινή, καὶ μὲ πεποίθηση καὶ ἐλπίδα στηριγμένη στὴν ἀκατανόητη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ ἀμέτρητη ἀγαθότητα, γιὰ τὴν ὁποία τόσο ὑπερβολικὴ ἀγάπη διδασκόμαστε ἀπὸ τὸν ἱερὸ Παῦλο νὰ πλησιάσουμε μὲ παρησιία στὸ θρόνο τῆς χάριτος⁵¹. Γιατὶ ὁ Θεὸς δὲν κάνει συνήθως τὰ ὅσα μᾶς ἀφοροῦν μὲ τὸν τρόπο πού τὰ κάνομε ἑμεῖς, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὸ ἄπειρο ἔλεός του." Ἄρα λοιπὸν κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς νὰ μὴ ἔχομε στραμμένη τὴν προσοχή μας στὸν ἑαυτό μας, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀνεξίκακη καὶ γεμάτη συμπάθεια δύναμη τοῦ ὑπεράγαθου Θεοῦ μας καὶ Πατέρα, ὥστε ν' ἀποκτήσουμε ἔτσι μέσα μας εὐκόλα τὸν ἔρωτα αὐτοῦ τὸν πραγματικὰ σωτήριο.

Στό, «εἶπε ὁ Θεὸς στὸν Ἰσραὴλ· Φύγε ἀπὸ τὴ χώρα σου», καὶ περὶ θεωρίας.

24. «Εἶπε ὁ Θεὸς στὸν Ἰσραὴλ», δηλαδή στὸν περὶ τὴν ^{51α}. «Φύγε ἀπὸ τὴ χώρα σου καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς σου καὶ ἀπὸ τὸ πατρικὸ σου σπίτι, καὶ πῆγαινε στὴ χώρα πού θὰ σοῦ ὑποδείξω, τὴ χώρα πού ρέει μέλι καὶ γάλα»⁵². Λέγει βέβαια καὶ τώρα μὲ κάποιον ὑψηλότερο

51α. Γεν. 14, 13. Ὀνομάστηκε ἔτσι ἐπειδὴ πέρασε τὸν ποταμὸ Εὐφράτη κατὰ τὴ μετανάστευσή του στὴ γῆ τῆς Χαναάν.

52. Γεν. 12, 1.

γεγεννημένω και διαβαίνουντι ἐκ τῶν αἰσθητῶν εἰς τὰ νοητά· Ἐξελθε ἐκ τῆς αἰσθήσεώς σου και δῆτα και ἐκ τῶν αἰσθητῶν και ἀπαξ-
 απλῶς ἐκ τοῦ ὄρωμένου κόσμου παντός, και δεῦρο εἰς γῆν, ἣν ἄν
 σοι δείξω· παρείκασται δῆπουθεν τῷ λεγομένω ὑπὸ τοῦ Κυρίου·
 5 «πῶλησον τὰ ὑπάρχοντά σου και δὸς πτωχοῖς, και ἄρον τὸν σταυ-
 ρόν», ἤγουν σταυρώθητι ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως και τῶν αἰσθητῶν
 και τῷ κόσμῳ παντί, «και δεῦρο ἀκολούθει μοι»⁵³, ἀνιόντι πρὸς
 τὸν Πατέρα, οὐκ ἄνευ τάχα τοῦ ἡγεμονικοῦ Πνεύματος⁵⁴. Και γὰρ
 οὗν λέγει ἐκεῖ· «εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἄβραμ», ὁ Πατὴρ δηλαδή, «διὰ
 10 τοῦ Λόγου», ἤγουν τοῦ Υἱοῦ. Και προῖόν· «και δεῦρο εἰς γῆν, ἣν
 ἄν σοι δείξω»· ἀλλὰ μὴν, ἣ γε δεῖξις δακτύλῳ γίνεσθαι εἶωθε· Θε-
 οῦ δὲ δάκτυλος τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ προσηγόρευται, κατὰ τό, «εἰ
 δὲ ἐγὼ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαμόνια»⁵⁵, ὅπερ ἐν ἄλλοις
 λέγει, «ἐν Πνεύματι Θεοῦ»⁵⁶. οὕτω τοι και οἱ τῶν Αἰγυπτίων σο-
 15 φοὶ ἔφασκον, «τοῦτο Θεοῦ ἐστι δάκτυλος»⁵⁷, τὴν πνευματικὴν
 ἐνέργειαν οὕτω καλοῦντες «Εἰς γῆν, ἣν ἄν σοι δείξω»· ὡσὰν εἰ
 ἔλεγεν, εἰς γῆν, ἣν ἄν σὲ διὰ τοῦ Λόγου και τοῦ Πνεύματός μου
 ὀδηγήσω, «εἰς γῆν ῥέουσιν μέλι και γάλα»· τὸ δὲ ἐστίν, εἰς κατα-
 νόησιν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ και ἐπίγνωσιν καθ' ὃ πέφυκεν, εἰς ἣν, ἣ
 20 χρὴ γενέσθαι οὐκ ἄλλως ὁ νοῦς δεδύνηται, μὴ φωταγωγούμενος
 και ἐνανθαζόμενος τῇ ἐλλάμπει τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος, ἐν
 ὁράσει δὲ ἰούση δι' Υἱοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω κακῶν ὄντων
 νοουμένων ἐπιβολῆς φιλόανθρωπος Θεὸς ἐφέλκεται τὸν συνεπι-
 σμένον νοῦν διαπεραιουῦσθαι, ὡς ἄλλον Ἄβραμ τινά, ἀπὸ τῶν
 25 αἰσθητῶν εἰς γε τὰ νοητά και ἐπέκεινα, ὅπου γέ ἐστιν ἡ ἐνοειδῆς
 ἀπόβλεψις και θεωρία τρισυποστάτου Θεότητος, μάλα εἰκότως
 τῇ τρισσῇ τῆς μοναρχίας δυνάμει και ἐνεργείᾳ τοῦτο ποιῶν δια-
 δείκνυται. Αὐτὸς γὰρ ἐστίν ὁ Θεὸς και Πατὴρ κυρίως ἢ κατ'
 ἐπαγγελίαν γῆ, ἣν τοὺς πρᾶεῖς κληρονομήσειν⁵⁸, και γοῦν και
 30 τοὺς τῇ καρδίᾳ εὐθεῖς, ὑπόσχεσιν ἔχομεν ἐκ τοῦ θείου Πνεύματος,
 τοὺς κληρονόμους γενήσεσθαι κατ' ἐλπίδα ἐπειγομένους· «γῆν
 ῥέουσιν μέλι και γάλα», τὰ πρωῖνά φῶτα, τὰς διδύμους ἀκτῖνας,
 τὴν παντός τοῦ κόσμου ζωὴν και τροφήν και κάθαρσιν· μέχρι γὰρ

53. Μάρκ. 10, 21.

54. Πρβλ. Ψαλμ. 50, 14.

55. Λουκᾶ 11, 20.

νόημα στὸ νοῦ πού ἔγινε περάτης καὶ περνάει ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ στὰ νοητὰ· Ἀπομακρύνσου ἀπὸ τὴν αἴσθησή σου καὶ φυσικά καὶ ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ, καὶ γενικά ἀπὸ ὅλο τὸν ὄρατὸ κόσμο, καὶ ἔλα στὴ γῆ πού θὰ σοῦ δείξω· αὐτὸ μοιάζει κατὰ κάποιον τρόπο μὲ ἐκεῖνο πού λέγει ὁ Κύριος· «πούλησε τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ δῶσε τα στοὺς φτωχοὺς, καὶ ἀφοῦ πάρεις στὸν ὦμο σου τὸ σταυρό», δηλαδή σταυρώσου ἀπὸ τὴν αἴσθηση καὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ ὅλο τὸν κόσμον, «καὶ ἔλα ἀκολουθήσε με»⁵³, καθὼς ἀνεβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα, ὄχι φυσικά χωρὶς τὸ ἡγεμονικὸ Πνεῦμα⁵⁴. Γιατὶ πράγματι λέγει ἐκεῖ· «εἶπε ὁ Θεὸς στὸν Ἄβραμ», ὁ Πατέρας δηλαδή, «μὲ τὸ Λόγο», δηλαδή μὲ τὸν Υἱό. Καὶ παρακάτω· «καὶ πῆγαινε στὴ γῆ πού θὰ σοῦ δείξω»· καὶ φυσικά συνήθως δείχνει κανεὶς μὲ τὸ δάχτυλο· δάχτυλο βέβαια τοῦ Θεοῦ ἔχει ὀνομαστῆ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ τό, «ἂν ἐγὼ μὲ τὸ δάχτυλο τοῦ Θεοῦ βγάζω τὰ δαιμόνια»⁵⁵, πρῶγμα πού ἄλλοῦ λέγει, «μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ»⁵⁶. Ἔτσι βέβαια ἔλεγαν καὶ οἱ σοφοὶ τῶν Αἰγυπτίων, «αὐτὸ εἶναι δάκτυλος τοῦ Θεοῦ»⁵⁷, ὀνομάζοντας ἔτσι τὴν πνευματικὴ ἐνέργεια. «Στὴ γῆ πού θὰ σοῦ δείξω»· σὰ νὰ ἔλεγε δηλαδή, στὴ γῆ πού θὰ σὲ ὀδηγήσω μὲ τὸ Λόγο καὶ τὸ Πνεῦμα μου, «στὴ γῆ πού ρέει μέλι καὶ γάλα»· αὐτὸ σημαίνει, στὴν κατανόηση τοῦ Θεοῦ καὶ στὴν ἀληθινὴ ἐπίγνωση αὐτοῦ, στὴν ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ φτάσει ὁ νοῦς ἀλλιῶς, ἂν δὲν φωταγωγεῖται καὶ δὲν καταλαμπρύνεται μὲ τὴν ἔλλαμψη τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος, μὲ θέα πού γίνεται μέσω τοῦ Υἱοῦ. Ἐπειδὴ δηλαδή ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς τὸν νοῦ πού ἔχει συνηθίσει νὰ περνᾷ τὰ κακὰ καὶ νὰ στρέφεται πρὸς τὰ νοητὰ, τὸν ἔλκει, σὰν ἄλλον Ἄβραμ, γιὰ νὰ περάσει ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ στὰ νοητὰ καὶ ἀκόμα πιὸ πέρα, ὅπου ὑπάρχει ἡ ἐνοειδὴς ἐνατένιση καὶ θεωρία τῆς τρισυπόστατης Θεότητος, πολὺ εὐλόγα παρουσιάζεται νὰ τὸ κάνει αὐτὸ μὲ τὴν τριπλῆ δύναμη καὶ ἐνέργεια τῆς μοναρχίας. Γιατὶ αὐτός, ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας, εἶναι κυρίως ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, τὴν ὁποία θὰ κληρονομήσουν οἱ πραεῖς⁵⁸, καὶ βέβαια καὶ οἱ εὐθεῖς στὴν καρδιά, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεση πού ἔχομε λάβει ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, θὰ κληρονομήσουν αὐτὴν ἂν σπεύδουν πρὸς αὐτὴν ἀγωνιζόμενοι μὲ ἐλπίδα, «τὴ γῆ πού ρέει μέλι καὶ γάλα», τὰ πρῶτὰ δηλαδή φῶτα, τὶς δίδυμες ἀκτῖνες, τὴ ζωὴ ὅλου τοῦ κόσμου καὶ τὴν

56. Ματθ 12, 28.

57. Ἐξ 8, 15.

58. Ματθ. 5, 5.

πῶς ὁ ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθεὶς, καὶ ὢν αὐτοῦ ἀχώριστος Υἱός,
 οὕτω κληθεῖν ἂν, διὰ τὴν ὡς ἐν τινι κηρίῳ ἐνανθρώπησιν, ἀφ' ἧς
 πᾶν γλυκαίνεται τὸ ἀνθρώπινον καὶ εὐφραίνεται θαυμασίως, πῶς
 ἂν τις εἴπῃ, ταῖς ἐξαισίαις διδαχαῖς τε καὶ χάρισι, καὶ ὅσων ἄλλων
 5 ἀγαθῶν τε μυρίων καὶ καλῶν. Γάλα δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μονο-
 ειδὲς ὄν, οὐ γέννημα, ἀλλ' ἐκπόρευμα, φωτολευκοειδὲς τε καὶ θρε-
 πτικὸν τῇ πρὸς Θεὸν τροφῇ νηπιοειδῶν γεγονότων λογικῶν, ὧν
 ἐστὶν εἰσέλευσις εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὡς ὁ Κύριος
 εἶρηκεν. «Γῆ τοίνυν ῥέουσα μέλι καὶ γάλα» θεωρεῖται εἰκότι λόγῳ
 10 ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾗ γῆ μετὰγεται γι-
 γνομένως ὁ νοῦς, περάτης κατὰ τὰ εἰρημένα γενόμενος, τῇ ὁδηγίᾳ
 καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τῆς τρισυποστάτου Θεότητος Ὡσπερ
 γάρ, κατὰ Παῦλον, «οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ
 ἐν Πνεύματι ἁγίῳ»⁵⁹, οὕτως οὐδ' ἂν εἷς οὐδεὶς πρὸς τὴν ἐνοειδῆ
 15 τῆς τριαδικῆς Ἐνάδος δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν συναγροχένοι
 τὸ νοῦν τῆς αὐτοῦ δυνηθεῖν ψυχῆς καὶ ἀπιδέσθαι, εἰ μὴ τῇ τῆς
 Τριάδος δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ καὶ χάριτι ἐν τῇ τῶν αἰσθητῶν δι'
 αἰσθήσεων, καὶ δῆτα καὶ νοητῶν, τῶν θεωρουμένων ἐν Γραφῇ,
 καὶ τοῖς αἰσθητοῖς ἀποθέσει, καὶ ἀναχωρήσει τῶν ἀναμέτρως.
 20 Οὕτω γάρ τοι, «ἐν τῷ φωτὶ σου», τοῦ Θεοῦ, τῇ ἐνιαίᾳ δηλονότι ἐλ-
 λάμπει σου, «ὀψόμεθα φῶς»⁶⁰, σέ, τὸν τὰς καρδίας ἡμῶν φωτίζον-
 τα καὶ τὸν νοῦν καὶ τὰ σά γε παντάπασιν ἐκ τῶν σῶν γνοίημεν ἂν
 θεωρήσαντες, ἵνα μὴ δὲ ἔχη ἀφ' ἑαυτὴν καυχῆσασθαι πᾶσα
 σάρξ⁶¹, δι' ἧ δὴ ὁ πρότερον Ἄβραμ, ὁ τὸν περάτην δηλοῖ, ἐπεὶ
 25 ἐξῆλθεν... ὡς ἤκουσε, καὶ πάντα παρῆκεν, ὡς ἐπετάγη, καὶ εἰς τὴν
 γῆν μετωκίσθη τὴν μέλι καὶ γάλα ῥέουσαν, μετονομάζεται Ἄβρα-
 ἄμ, ἥτοι πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν καὶ νοῦς περάτης λέγεσθαι ἄξιός
 ὢν ἐξ ἄρα αἰσθητῶν καὶ αἰσθήσεως καὶ τοῦ κόσμου παντός, τῇ
 δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τῆς τρισυποστάτου Θεότητος, ἑαυτὸν μετα-

59. Α' Κορ. 12, 3.

60. Ψαλμ. 35, 10.

ἀπόλαυση καὶ καθάρση. Ὁ Υἱὸς δηλαδή πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ εἶναι ἀχώριστος αὐτοῦ, θὰ μπορούσε νὰ ὀνομαστῆ κατὰ κάποιο τρόπο μέλι, ἐπειδὴ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἐγκαταστάθηκε σὰν σὲ κάποια κηρήθρα, ἀπὸ τὴν ὁποία γλυκαίνεται καὶ εὐφραίνεται κατὰ τρόπο θαυμαστό ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς, μὲ τὶς ἐξαίσιες διδασκαλίες καὶ χάριτες, καὶ μὲ τὰ τόσα ἄλλα ἀγαθὰ καὶ μύρια καλά. Γάλα πάλι εἶναι τὸ ἅγιο Πνεῦμα, πού εἶναι μονοειδές, ὄχι γέννημα, ἀλλὰ ἐκπόρευμα τοῦ Πατέρα, μὲ φωτεινὴ καὶ λευκὴ μορφή καὶ πού τρέφει μὲ τὴ θεία τροφή τὰ λογικὰ ὄντα πού εἶναι ἀκόμα νήπια, στὰ ὁποῖα ἀνήκει ἡ εἴσοδος στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος. «Γῆ λοιπὸν πού ρέει μέλι καὶ γάλα» θεωρεῖται εὐλόγα ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, στὴν ὁποία γῆ μεταφέρεται πραγματικὰ ὁ νοῦς, ἀφοῦ, σύμφωνα μὲ τὰ λεχθέντα, γίνε περᾶτης, μὲ τὴν ὁδηγία καὶ τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐνέργεια τῆς τρισυπόστατης Θεότητος. Γιατί, ὅπως, σύμφωνα μὲ τὸν Παῦλο, «δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς Κύριο τὸν Ἰησοῦ, παρὰ μόνο ἀφοῦ δεχθεῖ τὴ χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος»⁶¹, ἔτσι καὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ κατευθύνει τὴ νοητικὴ δύναμη τῆς ψυχῆς του πρὸς τὴν ἐνοειδῆ δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια τῆς τριαδικῆς Μονάδας καὶ ν' ἀτενίσει πρὸς αὐτήν, παρὰ μόνο μὲ τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐνέργεια καὶ τὴ χάρη τῆς Τριάδος, ἀφοῦ προηγηθεῖ ἡ ἀπόρριψη τῶν αἰσθητῶν πού γίνονται ἀντιληπτὰ μὲ τὶς αἰσθήσεις, καὶ φυσικὰ καὶ τῶν νοητῶν, πού θεωροῦνται μέσα στὴ Γραφή, καὶ ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ ὅλα τὰ ὑλικά. Γιατί βέβαια ἔτσι, «μὲ τὸ φῶς σου», τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τὴν ἐνιαία ἔλλαμψη σου, «θὰ δοῦμε φῶς»⁶², δηλαδή σένα, πού φωτίζεις τὶς καρδιές καὶ τὸ νοῦ μας, καὶ ἀφοῦ δοῦμε ἔτσι ὅλα τὰ δικά σου καὶ τὰ γνωρίσομε, γιὰ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ καυχηθεῖ κανένας ὅτι τὰ πέτυχε μόνος του⁶³, γιὰ τὰ ὁποῖα βέβαια καὶ ἐκεῖνος πού προηγουμένως ὀνομαζόταν Ἄβραμ, λέξη πού σημαίνει τὸν περᾶτη, ἐπειδὴ ἔφυγε ἀπὸ τὴ χώρα του μόλις ἀκούσε τὴ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ ἐγκατέλειψε ὅλα, σύμφωνα μὲ τὴ διαταγὴ πού ἔλαβε, καὶ μετέβηκε στὴ γῆ πού ρέει μέλι καὶ γάλα, μετονομάστηκε Ἄβραάμ, δηλαδή «πατέρας πολλῶν ἐθνῶν»· καὶ ὁ νοῦς λοιπὸν πού ἔγινε ἄξιος νὰ ὀνομάζεται περᾶτης ἐπειδὴ μὲ τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐνέργεια τῆς τρισυπόστατης Θεότητος

61. Πρβλ. Α' Κορ. 1, 29.

θείς πρὸς ἔνοειδῇ τῆς θείας Τριάδος ἔλλαμψιν καὶ θεωρίαν καὶ ἀπόβλεψιν μεγάλων τινῶν καὶ πολλῶν ἀρρήτων καὶ μυστικῶν ἐννοιῶν, οἷα πολλῶν ἐθνῶν, γίνεται γεννήτωρ καὶ προβολεὺς καὶ ἐξαίσι' ἅττα ἀποκαλύπτονται καὶ γεννῶνται αὐτῷ, ἐν οἷς ὡς οἷά 5 περ τέκνοις πατὴρ χαίρει καὶ ἀσμενίζει καὶ γάννυται καὶ εἰρήνην ἄγει τὴν ἐν Χριστῷ.

Περὶ ταπεινώσεως καὶ θεωρίας.

κέ. Θαυμάσια τὰ ἔργα σου, Κύριε, καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐξίσταται γινώσκουσα σφόδρα. Ἡ αἰτία τῆς κατὰ νοῦν ὑψώσεως, ἅκρα 10 γίνεται ταπεινώσεως ἀφορμὴ, καὶ ὅπερ ὑποῖ τὴν ψυχὴν, τοῦτ' αὐτὸ καθ' ὑπερβολὴν ταπεινοῖ· πῶς ἀρχὴ θεωρίας ταπεινώσις, τελείωσις δὲ ταπεινώσεως θεωρία. Εἰ πᾶσάν τις γνῶ σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου, ὑποποιὸν θεωρίαν χωρὶς ταπεινώσεως ἀμήχανον κτήσασθαι· λέγω δὲ ὑποποιὸν θεωρίαν, δι' ἣν εἶχον Ὁ Ἕλληνας, μὴ 15 οὔσαν ὑποποιόν· ἄνευ δὲ ὑποποιουῦ θεωρίας ταπεινωθῆναι ἄνθρωπον οὐκ ἐνδέχεται, οὐδ' ἂν ὡς κρίκον κάμψει τὸν ἑαυτοῦ τράχηλον⁶². Ὡ τῆς ἀρρήτου σοφίας τοῦ ἡμᾶς οὕτω σοφῶς κτίσαντος! Τίς τοιοῦτον ἐπέγνω ποτ' ἂν πρὶν ἴδῃ, ἐκ ταπεινώσεως ὑψιστον ἀνωφορίαν, εἰ εἶτ' ἐκ τῶν ὑψίστων ὑπερβολὴν ταπεινώσεως; Εἰ- 20 ποι ἂν τις τάχα καὶ περὶ τοῦ θεοειδοῦς νοῦ, ὅτι, «ὁ καταβάς, αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀναβάς, καὶ τούτῳ προσθείη, ὡς «ὁ ἀναβάς, αὐτός ἐστι καὶ ὁ καταβάς»⁶³. Ὄταν γὰρ ὁ νοῦς ἐπιστημόνως ἐν ταπεινώσει διὰ τῆς χάριτος εἰς τὰ ὑψίστα γένηται τερόμενος καὶ χαίρων ὡς οἰκείοις τοῖς ὑπὲρ λόγον, τότε γίνεται πάντων κατωτέρω τῇ ταπει- 25 νώσει. Ὁ μὲν δὴ Δαβὶδ φησι, «Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδιά μου, οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου, οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγά-

62. Ἦσ. 58, 5.

μετέθεσε τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὴν αἴσθησι καὶ ὅλο τὸν κόσμον, πρὸς ἔνοειδῆ ἔλλαμψιν καὶ θεωρία καὶ ἐνατένισιν τῆς ἁγίας Τριάδος, γίνεται πατέρας καὶ προβολέας, σὰν κάποιων πολλῶν ἔθνων, κάποιων μεγάλων καὶ πολλῶν ἀνέκφραστον καὶ μυστικῶν ἐννοιῶν, καὶ ἀποκαλύπτονται καὶ γεννιοῦνται μέσα τοῦ κάποιου ἐξαισία πράγματα, μὲ τὰ ὁποῖα, ὅπως ἀκριβῶς ὁ πατέρας μὲ τὰ παιδιὰ του, χαίρεται καὶ εὐφραίνεται καὶ ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ τὸ θεῖο φῶς καὶ εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ τὴν εἰρήνην ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸν Χριστό.

Γιὰ τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν θεωρίαν.

25. Εἶναι θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, Κύριε, καὶ ἡ ψυχὴ μου κατανοῶντας τα νοιώθει μεγάλη ἔκστασις. Ἡ αἰτία τῆς ὑψώσεως τοῦ νοῦ, γίνεται ἀφορμὴ γιὰ πλήρη ταπείνωσιν, καὶ ἐκεῖνο ποὺ ὑψώνει τὴν ψυχὴν, αὐτὸ τὸ ἴδιον τὴν ὀδηγεῖ σὲ ὑπερβολικὴν ταπείνωσιν· γιὰτὶ ἀρχὴ τῆς θεωρίας εἶναι ἡ ταπείνωσις, καὶ τελείωσις τῆς ταπεινώσεως ἡ θεωρία. Κι ἂν ἀκόμα γνωρίσει κανεὶς ὅλη τὴ σοφίαν τοῦ κόσμου αὐτοῦ, εἶναι ἀδύνατον χωρὶς ταπείνωσιν νὰ ἀποκτήσῃ θεωρίαν ποὺ ὑψώνει. Καὶ τὴν ὀνομάζω “ὑποποιοῦ θεωρία”, πρὸς διάκρισιν ἐκείνης ποὺ εἶχαν οἱ Ἕλληνες, ποὺ δὲν ἦταν ὑποποιοῦς. Χωρὶς τὴν ὑποποιοῦ θεωρίαν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ταπεινωθεῖ ὁ ἄνθρωπος, οὔτε ἂν κάμψῃ τὸν τράχηλό του σὰν κρίκο⁶². Πόσο πραγματικὰ ἀνέκφραστη εἶναι ἡ σοφία ἐκείνου ποὺ μᾶς δημιούργησε μὲ τέτοια σοφία! Ποιὸς ποτὲ μπόρεσε νὰ σκεφθεῖ κάτι τέτοιο προτοῦ νὰ τὸ δεῖ, ἀπὸ ταπείνωσιν δηλαδὴ νὰ προκύπτῃ ὑψιστὴ ἀνύψωσις, καὶ ἀπὸ τὴν ὑψιστὴ ἀνύψωσιν ὑπερβολικὴν ταπείνωσιν; Θὰ μπορούσε ἴσως νὰ πεῖ κανεὶς καὶ γιὰ τὸν θεόμορφο νοῦ, ὅτι, «ἐκεῖνος ποὺ κατέβηκε, αὐτὸς εἶναι καὶ ποὺ ἀνέβηκε», καὶ νὰ προσθέσῃ σ' αὐτό, ὅτι «ἐκεῖνος ποὺ ἀνέβηκε, αὐτὸς εἶναι καὶ ποὺ κατέβηκε»⁶³. Ὅταν δηλαδὴ ὁ νοῦς μὲ βαθειὰ γνώσῃ καὶ μὲ τὴ βοήθειαν τῆς χάριτος φτάσῃ μὲ ταπείνωσιν στὰ ὑψιστα νοιώθοντας εὐφροσύνην καὶ χαρὰ, σὰ νὰ εἶναι δικὰ του, γιὰ ἐκεῖνα ποὺ βρίσκονται πάνω ἀπὸ κάθε λόγο, τότε μὲ τὴν ταπείνωσιν φτάνει νὰ θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του κατώτερον ἀπὸ ὅλα. Καὶ ὁ Δαβὶδ βέβαια λέγει, «Κύριε, δὲν ὑψώθηκε ἡ καρδιά μου, οὔτε οἱ ὀφθαλμοί

63. Ἐφ. 4, 10.

λοις, οὐδὲ ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ, εἰ μὴ ἔταπεινοφρόνουν»⁶⁴, ὁ δὲ
 γε νοῦς, πρὸς τούτω, εἶποι ἂν οὐκ ἀπεικότως καὶ τὸ ἀνάπαλιν·
 Κύριε, οὐκ ἔταπεινώθην, οὐδὲ ἑαυτὸν ἔταλάνισα καὶ γῆν καὶ σπο-
 δὸν ἐκάλεσα, εἰ μὴ ὑψώθη ἡ καρδιά μου καὶ ἔμετεωρίσθησαν οἱ
 5 ὀφθαλμοί μου καὶ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις καὶ θαυμασίοις ὑπὲρ
 ἐμέ. ὦ θαυμάσιε Δημιουργέ Βασιλεῦ· ἔκστασίν μου κατασχεῖς
 ἐπὶ τὴν καρδίαν, τὸ τῆς σοφίας σου ἔργον κατανοοῦντος, τὸν
 νοῦν, ὁποῖος ὑπὸ τῆς προνοίας σου σοφὸς ἔκτισται.

Περὶ τῶν αὐτῶν.

10 κς. Τὰ πρῶτα μὲν ὁ πρὸς Θεὸν σὺν χάριτι ἐπιστρεφόμενος
 νοῦς, μιᾷ κατέχεται καταστάσει καταγνώσεως διὸ καὶ πενθῶν
 θρηνεῖ καὶ ὀδυνᾶται κλαίων ὁ τῶ νοῖ τούτω χρώμενος ἄνθρωπος,
 συντριβῶν, ἢ θέμις, τὴν ἰδίαν καρδίαν καὶ τὸ ἔμπαθές αὐτῆς ὅση-
 μέραι καθαίρων καὶ ταπεινούμενος, ὡς εἰκός, ἦκιστα λύπης χω-
 15 ρίς, τυχῶν δὲ τῆ τοῦ Χριστοῦ δωρεᾶ προσηκούσης ἐξ ἡσυχίας
 καθάρσεως καὶ πρὸς νοητὰς νοερᾶ ἐπιβάλλων ἐπιβολῶν καὶ πρὸς
 Θεὸν καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ ἀναγόμενος καὶ ἀτενῶς ἐνορῶν, δευ-
 τέρᾳ καταγνώσει περιτυγχάνει μετὰ τὴν πρώτην νοερᾶ, πολλῆ
 τινι καὶ ἀδιεξοδεύτῳ, μεγάλη τε καὶ συνεχεῖ καὶ διηνεκεῖ. Καὶ μὲν
 20 δὴ κτᾶται δὲ ὄντως βεβαιότεραν τοῦντεῦθεν ταπεινώσιν καὶ ἐν-
 αργῆ, τοσοῦτον, ὡς εἴ γ' ἐνὸν ἦν πάντας ἀνθρώπους προφανέστα-
 τα μακαρίζειν αὐτόν, αὐτὸς καὶ οὕτω ἑαυτὸν παντὸς οὔτινοσοῦν,
 μᾶλλον μὲν οὖν οὐκ οὔτινοσοῦν παντός, ἀλλὰ καὶ τοῦ μηδα-
 μοῦ μηδαμῶς ὄντος ὁρᾶ αἰσθήσει ψυχῆς καὶ ἀληθείᾳ χείρονα,
 25 ὅσον ὅτι, τὸ μὲν μὴ ὄν οὐκ οὔτινοσοῦν ἀμαρτάνειν ἔχει, ὁ δ' αὐτόν καθορᾶ
 διαπαντός ἀμαρτάνοντα. Καὶ οὕτως ἔχων καὶ ταπεινούμενος ἀκο-
 λούθως, ὁμως χαίρει τὰ πολλὰ καὶ ἀγάλλεται, ἀφ' ἑαυτῷ μὲν οὐ-

μου κοίταξαν ψηλά, οὔτε προσπάθησα νὰ κάνω μεγάλα πράγματα πού προξενοῦν θαυμασμό καὶ εἶναι πάνω ἀπὸ τὶς δυνάμεις μου, παρὰ μόνο ὅταν ἔδειχνα ταπεινοφροσύνη»⁶⁴, ἐνῶ ὁ νοῦς, μαζί μ' αὐτό, θὰ μπορούσε νὰ πεῖ ὄχι ἀταίριαστα καὶ τὸ ἀντίθετο· “Κύριε, δὲν ταπεινώθηκα, οὔτε ταλάνισα τὸν ἑαυτό μου καὶ τὸν ἀποκάλεσα «χῶμα καὶ στάχτη», παρὰ μόνο ὑψώθηκε ἡ καρδιά μου καὶ κοίταξαν οἱ ὀφθαλμοί μου ψηλά καὶ εἶδα καὶ ἔζησα πράγματα μεγάλα καὶ θαυμαστά πού ξεπερνοῦν τὶς δυνάμεις μου”. Πόσο θαυμαστός εἶσαι, Δημιουργέ Βασιλιά μου! μοῦ προξενεῖς ἔκσταση στὴν καρδιά μου, ὅταν σκέφτομαι τὸ ἔργο τῆς σοφίας σου, τὸν νοῦ, τὸ πόσο σοφὸς ἔχει δημιουργηθεῖ ἀπὸ τὴν πρόνοιάν σου.

Γιὰ τὰ ἴδια.

26. Στὴν ἀρχὴ βέβαια, ὅταν ὁ νοῦς μὲ τὴ βοήθεια τῆς χάριτος ἐπιστρέφει πρὸς τὸν Θεό, κατέχεται ἀπὸ μιὰ κατάσταση κατηγορίας τοῦ ἑαυτοῦ του· γι' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πού ἔχει τέτοιο νοῦ πενθώντας θρηνεῖ καὶ κλαίοντας ὑποφέρει ἀφάνταστα, συντριβώντας, ὅσο εἶναι δυνατόν, τὴν καρδιά του, καὶ καθαρίζοντας μέρα μὲ τὴ μέρα τὴν ἐμπάθειά της, καὶ ταπεινώνεται, ὅπως εἶναι φυσικό, ὄχι ἀσφαλῶς χωρὶς μεγάλη λύπη, ἐνῶ ὅταν μὲ τὴ δωρεὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχει μέσω τῆς ἡσυχίας τὴν κάθαρση πού χρειάζεται καὶ ἀρχίσει νὰ βλέπει νοερὰ πρὸς τὰ νοητὰ πράγματα καὶ νὰ ὑψώνεται πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὴ δόξα του καὶ νὰ βλέπει ὅλα αὐτὰ σταθερὰ, φτάνει τότε σὲ δεύτερη, μετὰ τὴν πρώτη, νοερὴ κατηγορία τοῦ ἑαυτοῦ του, πού εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ χωρὶς διέξοδο, καθὼς καὶ συνεχῆς καὶ χωρὶς τέλος. Καὶ βέβαια ἀπὸ τὴν κατάσταση αὐτὴ ἀποκτᾶ πρᾶγματι σταθερότερη ταπείνωση καὶ πιὸ καθαρὴ, καὶ τέτοια, ὥστε ἂν ἦταν δυνατόν νὰ τὸν μακαρίζουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὀλοφάνερα, αὐτὸς ὁμως καὶ ἔτσι βλέπει τὸν ἑαυτό του μὲ αἴσθησι τῆς ψυχῆς του καὶ ἀληθινὰ χειρότερο ἀπὸ τὸν καθένα, ἢ καλύτερα ὄχι μόνο κατώτερο ἀπὸ τὸν καθένα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον πού δὲν εἶναι ἀπολύτως τίποτα, καθόσον ἐκεῖνος πού δὲν ὑπάρχει δὲν εἶναι δυνατόν καὶ νὰ ἁμαρτάνει, ἐνῶ αὐτὸς βλέπει τὸν ἑαυτό του νὰ ἁμαρτάνει συνέχεια. Καὶ ἐνῶ βρι-

64. Ψαλμ. 130, 1-2.

δαμῶς (πῶς γὰρ ὁ καταγινώσκων ἑαυτοῦ ἁμαρτάνοντος καὶ διηνεκῶς;) ἐπὶ Θεῷ μέντοι φιλοκτίρμονι, μᾶλλον τῆς σφετέρας πνοῆς ἐγγίζοντι αὐτῷ, ἢ, ἵνα εἶπω φανερώτερον, ἔσωθεν ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ φωτὸς οὐρανίου ρεῖθρα καὶ ποταμούς ἀενάους Πνεύματος θαυμασιῶν ἐνεργοῦντι καὶ μὲν γε προχέοντι καὶ τὸν νοῦν καταλάμποντι καὶ μόνον οὐκ ἀτεχνῶς μὴ λέγοντι· «μετὰ σοῦ γάρ εἰμι»⁶⁵. Ὅθεν καὶ μυστήρια τούτω, ἢ φίλω, γιγνομένως ἀποκαλύπτει καὶ χαροποιεῖ ὁ Θεός. Καὶ μὲν δῆτα τὰ τοῦ Δαβὶδ ἀντικρυς τότε ἔπεισι λέγειν αὐτῷ· «οὐ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐποίησεν ἡμῖν, οὐδὲ κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν»⁶⁶, καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ κατὰ Παῦλον «χάριτί ἐσμεν σεσωσμένοι»⁶⁷, κάτοιγε ἐν πάσαις ταῖς θείαις ἐντολαῖς, ὡς οἶόν τε, κατορθούμενον καὶ πᾶσαν ὁδὸν ἄδικον, ὅση δύναμις, μισῶν⁶⁸ καὶ τὸ παράπαν μὴ παρλιπεῖν ἐπειγόμενον τῶν πρὸς σωτηρίας τεινόντων μηδέν, καθ' ὅσον ἐφικτόν. Ὁ μὴ κατὰ τὰ εἰρημένα εὐαίσθητον ἑαυτὸν ὁρῶντα καὶ πάσχοντα διαγνοῦς, τῆς ἀληθεστέρας οὐπω ἤψατο θεωρίας οὐπω δάκρυα κλαίει διηνεκῆ· οὐ τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως⁶⁹ καὶ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας⁷⁰ τεθέαται· οὐ τὴν θείαν δόξαν γιγνομένως ὁρᾷ, οὔτε μὴν τὸ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων πέραν ἢ, 20 ἵνα συνελὼν φῶ, οὐ τὴν τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων λόγων ἐν τοῖς πράγμασιν εἶδησιν.

Περὶ θεωρίας.

κζ. Ἡ κτίσις ἐξ ὧν ἔχει νοητῶν καὶ ἡ Γραφή πνευματικῶν, μαρτύρονται Θεοῦ δόξαν τε καὶ βασιλείαν καὶ σοφίαν καὶ δύναμιν καί, ὀλικῶς εἰπεῖν, μεγαλοπρέπειαν· ἀλλὰ πόσον ἂν πη ἕκαστον τούτων καὶ τίποτ' ἄρα μαρτύρονται; Ὀλίγιστον πάνυ τι καὶ

65. Ἰερ. 1, 8.

67. Ἐφ. 2, 5.

66. Ψαλμ. 102, 10.

68. Ψαλμ. 118, 128.

σκειται σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση καὶ συνεχίζει καὶ πάλι νὰ ταπεινώνεται, ὅμως αὐτὸς νοιώθει μεγάλη χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση, γιὰ τὸν ἑαυτό του βέβαια καθόλου (πῶς δηλαδή νὰ χαίρεται αὐτὸς ποὺ κατηγορεῖ διαρκῶς τὸν ἑαυτό του ὅτι ἁμαρτάνει;), ἀλλὰ γιὰ τὸν φιλεύσπλαχνο Θεό, ποὺ τὸν ἐγγίζει περισσότερο καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πνοή του, ἢ, γιὰ νὰ τὸ πῶ σαφέστερα, ποὺ μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά του δημιουργεῖ καὶ θέτει σὲ ἐνέργεια ρεύματα οὐράνιου φωτὸς καὶ ἀδιάκοπους ποταμούς τῶν θαυμασίων ἐνεργειῶν τοῦ Πνεύματος καὶ καταλάμπει τὸν νοῦ, καὶ μόνο ποὺ δὲν τοῦ λέγει ὀλοκάθαρα: «εἶμαι μαζί σου»⁶⁵. Καὶ γι' αὐτὸ ὁ Θεός, ὄντας φίλος του, τοῦ ἀποκαλύπτει ξεκάθαρα καὶ μυστήρια καὶ τὸν γεμίζει ἀπὸ χαρὰ. Καὶ ἀσφαλῶς τότε τοῦ ἔρχεται νὰ πεῖ ἀκριβῶς τὰ λόγια τοῦ Δαβὶδ· «δὲν ἐνήργησε ἐναντίον μας σύμφωνα μὲ τὶς ἀνομίες μας, οὔτε μᾶς ἀνταπέδωσε τιμωρίες ἀνάλογα μὲ τὶς ἁμαρτίες μας»⁶⁶, καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ σύμφωνα μὲ τὸν Παῦλο· «μὲ τὴ χάρη του ἔχομε σωθεῖ»⁶⁷, ἂν καὶ βέβαια ἐκτελεῖ, ὅσο τοῦ εἶναι δυνατόν, ὅλες τὶς θεῖες ἐντολές, καὶ μισεῖ κάθε ἐνέργεια ἀδικη⁶⁸ μὲ ὅλη τὴ δύναμή του καὶ γενικὰ φροντίζει, ὅσο τοῦ εἶναι δυνατόν, νὰ μὴ παραλείψει τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ συμβάλλουν στὴ σωτηρία. Ἐκεῖνος λοιπὸν ποὺ βλέπει τὸν ἑαυτό του νὰ στερεῖται τὴν σύμφωνα μὲ αὐτὰ ποὺ λέχθησαν αἴσθησι καὶ διαπιστώνει ὅτι δὲν τὰ ζεῖ αὐτὰ, αὐτὸς δὲν ἄγγιξε ἀκόμα στὴν ἀληθέστερη θεωρία· δὲν χύνει ἀκόμα δάκρυα ἀσταμάτητα· δὲν ἔφτασε ἀκόμα στὴν ἐνότητα τῆς πίστεως⁶⁹ καὶ στὴν ἐπίγνωσι τῆς ἀλήθειας⁷⁰. δὲν βλέπει πραγματικὰ τὴ θεία δόξα, οὔτε βέβαια τὸ πέρα ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, ἢ, γιὰ νὰ τὸ πῶ μὲ συντομία, δὲν ἔφτασε ἀκόμα στὴ γνώση τοῦ νοήματος τῶν θείων καὶ ἀνθρώπινων πραγμάτων.

Περὶ θεωρίας.

27. Ἡ κτίσι μὲ τὰ νοητὰ ποὺ ἔχει καὶ ἡ Γραφή μὲ τὰ πνευματικὰ, μαρτυροῦν τὴ δόξα καὶ τὴ βασιλεία καὶ τὴ σοφία καὶ τὴ δύναμη καί, γιὰ νὰ τὸ πῶ γενικότερα, τὴ μεγαλοπρέπεια τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ πόση μαρτυρία δίνει τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ καὶ ποιὸ εἶναι ἄραγε αὐτὸ ποὺ μαρτυροῦν; Πάρα πολὺ λίγο ἀσφαλῶς καὶ σὰν μὴ σταγόνα ἀπὸ τὸ

69. Ἐφ. 4, 13.

70. Α' Τιμ. 2, 4.

ὡς ἂν ἐκ πελάγους ῥανίδα τινά. Οὐ̄μενον και γὰρ ἑαυτὸν θεω-
 ρῶν ἀπολύτως και, ἵνα οὕτως εἶπομι, τὸ ἑαυτοῦ κινῶν δυνατὸν ἢ
 σοφὸν ἢ ἔνδοξον και μεγαλοπρεπὲς ὁ Θεὸς ἅπαντα πεποιήκεν, ἃ
 πεποιήκεν, εἰ και μεγάλα ὁρῶνται ἡμῖν και ἔνδοξα, σοφίας τε και
 5 δυνάμεως ἔμπλεω· πολλοῦ γε και δεῖ· οὐ τὸ σφέτερον, ἀλλὰ τῆς
 χρείας, ἀγαθότητος περιουσία, τὸ δέον και διέγνω δὴ ὅσον και
 καθόσον διέγνω, προήκατο, πάνυ τοι ἐμμελῶς και ἐμμέτρως, και
 ὅπόσον ἱκανὸν ἦν κατοικεῖσθαι και ζῆν και διαβιῶναι τὸν ἄν-
 θρωπον και εἰς χρῆσιν ἑώρα ἑαυτοῦ και ἀπόλαυσιν σύμμετρον·
 10 ὅτ' ἐπλαττε τὸν ἕνα Ἀδάμ, τοὺς πολλοὺς θεωρῶν. Και δὴ νῦν ἔξε-
 στιν ἰδεῖν μήτ' ἐλλείπουσαν τὴν ὑπομονήν, μήτε τοὺς ἐποικοῦντας
 ἔχουσαν τῶν ἀνθρώπων ἐλλειπειῖς και ἢ μὲν γῆ τὴν ἀναλογίαν
 τῶν ὑποκάτω τετήρηκεν, οὐρανὸς δὲ και ἥλιος και ἀῆρ και θά-
 λαττα κατ' ἀναλογίαν τῆς γῆς γεγένηται. Και γοῦν και αὐτὰ πρὸς
 15 ἑαυτὰ τὴν σφετέραν ἀναλογίαν ἕκαστα τηρεῖ ἐκ Θεοῦ τοῦ πρὸ
 πάντων τὰ πάντα γινώσκοντος και προιεμένου τὰ πάντα κατὰ τά-
 ξιν και δύναμιν τὸ ἀνάλογον και τὴν ἁρμονίαν ἔχουσαν. Εἰ γὰρ
 τοι μή τῆς χρείας χάριν ἀπήρξατο τῆς τῶν ὄντων γενέσεως ὁ Δη-
 μιουργός, ἀλλὰ τοῦ ἰδίου δυνατοῦ και σοφοῦ, ἐνδόξου τε και
 20 μεγαλοπρεποῦς μόνον, τάχ' ἂν θᾶπτον μυρίους ἀνθ' ἑνὸς ἑώρακας
 κόσμους μᾶλλον μὲν οὖν οὐδὲ κόσμους, οἷον ὁ νῦν ὁρῶμενος,
 ἀλλὰ τινὰς ξένους, ὑπερφυεῖς τε και ὑπὲρ νόησιν, ὧν τοῦ κάλλους
 και τῆς σοφῆς ποικιλίας οὐδ' ἂν ψυχὴ τὴν δόξαν τε και στυλπνό-
 τητα ἐκ τοῦ ὁράστου ὑπενεγκεῖν ἠδύνατο, ἀλλ' ἐξέφυγεν ἐκ τοῦ
 25 σώματος ἐξ ἐκπλήξεων. Ἐν ἔργον βουληθεῖς ὁ Θεὸς ποιῆσαι τὸν
 ἄνθρωπον, βασιλέα τῶν ἐπιγείων και θεὸν ἄλλον τῶν τοῦ Θεοῦ,
 τὸν κόσμον τοῦτον εἰς χρείαν τινὰ τούτου προῦβάλλετο ὁρᾶστα και
 ἀκαρεῖ. Ἀμέλει τοι και τις τῶν προφητῶν φησιν· «ὁ ποιήσας τὴν
 γῆν ὡς οὐδέν, και πῆξας αὐτὴν ἐπ' οὐδενός»⁷¹· και ἕτερος «ὁ ἐκ-

πελάγος. Ὁ Θεὸς δηλαδή, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, δὲν ἔθεσε σὲ ἐνέργεια ὅλη τὴ δύναμή του ἢ τὴ σοφία ἢ τὴ δόξα καὶ τὴ μεγαλοπρέπειά του γιὰ νὰ κάνει τὰ ὅσα ἔκανε, ἂν καὶ μᾶς φαίνονται αὐτὰ μεγάλα καὶ ἔνδοξα, καὶ γεμᾶτα ἀπὸ σοφία καὶ δύναμη· πολὺ ὑπολείπονται αὐτὰ ἀπὸ κάτι τέτοιο· δὲν κοίταξε λοιπὸν τὸ δικό του συμφέρον, ἀλλὰ ἔκανε ἀπὸ περίσσεια ἀγαθότητα ἐκεῖνο πού χρειαζόταν. Πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ τὰ κάνει καὶ προχώρησε στὴ δημιουργία τους ὅπως ἀκριβῶς ἀποφάσισε, μὲ πάρα πολὺ ἄρμονία καὶ συμμετρία, καὶ σὲ τέτοιο βαθμὸ, ὅσο χρειαζόταν γιὰ νὰ κατοικεῖ καὶ νὰ ζεῖ καὶ νὰ περνᾷ τὸν καιρὸ του ὁ ἄνθρωπος καὶ ὅσο ἔβλεπε ὅτι ἦταν σύμμετρο στὴ χρήση καὶ τὴν ἀπόλαυσή του· ὅταν ἔπλαθε τὸν ἕνα Ἀδὰμ (ἄνθρωπο), ἔβλεπε μέσα σ' αὐτὸν τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους. Καὶ τώρα λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ δεῖ κανεὶς οὔτε ἡ γῆ νὰ εἶναι ἀνεπαρκῆς στὸ νὰ μᾶς βαστάζει, οὔτε οἱ ἄνθρωποι πού κατοικοῦν σ' αὐτὴν εἶναι λιγότεροι ἀπὸ ὅσους πρέπει· καὶ ἡ γῆ διατήρησε τὴν ἀναλογία γι' αὐτὰ πού ὑπάρχουν ἐδῶ κάτω, καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀέρας καὶ ἡ θάλασσα ἔχουν γίνει κατ' ἀναλογία τῆς γῆς. Ἀλλὰ βέβαια καὶ αὐτὰ διατηροῦν τὸ καθένα τὴν μεταξὺ τους ἀναλογία πού τὰ ἔδωσε ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος γνώριζε τὰ πάντα προτοῦ γίνουν καὶ δημιούργησε τὰ πάντα μὲ τάξη καὶ δύναμη τέτοια γιὰ νὰ ἔχουν καὶ τὴν ἀνάλογη ἄρμονία. Γιατὶ βέβαια, ἂν ὁ Δημιουργὸς δὲν δημιουργοῦσε ὅσα μόνο χρειαζόνταν, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴ δύναμη καὶ τὴ σοφία καὶ τὴ δόξα καὶ μεγαλοπρέπειά του, τότε ἴσως ἀντὶ τοῦ ἑνὸς θὰ ἔβλεπες ἄπειρους κόσμους· ἢ καλύτερα ὄχι κόσμους, σὰν αὐτὸν πού τώρα βλέπομε, ἀλλὰ κάποιους παράξενους, ὑπερφυσικοὺς καὶ πάνω ἀπὸ τὴ νόηση, τῶν ὁποίων δὲν θὰ μπορούσε ἡ ψυχὴ νὰ ὑποφέρει εὐκόλα τὸ κάλλος καὶ τὴ σοφὴ ποικιλία, οὔτε τὴ δόξα καὶ τὴ λαμπρότητα, ἀλλὰ ἀπὸ τὶς ἐκπλήξεις τῆς θὰ ἐγκατέλειπε τὸ σῶμα. Ἐνα ἀπὸ τὰ δημιουργήματά του, τὸν ἄνθρωπο, θέλησε ὁ Θεὸς νὰ τὸν κάνει βασιλιά τῶν ἐπίγειων καὶ σὰν ἄλλο θεὸ τῶν δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν κόσμον αὐτὸν τὸν ἔφερε στὴν ὑπαρξὴ γιὰ τὶς ἀνάγκες αὐτοῦ εὐκόλα καὶ σὲ μιὰ στιγμή. Βέβαια καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς προφῆτες λέγει· «αὐτὸς πού δημιούργησε τὴ γῆ ἀπὸ τὸ μηδέν, καὶ τὴ στερέωσε πάνω στὸ τίποτε»⁷¹· καὶ ἄλλος ἐπίσης· «αὐτὸς πού ἄπλωσε ἀπὸ ἐπάνω

71. Πρβλ. Ἦσ. 40, 23. Ἰωβ 26, 7.

τείνων ἐπὶ τῶν ἀνωτάτω οὐρανὸν ὡσεὶ δέξριν»⁷². Τὸ δ' ἐπ' αὐτὴν
 μόνον ἐπιβλέπειν τὴν γῆν, καὶ τρόμφ ταύτην συνέχεσθαι⁷³ τὴν
 τοσαύτην, πόσης ἂν εἶη περιουσίας δυνάμεως! Ὅθεν καὶ τὰ ὁρώ-
 μενα πάντα λόγῳ μόνῳ εἰς τὸ εἶναι προσήνεγκεν, ἐν ἐκείνῳ μέντοι
 5 τῷ αἰῶνι τηρεῖται τὰ μᾶλλον ἔνδοξά τε καὶ κρείττονα ἅτινα ἵνα
 ὑπενέγκῃ ὁρᾶν ψυχῇ, ὡς διὰ χωνείας τῷ τάφῳ διὰ θανάτου μετα-
 χαλκεύεται καὶ γίνεται ἄνθρωπος καινὸς ἐπὶ καινοῖς χρήμασι καὶ
 τρυφαῖς καὶ ὁράσεσι, τὰ δὲ νῦν ὁρώμενα σκιά τις ἐστὶ καί, ὡς ἂν
 τις εἴποι, ὄναρ μακρόν. Εἰ δέ τι πιστώσασθαι θούλοιο, ἔπιδε εἰς
 10 τὸν νοητὸν τῶν ἀγγέλων διάκοσμον, εἴ τισι δύναμις, καὶ ὄψει
 πάντως ἐκεῖ κάλλος καὶ δόξαν καὶ σοφίαν καὶ δύναμιν, οὐκ ἄρρη-
 τα μόνον ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἀνεννόητα, καίτοι κάκεινος ὁ κόσμος
 μόνῳ ἐνὶ ἐννοήματι συνέστη Θεοῦ, ἢ τοσαύτη ποικιλία καὶ τὰ ὅσα
 ἐκεῖ θαυμάσια. Εἰ δ' ἐνὸς νοήματος τὰ τοιαῦτα, τί ἂν οὐκ ἂν ἐγε-
 15 γόνει ποτέ, εἴπερ ὄλην βουλὴν καὶ σοφίαν καὶ δύναμιν Θεοῦ κε-
 κινεῖσθαι οἷόν τ' ἦν; Ἀλλὰ πῶς ἂν εὐπρόσοδον τοῦτ' ἔσται, ἐν-
 νοῆσαι ἀπείρου περιγενέσθαι δυνατόν εἶναι; Τοῦ γὰρ ἀπείρου
 πέρας οὐδέν, καὶ οὐ πέρας οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἄρα κίνησις, ἀλλὰ πρό-
 χυσις, ἵνα εἴπομεν, καὶ ταῦτα ἐν μέρει καὶ ἐνεργείας ἐκ δυνάμεως
 20 προιούσης τῆς ἐξ οὐσίας Διὰ ταῦτα ἄρα, καὶ ὅπερ ἢ κτίσις, ἢ
 Γραφή, Θεοῦ παριστᾶ, εἰ πρὸς Θεοῦ συγκρίνοιτο δύναμιν, ἀμν-
 δρόν τί ἐστὶ καὶ βραχεῖα ῥανίς πρὸς ἀπύθμενον καὶ ἄπειρον πέ-
 λαγος ἀλλὰ γοῦν τύχομέν γε, ἀξιῶ, τῆς ἐπιγνώσεως τῆς πνευμα-
 τικῆς ῥανίδος ταυτησί, καὶ οὕτω τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς ὡς ῥανίδος
 25 θεωρηθείσης καλλονῆς τε καὶ δόξης καὶ τρυφῆς, εἰς τὸ ἄπειρον
 ὑφαπλώσαντες, κατὰ τὸ ἀνάλογον τὸν ἀπειράκις ἀπείρως ὑπερά-
 πειρον, κατὰ τὸ ἡμῖν ἐφικτὸν ὑμνήσαντες, ἐνωθεῖήμεν πρὸς ἑαυ-
 τοῦ καὶ Θεόν, ἐν καταστάσει ὑπερκοσμίῳ ἐνοειδῶς, ἅπλοῖ καὶ ἄ-
 πειροι καὶ ἀόριστοι νόες ἀγγελομιμητῶν γεγενημένοι, ἐν εὐφρο-
 30 σύνη ἀρρήτῳ καὶ χαρᾷ καρδιακῇ καὶ ἀγαλλιάσει, τῇ ἐνεργείᾳ καὶ
 χάριτι τοῦ Πνεύματος. Ἀμήν.

72. Ψαλμ. 103, 2.

73. Ψαλμ. 103, 32.

τὸν οὐρανὸν σὰν δερμάτινη σκηνή»⁷². Καὶ τὸ ὅτι καὶ μόνο ποὺ ρίχνει τὸ βλέμμα του πάνω στὴ γῆ, τὴν κάνει νὰ τρεῖται⁷³, αὐτὴν τὴν τόσο μεγάλη, πόση ἀλήθεια τεράστια δύναμη δὲν δείχνει! Γι' αὐτὸ καὶ ὅλα τὰ ὄρατὰ τὰ ἔφερε στὴν ὑπαρξὴ μόνο μὲ τὸ λόγο του, ἐνῶ τὰ περισσότερο ἔνδοξα καὶ ἀνώτερα ἐπιφυλάσσονται γιὰ ἐκεῖνο τὸν αἰῶνα, τὰ ὁποῖα γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἀντέξει ἡ ψυχὴ νὰ τὰ βλέπει, χύνεται ξανά μὲ τὸν θάνατο σὰν σὲ χωνευτῆρι στὸν τάφο καὶ γίνεται ἄνθρωπος καινούργιος γιὰ καινούργια πράγματα καὶ ἀπολαύσεις καὶ ὀράσεις, ἐνῶ αὐτὰ ποὺ βλέπομε σ' αὐτὸν τὸν κόσμον εἶναι σὰν μιὰ σκιά καί, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς, ὄνειρο μακρῶ. Κι' ἂν θέλεις νὰ τὸ βεβαιωθείς αὐτὸ, ρίξε τὸ βλέμμα σου στὸν νοητὸ διάκοσμον τῶν ἀγγέλων, ἐὰν ἔχεις τέτοια δύναμη, καὶ θὰ δεῖς ἐκεῖ ὅπωςδὴποτε κάλλος καὶ δόξα καὶ σοφία καὶ δύναμη, ὄχι μόνο ἀνέκφραστα σὲ μᾶς, ἀλλὰ καὶ ἀκατανόητα, ἂν καὶ βέβαια καὶ ἐκεῖνος ὁ κόσμος ἦρθε στὴν ὑπαρξὴ μόνο μὲ μιὰ σκέψη τοῦ Θεοῦ, ἡ τόσο μεγάλη ποικιλία καὶ τὰ ὅσα θαυμαστὰ ὑπάρχουν ἐκεῖ. Ἄν ὅλα αὐτὰ ἔγιναν μὲ μιὰ μόνο σκέψη, τί δὲν θὰ γινόταν ἐὰν εἶχε τεθεῖ σὲ ἐνέργεια ὅλη ἡ θέληση καὶ σοφία καὶ δύναμη τοῦ Θεοῦ; Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ πλησιάσομε σ' αὐτὸ, νὰ συλλάβομε δηλαδὴ μὲ τὴ σκέψη μας τὸ ἄπειρο; Γιατὶ τοῦ ἄπειρου δὲν ὑπάρχει κανένα τέλος, καὶ ἐκείνου ποὺ δὲν ὑπάρχει τέλος, σ' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει καὶ κίνηση, ἀλλὰ χύση πρὸς τὰ ἔξω τῆς ἐνέργειας, γιὰ νὰ τὸ ποῦμε ἔτσι, καὶ μάλιστα μερικὴ, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴ δύναμη ποὺ δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν οὐσία. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὅ,τιδὴποτε σχετικὸ μὲ τὸν Θεὸ μᾶς παρουσιάζει ἡ κτίσις καὶ ἡ Γραφή, ἐὰν συγκριθεῖ πρὸς τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀμυδρὸ καὶ μιὰ μικρὴ σταγόνα μπροστὰ στὸ ἀπύθμενο καὶ ἄπειρο πέλαγος. Ἀλλὰ βέβαια θεωρῶ ὅτι ἀξίζει νὰ γνωρίσομε αὐτὴ τὴν πνευματικὴ σταγόνα, καὶ ἔτσι, ἀφοῦ ἀπλώσομε τὸ νοῦ μας ἀπὸ τὴ θεωρία τῆς καλλονῆς καὶ τῆς δόξας καὶ τῆς τρυφῆς τῆς σταγόνας αὐτῆς, στὸ ἄπειρο, καὶ ἐξυμνήσομε ὅσο μᾶς εἶναι δυνατὸν κατ' ἀναλογία τὸν ἄπειρος φορὲς ἀπείρους Ὑπεράπειρο, ὡς ἐνωθοῦμε μὲ τὸν ἑαυτὸ μας καὶ τὸν Θεό, σὲ μιὰ κατάστασις ὑπερκόσμου καὶ ἐνιαία, γερόμενοι ἀπλοὶ καὶ ἄπειροι καὶ ἀόριστοι νόες, μμητὲς τῶν ἀγγέλων, μὲ εὐφροσύνη ἐνέκφραστη καὶ χαρὰ καρδιακὴ καὶ ἀγαλλίασις, μὲ τὴν ἐνέργεια καὶ τὴ χάρις τοῦ Πνεύματος. Ἀμήν.

Περὶ πρακτικοῦ καὶ θεωρητικοῦ.

κη'. Μὴ ψάλλειν οὐ δεδύνηται ὁ πρακτικὸς προμηθούμενος
 ἑαυτῷ τὴν πραότητα καὶ τὴν προσήκουσαν πρακτικοῖς διέγερσιν.
 Ψάλλειν δὲ ὁ θεωρητικὸς οὐ δεδύνηται ἢ οὐ βεβούληται· οὐ δεδύ-
 5 νηται μὲν ὑπὸ τῆς θείας ἐνεργούμενος χάριτος καὶ πνευματικῆς
 τρυφῆς ἐν σιωπῇ ἐνευφραινόμενος· οὐ βεβούληται δέ, ἐφ' ἐνὶ
 θεωρῶν πράγματι καὶ τὸ νοερὸν κινῶν τῆς ψυχῆς πρὸς ἐνέργειαν
 ἀμεταβάτοις καὶ εἰρηνικαῖς ἐν βαθείᾳ ἡρεμίᾳ νοήσεσι· διὰ τοῦτο
 ἀνάγκη θεωρητικῶ τὸ τῆς θεοπτίας ἔργον διέναι σιωπῇ, ἣν δέ
 10 που φαίνεται καὶ ἀναγινώσκων, ἐπὶ πόσον γοῦν, οὐ θαῦμα, ὁρῶ-
 σι τὸ τοῦ νοῦ τρεπτόν καὶ τὸ τῆς ἡμετέρας φύσεως σύνθετον καὶ
 ἀλλοιωτόν. Τοῦτο δὲ ἰστέον ἐστίν, ὅτι μετὰ τὸ τῆς θεωρίας διὰ τῆς
 χάριτος ἄνοιγμα, ὅπερ ἐστὶν ἀνάγνωσις, κατωτέρα τοῦ ἔργου τῆς
 θεωρίας ἐστίν, ἣ μὲν καθ' ἑαυτήν, ἣ δὲ διὰ τὴν νοερὰν διεξόδευ-
 15 σιν, ἐν οὐδὲ μιᾷ γὰρ ὁ νοῦς ἀναγνώσει τὸ ἀδιαίρετον ἴσχει τηρῶν·
 ἐν δὲ τῇ νοερᾷ ἐλευθερίᾳ, ἣτις μυστικῶς τελεῖται ἐν σιωπῇ, τὰ
 πλεῖστα ἠνωμένως ὁρᾷ, ὅπερ τοῦ δηρημένου διαφέρει πάμπολυ.
 Ἡ οὐχὶ καὶ τοῖς αἰσθητοῖς τὸ εἰδέναί τι ὑπεραναβέβηκε τῆς περὶ
 αὐτοῦ ἀκοῆς; Ὁφθαλμοὶ γάρ, ὡς φησι καὶ παρὰ πάντων ὁμο-
 20 λογεῖται, ὠτίων πιστότεροι. Ὡσπερ οὖν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς, οὕτω
 δὴ καὶ τοῖς νοητοῖς, τὸ εἰδέναί, ἦτοι τὸ θεωρῆσαί τι τῶν νοητῶν,
 πολλῶ κρεῖττον ἂν εἶη τοῦ ἀκοῦσαι περὶ αὐτοῦ, ὅπερ συμβαίνει
 γίνεσθαι ἀναγινώσκουσιν. Ὡσπερ γὰρ ἡ Σαμαρεῖτις γυνή, τῷ
 ἀληθινῷ Λόγῳ καθομιλήσασα, τοῖς ἰδίῳις πολίταις ἐκήρυττε τὴν
 25 αὐτοῦ θειότητα, τοῦ Λόγου δὲ δι' ἀγαθότητος ἄκρας περιουσίαν
 ἐν τῇ πόλει γινομένου καὶ τοῖς ἐκεῖσε ἀξιώσαντος ὁμιλίας, οὐκ ἔτι,
 ἔλεγον, δεῖσθαι τῆς ἀπὸ τῆς γυναικὸς μαρτυρίας εἰς παράστασιν
 τῆς τοῦ Λόγου θειότητος²⁴. οὕτω δήπουθεν, τῆς διανοίας ἔξωθεν

Γιὰ τὸν πρακτικὸ καὶ θεωρητικὸ.

28. Ὁ πρακτικὸς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ψάλλει φροντίζοντας γιὰ τὸν ἑαυτὸ του νὰ ἔχει τὴν πραότητα καὶ τὴν ἐγρήγορση ποὺ ταιριάζει στοὺς πρακτικούς. Ἐνῶ ὁ θεωρητικὸς δὲν μπορεῖ ἢ δὲν θέλει νὰ ψάλλει. Καὶ δὲν μπορεῖ, ἐπειδὴ ἐνεργεῖται ἀπὸ τὴ θεία χάρη καὶ μέσα στὴν κατάστασι αὐτὴ τῆς εὐφροσύνης του γεμίζει ἀπὸ πνευματικὴ ἀπόλαυση καὶ σιωπῆ. Δὲν θέλει νὰ ψάλλει, ἐπειδὴ ἔχει στραμμένη τὴν προσοχὴ του σὲ ἓνα πρᾶγμα καὶ κινεῖ τὸ νοερὸ τῆς ψυχῆς του πρὸς ἐνέργεια μὲ ἀμετάβατες καὶ εἰρηνικὲς νοήσεις μέσα σὲ μιὰ βαθειὰ ἡρεμία. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη ὁ θεωρητικὸς νὰ ἐκτελεῖ τὸ ἔργο τῆς θεοπτίας μὲ σιωπῆ, καὶ ἂν καμμιά φορὰ φαίνεται καὶ νὰ ἀσχολεῖται κάπως μὲ τὴν ἀνάγνωσι, δὲν εἶναι ἀξιοθαύμαστο γιὰ ἐκείνους ποὺ γνωρίζουν ὅτι ὁ νοῦς εἶναι μεταβλητὸς καὶ ἡ φύσι μας σύνθετη καὶ μεταβλητὴ. Ἀλλὰ πρέπει νὰ γνωρίζομε, ὅτι ἡ διακοπὴ αὐτὴ τῆς θεωρίας διὰ τῆς χάριτος, κατὰ τὴν ὁποία γίνεται ἡ ἀνάγνωσι, εἶναι κατώτερη ἀπὸ τὸ ἔργο τῆς θεωρίας, εἴτε καθ' ἑαυτήν, εἴτε γίνεται γιὰ τὴ νοερὴ διέξοδο, γιὰτὶ ὁ νοῦς σὲ καμμιά ἀνάγνωσι δὲν μπορεῖ νὰ παραμείνει ἀδιαίρετος. Κατὰ τὴ νοερὴ ὁμως ἐλευθερία, ἡ ὁποία τελεῖται μυστικὰ μέσα σὲ σιωπῆ, τίς περισσότερες φορὲς ὁ νοῦς βλέπει ἀδιάσπαστος, πρᾶγμα ποὺ διαφέρει πάρα πολὺ ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι διαιρεμένος. Ἡ μήπως καὶ στὰ αἰσθητὰ δὲν εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερο τὸ νὰ δεῖ κανεὶς κάτι ἀπὸ τὸ νὰ τὸ ἀκούσει; Γιατὶ τὰ μάτια, ὅπως λέγει ὁ παροιμιώδης λόγος καὶ ὁμολογεῖται ἀπὸ ὅλους, εἶναι πιὸ ἀξιόπιστα ἀπὸ τὰ αὐτιά. Ὅπως λοιπὸν στὰ αἰσθητὰ, ἔτσι καὶ στὰ νοητὰ, τὸ νὰ δεῖ κανεὶς, δηλαδὴ τὸ νὰ φτάσει στὴ θεωρία κάποιου ἀπὸ τὰ νοητὰ, εἶναι πολὺ πιὸ ἀνώτερο ἀπὸ τὸ νὰ ἀκούσει γι' αὐτό, πρᾶγμα ποὺ συμβαίνει σὲ ἐκείνους ποὺ διαβάζουν. Ὅπως δηλαδὴ ἡ Σαμαρείτισσα γυναίκα, ἀφοῦ συνομίλησε μὲ τὸν ἀληθινὸ Λόγο, κήρυττε στοὺς συμπολίτες τῆς τῆ θειότητι αὐτοῦ· ὅταν ὁμως ὁ Λόγος ἀπὸ ἀπέραντη ἀγαθότητα πῆγε στὴν πόλιν τους καὶ ἀξιώθηκαν οἱ κάτοικοί τῆς νὰ τὸν συναντήσουν, ἔλεγον τότε, ὅτι δὲν χρειάζονται πιὰ τὴ μαρτυρία τῆς γυναίκας γιὰ νὰ γνωρίσουν τὴ θεότητα τοῦ Λόγου⁷⁴. ἔτσι λοιπὸν καὶ ὅταν ἡ διάνοια δίνει μὲ τὸ λόγο τῆς τῆ μαρτυ-

74. Ἰω. 4, 42.

τῇ ψυχῇ μαρτυρούσης καὶ ταῖς πρὸς ψυχὴν δυνάμεσι, διὰ τῆς τοῦ λόγου ὁμιλίας ἧν ὁμιλεῖ, τὴν θεϊότητα· ὅταν ἐποψία γένηται διὰ τῆς χάριτος τῇ ψυχῇ σὺν πᾶσι τοῖς αὐτῆς, τῆς τοῦ Λόγου θεϊότητος, οὐκ ἔτι καιρὸν ἔχει δεῖσθαι τῆς ἕξωθεν ἢ ψυχῇ μαρτυρίας.

5 Πᾶς γὰρ ὁ ἀκούων, δεῖται εἰδέναί τὰ ἀκουόμενα. Οὐκ οὖν ὁ ὁρῶν δεῖται διδάξαντος τὰ περὶ τὸ ὁρώμενον τί ἐστίν, ἕως ἂν ἐν τοῖς ὁρῶσι καὶ ὀφθαλμοὺς ἔχουσιν ὅ γε ὁρῶν συντάσσοιτο. Ἐνεστι δὲ τοῦτο καὶ πρὸς Θωμᾶ κατιδεῖν, ἀκούοντος μὲν, μὴ πειθομένου δέ, ἀλλὰ φάσκοντος «ἐὰν μὴ ἴδω, οὐ μὴ πιστεύσω»⁷⁵· καὶ γε ὡς ἂν

10 εἶδεν, εὐθύς ἐξεβόησε, Κύριον καὶ Θεόν, ᾧ διηπίσκει πρὶν ἰδεῖν, ὁμολογῶν αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν ἀλήθειαν καὶ ὅπερ ἀκούων οὐκ εἶχε, τοῦτο ἐκτήσατο, τὴν πίστιν δηλαδή, εὐθύς τοῦτον ἔωρακώς. Ὡστε κἀντεῦθεν τοσαύτην ἀπανεῖμαι διαφορὰν δεῖ θεωρίας πρὸς πρᾶξιν, ὅσον νοὸς πρὸς αἴσθησιν.

15

Περὶ τῶν αὐτῶν.

κθ'. Ὁ τε τὴν ἡλικίαν νήπιος καὶ ὁ ἐνακμάζων χρῶνται γάλακτι, ἀλλ' ὁ μὲν ἵνα τραφῇ, ὁ δὲ ὡς ἂν ἠδευθῇ· μέτεισι καὶ ὁ πρακτικὸς σὺν τῷ ἀναγινώσκειν ψαλμούς, τοῦτο δὲ φαίνεται καὶ ὁ θεωρητικὸς ποιῶν ἀλλ' ὁ μὲν εἰς ῥῶσιν ψυχῆς καὶ ἀσφάλειαν, εἰς

20 θυμηδίαν δὲ ὁ θεωρητικὸς, καὶ μάλιστα ἵνα διαναπαύσῃ τὸ τῆς καρδίας αὐτοῦ πυρφόρον καὶ ἀνατατικὸν πρὸς Θεὸν καὶ δακρυρρόου κίνημα. Κἂν γὰρ ὑπεράλλεται τὸ ἐν αὐτῷ Πνεῦμα καὶ προθυμῆται ταῖς θείας ἀγλαΐαις ἐνευφραινόμενον καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεταμορφούμενον⁷⁶ καὶ αὐξανόμενον, ἀλλὰ τὸ τῆς σαρκὸς

25 σύνθετον καὶ τὸ τῆς καρδίας πῆλινον ἀσθενεῖ ὡς δ' οὕτω διὰ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀπὸ ταύτης διδασκαλίαν καὶ ἐπιστήμην ἐν τοῖς θείοις λόγοις διατρίβει ὁ πρακτικὸς ἧν δὲ τὴν γνῶσιν ὁ θεωρητικὸς σιωπῇ δέχεται καὶ ἃ διδάσκεται ἀλαλήτως καὶ τὸ αὐτοῦ

ρία της στήν ψυχή και στίς δυνάμεις τῆς ψυχῆς γιά τὰ σχετικὰ μέ τῆ θεότητα· ὅταν ὅμως ἡ ψυχή και ὅλες οἱ δυνάμεις αὐτῆς δεχθοῦν ἀπό τήν ἴδια τῆ χάρη τῆ θεά τῶν σχετικῶν μέ τῆ θεότητα τοῦ Λόγου, δέν χρειάζεται τότε πιά ἡ ψυχή τήν ἔξωτερική μαρτυρία. Γιατί ὁ καθένας πού ἀκούει γιά κάτι, χρειάζεται και νά δει τὰ ἀκουόμενα, ἐκεῖνος ὅμως πού βλέπει κάτι δέν χρειάζεται κάποιον νά τόν διδάξει τί εἶναι αὐτό πού βλέπει, ὅσο βέβαια αὐτός ἀνήκει σέ ἐκείνους πού βλέπουν αὐτό και ἔχουν μάτια. Αὐτό μπορούμε νά τῷ δοῦμε και στήν περιπτώση τοῦ Θωμᾶ, πού ἄκουε βέβαια γιά τήν ἀνάσταση τοῦ Κυρίου, δέν πίστευε ὅμως, ἀλλά ἔλεγε· «ἐάν δέν δῶ, δέν θά πιστέψω»⁷⁵. μόλις ὅμως τόν εἶδε, φώναξε δυνατά και ὀνόμασε, «Κύριο και Θεό του», ἐκεῖνον γιά τόν ὁποῖο δέν πίστευε προτοῦ τόν δει, ὁμολογώντας ἀπό ὀνος του τήν ἀλήθεια· και ἐκεῖνο πού δέν τῷ εἶχε ὅταν ἄκουε γι' αὐτό, αὐτό, δηλαδή τήν πίστη, τῷ ἐπέκτησε μόλις εἶδε αὐτόν. Ὡστε και ἀπό ἐδῶ πρέπει νά διακρίνομε τόση διαφορὰ μεταξύ θεωρίας και πράξεως, ὅση ὑπάρχει μεταξύ τοῦ νοῦ και τῆς αἰσθήσεως.

Γιά τὰ ἴδια.

29. Και τῷ νήπιο και ὁ προχωρημένης ἡλικίας πίνουν γάλα, ἀλλά τῷ νήπιο γιά νά τραφεῖ, και ὁ μέγας γιά νά νοιώσει εὐχαρίστηση. Και ὁ πρακτικός διαβάξει και ψάλλει· τῷ ἴδιο φαίνεται νά κάνει και ὁ θεωρητικός· ἀλλά ὁ πρῶτος γιά νά ἐνισχύσει τήν ἀσφάλεια τῆς ψυχῆς του, ἐνῶ ὁ θεωρητικός πρὸς εὐχαρίστηση τῆς ψυχῆς του, και μάλιστα γιά νά σταματήσει γιά λίγο τήν πυρφόρα και ἀνυψωτική κίνηση τῆς καρδιάς του πρὸς τόν Θεὸ τῆ γεμάτη ἀπό δάκρυα. Γιατί, ἂν και σκιρτάει τῷ Πνεῦμα πού ὑπάρχει μέσα του και λαμπρύνεται καθὼς εὐφραίνεται ἀπό τίς θεῖες ἀκτινοβολίες και μεταμορφώνεται ἀπό τῆ μιὰ λαμπρότητα πού διαδέχεται τήν ἄλλη⁷⁶ και αὐξάνεται, ὅμως ἡ σάρκα πού εἶναι σύνθετη και ἡ καρδιά πλήλνη ἀσθενοῦν, και γι' αὐτό ὁ πρακτικός γιά χάρη τῆς γνώσεως και τῆς διδασκαλίας ἀπό αὐτήν και τῆς ἐπιστήμης καταφεύγει στή μελέτη τῶν θείων λόγων· ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνα πού ὁ θεωρητικός δέχεται τῆ γνώση τους μέ τῆ σιωπή και τὰ ὅσα διδάσκειται χωρὶς λόγους και τὰ βλέπει πνευματι-

75. Ἰω. 20, 25.

76. Πρβλ. Β' Κορ. 3, 18.

θεωροῦν ἐποπτάνεται, φράσαι λόγος οὐ δύναται. Οὕς, φησίν, ἡσυχίας ἀκούσει ἐξαίσια⁷⁷. Ἐξαίσια εἶπεν, ὅποια δ' ἐξαίσια οὐκ ἠδυνήθη εἰπεῖν. Διὸ παρῆκε τῶν ὑπὲρ λόγον φράσαι τὸ ἄφραστον. Διὸ τοῦτο μακαρίζειν μοι ἔπεισιν, οὕς ὁ θεῖος Λόγος προμε-
 5 μακάρικε πιστεύσαντας πρὶν ἰδεῖν⁷⁸, τοὺς πρακτικούς. Ὑπὲρ μακαρίους δὲ ἤγημαι τοὺς θεωρητικούς. Εἰ γὰρ ὁ πρακτικός, καίτοι μὴ ἑωρακώς, ἐκ μόνης πίστεως τὸ μακάριος εἶναι ἔχει, τί ποτ' ἄν τις διανοηθείη περὶ τοῦ θεωρητικοῦ, σὺν τῷ περιπατεῖν διὰ πίστεως ὑπερηρμένης τῆς τοῦ πρακτέου καὶ τὰ μεγάλα τεθεαμένου καὶ
 10 ἐξαίσια καὶ ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ⁷⁹ πάσχοντος καὶ ὁσημέραι θεωμένου κατὰ τὸ εἶκός;

λ'. Τῷ ἀνθρωπίνῳ δισσῶ συγκροίματι διχῆ καταλλήλῳ διένει-
 μεν ὁ τοῦ παντὸς κοσμήτωρ καὶ ποιητῆς τὴν εὐπάθειαν, καί, ἴν' οὕτως ὀνομάσω, ζωὴν τῷ μὲν φαινομένῳ τοῦ ἀνθρώπου πᾶσαν
 15 τὴν φαινομένην κτίσιν παραγαγών, τῷ δὲ νοουμένῳ, ὅπερ ἐστὶν ἡ ψυχὴ, τὰ ἐν τῇ αἰσθητῇ κτίσει νοούμενα· ὡς γὰρ τῷ αἰσθητῷ τοῦ ἀνθρώπου ἦνωται νοητόν, οὕτως ἀνά πᾶσαν τὴν ὄρωμένην κτίσιν ὑφ' ὁραῖται συνοῦσα ἐν τοῖς καθ' ἑκάστην νοητῇ καλλονῇ· καὶ οὐκ ἔστιν ἐν οὐδενὶ τῶν φαινομένων, καὶ τοῦλάχιστον εἴτης, ὃ νοητῆς
 20 στερεῖται συναφῆς καὶ τοῦτο κατὰ τὸ εἶκός· ἔδει γὰρ πάντως τῶν πάντων διὰ τὸν ἀνθρωπὸν πεποιημένων τῷ θεῷ Λόγῳ τοῦ Παντοκράτορος, μηδὲν παράλογον ὁραῖσθαι γινόμενον, ὅπερ ἦν ἂν εἰ τῷ τῆς κτίσεως φαινομένῳ μὴ συνῆν νοούμενον εὐπαθοῦντος γάρτοι τοῦ σώματος ἐκ τῆς συνεργείας τῶν ὄρωμένων, ἢ χριστιανικῇ
 25 ψυχῇ μεμένηκεν ἂν κενή, καὶ ἦν τὸ σῶμα κρεῖττον ψυχῆς, ὅπερ ἄτοπον. Ἡ πόθεν ἄλλοθεν ἔξει ψυχὴ τὸ οἰκείως αὐτῇ ζῆν πρώτως; ἐκ Θεοῦ; Καὶ ἔσται τοῦτο παρὰ τὴν τάξιν τοῦ Λόγου τὰ πάντα κτίσαντος· εὐρεθήσονται γὰρ ἦπτους αἷς χωρισταὶ τῶν συνθέτων οὐσίαι, εἴπερ ἐκείνων ἀφ' ἑαυτῶν πρὸς Θεὸν κινουμένων, ἡμῖν
 30 ἀμέσως τοῦτ' ἦν. Ἀλλ' ἐχρῆν δήπουθεν ἐξ ἀπλῶν νοητῶν ἀνάγε-

77. Πρὸβλ. Ἰωβ 4, 12.

78. Ἰω. 20. 29.

κά, ὁ λόγος δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ἐκφράσει. Γιατὶ λέγει, τὸ αὐτὶ τῆς ἡσυχίας θὰ ἀκούσει ἑξαίσια⁷⁷. Εἶπε ἑξαίσια, ποιά ὅμως ἑξαίσια δὲν μπόρεσε νὰ πεῖ. Γι' αὐτὸ παρέλειψε νὰ πεῖ τὸ ἀνέκφραστο καὶ πάνω ἀπὸ τὸ λόγο. Γι' αὐτὸ μοῦ ἔρχεται νὰ μακαρίζω ἐκείνους ποὺ ὁ θεῖος Λόγος τοὺς μακάρισε ἐπειδὴ πίστεψαν προτοῦ δοῦν⁷⁸, δηλαδή τοὺς πρακτικούς. Ὅμως θεωρῶ ὑπερμακάριους τοὺς θεωρητικούς. Γιατί, ἂν ὁ πρακτικός, μολονότι δὲν εἶδε, εἶναι μακάριος ἀπὸ τὴν πίστη καὶ μόνο ποὺ ἔχει, τί θὰ μπορούσε νὰ σκεφθεῖ κανεὶς γιὰ τὸν θεωρητικό, ὁ ὁποῖος μαζί μὲ τὸ ὅτι πορεύεται μὲ τὴν πίστη, ποὺ εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερη ἀπὸ τὴν πράξη, ἔχει δεῖ καὶ τὰ μεγάλα καὶ ἑξαίσια καὶ δέχεται ἀναβάσεις μέσα στὴν καρδιά του⁷⁹ καὶ μέρα μὲ τὴ μέρα βλέπει ὅπως εἶναι φυσικὸ περισσότερα;

30. Στὰ δύο στοιχεῖα τοῦ ἀνθρώπινου κράματος διένειμε ὁ κοσμήτορας καὶ ποιητὴς τοῦ παντός μὲ τὸν κατάλληλο τρόπο καὶ τὴν ἀντίστοιχη ἀπόλαυση, καὶ γιὰ νὰ τὴν ὀνομάσω ἔτσι, ζωή. Καὶ γιὰ τὸ ὄρατὸ βέβαια μέρος τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδή τὸ σῶμα, δημιούργησε ὅλη τὴν ὄρατὴ κτίση, ἐνῶ γιὰ τὸ νοητὸ, ποὺ εἶναι ἡ ψυχὴ, παρήγαγε ὅσα νοοῦνται μέσα στὴν αἰσθητὴ κτίση. Γιατί, ὅπως μὲ τὸ αἰσθητὸ μέρος τοῦ ἀνθρώπου ἐνώθηκε τὸ νοητὸ, ἔτσι σὲ ὅλη τὴν ὄρατὴ κτίση διαφαίνεται κάτω ἀπὸ τὸ κάθε κτίσμα νὰ ὑπάρχει τὸ νοητὸ κάλλος, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν κανένα ἀπὸ τὰ ὄρατὰ πράγματα, ἀκόμα καὶ τὸ ἐλάχιστο ἂν πεῖς, νὰ στερεῖται τὴ νοητὴ συνάφεια· καὶ αὐτὸ βέβαια εἶναι φυσικὸ· γιατί ἔπρεπε ὅπωςδήποτε, ἀφοῦ ὅλα ἔγιναν ἀπὸ τὸν θεῖο Λόγο τοῦ Παντοκράτορα γιὰ τὸν ἀνθρώπο, νὰ φαίνεται ὅτι δὲν ἔγινε κανένα παράλογο, ποὺ βέβαια θὰ γινόταν ἂν μαζί μὲ τὸ ὄρατὸ τῆς κτίσεως δὲν ὑπῆρχε καὶ τὸ νοούμενο. Γιατί, ἐνῶ θὰ ἀπολάμβανε τὸ σῶμα μὲ τὴ συνέργεια τῶν ὄρατῶν, ἡ χριστιανικὴ ψυχὴ θὰ ἔμενε κενή, καὶ θὰ ἦταν τὸ σῶμα ἀνώτερο τῆς ψυχῆς, πράγμα παράλογο. Ἡ ἀπὸ ποῦ ἄλλοῦ θὰ βρεῖ ἡ ψυχὴ τὸ νὰ ζεῖ ὅπως τῆς πρέπει; Ἀπὸ τὸν Θεό; Κι' ὅμως αὐτὸ θὰ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν τάξη ποὺ ὄρισε ὁ Λόγος ποὺ δημιούργησε τὰ πάντα· γιατί θὰ βρεθοῦν τότε κατώτερες οἱ μὴ σύνθετες οὐσίες (οἱ οὐράνιες) ἀπὸ τὶς σύνθετες οὐσίες (τοὺς ἀνθρώπους), ἐὰν ἔμεῖς εἶχαμε ἄμεσα τὴ δυνατότητα ποὺ ἔχουν ἐκεῖνες νὰ κινοῦνται ἀπὸ μόνες πρὸς τὸν Θεό. Ἀλλὰ μήπως

79. Πρὸβλ. Ψαλμ. 83, 6.

σθαι καὶ τρυφήν τῆς ἐποψίας πορίζεσθαι· Ἀλλὰ καὶ τοῦτ' ἰσάγγε-
 λον ἂν ἐδίδου τάξιν ἡμῖν ὃ παρὰ τὸ πεφυκὸς συναντᾷ νόας ἐνύ-
 λους τοῖς ἀύλοις ἐφαμίλλως ἀνατεταῖσθαι πρὸς τ' ἀγαθόν. Ἐκεῖ-
 νοι μὲν γὰρ οὐκ ἔξωθεν ἑαυτῶν ἔχοντες τὴν οἰκείαν ζωὴν καὶ
 5 ἀνάτασιν πρὸς τὸ πρῶτον καλόν, ἀλλ' ἀφ' ἑαυτῶν ἀρχόμενοι ταῖς
 θείαις ἐντρυφῶσιν ἐνοειδεῖς ἀγαθῆς, ἡμεῖς δὲ ὑποβεθηκότες τὴν
 φύσιν, καὶ μετ' ἀγγέλους ὄντες δεύτεροι, ὑφεμέναις καί, ἵνα οὕ-
 τως εἴπομι, μετ' αὐτοὺς τάξεσι κατὰ τάξιν πρὸς Θεὸν καὶ τὸ κάλ-
 λος αὐτοῦ συναγόμεθα, οὐχὶ τὰς χωριστὰς οὐσίας πρὸς τοῦτο
 10 ἀρχὴν ποιούμενοι ἢ τὰ ἀπλῶς νοητὰ· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἀγγελικόν,
 ἀφ' ἑαυτῶν ἀρχομένων πρὸς τὴν θείαν ἀνάτασιν· ἀλλ' ἀπὸ τῶν
 συνθέτων κατὰ λόγον κινούμενοι καὶ τελευτῶντες εἰς τὰ ἀπλᾶ κτι-
 στα, περαιούμεθα εἰς τὰ ἄκτιστα, λόγα, καθάπερ ἔφην, ὡς τὰ τῆς
 φύσεως, καὶ οὕτως ἐνοειδεῖς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ Θεὸν συναγόμεθα
 15 Ἐντεῦθεν, ἵνα οἰκειῶς ἡμῖν αὐτοῖς τὸ νοερώς τρυφᾶν καὶ ζῆν καὶ
 ἀνάγεσθαι πρὸς Θεὸν ἢ, ἐν πᾶσι τοῖς αἰσθητοῖς ἐγκατεσπαρμένα
 νοητὰ θεωροῦνται τοῖς προφαινομένοις συνόντα, ἅπερ ὁ πρα-
 κτικὸς ὁρᾶν ἢ οὐ δεδύνηται, ἢ οὐ βεβούληται. Οὐ δεδύνηται μὲν,
 εἴπερ οὐκ ἔχει ἄνθρωπον ἢ Γραφήν αὐτῷ παραδείξοντα· οὐ
 20 βεβούληται δέ, εἴ γε καίτοι τούτοις εὐπορεῖ, μέντοι γε οἰήσῃ καὶ
 πονηρίᾳ τῷ πλησίον διαπιστῶν, ἑαυτῷ δὲ πιστεύων, διδασκαλίας
 μεμένηκε τῆς περὶ τούτων ἄγευστος, τὰ φαινόμενα τῆς Γραφῆς
 ὁδηγίαν ἱκανοῦσαν ἠγούμενος ἑαυτῷ· τῇ δὲ κτίσει χρωόμενος
 ἰσχνῶς εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ σώματος, νομίζων τοῦτο εἶναι εὐσέβει-
 25 αν καὶ ἀρκούμενος τούτοις καὶ πλέον ζητῶν οὐδέν. Ὁ δὲ θεωρη-
 τικὸς ἐκ τῆς ὁρωμένης κτίσεως ἀναλεξάμενος τὰ ἀόρατα καὶ σύμ-
 φωνα τῷ πνεύματι Γραφῆς εὐρηκῶς, ἀγαλλομένῳ ποδὶ πρὸς τὰς
 χωριστὰς οὐσίας μεταχωρεῖ καί, τῆς ἀγλαΐας τούτων κατιδὼν τὴν
 εὐπρέπειαν, χαίρων διαβαίνει ταύτας διὰ τῆς χάριτος καὶ εἰς τὰ
 ἄκτιστα μεταβαίνει νοητὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀπειρίας καὶ θεωρί-

ἔπρεπε νὰ ὑψωνόμαστε ἀπὸ ἀπλὰ νοητὰ καὶ νὰ καρπούμαστε τὴν ἀπόλαυση ἀπὸ τὴ θεωρία τῶν θείων; Ἄλλὰ κι αὐτὸ θὰ μᾶς ἔκανε ἴσους μὲ τοὺς ἀγγέλους, πράγμα πού θὰ ἦταν ἀφύσικο, τὸ νὰ ἀνυψώνονται δηλαδή πρὸς τὸ ἀγαθὸ οἱ ἔνυλοι νόες ὅμοια μὲ τοὺς αὐλους. Γιατὶ ἐκεῖνοι δὲν ἔχουν ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους τὴ ζωὴ τους καὶ τὴν ἀνάτασή τους πρὸς τὸ πρῶτο Ἄγαθόν, ἀλλὰ, ξεκινώντας ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους, ἀπολαμβάνουν τὶς θεῖες ἐνιαῖες ἐλλάμψεις, ἐνῶ ἐμεῖς πού ἔχομε φύση κατώτερη αὐτῶν, καὶ εἴμαστε δεύτεροι μετὰ τοὺς ἀγγέλους, συναγόμεστε πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸ κάλλος του μὲ τρόπο κατώτερο, καί, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, κατώτερο ἀπὸ τὸν ἀγγελικὸ καὶ λίγο κατ' ὀλίγο, χωρὶς νὰ κάνομε πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἀρχὴ τὶς μὴ σύνθετες οὐσίες, ἢ τὰ ἀπλὰ νοητὰ· γιατί αὐτὸ εἶναι γνώρισμα ἀγγελικόν, τὸ νὰ ξεκινοῦν δηλαδή ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους τὴν ἀνάτασή τους πρὸς τὸν Θεόν· ἀλλὰ ξεκινοῦμε λογικὰ ἀπὸ τὰ σύνθετα, καὶ καταλήγοντας στὰ ἀπλᾶ κτιστά, περνᾶμε στὰ ἄκτιστα, σύμφωνα, ὅπως εἶπα προηγουμένως, μὲ τὸ λόγο τῆς φύσεώς μας, καὶ ἔτσι συναγόμεστε ἐνιαῖοι πρὸς τὸν ἑαυτό μας καὶ τὸν Θεόν. Γι' αὐτό, γιὰ νὰ μποροῦμε, σύμφωνα μὲ τὴ φύση μας, νὰ ἀπολαμβάνομε καὶ νὰ ζοῦμε νοερὰ καὶ νὰ ἀνυψωνόμαστε πρὸς τὸν Θεόν, σὲ ὅλα τὰ αἰσθητὰ συνυπάρχουν διάσπαρτα νοητὰ πού γίνονται ἀντιληπτὰ ἀπὸ τοὺς θεωρητικούς, τὰ ὁποῖα βέβαια ὁ πρακτικὸς δὲν τὰ βλέπει ἢ ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ, ἢ ἐπειδὴ δὲν θέλει. Δὲν μπορεῖ, ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἄνθρωπο ἢ Γραφὴ νὰ τοῦ τὰ δείξει· δὲν θέλει πάλι, ὅταν, ἐνῶ ἔχει αὐτὲς τὶς δυνατότητες, ὅμως ἀπὸ οἴηση καὶ πονηρία διαπιστεῖ πρὸς τὸν πλησίον του, καὶ πιστεύει στὸν ἑαυτό του, παραμένοντας ἔτσι ἀγευστος τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, θεωρώντας γιὰ τὸν ἑαυτό του ἱκανοποιητικὸ ὁδηγὸ τὸ γράμμα τῆς Γραφῆς, ἐνῶ τὴν κτίση τὴ χρησιμοποιεῖ μὲ περιορισμένη ἔννοια, γιὰ τὴν ὑπηρεσία τοῦ σώματος, νομίζοντας ὅτι αὐτὸ εἶναι εὐσέβεια, καὶ ἀρκεῖται σ' αὐτὰ, χωρὶς νὰ ζητᾶ τίποτε περισσότερο. Ἀντίθετα ὁ θεωρητικὸς, ἀφοῦ ἐπιλέξει μέσα ἀπὸ τὴν κτίση τὰ ἀόρατα καὶ τὰ βρεῖ σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Γραφῆς, γεμᾶτος ἀπὸ ἀγαλλίαση προχωρεῖ πρὸς τὶς μὴ σύνθετες οὐσίες, καί, ἀφοῦ ἀπολαύσει παρατηρώντας τὴ λαμπρότητα καὶ τὴν ὠραιότητα αὐτῶν, γεμᾶτος χαρὰ προσπερνᾶει αὐτὲς μὲ τὴ βοήθεια τῆς χάριτος καὶ μεταβαίνει στὰ ἄκτιστα νοητὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀφοῦ ἀπολαύσει τὴν ἡδονὴ ἀπὸ τὴν

ας τούτων κατατροφήσας, ὡς ἐφικτόν, ἐπὶ τὴν τοῦ θεοῦ κάλλους ἀκτῖνα ἀρρήτως προκύπτει ἐνοειδῶς καὶ ὑπερφυῶς, καὶ τῆς ἀνεκφράστου ὠραιότητος ὑπερκοσμίως ἐν ἐκπλήξει κατὰ τὸ εἶκός ἀπολελαυκῶς καὶ τῆς παμφαοῦς αἴγλης ἐκείνης, ἐν ἐνοειδεῖ καὶ 5 μονοειδεῖ καταστάσει, οὐκ ἔχει τίς γένητ' ἂν τῇ χαρᾷ καὶ τῷ θαύματι. Ἀμέλει τοι καὶ ἄληκτον δέχεται τῆς θείας εὐφροσύνης τὸν ῥοῦν καὶ τῷ πρακτικῷ ἀφθόνῳ διαθέσει τὴν πρὸς ἀλήθειαν ἄγουσαν ὑψηγεῖται ὁδὸν λόγοις καὶ γράμμασιν.

Περὶ μετοχῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

10^ο λα'. Ἐρ' οἶδας τί τὸ ἐν ταῖς τῶν πιστῶν ἐγχεόμενον καρδίαις καὶ τὸ σημεῖον τί ποτέ ἐστι τῆς ἐγχύσεως; μάλιστα γὰρ τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ ἅγιον ἐκ Πατρὸς δι' Υἱοῦ, τὸ καὶ τὴν οἰκουμένην πληροῦν ὅλον πανταχοῦ ὄν καὶ ὅλον ἐν ἐκάστῳ ἐγχεόμενον τῶν πιστῶν, ἀπαθῶς μεριζόμενον καὶ ἀσχέτως μετεχόμενον. Σημεῖον δὲ 15 τῆς τούτου μετοχῆς ἢ τῆς ἐν ἡμῖν ἐγχύσεως, ἔφεις ἐν ταπεινώσει πτωχείας, τὸ ἀπονητὶ ἀείρουτον δάκρυον, ἢ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ὀλοσχερῆς καὶ ἀνόθευτος ἀγάπη, ἢ καρδιακὴ χαρὰ καὶ τὸ ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀγαλλίαμα, ἢ ἐπὶ τοῖς καθήκουσι μακροθυμία, ἢ πρὸς πάντας χρηστότης καὶ, ἀπλῶς εἰπεῖν, ἢ ἀγαθωσύνη, 20 ἔνωσις νοός καὶ θεωρία καὶ φῶς, προσευχῆς ἀεικίνητος ἔνθερμος δύναμις καὶ, τὸ πᾶν, ἀμεριμνία προσκαίρων, ἐν τῇ μνήμῃ τῶν αἰωνίων «ὡς θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, Κύριε»⁸⁰. ὄντως «δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ ἢ πόλις τοῦ Θεοῦ»⁸¹, πιστὴ δηλαδὴ καρδία.

16'. Τὴν μεγάλην βουλήν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ κατ' εὐδοκίαν 25 ἀνεπνόητον φιλανθρωπίας ὑπερφυοῦς Πατρός, ἣν ἤκε φέρων ὁ Ἰησοῦς, ἄγγελος ἡμῖν αὐτῆς χρηματίσας⁸², δι' ὑπερβάλλουσαν,

80. Ψαλμ. 103, 24.

81. Ψαλμ. 86, 3.

ἀπειρία καὶ τὴ θεωρία αὐτῶν, ὅσο εἶναι δυνατόν, πλησιάζει κατὰ τρόπο ἀνέκφραστο πρὸς τὴν ἀκτίνα τοῦ θείου κάλλους κατὰ τρόπο ἐνιαῖο καὶ ὑπερφυσικό, καὶ ἀφοῦ, ὅπως εἶναι εὐλόγο, γεμᾶτος ἔκπληξη καὶ κατὰ τρόπο ὑπερκόσμο ἀπολαύσει τὴν ἀνέκφραστη ὠραιότητα καὶ τὴ λαμπρότατη ἐκείνη αἴγλη, μέσα σὲ μιὰ κατάσταση ἐνοειδῆ καὶ μονοειδῆ, δὲν μπορεῖ νὰ φανταστεῖ τί λογιῆς θὰ γίνει ἀπὸ τὴ χαρὰ καὶ τὸ θαυμασμό. Καὶ βέβαια δέχεται χωρὶς τελειωμὸ τὴ ροὴ τῆς θείας εὐφροσύνης καὶ χωρὶς φθόνο μὲ λόγια καὶ γραπτὰ δείχνει καὶ στὸν πρακτικὸ τὴν ὁδὸ πού ὀδηγεῖ πρὸς τὴν ἀλήθεια.

Περὶ μετοχῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

31. Ἐραγε γνωρίζεις τί εἶναι ἐκεῖνο πού χύνεται μέσα στὶς καρδιές τῶν πιστῶν καὶ ποιὸ τέλος πάντων εἶναι τὸ σημάδι τῆς ἔκχυσης αὐτῆς; Φυσικὰ εἶναι τὸ ἅγιο Πνεῦμα πού ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα μέσω τοῦ Υἱοῦ, τὸ ὁποῖο γεμίζει καὶ τὴν οἰκουμένη, ὄντας ὀλόκληρο παντοῦ καὶ ἐκχυόμενο ὀλόκληρο στὸν καθένα ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, χωρὶς νὰ παθαίνει τίποτε κατὰ τὸ μερισμὸ του οὔτε καὶ νὰ ἐμποδίζεται ἢ μετοχὴ του ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Σημάδι πάλι τῆς μετοχῆς αὐτοῦ ἢ τῆς ἔκχυσής του μέσα μας, εἶναι ὁ μὲ ταπείνωση πόθος τῆς φτώχειας, τὸ χωρὶς πόνου ἀσταμάτητο τρέξιμο τῶν δακρῶν, ἢ πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον πλήρης καὶ ἀνόθευτη ἀγάπη, ἢ καρδιακὴ χαρὰ καὶ ἢ ἀγαλλίαση ἀπὸ τὴν ἐπαφὴ μὲ τὸν Θεό, ἢ μακροθυμία σὲ ὅσα συμβαίνουν, ἢ ἀγαθότητα πρὸς ὅλους, καί, γιὰ νὰ τὸ πῶ πιὸ γενικά, ἢ καλωσύνη, ἢ ἔνωση τοῦ νοῦ καὶ ἢ θεωρία καὶ τὸ φῶς, ἢ ἀεικίνητη καὶ γεμάτη ἀπὸ θέρμη δύναμη τῆς προσευχῆς, καί, μὲ μιὰ λέξη, ἢ ἀμεριμνία γιὰ τὰ πρόσκαιρα μὲ τὴ συγκέντρωση τῆς μνήμης στὰ αἰώνια· «πόσο θαυμαστὰ εἶναι τὰ ἔργα σου, Κύριε»⁸⁰ πραγματικά «δοξασμένα κηρύχθηκαν γιὰ σένα, πόλη τοῦ Θεοῦ»⁸¹, δηλαδή πιστὴ καρδιά.

32. Τὴν μεγάλη βουλή τοῦ Θεοῦ μας καὶ τὴν ἀκατανόητη εὐδοκία τῆς ὑπερφυσικῆς φιλανθρωπίας τοῦ Πατέρα, τὴν ὁποία ἤρθε νὰ μᾶς φέρει ὁ Ἰησοῦς, γενόμενος ἀγγελιοφόρος αὐτῆς⁸², ἀπὸ ὑπερβολικῆ, πάνω ἀπὸ κάθε ἔννοια ἀγιότητος, ἀγαθότητος καὶ ἀγάπης πρὸς τὸ

82. Ἦσ. 9, 6.

ὑπὲρ ἔννοιαν ἀγιότητος, ἀγαθότητα καὶ ἀγάπην τοῦ γένους ἡμῶν, εἴ γε συνήκας ἀκουτισθεῖσαν, καθ' ἣν συνάγονται πάντες οἱ λόγοι τῶν φαινομένων εἰς ἓνα λόγον συντετμημένον, ὃν ὁ Θεὸς δώσειν ἡμῖν ἐπιγγεῖλατο⁸³, οὐκ ἀπολήξεις ἐκπληττομένη ποτέ,
5 χαίρουσά τε καὶ εἰρηνοπαθοῦσα.

λγ'. Τὸν τῆς θείας μεγαλειότητος ὑπὲρ ἡμῶν σκοπὸν καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἐπομένως γινόμενα μεταξὺ ἡμῶν καὶ Θεοῦ, εἴ γε γνοίης, συνήσης, τί μὲν περὶ ἡμῶν Θεὸς βούλεται, καὶ πῆ τελεῖ τὰ ἡμέτερα καὶ πόσῳ τῶν ἀνηκόντων ἀποδεῖ· λύπης θεοφιλοῦς μετὰ
10 πλήρους ἀληθινῆς ταπεινοφροσύνης ἔργον γένοιο γ' ἄρα.

Περὶ θεωρίας.

λδ'. Ὁ τὰ τῆς Θεοῦ ἀγάπης ξύμπαντα διακειμένα μελετῶν νοεραῖς ὁράσει κατ' ἐπιβολήν, εὐρήσει ἀναμφιλέκτως ἀνατέλλοντα τὰ τρία ἐκεῖνα τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ, τὰ δι' ὧν πᾶσαι ἱεραὶ Γρα-
15 φαὶ καὶ βίβλοι σὺν σπουδῇ πρὸς τὸ λέγειν διεγείρονται· ὡς ἂν δηλαδὴ γένοιτο τοῖς ἀθρώποις κτητὰ πάση μηχανῇ, φημί δὴ, τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀγάπην⁸⁴, τὸ πέρασ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὸν θεμέλιον ξυμπάντων πρακτικῶν τε καὶ θεωρητικῶν ἀρετῶν. Αὕτη ἐστὶν ἀληθῶς ἢ ἐν ἡμῖν γε ἱερὰ τριάς, καθ' ἣν τῇ ἱερᾷ Τριάδι
20 ἐνούμεθα, ἐπιβάλλοντες ὡσπερὶ ἄγγελοι ἕτεροι.

Περὶ θεωρίας.

λε'. Τρεῖς τριαδικὰς τάξεις μυστηρίων γενικῶς ὁ νοῦς ὑγιαίνων περὶ τὸν Θεὸν θεωρεῖ· προσωπικὴν, φυσικὴν καὶ ἐπομένην τῇ φυσικῇ. Ἡ πρώτη τριάς ἐξ ἱερῶν γραμμάτων μάλιστα τῷ κῶ
25 τὴν ἔκφανσιν χορηγεῖ ἑαυτῆς, ἢ δὲ μὴν φυσικὴ καὶ τῆς τῶν ὄντων θεωρεῖται κατανοήσεως, ἢ ἐξ ἀκολούθου δὲ ἐπομένη τῇ φυσικῇ καὶ ἐξ ἀληθείας συνάγεται λογικῆς. Καὶ γοῦν, εἷς γε τὴν

83. Ἦσ. 10, 23.

άνθρώπινο γένος, ἐὰν τῇ βουλῇ αὐτῆ τοῦ Θεοῦ τὴν ἄκουσες, καρδιὰ μου, καὶ τὴν κατανόησες, κατὰ τὴν ὁποία συναθροίζονται ὅλοι οἱ λόγοι τῶν φαινομένων σὲ ἓνα λόγο συντημημένο, τὸν ὁποῖο ὑποσχέθηκε ὁ Θεὸς νὰ μᾶς δώσει⁸³, δὲν θὰ σταματήσεις ποτὲ νὰ νοιώθεις ἐκπληξη, καὶ νὰ εἶσαι γεμάτη χαρὰ καὶ εἰρήνη.

33. Τὸ σκοπὸ τῆς θείας μεγαλειότητος γιὰ μᾶς καὶ τὰ ὅσα κατὰ συνέπεια γίνονται σχετικὰ μ' αὐτὸν ἀνάμεσα σὲ μᾶς καὶ τὸν Θεό, ἂν τὰ γνωρίσεις αὐτὰ, θὰ ἀντιληφθεῖς, τί θέλει ὁ Θεὸς γιὰ μᾶς, ποῦ καταλήγουν τὰ σχετικὰ μὲ μᾶς, καὶ πόσο ὑπολείπονται ἀπὸ αὐτὸ ποὺ πρέπει. Καὶ βέβαια αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ γίνει ἔργο θεάρεστης λύπης, συνοδευόμενο ἀπὸ πλήρη ἀληθινὴ ταπεινοφροσύνη.

Περὶ θεωρίας.

34. Ἐκεῖνος ποὺ μελετᾷ ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πλησιάζοντάς τα μὲ νοερὲς ὁράσεις, θὰ βρεῖ χωρὶς καμμιά ἀμφιβολία νὰ ἀνατέλλουν στὴν ψυχὴ του τὰ τρία ἐκεῖνα, γιὰ τὰ ὁποῖα ὅλες οἱ ἱερὲς Γραφές καὶ τὰ βιβλία μιλοῦν μὲ κάθε προθυμία, μὲ σκοπὸ νὰ διεγείρουν τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε νὰ τὰ κάνουν κτῆμα τους μὲ κάθε τρόπο, ἐννοῶ βέβαια, τὴν πίστη, τὴν ἐλπίδα, καὶ τὴν ἀγάπη⁸⁴, τὸ τέλος, ἢ καλύτερα νὰ πῶ, τὸ θεμέλιο ὅλων τῶν πρακτικῶν καὶ θεωρητικῶν ἀρετῶν. Αὐτὴ εἶναι ἀληθινὰ ἡ ἱερὴ τριάδα ποὺ ὑπάρχει μέσα μας, μὲ τὴν ὁποία ἐνωνόμαστε μὲ τὴν ἀγία Τριάδα, προσεγγίζοντάς την σὰν κάποιοι ἄλλοι ἄγγελοι.

Περὶ θεωρίας.

35. Ὁ ὑγιὴς νοῦς θεωρεῖ γενικὰ τρεῖς τριαδικές τάξεις μυστηρίων γύρω ἀπὸ τὸν Θεό· τὴν προσωπική, τὴ φυσική, καὶ ἐκείνη ποὺ ἀκολουθεῖ τὴ φυσική. Ἡ πρώτη τριάδα παρέχει τὴ θεωρία τῆς στοῦ νοῦ κυρίως μὲ τὰ ἱερὰ γράμματα, ἡ φυσική γίνεται φανερὴ καὶ ἀπὸ τὴν κατανόηση τῶν ὄντων, ἐνῶ ἐκείνη ποὺ ἀκολουθεῖ τὴ φυσική συνάγεται καὶ ἀπὸ τὴ λογικὴ ἀλήθεια. Ἔτσι λοιπόν, ὅταν ὁ νοῦς εἰσέλθει στὴν πρώτη τριαδικὴ τάξη, ἢ μᾶλλον, γιὰ νὰ κυριολεκτήσω,

84. Α' Κορ. 13, 13.

πρώτην τριαδικὴν τάξιν εἰσιών, ἢ μᾶλλον κυριώτερον εἶπεῖν, ὁ νοῦς ἀτενίσας, τῷ ἀπροσίτῳ καθυπαντᾷ, πλὴν οὐχ οὕτως ἀπλῶς εἰς μέντοι τὴν δευτέραν χαρᾶν ἐν σοφίᾳ εὐρίσκει μετὰ ἐκπλήξεως, ὅταν δὲ εἰς τὴν τρίτην εἰσέλθῃ τριάδα, τῷ ὄντι τότε εἰς τὸν γνό-
 5 φον εἰσέρχεται, οὗ ἔστιν ὁ Θεός ἀπλούστατος παντάπασι γεγ-
 νῶς καὶ ἄπειρος καὶ ἀόριστος, ἐν ἀνειδέῳ καὶ ἀσχηματίστῳ τῆς
 καταστάσεως Ὅταν δὲ ταῖς τρισὶ τριάσι ταύταις ἐπιθεωρῇ, ἢ
 μᾶλλον προσορᾷ, ὡπερεὶ δεκάτην τάξιν τινά, τὴν, ἐν ᾗ φασιν οἱ
 τῆς ἀληθείας κήρυκες, ὅτι κατώκησε πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότη-
 10 τος σωματικῶς⁸⁵, τότε τῷ ὄντι τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν εἰρή-
 νην⁸⁶ ὁρᾷ ἐν τῷ τελείῳ καὶ ἄκρῳ τῆς θεωρητικῆς χάριτος

Περὶ θεωρίας.

λς. Καὶ ἐσαῦθις δ' οὖν ὑποδιαϊρωῶν οὕτω, τρεῖς διαθέσεως
 πνευματικῆς χάριτος ἐν μυστηρίῳ καταστάσεις ὁ νοῦς ἐν τῇ εἰ-
 15 ρηνοβλύτῳ τοῦ Χριστοῦ δωρεᾷ θεωρεῖ ὑπερκόσμιον, περικό-
 σμιον καὶ ἐν ἑαυτῷ. Ἐν ταύτῃ δῆπου τῇ τριαδικῇ μονάδι, ἢ τῇ
 δεκάδι δῆπουθεν, ἢ τῇ τελειότητι τῆς θεωρίας τὰ τῆς θείας ἀγά-
 πης κέντρα ἀγαθῇ τῇ χάριτι ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ὁ νοῦς
 τελεῖται μυστήρια καὶ καταλάμπεται περὶ ταῦτα καὶ γάννυται
 20 καὶ φαιδρύνεται· καὶ γοῦν καὶ αὐτὸς ἐν Πνεύματι γιγνομένως τὸ
 ἀγαπᾶν τῆς ψυχῆς στρέφει πρὸς Θεὸν καὶ κινεῖ τοῦτο, ὡς ἐφι-
 κτόν, πρὸς τὸν θεῖον ἔρωτα καὶ τὸν Θεὸν ἀγαπᾶν τοῦντεῦθεν ἄρ-
 χεται, καὶ μάλα εἰκότως, καὶ μὲν γε ἀνάγεται καὶ προκόπτει περὶ
 τὴν ἀγάπην αὐτὴν καὶ πρόσκειται καὶ ὁρᾷ καὶ ἐπείγεται, ἢ ἔνεστι
 25 πρὸς τὰς ἐντολάς καὶ σπεύδει διὰ πάντων, σὺν χάριτι, εἴ πως γί-
 νοιτο κατὰ θεμιτὸν τρόπον πλατυνθῆναι, καὶ εἶδει τελειωθῆναι
 τὴν θείαν ἀγάπην ἐν ἑαυτῷ· τότε ὁ Θεὸς καὶ ὁ νοῦς γίνεται παρα-

85. Κολ. 2,9.

ὅταν ἀτενίσει πρὸς αὐτήν, συναντᾷ τὸν Ἀπρόσιτο, ἀλλὰ βέβαια ὄχι ἔτσι ἀπλά. Στὴ δεύτερη τάξη βρίσκει μὲ ἐκπληξὴ χαρὰ συνοδευόμενῃ ἀπὸ σοφία, καὶ ὅταν εἰσέλθει στὴν τρίτη τριάδα, πραγματικὰ τότε εἰσέρχεται στὸ γνόφο, μέσα στὸν ὁποῖο βρίσκεται ὁ Θεός, ὅποτε ἔχει γίνεи τελείως ἀπλούστατος καὶ ἄπειρος καὶ ἀπεριόριστος, μέσα σὲ μιᾶ κατάστασιν ἄμορφη καὶ ἄσχημάτιστη. Καὶ ὅταν θεωρεῖ μὲ τὶς τρεῖς αὐτὲς τριάδες, ἢ καλύτερα ὅταν μαζὶ μ' αὐτὲς βλέπει καὶ μιὰ δέκατη τάξη, ἐκείνη μέσα στὴν ὁποία, ὅπως λένε οἱ κήρυκες τῆς ἀλήθειας, κατοίκησε ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικά⁸⁵, τότε βλέπει πραγματικὰ μέσα στὴν τελειότητα καὶ τὸ ἀποκορύφωμα τῆς θεωρητικῆς χάριτος τὴν εἰρήνην, ποῦ ἡ ὑπεροχὴ τῆς ξεπερνᾷ κάθε νοῦ⁸⁶.

Περὶ θεωρίας.

36. Καὶ πάλι λοιπὸν ὑποδιαιρώντας μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ὁ νοῦς βλέπει κατὰ μυστικὸ τρόπο μέσα στὴ δωρεὰ τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴν ὁποία ἀναβλύζει ἡ εἰρήνη τρεῖς καταστάσεις διαθέσεως πνευματικῆς χάριτος· τὴν ὑπερκόσμιον, τὴ γύρω ἀπὸ τὸν κόσμον, καὶ τὴν μέσα στὸν ἑαυτὸ του. Μέσα σ' αὐτὴ λοιπὸν τὴν τριαδικὴ μονάδα, ἢ τὴ δεκάδα κατ' ἄλλο τρόπο, ἢ τὴν τελειότητα τῆς θεωρίας, ἐκδηλώνονται μέσα στὴν ψυχὴ μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἀγαθῆς χάριτος τὰ κεντριὰ τῆς θείας ἀγάπης καὶ ὁ νοῦς μυεῖται τὰ σχετικὰ μ' αὐτὴν μυστήρια καὶ καταλάμπεται ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ χαρὰ καὶ καταλαμβάνεται· καὶ βέβαια καὶ αὐτὸς μὲ τὴ χάρι τῆς Πνεύματος στρέφει τὴν ἀληθινὴ ἀγάπην τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ κινεῖ αὐτήν, ὅσο εἶναι δυνατόν, πρὸς τὸν θεῖον ἔρωτα, καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἀρχίζει ν' ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, καὶ πολὺ εὐλογα, καὶ φυσικὰ ἀνυψώνεται καὶ προκόβει στὴν ἀγάπην αὐτὴ καὶ προσηλώνεται σ' αὐτήν καὶ βλέπει καὶ αὐξάνει ὅσο εἶναι δυνατόν περισσότερο τὴ φροντίδα γιὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐντολῶν, καὶ φροντίζει μὲ ὅλα, μὲ τὴ βοήθεια τῆς χάριτος, μήπως καὶ μπορέσει μὲ τρόπο σωστὸ νὰ πλατυθεῖ, καὶ νὰ δεῖ τελειοποιημένη μέσα του τὴ θείαν ἀγάπην. Τότε ὁ Θεὸς καὶ ὁ νοῦς γίνονται κατὰ τρόπο παράδοξο ἓνα Πνεῦμα, γιὰτὶ καὶ ὁ Θεὸς “κατὰ παραδοχὴν” βρίσκεται

86. Φιλ. 4, 7.

δόξως εἰς Πνεῦμα ἕν· ὃ τε γὰρ Θεὸς κατὰ παραδοχὴν, ἐν τῷ κῶ
 πνευματικῶς, ὃ τε νοῦς κατ' ἐπιβολὴν^{86α} αὐθις ἐν τῷ Θεῷ· καὶ σα-
 φῶς ὁρᾷ τὸ τοῦ Παύλου λέγοντος «ὁ δὲ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ
 εἰς ἕν Πνεῦμά ἐστι»⁸⁷. Τότε ὁ Θεὸς ἔλλαμψις καὶ φῶς καὶ ἔρωσ γί-
 5 νεται τῷ νοῖ, καὶ μὲν δὴ ὁ νοῦς ἐνευφραίνεται τῷ Θεῷ σὺν θαύμα-
 τι ἐπαγαλλόμενος ἐν ἐλλάμψει μιᾷ τριττοῦ φωτός, εἰρηνεύων καὶ
 ἀναπαυόμενος ἐν Χριστῷ μετ' ἐκπλήξεως ὡς εἰκός

Περὶ θεωρίας.

λζ. Πέντε λόγους, εἴτε λέγει τις λέγειν ἐθέλοι⁸⁸, εἴτε νοεῖ, εἴτε
 10 μὴν ὁρᾷ νοῦς θεωρητικὸς γενικῶς περιεστῶτας τῷ Ἰησοῦ ἐναν-
 θρωπήσαντι, δόξης, δηλαδή, καὶ ἀγάπης καὶ χάριτος καὶ δὴ καὶ
 εἰρήνης καὶ ἀναπαύσεως. Δόξης μὲν λόγου, ἐκ τῆς τῶν γεγονό-
 των φαινομένων τε καὶ νοουμένων παραγωγῆς ἐνοπριζέται· ὅτι
 «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγο-
 15 νεν»⁸⁹, εἴτε αἰῶνες καὶ τὰ ἐν αἰωνιότητι· τουτέστι πᾶσα ἡ ὑπερου-
 ράνιος διακόσμησις καὶ πολλῶ γε μᾶλλον τὰ ἔγχρονα· καὶ τὸ τού-
 του μείζον, ὅτι ὁμοφυῆς καὶ σύνθρονός ἐστι τῷ Θεῷ Πατρὶ καὶ τῷ
 Πνεύματι· εἰκὼν ὢν τοῦ ἀοράτου Θεοῦ⁹⁰ καὶ ἀπαύγασμα τῆς δό-
 ξης αὐτοῦ⁹¹, πάντα πεφυκότως ἔχων ὅσα ὁ Πατὴρ⁹². διὸ ἐν τῷ Πα-
 20 τρὶ αὐτός ἐστι καὶ ὁ Πατὴρ ἐν αὐτῷ⁹³. Ἀγάπης δέ, ὅτι «ὁ Λόγος
 σὰρξ ἐξ ἡμῶν ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν»⁹⁴. Χάριτος, ἐκ τῆς
 τοῦ εἰς ἡμᾶς ζωοποιοῦ Πνεύματος χύσεως· καὶ δωρεᾶς «ἐκ γὰρ
 τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν»⁹⁵, καὶ χάριν ἀντι-
 χάριτος. Εἰρήνης, ἧς εὐαγγελιστῆς ἐγένετο τοῖς ἐγγύς καὶ τοῖς
 25 μακράν⁹⁶, ποιήσας εἰρήνην⁹⁷, καὶ ἀποκαταλλάξας τοῖς ἐπὶ γῆς τὰ
 ἐν οὐρανοῖς⁹⁸. ὅθεν καὶ ὁ Πατὴρ συνήγειρεν ἡμᾶς καὶ συνεκάθι-

86α. Βλ. Φιλοκαλία, τόμ 21, σελ 380-382, κεφ, 68.

87. Α' Κορ. 6, 17.

88. Α' Κορ. 14, 19.

89. Ἰω. 1, 3.

90. Κολ. 1, 15.

91. Ἐβρ. 1, 3.

πνευματικὰ μέσα στοῦ νοῦ, καὶ ὁ νοῦς ἐπίσης “κατ’ ἐπιβολήν”^{86α} μέσα στον Θεό, καὶ βλέπει ὁλοκάθαρα νὰ συμβαίνει αὐτὸ ποὺ λέγει ὁ Παῦλος· «ἐκεῖνος ποὺ προσκολλᾶται στον Κύριο, γίνεται ἓνα Πνεῦμα μ’ αὐτόν»⁸⁷. Τότε ὁ Θεὸς γίνεται γιὰ τὸ νοῦ ἀκτινοβολία καὶ φῶς καὶ ἔρωτας, καὶ ὁ νοῦς φυσικὰ γεμίζει ἀπὸ εὐφροσύνη ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ γεμᾶτος ἀπὸ ἔκπληξη, καὶ νοιώθει μεγάλη ἀγαλλίαση ἀπὸ τὴν ἐνιαία ἔλλαμψη τοῦ τριαδικοῦ φωτός, καὶ ὅπως εἶναι εὐλογο εἰρηνεύει καὶ ἀναπαύεται μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ γεμᾶτος ἀπὸ ἔκπληξη.

Περὶ θεωρίας.

37. Πέντε λόγους γενικὰ ὁ θεωρητικὸς νοῦς λέγει, ἢ, ὅπως θέλει κανεὶς νὰ τὸ πεῖ,⁸⁸ νοεῖ, ἢ καὶ βλέπει, ποὺ ἀποδίδονται στον Ἰησοῦ ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος, τῆς δόξας, δηλαδή, τῆς ἀγάπης, τῆς χάριτος καὶ βέβαια τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀναπαύσεως. Τὸ λόγο τῆς δόξας τὸν βλέπει καθρεφτιζόμενο στὴ δημιουργία τῶν κτισμάτων, ὁρατῶν καὶ νοητῶν· γιὰτὶ λέγει· «ὅλα ἔγιναν ἀπὸ αὐτόν, καὶ χωρὶς αὐτόν δὲν ἔγινε τίποτε ἀπὸ ὅσα ἔγιναν»⁸⁹, εἴτε οἱ αἰῶνες καὶ τὰ αἰῶνια, δηλαδή ὅλος ὁ ὑπερουράνιος διάκοσμος, καὶ πολὺ περισσότερο τὰ ὅσα ἔγιναν μέσα στοῦ χρόνου· καὶ τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ αὐτό, ὅτι εἶναι τῆς ἴδιας φύσεως καὶ σύνθρονος μὲ τὸν Θεὸ Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ἀφοῦ εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀόρατου Θεοῦ⁹⁰ καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξας αὐτοῦ⁹¹, ἔχοντας ἀπὸ τὴ φύση του ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας⁹². γι’ αὐτὸ καὶ ὑπάρχει αὐτὸς μέσα στον Πατέρα καὶ ὁ Πατέρας μέσα σ’ αὐτόν⁹³. Τὸ λόγο τῆς ἀγάπης τὸν βλέπει στοῦ ὅτι «ὁ Λόγος ἔλαβε τὴ σάρκα μας καὶ κατοίκησε μέσα μας»⁹⁴. Τὸ λόγο τῆς χάριτος ἀπὸ τὴν ἔκχυση καὶ δωρεὰ σὲ μᾶς τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος· γιὰτὶ λέγει· «ἀπὸ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ὅλοι ἔμεῖς ἐλάβαμε, καὶ τὴ μία χάρη πᾶνω στὴν ἄλλη χάρη»⁹⁵. Τὸ λόγο τῆς εἰρήνης, ἀπὸ τὸ ὅτι αὐτὸς κήρυξε τὸ Εὐαγγέλιο τῆς εἰρήνης σ’ ὅσους ἦταν κοντά του καὶ στοὺς ἀπομακρυσμένους⁹⁶, παρέχοντας εἰρήνην⁹⁷, καὶ συμφιλιώνοντας τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ οὐράνια⁹⁸. γι’ αὐτὸ καὶ ὁ Πατέρας μᾶς ἀνέστησε μαζὶ μὲ τὸν Χριστὸ καὶ

92. Ἰω. 16, 15.

93. Ἰω. 14, 10.

94. Ἰω. 1, 14.

95. Ἰω. 1, 16.

96. Ἐφ. 2, 17.

97. Ἐφ. 2, 15.

98. Κολ. 1, 20.

σεν ἑαυτῶ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις⁹⁹ ἐν Χριστῶ. Ἀναπαύσεως, ὅτι δι' αὐτοῦ γεγόναμεν ἀναμφηρίστως τοῦ Θεοῦ κληρονόμοι, οὐ οὐ μόνον οὐδὲν κραταιότερον, ἀλλ' οὐδ' ἴσον, καθ' ὑπερβολὴν ὑπερράπειρον. Ἐντεῦθεν δῆτα ἐν τῇ ἐνικῇ Τριάδι τρεῖς συνημμένους 5 λόγους εἰς ἑνὸς μυστικοῦ σκοποῦ πέρας ἐξαίσιον θεωρεῖ ποδηγούμενος, ἐξ ἅρα τῶν πέντε εἰρημένων λόγων, ἀληθεία καὶ πνεύματι· καὶ οὕτως ἀγάπη καὶ ἐγκρατεία ἀγρυπνία, ἀναγνώσει τε καὶ προσευχῇ μετὰ ταπεινοῦ φρονήματος ὑποκειμένου καὶ τῆς ἐμπράκτου δικαιοσύνης, ὅσον ἐφικτόν, καὶ πρὸς θεωρητικὰς ἐμ- 10 φάσεις Θεοῦ καὶ θείας ἐννοίας καταλλήλως χωρεῖ καὶ ζῆ μοναχῶς μετὰ τοῦ Θεοῦ, μηδαμῶς ἐνδιδούς τῆς καθηκούσης ἑαυτῶ προσοχῆς καὶ φόβου ἀνήκοντος· καὶ ταύτη γε ἀπολαύει τῶν πολλῶν καὶ λίαν λαμπρῶν χαρισμάτων ἀρρήτως τοῦ Πνεύματος, ἐν ἀγάπῃ ἀγία καὶ χαρᾷ καρδιακῇ καὶ εἰρήνῃ ὑπερφυεῖ καὶ τοῖς ἐφ' 15 ἐξῆς ἀληθῶς ἀγαθοῖς, καὶ δὴ ναὸς χρηματίζει Θεοῦ καὶ καινὸς κληρονόμος καὶ καθάπαξ χάριτι θετὸς Θεός

Εἰς τό, «εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ· Πληθύνων πλυθυνῶ τὸ σπέρμα σου», καὶ τὰ ἐξῆς.

λη'. Ἐνθεν τοι, ὅταν ἐγὼ πρὸς τὸν Θεάνθρωπον εἰρηνικῶ τῶ 20 ὄμματι τῆς ψυχῆς ἐν τῇ ζωοποιῶ καὶ φωτιστικῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος ἀναβλέψω Κύριον, καὶ γένωμαι τουτωνὶ τῶν περὶ αὐτοῦ πέντε λόγων, οὓς προὔφη, ἀριδῆλως ἐκεῖνο μεμνημένος, ὁρῶ θαυμασίως τελεσθὲν τὸ τῷ Ἀβραάμ πάλαι ποτὲ ὑπισχνούμενον παρὰ τοῦ σαρκωθέντος Λόγου, λέγοντος περιφανῶς «πλη- 25 θύνων πλυθυνῶ τὸ σπέρμα σου ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης»¹. Ὡς γὰρ ὅτε λέγει, «ἐν τῷ σπέρματί σου εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη», ὁ πανίερος Παῦλος ἀνάγει τὴν τοῦ σπέρματος ἔννοιαν ἐν τῷ Ἰησοῦ, οὕτω δῆπουθεν εὐλόγως λίαν καὶ τὸ πλυθυνθὲν οὕτω σπέρμα τοῦ 30 Ἀβραάμ, ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐστίν, ὑπερπλήρης ὢν μόνος διὰ τὴν

99. Ἐφ. 2, 6.

μᾶς ἔβαλε νὰ καθίσουμε στὰ ἔπουράνια⁹⁹. Τὸ λόγο τῆς ἀναπαύσεως, ἀπὸ τὸ ὅτι μέσω αὐτοῦ γίναμε ἀναμφίδολα κληρονόμοι τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὸ ὅποιο ὄχι μόνον δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο ἀνώτερο, ἀλλ' οὔτε ἴσο, γιατί εἶναι ὑπερβολικὰ ὑπεράπειρο. Ὁδηγούμενος ἀπὸ τοὺς πέντε αὐτοὺς λόγους στὴ συνέχεια βλέπει ἀληθινὰ καὶ πνευματικὰ μέσα στὴν ἐνικὴ Τριάδα τρεῖς λόγους ἐνωμένους, ποὺ ὡς τέλος τοὺς ἔχουν ἓναν ἐξαίσιο μυστικὸ σκοπὸ· καὶ ἔτσι μὲ ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια καὶ ἀγρυπνία, μὲ ἀνάγνωσι καὶ προσευχὴ μὲ ταπεινὸ ὑποτακτικὸ φρόνημα καὶ τὴν ἔμπρακτὴ ἀρετὴ, ὅσο αὐτὸ εἶναι δυνατὸν, προχωρεῖ κατὰλληλα καὶ πρὸς θεωρητικὰς φανερώσεις τοῦ Θεοῦ καὶ θεῖες ἔννοιες, καὶ ζεῖ μόνο μαζὶ μὲ τὸν Θεό, χωρὶς νὰ μειώνει καθόλου τὴν ἀναγκαίᾳ καὶ πρέπουσα προσοχὴ καὶ τὸν φόβο ποὺ ἀπαιτεῖται· καὶ ἔτσι ἀπολαμβάνει μὲ τρόπο ἀνέκφραστο τὰ πολλὰ καὶ πάρα πολὺ λαμπρὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος, ἅγια ἀγάπη, χαρὰ καρδιακὴ καὶ ὑπερφυσικὴ εἰρήνη καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἀληθινὰ ἀγαθὰ, καὶ καθίσταται ναὸς τοῦ Θεοῦ καὶ καινούργιος κληρονόμος, καὶ μὲ ἓνα λόγο κατὰ χάρι θεοῦ θεός.

Στό, «εἶπε ὁ Θεὸς στὸν Ἀβραάμ· Θὰ πληθύνω πάρα πολὺ τοὺς ἀπογόνους σου»¹, καὶ τὰ ἐξῆς.

38. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν, ὅταν ἐγὼ κοιτᾶξω πρὸς τὸν Θεάνθρωπο Κύριο μὲ εἰρηνικὸ τὸ μάτι τῆς ψυχῆς καὶ κάτω ἀπὸ τὴ ζωοποιὸ καὶ φωτιστικὴ δύναμι τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐξετάσω προσεκτικὰ τοὺς πέντε αὐτοὺς λόγους γι' αὐτόν, ποὺ προανέφερα, βλέπω ὁλοκάθαρα, φέροντας στὴ μνήμη μου ἐκεῖνο ποὺ ὑποσχέθηκε ὁ Θεὸς στὸν Ἀβραάμ παλαιὰ, λέγοντας φανερὰ, «θὰ πληθύνω πάρα πολὺ τοὺς ἀπογόνους σου σὰν τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ σὰν τὴν ἄμμο ποὺ βρίσκεται στὸ χεῖλος τῆς θάλασσας»¹, ὅτι ἐκπληρώθηκε κατὰ τρόπο θαυμαστὸ ἀπὸ τὸν σαρκωθέντα Λόγο. Γιατί, ὅπως ὅταν ὁ πανάγιος Παῦλος ἀναφέρει τὴ φράση, «μὲ τὸ σπέρμα σου θὰ εὐλογηθοῦν ὅλα τὰ ἔθνη», ἀποδίδει τὴν ἔννοια τῆς λέξεως, «σπέρμα» στὸν Ἰησοῦ², ἔτσι λοιπὸν πάρα πολὺ εὐλογα καὶ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, ποὺ αὐξήθηκε τόσο πολὺ, εἶναι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, γιατί μόνο αὐτὸς εἶναι

1. Γεν. 22, 17.

2. Γαλ. 3, 16.

ἔνωσιν τῆς θεότητος καί γε τὴν ἐνέργειαν· ἄπειρος μὲν διὰ τὸ
 μέγεθος, ἀνεξερεύνητος δὲ διὰ τὸ πλῆθος καὶ τῆ γε ἀληθεία πε-
 πληθυσμένος, ἢ Θεὸς τῶν χαρίτων, ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ
 ὡς ἡ ἄμμος ἢ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης γένος Ἀβραάμ καὶ ἐξ
 5 αὐτοῦ διαρρήδην καταγόμενος. Καὶ οὔτε τὸ ἀκόλουθον ἔχει
 τοῦτο λέγεσθαι τῷ Θεῷ περὶ τὸν Ἰσμαήλ· οὐ γὰρ τέκνον ἦν ἐλευ-
 θέρας, καὶ ὅτι «ἐν Ἰσαάκ», φησί, «κληθήσεται σοι υἱός»⁴· οὔτε
 μὴν περὶ τοῦ Ἰσραήλ, οὐδὲ γὰρ εἰς τοσοῦτον ἦκον πλήθους, ὅπου
 γε οὐδ' ἂν ξύμπαντες ἄνθρωποι γῆς, ὅσον ὁ Κύριος καὶ Χριστὸς
 10 προσληφθεῖς, ὡς ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, τῷ Θεῷ Λόγῳ καὶ τε-
 λῶν ἐν πρόσωπον, ἄνθρωπος καὶ Θεός· οὐ καὶ μόνη ἡ εἰρήνη ὄ-
 ριον ἦκιστα δέχεται, οὐ τὰ κρῖματα ἄβυσσος καὶ ἀνεξιχνίαστοι
 αἱ ὁδοί· καὶ τὸ δυνατὸν καὶ σοφὸν καὶ πάντα τὰ περὶ αὐτὸν θεῖα
 ἀπειράκις ἀπείρως ἄπειρα· ἐν αὐτῷ ἀόρατά τε ἔθνη, τῆς εὐλογίας
 15 παρὰ δόξαν ἐπέτυχον καὶ ὁ πληθυσμὸς ὁ τοσοῦτος περιφανῶς
 ἔσχε τὸ πέρας διὰ τὰ προκείμενα· ἀλλ' οὐδὲ προσῆκον ἦ, οὔτε
 μὴν ἀναγκαῖον καὶ ὀπωσοῦν τῷ Θεῷ λαοῦ πληθυσμῶν παρέξειν
 χάριν ὑπισχνεῖσθαι τῷ Πατριάρχῃ ἐκ σπέρματος· τὸ γὰρ ἐπὶ τοι-
 οῦτοις χαίρειν, πάντως ἐθνικὸν καὶ θάναυσον· ἀνδρὸς δὲ φρο-
 20 νοῦντος τὰ ἄριστα καὶ ὁποῖος Ἀβραάμ καὶ θεοφιλοῦς καὶ ταῦτα
 τόσον, ὅσον ὁ Πατριάρχης ἐκεῖνος ἀγαπᾷν καὶ ὅλη ψυχῇ προσ-
 χαίρειν τῇ περὶ Θεοῦ ἐφικτῇ καὶ γνώσει καὶ θεωρίᾳ· κἂν τούτοις
 πλεονασμὸν θείων δέχεσθαι νοημάτων καὶ θεωρημάτων τε καὶ
 ἐλλάμψεων καὶ ἐφαιμίλλως θεοπρεπῶς πληθύνεσθαι· οὕτω Μω-
 25 σῆς ἰκέτης γίνεται ἀξιόλογος, ἵνα γνωστῶς ἴδῃ τὸν Θεὸν ἐμφανι-
 σθέντα αὐτῷ⁵· καὶ δὴ ὡς εἶδεν, ὅσον ἰδεῖν δίκαιος ἔδοξε, τοσοῦ-
 τον πολὺς γέγονε, καὶ τόσον γνώσεως θείας πλῆθος ἐπῆλθεν αὐ-
 τῷ, ὡς μὴδὲ εἰπεῖν ἐξεῖναι.

3. Γεν. 16, 1 ἔ.

5. Πρβλ. Ἦσ. 9, 7.

4. Ἐβρ. 11, 18.

6. Πρβλ. Ψαλμ. 35, 7.

ὑπερπλήρης ἕξαιτίας τῆς ἔνωσης καὶ τῆς ἐνέργειας τῆς θεότητος. Ἄπειρος εἶναι ἕξαιτίας τοῦ μεγέθους του, ἀνεξερεύνητος ἕξαιτίας τοῦ πλήθους, καὶ ἀληθινὰ πολυπληθέστατος, ἀφοῦ εἶναι Θεὸς τῶν χαρίτων, σὰν τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ σὰν τὴν ἄμμο στὸ χεῖλος τῆς θάλασσας, ὄντας γένος Ἀβραὰμ καὶ καταγόμενος ἀναντίρρητα ἀπὸ αὐτόν. Καὶ δὲν εἶναι λογικὸ νὰ λέμε ὅτι αὐτὸ λέγεται ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ τὸν Ἰσμαήλ· γιατί αὐτὸς δὲν ἦταν τέκνο ἐλεύθερης γυναίκας³, καὶ ὅτι «οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσαὰκ», λέγει, «θὰ ἀναγνωρισθοῦν ὡς ἀπόγονοί σου»⁴. οὔτε βέβαια ἀναφέρεται στὸν Ἰσραήλ, γιατί οἱ ἀπόγονοί του δὲν ἔφτασαν σὲ τόσο μεγάλο πλήθος, ὅπως βέβαια οὔτε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς γῆς, σὲ ὅσο ἔφτασε τὸ πλήθος τοῦ Κυρίου καὶ Χριστοῦ, ὃ ὁποῖος ἔχει προσληφθεῖ ἀπὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραὰμ καὶ ἐνώθηκε μὲ τὸν Θεὸ Λόγὸ καὶ εἶναι ἓνα πρόσωπο, ἄνθρωπος καὶ Θεός, καὶ αὐτοῦ μόνο ἡ εἰρήνη εἶναι χωρὶς ὄρια⁵, καὶ τὰ κρίματά του ἄβυσσος⁶, καὶ ἀνεξιχνίαστοι οἱ δρόμοι του⁷, καὶ ἡ δύναμη καὶ ἡ σοφία καὶ ὅλα τὰ θεῖα πού ὑπάρχουν σ' αὐτόν εἶναι ἄπειρες φορὲς ἀπείρως ἄπειρα. Στὸ πρόσωπο αὐτοῦ καὶ ἔθνη ἀνύπαρκτα εὐλογήθηκαν ἀνέλπιστα καὶ δημιουργήθηκε ὅπως εἶναι φανερὸ αὐτὸς ὁ τόσο μεγάλος πληθυσμὸς γιὰ τοὺς λόγους πού ἀναφέρθηκαν⁸. Ἄλλωστε οὔτε ταίριαζε, οὔτε βέβαια ἦταν ἀναγκαῖο κατὰ τὸ ἐλάχιστο στὸν Θεὸ νὰ κάνει χάρη στὸν πατριάρχη Ἀβραὰμ καὶ νὰ τοῦ ὑποσχεθεῖ ὅτι θὰ τοῦ δώσει πλήθος λαῶν ἀπὸ τὸ σπέρμα του. Γιατὶ ἡ χαρὰ γιὰ τέτοια πράγματα ἀνήκει στοὺς ἐθνικούς καὶ σὲ ἀγροίκους· ἐνῶ ἄνθρωπος, ὅπως ὁ Ἀβραὰμ, πού φρονεῖ τὰ ἄριστα καὶ εἶναι ἀγαπητὸς στὸν Θεό, καὶ αὐτὰ σὲ τόσο βαθμό, ὅσο ἦταν ὁ πατριάρχης ἐκεῖνος, ταιριάζει νὰ ἀγαπᾷ καὶ νὰ χαίρεται μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ του γιὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατὸ γνώση καὶ θεωρία τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ αὐτὲς νὰ δέχεται πλήθος θείων νοημάτων καὶ θεωρημάτων καὶ ἐλλάμψεων καὶ νὰ πληθύνεται ἔτσι κατ' ἀναλογία μὲ τρόπο θεοπρεπῆ. Ἔτσι ὁ Μωυσῆς γίνεται ἰκέτης ἀξιόπιστος, γιὰ νὰ δεῖ καὶ νὰ γνωρίσει τὸν Θεὸ πού παρουσιάστηκε σ' αὐτόν⁸ καὶ φυσικὰ μόλις τὸν εἶδε, ὅσο κρίθηκε δίκαιο νὰ τὸν δεῖ, ἔγινε τόσο πολὺ μεγάλος, καὶ τόσο πλήθος θείας γνώσεως ἀπέκτησε αὐτός, ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν περιγράψει.

7. Ρωμ. 11, 33.

8. Ἐξ. 33, 13 ἔ.

Σολομών δὲ ὅπως ἐδόθη θεόθεν χῦμα καὶ πλήθος σοφίας καὶ
 ἐπιστήμης τῶν ὄντων, ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς
 θαλάσσης⁹, καθ' ὃ καὶ πεπληθυσμένος ἦν παρὰ πάντας τοὺς τότε.
 Εἴ τις διενθυμηθεῖ, εἴσεται, καὶ μάλα ῥαδίως, κατὰ τί πληθύνει
 5 Θεὸς ἄνθρωπον ἢ σπέρμα ἀνθρώπου κεχαρισμένου αὐτῷ· Θεὸς
 γὰρ ἠκιστα ἔχει χαίρειν ἐπὶ πλήθει οὕτως ἀπλῶς λαοῦ, χαίρει δὲ
 ἐπὶ σοφία καὶ ἐπιστήμη ψυχῆς πνευματικῆ καὶ ταῖς ἄλλαις πόρ-
 ρω τυγχανούσαις ἀριθμοῦ θείαις ἀρεταῖς, ἃ ξύμπαντα ἔχων ἐκ
 περιουσίας διετέλει ὁ Κύριος Ἰησοῦς, τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, ἐν
 10 ᾧ κατώκησε πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς¹⁰, τὸ πᾶ-
 σαν ὑπερβαῖνον μέτροις ἀπείροις πλήθους περιοχῆν, ἐξ οὗ πᾶν
 ὄν καὶ πλήθος, μεθ' ὧν καὶ οἱ θαυροὶ τῆς γνώσεως καὶ τῆς σο-
 φίας οἱ ἐν Χριστῷ ἐναπόκρυφοί¹¹. καὶ τοῦτό ἐστι θεοπρεπῆς τῷ
 ὄντι δωρεὰ καὶ μάλιστα ἔξοχος ἐξόχῳ φίλῳ Θεοῦ τῷ Ἀβραάμ
 15 δεόντως ὑπεσχημένη. Καὶ βλέπε δὴ πληθυσμὸν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
 θεῖόν τε καὶ οἶον ἀπέραντον ἐξ ἄρα τῶν πέντε λόγων, ὧν ἔφθην
 εἰπών· πρῶτον μὲν οὖν ἀπὸ τῆς περὶ αὐτὸν δόξης τὰ τε τῆς θείας
 φύσεως ἀντήματα διαφαίνεται αὐτῷ πεφυκότα, ἅτε Θεῷ ὄντι ἀ-
 ληθινῷ· ἄπειρα μὲν παρὰ τῶν Πατέρων θεολογούμενα διὰ τὸ
 20 μέγεθος, ἀνεξερεύνητα δὲ διὰ τὸ πλήθος· ἔπειτα τὰ σχετικὰ τῆς
 πρὸς τὸν Πατέρα υἰότητος καὶ τὰ πρὸς τοῦτον τῆς ὁμοουσιότη-
 τος γνήσια, τὰ τῆς συναφείας τοῦ Πνεύματος καὶ ἡ χάρις τῶν δω-
 ρεῶν μετεχομένων ὑπὸ μυριάδων ἀνθρώπων, εἰ τύχοι καὶ ὑφ'
 ὅλης τῆς οἰκουμένης, καὶ μὴ μειουμένων· ἔτι τε τὰ τῆς ἐνσάρκου
 25 οἰκονομίας, ὅσα μεταξὺ, ἄφατά τε καὶ ὑπὲρ ἀριθμὸν. Ἄ πάντα,
 ἵνα συνελὼν εἴπω, τὰ ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ ἰόντα, τὰ ἐξ ἀγάπης, ἐκ
 χάριτος, ἐξ εἰρήνης καὶ ἐξ ἀναπαύσεως ἡμῶν, εἴ τις, ὅσον ἐφικτόν,
 ἀποβλέπει καὶ ὑπὲρ τὸ πλήθος τῶν ἀστρῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὑπὲρ

9. Γ Βασ. 2, 35.

10. Κολ. 2, 9.

Ἐπίσης στό Σολομώντα δόθηκε ἀπό τόν Θεό ἔκχυση Πνεύματος καί πλήθος σοφίας καί γνώσεως τῶν ὄντων, σάν τήν ἄμμο δίπλα στό χεῖλος τῆς θάλασσας⁹, γι' αὐτό καί ἦταν ἀπέραντα μέγας ὡς πρὸς τὸ πλήθος τῆς γνώσεως, περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς τότε. "Ἄν κάποιος σκεφθεῖ καλά, θὰ κατανοήσῃ, καί πολὺ εὐκόλα μάλιστα, ὡς πρὸς τί πληθύνει ὁ Θεὸς ἓναν ἄνθρωπο ἢ σπέρμα ἀνθρώπου πού εἶναι προσηλωμένος σ' αὐτόν· γιατί ὁ Θεὸς δὲν χαίρεται καθόλου ἀπλῶς γιὰ τὸ πλήθος ἑνὸς λαοῦ, ἀλλὰ χαίρεται γιὰ τὴ σοφία καί τὴν πνευματικὴ γνώση τῆς ψυχῆς καί τίς ἄλλες ἀναρίθμητες θεῖες ἀρετές, πράγματα πού τὰ εἶχε ὅλα γενικὰ μὲ ὑπεραφθονία ὁ Κύριος Ἰησοῦς, τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, σὸν ὁποῖο κατοίκησε ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικά¹⁰, τὸ ὁποῖο ὑπερβαίνει ἄπειρες φορές κάθε μέτρο πλήθους, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχεται κάθε ὄν καί πλήθος, μαζὶ μὲ τὰ ὁποῖα καί οἱ θησαυροὶ τῆς γνώσεως καί τῆς σοφίας πού εἶναι κρυμμένοι μέσα σὸν Χριστό¹¹. Καί αὐτὸ πραγματικὰ εἶναι θεοπρεπὴς δωρεὰ καί μάλιστα ἔξοχη, τὴν ὁποία ὑποσχέθηκε ὁ Θεὸς κατὰ πρόβλεποντα τρόπο σὸν ἔξοχο φίλο του τὸν Ἀβραάμ. Καί πρόσεχε θεῖο καί ἀπέραντο πληθυσμὸ στό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τοὺς πέντε λόγους πού προανέφερα. Πρῶτα λοιπὸν διαφαίνεται αὐτὸ ἀπὸ τὴ δόξα του καί ἀπὸ τὰ ἔνδοξα γνωρίσματα τῆς θείας φύσεώς του, πού τὰ ἔχει ἀπὸ τὴ φύση του σάν Θεὸς ἀληθινὸς πού εἶναι, τὰ ὁποῖα εἶναι ἄπειρα ὡς πρὸς τὸ μέγεθος, ὅπως διδάσκουν οἱ Πατέρες πού θεολογοῦν γι' αὐτὰ, καί ἀνεξερεύνητα ἔξαιτίας τοῦ πλήθους τους. Ἐπειτα τὰ γνήσια ἐκεῖνα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν υἰότητα αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα καί τὴν ὁμοουσιότητά του πρὸς αὐτόν, τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὴν ἔνωσή του μὲ τὸ Πνεῦμα καί τὴν ἔκχυση τῶν δωρεῶν πού μετέχονται ἀπὸ μυριάδες ἀνθρώπων, καί ἐνδεχομένως καί ἀπὸ ὅλη τὴν οἰκουμένη, καί τὰ ὁποῖα δὲν μειώνονται. Ἐπίσης, ἀνάμεσα σ' αὐτὰ, καί τὰ ἰδιώματα τῆς κατὰ σάρκα οἰκονομίας, πού εἶναι ἀνέκφραστα καί ἀναρίθμητα. "Ὅλα αὐτὰ, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, ὅσα προέρχονται ἀπὸ τὴ δόξα του, ὅσα ἀπὸ τὴν ἀγάπη, ἀπὸ τὴ χάρη, ἀπὸ τὴν εἰρήνη καί τὴν ἀνάπαυσή μας, ἂν κάποιος τὰ ἐξετάζει μὲ προσοχή, ὅσο εἶναι δυνατόν, θὰ διαπιστώσῃ τὸ πόσο περισσότερο ἀπὸ τὸ πλήθος τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ καί ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῆς ἄμμου

---

11. Κολ. 2,3.

ἀριθμὸν ψάμμου τῆς παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἐστὶ κεκρυμμένος πληθυνθῆναι τὸν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν, τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ· καὶ ἐφαμίλλως ὑμνήσει, δοξάζων ἡλίκην οἷαν ἐπαγγελίαν ὑπέρθετον, θαυμαστήν τε καὶ μυστικὴν καὶ Θεοῦ μόνου πηγῆς
 5 χαρίτων ἀξίαν, πρὸς ὑπὲρ πάντα ἐκλελεγμένον φίλον πιστότατον τελεσθεῖσαν, εἰς κοινὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὑπερβάλλουσαν εὐδαιμονίαν καὶ μάλιστα τῶν πιστῶν. Δόξα τῷ οὕτως εὐδοκῆσαντι γενέσθαι τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀμήν.

Εἰς τό, «αἶνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον»¹².

10 λθ'. Αἶνει ἡ ἐμὴ ψυχὴ τὸν Κύριον, ἐκ τῶν οὐρανῶν τοῦ οὐρανοῦ, φῶς τὴν οὐσίαν ἔχοντος· αἶνει αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις¹², ἐν πᾶσι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ καὶ ταῖς δυνάμεσιν αὐτῶν· σφόδρα αἰνετὴ ἢ τε δύναμις αὐτοῦ καὶ σοφία· καὶ εὐλογημένον τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ. Αἶνει τὸν Κύριον ἐκ τῶν ὑπεράνω τοῦ στερεώμα-
 15 τος ὑδάτων καὶ τοῦ ὑπὲρ αὐτὰ φωτός· ἐκ τοῦ στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ τάξεως καὶ περιδινησεως τῆς θαυμαστῆς ἐκ τοῦ πᾶν αἶθροντος αἰθέρος· ἐκ τῆς τοῦ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἄστρον δόξης καὶ τῆς καλλονῆς καὶ τῆς διαφορᾶς αὐτῶν καὶ θέσεως καὶ κινήσεως καὶ τῆς ἄνευ ὕλης πυρώδους στάσεως καὶ
 20 ὑπάρξεως, τὸ πᾶν γε φρικωδέστατον ἐκ τοῦ τῆς ἡμέρας φωτός καὶ τῆς κατὰ παράτασιν ἀλλοιώσεως αὐτῆς, δι' ἧς πανσόφως τὰ ἐν κόσμῳ ἰσονομεῖ. Αἶνει, ψυχὴ, τὸν Κύριον ἐκ τῆς ἐναντιοπλόκου τῶν ἀσυμβλήτων μεγίστων τεττάρων στοιχείων τοῦ παντός θαυμαστῆς εἰρήνης καὶ εὐσταθείας, ὕδατος, πυρός καὶ ἀέρος καὶ γῆς.
 25 Ἐκ τῆς τοσαύτης φορᾶς καὶ διαφορᾶς τῶν πετεινῶν καὶ προνοίας τῆς κατ' αὐτὰ καὶ ζωῆς καὶ ἀγωγῆς Ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς δεσποτείας τοῦ κράτους αὐτῆς, χαλινουμένης ψάμμῳ σαθροτάτῳ ἐρύματι, καὶ ἐκ πάντων ἐρπόντων ἐν αὐτῇ ἀπείρων ὄντων ἐν μυρίαις διαφοραῖς ἰδεῶν καὶ ὄγκων καὶ ποιότητων καὶ ἀγωγῆς καὶ

12. Ψαλμ. 145, 1.

δίπλα στο χεῖλος τῆς θάλασσας ἔχει πληθυνθεῖ κατὰ τρόπο μυστικό ὁ Ἰησοῦς Χριστό, τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, καὶ κατ' ἀναλογία θά ὑμνήσῃ τὸν Θεό, δοξάζοντας τὴν τόσο μεγάλη καὶ τόσο ὑψηλὴ ὑπόσχεση, τὴ θαυμαστὴ καὶ μυστικὴ καὶ μόνη ἄξια τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἡ πηγὴ τῶν χαρίτων, τὴν ὁποία ἔδωσε πρὸς τὸν πάνω ἀπὸ ὅλους διαλεχτό καὶ πιστότατο φίλο του καὶ τὴν πραγματοποίησε πρὸς κοινὴ τοῦ ἀνθρώπινου γένους ὑπερβολικὰ μεγάλη εὐδαιμονία καὶ μάλιστα τῶν πιστῶν. Δόξα σὲ ἐκεῖνον πού εὐδόκησε νά γίνει τέτοιο τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν. Ἀμήν.

Στό, «δόξαζε, ψυχὴ μου, τὸν Κύριο»¹².

39. Δόξαζε, ψυχὴ μου, τὸν Κύριο, ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς τοῦ οὐρανοῦ, πού ἡ οὐσία του εἶναι φῶς· δόξαζέ τον στὰ οὐράνια ὕψη, ἀνάμεσα σὲ ὅλους τοὺς ἀγγέλους του καὶ τίς δυνάμεις τῶν οὐρανῶν¹². Εἶναι ὑπερβολικὰ ἄξια γιὰ δοξολογία καὶ ἡ δύναμη αὐτοῦ καὶ ἡ σοφία, καὶ εὐλογημένο τὸ ἅγιο ὄνομά του. Δόξαζε τὸν Κύριο παρακινούμενος ἀπὸ τὰ πάνω ἀπὸ τὸ οὐράνιο στερέωμα νερὰ καὶ τὸ πάνω ἀπὸ αὐτὰ φῶς, ἀπὸ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπὸ τὴν τάξη πού ὑπάρχει σ' αὐτὸ καὶ τὴ θαυμαστὴ περιστροφικὴ κίνησή του, ἀπὸ τὸν αἰθέρα πού κατακαίει τὰ πάντα, ἀπὸ τὴ λαμπρότητα καὶ τὸ κάλλος τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν ἄστρων καὶ ἀπὸ τὴ διαφορὰ τους καὶ τὴ θέση καὶ τὴν κίνηση καὶ τὴν χωρὶς καύσιμη ὕλη πυρῶδη κατάσταση καὶ ὑπαρξή τους, αὐτὸ τὸ πάρα πολὺ φρικιαστικό, ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ τὴ μεταβολὴ της κατὰ τὴν παράτασή της, μὲ τὴν ὁποία διοικοῦνται μὲ πανσοφία καὶ δικαιοσύνη ὅλα τὰ τοῦ κόσμου. Δόξαζε, ψυχὴ μου, τὸν Κύριο παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὴ σύνθεση μεταξύ τους τῶν τεσσάρων ἀντίθετων καὶ ἀσυμβίβαστων μεγίστων στοιχείων τοῦ παντός, τοῦ νεροῦ δηλαδή, τῆς φωτιᾶς, τοῦ ἀέρα καὶ τῆς γῆς, τὰ ὁποῖα παρ' ὅλα αὐτὰ διατηροῦν θαυμαστὴ εἰρήνη καὶ εὐστάθεια. Ἀπὸ τὴν ταχύτητα στὴν κίνηση καὶ τὴ διαφορὰ τῶν πούλιων καὶ τὴν πρόνοια γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ συντήρησή τους. Ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ τὴν πανίσχυρη δυνάμη της, πού ὅμως χαλιναγωγεῖται μὲ τὸ σαθρότατο ὀχύρωμα τῆς ἄμμου, καὶ ἀπὸ ὅλα ὅσα ζοῦν κολυμπώντας μέσα σ' αὐτήν, πού εἶναι ἄπειρα καὶ μὲ ἀμέτρητες διαφορὲς

ἡθῶν, ἢ προσεθισμῶν καὶ δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν. Αἶνει δ' αὖθις
 εἰρηνικῶς καὶ ἐκπληκτικῶς τὸν Κύριον ἐκ τῆς παντοίας καὶ ταχεί-
 ας θαλάττης συγκομιδῆς τῶν εἰς ἀναγκαίαν τοῦ ἀνθρώπου τε-
 λούντων ζωῆν. Αἶνει χαίρουσα τὸν Κύριον ἐκ τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν
 5 αὐτῇ ζώων κινουμένων ἢ καὶ ἐρπόντων ἀναριθμῆτων κατὰ δια-
 φορὰς ποικίλας τε καὶ πολλάς. Ναὶ μὴν καὶ ἐκ τῶν δένδρων τῶν
 ἀναφυομένων ἐξ αὐτῶν, καρπύμων καὶ ἀκάρπων, εἰς ἀνεικάστους
 ὀρωμένων διαφορὰς, καὶ τὸ παράδοξον, καὶ αὐτῶν τῶν ὁμο-
 γενῶν. Καὶ δὴ ἐξ ἄρα τῶν βοτανῶν τῶν σικνωδῶν, τῶν σιτηρῶν,
 10 τῶν χερσωπῶν, τῶν εἰς εὐοσμίαν, εἰς θέρμην, εἰς ψῦξιν, εἰς ὑγρα-
 σίαν, εἰς ξηρότητα συμβαλλομένων, τῶν διαφερόντων κατὰ δια-
 φόρους παμπόλλους λόγους ὑπὲρ λόγον ὑπερβαλλόντως καὶ ἐκ
 τῶν ὑδάτων τῶν πολυσχιδῶν καὶ ποικίλων, τῶν τε ὄμβρων καὶ
 νιφετῶν καὶ χαλάζης, βροντῶν τε καὶ ἀστραπῶν. Ἐκ τούτων τοί-
 15 νην καὶ τῶν τοιούτων αἶνει, ἢ ψυχὴ μου, καὶ εὐλόγει τὸν Κύριον,
 διὰ τὴν ἀδιανόητον αὐτοῦ δύναμιν καὶ σοφίαν ἄφατον καὶ δόξαν
 ἀδιεξήγητον καὶ μάλισθ' ὅτε παρὰ τοῦ τοιοῦσδε Δημιουργοῦ
 πάντα τὰ φαινόμενα διὰ σε γεγόνασιν ἐξ ἀγάπης ἀφράστου, ἣν
 ἔχει πρὸς σέ, ὡς ἂν σέ τοῖσδε λαμπροῖς τε καὶ περιδόξοις ζῆς οἶ-
 20 κείως καὶ λογικῶς καὶ δόξαν καὶ σοφίαν καὶ δύναμιν ἐνοπτρίζῃ
 τοῦ ποιητοῦ σου, καὶ τοῦ ὅσον ἐραστοῦ, τοῦ καὶ τὸν Μονογενῆ
 αὐτοῦ δόντος ὑπὲρ ἡμῶν³, καινοτρόπως ἐνανθρωπήσαντος, ὑπὲρ
 νοῦν θαυμάσιον.

Περὶ θεωρίας.

25 μί. Τί ἐνεθυμήθη, καὶ οὕτω χρῆ φάναι, ἢ ὑπερδύναμις δυνα-
 στεία τοῦ κράτους σου, ὑπερούσιε Δέσποτα, καὶ τί ἐβουλήθης εἰ
 ταύτη γέ τοι εἰπεῖν δεῖ ὑπέροσφε Βασιλεῦ, τί τε ἠθέλησας εὐδοκία
 ἀδιανοήτω, ὑπεράγαθε Θεέ, καὶ τί πεποιήκας ἐξ ἀγάπης ἀπείρου,
 Παντοκράτορ Κύριε, ἐν ἀνεκφράστῳ προνοίᾳ τῆς περὶ ἡμᾶς σου
 30 ἀγαθότητος, ὑπερένδοξε; Δόξα τῇ ἀπείρῳ σου ἀγαθότητι, ἣν

13. Ἰω. 3, 16.

στή μορφή και σὸν ὄγκο και σὶς ἰδιότητες και σὸν τρόπο ζωῆς και στή συμπεριφορὰ και σὶς συνήθειες και σὶς δυνατότητες και σὶς ἐνέργειές τους. Δόξαζε ἐπίσης τὸν Κύριο μὲ εἰρήνη και θαυμασμὸ παρακινούμενος ἀπὸ τὴν κάθε εἶδους ταχεία συγκομιδὴ ἀπὸ τὴ θάλασσα τῶν ἀναγκαίων γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Δόξαζε μὲ χαρὰ τὸν Κύριο μὲ ἀφορμὴ τὴ γῆ και τὰ ἀναρίθμητα ζῶα ποὺ κινοῦνται ἢ και ἔρπουν πάνω σ' αὐτήν, ἔχοντας πολλές και ποικίλες διαφορές. Ἐπίσης και ἀπὸ τὰ δένδρα ποὺ βλαστάνουν σ' αὐτή, καρποφόρα και ἄκαρπα, μὲ τὶς ἀμέτρητες διαφορές, και τὸ παράδοξο, και μεταξύ τῶν δένδρων τοῦ ἰδίου γένους, καθὼς και ἀπὸ τὰ κηπευτικά φυτὰ, τὰ σιτηρὰ, τὰ ὄσπρια, και τὰ ὅσα χρησιμεύουν γιὰ ἀρωματισμὸ, γιὰ θέρμανση, γιὰ ψύξη, γιὰ ὑγρασία, γιὰ ξηρότητα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ὑπερβολικὰ μεγάλες και πάμπολλες διαφορές πάνω ἀπὸ κάθε λόγο, και ἀπὸ τὰ νερὰ τὰ ποικίλα και διακλαδιζόμενα σὲ ἀμέτρητα ρεύματα, καθὼς και ἀπὸ τὶς βροχὲς και τὰ χιόνια και τὸ χαλάζι και τὶς βροντὲς και τὶς ἀστραπὲς. Ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν και τὰ παρόμοια δόξαζε, ψυχὴ μου, και εὐλόγα τὸν Κύριο, γιὰ τὴν ἀσύλληπτη μὲ τὸ νοῦ δύνμη του και τὴν ἀνέκφραστη σοφία του και τὴν ἀπερίγραπτη δόξα του, και μάλιστα ἐπειδὴ ἀπὸ ἕνα τέτοιο Δημιουργὸ ἔγιναν γιὰ σένα ὅλα τὰ ὄρατὰ ἀπὸ ἀγάπη ἀνέκφραστη ποὺ ἔχει γιὰ σένα, ὥστε νὰ ζεῖς ἐσὺ μέσα σ' αὐτὲς τὶς λαμπρότητες και τὶς δόξεις κατὰ τρόπο ταιριαστὸ στή φύση σου και λογικὸ, και νὰ βλέπεις σὰν μέσα σὲ καθρέφτη τὴ δόξα και τὴ σοφία και τὴ δύνμη τοῦ Δημιουργοῦ σου, ποὺ τόσο σ' ἀγαπᾷ, ὥστε και τὸν Μονογενῆ Υἱὸ του νὰ θυσιάσει γιὰ χάρη σου¹³, ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος κατὰ τρόπο πρωτόκουστο και θαυμαστὸ και ποὺ ξεπερνᾷ κάθε σκέψη.

Περὶ θεωρίας.

40. Τί σκέφθηκε, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, ἢ ὑπέρομετρα μεγάλη δύνμη τῆς ἐξουσίας σου, ὑπερούσιε Δέσποτα, και τί θέλησες, ἐὰν βέβαια πρέπει νὰ τὸ πῶ ἔτσι, ὑπέροσοφε Βασιλιᾶ μου, τί ἐπιθύμησε μὲ τὴν ἀκατανόητη εὐαρέσκεια σου, ὑπεράγαθε Θεέ, και τί ἔχεις κάνει ἀπὸ ἀπειρη ἀγάπη, Παντοκράτορα Κύριε, μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἀνέκφραστης πρόνοιας τῆς ἀγαθότητάς σου γιὰ μᾶς, ὑπερένδοξε; Δόξα

ὑπὲρ ἡμῶν προνοητικῶς ἐπεδείξω μετὰ σοφίας καὶ δυνάμεως ἀπεριλήπτου καταλήλη ἀόριστον, ὃ ἐν πᾶσι παντάπασιν ἀνέκβατος εἶπομι δ' ἂν γιγνομένως καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ ὁσίου Δαβίδ· «ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε· σφόδρα ἐδαθύνθησαν οἱ
5 διαλογισμοί σου»¹⁴. Ὁρῶ γὰρ οὖν νοερῶς ἐν ἀληθείᾳ ἐφαμίλλως ἐν Πνεύματι, καὶ ἰδοὺ πλήρης δόξης ὁ οἶκος Κυρίου¹⁵· καὶ μὴν γε τῷ τρόπῳ ὁρῶν κατὰ τὸ εἶκός καμὲ ἐν ἄρα τῷ τῆς δόξης οἴκῳ Κυρίου ὑπερπλήρη δόξης καὶ χάριτος ἐν ἀρρήτῳ ἀναπαύσει καὶ ἀφράστῳ εἰρήνῃ καὶ αἰωνίῳ γέ τοι ὁρῶ καὶ οὐκ ἀπεικότως ὑπερ-
10 εκπλήσσομαι πάντως καὶ βέβλημαι ἀγάπης κέντροις θείας καὶ τέτρωμαι καὶ μὲν δὴ καίομαι ζέσει ἐρωτικῇ, ἐν χαρᾷ πνευματικῇ, εὐφροσύνῃ τε ὑπερκοσμίῳ καὶ ἀγαλλιόματι· φωτός τε ἱεροῦ, κατὰ θείαν δωρεάν, καρδιόθεν πεπλήρωμαι, ἐν Πνεύματι λαμπαδίῳ, εἶ γε θέμις οὕτως εἰπεῖν, ἀσθέστῳ. Καὶ οὕτως εἰς τοὺς λόγους τῶν
15 ὄντων εἰσάγομαι κατὰ τοὺς πάντας λόγους τῶν πάντων συνημμένους εἰς ἓνα μυστικὸν Λόγον, καὶ τὰ τῶν Γραφῶν πάντα εἰς ἐκεῖνον τὸν Λόγον ὁρῶ καταλήγοντα· καὶ πολλ' ἄττα μυστήριά μοι ἀποκαλύπτονται ἐν τῷ ἐνὶ ἐκείνῳ ἀναγόμενα, καὶ δι' ἐνὸς ἐκείνου φαινόμενα τοῖς ὁρῶσιν ἐν ἀληθείᾳ καὶ πνεύματι.

20 Ἐκεῖνος ὁ Λόγος ἡ μεγάλη βουλή ἐστι τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς ἣν ὁ Δαβὶδ ἰδὼν, ἔψαλλεν· «ἡ βουλή τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα μένει, λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεάν καὶ γενεάν»¹⁶. «τὴν γὰρ βουλήν τοῦ Κυρίου οὐδεὶς διασκεδάσει»¹⁷. οὐκ ἐκ μαθήσεως ἢ ὁρᾶται ἢ μεταδίδοται ἡ βουλή αὕτη, ἀλλ' ἐκ χάριτος πνευματικῆς
25 ἐνυποστάτου, ἐν ἀληθείᾳ φωτιζούσης τὸν νοῦν καὶ παρασκευαζούσης ὁρᾶν ὑπερκόσμια. «Τίς γινώσκει τὸ κράτος τῆς ὀργῆς σου, Κύριε, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου σου τὸν θυμόν σου ἐξαριθμήσασθαι;»¹⁸, ἔφη ἡ θεία Γραφή· ἡ μέντοι γε ἐν ἐμοὶ σοφία πνευματικὴ φησι· Τίς γινώσκει τὸ κράτος τῆς ἀγάπης σου καὶ ἀπὸ τῶν ἐνεργημάτων
30 σου δυνηθῆ τὸν ἔρωτά σου ἐξαριθμήσασθαι; Θαυμάσια τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης σου, Κύριε· ἡ ψυχὴ μου γινώσκει σφόδρα· ἐθαυμα-

14. Ψαλμ. 91, 6.

15. Ἦσ. 6, 1.

στην ἄπειρη ἀγαθότητά σου, τὴν ὁποία ἔδειξες ἀπεριόριστα ἀπὸ πρόνοια γιὰ μᾶς μὲ κατάλληλη σοφία καὶ δύναμη, σὺ ποῦ εἶσαι ὡς πρὸς ὅλα ἄπειρος. Θὰ μπορούσα λοιπὸν καὶ ἐγὼ στ' ἀλήθεια νὰ πῶ μαζί μὲ τὸν ὄσιο Δαβίδ· «πόσο μεγάλα εἶναι τὰ ἔργα σου, Κύριε· εἶναι ὑπερβολικὰ ἀσύλληπτο μὲ τὸ νοῦ τὸ βάθος τῶν λογισμῶν σου»¹⁴. Γιατὶ βλέπω νοερὰ καὶ ἀληθινὰ μὲ τὸν φωτισμὸ τοῦ Πνεύματος, καὶ νά, εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ δόξα ὁ οἶκος τοῦ Κυρίου¹⁵· καὶ βέβαια βλέποντας κατὰ φυσικὸ λόγο μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, βλέπω καὶ ἔμένα τὸν ἴδιο μέσα στὸν οἶκο τῆς δόξας τοῦ Κυρίου γεμᾶτο ἀπὸ δόξα καὶ χάρη, μέσα σὲ μιὰ ἀνείπωτη ἀνάπαυση καὶ ἀνέκφραστη καὶ αἰώνια εἰρήνη· καὶ ὄχι ἀδικαιολόγητα κυριεύομαι ὅπωςδὴποτε ἀπὸ κατάπληξη καὶ βάλλομαι ἀπὸ τὰ κεντριά τῆς θείας ἀγάπης καὶ εἶμαι πληγωμένος ἀπὸ αὐτὰ καὶ φυσικὰ καίομαι ἀπὸ θερμὴ ἐρωτική, μέσα σὲ μιὰ χαρὰ πνευματικὴ καὶ ὑπερκόσμη εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίαση, καὶ ἡ καρδιὰ μου, κατὰ θεία δωρεά, γεμίζει ἀπὸ ἱερὸ φῶς ἀπὸ τὴν ἀσβεστη, ἂν μπορῶ ἔτσι νὰ τὸ πῶ, λαμπάδα τοῦ Πνεύματος. Καὶ βρισκόμενος στὴν κατάστασι αὐτὴ εἰσάγομαι στοὺς λόγους τῶν ὄντων, ἐνωμένους ὅλους τοὺς λόγους ὅλων τῶν ὄντων σὲ ἓνα μυστικὸ Λόγο, καὶ βλέπω ὅλα τὰ λεγόμενα τῶν Γραφῶν νὰ καταλήγουν σὲ ἐκεῖνον τὸν Λόγο. Καὶ πολλὰ παρόμοια μυστήρια μοῦ ἀποκαλύπτονται ἀναφερόμενα στὸν ἓνα ἐκεῖνο Λόγο, καὶ τὰ ὁποῖα φαίνονται μέσω ἐκείνου τοῦ Λόγου σὲ ὅσους βλέπουν ἀληθινὰ καὶ πνευματικὰ.

Ὁ Λόγος αὐτὸς εἶναι ἡ μεγάλη βουλή τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὴν βλέποντας ὁ Δαβίδ, ἔψαλλε· «ἡ βουλή τοῦ Κυρίου μένει στὸν αἰῶνα, καὶ οἱ λογισμοὶ τῆς καρδιᾶς του σὲ γενεὲς γενεῶν»¹⁶· γιατί λέγει· «τὴ βουλή τοῦ Κυρίου κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τὴ ματαιώσει»¹⁷. Ἡ βουλή αὐτὴ βλέπεται ἢ μεταδίδεται ὄχι μὲ τὴ μάθησι, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐνυπόστατη πνευματικὴ χάρη, ποὺ φωτίζει ἀληθινὰ τὸν νοῦ καὶ τὸν ἐτοιμάζει νὰ βλέπει τὰ ὑπερκόσμη. «Ποιὸς γνωρίζει τὴ δύναμη τῆς ὀργῆς σου, Κύριε, καὶ ποιὸς ἀπὸ τοῦ φόβου σου μπορεῖ νὰ μετρήσει τὸ θυμὸ σου;»¹⁸, λέγει ἡ θεία Γραφή. Ὅμως ἡ πνευματικὴ σοφία ποὺ ὑπάρχει μέσα μου λέγει· Ποιὸς γνωρίζει τὴ δύναμη τῆς ἀγάπης σου καὶ ποιὸς ἀπὸ τίς ἐνέργειές σου θὰ μπορέσει νὰ μετρήσει τὸν ἔρωτά σου; Εἶναι θαυμαστὰ τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης σου, Κύριε· ἡ ψυχὴ μου ἔχει μεγάλη

16. Ψαλμ. 32, 11.

17. Ἦσ. 14, 26-27.

18. Ψαλμ. 89, 11.

στώθη ἢ γινῶσις¹⁹ τοῦ ἔρωτός σου· τίς δύναται πρὸς αὐτὴν ἀτενί-
σαι ὀλικῶς; οὐχ ὑπερβάλλει μόνον τῇ ποιότητι ἐκτεταμένη εἰς
ἀπειράκις ἀπειρον, ἀλλ' ἤδη καὶ τῇ ποικιλίᾳ ἄφατος πρόεισιν
ἐντεῦθεν κἀκεῖθεν μετ' ἀορίστου σοφίας καὶ δυνάμεως καταλλή-
5 λου, ᾧ ἄρρητε Κύριε, τὴν φύσιν μονάς, τὴν τε δύναμιν καὶ ἐνέρ-
γειαν, τριάς ταῖς ὑποστάσεσι καὶ ταῖς προσωπικαῖς ιδιότησιν. Εὐ-
λογημένος εἶ ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογία πνευματικῇ²⁰ ἐν
τῷ προσώπῳ ἡμῶν Χριστοῦ Ἰησοῦ, ἐν ᾧ καὶ συνήγειρας καὶ συνε-
κᾶθισας ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις²¹ ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ
10 ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος καὶ παντός ὀνόματος ὀνο-
μαζομένου εἴτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, εἴτε ἐν τῷ μέλλοντι²², συγκληρο-
νόμους ἡμᾶς αὐτῷ ἀπεργασάμενος²³ καὶ ὅλῳ κληρονόμους σοῦ
τῆς Τριάδος τοῦ ἐνὸς Θεοῦ, πάντα ἡμῖν δεδωκὼς ἐπ' ἐξουσίας τὰ
ἐν οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς θαυμαστῶς, αὐθις Χριστῷ Ἰησοῦ,
15 δι' οὗ καὶ ἐδικαιώθημεν καὶ λόγῳ πεφυκότητι καὶ χάριτι οἱ γε
γηγενεῖς. Ὡ τοῦ θείας ἀγάπης καὶ ἔρωτος θαυμαστοῦ ὑπερβάλ-
λοντος, σοῦ τοῦ Θεοῦ τῆς Τριάδος καὶ Θεοῦ Λόγου δωρεᾶς μετέ-
χομεν γιγνομένως. Δεδοξασμένος τῷ ὄντι σὺ, Κύριε, ὁ οὕτω δόξης
τῆς πεφυκίας σοι μεταδούς ἡμῖν ὑπὲρ ἔννοιαν ὄντως ἄφραστος
20 εἶ σὺ καὶ ἃ ποιεῖς ἀπερινόητα, καί γε ὁ περὶ ἡμᾶς σου ἔρωτος καθ'
ὑπερβολὴν ἀνέκφαντος.

μα. Μακάριος ἀνὴρ, οὗ ἢ νοερά αἰσθησις ἐξ ἡσυχίας ἐλλογί-
μου ἀνέθηλε, καὶ οἷον εἰπεῖν εἰς ἑαυτὴν ἐπανῆλθε καὶ ζῆ τῇ ἐπι-
πνοίᾳ καὶ ῥοπῇ τοῦ Πνεύματος. Αὕτη ὑγιούς μὲν διὰ χάριτος δια-
25 νοίας ἐστὶ καρπὸς τὰς διαθέσεις τῆς ψυχῆς ἀνορθοῦσα, συνεγεί-
ρουσα δὲ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ῥᾶσ' ἀλλοιοῦσα, πρὸς τὰ θεῖα
τῆς διανοίας διωπταμένης. Αὕτη εἰς ἑαυτὴν γενέσθαι χωρὶς ἡσυ-
χίας ἐπιστημονικῆς καὶ νοὸς καθαρότητος ἐν χάριτι ἀδυνατώτε-
ρον ὄντως, ἢ δι' ἀέρος νήχεσθαι ἄνθρωπον μετ' αὐτῆς μεμνησθαι
30 Θεοῦ καὶ Θεὸν θεωρεῖν καὶ ἀνύσιμον καὶ ὀνήσιμον· ταύτης γε
πλήν, ὡς ἂν τις λήθῃ Θεοῦ, ἢ Θεοῦ μνήμη ἐστὶν ἀγνωσία τε καὶ

19. Πρὸβλ. Ψαλμ. 138, 6.

20. Ἐφ. 1, 3.

γνώση αὐτῆς· «μοῦ προξενεῖ θαυμασμὸ ἢ γνώση»¹⁹ τοῦ ἔρωτά σου. Ποιὸς μπορεῖ νὰ τὴν ἀντικρύσει στὸ σύνολό της; Δὲν ἐκτείνεται ἢ ποιότητα μόνο ὑπέρμετρα στὸ ἄπειρες φορές ἄπειρο, ἀλλ' ἤδη καὶ μὲ τὴν ἀπερίγραπτη ποικιλία της προχωρεῖ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μὲ ἀπεριόριστη σοφία καὶ δύναμη ἀνάλογη, ἀνέκφραστε Κύριε, πού κατὰ τὴ φύση τῆ δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργεια εἶσαι μονάδα, ἐνῶ ὡς πρὸς τὶς ὑποστάσεις καὶ τὶς προσωπικὲς ιδιότητες τριάδα. Εἶσαι εὐλογημένος σὺ πού εὐλόγησες ἐμᾶς μὲ κάθε εὐλογία πνευματικῆ²⁰ στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μας, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖο ἀνέστησες καὶ ἐμᾶς καὶ μᾶς ἔβαλες νὰ καθίσουμε μαζὶ του στὰ ἐπουράνια²¹ πάνω ἀπὸ κάθε ἀρχὴ καὶ ἐξουσία καὶ δύναμη καὶ κυριότητα καὶ ἀπὸ κάθε ὄνομα πού λέγεται εἴτε στὸν αἰῶνα αὐτὸ, εἴτε στὸν μέλλοντα²², κάνοντάς μας συγκληρονόμους του²³ καὶ γενικὰ κληρονόμους δικούς σου, τῆς Τριάδας τοῦ ἑνὸς Θεοῦ, καὶ ἔδωσες κατὰ τρόπο θαυμαστὸ στὴν ἐξουσία μας ὅλα ὅσα βρίσκονται στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ, καὶ πάλι στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μέσω τοῦ ὁποῖου καὶ δικαιωθήκαμε ἐμεῖς οἱ γῆινοι, καὶ κατὰ φυσικὸ λόγο καὶ κατὰ χάρη. Τί ὑπερβολικὴ ἀληθινὰ θεία ἀγάπη καὶ ἔρωτας θαυμαστὸς, ὥστε νὰ μετέχομε πραγματικὰ τῆς δωρεᾶς σου τοῦ Θεοῦ τῆς Τριάδος καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου. Εἶσαι δοξασμένος πραγματικὰ σὺ, Κύριε, πού μᾶς μετέδωσες τὴν τόσο μεγάλη φυσικὴ δόξα σου τὴν πάνω ἀπὸ κάθε ἔννοια. Πραγματικὰ εἶσαι ἀνέκφραστος σὺ καὶ ἀκατανόητα ὅσα κάμνεις γιὰ μᾶς καὶ ὑπερβολικά ἀσύλληπτος ὁ ἔρωτάς σου γιὰ μᾶς.

41. Εἶναι μακάριος ὁ ἄνθρωπος, τοῦ ὁποῖου ἡ νοερὴ αἴσθησις ξαναάνθισε μὲ τὴ σωστὴ ἡσυχία, καί, ὅπως θὰ λέγαμε, ξαναγύρισε στὸν ἑαυτὸ της καὶ ζεῖ μὲ τὸν φωτισμὸ καὶ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος. Αὐτὴ, μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, εἶναι καρπὸς ὑγιоῦς διάνοιας, πού ἀνορθώνει τὶς διαθέσεις τῆς ψυχῆς καὶ θέτει σὲ ἐγρήγορη τὸν νοῦ, ἀλλοιώνοντας εὐκόλα τὴν καρδιά, καθὼς ἡ διάνοια πετᾷ πρὸς τὰ θεῖα. Τὸ νὰ ἐπιστρέψει αὐτὴ στὸν ἑαυτὸ της χωρὶς ἡσυχία μὲ γνώση ἀσκημένη καὶ χωρὶς καθαρότητα τοῦ νοῦ μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ εἶναι πραγματικὰ πὸ ἀδύνατον καὶ ἀπὸ τὸ νὰ κολυμπᾷ ὁ ἄνθρωπος στὸν ἀέρα. Μὲ αὐτὴν εἶναι δυνατὸν νὰ θυμᾶται κανεὶς τὸν Θεὸ καὶ νὰ θεωρεῖ τὸν Θεὸ, πρᾶγμα πού εἶναι καὶ ὠφέλιμο· χωρὶς τὴ νοερὴ αἴσθησις ἢ

21. Ἐφ. 2, 6.

22. Ἐφ. 2, 21.

23. Ρωμ. 20, 17.

ἀβλεψία Θεοῦ μᾶλλον, ἢ θεωρία καὶ γνῶσις αὐτοῦ. Ὁ ἐκ τῆς
 χάριτος ταύτην τὴν θείαν εὐρηκῶς αἰσθησιν, εὗρεν, εἶποι τις ἄν,
 τὸν Θεόν· οὐ δεῖται λόγων, ἰστάμενος παρὰ Θεῶ καὶ λειτουργεῖν
 ἡρημένος· σιωπὴν ἀσπάζεται, μᾶλλον δέ τοι καὶ ἄκων σιωπᾶ·
 5 Πνεῦμα θεῖον οἰκεῖ ἐν αὐτῷ· ἀγάπη, εἰρήνη καὶ χαρὰ πνευματικὴ
 ἀνατέλλει ἐξ αὐτοῦ· ζωὴν ζῆ ἀλλοίαν τῆς κατ' ἔθος καὶ κοινῆς
 ζωῆς εὐφραίνεται ἐπὶ τῷ Θεῷ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὁρῶσι φῶς
 νοερόν, οἷ γε νοεροί· πῦρ φέρει ἢ καρδία αὐτοῦ· ἀπλότης καὶ ἀ-
 τρεψία, ἀπειρία καὶ ἀοριστία, ἀναρχότης καὶ ἀιδιότης μετ' ἐκπλή-
 10 ξεως σύνεισιν αὐτῷ· συνεχῆ δάκρυα βρῦουσιν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν
 αὐτοῦ· οὐδὲν δὲ ἦττον καὶ ἐκ τῆς καρδίας πηγὴ ὕδατος ζῶντος
 πνευματικοῦ· τοῖς νοητοῖς ἐνιαίως ἐνοῦται ὀλικῶς καὶ τῇ τοῦ
 Ἐνὸς λαμπηδόνι περιανυγάζεται καὶ τρυφᾷ τρυφὴν ὑπερκόσμιον
 καὶ ἐνθουσιᾷ καὶ γάννυται θαυμάζων καὶ ἐξιστάμενος ἐντρέψει
 15 τῇ περὶ Θεοῦ. Ὁ γευσάμενος συνήσει καὶ ὑμνήσει καὶ μάλα εἰκό-
 τως, Θεὸν ὑπερούσιον, ὑψιστον, ἀνείδεον, ἄποιον, ἀπήλικον, ἄπο-
 σον, ἀπλοῦν, ἀσχημάτιστον, ἄπειρον, ἀόριστον, ἀπερίληπτον,
 ἀναφῆ, ἀόρατον, ἄφραστον, ἀνερμήνευτον, ἀναρχον, ἀίδιον,
 ἄκτιστον, ἄφθαρτον, ἀκατανόητον, ἀνεξιχνίαστον, ὑπερούσιον,
 20 ὑπερδύναμον, ὑπεράγαθον καὶ ὑπέρκαλον. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ ὁ
 αἶνος εἰς τοὺς αἰῶνας

Περὶ θείου φωτισμοῦ.

μβ. Τοῖς ἐνδεέσι, Κύριε, φρενῶν καλῶν, Σοφία, «ἔλθετε φάγε-
 τε τὸν ἐμὸν ἄρτον», εἴρηκας, «καὶ πῖετε οἶνον, ὃν κεκέρακα ὑμῖν»²⁴.
 25 Καὶ δὴ, πιστεύσας τῇ ἀφάτῳ σου φιλανθρωπία, ἦκω, Κύριε, ἐν-
 δεῆς φρενῶν, ἄτε ἁμαρτάνων οἷς πράττω, ἀληθῶς ὢν. Δέομαί σου,
 δέομαι λοιπόν, πάρασχέ μοι δωρεάν, οἰκτίριμον, τροφὴν πνευματι-

24. Παροιμ. 9, 4-5.

μνήμη τοῦ Θεοῦ εἶναι μᾶλλον λήθη Θεοῦ, καὶ ἡ θεωρία καὶ γνώση αὐτοῦ εἶναι μᾶλλον ἄγνοια καὶ ἀβλεψία Θεοῦ. Ἐκεῖνος ποῦ μὲ τῆ χάρη τοῦ Θεοῦ βρῆκε αὐτὴ τὴ θεία αἴσθησι, βρῆκε, θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς, τὸν Θεό. Αὐτὸς δὲν χρειάζεται λόγια, ἀφοῦ προτίμησε νὰ στέκεται δίπλα στὸν Θεὸ καὶ νὰ τὸν ὑπηρετεῖ. Προτιμᾷ τὴ σωπὴ, ἢ μᾶλλον σωπᾶ καὶ χωρὶς νὰ θέλει. Μέσα του κατοικεῖ Πνεῦμα θεῖο· ἀγάπη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ πνευματικὴ πηγάζει ἀπὸ αὐτόν· ζεῖ ζωὴ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ συνηθισμένη καὶ τὴν κοινὴ ζωὴ· εὐφραίνεται βρισκόμενη κοντὰ στὸν Θεὸ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του βλέπουν φῶς νοερό, ἀφοῦ εἶναι νοεροί· ἡ καρδιὰ του εἶναι γεμάτη φωτιά· ἀπλότητα καὶ ἀτρεψία, ἀπειρία καὶ ἀπεριοριστία, ἀναρχότητα καὶ αἰωνιότητα μαζὶ μὲ ἔκπληξη συνυπάρχουν σ' αὐτόν· συνεχῆ δάκρυα ἀναβλύζουν ἀπὸ τὰ μάτια του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν καρδιὰ του πηγὴ πνευματικοῦ ζωντανοῦ ὕδατος· μὲ τὰ νοητὰ ἐνώνεται ἐνιαῖα καὶ ὀλοκληρωτικά, περιβάλλεται ἀπὸ τὴ λαμπρότητα τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ Ἐνὸς καὶ ἀπολαμβάνει τρυφή ὑπερκόσμη, κυριεύεται ἀπὸ ἐνθουσιασμό καὶ νοιώθει χαρὰ καὶ θαυμασμό καὶ ἔκπληξη ἀπὸ τὴ μεταστροφή του πρὸς τὸν Θεό. Ἐκεῖνος ποῦ τὰ γεύθηκε αὐτὰ θὰ τὰ κατανοήσῃ καὶ θὰ ὑμνήσῃ, καὶ πολὺ εὐλογᾷ, τὸν Θεὸ ποῦ βρίσκειται πᾶνω ἀπὸ κάθε οὐσία, τὸν ὕψιστο, τὸν ἄμορφο, τὸν χωρὶς ποιότητα, τὸν χωρὶς μέγεθος, τὸν χωρὶς ποσό, τὸν ἀπλό, τὸν ἀσχημάτιστο, τὸν ἄπειρο, τὸν ἀόριστο, τὸν ἀχώρητο, τὸν ἀψηλάφητο, τὸν ἀόρατο, τὸν ἐνέκφραστο, τὸν ἀνερμήνευτο, τὸν ἀναρχο, τὸν αἰώνιο, τὸν ἄκτιστο, τὸν ἀφθαρτο, τὸν ἀκατανόητο, τὸν ἀνεξιχνίαστο, τὸν ὑπερούσιο, τὸν ὑπερδύναμο, τὸν ὑπεράγαθο καὶ ὑπέρκαλο. Σ' αὐτόν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξύμνησι στὸν αἰῶνα.

Γιὰ τὸν θεῖο φωτισμό.

42. Καλώντας, Κύριε, «τοὺς φτωχοὺς στὸ νοῦ», σὺ ἡ Σοφία, τοὺς ἔλεγες· «ἐλάτε καὶ φάτε τὸν ἄρτο μου, καὶ πιεῖτε τὸ κρασί ποῦ σᾶς ἔχω κερᾶσει»²⁴. Καὶ ἐγὼ λοιπόν, ἀφοῦ πίστεψα στὴν ἀνέκφραστη φιλανθρωπία σου, προσέρχομαι, Κύριε, φτωχὸς πραγματικὰ στὸ νοῦ, ἀφοῦ ἐνεργῶ ἐσφαλμένα σὲ ὅσα πράττω. Σὲ παρακαλῶ, ναὶ σὲ παρακαλῶ, πρόσφερε μου δωρεά, εὐσπλαχνε, τροφὴ πνευματικὴ καὶ ποτὸ

κῆν καὶ πόμα τὸ Πνεῦμα σου, ὃ Πνεῦμα ἀναμφιλέκτως ἐστὶ καὶ
 φῶς ἐντεῦθεν καὶ γὰρ οἱ σοὶ φασιν, ὡς οἱ φοροῦντες Πνεῦμα, φῶς
 φοροῦσι· τοῦ δὲ φωτὸς ἀφράστως φαίνοντος ὑπερφυῶς ἐν ἐμοὶ,
 εἶσομαι τῷ ὄντι, ὅτι σὺ εἶ μετ' ἐμοῦ εἰς ἔνδυμα ἐμόν, εἰς ἐμὴν ἀγίαν
 5 καὶ μακαρίαν ζωὴν. Οἱ γὰρ τὸ φῶς φοροῦντες αὐθις κατὰ τοὺς
 σους, Χριστέ, εἰσὶν ἐνδεδυμένοι σε²⁵, «τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξης
 τοῦ Πατρὸς»²⁶, τὴν ἀληθῆ ζωὴν καὶ ἀκήρατον. Οἱ δὲ τοιοῦτοι πάλιν,
 κατὰ τοὺς ἀγίους σου, καὶ τὸν Πατέρα ἐνδέδυνται, καὶ οὕτως
 οἴκοι καὶ καταγῶγια καὶ ναοὶ περιφανῶς τελοῦσι τῆς τρισσοφα-
 10 οῦς θεότητος τῆς ὑπερυμνήτου, ἐξιστάμενοι τῶν ὀρωμένων καὶ
 καταπαύοντες ἀπὸ τῶν νοουμένων καὶ ἀναπαυόμενοι ἐν σοὶ τῇ
 ὑπερθέῳ θεότητι πνευματικῶς.

Πόθεν ὁ θεῖος ἔρως ἐγγίνεται τῇ ψυχῇ.

μγ'. Ὁ θεῖος ἔρως δι' ἐντολῶν καὶ θείων δογμάτων καὶ τῆς ἐν
 15 καρδίᾳ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος πνευματικῆς ἀναζωπυρήσεως
 ἐν ψυχῇ συνίστασθαι πέφυκε καὶ διαπύρως πυρσεύεται. Οὗτος
 ψυχὴ τίς ἐστὶν οἶονεὶ τῆς καθαρᾶς καὶ αἰδίου καὶ ἀειβλύτου θείας
 προσευχῆς καὶ κινήσις καὶ ἐνέργεια, ἐνισμός τε καὶ σύννοψις, ἐκ-
 στασίς τε καὶ ὄρασις καὶ ἱερὰ τῷ ὄντι ἀπόλαυσις ἐξ ἐλλάμψεως,
 20 καὶ ὁδὸς ἀπλανῆς τῆς πρὸς Θεοῦ τελείας καὶ ὑπερφυοῦς ἐνώσεως
 καὶ ἀφορμὴ ἀναμφήριστος τοῦ ἐνυποστάτου νοεροῦ ὑπὲρ φύσιν,
 ὡς οἱ Πατέρες παραγγέλλουσιν, φωτισμοῦ, τοῦ τῆς θεώσεως δώ-
 ρου, τοῦ ἀρραβῶνος τῆς μελλούσης τῶν ἀγίων κληρονομίας, τοῦ
 ἐνεχύρου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὑπερουρανίου τῆς ὑπερκο-
 25 σμίου ἀγαλλιάσεως ἐνδύματος, τῆς νιοθεσίας ἱερᾶς σφραγίδος,
 συνελόντα εἴ γε χρὴ φάναι, τῆς συμμόρφους ἀποδεικνύσης Χρι-
 στοῦ²⁷ λαμπρότητος τοὺς μετέχοντας καὶ συμμετόχους ἀρρήτου
 τῆς ἑαυτοῦ θεώσεως, ὡς καὶ ἀδελφούς αὐτοῦ καὶ κληρονόμους
 Θεοῦ καὶ αὐτῷ συγκληρονόμους καὶ εἰρήσεται καὶ εἶναι τὸ πάνυ
 30 θαυμάσιον. Δι' ὅπερ δῆτα μακάριος ὁ διὰ σπουδῆς καθηκούσης

25. Γαλ. 3, 27.

26. Ἑβρ. 1, 3.

τὸ Πνεῦμα σου, τὸ ὁποῖο Πνεῦμα ἀναμφίβολα εἶναι καὶ φῶς· γι' αὐτὸ βέβαια καὶ οἱ δικοί σου λένε, ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ φοροῦν Πνεῦμα, φοροῦν φῶς· καὶ ὅταν τὸ φῶς θὰ λάμπει μέσα μου κατὰ τρόπο ἀνέκφραστο καὶ ὑπερφυσικὸ θὰ καταλάβω πραγματικά, ὅτι σὺ εἶσαι γιὰ μένα τὸ ἔνδυμά μου, σὺ εἶσαι ἡ ἅγια καὶ μακάρια ζωὴ μου. Γιατὶ ὅσοι φοροῦν τὸ φῶς, σύμφωνα πάλι μὲ τοὺς δικούς σου, Χριστέ, εἶναι ντυμένοι ἐσένα²⁵, «τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξας τοῦ Πατέρα»²⁶, τὴν ἀληθινὴ καὶ αἰώνια ζωὴ. Καὶ αὐτοὶ πάλι, σύμφωνα μὲ τοὺς ἁγίους σου, ἔχουν ντυθεῖ καὶ τὸν Πατέρα, καὶ ἔτσι εἶναι ὀλοφάνερα οἴκοι καὶ καταλύματα καὶ ναοὶ τῆς ὑπερύμνητης τρίφωτης θεότητος, ποὺ ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὰ ὄρατά καὶ σταματοῦν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ νοητὰ καὶ ἀναπαύονται πνευματικὰ μέσα σὲ σένα τὴν ὑπέρθεη θεότητα.

Ἀπὸ ποῦ γεννιέται ὁ θεῖος ἔρωτας μέσα στὴν ψυχὴ.

43. Ὁ θεῖος ἔρωτας γεννιέται συνήθως μέσα στὴν ψυχὴ μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἐντολῶν καὶ τῶν θείων δογμάτων καὶ τὴν πνευματικὴ ἀναζωπύρωση μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος καὶ ἀνάβει καὶ φουντώνει σὰν φλόγα. Αὐτὸς εἶναι σὰν κάποια ψυχὴ τῆς καθαρῆς καὶ αἰώνιας καὶ ἀκατάπαυστα ἀναβλύζουσας θείας προσευχῆς, καὶ κίνηση καὶ ἐνέργεια, ἐνότητα καὶ σύνοψη, ἔκσταση καὶ ὄραση καὶ ἱερὴ πραγματικὰ ἀπόλαυση ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἔλλαμψη, καὶ ὁδὸς ἀπλάνευτη τῆς τέλει καὶ ὑπερφυσικῆς ἐνώσεως μὲ τὸν Θεὸ καὶ ἀφορμὴ ἀναμφίβολη τοῦ ἐνυπόστατου νοεροῦ ὑπερφυσικοῦ, ὅπως διδάσκουν οἱ Πατέρες, φωτισμοῦ, ποὺ εἶναι τὸ δῶρο τῆς θεώσεως, ὁ ἀρραβῶνας τῆς μέλλουσας κληρονομίας τῶν ἁγίων, τὸ ἐνέχυρο τῆς δόξας τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὑπερουράνιο ἔνδυμα τῆς ὑπερκόσμιος ἀγαλλίασης, ἡ ἱερὴ σφραγίδα τῆς υἱοθεσίας, καὶ ἂν πρέπει νὰ τὸ πῶ μὲ συντομία, ἡ λαμπρότητα ἐκείνη ποὺ ἀναδεικνύει σύμμορφους τοῦ Χριστοῦ²⁷ ἐκείνους ποὺ μετέχουν καὶ εἶναι συμμετοχοὶ τῆς ἀνέκφραστης θεότητος του, ὥστε νὰ τοὺς ἔχει ὀνομάσει καὶ ἀδελφούς του καὶ κληρονόμους τοῦ Θεοῦ καὶ συγκληρονόμους δικούς του, ἀλλὰ καὶ ποὺ εἶναι, πράγμα πάρα πολὺ θαυμαστό. Γι' αὐτὸ λοιπὸν εἶναι μακάριος ἐκεῖνος ποὺ μὲ τὴν πρέπουσα φροντίδα τῶν

27. Πρβλ. Ρωμ. 8, 29. Φιλ. 3, 21.

τῶν εἰρημένων κτητὸν σχῶν τὸν τοῦ Θεοῦ ἄφατον ἔρωτα καὶ τῇ ἀγία προσκεείμενος προσευχῇ ἐν ἄρα ἡσυχῇ διαγωγῇ μετ' αὐτοῦ, κεκολλημένος γὰρ ἔσται ἀληθῶς τῷ Θεῷ καὶ ἡλλοιωμένος τὴν θεοποιὸν καὶ ὑπὲρ νοῦν ἀλλοίωσιν, χαρὰν τὰ ὑπὲρ Χριστοῦ παθήματα λογιζόμενος²⁸ καὶ σφόδρα θέλων ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ²⁹, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἔτι περὶ θείου ἔρωτος.

μδ'. Πάσης θεωρίας, καὶν χειρουδικῆς εἵτης, ὁ Θεὸς ἀπειράκις ἀπειρώς ὑπερεξήρηται πεφυκότως Ὁ μέντοι γε ἐξ ἄρ' ἀπείρου
10 ἀγαθότητος ἔρωσ αὐτοῦ ὅπωςδήποτε θεωρεῖται καθ' ὃν προῆκε, δῆλον δ' ὅτι ἐρωτικῶς, νοεῖται δήπου κτιστά, καὶ ἃ φαίνεται, διὰ τὰ νοούμενα πίντως ταυτὶ τῶν κτισμάτων γεγενημένα· δι' ὃ καὶ πρωτοφανῶς ὁ θεῖος ἔρωσ ἐκκεχυμένος ἐκφαίνεται εἰς τὰ νοητά, εἰς ἀγγέλους δηλαδὴ καὶ ψυχάς, ὡς Θεοῦ προσεχέστερά τε καὶ
15 οἰκειότερα. Ἴδιον γὰρ θεότητος αἱ φύσεις μᾶλλον αἱ νοεραὶ, δι' ἃς καὶ τᾶλλ' ἕτερα περιφανῶς ὁ Θεὸς ποιεῖ ἀγαπητικῶς καὶ μετὰ ἀνηκούσης, ὡσπερὶ φάναι, μεγαλοψυχίας ἢ μεγαλονοίας εἰπεῖν οἰκειότερον. Ὅθεν δῆθεν ἔνεστι καὶ λίαν λαμπρῶς θεωροῦσι τὸν ἔρωτα ἀμηγέτη τοῦ παντάπασι καθ' ἑαυτὸν ἀοράτου θεάσασθαι,
20 δι' ἄρα δηλαδὴ τῶν φαινομένων ὡς ἂν τινων Ἔδεων τὸν νοητὸν τε καὶ ὑπερκόσμιον.

Μεταξὺ γὰρ τοῦ ἐραστοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἐρωμένου ἀνθρώπου πολλ' ἄττα γεγονότα προκύπτει διαπρυσίως τὸν θεῖον κηρύσσοντα καὶ πολλαχόθεν ἔρωτα, κατὰ τὸ εἶκός, καὶ μάλισθ' ὅτε ἐν καρ-
25 δία πεφωτισμένη ὁ νοῦς στάσιν ἔξη καὶ ὄρασιν πνευματικῶς ἐνεργούμενος καὶ ἐξ ἐπομένως πυρσευόμενος ὀπηνίκα δέξεται ἢ ψυχῇ χάριτι πνευματικῆς ζωῆς καρδιακῶς ἀρραδῶνα καὶ ὑπερφυῶς ἄρχεται ἀπλανῶς καὶ σφόδρα ἀσφαλῶς τὰ οἶον ἔδνα τοῦ ἐραστοῦ

28. Πρβλ. Κολ. 1, 24.

29. Πρβλ. Ψαλμ. 111, 1.

ὅσων εἶπαμε ἔκανε κτῆμα του τὸν ἀνέκφραστο ἔρωτα τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι προσκολλημένος μαζί του μὲ τὴν ἁγία προσευχή καὶ τὸν ἡσυχαστικὸ τρόπο ζωῆς, γιατί αὐτὸς θὰ εἶναι πραγματικὰ κολλημένος μὲ τὸν Θεὸ καὶ ἀλλοιωμένος μὲ τὴν θεοποιὸ καὶ πάνω ἀπὸ τὸ νοῦ ἀλλοίωση, θεωρώντας χαρὰ τὰ παθήματα γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ²⁸ καὶ ποθώντας ὑπερβολικὰ νὰ ἐκτελεῖ τις ἐντολές του²⁹. Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν³⁰.

Συνέχεια γιὰ τὸν θεῖο ἔρωτα.

44. Ἀπὸ κάθε θεωρία, ἀκόμα καὶ τὴ χειρουργικὴ ἂν πείς, ὁ Θεὸς ἐκ φύσεως εἶναι ἄπειρες φορές ἄπειρος ἀνώτερος. Ὁ ἀπὸ ἄπειρη λοιπὸν ἀγαθότητα ἔρωτας πού ἔχει, ὅπως ὅποτε θεωρεῖται, ἀφοῦ ἀπὸ αὐτὸν προῆλθαν, δηλαδή ἐρωτικά, αὐτὰ πού θεωροῦνται κτιστὰ καὶ τὰ ὄρατά, τὰ ὁποῖα ἔχουν γίνει ὅπως ὅποτε γιὰ τὰ νοητὰ ἀπὸ αὐτὰ κτίσματα· γι' αὐτὸ καὶ κατὰ πρῶτο λόγο ὁ θεῖος ἔρωτας φαίνεται νὰ εἶναι ἀπλωμένος στὰ νοητὰ, στοὺς ἀγγέλους δηλαδή καὶ τις ψυχές, σὰν πλησιέστερα καὶ οἰκειότερα τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ γνώρισμα τῆς θεότητος εἶναι νὰ ἔχει οἰκειότερες τις νοερές μᾶλλον φύσεις, γιὰ χάρη τῶν ὁποίων ὁ Θεός, ὅπως εἶναι φανερό, δημιουργεῖ ἀπὸ ἀγάπη καὶ μὲ τὴν πρέπουσα μεγαλοψυχία καὶ μεγαλοφροσύνη καὶ τὰ ἄλλα αἰσθητὰ κτίσματα. Γι' αὐτὸ λοιπὸν εἶναι δυνατὸν καὶ μάλιστα πολὺ λαμπρὰ νὰ θεωροῦν κατὰ κάποιον τρόπο τὸν νοητὸ καὶ ὑπερκόσμιον ἔρωτα ἐκείνου πού αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι τελείως ἀόρατος, μέσω φυσικὰ τῶν ὄρατῶν κτισμάτων, σὰν νὰ εἶναι αὐτὰ θρόνοι του.

Μεταξὺ δηλαδή τοῦ ἐραστῆ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷ μεσολαβοῦν πολλὰ γεγονότα πού διακηρύττουν περίλαμπρα καὶ κατὰ πολλοὺς τρόπους, ὅπως εἶναι εὐλόγο, τὸν θεῖο ἔρωτα, καὶ μάλιστα ὅταν μέσα σὲ καρδιὰ φωτισμένη ὁ νοῦς πετύχει ἀκινησία καὶ ὄραση νὰ βλέπει δεχόμενος ἐνέργεια πνευματικὴ καὶ ἀκτινοβολώντας στὴ συνέχεια σὰν πυρσός, ὅταν ἡ ψυχὴ μὲ τὴ χάρη δεχθεῖ μέσα στὴν καρδιὰ τὸν ἀρραβῶνα τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ὅποτε ἀρχίζει ἡ ψυχὴ κατὰ τρόπο ὑπερφυσικὸ καὶ ἀπλάνευτο καὶ μὲ μεγάλη ἀσφάλεια νὰ βλέπει τὰ γαμήλια κατὰ κάποιον τρόπο δῶρα τοῦ ἐραστῆ καὶ

30. Ρωμ. 16, 27.

θεωρεῖν καὶ μεμνηῆσθαι τοῦδε ἐντεῦθεν ἐφαμίλλως ἐφέλκεται καὶ διηνεκῶς ὡς οἷόν τε ταῦτα ἐφίεται ἀναπολεῖν. Ἐνθεν τοι τηνικά-
 δε τὸ πρόσωπον ἀκολούθως τοῦ ἐραστοῦ εὐδαιμόνως φαντάζεται
 καὶ ἐξ ἐκτιμέτρου ἐκπλήσεται καὶ καθωσπερεὶ πάρετος γιγνομέ-
 5 νη τὸν τοῦ Θεοῦ ἔρωτα καὶ παντὸς οὐτινοσοῦν αἴσθησιν ἢ νόησιν
 κατόπιν ἐῶσα ἑαυτοῖς ὄλως καὶ διαπορεῖται καὶ τίς γενέσθαι οὐκ
 ἔχει τῷ τῆς θεωρίας ὑπερβάλλοντι. Καὶ οὕτω τοιαῦτα ἀγομένη
 γάννυται τε καὶ σκιρτᾷ καὶ χαίρει καὶ πιάναι ἰστᾷ, κἀντεῦθεν
 ἀνέρχεται πως καὶ αὐτὴ γιγνομένη τοῦ Θεοῦ ἀγαπᾶν καὶ πρὸς
 10 καῦσιν ἐρωτικὴν εὐτυχῶς καταντᾷ, ἐμφορομένη μυστηρίων
 Θεοῦ καὶ ἐνεργουμένη ἐν πυρὶ καρδιακῷ τῷ Παναγίῳ καὶ Ζωο-
 ποιῷ Πνεύματι. Καὶ ταῦτα δῆτα ἱερός τις ἐράσμιος κύκλος καὶ
 διαφερόντως ἡδὺς μετὰ θαύματος ἐνεργεῖσθαι γίνεται ἀπ' αὐτοῦ
 τοῦ ἐκ τῆς τῶν γεγονότων ἐμφανείας θεϊκοῦ ἔρωτος δι' οὗ περι-
 15 φανῶς φαίνεται ἐραστής ἡμῶν ὁ Θεὸς εἰς Θεοῦ ἔρωτας αὐθις
 ἡμᾶς ἀνιέναι, καθ' οὓς καθίσταται ἡμῖν ἐρώμενος ὁ Θεὸς καὶ ἀπὸ
 Θεοῦ λοιπὸν ἀρχομένου εἰς Θεὸν καταλήγειν ὅτε δῆτα καὶ θείας
 ὁμοιώσεως εἰκονικῶς ἐφικνούμεθα τῇ τῆς θείας ἐρωτοληψίας
 γλυκυθυμιά καὶ ἀπολαύσει, ἀγαθοὶ μετὰ σοφίας, ἥτοι πρακτικοὶ
 20 μετὰ θεωρίας ἀποτελούμενοι, Θεῷ ἐρώμενοι καὶ ἐρώντες Θεοῦ
 καὶ τὰ τῆς θείας καὶ ζωοποιουῦ ἐνώσεως μυστήρια καὶ ἐκστάσεως
 καὶ τὰ τοῦ τῆς γνώσεως παμφαοῦς φωτὸς συλλήβδην φάναι μα-
 κάρια πάσχοντες πάθη ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Περὶ τοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ φόβου.

25 μέ. Οἱ εἰς ἀγάπας Θεοῦ καὶ μυστικῶν ἐρώτων πνευματικῶς
 ἀναπαύσεις αἰρόμενοι καὶ τουτουὶ τοῦ θείου κρατῆρος εὐαισθή-
 τως γενόμενοι καὶ ἐφαμίλλως ἀφράστως ἡδόμενοι καὶ γαννύμε-
 νοι, ἅτε βάθη κατοπτεύοντες μυστηρίων ὑπερκοσμίων καὶ τρυ-
 φῶντες ἀλάλητα καὶ ἀναπαυόμενοι ἐν εἰρήνῃ βαθείᾳ, ἔτι φοβεῖ-
 30 σθαι καί, προσέχοντες τῷ Θεῷ, προσεύχεσθε ταπεινούμενοι
 τρόπῳ παντί, τοῦ θειοτάτου Δαβὶδ ἀναφανδὸν βοᾶντος πρὸς τὸν

καὶ νὰ ἔλκύεται κατ' ἀναλογία ἀπὸ αὐτὰ νὰ τὸν θυμᾶται καὶ νὰ κυριεύεται ἀπὸ πόθο νὰ ἀναπολεῖ διαρκῶς αὐτὰ τὰ δῶρα. Αὐτὰ γίνονται αἰτία στὴ συνέχεια νὰ φαντάζεται εὐτυχισμένη τὸ πρόσωπο τοῦ ἔραστη καὶ νοιώθει ὑπέρμετρη ἔκπληξη, καὶ ἀπὸ τὸν ἔρωτα τοῦ Θεοῦ γίνεται σὰν παράλυτη καί, ἀφήνοντας πίσω τῆς τὴν αἴσθησι καὶ τὴ νόησι ὅποιουδήποτε ἄλλου, ἀπορεῖ καὶ δὲν γνωρίζει τί θὰ γίνῃ ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὸ μέγεθος τῆς θεωρίας. Καὶ ζώντας ἔτσι ὅλα αὐτά, σκιρτᾷ ἀπὸ χαρὰ καὶ σταματᾷ κάθε φροντίδα γιὰ τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ἀνεβαίνει κάπως καὶ αὐτὴ καὶ ἀρχίζει νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸ καὶ φτάνει γεμάτη εὐτυχία σὲ ἐρωτικὴ φωτιὰ, γεμάτη ἀπὸ μυστήρια τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργούμενη μέσα στὴ φλογισμένη καρδιά τῆς ἀπὸ τὸ Πανάγιον καὶ Ζωοποιὸ Πνεῦμα. Καὶ τότε λοιπὸν ἀπὸ τὸν θεϊκὸ αὐτὸ ἔρωτα, ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴ θεωρία τῶν κτισμάτων, δημιουργεῖται κατὰ τρόπο θαυμαστὸ ἕνας ἱερὸς καὶ ἰδιαίτερα γλυκὸς κύκλος τῆς ἀγάπης, ἀπὸ τὸν ὁποῖο φαίνεται περιλαμπρα ὁ Θεὸς ὡς ἐραστής μας νὰ ἀνεβάξῃ καὶ ἡμᾶς στὴ συνέχεια σὲ ἔρωτες τοῦ Θεοῦ, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐρωτευόμαστε καὶ ἡμεῖς τὸν Θεό, σὲ ἕνα ἔρωτα ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ καταλήγει στὸν Θεό. Καὶ τότε βέβαια φτάνομε καὶ σὲ ὁμοίωσι τῆς θείας εἰκόνας μὲ τὴ γλυκειὰ διάθεσι καὶ τὴν ἀπόλαυσι τοῦ θείου ἔρωτα, καὶ γινόμαστε ἀγαθοὶ μὲ σοφία, δηλαδὴ πρακτικοὶ μὲ θεωρία, ἐρωμένοι τοῦ Θεοῦ καὶ ἐραστὲς τοῦ Θεοῦ, πάσχοντας τὰ μυστήρια τῆς θείας καὶ ζωοποιοῦ ἐνώσεως καὶ ἐκστάσεως καί, γιὰ νὰ τὸ πῶ μὲ συντομία, τὰ μακάρια πάθη τῆς γνώσεως τοῦ φωτὸς ποῦ λάμπει παντοῦ μὲ τὴ χάρι τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας

Γιὰ τὸν φόβο ποῦ ὑπάρχει στὴν ἀγάπη.

45. Σεῖς ποῦ ὑψώνεστε σὲ ἀγάπες Θεοῦ καὶ πνευματικὲς ἀναπαύσεις μυστικῶν ἐρώτων καὶ ἀπολαμβάνετε μὲ εὐαισθησία ἀπὸ αὐτὸ τὸ δοχεῖο μὲ τὸ θεῖο κρασί καὶ μὲ τρόπο ἐνέκφραστο εὐφραίνεστε ἀνάλογα καὶ λαμπρύνεστε, ἀφοῦ παρατηρεῖτε βάθη ὑπερκόσμων μυστηρίων καὶ ἀπολαμβάνετε πράγματα ἀνείπωτα καὶ ἀναπαύεστε μέσα σὲ βαθειὰ εἰρήνη, νὰ φοβᾶσθε ἀκόμα καί, ἔχοντας στραμμένη τὴν προσοχή σας στὸν Θεό, νὰ προσεύχεσθε μὲ ταπείνωσι καὶ μὲ κάθε τρόπο, ἀκούοντας τὸν θειότατον Δαβὶδ ποῦ φωνάζει φανερὰ καὶ δυ-

Θεὸν ἀκούοντες· «σὺ ἀγαλλιάμαί μου, λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με»³¹, καὶ διδάσκοντος μεγαλοφυῶς, μᾶλλον μὲν οὖν πνευματοφορήτως «δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ»³², καὶ ὀρῶντες Παῦλον σκεῦος τὸ τῆς ἐκλογῆς³³, εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀρπαγέντα καὶ εἰς τὸν παράδεισον ἱερὸν εἰσδεδνκότα καὶ ἀκούσαντα ἄρρητα, ἃ οὐκ ἔξον ἀνθρώπῳ λαλήσαι³⁴, εἶτα, μετὰ τοιαῦτα ἡλίκα, φοβούμενον «μήπως, ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένηται»³⁵. Καὶ εἰ, «οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον, μισεῖτε πονηρά»³⁶, λέγειν τὸν θεῖον τῆς οἰκουμένης διδάσκαλον Δαβίδ, τοῦτ' αὐτὸ ἀντικρὺς ὑποτίθεται, τό, τοὺς ἀγαπῶντας δηλαδή τὸν Κύριον φοβεῖσθε. Ἐπί γε συνεῶρα καὶ μετὰ τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἀγάπην ἀντιφιλονεικεῖν πειρωμένην τὴν πονηρίαν καὶ οἶον συμπλέκεσθαι τῇ ψυχῇ μάλα εἰκότως καὶ πρὸς τούτου τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Κύριον καὶ εἰς τοῦτο καταστάσεως ἤκουσιν, ἔτι προσ-
 10 λον Δαβίδ, τοῦτ' αὐτὸ ἀντικρὺς ὑποτίθεται, τό, τοὺς ἀγαπῶντας
 δηλαδή τὸν Κύριον φοβεῖσθε. Ἐπί γε συνεῶρα καὶ μετὰ τὴν εἰς
 τὸν Θεὸν ἀγάπην ἀντιφιλονεικεῖν πειρωμένην τὴν πονηρίαν καὶ
 οἶον συμπλέκεσθαι τῇ ψυχῇ μάλα εἰκότως καὶ πρὸς τούτου τοῖς
 ἀγαπῶσι τὸν Κύριον καὶ εἰς τοῦτο καταστάσεως ἤκουσιν, ἔτι προσ-
 15 ἔχουσι τὴν πονηρίαν μισεῖν παραγγέλλει· εἰ δὲ μισεῖν χρὴ διδά-
 σκεσθε, ἄρ' ἔτι φοβεῖσθαι χρὴ ταύτην· εἰ γὰρ μὴ φοθητέα καὶ ἄλ-
 λως ἦν, οὐκ ἂν ὁ Προφήτης παρήγγειλεν ἐπιτάττων τοῖς ἀγαπῶσι
 τὸν Χριστὸν μισεῖν αὐτήν.

Εἰ γὰρ δὴ καὶ ὑψηλὴ καὶ θεοειδῆς καὶ τῷ ὄντι κεχαριτωμένη
 20 κατάστασις ἐστὶ τοῦ εὐφραίνεισθαι καὶ ἀγαλλιᾶσθαι ἐπὶ τῷ Θεῷ,
 ὑπερφυᾶ θεωροῦντες μυστήρια, ἀλλ' ἢ γε ψυχὴ ἡμῶν πέφυκε τρε-
 πτὴ καὶ ἠκιστα τῆς γεώδους ὕλης καὶ τοῦ αὐτὴν βρύνοντος σώμα-
 τος ἄπεστιν, ἵνα τάχα καὶ πρὸς ὀλίγον περιδεῆς ἦν ἐν τῇ πάλῃ τῇ
 πρὸς αἰεὶ νεύσει· ἀλλὰ ταύτη συνέξενκται θαυμασιῶς καὶ οἶον συμ-
 25 πνεῖ ἐκοῦσα ἄκουσα καὶ συμπάσχει καὶ ἐν τισιν ἐκ τοῦ πεφυκότος
 συνηλλοίωται ὡς ἂν τις εἰπεῖν οὐκ ἂν ἔξῃ ἐξουσίαν καὶ αὐτῇ ἀνέν-
 δοτος ἀντικείμενος, καὶ δὴ λαβὰς προστακτικὰς πολλαχόθεν πρὸς
 ὄλισθον καὶ ἀγωνίας καὶ προσευχῆς δεῖ ἐξ ἄρα γιγνομένου τοῦ
 φόβου, οὗ πόσον δεῖται ψυχὴ πρὸς Θεοῦ ἀνατεινομένη καὶ τρόμου
 πόσου, καὶ οἷας τῆς προσοχῆς τε καὶ προσευχῆς τοῖς εὐγνωμονέ-

31. Ψαλμ. 31, 7.

33. Πράξ. 9, 15.

32. Ψαλμ. 2, 11.

34. Β' Κορ. 12, 2-4.

νατὰ πρὸς τὸν Θεό· «σὺ εἶσαι ἡ ἀγαλλίασή μου, λύτρωσαί με ἀπὸ αὐτοῦς πού με περικύκλωσαν»³¹, καὶ μᾶς διδάσκει μὲ μεγαλοφυΐα, ἡ καλύτερα κινούμενος ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα· «νὰ ὑπηρετεῖτε τὸν Κύριο μὲ φόβο καὶ νὰ νοιώθετε ἀγαλλίαση γι' αὐτὸν μὲ τρόμο»³², καὶ βλέποντας ἐπίσης καὶ τὸν Παῦλο, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς³³, πού ἀρπάχθηκε καὶ μεταφέρθηκε στὸν τρίτο οὐρανὸ καὶ εἰσῆλθε στὸν ἱερὸ παράδεισο καὶ ἄκουσε λόγια ἀνέκφραστα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιτρέπεται ἄνθρωπος νὰ πεῖ³⁴, ἔπειτα, μετὰ αὐτὰ τὰ τόσο μεγάλα ἐπιτεύγματα, νὰ φοβᾶτε «μῆπως, ἐνῶ κήρεξε σὲ ἄλλους, ὁ ἴδιος φανεῖ ἀκατάλληλος»³⁵. Καὶ ὅταν λέγει ὁ θεῖος διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης Δαβίδ, «ὄσοι ἀγαπᾶτε τὸν Κύριο, νὰ μισεῖτε τὰ πονηρὰ ἔργα»³⁶, αὐτὸ ἀκριβῶς ὑπονοεῖ, ὅτι δηλαδή αὐτοὶ πού ἀγαποῦν τὸν Κύριο πρέπει νὰ φοβοῦνται. Ἐπειδὴ δηλαδή ἔβλεπε τὴν κακία καὶ μετὰ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ νὰ προσπαθεῖ νὰ ἀντιταχθεῖ σ' αὐτὴν καὶ κατὰ κάποιον τρόπο νὰ συμ-πλακεῖ μὲ τὴν ψυχὴ, πολὺ εὐλογοῦν παραγγέλλει αὐτοὺς πού ἀγαποῦν τὸν Κύριο καὶ ἔφτασαν σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση, νὰ προσέχουν ἀκόμα καὶ νὰ μισοῦν τὴν κακία· καὶ ἂν διδάσκεστε ὅτι πρέπει νὰ τὴ μισεῖτε, πρέπει ἐπομένως νὰ τὴ φοβᾶσθε ἀκόμα· γιατί, ἂν δὲν ἔπρεπε νὰ τὴ φοβᾶται κανεὶς, δὲν θὰ παρήγγειλε ὁ προφήτης ἀπερίφραστα αὐ-τούς πού ἀγαποῦν τὸν Χριστὸ νὰ μισοῦν αὐτήν.

Ἄν καὶ δέβαια εἶναι ὑψηλὴ καὶ θεόμορφη καὶ πραγματικὰ χαριτωμένη κατάσταση τὸ νὰ νοιώθομε εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίαση κοντὰ στὸν Θεό, βλέποντας ὑπερφυσικὰ μυστήρια, ἀλλ' ὅμως ἡ ψυχὴ μας ἀπὸ τὴ φύση της εἶναι τρεπτὴ καὶ ἐλάχιστα ἀπέχει ἀπὸ τὴ γήινη ὕλη καὶ τὸ σῶμα πού τὴν περιέχει, ἴσως γιὰ νὰ ἔχει καὶ λίγο φόβο στὸν ἀκατάπαυστο ἀγῶνα της μήπως καὶ κλίνει πρὸς τὸ σῶμα· καὶ ἔτσι εἶναι θαυμαστὰ συνενωμένη μαζί του καὶ κατὰ κάποιον τρόπο συμφωνεῖ μαζί του θέλοντας καὶ μὴ θέλοντας καὶ πάσχει μαζί του καὶ σὲ ὀρισμένα πράγματα ἔχει ὑποστει ἀλλοίωση ἀπὸ τὴ φύση της, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς ὅτι δὲν ἔχει ἐξουσία, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ σῶμα εἶναι ἀνυποχώρητος ἀντίπαλός της, καὶ τίς δίνει πολλές ἀφορμὲς πού τὴν ὠθοῦν σὲ ὀλισθήματα. Ἐπομένως χρειάζεται καὶ ἀγωνία καὶ προσευχὴ ἀπὸ τὸν φόβο πού δημιουργεῖται, τὸ πόσο ὅμως φόβο καὶ τρόμο χρειάζεται ἡ ψυχὴ πού ἀνυψώνεται πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸ

35. Α' Κορ. 9, 27.

36. Ψαλμ. 96, 10.

στερον διακειμένοις παρίεμι τῶν ἀκροατῶν σκοπεῖν τε καὶ διακρίνειν, καὶ ταῦτα θεωροῦσα δήποθεν διὰ φωτιστικῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος καὶ τῆς θείας ἀγάπης ἐφαιμίλλως πάσχουσα.

Εἰ φόβον εἰκότα ὁ Ἀδὰμ εἶχεν ἐν τῇ τοσαύτῃ ὑπερβολῇ τῆς
 5 θεομιμήτου καὶ προφητικῆς δωρεᾶς, ἧς ἔχων ἀπήλαυεν, οὐκ ἂν ἀγενῶς, φευ! ἠττώτο· ναι μὴν καὶ ὁ ἐξ ἐπαγγελίας γεννηθεὶς Σαμψὼν³⁷ καὶ ὁ θεοφόρος Δαβὶδ καὶ πολλοὶ τινες ἕτεροι, ἐν οἷς καὶ Σολομὼν ὁ πανθαύμαστος. Εἰ τοίνυν τοιοῦτοι οἶοι, ἐδέοντο φόβου καὶ ἀγωνίας καὶ προσοχῆς μετὰ προσευχῆς, τί χρὴ νομίσαι
 10 περὶ τῶν μῆπω τυχόντων τῆς τοῦ Πνεύματος ὑπερφυοῦς δωρεᾶς τε καὶ ἐνεργείας, μηδὲ μὴν ἀνελθόντων μηδέπω εἰς τοὺς θείους ἐκστατικούς ἔρωτας καὶ τὰς οἷον μανικὰς βακχείας τοῦ περὶ Θεοῦ ὀρωμένου κάλλους, πόσου δέονται καὶ φόβου καὶ τρόμου, προσοχῆς τε θεμιτῆς καὶ προσευχῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, σὺν φρονήματι
 15 ταπεινῷ καὶ διηνεκῶς;

Ὅπως τὸ τῆς ἀγάπης εἶδος τριττόν.

μς. Τριττὴν εἶδεν ἡ πείρα τὴν τῆς ἀγάπης ἀρχὴν καὶ ἐξ ἀναλόγου τρισσὰ τὰ πρῶτα, καὶ μὴν καὶ οἱ λόγοι ταύτης τρισσοί. Ἔστιν ἀγάπη αἰσθητικῆ, δηλαδή τῶν αἰσθήσεων, πρὸς ἄττα τινὰ
 20 αἰσθητά, ὄρεξις περιπαθῆς οὕσα καταθυμίου τινός, ἐξ οὗ καὶ ἄλογα ζῶα πολλάκις τινὰ ἀγαπᾷ. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερα ἀγάπη, ψυχῆς ἔφεσις λογικὴ πρὸς τι νομιζόμενον ἀγαθόν, ἐπιτυχίας εἶνεκα διὰ τὸ ἀγαθόν ἢ μέντοι γε τριττὴ νοερά μὲν ἐστὶ, πλήν ἐκ τοῦ Πνεύματος τοῦ ζωοποιοῦ· θέλξις ὑπερφυῆς ὠθεῖ τὸ καλὸν ἐν
 25 καρδίᾳ ἀθελήτως, πυρσεύουσα καὶ ἐνεργοῦσα ἐν τῇ τοῦ ἄκρου καλοῦ θεωρίᾳ, δῆλον δὲ ὅτι τοῦ Θεοῦ ὥσπερ γὰρ οὐ θελήσει ψυχῆς ὁ Θεὸς θεωρεῖται καλὸς καὶ πάντων ἀπειράκις ὑπέρκαλος, ἀλλὰ φύσει, οὕτως ἐφαιμίλλως καὶ ὁ θεῖος ἔρωσ ἀυτοῦ οὔμενον θελήσας πυρσεύεται, ἀεικίνητος γὰρ ἐστὶν ἐνεργείᾳ φυσικῇ εἴσω

37. Κριτ. 13, 3.

πόση προσοχή και προσευχή τὸ ἀφήνω στους πιὸ συνειτούς ἀκροατές νὰ τὸ ἐξετάσουν και νὰ τὸ διακρίνουν, και αὐτὰ βέβαια, ἐνῶ ἡ ψυχὴ θὰ θεωρεῖ μὲ τὴ φωτιστικὴ χάρις τοῦ Πνεύματος και θὰ πάσχει κατ' ἀναλογία τὰ τῆς θείας ἀγάπης πάθη.

Ἐάν ὁ Ἀδάμ εἶχε εὐλογο φόβο μέσα στὴν τόσο ὑπερβολικὰ μεγάλῃ θεομίμητη και προφητικὴ δωρεὰ πού εἶχε και ἀπολάμβανε, δὲν θὰ νικιόταν, ἀλλοίμονο! μὲ τέτοιο κακὸ τρόπο. Ἐπίσης και ὁ Σαμψὼν πού γεννήθηκε ἀπὸ θεία ὑπόσχεση³⁷, και ὁ θεοφόρος Δαβὶδ και πολλοὶ ἄλλοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων και ὁ πανθαύμαστος Σολομών. Ἐάν λοιπὸν αὐτοὶ πού ἦταν τέτοιοι, εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ φόβο και ἀγωνία και προσοχή μαζί μὲ προσευχή, τί πρέπει νὰ σκεφτοῦμε γιὰ ἐκείνους πού δὲν κατόρθωσαν ἀκόμα νὰ λάβουν τὴν ὑπερφυσικὴ δωρεὰ και ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος, οὔτε βέβαια ἀνέβηκαν ἀκόμα στους θείους ἐκστατικὸς ἔρωτες και τίς κατὰ κάποιον τρόπο μανικὲς βακχεῖες τοῦ κάλλους πού βλέπομε τοῦ Θεοῦ; Πόσο φόβο χρειάζονται και τρόμο, καθὼς και προσοχή θεμιτὴ και προσευχή στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μαζί μὲ φρόνημα ταπεινὸ και διαρκῶς;

Γιὰ τὸ ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι τριῶν εἰδῶν.

56. Ἡ πείρα γνωρίζει τριπλὴ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀγάπης και κατ' ἀναλογία τριπλὰ εἶναι και τὰ πρῶτα τῆς, ὅπως βέβαια και οἱ λόγοι τῆς εἶναι τριπλοὶ. Ἐπάρχει ἀγάπη αἰσθητικὴ, δηλαδὴ τῶν αἰσθήσεων, πρὸς κάποια αἰσθητὰ πράγματα, πού εἶναι ὄρεξη περιπαθῆς γιὰ κάποιο ἐπιθυμητὸ πρῶγμα, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας πολλὲς φορὲς και κάποια ἄλογα ζῶα ἀγαποῦν. Ἐπάρχει και ἄλλη ἀγάπη, λογικὴ σφοδρὴ ἐπιθυμία τῆς ψυχῆς γιὰ κάτι πού θεωρεῖται ἀγαθὸ, μὲ σκοπὸ τὴν ἐπίτευξη τοῦ ἀγαθοῦ. Ἡ τρίτη εἶναι βέβαια νοερὴ, ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ ζωοποιὸ Πνεῦμα. Κάποιον ὑπερφυσικὸ θέλημα ὠθεῖ τὸ καλὸ χωρὶς τὴ θέλησή μας μέσα στὴν καρδιά, πού φουντώνει σὰν τὴ φλόγα τοῦ πυρσοῦ και ἐνεργεῖ μὲ τὴ θεωρία τοῦ κορυφαίου καλοῦ, δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ. Ὅπως δηλαδὴ ὁ Θεὸς δὲν θεωρεῖται μὲ τὴ θέληση τῆς ψυχῆς καλὸς και ἄπειρες φορὲς πολὺ πιὸ ὠραῖος ἀπὸ ὅλα, ἀλλὰ ἐκ φύσεως, ἔτσι κατ' ἀναλογία και ὁ θεῖος ἔρωτας αὐτοῦ δὲν ἀνάδει και φουντώνει μὲ τὴ θέληση, γιὰτὶ εἶναι ἀεικίνητη φυσικὴ

καρδίας ἐνεργοῦσα τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος τοσοῦτον ἀπέχουσα κινεῖσθαι θελήσει, ὡς καὶ τοῦναντίον μὲν οὖν, αὕτη μᾶλλον κινεῖν τὴν θέλησιν πέφυκεν· ὅθεν καὶ θεία παράκλησις, ὡς εἰκὸς ἔστι τε καὶ προσεῖρηται, Θεοῦ μὲν οὕσα πρὸς τὴν ψυχὴν ἐνέργεια
 5 δι' ἐπιπνοίας καὶ ἐπιφοιτήσεως πνευματικῆς, ζωοποιοῦ ψυχῆς δέ, πρὸς Θεοῦ σχέσις θαυμάσιος μόνη καὶ ἔνωσις καὶ συμπάθεια, ὅλον τὸν νοῦν μετὰ συμπάντων δυνάμεων τῆς ψυχῆς μεθ' ὅλου τοῦ μένουσ πρὸς τὴν τοῦ θείου κάλλους ἂν ἔνωσιν θελκτικῶν ἔλκουσα μετ' ἐφέσεως νοεραῖς τοῦ καλοῦ Ἐνθεν τοι οὐδενός τινος
 10 τῶν προειρημένων κυρίως παράκλησις λέγεται, οὐτ' ὀρέξεως καταθυμίου αἰσθητοῦ, ἢ ἐφέσεως ἀγαθοῦ· μόνη δὲ τοῦ κατὰ θεωρίαν νοεροῦ καλοῦ, ἐξ ἐνεργείας ἧ περ' ἔφεσις τοῦ ἁγίου Πνεύματος κινουμένη εὐαισθήτως ἀπὸ καρδίας, ἢ ἀγάπη παράκλησις ὀνομάζεται. Παράκλητος ὀνομάζεται τὸ ταύτην ἐνεργοῦν Πνεῦμα
 15 ἅγιον, ἣτις δῆτα καὶ τῷ ὄντι ἀγάπη ἐστίν, ἧς εἶδωλον αἰ ἕτεραι δύο· μᾶλλον δὲ ἢ μὲν ψυχῆς διὰ λογισμοῦ τὸ ἀγαθὸν ζητοῦσα ἀγάπη τῆς θείας καὶ πνευματικῆς κατὰ τὸ εἰκὸς εἶδωλον, ἢ δ' αἰσθητικῆ, ἀκολούθως τῆς ψυχικῆς

Ἐντεῦθεν εὐλόγως ἤκιστα τις τὰ τῆς ἀγάπης ἔγνω γλυκοθυ-
 20 μίαν τε καὶ παράκλησιν, καὶ ὅλως κομιδῇ ἀγνότης τῆς ἀγάπης ἐστί, πρὸ τοῦ τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐνεργεῖσθαι, ἀειβλήτως καὶ περιφανῶς ὑπ' ἄρα τῆς ζωοποιοῦ δυνάμεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος οὔτε γὰρ ὁ λογισμὸς τὴν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων ἔδραν, λέγω δὴ τὴν καρδίαν, κινεῖν καὶ ὅπως οὖν πέφυκεν ἔσωθεν εἰ μὴ ἔξωθεν,
 25 οὕτω γε καὶ πολλῶ μᾶλλον ἢ αἰσθησις. Διὰ τε οἷον τοῦτο ἀκρομερῶς τις καὶ εἰδωλικῶς διὰ τούτων καὶ σκιωδῶς ἀγαπαῖ ὅ,τι δήποτε. Ἡ μέντοι τοῦ ἁγίου καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος δύναμις καὶ ἐνέργεια ὅλον κατασχοῦσα καὶ ἀπὸ βάθους τὸ τῆς ψυχῆς οἰκητήριον ἔσωθεν, καὶ ὅλως ἐπομένως κινουσα, ἧ περ' εἴρηται, θελκτι-
 30 κῶς δυνάμεις τὰς τῆς ψυχῆς ἐν νοεραῖ θεωρία τοῦ ἄκρου καλοῦ, ἄκρως τὴν ψυχὴν γιγνομένως ἀρπάζει πρὸς τὸ θεῖον κάλλος ἀγάπη κυρία καὶ θέλξει δήπουθεν ὑπερκοσμίῳ· κάκεινος λοιπὸν θεο-

ἐνέργεια τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος πού ἐνεργεῖ μέσα στήν καρδιά, πού ἀπέχει τόσο πολὺ ἀπὸ τὸ νὰ κινεῖται ἀπὸ τὴ θέληση, ὥστε καὶ νὰ συμβαίνει τὸ ἀντίθετο, νὰ κινεῖ δηλαδή αὐτὴ μᾶλλον ἐκ φύσεως τὴ θέληση· γι' αὐτὸ εὐλόγα εἶναι καὶ λέγεται θεία παρὰκλήση, γιατί παρὰλληλα εἶναι ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ψυχὴ μὲ ἔμπνευση καὶ ἐπιφοίτηση πνευματικὴ, καὶ σχέση τῆς ζωοποιοῦ ψυχῆς πρὸς τὸν Θεό, μόνη θαυμάσια καὶ ἔνωση καὶ συμπάθεια, πού ἔλκει μαζὶ μὲ τὴ νοερὴ ἐπιθυμία τοῦ καλοῦ μὲ ὅλη τὴ δύναμη ὅλο τὸ νοῦ μαζὶ μὲ ὅλες τὶς ἐλκτικὲς δυνάμεις τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἔνωση μὲ τὸ θεῖο κάλλος. Γι' αὐτὸ δὲν λέγεται κυριολεκτικὰ παρὰκλήση κανένα ἀπὸ τὰ ὅσα ἀναφέρθηκαν προηγουμένως, οὔτε ἡ ὄρεξις κάποιου ἐπιθυμητοῦ αἰσθητοῦ, ἢ ὁ πόθος κάποιου ἀγαθοῦ, ἀλλὰ παρὰκλήση ὀνομάζεται μόνο ἡ ἀγάπη τοῦ κατὰ θεωρίαν νοεροῦ καλοῦ, πού κινεῖται μὲ εὐαισθησία σὰν ἐπιθυμία μέσα στήν καρδιά μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Παρὰκλήτος πάλι ὀνομάζεται τὸ ἅγιο Πνεῦμα πού ἐνεργεῖ αὐτήν, ἢ ὁποῖα βέβαια καὶ εἶναι πραγματικὰ ἀγάπη, τῆς ὁποίας οἱ δύο ἄλλες εἶναι ἀπεικονίσεις· ἡ καλύτερα ἢ ἀγάπη τῆς ψυχῆς πού μὲ τὸ λογισμὸ ζητεῖ τὸ ἀγαθὸ εἶναι εὐλόγα ἀπεικόνιση τῆς θείας καὶ πνευματικῆς ἀγάπης, ἐνῶ ἡ αἰσθητικὴ κατ' ἀκολουθία εἶναι ἀπεικόνιση τῆς ψυχικῆς ἀγάπης.

Γι' αὐτὸ πολὺ εὐλόγα ἐλάχιστα γνωρίζει κανεὶς τὰ τῆς ἀγάπης, τὴ γλυκοθυμία καὶ τὴν παρὰκλήση, καὶ ἔχει ἀσφαλῶς πλήρη ἄγνοια τῆς ἀγάπης προτοῦ δεχθεῖ μέσα στήν καρδιά του ἀδιάκοπα καὶ φανερὰ τὴν ἐνέργεια τῆς ζωοποιοῦ δυνάμεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Γιατί οὔτε ὁ λογισμὸς μπορεῖ ἀπὸ τὴ φύση του νὰ κινήσει ὅπωςδήποτε ἀπὸ μέσα τὴν ἔδρα τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, ἐννοῶ τὴν καρδιά, ἀλλὰ ἀπὸ ἔξω, καὶ κατὰ πολὺ περισσότερο βέβαια δὲν μπορεῖ νὰ τὴν κινήσει ἢ αἰσθησις. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο μὲ αὐτὰ ἀγαπᾶ κανεὶς ἐπιφανειακὰ καὶ εἰκονικὰ καὶ ἀμυδρὰ ὅ,τιδήποτε ἀγαπᾶ. Ἡ δύναμη καὶ ἐνέργεια ὁμως τοῦ ἁγίου καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος, καταλαμβάνοντας ἀπὸ μέσα ὀλόκληρο καὶ ἀπὸ τὸ βάθος τὸ κατοικητήριον τῆς ψυχῆς, καὶ κινώντας στὴ συνέχεια, ὅπως λέχθηκε, μὲ θελκτικὸ τρόπο ὅλες τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς πρὸς τὴ νοερὴ θεωρία τοῦ κορυφαίου καλοῦ, ἀρπάζει πραγματικὰ ἐξολοκλήρου τὴν ψυχὴ πρὸς τὸ θεῖο κάλλος μὲ ἀγάπη πραγματικὴ καὶ θέλξη ἀσφαλῶς ὑπερκόσμου. " Ἄρα λοιπὸν

φορούμενος μόνος καὶ κατὰ τὰ προκείμενα ἐνεργούμενος θείως
 συνῆκεν ἀσφαλῶς ἐν τῷ τῆς ψυχῆς μυστικῷ τίς ἢ κυρίως ἀγάπη
 ἐστὶν καὶ τίς ἢ αὐτῆς ἀπόλαυσις, καὶ πῶς οὐδεὶς ἀνθρώπων κυρί-
 ως ἀγαπήσαι οὐδὲν τῶν ὀποιωνοῦν· οὔτε μὴν αὐτὸν τὸν Θεὸν
 5 πρὸ μετοχῆς τοῦ ζωοποιουῦ Πνεύματος, καὶ ἀγαπᾶν οἷα δύναται,
 ἀλλ' οὐδὲ ἐπίσταται τί ἐστὶν ἀγάπη τῷ ὄντι καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἄφρα-
 στος ἡδονὴ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δό-
 ξα κτλ.

**ᾠτι τρισὶ τρόποις ὁ νοῦς ἐπιβαίνει τῇ τοῦ Θεοῦ
 θεωρίᾳ κτλ.**

10

μζ. Ὡσπερ ἡ τοῦ σώματος κίνησις ἐτέρου δεῖται παρὰ τὴν
 ἑαυτῆς τάξιν, ὀφθαλμῶν, φημί, καὶ ἐτέρου ὑπὲρ τὴν ἑαυτῆς φύσιν,
 δηλονότι φωτός, οὕτως ἡ τοῦ νοῦς κίνησις ὀφθαλμῶν δεῖται τῆς
 ἑαυτοῦ τάξεως ἐτέρων καὶ ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν φωτός. Διὰ τοι
 15 τοῦτο οὐ πᾶσα νοῦς κίνησις εὐπρεπής, μόνη δὲ ἡ δι' ὀφθαλμῶν
 καὶ φωτός χάριτος, ὡς εἴρηται, κινουμένη· νοῦς ὀφθαλμοὶ ἐν μοί
 πίστει τὸ καρδιακὸν ἄνοιγμα, φῶς δὲ αὐτὸς ὁ Θεὸς καρδιακῶς
 ἐνεργῶν ἐν Πνεύματι. Καὶ ὡσπερ ἀπόμματος τὸ αἰσθητὸν φῶς
 ὀρθῶς οὐ κινεῖ, ὅτι μὴ δι' ὀρῶντος, οὕτω καὶ τὸ νοητὸν φῶς, ὁ
 20 Θεός, τὸν νοῦν οὐ κινεῖ τοῦ μὴ τὸ καρδιακὸν ἔχοντος ἄνοιγμα, εἰ
 μὴ διὰ τοῦ ἔχοντος. Ἄλλ' οὐδὲ ὀφθαλμοὶ τῶν οἰκείων δίχα φωτός
 ἐνεργήσειαν· οὔτε μὴν ἄνοιγμα καρδίας χωρὶς Θεοῦ, μᾶλλον δὲ
 οὐδὲ ἀνοιχθῆναι καρδίαν ἐνδέχεται, ὅτι μὴ τοῦ Θεοῦ ἐνεργοῦντος
 καὶ ὄρωμένου αὐτῇ.

25

Περὶ τῆς συμμετοχῆς τῆς ὀράσεως.

μη'. Μετὰ τὴν νοερὰν τῆς καρδίας διὰ τῆς χάριτος ἔνωσιν, ἁ-
 πλανῶς ἐν φωτὶ πνευματικῷ ὁ νοῦς ὀρᾷ καὶ ἐκτείνεται εἰς τὸ ἴδιον

μόνο ἐκεῖνος πού κινεῖται ἀπό τόν Θεό και ἐνεργεῖται μέ τὰ θεῖα ἐνεργήματα πού ἀναφέρθηκαν γνώρισε μέ βεβαιότητα μέσα στό μυστικό χῶρο τῆς ψυχῆς ποιά εἶναι ἡ κυρίως ἀγάπη και ποιά ἡ ἀπόλαυση αὐτῆς, και ὅτι κανένας ἀνθρώπος δέν μπορεί ν' ἀγαπήσει πραγματικά κανένα ἀπό τὰ ὅποιαδήποτε πράγματα, οὔτε βέβαια και τόν ἴδιο τόν Θεό πρῖν ἀπό τή μετοχή τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος, ἔστω κι ἂν ἀγαπᾷ μέ ὅση δύναμη ἔχει· ἀλλ' οὔτε γνωρίζει και τί εἶναι πραγματικά ἀγάπη και τί ἡ ἀνέκφραστη ἡδονή πού πηγάζει ἀπό αὐτήν μέ τή χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στόν ὁποῖο πρέπει κάθε δόξα κτλ.

Ἔτσι μέ τρεῖς τρόπους ὁ νοῦς φτάνει στή θεωρία τοῦ Θεοῦ.

47. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ κίνηση τοῦ σώματος χρειάζεται, πέρα ἀπό τή δική του τάξη, και κάτι ἄλλο, ἐννοῶ τὰ μάτια, και κάτι ἄλλο πάνω ἀπό τή δική της φύση, δηλαδή τὸ φῶς, ἔτσι ἡ κίνηση τοῦ νοῦ χρειάζεται κάποια ἄλλα μάτια διαφορετικά ἀπό τή δική του τάξη, και φῶς πάνω ἀπό τή δική του φύση. Γι' αὐτὸ λοιπὸν κάθε κίνηση τοῦ νοῦ δέν εἶναι εὐπρεπής, ἀλλά, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, μόνο ἐκεῖνη πού ἐνεργεῖται μέ τὰ μάτια και τὸ φῶς τῆς χάριτος. Μάτια τοῦ νοῦ μου σύμφωνα μέ τὴν πίστη μου εἶναι τὸ ἄνοιγμα τῆς καρδιᾶς, ἐνῶ φῶς ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς πού ἐνεργεῖ μέσα στήν καρδιά μέ τή χάρη τοῦ Πνεύματος. Και ὅπως ἀκριβῶς τὸ αἰσθητὸ φῶς δέν κινεῖ σωστὰ τὸν ἀόμματο, παρὰ μόνο ἂν ὀδηγεῖται ἀπό κάποιον πού βλέπει, ἔτσι και τὸ νοητὸ φῶς, ὁ Θεός, δέν κινεῖ τὸ νοῦ ἐκεῖνου πού δέν ἔχει τὸ ἄνοιγμα τῆς καρδιᾶς, παρὰ μόνο μέσω ἐκεῖνου πού τὸ ἔχει. Ἄλλ' οὔτε τὰ μάτια τῶν σωμάτων μας μπορούν νὰ ἐνεργήσουν χωρὶς φῶς, οὔτε βέβαια τὸ ἄνοιγμα τῆς καρδιᾶς γίνεται χωρὶς τὸν Θεό, ἢ καλύτερα δέν εἶναι δυνατόν οὔτε κἂν ν' ἀνοιχθεῖ ἡ καρδιά, ἂν δέν ἐνεργεῖ ὁ Θεός και δέν βλέπει μέσα σ' αὐτήν.

Γιὰ τὴ συμμετοχὴ τῆς δράσεως.

48. Μετὰ τὴ νοερὴ ἔνωση τῆς καρδιᾶς μέσω τῆς χάριτος, ὁ νοῦς βλέπει ἀπλάνευτα μέ τὸ πνευματικὸ φῶς πού δέχεται και ἐκτείνεται

ἐφετόν, ὅπερ ἐστὶν ὁ Θεός, ἔξω πάντῃ γενόμενος τῆς αἰσθήσεως, ἄχρους δηλονότι καὶ ἄποιος καὶ ἀφάνταστος ἀποκαθιστάμενος ταῖς φαντασίαις τῶν αἰσθητῶν. Σκευός τι θεῖόν ἐστιν ὁ ἡμέτερος νοῦς, κατὰ τὸ ἐφικτόν αὐτοῦ εἰσδεχόμενον τοῦ θείου κάλλους τὴν
 5 ἀπρόσιτον λαμπηδόνα. Καὶ ἔστι γε τοῦτο σκευός θαυμάσιον τῷ πλήθει τοῦ ἐν αὐτῷ εἰσρεομένου θείου Πνεύματος συνεπεκτεινόμενον, καὶ τῇ μείζονι εἰσροῇ μείζον καὶ αὐτὸ εὐρισκόμενον, τῇ δὲ βραχεία καὶ αὐτὸ βραχύ. Ἔτι τῇ ἐπιρροία τῇ μείζονι ἔστιν ἐρρωμενέστερον, τῇ δὲ ἥττονι ἀδρανέστερον. Ἔτι εἰάν πολὺ ἐν αὐτῷ
 10 εἰσχυθῇ, συνιζάνοντες πρὸς ἑαυτό, καὶ ἀνέκχυτον μᾶλλον τηρεῖ τὴν παραδοχῆν, εἰάν δὲ σμικρόν, τοῦτο ἀδρανὲς ἄρρωστόν τέ ἐστιν εὐθύς, καὶ στέγειν τὸ ἐν αὐτῷ βληθὲν οὐδὲ δύναται. Ἔτι τῇ πλείονι παραδοχῇ ἐλαφρύνεται, ἐμβριθέστερον δὲ καὶ μᾶλλον κατωφυές, ὅταν κενὸν ἢ τοῦ οἰκειοῦ καθήκοντος γίνεται. Ἔτι ῥᾶον
 15 κατέχει τὸ μείζον ἢ τὸ ἔλαττον, ἐξ ἐναντίου τῶν αἰσθητῶν σκευῶν διακειόμενον καὶ κατ' ἄλλα, καὶ ὅταν τῶν σμικροτέρων μᾶλλον, ἢ περ τῶν μειζόνων εἰσὶν ἐκεῖνα ἐν κατοχῇ. Διὰ τοῦτό μοι δοκῶ καὶ τὸν τῆς βροντῆς υἱὸν Ἰωάννην ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς τοῦ κατ' αὐτὸν Εὐαγγελίου, «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος» εἰπεῖν, «καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν
 20 Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος»³⁸, ὡς ἂν τῷ μεγέθει τοῦ λόγου συνεπεκτείνῃ τὸν ἀκούοντα νοῦν, καὶ τῇ τοῦ πράγματος μείζονι δαδουχία τὴν εὐρυχωρίαν αὐτῷ παράσχηται μείζονα, στερέμνιον τε καὶ πρὸς ἑαυτὸν συνεπιτυχότα ἐργάσηται, πρὸς τε ἀνάτασιν ἐπιτήδειον τῷ τῆς φωνῆς ὄγκῳ τῆς τοῦ Θεοῦ θεωρίας καὶ τῆς
 25 ἄκρας σοφίας αὐτοῦ κάτοχον. Καὶ ὅταν τῷ Ἀνανία λέγῃ περὶ τοῦ Παύλου ὁ Ἰησοῦς, «σκευός ἐκλογῆς μοί ἐστι»³⁹, κατὰ τὸ νοερὸν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου τοῦτ' ἐκληπτέον, καθ' ὃ καὶ εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀρπαγείς, ὡς αὐτοῦ ἐστὶν ἀκουῖσαι γράφοντος, ἄρρητα ἐδέξατο ῥήματα, ἃ λαλήσαι ἀνθρώπῳ οὐκ ἔξεστιν⁴⁰.

30

Περὶ θεωρίας.

μθ. Οἷά τις τόπος ἐστὶν ὁ ἡμέτερος νοῦς θείας ἐμφανείας πα-

38. Ἰω. 1, 1.

39. Πράξ. 9, 15.

40. Β' Κορ. 12, 4.

πρὸς αὐτὸ πὺν ποθεῖ, τὸ ὁποῖο εἶναι ὁ Θεός, ἐγκαταλείποντας τελείως τὴν αἴσθησι, μὴ ἔχοντας καμμιά χροιά ἢ ποιὸ ἢ καὶ φαντασία τῶν αἰσθητῶν. Ὁ νοῦς μας εἶναι κάποιος σκεῦος θεϊκό, πὺν δέχεται κατὰ τὸ δυνατὸν σ' αὐτὸ τὴν ἀπρόσιτη ἀκτινοβολία τοῦ θείου κάλλους. Καὶ βέβαια τὸ σκεῦος αὐτὸ εἶναι ἀξιοθαῦμαστο, γιατί αὐξάνει ἀνάλογα μὲ τὸ πλῆθος τοῦ θείου Πνεύματος πὺν εἰσέρχεται μέσα σ' αὐτό, καὶ ὅταν ἡ εἰσροὴ εἶναι μεγαλύτερη, γίνεται καὶ αὐτὸ μεγαλύτερο, ἐνῶ ὅταν εἶναι μικρὴ, γίνεται καὶ αὐτὸ μικρό. Ἐπίσης κατὰ τὴ μεγαλύτερη εἰσροὴ γίνεται ἰσχυρότερο, ἐνῶ κατὰ τὴ μικρότερη ἀσθενέστερο. Ἀκόμη, ἐὰν χυθεῖ μέσα του πολὺ Πνεῦμα, κλίνουν τὰ ἄκρα του πρὸς τὰ μέσα, καὶ διατηρεῖ ἐκεῖνο πὺν δέχθηκε χωρὶς νὰ τὸ ἀφήνει νὰ χυθεῖ, ἐὰν πάλι χυθεῖ λίγο, αὐτὸ γίνεται ἀμέσως ἀσθενέστερο καὶ χωρὶς ἀντίδραση, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ κρατήσῃ ἐκεῖνο πὺν δέχθηκε. Ἀκόμα ὅταν δέχεται περισσότερο γίνεται ἐλαφρότερο, ἐνῶ ὅταν δέχεται λιγότερο ἀπὸ αὐτὸ πὺν μπορεῖ νὰ χωρέσει γίνεται βαρύτερο καὶ μᾶλλον κλίνει πρὸς τὰ κάτω. Ἐπίσης εὐκολότερα συγκρατεῖ τὸ περισσότερο παρὰ τὸ λιγότερο, ἐνεργώντας ἀντίθετα ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ σκεύη καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα, ἀλλὰ καὶ ὅταν δέχονται λιγότερα τὰ συγκρατοῦν εὐκολότερα, ἐνῶ τὰ περισσότερα δυσκολότερα. Γι' αὐτὸ νομίζω καὶ ὁ υἱὸς τῆς βροντῆς Ἰωάννης στὴ ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου του εἶπε, «στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦταν μαζί μὲ τὸν Θεό, καὶ ἦταν Θεὸς ὁ Λόγος»³⁸, ὥστε μὲ τὸ μέγεθος τοῦ λόγου νὰ διευρύνει ἀνάλογα τὸν νοῦ πὺν ἀκούει, καὶ μὲ τὸν μεγαλύτερο φωτισμὸ τοῦ πράγματος νὰ κάνει μεγαλύτερη τὴν εὐρυχωρία του, καὶ μὲ τὸν ὄγκο τοῦ λόγου του νὰ τὸν κάνει πιὸ στερεὸ καὶ πιὸ ἐνοποιημένο καὶ κατάλληλο πρὸς ἀνύψωση στὴ θεωρία τοῦ Θεοῦ καὶ κάτοχο τῆς ὑπέριστης σοφίας αὐτοῦ. Καὶ ὅταν λέγει ὁ Ἰησοῦς στὸν Ἀνανία γιὰ τὸν Παῦλο, «εἶναι σκεῦος τῆς ἐκλογῆς μου»³⁹, πρέπει νὰ τὸ ἐννοήσομε αὐτὸ γιὰ τὸ νοερὸ μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὸ ὁποῖο ἀρπάχθηκε καὶ ἀνέβηκε στὸν τρίτο οὐρανό, ἀκουσε, ὅπως ὁ ἴδιος γράφει, λόγια ἀρρητα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιτρέπεται ἄνθρωπος νὰ πεῖ⁴⁰.

Περὶ θεωρίας.

49. Ὁ νοῦς μας εἶναι σὰν κάποιος τόπος, πὺν δέχεται τὴν ἀκτινο-

ραδεχόμενος τὴν αὐγὴν, ἣ δὲ ῥηθησομένη ιδιότης αὐτοῦ θαυμα-
 στή καὶ σωματικῶ τόπῳ τάναντία ὁρᾶται πάσχουσα· ὁ μὲν γὰρ
 καθ' ὅσον ἂν εἶη ἐκτεταμένος, μείζον τὸ ἐπ' αὐτὸ δέχεται κείμενον,
 ὁ δὲ γε νοῦς ἀνάπαλιν. Καθ' ὅσον ἑαυτὸν συστέλλων συμπτύσσε-
 5 ται, μειζόνων γίνεται δεκτικός, καὶ ὅταν πᾶσαν ἑαυτοῦ κίνησιν
 λογικὴν ἢ νοερὰν ἢ τὴν ὁποιανοῦν συστείλας κατάσχη, τότε τὸ
 ὑπὲρ πᾶν μέγα ὁρᾷ, τὸν Θεόν. Ὁρᾷ δὲ αὐτὸν καθ' ὅσον ἢ τοῦ πα-
 ναγίου Πνεύματος χάρις ἐνδίδωσι καὶ ἢ τοῦ ἐνύλου καὶ κτιστοῦ
 φύσις τὸν ἔξω τούτων ὁρᾷ ἐνδέχεται, οὐ φανταζόμενος διακέ-
 10 νως, οὐδ' ὡς ὄνειρώπτων ἄντικρυς ἀναπεμπάζων τὸ ἴδιον λογιζό-
 μενον, ἀλλ' ἄρρητῶ δυνάμει θείου Πνεύματος, ἐν φωτὶ ἐνεργουμέ-
 νης καρδίας καὶ πασχούσης ὑπὲρ φύσιν ἀλλοίωσιν, ἣν ὁ δεξάμε-
 νος διὰ τῆς χάριτος, αὐτὸς καθεύδει καὶ αὐτὸς ἡρεμεῖ καὶ ἡ καρ-
 δία αὐτοῦ γρηγορεῖ⁴¹· καὶ θᾶπτον ἂν τις ἀγνοήσειεν ἄνθρωπον ὄν-
 15 τα ἑαυτὸν, ἢ τὴν ἐνέργειαν ἐκείνην θεῖαν οὖσαν καὶ πνευματικὴν.
 Ἐχει γὰρ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἔνθερμον ζωόβλυτον πνευματικὴν
 καρδιακὴν ἀεικινήσιαν καὶ ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἀκόλουθον ἥπιον
 δάκρυον ἐκείνη τὴν καρδίαν οὐ μόνον πρὸς ἑαυτὴν εἰρηρικὴν ἐκ-
 τελεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους πάντας ἐξ ἐκείνης ἀνατέλλει ἀγνότης,
 20 τερπνότης, ἱκετικαὶ ἀδόητοι φωναί, ἀνοιγμα καρδίας, εὐφροσύνη
 καὶ ἄρρητος ἡδονή. Ὁ εἰς ἐκείνην εὐμοιρήσας φεύγει ὄντως καὶ
 οὐ προσποιητῶς, ἐξ αὐτῆς ἀκοῆς, πᾶσαν σώματος ἡδονὴν, πᾶσαν
 χαρὰν ἢ πλοῦτον ἢ δόξαν τῶν ἔξωθεν καὶ καταργουμένων.

ν'. Πάντα γὰρ λαβὼν ἔχει αὐτὸς ταῦτα θεῖως καὶ πνευματι-
 25 κῶς, καρδιακῶς τε καὶ νοερῶς, οὐκ οὐκ λογισμῶ ψιλῶ, βεβαίως δέ,
 ἀλλ' οὐδὲ τῷ αἰσθητῷ τουτῶι φωτὶ προσχαίρει· ἀμβλύνει γὰρ
 τούτῳ τῷ περισπασμῶ τῆς αἰσθήσεως τὸ θεῖον καὶ νοητὸν καὶ
 ὄντως γλυκὺ φῶς, δι' ὃ καὶ ὀλίγιστα χρώμενος τούτῳ φαίνεται
 ὅσον τὸν ἔξω παραμυθήσασθαι μικρὸν γοῦν ἄνθρωπον. Πάντα δέ
 30 στέγει, πάντα ὑπομένει⁴², ἐν πᾶσιν ἡσφάλισται διὰ τὴν ἔνδον ἐνή-

41. Πρὸβλ. Ὑμνος Ὑμν. 5, 2.

βολία τῆς θείας φανερώσεως, καὶ ἡ ἰδιότητά του γιὰ τὴν ὁποία θὰ μιλήσω εἶναι θαυμαστή καὶ ἐνεργεῖ ἀντίθετα μ' αὐτὸ πὺν συμβαίνει στὸν αἰσθητὸ τόπο. Ὁ αἰσθητὸς δηλαδή τόπος ὅσο πὺν ἐκτεταμένος εἶναι, τόσο μεγαλύτερο εἶναι αὐτὸ πὺν δέχεται, ἐνῶ ὁ νοῦς τὸ ἀντίθετο. Ὅσο περισσότερο περιορίζεται καὶ συμπύσσεται, τόσο πὺν κατ'ἀλληλος γίνεται νὰ δεχθεῖ μεγαλύτερα, καὶ ὅταν περιορίσει κάθε κίνησή του λογικὴ ἢ νοερὴ ἢ τὴν ὁποιαδήποτε ἄλλη, τότε βλέπει τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ ὅλα, τὸν Θεό. Καὶ βλέπει αὐτὸν ὅσο τοῦ ἐπιτρέπει ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος καὶ ὅσο μπορεῖ ἡ φύση τοῦ ἐνυλου καὶ κτιστοῦ νὰ βλέπει αὐτὸν πὺν εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν ὕλη καὶ τὰ κτιστὰ, χωρὶς νὰ βλέπει φαντασίες κενές, οὔτε νὰ βλέπει σὰν ἀκριβῶς ὄνεια τὰ ὅσα ἀναπλάθει μὲ τὸ λογισμό του, ἀλλὰ βλέπει μὲ τὴν ἄρρητη δύναμη τοῦ θείου Πνεύματος, πὺν ἐνεργεῖ μέσα στὸ φῶς τῆς καρδιᾶς καὶ πάσχει τὴν ὑπερφυσικὴ ἀλλοίωση, τὴν ὁποία ὅποιος δέχθηκε μὲ τὴ χάρις, αὐτὸς κοιμᾶται καὶ ἤρεμεῖ καὶ ἡ καρδιά του ἐπαγρυπνεῖ⁴¹, καὶ εὐκολότερα μπορεῖ ν' ἀγνοήσει κανεὶς ὅτι εἶναι ἄνθρωπος, παρὰ ὅτι ἡ ἐνέργεια ἐκείνη εἶναι θεία καὶ πνευματικὴ. Γιατὶ ἔχει κατὰ τὸν καιρὸ ἐκεῖνο κάποια ἐνθερμη ζωόβλυτη πνευματικὴ συνεχῆ κίνηση τῆς καρδιᾶς καὶ τίς περισσότερες φορές τὸ ἦπιό δάκρυ πὺν ἀκολουθεῖ. Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ κάνει τὴν καρδιά ὄχι μόνο εἰρηρικὴ πρὸς τὸν ἑαυτὸ της, ἀλλὰ καὶ μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἀπὸ τὴν καρδιά αὐτὴ ἀνατέλλει ἀγνότητα, χαρὰ, ἱκετευτικὰ χωρὶς φωνὴ λόγια, ἀνοιγμα τῆς καρδιᾶς, εὐφροσύνη καὶ ἀνέκφραστη ἡδονή. Ἐκεῖνος πὺν ἀξιώθηκε νὰ φτάσει σ' αὐτὴν φεύγει πραγματικὰ καὶ ὄχι προσποιητὰ, καὶ μόνο πὺν ἀκούει, κάθε σωματικὴ ἡδονή, κάθε χαρὰ ἢ πλοῦτο ἢ δόξα τῶν κοσμικῶν πραγμάτων πὺν καταργεῖται.

50. Γιατὶ αὐτὸς ἔλαβε καὶ τὰ ἔχει ὅλα αὐτὰ κατὰ τρόπο θεῖο καὶ πνευματικὸ, μέσα στὴν καρδιά καὶ τὸ νοῦ του, ὄχι μὲ ἀπλὸ λογισμό, ἀλλὰ μὲ βεβαιότητα, καὶ οὔτε μὲ τὸ αἰσθητὸ αὐτὸ φῶς χαίρεται· γιατί μὲ αὐτὸν τὸν περισπασμὸ τῆς αἰσθήσεως ἀμβλύνει τὸ θεῖο καὶ νοητὸ καὶ σ' ἀληθινὰ γλυκὸ φῶς, γι' αὐτὸ καὶ φαίνεται νὰ χρησιμοποιοῖ εἰλάχιστα αὐτὸ τὸ αἰσθητὸ φῶς, ὅσο γιὰ νὰ παρηγορεῖ τὸν ἐξῶτερικὸ μικρὸ ἄνθρωπο. Αὐτὸς ὅλα τὰ ἀνέχεται, ὅλα τὰ ὑπομένει⁴², σὲ ὅλα εἶναι ἀσφαλισμένος ἐξαιτίας τῆς γεμάτης ἀπὸ εὐχαρίστηση ἔσωτε-

42. Α' Κορ. 13, 7.

δονον ἐν ἀγάπῃ θεία καὶ θεωρία διάθεσιν, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ θλίβον
 τοῦτον λυπεῖ, εἰ μήπου τὴν ἁμαρτίαν εἴποις. Διὰ τὸν τόπον τοῦτον
 δῆλον ὅτι τὸν νοῦν ἐν ἔρωτι μεγάλη κεκοπίακεν ὁ μέγας Δαβὶδ
 καὶ τὴν ἐπιθυμίαν διδάσκει καὶ τὸν κόπον δημοσιεύει, ὅπως ὕ-
 5 πνον τοῖς ἑαυτοῦ ὀφθαλμοῖς οὐκ ἔδωκεν, οὐδὲ νυσταγμὸν τοῖς
 βλεφάροις, οὔτε τοῖς κροτάφοις ἀνάπαυσιν, ἕως οὔ, φησὶν, εὗρον
 τόπον τῷ Κυρίῳ⁴³. Καὶ ὁ Σολομὼν ὁ σοφὸς παρεγγυᾷ λέγων· «ἐὰν
 πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῆ ἐπὶ τὴν καρδίαν σου, τόπον σου
 μὴ ἀφῆς»⁴⁴. Καὶ ὁ Σωτὴρ δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπιτάττων· «ἐγεί-
 10 ρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν»⁴⁵, καὶ τὸ τυπικὸν ποιούμενος ἐν ἀνωγέῳ
 πάσχᾳ⁴⁶, τοῦτον ὑπέγραφε τὸν τόπον. Διὰ τοῦτό μοι δοκῶν μακα-
 ρίζειν τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι⁴⁷, πτωχείαν πνεύματος ὑπεμφαί-
 νων τὴν τοῦ νοῦς ἀπὸ πάντων συστολήν καὶ οἷον εἰπεῖν γυμνότη-
 τα καὶ πρὸς ἑαυτὸν σύμπτυσιν. Τότε γὰρ ὁ νοῦς τὴν τοῦ Θεοῦ
 15 βασιλείαν οὐ μόνον ὁρᾷ, ἀλλὰ καὶ πάσχει, τέρψιν ἀθάνατον ἐν
 εἰρήνῃ κτησόμενος

Περὶ πρακτικοῦ καὶ θεωρητικοῦ.

να. Τῆς περὶ τὴν ἀληθῆ θεωρίαν ἀγαθῆς μερίδος τὴν ἡδονὴν
 καρποῦται ὁ θεωρητικὸς, σιωπὴν ἀσκούμενος καὶ τὸν Ἰησοῦν
 20 θεωρῶν, ἣν ἡδονὴν ὁ πρακτικὸς, ὡς ἄγευστος, ἀγνοῶν, περὶ πολ-
 λά μερμιναὶ καὶ τυρβάζεται⁴⁸, ἐν τῷ ψάλλειν καὶ ἀναγινώσκειν καὶ
 τὸ σῶμα ποιεῖν κατάκοπον καὶ ἐπιμέμφεταιί γε ἔσθ' ὅτε ὡς ὀκη-
 ροῖς καὶ νωθροῖς τοῦ καθήκοντος τοῖς διαπετάσασιν τὸ ἴδιον νοε-
 ρὸν ἐν νοητοῖς καὶ τῇ αἰσθήσει μὴ φαινομένοις πράγμασιν, ἐν οἷς
 25 καὶ τὸ ἀσχολεῖσθαι ἄρρητος ἡδονὴ καὶ τὸ ἡρεμεῖν χαρὰ ἀνεκλά-
 λητος μηδὲ εἰς νοῦν ὡς ἔοικεν ἐννοήσας, ὅτι περὶ τὸν ἀνενδεῆ τοῦ
 Θεοῦ ἀληθῆ Λόγον ἢ καθ' ἡμᾶς ἀναπαύει εὐπάθεια, οἷα φιλαν-
 θρωπότητον, ἣτις γενναῖσθαι εἴωθεν ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν θεωρίας
 τοῦτον παντέλειον ὄντα καὶ μὴ δεόμενον τῆς ἐξ ἡμῶν ἀναπαύσε-

43. Ψαλμ. 131, 4-5.

44. Ἐκκλ. 10, 4.

45. Μάρκ. 14, 15.

ρικῆς διάθεσης πὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ θεωρία του, καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε θλιβερὸ πὺ νὰ τὸν λυπεῖ, παρὰ μόνο ἡ ἁμαρτία. Γιὰ τὸν τόπο αὐτὸ, δηλαδὴ τὸν γεμᾶτο ἔρωτα νοῦ, κοπίασε πολὺ ὁ μέγας Δαβὶδ καὶ μᾶς διδάσκει τὴν ἐπιθυμία του καὶ μᾶς γνωστοποιεῖ τὸν κόπο του, λέγοντας ὅτι δὲν ἔδωσε ὕπνο στὰ μάτια του, οὔτε ἄφησε νὰ νυστάξουν τὰ βλέφαρά του, οὔτε πρόσφερε ἀνάπαυση στοὺς κροτάφους του, μέχρι πὺ βρῆκε, λέγει, τόπο γιὰ τὸν Κύριο⁴³. Καὶ ὁ σοφὸς Σολομὼν διαβεβαιώνει αὐτὸ λέγοντας· «ἐὰν ἀνεβεῖ στὴν καρδιά σου τὸ πνεῦμα τοῦ ἔξουσιαστῆ διαβόλου, μὴ τοῦ παραδώσεις τὸν τόπο σου»⁴⁴. Καὶ ὁ Σωτῆρας λέγοντας στοὺς μαθητὲς του ἐπιτακτικά, «σηκωθείτε, ἅς φύγομε ἀπὸ ἐδῶ»⁴⁵, καὶ τελώνοντας τὸ τυπικὸ πάσχα στὸ ἀνώγειο⁴⁶, αὐτὸν τὸν τόπο ὑπνοοῦσε. Γι' αὐτὸ μοῦ φαίνεται μακαρίζει τοὺς φτωχοὺς ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα⁴⁷, ὑποδηλώνοντας ὡς πτωχεία τοῦ πνεύματος τὸν περιορισμὸ τοῦ νοῦ ἀπὸ ὅλα καὶ τὴ γυμνότη-
τα, ὅπως θὰ μποροῦσα νὰ πῶ, καὶ τὴ συγκέντρωση στὸν ἑαυτό του. Γιατὶ τότε ὁ νοῦς ὄχι μόνο βλέπει τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴ ζεῖ, ἔχοντας ἀποκτήσει ἀθάνατη εὐφροσύνη καὶ εἰρήνη.

Γιὰ τὸν πρακτικὸ καὶ θεωρητικὸ.

51. Τὴν ἡδονὴ τῆς ἀγαθῆς μερίδας ὡς πρὸς τὴν ἀληθινὴ θεωρία τὴν καρποῦται ὁ θεωρητικὸς, ἀσκώντας σιωπὴ θεωρώντας τὸν Ἰησοῦ, τὴν ὁποία ἡδονὴ ὁ πρακτικὸς, ἐπειδὴ δὲν τὴν ἔχει γευθεῖ, τὴν ἀγνοεῖ, καὶ μεριμνᾷ καὶ ἀσχολεῖται μὲ πολλὰ⁴⁸, μὲ τὴν ψαλμωδία, μὲ τὴν ἀνάγνωση καὶ μὲ τὸ νὰ καταπονεῖ τὸ σῶμα, καὶ μερικὲς φορὲς κατηγορεῖ ὡς ὀκνηροὺς καὶ νωθροὺς στὴν ἐκτέλεση τοῦ καθήκοντός τους ἐκείνους πὺ ἄπλωσαν τὸ νοῦ τους στὰ νοητὰ πράγματα πὺ δὲν γίνονται ὄρατὰ μὲ τὴν αἴσθησι, στὰ ὁποῖα καὶ τὸ νὰ ἀσχολεῖται κανεὶς ὑπάρχει ἀνέκφραστη ἡδονὴ καὶ τὸ νὰ ἠρεμεῖ χαρὰ ἀνείπωτη, καὶ ὅπως φαίνεται οὔτε κἂν ἔβαλε στὸ νοῦ του, ὅτι τὸν ἀληθινὸ Λόγο τοῦ Θεοῦ, πὺ δὲν ἔχει καμμιά ἀνάγκη, τὸν ἀναπαύει, σὰν φιλανθρωπότατος πὺ εἶναι, ἡ δικὴ μας ἡδονὴ, ἡ ὁποία γεννιέται συνήθως ἀπὸ τὴ θεωρία αὐτοῦ, μολονότι βέβαια αὐτὸς εἶναι παντέλειος καὶ δὲν χρειάζεται τὴ δικὴ μας ἀνάπαυση. Γι' αὐτὸ φυσικὰ καὶ τὴ

46. Ἰω. 14, 31.

47. Ματ θ. 5, 3.

48. Λουκᾶ 10, 41.

ως. Δι' ὃ δὴ καὶ Μαρίαν πρὸς τοῖς ποσὶν αὐτοῦ καθημένην, καὶ τῆς θεωρίας τῶν αὐτοῦ λόγων ἐστιωμένην καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἐαυτῆς πρὸς κατανόησιν διεγείρουσαν, δι' ἐπαίνου τίθησι καὶ ἀποδέχεται⁴⁹. οὐκ ἔτι δ' ὁμοίως καὶ τὴν Μάρθαν, καίτοι μεριμνῶσαν καὶ τυρβαζομένην περὶ πολλά⁵⁰, ὡς λόγος ἐκεῖσε διέξεισιν, οὐ μόνον νουθετῶν ἐκείναις τότε τὸ κρεῖττον, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετ' αὐτάς πάντας ἐκδιδάσκων ἀνθρώπους, μὴ μόνον ἐγκαλεῖν ἀργίαν τοῖς θεωρεῖν ἐθέλουσι καὶ πρὸς τοῦτο σχολάζουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπαινεῖν καὶ μιμῆσθαι σπεύδειν κατὰ τὸ δυνατόν.

10

Πῶς θεωροῦσιν οἱ θεωρητικοί.

νθ'. Ὡς «ἐν ἐσόπτρῳ καὶ ἐν αἰνίγμασι»⁵¹ τοῖς παροῦσι καὶ γιγνομένοις θεωροῦσιν οἱ θεωρητικοὶ τὴν τῶν μελλόντων καὶ γενησομένων κατάστασιν. Ὡσπερ δὲ τὸ ἔσοπτρον οὔτε πάχος φέρει πραγματικὸν παραδεικνῦον ἐν ἑαυτῷ, οὔτ' οὖν αὐθις οὐδὲν ἐστι
15 πάντῃ ὃ δείκνυσι· ἐναργεστάτην γὰρ εἰκόνα πράγματος πᾶς ὁ φιλῶν τὴν ἀλήθειαν εἶναι καθομολογήσει τὸν ἐνθεωρούμενον τῷ ἐσόπτρῳ· οὕτω δὴ τοι καὶ τὰ ὄντα καὶ τὰ γιγνώμενα οὐ πάχος οὐδὲ ὑπόστασιν ἐτέραν παρὰ τὴν σφῶν αὐτῶν ἀντιδεικνύμενα, μέντοι γε εἰκόνας ἀναμφιλέκτους πραγμάτων ἀληθινῶν ἐμφανί-
20 ζουσι, θεωρεῖν δύναμιν εἰληφόσι καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν ἀσφαλῶς ποδηγοῦσιν. Ὅταν οὖν λέγοντος τοῦ Παύλου ἀκοῆς, «διὰ πίστεως περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἶδους»⁵², μὴ νομίσης λέγειν αὐτὸν περὶ τῆς ἐξ ἀκοῆς λόγῳ ψιλῶ γινομένης πίστεως. Ἐπεὶ πῶς ὁ αὐτὸς λέγει, «ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ γνώσομαι καθὼς
25 ἐπεγνώσθην»⁵³, καί, «ὅταν ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται»⁵⁴; Ὁρᾷς ὅτι αὐτὴ κατὰ τὸ παρὸν γινώσις ἐνεργεῖ θεωρῆσαι ὅποια ἔσται καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, τοσαύτην μόνην διαφορὰν τῆς μελλούσης ἐχούσης ἀπὸ τῆς νῦν τελουμένης, ὅσον τὸ τέλειον τοῦ ἀτελοῦς διενήνοχεν μονοειδές; Ἐτι δὲ ὁ «διὰ πίστεως»
30 λέγων «περιπατεῖν καὶ οὐ διὰ εἶδους»⁵⁵, «οὕτω τρέχω», φησὶν ἐν

49. Λουκᾶ 10, 42.

51. Α' Κορ. 13, 12.

50. Λουκᾶ 10, 41.

52. Β' Κορ. 5, 7.

Μαρία, πού καθόταν δίπλα στὰ πόδια του καὶ τρεφόταν ἀπὸ τὴ θεωρία τῶν λόγων του καὶ διεγείρει τὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπό της πρὸς κατανόηση αὐτῶν, τὴν ἐπαινεῖ καὶ τὴν ἀποδέχεται⁴⁹, δὲν κάνει ὅμως τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὴ Μάρθα, ἃν καὶ βέβαια φρόντιζε καὶ ἀσχολοῦνταν μὲ πολλὰ ἄλλα⁵⁰, ὅπως ἀναφέρει ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου, ὅχι μόνο νουθετώντας τότε ἐκείνες γιὰ τὸ ἀνώτερο, ἀλλὰ καὶ διδάσκοντας ὅλους τοὺς μετὰ ἀπὸ αὐτὲς ἀνθρώπους, ὅχι μόνο νὰ μὴ κατηγοροῦν ὡς ἀργοὺς ἐκείνους πού θέλουν ν' ἀσχολοῦνται μὲ θεωρία καὶ νὰ ἔχουν διαρκῆ φροντίδα τοὺς αὐτῆ, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς ἐπαινοῦν καὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ τοὺς μιμοῦνται κατὰ τὸ δυνατόν.

Πῶς θεωροῦν οἱ θεωρητικοί.

52. Οἱ θεωρητικοὶ θεωροῦν τὴν κατάσταση τῶν μελλοντικῶν πραγμάτων καὶ τῶν ὧν πρόκειται νὰ συμβοῦν μέσω τῶν παρόντων πραγμάτων σὰν «μέσα σὲ καθρέφτη καὶ αἰνιγματικά»⁵¹. Ὅπως ὁ καθρέφτης καθρεφτίζοντας κἄτι μέσα του οὔτε ὑλικὸ ὄγκο τὸ δείχνει νὰ ἔχει, οὔτε πάλι τὸ δείχνει τελείως μηδέν· γιὰ τὸ καθέναν πού ἀγαπᾷ τὴν ἀλήθεια θὰ ὁμολογήσει ὅτι ἐκεῖνο πού φαίνεται μέσα στὸν καθρέφτη εἶναι καθαρότατη εἰκόνα κάποιου πράγματος, ἔτσι λοιπὸν καὶ τὰ ὄντα καὶ τὰ ὅσα συμβαίνουν οὔτε ὕλη οὔτε ὑπόσταση διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ δική τους ἔχουν, ἀλλὰ φανερώνουν ἀναμφισβήτητες εἰκόνες ἀληθινῶν πραγμάτων, πού ἔχουν τὴ δύναμη νὰ μᾶς ὀδηγοῦν στὴ θεωρία καὶ νὰ μᾶς καθοδηγοῦν μὲ ἀσφάλεια στὴν ἀλήθεια. Ὅταν λοιπὸν ἀκοῦς τὸν Παῦλο νὰ λέγει, «μὲ τὴν πίστη ζοῦμε, ὅχι μὲ τὴν ὄραση»⁵², μὴ νομίσεις ὅτι αὐτὸς ὁμιλεῖ γιὰ τὴν πίστη πού δημιουργεῖται μὲ τὴν ἀκοή μὲ ἀπλὸ λόγο. Γιατί, πῶς ὁ ἴδιος λέγει, «τώρα γνωρίζω ἓνα μέρος, τότε ὅμως θὰ τὸ γνωρίσω ἔτσι ὅπως ἔχει γνωρίσει ἐμένα ὁ Κύριος»⁵³, καί, «ὅταν θὰ ἔρθει τὸ τέλειο, τότε τὸ μερικὸ θὰ καταργηθεῖ»⁵⁴; Βλέπεις ὅτι ἡ γνώση αὐτὴ κατὰ τὸ παρὸν μᾶς βοηθεῖ νὰ κατανοήσομε ποιὰ θὰ εἶναι αὐτὴ καὶ κατὰ τὸ μέλλον, καὶ πού θὰ ἔχει τόση μόνο διαφορὰ ἢ μελλοντικὴ ἀπὸ αὐτὴν πού ἔχομε τώρα, ὅσο διαφέρει τὸ τέλειο ἀπὸ τὸ ἀτελές; Ἐπίσης ἐκεῖνος πού λέγει, «μὲ τὴν πίστη ζοῦμε καὶ ὅχι μὲ τὴν ὄραση»⁵⁵, «ἔτσι τρέχω», λέγει

53. Α' Κορ. 13, 12.

54. Α' Κορ. 13, 10.

55. Β' Κορ. 5, 7.

ἄλλω τόπῳ, «ὡς οὐκ ἀδήλως· οὕτω πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέ-
 ρων»⁶, τοσοῦτος ἦν περὶ τῶν μελλόντων ἐν γνώσει ἀληθῆ βεβαία
 καὶ οὐχ ὡς αὐτὸς ἑαυτῷ γιγνόμενος ἀνακόλουθος ταῦτα λέγει, μὴ
 γένοιτο, ἀλλὰ τοῦτο οὕτω δοκεῖ διὰ τὸ τῆς πίστεως σημαινόμενον,
 5 ὃν διπλοῦν ὥσπερ καὶ τὸ τοῦ εἶδους. Ἔστι γὰρ πίστις δεομένη
 ἀποδείξεως, ἣτις λόγῳ ψιλῷ συνέστηκε, καὶ ἔστι πίστις οὐ πάντῃ
 δεομένη τῆς ἀποδείξεως, πεισμονὴν ἱκανὴν ἔκ τινων προφανῶν
 τεθεῖσαν ἐν τῷ πιστεύοντι, ἣτις λέγεται καὶ ἐνυπόστατος πίστις.
 Διὰ δὲ παραδείγματος συνήσεις τὸ εἰρημένον σαφέστερον. Ὑπό-
 10 θου με λέγειν σοι ἑώρακέναι ἄνθρωπον ποικιλοῦφάντην τινά,
 δυνάμενον διὰ τῆς τοῦ ὑφάσματος κρόκης τῷ ὑφάσματι ἐντιθέ-
 σθαι ζῶα ὑπόπτερα καὶ λεόντεια σχήματα καὶ γυψοειδεῖς μορφάς,
 ἵππους τε καὶ ἄρματα καὶ πολέμους καὶ ἕτερόιοι. Εἰ τοίνυν σὺ
 τοῦτ' οὐχ ἑώρακας αὐτοψεί, δεῖ σοι πίστεως ἐξ ἀνάγκης πρὸς
 15 συγκατάθεσιν λόγῳ συνισταμένης ψιλῷ. Εἰ δὲ πως συμβαίῃ ἰδεῖν
 σε οὐχὶ τὸν ὑφάντην, ἀλλὰ τὸ ὑφασμα, πάντως ἂν καὶ τοῦ ὑφη-
 γουμένου χωρὶς, γνοίης παρ' αὐτὰ ὅτι ἀνθρώπειον ἔργον τουτί·
 οὐδὲ γὰρ αὐτὸ ὑφ' ἑαυτοῦ φύσιν ἔχει αὐτομάτων γενέσθαι, ἢ ὑπ'
 ἄλλου ζώου τοιούτου ἐξυφανθῆναι. Τότε τοίνυν ἕτερα πίστις κατέ-
 20 χει σου τὴν ψυχὴν τῆς προτέρας πολλῷ διαφέρουσα.

Οὕτω γοῦν καὶ τὸ σημαινόμενον τοῦ εἶδους, ὡς ἔφην, ἔστι διὰ
 πίστεως. Τεθέασαι γὰρ ἄνθρωπον, φέρε εἰπεῖν, ὑπόξανθον ἢ κνα-
 νίζοντα, ἐπίμηκες σῶμα ἔχοντα, εἰ τύχοι, ἐν πᾶσι τε σύμμετρον, ἐν
 ὀφθαλμοῖς, ἐν παρειῶν χροιά, ἐν ῥινί τε καὶ χεῖλεσι καὶ ἐν ἄλλοις,
 25 οἷς ὁράται εἶδος προσωπικόν· τοῦτο εἶδός ἐστιν ἐνυπόστατον ἢν
 δέ τις σε ἔροιτο ποῖόν ἐστιν τοῦ ὑφάντου ἐκείνου τὸ εἶδος, ὃν μὴ
 ἑώρακῶς, ἐκ τῆς τοῦ ὑφάσματος ὄψεως ἄνθρωπον εἶναι τὸν τοῦτο
 κατασκευάσαντα δέδεξαι ἀσφαλῶς, εἶδει γέ τοι γενικῶ· εἴποις ἂν
 πάντως ἀγνοεῖν τὸ εἶδος αὐτοῦ τὸ ἐνυπόστατον, ἐφ' ὅσον αὐτοψεί
 30 αὐτὸν οὐχ ἑώρακας μέντοι γε ἄνθρωπον τοῦτον εἶναι οὐκ ἂν ἀρ-
 νήσαιο εἶδος τε ἀνθρώπειον γινώσκειν ἔχοντα τὸν ὑφάντην τῆς

σὲ ἄλλο μέρος, «ὄχι σὰν νὰ μὴ γνωρίζω πρὸς τὰ ποῦ· ἔτσι πυγμαχῶ, ὄχι σὰν νὰ χτυπῶ ἀέρα»⁵⁶, τόση βέβαιη καὶ ἀληθινὴ γνώση εἶχε γιὰ τὰ μελλοντικὰ καὶ δὲν τὰ λέγει αὐτὰ ἐρχόμενος σὲ ἀσυμφωνία μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του, μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη, ἀλλ' αὐτὸ φαίνεται ἔτσι ἕξαιτίας τῆς διπλῆς σημασίας πὺν ἔχει, ὅπως καὶ ἡ ὄραση. Γιατὶ ὑπάρχει πίστη πὺν χρειάζεται ἀπόδειξη, ἡ ὅποια σχηματίζεται ἀπὸ ἀπλὸ λόγο, καὶ ὑπάρχει πίστη πὺν δὲν χρειάζεται καθόλου τὴν ἀπόδειξη, ἀλλὰ ἔχει ἱκανὴ πειστικότητα γιὰ ἐκεῖνον πὺν πιστεύει ἀπὸ κάποια ὀλοφάνερα τεκμήρια, ἡ ὅποια λέγεται καὶ ἐνυπόστατη πίστη. Μὲ ἓνα παράδειγμα θὰ κατανοήσεις σαφέστερα αὐτὸ πὺν λέχθηκε. Ὑπόθεσε πὺς σοῦ λέγω ὅτι ἔχω δεῖ κάποιον ἄνθρωπο πὺν ὑφαίνει ποικίλα σχέδια στὰ ὑφάσματα, καὶ πὺν μπορεῖ μὲ τὸ νῆμα τῆς ὑφανσης νὰ βάλει πολλὰ φτερωτὰ ζῶα στὸ ὑφασμα, καὶ σχήματα λιονταριῶν καὶ μορφὲς γυπῶν, καὶ ἵππους καὶ ἄρματα καὶ πολέμους καὶ ἄλλα παρόμοια. Ἐν λοιπὸν σὺ δὲν τὸ εἶδες αὐτὸ μὲ τὰ μάτια σου, χρειάζεσαι ἀναγκαστικὰ πίστη γιὰ νὰ συμφωνήσεις, πὺν συνίσταται σὲ ἀπλὰ λόγια. Ἐν ὅμως συμβεῖ νὰ δεῖς ὄχι τὸν ὑφαντὴ, ἀλλὰ τὸ ὑφασμα, τότε ὅπωςδήποτε καὶ χωρὶς τὴ διήγηση κάποιου, θὰ καταλάβεις ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀνθρώπινο ἔργο· γιατί αὐτὸ οὔτε ἔχει φύση πὺν νὰ μπορεῖ νὰ γίνεῖ αὐτῶματα, οὔτε ὑφάνθηκε τέτοιο ἀπὸ ἄλλο ζῶο. Τότε λοιπὸν σχηματίζεται μέσα στὴν ψυχὴ σου ἄλλη πίστη πὺν διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν προηγούμενη.

Τὸ ἴδιο λοιπὸν μὲ τὴ πίστη συμβαίνει, ὅπως εἶπα, καὶ μὲ τὴν ὄρατὴ μορφή. Βλέπεις, γιὰ παράδειγμα, ἓναν ἄνθρωπο λίγο ξανθὸ ἢ μελαχροινὸ, ψηλὸ στὸ σῶμα, καὶ τυχὸν σύμμετρο σὲ ὅλα, στὰ μάτια, στὸ χρῶμα τοῦ προσώπου, στὴ μύτη καὶ στὰ χεῖλη καὶ στὰ ἄλλα τὰ χαρακτηριστικὰ πὺν φέρει ἡ μορφή τοῦ προσώπου. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἐνυπόστατη μορφή. Ἐν κάποιος σοῦ ἔλεγε, ποῖα εἶναι ἡ μορφή τοῦ ὑφαντῆ ἐκεῖνου πὺν δὲν τὸν ἔχεις δεῖ, ἀπὸ τὸ ὑφασμα πὺν ἔχεις δεῖ ἔχεις δεχθεῖ μὲ ἀσφάλεια ὅτι εἶναι ἄνθρωπος ἐκεῖνος πὺν τὸν κατασκεύασε, ὡς πρὸς τὴ γενικὴ βέβαια μορφή, ὅπωςδήποτε ὅμως θὰ πεῖς ὅτι ἀγνοεῖς τὴν ἐνυπόστατη μορφή του, ἀφοῦ δὲ τὸν ἔχεις δεῖ μὲ τὰ μάτια σου· δὲν θ' ἀρνηθεῖς ὅμως ὅτι αὐτὸς εἶναι ἄνθρωπος, γνωρίζοντας ὅτι ὁ ὑφαντὴς τῆς πολυποικίλης αὐτῆς ἐργασίας ἔχει ἀνθρώ-

56. Α' Κορ. 9, 26.

ποικιλικῆς ἐργασίας ἐκείνης Τοῦτο δῆτα εἶδος ἐστὶν ἀνυποστάτως ὁράμενον, ὃ, καίτοι μὴ θεωρηθέν, ὅμως γενικῶς ἀδιστακτως καταδέχεται, ὥσπερ εἰ τεθεαμένον σοι ἐτύγχανεν ὄν.

*Ἔστι τοίνυν, ἵνα ἀναλαβόντες εἴπωμεν, πίστις δι' ἀκοῆς
5 ψιλῶ λόγῳ κατεχομένη, καὶ ἔστι πίστις ἢ διὰ τινος πεισμονῆς σαφοῦς ἐνυπόστατος· ὡς δ' οὕτως ἔστιν εἶδος ἐν τινι, ὡς ἐν ὑποκειμένῳ θεωρούμενον, ὃ λέγοιτ' ἂν ἐνυπόστατον, καὶ ἔστιν εἶδος οὐκ ἐν τινι, ἀλλὰ γενικῶ λόγῳ θεωρούμενον, οὐ κατὰ πολλῶν γένει διαφερόντων κατηγορούμενον. Πάντες οὖν οἱ θεωρητικοὶ
10 πίστει κατέχονται ὑποστατικῇ, εἶδος δὲ ὁρῶσι γενικῶς οὐκ ἐνυπόστατον. Εἰ γὰρ μὴ νοητὸν ἦν εἶδος ὁ Θεός, πῶς κάλλος λέγεται Θεός; Ὅποιον οὖν τὸ τοῦ Θεοῦ κάλλος νοητὸν οὐκ ἐν ὑποστάσει θεωρούμενον, τοιοῦτο νόει καὶ τὸ εἶδος αὐτὸ τὸ νοητὸν, ἐκπρεπές, ἀξιαγαστότατον, ἐνδοξότατον, ἐκπλήξεως παρεκτικὸν τῇ
15 ψυχῇ, νοεροῦ φωτὸς ἀποπληροῦν καὶ καταλάμπον τὸν νοῦν, πολλῆς καὶ ποικίλης αἴγλης περικλύζον αὐτὸν καὶ Θεοῦ ἔννοιαν αὐτῷ παρεισάγον, ὃ καὶ Μανωὲ φαντασθεῖς ἐκεῖνος, «ἀπολώλαμεν», ἔλεγεν, «ὦ γῦναι· Θεὸν ἐωράκαμεν»⁵⁷. Καὶ μὲν δὴ πᾶς ἐκεῖνο τὸ εἶδος φαντασθεῖς, Θεοῦ φαντασίας παράστασιν τοῦτ' εἶναι
20 ὁμολογεῖ.

Καὶ Μωσῆς ὁ μέγας ἐν τούτῳ τὸν Θεὸν ὥπται, καθὰ γέγραπται· «ᾤφθη ὁ Θεὸς τῷ Μωσεῖ ἐν εἶδει καὶ οὐ δι' αἰνιγμάτων»⁵⁸. Εἰ δὲ πάντῃ θεοπρεποῦς εἶδους ἐστέρητο, ἄρα πάντῃ ἀθέατος ἦν ἂν ὁ Θεός. Τὸ κάλλος συμμετρία καὶ οἶον ἄθους τὸ εἶδος
25 ἐστὶν. Εἰ εἶδος πρόπον θεότητι ἄπεστι λέγειν ἐπὶ Θεοῦ, καὶ κάλλος ἄρα καὶ πολλῶ μάλλον πρόσωπον, ἐν ᾧ καὶ εἶδος καὶ κάλλος. Ἀλλὰ μὲν τῶν Προφητῶν, «εἶδομεν», φησὶν, «αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν οὐδὲ εἶδος οὐδὲ κάλλος, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἐκλείπον»⁵⁹, περὶ τῆς τοῦ Λόγου θεότητος τοῦτο λέγων, ἐφ' ὅσον ὡς εἷς τῶν κακούργων⁶⁰ ἐπὶ ξύλου ἐκρέματο, φέρων μηδὲν τῆς θείας φύσεως γνώ-

57. Κριτ. 13, 22.

58. Ἀριθμ. 12, 8.

πινη μορφή. Αὐτὴ βέβαια εἶναι μορφή πού τῃ βλέπομε χωρίς πραγματική ὑπόσταση, τὴν ὁποία, ἂν καὶ βέβαια δὲν τὴν εἶδες, ὅμως τὴν ἀποδέχεσαι γενικὰ ἀδίστακτα, σὰν νὰ σοῦ εἶχε τύχει νὰ τὴ δεῖς.

Ἐπάρχει λοιπόν, γιὰ νὰ ἐπανέλθομε στὸ μέρος τοῦ λόγου μας πού διακόψαμε, πίστη πού δημιουργεῖται μέσω τῆς ἀκοῆς μὲ ἀπλὸ λόγο, καὶ ὑπάρχει πίστη ἐνυπόστατη πού σχηματίζεται μὲ κάποιο σαφὲς πειστήριο· ὅπως κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ὑπάρχει μορφή μέσα σὲ κάτι πού θεωρεῖται ὡς ὑποκείμενό της, πού λέγεται ἐνυπόστατη, καὶ ὑπάρχει μορφή ὄχι μέσα σὲ κάτι, ἀλλὰ πού θεωρεῖται μὲ γενικὴ σημασία, πού δὲ γίνεται κατηγορούμενο σὲ πολλὰ πού διαφέρουν κατὰ τὸ γένος. Ὅλοι λοιπόν οἱ θεωρητικοὶ κατέχονται ἀπὸ πίστη ὑποστατική, ἀλλὰ δὲν βλέπουν γενικὰ μορφή ἐνυπόστατη. Γιατί, ἂν δὲν ἦταν νοητὴ μορφή ὁ Θεός, πῶς λέγεται κάλλος ὁ Θεός; Ὅποιο λοιπόν εἶναι τὸ νοητὸ κάλλος τοῦ Θεοῦ πού δὲν θεωρεῖται σὲ ὑπόσταση, τέτοια νὰ σκέφτεσαι ὅτι εἶναι καὶ ἡ νοητὴ μορφή του, ὑπέροχη, ἀξιοθαύμαστη, ἐνδοξότατη, πού προκαλεῖ ἐκπληξη στὴν ψυχὴ καὶ γεμίζει καὶ καταλάμπει μὲ νοερὸ φῶς τὸν νοῦ, πού κατακλύζει αὐτὸν μὲ πολλὴ καὶ ποικίλη λαμπρότητα καὶ δημιουργεῖ μέσα του τὴν ἔννοια τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία ὅταν τὴ φαντάστηκε καὶ ὁ Μανωὲ ἐκεῖνος, ἔλεγε, «χαθήκαμε, γηναίκα· γιατί ἔχομε δεῖ τὸν Θεό»⁵⁷. Ἀλλὰ καὶ ὁποιοσδήποτε ἄλλος φαντάστηκε ἐκείνη τὴ μορφή, ὁμολογεῖ ὅτι αὐτὴ παριστάνει τὴ φαντασία τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ὁ Μωυσῆς ὁ μέγας μὲ αὐτὴ τὴ μορφή εἶχε δεῖ τὸν Θεό, ὅπως ἔχει γραφεῖ· «παρουσιάστηκε ὁ Θεός στὸν Μωυσῆ μὲ μορφή καὶ ὄχι μὲ σύμβολα»⁵⁸. Ἄν στεροῦνταν τελείως τὴ θεοπρεπὴ μορφή, τότε θὰ ἦταν τελείως ἀθέατος ὁ Θεός. Τὸ κάλλος εἶναι συμμετρία καὶ κατὰ κάποιο τρόπο ἀθέατο ὡς πρὸς τὴ μορφή. Ἄν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀποδίδομε στὸν Θεὸ τὴν πρέπουσα μορφή στὴ θεότητα, ἄρα δὲν πρέπει ν' ἀποδίδομε καὶ κάλλος καὶ πολὺ περισσότερο πρόσωπο, τὸ ὁποῖο ἔχει καὶ μορφή καὶ κάλλος. Ἀλλὰ βέβαια κάποιος ἀπὸ τοὺς Προφῆτες λέγει, «εἶδαμε αὐτὸν καὶ δὲν εἶχε οὔτε μορφή οὔτε κάλλος, ἀλλὰ ἡ μορφή του εἶχε ἐξαφανιστεῖ»⁵⁹, αὐτὸ τὸ λέγει γιὰ τὴ θεότητα τοῦ Λόγου, ἀφοῦ ἦταν κρεμασμένος ἐπάνω στὸ ξύλο τοῦ σταυροῦ σὰν ἓνας ἀπὸ τοὺς κακούργους⁶⁰, χωρὶς νὰ ἔχει κανένα γνώρισμα τῆς

59. Ἦσ. 53, 2-3.

60. Λουκᾶ 23, 33.

ρισμα· ἐπεὶ, ὅσον γε κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, εἰ καὶ κάλλος διὰ τὴν νέκρωσιν οὐκ ἦν αὐτῷ, μέντοι γε εἶδος δῆλον ὅτι εἶχε νεκροῦ. Ὁ δὲ Δαβὶδ ὠραῖον κάλλε⁶¹ τούτου ἐξυμνεῖ πάλιν, οὐ δήπου κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. Ἐπάγει γάρ· «ἐξεχύθη χάρις ἐν χεῖλεσί σου»⁶², ὅπερ 5 ἦν περιφανῶς τῆς θεότητος, ἧς καὶ τὸ κάλλος. Προσώπου δὲ Θεοῦ πολλαχοῦ ὁ Δαβὶδ ἐν πολλοῖς μέμνηται, νῦν μὲν, «ἀπέστρεψας», λέγων, «τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἐγενήθην τεταραγμένος»⁶³, νῦν δὲ δεόμενος, «μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ»⁶⁴, «ἀπόστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου»⁶⁵, ἐν ἄλλοις.

10 Εἰ τοίνυν πρόσωπον καὶ κάλλος, κατὰ τι τῷ Θεῷ προσῆκον, οὐκ ἀπαναίνεται λέγεσθαι ἐπὶ Θεοῦ, ἀσχημάτιστον καὶ τοῦ ἐν ὑποκειμένῳ χωρὶς, καὶ εἶδος λέγοιτ' ἂν ἄρα εἰκότως, ὅποιον καὶ πρόσωπον καὶ κάλλος, ὃ γε καὶ Παῦλος φανταζόμενος, οὕτως ἔλεγε· «τρέχω ὡς οὐκ ἀδήλως· οὕτω πυκτεύω, ὡς οὐκ ἄερα δέ- 15 ρων»⁶⁶. Καὶ μὴ ὁρώμενος γὰρ ὁ Θεὸς καθ' αὐτόν, μήτε μὴν μεταλαμβανόμενος, ὅμως ἄλλῃ λόγῳ ὁρᾶται καὶ καταλαμβάνεται ὁ ἀπερίληπτος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ἡμῖν ὑποτίθεται ζητεῖν τὸ πρόσωπον Κυρίου διὰ παντός⁶⁷, ὡς ἂν, ἐν τῇ τῆς θεότητος αὐτοῦ γενομένοις φαντασίᾳ, πολλῆς καὶ ἀρρήτου τύχομεν τῆς χάριτος 20 καὶ τῆς θείας ἀπολαύσεως καὶ ἡδονῆς· ὥστε λέγει τῷ Θεῷ περὶ ἑαυτοῦ, χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου⁶⁸. Πολλή γάρ τις καὶ ἄπειρος ἐπιφάνσκει αἴγλης θείου προσώπου δόξα τοῖς θεωροῦσι Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ καὶ πνεύματι· καὶ ἡ ἐκ ταύτης τρυφή καὶ τερποσύνη, τοῖς μὲν παθοῦσιν ὑπέραντλος καὶ οἶον 25 εἰπεῖν ἀφόρητος διὰ τὴν ὑπερβολὴν, τοῖς δὲ μὴ ταύτην τεθεαμένοις μηδὲ γε γεγευμένοις, ἀδιήγητος καὶ ἀνεπινώητος. Εἰ γὰρ γλυκύτητα μέλιτος οὐδεὶς ἂν λόγος παραστήσει μὴ γευσαμένοις, τίς ἂν γένοιτο μηχανὴ τὰ καὶ ὑπὲρ νοῦν που τυγχάνοντα ἐναυγάζ- 30 ἡδονῆς παραδεξαμένοις; Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων εἰς τοσοῦτον.

61. Ψαλμ. 44, 3.

64. Ψαλμ. 26, 9.

62. Ψαλμ. 44, 3.

65. Ψαλμ. 50, 11.

63. Ψαλμ. 29, 8.

66. Α' Κορ. 9, 26.

θείας φύσεως· γιατί, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνθρώπινη φύση του, ἂν καὶ δὲν εἶχε κάλλος ἀφοῦ ἦταν νεκρός, ἀλλ' ὅμως εἶναι φανερό ὅτι μορφή εἶχε, μορφή νεκροῦ. Ὁ Δαβὶδ πάλι τὸν ἐξυμνεῖ ὡς ὠραῖον ὡς πρὸς τὸ κάλλος⁶¹, ὄχι ὅμως ὡς πρὸς τὸ ἀνθρώπινο. Γιατὶ προσθέτει· «ξεχύθη-κε ἡ χάρη σου στὰ χεῖλη σου»⁶², πράγμα πού ὀλοφάνερα ἀναφέρεται στὴ θεότητα, τῆς ὁποίας ἦταν καὶ τὸ κάλλος. Σὲ πολλὰ μέρη ὁ Δαβὶδ ἀναφέρει τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ, ἄλλοτε λέγοντας, «ἀπέστρεψες τὸ πρόσωπό σου ἀπὸ μένα, καὶ γέμισα ἀπὸ ταραχή»⁶³, καὶ ἄλλοτε παρακαλώντας, «μὴν ἀποστρέψεις τὸ πρόσωπό σου ἀπὸ μένα»⁶⁴, καὶ ἄλλοῦ «ἀπόστρεψε τὸ πρόσωπό σου ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες μου»⁶⁵.

Ἄν λοιπὸν πρόσωπο καὶ κάλλος, τέτοιο πού ταιριάζει στὸν Θεό, δὲν ἀρνεῖται ν' ἀποδίδει στὸν Θεό, χωρὶς σχῆμα καὶ χωρὶς ν' ἀναφέρεται σὲ ὑποκείμενο, ἄρα θὰ μπορούσε εὐλόγα νὰ λέγεται καὶ μορφή, ἀνάλογη μὲ τὸ πρόσωπο καὶ τὸ κάλλος, τὴν ὁποία φανταζόμενος καὶ ὁ Παῦλος, ἔλεγε τὰ ἐξῆς· «τρέχω ἔτσι, ὄχι σὰ νὰ μὴ ξέρω πρὸς τὰ ποῦ ἔτσι πυγμαχῶ, ὄχι σὰ νὰ χτυπῶ ἀέρα»⁶⁶. Γιατὶ, ἂν καὶ δὲν εἶναι ὁρατὸς ὁ ἴδιος ὁ Θεός, οὔτε βέβαια μετέχεται, ὅμως μὲ ἄλλη ἔννοια βλέπεται καὶ μετέχεται ὁ ἀπερίληπτος. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Δαβὶδ μᾶς προτρέπει νὰ ζητοῦμε πάντοτε τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου⁶⁷, ὥστε, ἀφοῦ κατορθώσομε νὰ φαντασθοῦμε τὴ θεότητα, νὰ ἐπιτύχομε μεγάλη καὶ ἀνεκφραστή τὴ χάρη καὶ τὴ θεία ἀπόλαυση καὶ τὴν ἡδονή, ὅπως λέγει στὸν Θεό γιὰ τὸν ἑαυτό του, «θὰ χορτάσω μόλις φανερωθεῖ μπροστὰ μου ἡ λαμπρότητά σου»⁶⁸. Γιατὶ φωτίζει μεγάλη καὶ ἄπειρη λαμπρότητα ἀπὸ τὴ λάμψη τοῦ θείου προσώπου ἐκείνους πού θεωροῦν ἀληθινὰ καὶ πνευματικὰ τὸν Θεό, καὶ ἡ ἀπόλαυση καὶ εὐχαρίστηση πού προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν γιὰ ἐκείνους πού τὴν ἀπολαμβάνουν εἶναι ἀνεξάντλητη καί, ὅπως θὰ μπορούσα νὰ πῶ, ἀνυπόφορη λόγῳ τοῦ ὑπερβολικοῦ μεγέθους της, ἐνῶ γιὰ ἐκείνους πού δὲν τὴν ἔχουν δεῖ οὔτε τὴν ἔχουν γευθεῖ, εἶναι ἀνεκδιήγητη καὶ ἀκατανόητη. Γιατὶ, ἂν κανένας λόγος δὲν μπορεῖ νὰ παραστήσει τὴ γλυκύτητα τοῦ μελιοῦ σὲ ἐκείνους πού δὲν τὸ γεύθηκαν, μὲ ποιὸ τρόπο θὰ μπορούσε νὰ καταφωτίσει κανεὶς μὲ ἐκεῖνα πού εἶναι πάνω ἀπὸ τὸ νοῦ ἐκείνους πού δὲν τὰ ἔχουν δεῖ, οὔτε διδάχθηκαν τὴ θεία ἀπόλαυση καὶ τὴν ἡδονή πού προέρχεται ἀπὸ αὐτά; Ἄλλὰ γι' αὐτὰ εἶναι ἀρκετὰ αὐτά.

67. Ψαλμ. 104, 4.

68. Ψαλμ. 16, 15.

Ὁ τοίνυν ἱερώτατος Παῦλος ἔχων τὴν ἐνυπόστατον πίστιν ἐπὶ τὸν Θεὸν καὶ τὸ ἐκπρεπὲς καὶ ὑπέρκalon, μὲν τοι γε ἀνυπόστατον, εἶδος τοῦ Θεοῦ, «διὰ πίστεως» ἔλεγε «περιπατεῖν»⁶⁹, ὡς εἰκὸς τῆς ἐνυποστάτου, «οὐ δι' εἶδους» ἐν ὑποκειμένῳ θεωρουμένου, οὐ ποι-
 5 ούσης τὴν ἀγέννητον θέωσιν. Φησὶ γὰρ οὕτως ὁ ἅγιος Μάξιμος
 “Αγέννητον λέγω θέωσιν τὴν κατ' εἶδος ἐνυπόστατον τῆς θεότη-
 τος ἔλλαμψιν, ἣτις οὐκ ἔχει γένεσιν, ἀλλ' ἀνεπινόητον ἐν τοῖς ἀξί-
 οῖς φανέρωσιν”. Ὅμως μέντοι διὰ εἶδους κάλλος ὁράται, περὶ οὗ
 κάλλους οὕτω διέξεισιν ὁ μέγας Βασίλειος: “Θείου κάλλους τί
 10 ὑπάρχει ἐρασιμώτερον;” Καὶ αὐθις: “Κάλλος ἀληθινὸν καὶ ἐρα-
 σιμώτατον καὶ μόνῳ τῷ τὸν νοῦν κεκαθαρωμένῳ θεωρητόν, τὸ περὶ
 τὴν θεϊαν καὶ μακαρίαν φύσιν”. Ὅθεν καὶ Παῦλος ἑαυτὸν μεμαρ-
 τύρηκεν, εἰ καὶ ἰδιώτης εἶναι τῷ λόγῳ, οὐχὶ τῇ γνώσει⁷⁰. Μέγας
 γὰρ τις τὴν γνῶσιν ὧν ἐτύγχανεν, δι' ἧς ἐκ μέρους ἐγίνωσκε τὸν
 15 ὑπὲρ ἔννοιαν Θεὸν εἶδει νοητῷ θεοπρεπεῖ. Ταύτην τὴν ἐκ μέρους
 γνῶσιν ἔχων καὶ Μωσῆς ὁ θεόπτης καὶ τὸ θεῖον εἶδος τὸ μὴ ἐν
 ὑποκειμένῳ ὁρώμενον καὶ τὸ κάλλος θεωρῶν, «εἰ ἔγνω», φησὶν,
 «ὅτι εὖρηκα χάριν παρὰ σοί, ἐμφάνισόν μοι σεαυτὸν γνωστῶς ἴδω
 σε»⁷¹. Ἐπειδὴ γὰρ δεδεγμένος πάλαι ἦν τὴν θεϊαν ἐμφάνειαν καὶ
 20 τοῦ κάλλους τὴν δόξαν, οὐκ ἐν ὑποκειμένῳ δέ, παραιτεῖται καὶ
 τοῦτο οἶα τελειότερον. Θεὸς δὲ οὐ κατένευσεν, ὡς πάση νοερᾷ
 ψυχῇ, ὄψει καὶ ἀγγελικῇ ὄν ἀδύνατον καὶ πάσης γνώσεως ὑπερ-
 αἶρον τοὺς ὄρους.

Θεόπτης μὲν γὰρ ἦν καὶ ἐν γνώφῳ ἑώρα Μωσῆς τὸν Θεόν,
 25 πλὴν οὐκ ἐν ὑποστάσει, ἀλλ' ἐν εἶδει καὶ κάλλει νοητῷ χωρὶς ὑπο-
 κειμένου. Οὕτω πέφυκεν ὁράσθαι Θεός, εἶπε τάχα καὶ Μωσῆς καὶ
 Ἡλίας καὶ ἀπαξαπλῶς ὁ θεοπτικώτατος τῶν προφητῶν ὄμιλος.
 Καὶ εἰ διὰ πίστεως περιπατοῦμεν ἐνυποστάτου ἐκ τῶν περὶ Θεοῦ
 θεωρουμένων ὑφισταμένης καὶ ἐκ τῆς ἐξαστραπτούσης δόξης τοῦ
 κάλλους τοῦ προσώπου αὐτοῦ βεβαιωμένης καὶ ἐκ τοῦ εἶδους τῆς
 φαντασίας τοῦ φωτὸς αὐτοῦ τοῦ ὑπερλάμπρου μαρτυρουμένης,

69. Β' Κορ. 5,7.

70. Β' Κορ. 11,6.

Ὁ ἱερώτατος λοιπὸν Παῦλος, ἔχοντας τὴν ἐνυπόστατη πίστη στὸν Θεὸ καὶ τὴν ὑπέρλαμπρη καὶ ὑπέρκαλη, ἀλλὰ βέβαια ἀνυπόστατη, μορφή τοῦ Θεοῦ, ἔλεγε, «ὅτι μὲ τὴν πίστη ζεῖ»⁶⁹, φυσικὰ τὴν ἐνυπόστατη, «καὶ ὄχι μὲ τὴ μορφή» ποὺ θεωρεῖται σὲ συγκεκριμένο ὑποκείμενο, ποὺ δὲν προσφέρει τὴν ἀγέννητη θέωση. Γιατὶ λέγει τὰ ἑξῆς ὁ ἅγιος Μάξιμος: “Αγέννητη θέωση ὀνομάζω τὴν ὡς πρὸς τὴ μορφή ἐνυπόστατη ἔλλαμψη τῆς θεότητος, ἣ ὁποία δὲν ἔχει γένεση, ἀλλὰ φανερῶνεται ἀκατανόητα στοὺς ἄξιους”. “Ὁμως τὸ κάλλος γίνεται ὄρατὸ μέσω τῆς μορφῆς, γιὰ τὸ ὁποῖο κάλλος λέγει τὰ ἑξῆς ὁ μέγας Βασίλειος: “Τί ὑπάρχει πιὸ ἀγαπητὸ ἀπὸ τὸ θεῖο κάλλος;” Καὶ πάλι: “Κάλλος ἀληθινὸ καὶ τὸ πιὸ ἀγαπητὸ καὶ ὄρατὸ μόνο στὸν νοῦ ποὺ ἔχει καθαρθεῖ, εἶναι τὸ κάλλος τῆς θείας καὶ μακάριας φύσεως”. Γι’ αὐτὸ καὶ Παῦλος λέγει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἂν καὶ εἶναι ἄπειρος στὸ λόγο, δὲν εἶναι ὅμως καὶ στὴ γνώση⁷⁰. Καὶ πραγματικὰ ἦταν μέγας στὴ γνώση, μέσω τῆς ὁποίας γνώριζε κατὰ ἓνα μέρος τὸν πάνω ἀπὸ κάθε ἔννοια Θεὸ μὲ νοητὴ θεοπρεπὴ μορφή. Αὐτὴ τὴ μερικὴ γνώση ἔχοντας καὶ ὁ θεόπτης Μωυσῆς καὶ βλέποντας τὴ θεία μορφή, ποὺ δὲν θεωρεῖται σὲ συγκεκριμένο ὑποκείμενο, καὶ τὸ θεῖο κάλλος, λέγει: «ἂν βρῆκα χάρη ἐνώπιόν σου, φανέρωσέ μου τὸν ἑαυτὸ σου μὲ τρόπο ἀντιληπτό, γιὰ νὰ σὲ δῶ»⁷¹. Ἐπειδὴ δηλαδὴ παλαιότερα εἶχε δεχθεῖ τὴ θεία φανέρωση καὶ τὴ λαμπρότητα τοῦ κάλλους τοῦ Θεοῦ, ὄχι ὅμως σὲ ὀρισμένο ὑποκείμενο, ζητεῖ καὶ αὐτὸ ποὺ εἶναι τελειότερο. Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν συγκατατέθηκε, ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον στὴν ὁποιαδήποτε νοερὴ ψυχὴ, ἀκόμα καὶ ἀγγελικὴ, νὰ τὸν δεῖ, καὶ ξεπερνᾷ αὐτὸ τὰ ὅρια κάθε γνώσεως.

Ὁ Μωυσῆς βέβαια ἦταν θεόπτης καὶ ἔβλεπε τὸν Θεὸ μέσα σὲ γνόφο, ἀλλ’ ὅμως ὄχι μὲ ὑπόσταση, ἀλλὰ μὲ μορφή καὶ κάλλος νοητὸ χωρὶς συγκεκριμένο ὑποκείμενο. Ἔτσι βλέπεται ὡς ἀπὸ τὴ φύση τοῦ ὁ Θεός, ὅπως εἶπε βέβαια καὶ ὁ Μωυσῆς καὶ ὁ Ἡλίας καὶ γενικὰ ὁ θεοπτικώτατος ὄμιλος τῶν προφητῶν. Καὶ ἂν ζοῦμε μὲ τὴν ἐνυπόστατη πίστη, ποὺ συνίσταται ἀπὸ τὰ ὅσα θεωροῦμε περὶ Θεοῦ καὶ ἐπιβεβαιώνεται αὐτὴ ἀπὸ τὴν ἀπαστρέπτουσα λαμπρότητα τοῦ κάλλους τοῦ προσώπου αὐτοῦ καὶ μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴ μορφή τῆς φαντασίας τοῦ ὑπέρλαμπρου φωτὸς αὐτοῦ, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν πίστη ποὺ προέρχε-

71. Ἐξ. 33, 13.

καὶ οὐ διὰ πίστεως λόγῳ ψιλῶ ἐν ἀκοῇ συνισταμένης, δι' ἐνυπο-
 στάτου πίστεως περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἶδους⁷² ἐν ὑποκειμένῳ θεω-
 ρουμένου· οὐκ ἔστιν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι χρεία τῆς πίστεως, διὰ
 τοῦτο ᾧδε ἔστιν ἡ ἐνυπόστατος τότε τῆς θείας δόξης τὸ εὐπρεπέ-
 5 στατον εἶδος τρανότερον ὀφθήσεται δεῖ, διὰ τοῦτο νῦν σκιωδέστε-
 ρον. Καὶ ὡς ἂν ὁ Θεολόγος λέγῃ Γρηγόριος· “Ἄλλης ἐξ ἄλλου
 φαντασίας συλλεγομένης εἰς ὃν τι τῆς ἀληθείας ἵνδαλμα”, ὃ εἶδος
 ἐσκιασμένον δηλοῖ. Τότε γὰρ ἔσται τὸ πρόσωπον πρὸς πρόσω-
 10 πον⁷³ καὶ ἡ τοῦ ἐκ μέρους διὰ τὴν ἐμφάνειαν τοῦ τελείου κατάργη-
 σις⁷⁴. Ἄρτι δέ, ὡς ἅγιος Ἀύγουστίνος φησι, τὸ ἐκ μέρους εἶδος
 τοῦ Θεοῦ ἔστιν τὸ συναρπάζον πᾶσαν ψυχὴν λογικὴν τῷ ἔρωτι
 τῆς δόξης αὐτοῦ. Ἐν τούτῳ γὰρ ἐνοειδὴς γίνεται ἡ ψυχὴ καὶ ἐνο-
 ειδῶς μονοειδὲς ἐν τὸ τοῦ Θεοῦ ἀφορᾷ ὑπερκειμένον ἀπόκρυφον.
 Ἐν τῷ εἶδει καὶ τῷ κάλλει καὶ προσώπῳ τούτῳ φαιδρύνεται καὶ
 15 καλλύνεται καὶ ἐναυγάζεται πᾶς νοῦς, φαιδρυνόμενος καὶ καλλυ-
 νόμενος καὶ ἐναυγαζόμενος πνευματικῶς καὶ ὑπερκοσμίως· τού-
 τοις ἀπλοῖ καὶ ὑψοῖ καὶ τῇ ἐκπλήξει δίδωσι τὸ θεωρητικὸν αὐτοῦ·
 τούτοις ἐλλάμπεται μυστικῶς ἡ ψυχὴ, ἡδονῆς τε θείας πληροῦται
 καὶ ἀγαλλιάματος. Καί, ἵνα συνελῶν εἶπω, τούτοις δοξάζονται
 20 καὶ θεοῦνται οἱ τῆς θεαρχίας φιλοθεάμονες καὶ φιλήκοοι καὶ
 Θεοῦ γίνονται φίλοι καὶ ὄπαδοὶ καὶ ἐπόπται, ἔτι γὰρ τῷ σαρκίῳ
 τούτῳ συνδεδεμένοι. Διὰ τούτων δὴ διορῶσι καὶ ἐνοπτρίζονται
 αἰσθήσει νοερᾷ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν καὶ τοῦ
 αἰῶνος ἐκείνου ἐκ μέρους τὴν κατάστασιν, ἣν οὔτ' ὀφθαλμὸς
 25 εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε καρδία ἀνθρώπου κεχώρηκεν⁷⁵.

**Εἰς τό, «Ἱερουσαλήμ οἰκοδομουμένη ὡς πόλις, ἧς οἱ μέτο-
 χοὶ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό· ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαὶ,
 φυλαὶ Κυρίου, μαρτύριον τῷ Ἰσραήλ»⁷⁶.**

γγ'. Ἱερουσαλήμ, “τόπος εἰρήνης” ἐρμηνεύεται, καὶ ἔστι τύ-

72. Β' Κορ. 5, 7.

73. Α' Κορ. 13, 12.

ται ἀπὸ ἀπλὸ λόγο μέσω τῆς ἀκοῆς, τότε ζοῦμε μὲ ἐνυπόστατη πίστη, καὶ ὄχι μὲ ἐκείνη πού στηρίζεται σὲ μορφή⁷² πού θεωρεῖται σὲ ὀρισμένο ὑποκείμενου. Στὸν μέλλοντα αἰῶνα δὲν χρειάζεται ἡ πίστη, γι' αὐτὸ ὑπάρχει ἐδῶ ἡ ἐνυπόστατη. Τότε θὰ φανερωθεῖ λαμπρότερα ἡ εὐπρεπέστατη μορφή τῆς θείας δόξας, γι' αὐτὸ τώρα φαίνεται πιὸ ἀμυδρότερη, καὶ ὅπως λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος: “Συλλέγοντας φαντασίες ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ σὲ κάτι πού εἶναι εἰκόνα τῆς ἀλήθειας”, πράγμα πού δηλώνει τὴ μορφή σκιασμένη. Γιατὶ τότε ἡ ὄραση θὰ εἶναι πρόσωπο πρὸς πρόσωπο⁷³ καὶ ἡ κατάργηση τῆς μερικῆς, ἐπειδὴ θὰ κάνει τὴ φανέρωσή της ἡ τέλεια⁷⁴. Τώρα ὁμῶς, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Αὐγουστίνος, ἡ μερικὴ γνώση τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκείνη πού συναρπάζει κάθε λογικὴ ψυχὴ μὲ τὸν ἔρωτα τῆς δόξας αὐτοῦ. Γιατὶ μ' αὐτὸ γίνεται ἡ ψυχὴ ἐνιαία καὶ βλέπει ἐνιαῖα τὸ ἀπόκρυφο μονοειδὲς ἓνα τοῦ Θεοῦ πού βρίσκεται πάνω ἀπὸ αὐτήν. Μὲ τὴ μορφή καὶ τὸ κάλλος καὶ προσώπο αὐτὸ λαμπρύνεται καὶ ἀποκτᾶ κάλλος καὶ καταφωτίζεται κάθε νοῦς, καταλαμπρυνόμενος καὶ ἀποκτώντας κάλλος καὶ καταφωτιζόμενος κατὰ τρόπο πνευματικὸ καὶ ὑπερκόσμιο. Μὲ αὐτὰ κάνει ἀπλή καὶ ὑψώνει καὶ παραδίδει σὲ ἐκπληξὴ τὴ θεωρητικὴ δύναμη τοῦ νοῦ· μὲ αὐτὰ καταφωτίζεται μυστικὰ ἡ ψυχὴ, καὶ γεμίζει μὲ θεία ἡδονὴ καὶ ἀγαλλίαση. Καί, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, μὲ αὐτὰ δοξάζονται καὶ θεώνονται ἐκεῖνοι πού ἐπιθυμοῦν νὰ βλέπουν καὶ νὰ ἀκοῦν τὴ θεαρχία καὶ γίνονται φίλοι καὶ ὄπαδοὶ καὶ ἐπόπτες τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ βέβαια εἶναι ἀκόμα δεμένοι μὲ τὴ σάρκα αὐτή. Μέσω αὐτῶν βλέπουν καὶ θεωροῦν σὰν μέσα σὲ καθρέφτη μὲ αἴσθησι νοερὴ τὴν ἀπόλαυση τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν καὶ κατὰ ἓνα μέρος τὴν κατάστασι τοῦ αἰῶνα ἐκείνου, τὴν ὁποία οὔτε μάτι ἀνθρώπου εἶδε, οὔτε αὐτὶ ἤκουσε, οὔτε καρδιὰ ἀνθρώπου τὴν ἔχει χωρέσει⁷⁵.

Στό, «Ἱερουσαλήμ πού οἰκοδομεῖται ὡς πόλη, τῆς ὁποίας οἱ μέτοχοι εἶναι συγκεντρωμένοι· γιατί ἐκεῖ ἀνέβηκαν οἱ φυλές, οἱ φυλές τοῦ Κυρίου, μαρτυρία γιὰ τὸν Ἰσραήλ»⁷⁶.

53. Ἱερουσαλήμ ἐρμηνεύεται “τόπος εἰρήνης”, καὶ εἶναι τύπος

74. Α' Κορ. 13, 10.

75. Α' Κορ. 2, 9.

76. Ψαλμ. 121, 3-4.

προς τόπου Θεοῦ, δῆλον δὲ ὅτι ψυχῆς εἰρήνην ἀγούσης τὴν ἐν
 Χριστῷ. Οὐ τῆς τυχούσης δέ ἐστι ψυχῆς εἰρήνην ἄγειν τὴν ἐν
 Χριστῷ καὶ εἰρήνην ὄνομα ἐπικειῖσθαι αὐτῇ, ἀλλὰ τῆς ὡς πόλεως
 οἰκοδομουμένης, τῆς τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον ἐχούσης, ὃν ἐν
 5 Σιών ἔθηκεν ὁ Θεός, ὡς ἡ ὑπόσχεσις, λίθον ἔντιμον⁷⁷. Σιών δέ ἐστι
 τὸ τῆς Ἱερουσαλήμ ἐπανεστηκὸς σκοπευτήριον, ὃ τύπος θεω-
 ρητικοῦ νοὸς ψυχῆς εἰρηνικῆς Ἀλλαχόσε γὰρ οὐκ ἂν εὖροις
 ζητῶν μετεωροπόρον καὶ ὑπεπόπτῃν καὶ τῆς ἀληθείας θεωρητὴν
 νοῦν, ὅτι μὴ ἐν καρδίᾳ εἰρήνην τὴν τοῦ Χριστοῦ δεδεγμένη καὶ
 10 μετασκευασθείση πάσῃ κατάστασιν εἰρηνοχύτου ζωῆς Ψυχὴ τοί-
 νον εἰρήνην ἄγουσα θεῖαν, ἔχουσα τε τὸν ἔντιμον ἀκρογωνιαῖον
 λίθον⁷⁸ καὶ τοὺς κυλιομένους τιμίους λίθους τοὺς ἐν ἱεροῖς γραμ-
 μασι, δι' ὧν λιθόλευστα γίνεται θηρία τὰ εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ ὄρος
 ἀνιέναι σπεύδοντα, καὶ ἄσφαλον, δηλαδὴ τὴν ταπεινώσιν, ἣν
 15 ἐνεργεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν λιθώδη πάρωσιν τῆς καρδίας
 πυρὶ θεῖῳ καῖον καὶ λεαῖνον εἰς πνεῦμα συντετριμμένον καὶ τετα-
 πεινωμένον⁷⁹, καὶ ὕδατα ἐκ τῶν ὑετῶν, τὰ τῷ Σωτῆρι διδόμενα
 ῥεῖν ἐκ τῶν τῆς καρδίας ἡμῶν ποταμῶν, ἔτι τε ξύλα ἄσηπτα εἰς
 ἔνωσιν, λογισμοὺς ἀληθινῆς πράξεως, ἥλους τε καὶ τρύπανον τὸ
 20 τοῦ φόβου ἀγόμενος καὶ πρὸς τὰς θείας ἐντολὰς θίαιον, τόν τε
 ἀρχιτέκτονα θεῖον Λόγον καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν, ἐκείνους εἶπω ὑπὸ
 τὴν ἑαυτοῦ ἐπιστήμην οἰκονομοῦντας δυνάμεις τὰς ψυχικὰς καὶ
 σκευὴ ἀπλῶς τεκτονικὰ, νηστείαν, ἀγρυπνίαν, ψαλμοδίαν, ἀνά-
 γνωσιν, τὰλλα, ἵνα συνελών εἶπω, ὅσα ἡμῖν ὀργανικῶ λόγῳ εἰς
 25 ἀρετῆς τρόπον παρείληπται, καὶ τὸ φοινικοῦν σπαρτίον, τὰ τοῦ
 Θεοῦ ἱερὰ νόμιμα ἐν Γραφαῖς, φῶς τε νοητὸν καὶ ὑπέρολαμπρον
 καὶ ἥλιον, ὅσα ἀντανακλαῖ εἰς ζωὴν ψυχῆς Καὶ καθάπαξ εἰπεῖν, ἡ
 πάντα τὰ αἰσθητῶς ἐπ' οἰκοδομίαν πόλεως λαμβανόμενα ἔχουσα
 θεῖως καὶ πνευματικῶς ψυχῆ, ἐκείνη ἐστὶν Ἱερουσαλήμ νοητὴ καὶ

77. Ἦσ. 28, 16.

78. Ἦσ. 28, 16.

τοῦ τόπου τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τῆς ψυχῆς πού ζεῖ τὴν εἰρήνην πού πηγάζει ἀπὸ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ. Δὲν μπορεῖ ὅμως ἡ ὁποιαδήποτε ψυχὴ νὰ ζεῖ τὴν ἐν Χριστῷ εἰρήνην καὶ νὰ ἔχει τὸ ὄνομα τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ ἐκείνη μόνο πού οἰκοδομεῖται ὡς πόλη, ἐκείνη πού ἔχει τὸν ἀκρογωνιαῖο λίθο, τὸν ὁποῖο ὁ Θεὸς τοποθέτησε στὴ Σιών, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεσή του, λίθο πολύτιμο⁷⁷. Σιών εἶναι τὸ ὑψηλότερο παρατηρητήριο τῆς Ἱερουσαλήμ, τὸ ὁποῖο εἶναι τύπος τοῦ θεωρητικοῦ νοῦ τῆς ψυχῆς πού ζεῖ μὲ εἰρήνην. Γιατὶ σὲ ἄλλο μέρος δὲν θὰ μπορέσεις νὰ βρεῖς καὶ νὰ ζητήσεις, νοῦ πού νὰ πορεύεται στὰ οὐράνια ὕψη καὶ νὰ ἐποπτεύει αὐτὰ καὶ νὰ θεωρεῖ τὴν ἀλήθεια, παρὰ μόνο σὲ καρδιὰ πού ἔχει δεχθεῖ τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστοῦ καὶ μετασκευάσθηκε ὁλόκληρη σὲ μιὰ κατάσταση ζωῆς καταπλημμυρισμένη ἀπὸ εἰρήνην. Ψυχὴ λοιπὸν πού ζεῖ μὲ θεία εἰρήνην καὶ ἔχει τὸν πολύτιμο ἀκρογωνιαῖο λίθο⁷⁸ καὶ τὰ ἱερὰ λόγια τῶν Γραφῶν σὰν πολύτιμα κατεργασμένα κυλιόμενα λιθάρια, μὲ τὰ ὁποῖα λιθοβολοῦνται τὰ θηρία πού προσπαθοῦν νὰ ἀνεβοῦν στὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἄσφαλτο, δηλαδή τὴν ταπείνωση, τὴν ὁποία ἐνεργεῖ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, πού καίει τὴν λιθώδη πύρωση τῆς καρδιᾶς μὲ θεία φωτιὰ καὶ τὴν λειαίνει κάνοντάς τὴν πνεῦμα γεμᾶτο ἀπὸ συντριβὴ καὶ ταπείνωση⁷⁹, ἀλλὰ καὶ τὰ νερὰ ἀπὸ τὶς βροχές, τὰ ὁποῖα ἔχουν δοθεῖ ἀπὸ τὸν Σωτῆρα νὰ ρέουν ἀπὸ τοὺς ποταμούς τῆς καρδιᾶς μας, καὶ ἀκόμα ξύλα πρὸς ἔνωση πού δὲν σαπίζουν, δηλαδή τοὺς λογισμοὺς τῆς ἀληθινῆς πράξεως, καὶ καρφιά καὶ τὸ τρυπάνι τοῦ φόβου τὸ βίαιο γιὰ τὴν ἐργασία τῶν θείων ἐντολῶν, καὶ τὸν ἀρχιτέκτονα θεῖο Λόγο καὶ τοὺς μετὰ ἀπὸ αὐτόν, ἐκείνους ἐννοῶ πού μὲ τὴ σοφὴ καθοδήγησή του ρυθμίζουν σωστὰ τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ ἐργαλεῖα γενικὰ οἰκοδομικά, τὴ νηστεία, τὴν ἀγρυπνία, τὴν ψαλμωδία, τὴν ἀνάγνωσι, καὶ τὰ ἄλλα, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, ὅσα ἔχουν παραληφθεῖ ἀπὸ ἐμᾶς μὲ τὸν ὀργανικὸ λόγο γιὰ τὴν οἰκοδομὴ τῆς ἀρετῆς, καὶ τὸ κόκκινο νῆμα τῆς στάθμης, τοὺς ἱεροὺς δηλαδή νόμους τοῦ Θεοῦ στὶς Γραφές, καὶ φῶς νοητὸ καὶ ὑπέρλαμπρο καὶ ἥλιο, ὅσα ἀντανακλοῦν στὴ ζωὴ τῆς ψυχῆς. Καὶ γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, ἡ ψυχὴ πού ἔχει μὲ τρόπο θεῖο καὶ πνευματικὸ ὅλα τὰ αἰσθητὰ πράγματα πού χρειάζονται γιὰ τὴν οἰκοδομὴ μᾶς πόλεως, αὕτὴ εἶναι νοητὴ Ἱερουσαλήμ

79. Πρὸβλ. Ψαλμ. 50, 19.

ἐκεῖνη ὡς πόλις οἰκοδομεῖται εἰς κατοικητήριον τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ, τῆς ζωοποιουῦ καὶ ἀνάρχου Τριάδος «ἐγώ», φησί, «καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα», πνευματικῶς δηλονότι, «καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν»⁸⁰. ὡς ἂν ἔλεγε· Πόλιν αὐτὸν ποιήσομεν, καὶ πό-
 5 λιν τῷ ὄντι θαυμασίαν τινὰ ἐκτεινομένην εἰς ἄπειρον. Ὅθεν «Ἱε-
 ρουσαλήμ», φησὶν, «οἰκοδομουμένη», οὐκ «οἰκοδομηθεῖσα». Οἶ-
 ος γὰρ ἐστὶν ὁ ἐν αὐτῇ οἰκῶν ἀπερίληπτος, εἰκός ἐστι καὶ αὐτὴν
 ἐκτείνεσθαι εἰς τὸ ἄπειρον. Ἀμέλει τοι διὰ τοῦτο λέγει, «οἰκοδο-
 μουμένη», οὐχὶ «πόλις», ἀλλ' «ὡς πόλις». Ἡ μὲν γὰρ κτίζεται καὶ
 10 πολλῶν τικῶν καὶ ποικίλων συνέλευσις εἰς ἑνὸς ἔργου συντείνει
 συντέλειαν, εἰς ὕψος τε καὶ μῆκος καὶ πλάτος οἰκοδομουμένου
 καὶ κατοικίαν τῆς ἀνάρχου βασιλείας, πόλις καὶ μάλα εἰκότως
 λέγοιτ' ἂν. Ἐπεὶ δὲ τὸ πέρας τῆς οἰκοδομίας δέξασθαι οὐκ οὐκ
 ἐγχωρεῖ διὰ τὴν τοῦ ἀπείρου ἐνοίκησιν, ὅπερ οὐ πόλεως οἰκοδο-
 15 μουμένης ἴδιον, διὰ τοῦτο οὐ πόλις οἰκοδομηθεῖσα, ἀλλ' ὡς πόλις
 οἰκοδομουμένη οὐκ ἀπεικίτως τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν ὠνόμασται,
 ἧς ἐμφανὲς σημεῖον, ὅτι Ἱερουσαλήμ, καὶ ὅτι οἰκοδομουμένη ὡς
 πόλις ἐστὶ, τὸ τοὺς μετόχους αὐτῆς, ἧτοι τὰς δυνάμεις αὐτῆς, ὑπὸ
 τὸ αὐτὸ εἶναι καὶ μὴ διαιρεῖσθαι μήτε μὴν περιπλανᾶσθαι καὶ
 20 ῥέμβεσθαι, ἀλλ' εἰρήνην ἄγειν τὴν ἐν Χριστῷ ἀταράχως τὸ ἐπὶ τὸ
 αὐτὸ καὶ ἐνιαῖον ἐχούσας.

Εἰθ' ὥσπερ ἀπεξεργαζόμενος τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ τῶν τῆς πόλεως
 μετόχων οἰκοδομῆς ἕτερον γνώρισμα· «ἐκεῖ γὰρ ἀνέδησαν αἱ φυ-
 λαί», φησί, «φυλαὶ Κυρίου, μαρτύριον τῷ Ἰσραήλ»⁸¹. Οὓς ἀνωτέ-
 25 ρω μετόχους τῆς ψυχῆς εὗρεν ὁ λόγος, νῦν φυλὰς ὠνόμακεν. Οὐ
 γὰρ ἐαυτῆς εἰσὶν ἔκφυλαὶ τῇ ψυχῇ αἱ δυνάμεις αὐτῆς, αἱ δὴ ἀ-
 πλῶς οὖσαι φυλαὶ ψυχῆς φυλαὶ Κυρίου γίνονται, ἀναβάσεις ἐν
 εἰρηναῇ τῇ ψυχῇ ποιησάμεναι θείας καὶ ὑπερκοσμίους, μαρτύ-
 ριον καὶ θεβαίωσιν τῷ Ἰσραήλ, κῶ ὁρῶντι Θεόν, καθιστῶσαι καὶ
 30 συνεργοῦσαι ἐν πάσαι ἔργον Θεοῦ, τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπὶ

80. Ἰω. 14, 23.

καὶ αὐτὴ οἰκοδομεῖται ὡς πόλη γιὰ νὰ κατοικήσει ὁ Θεὸς τῶν πάντων, ἡ ζωοποιὸς καὶ ἀναρχὴ Τριάδα· γιατί λέγει, «ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας μου θὰ ρθοῦμε», δηλαδή μὲ τρόπο πνευματικό, «καὶ θὰ ἐγκαταστήσουμε μέσα σ' αὐτὸν τὸν τόπο διαμονῆς μας»⁸⁰. σὰ νὰ ἔλεγε· θὰ τὸν κάνομε πόλη, καὶ πόλη πραγματικὰ θαυμαστὴ καὶ ἐκτεινόμενη στὸ ἄπειρο. Γι' αὐτὸ λέγει, «Ἱερουσαλήμ πού οἰκοδομεῖται», καὶ ὄχι πού οἰκοδομήθηκε. Γιατί, ὅπως Ἐκεῖνος πού κατοικεῖ μέσα σ' αὐτὴν εἶναι ἀπερίληπτος, εὐλόγο εἶναι καὶ αὐτὴ νὰ ἐκτείνεται στὸ ἄπειρο· γι' αὐτὸ βέβαια λέγει, «πού οἰκοδομεῖται», ὄχι «πόλη», ἀλλ' «ὡς πόλη». Γιατί, ἀφοῦ αὐτὴ κτίζεται καὶ ἔρχονται πολλοὶ καὶ διάφοροι καὶ συνεργάζονται γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ σὲ ἓνα ἔργο, πού ἐπεκτείνεται σὲ ὕψος καὶ μῆκος καὶ πλάτος καὶ πρὸς κατοικία τῆς ἀναρχῆς βασιλείας, πέρα πολὺ εὐλόγα θὰ μπορούσε νὰ ὀνομαστεῖ πόλη. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀνοικοδόμησις αὐτῆς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τελειώσει ποτέ, ἀφοῦ κατοικεῖ σ' αὐτὴν ὁ Ἄπειρος, πρᾶγμα πού δὲν εἶναι γνώρισμα πόλεως πού οἰκοδομεῖται, γι' αὐτὸ δὲν ἔχει ὀνομαστεῖ ἀδικαιολόγητα ἀπὸ τὴν ἱερὴ Γραφή ὄχι πόλη πού οἰκοδομεῖται, ἀλλὰ «ὡς πόλη πού οἰκοδομεῖται», τῆς ὁποίας ψυχῆς φανερὸ σημάδι, ὅτι εἶναι Ἱερουσαλήμ, καὶ ὅτι οἰκοδομεῖται ὡς πόλη, εἶναι τὸ ὅτι οἱ μέτοχοι αὐτῆς, δηλαδή οἱ δυνάμεις αὐτῆς, εἶναι ἑνωμένες καὶ δὲν διαιροῦνται, οὔτε βέβαια περιπλανιοῦνται καὶ ὄνειροπολοῦν, ἀλλὰ ζοῦν ἀτάραχα μὲ εἰρήνη πού πηγάζει ἀπὸ τὴ χάρις τοῦ Χριστοῦ, συγκεντρωμένες ὅλες μαζὶ καὶ ἑνωμένες.

Ἐπειτα, σὰν πρὸς ὀλοκλήρωση, προσθέτει τὸ ἄλλο γνώρισμα τῆς οἰκοδομήσεως τῶν ἑνωμένων μετόχων τῆς πόλεως, λέγοντας· «γιατί ἐκεῖ ἀνέβηκαν οἱ φυλές, οἱ φυλές τοῦ Κυρίου, μαρτυρία γιὰ τὸν Ἰσραήλ»⁸¹. Ἐκείνους πού παραπάνω ὁ λόγους τοὺς εἶπε μετόχους τῆς ψυχῆς, ἐδῶ τοὺς ὀνόμασε φυλές. Γιατί οἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι ξένες πρὸς αὐτὴν, καὶ αὐτὲς πού εἶναι ἀπλῶς φυλές τῆς ψυχῆς, γίνονται φυλές τοῦ Κυρίου, ἔχοντας κάνει θεῖες καὶ ὑπερκόσμιες ἀναβάσεις μέσα στὴν εἰρηνικὴ ψυχὴ, καθιστάμενες μαρτυρία καὶ ἐπιβεβαίωση γιὰ τὸν Ἰσραήλ, δηλαδή τὸ νοῦ πού βλέπει τὸν Θεό, καὶ συνεργαζόμενες ὅλες στὸ ἓνα ἔργο τοῦ Θεοῦ, τὴ γνώση δηλαδή τοῦ Θεοῦ, καὶ συντείνοντας ὅλες αὐτὲς οἱ νοητὲς φυλές σὲ

81. Ψαλμ. 121, 3-4.

τὸ αὐτὸ πᾶσαι αἱ νοηταὶ συντείνουσαι ἐκεῖναι φυλαὶ οἰκοδομεῖν πόλιν Θεοῦ Παντοκράτορος εἰρηνικὴν καὶ ἁγίαν.

Ἐκεῖ γὰρ τῷ ὄντι ἀνέβησαν ἀναβάσεις αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις, θεοφορούμενον καὶ θεοληπτούμενον διατιθεῖσαι τὸν νοῦν ὁρῶν-
5 τα Θεόν. Ὡς γὰρ τῶν τῆς ψυχῆς φυλῶν ἢ δυνάμεων, διεσκεδα-
σμένης καὶ κειμένης ὑπὸ ἑτερότητα καὶ μερισμόν, μὴ οὐσῶν ἐπὶ τὸ
αὐτό, ἀμήχανον ἀναβάσεις γίνεσθαι καὶ οἰκοδομεῖν τὴν ψυχὴν,
οὐ γὰρ ἔστιν ἐκεῖ εἰρήνης τόπος οὐδὲ Ἱερουσαλήμ οἰκοδομουμέ-
νη, ἵνα τις ἐνίδοιτο τὸ νοερὸν ποῦ, οὕτω συνεληλυθότων τούτων
10 ἐπὶ τὸ αὐτό, ἀνένδεκτον μὴ ἀναβαίνειν ἐκεῖ νοεράς καὶ μεγαλεπη-
βόλους ἀναβάσεις Κυρίῳ, συνηγορούσας καὶ σώζοντας κῶ θεω-
ροῦντι Θεόν ὀπηνίκα δῆτα ἐν εἰρηνικῷ καὶ ἡσυχῶ καταστήματι
ψυχῇ ὡς πόλις οἰκοδομεῖται πνευματικῶς, ἥς οἱ μέτοχοι αὐτῆς,
ἡγουν ὡς αὐτῆς δυνάμεις εἰσὶν ἐπὶ τὸ αὐτό ἐκεῖ ἀναβαίνουσιν
15 ἀναβάσεις Κυρίου αἱ νοεραὶ δυνάμεις καὶ διατίθενται ἐνοειδῶς
καὶ μοναχικῶς συνεισφέρουσαι οὐκ ἀγνῶς συμμαχίαν τῷ θεω-
ροῦντι κῶ Θεόν, τότε καὶ αὐτὸς ὑπόφαλλε τό, «Ἱερουσαλήμ οἰκο-
δομηθεῖσα ὡς πόλις, ἥς οἱ μέτοχοι αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό ἐκεῖ γὰρ
ἀνέβησαν αἱ φυλαί, φυλαὶ Κυρίου, μαρτύριον τῷ Ἰσραήλ»⁸², ἐν
20 Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Περὶ τῶν αὐτῶν.

νδ'. Ἴσως δ' οὖν οὐ σφόδρα ἂν εἶη ἔκτοπον τοῖς εἰρημένοις
καὶ τοῦτο προσθεῖναι. Εἰ ἐπισκιάζειν ἤρξατο γινῶναι βούλοιο σὴν
ψυχὴν τὸ ἀπὸ τῆς εἰρήνης θεῖον φῶς, εἰ γέγονεν εἰ θέλεις εἰδέναι
25 τὴν ψυχὴν Ἱερουσαλήμ οἰκοδομουμένην ὡς πόλιν, εἰ ἐπὶ τὸ αὐτό
εἰσὶν οἱ μέτοχοι αὐτῆς, πρόσεχε· λογισμοὶ καὶ δυνάμεις πάντες
αὐτῆς εἰ πρὸς ἑαυτὰς καὶ πρὸς ἀλλήλας συνῆλθον ἐνοειδῶς καὶ
μονοειδῶς φιλοῦσαι, οὐ πόλις δηρημένως, ἀλλὰ πόλιν συνηρη-
μένως οἰκοδομεῖν εἰ ἀναβαίνουσιν ἐκεῖ ἐν Ἱερουσαλήμ οἰκοδο-

ἓνα κοινό σημεῖο, οἰκοδομοῦν τὴν πόλη τοῦ Παντοκράτορα Θεοῦ εἰρηνική καὶ ἁγία.

Πραγματικὰ ἐκεῖ ἀνέβηκαν οἱ ψυχικὲς δυνάμεις, κάμνοντας θεοφόρο καὶ θεόληπτο τὸν νοῦ πὺν βλέπει τὸν Θεό. Γιατί, ὅπως ὅταν ἡ ψυχὴ εἶναι διασκορπισμένη καὶ διασπασμένη καὶ χωρισμένη σὲ μέρη καὶ οἱ φυλὲς ἢ οἱ δυνάμεις τῆς δὲν εἶναι ἔνωμένες, εἶναι ἀδύνατον νὰ κάμνουν ἀναβάσεις καὶ νὰ οἰκοδομοῦν τὴν ψυχὴ, γιατί δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ τόπος εἰρήνης οὔτε Ἱερουσαλήμ πὺν οἰκοδομεῖται, γιὰ νὰ δεῖ πὺν βρῖσκεται τὸ νοερό, ἔτσι ὅταν αὐτὲς εἶναι συγκεντρωμένες καὶ ἔνωμένες εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ πραγματοποιοῦν ἐκεῖ νοερὲς καὶ μεγαλεπήβολες ἀναβάσεις πρὸς τὸν Κύριο, ὑπερασπίζοντας καὶ σώζοντας τὸν νοῦ πὺν βλέπει τὸν Θεό. "Ὅταν λοιπὸν ἡ ψυχὴ οἰκοδομεῖται πνευματικὰ ὡς πόλη σὲ εἰρηνική καὶ ἡσυχὴ κατάστασι, τῆς ὁποίας οἱ μέτοχοι, δηλαδὴ οἱ δυνάμεις τῆς, εἶναι ἔνωμένες γιὰ τὸν ἴδιο σκοπό, ἐκεῖ οἱ νοερὲς δυνάμεις πραγματοποιοῦν ἀναβάσεις πρὸς τὸν Κύριο καὶ ἐνεργοῦν μὲ ἐνότητα καὶ μὲ μοναδικὸ τὸ σκοπὸ αὐτό, προσφέροντας συνειδητὰ συμμαχία σὸ νοῦ πὺν βλέπει τὸν Θεό, τότε καὶ σὺ νὰ οἰγοψάλλεις τό, «ἢ Ἱερουσαλήμ πὺν οἰκοδομεῖται ὡς πόλη, τῆς ὁποίας οἱ μέτοχοι εἶναι συγκεντρωμένοι καὶ ἔνωμένοι· γιατί ἐκεῖ ἀνέβηκαν οἱ φυλὲς, οἱ φυλὲς τοῦ Κυρίου, μαρτυρία γιὰ τὸν Ἰσραήλ»⁸², μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας.

Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.

54. Ἴσως ὁμως δὲν θὰ ἦταν πολὺ ἄσχετο μὲ τὰ ὅσα ἔχουν λεχθεῖ νὰ προσθέσω καὶ αὐτό. "Ἄν θέλεις νὰ μάθεις ὅτι ἄρχισε νὰ ἐπισκιάζει τὴν ψυχὴ σου τὸ θεῖο φῶς τῆς εἰρήνης, ἂν θέλεις νὰ γνωρίσεις ἂν ἡ ψυχὴ σου ἔγινε Ἱερουσαλήμ πὺν οἰκοδομεῖται ὡς πόλη, ἂν οἱ μέτοχοί τῆς εἶναι συγκεντρωμένοι καὶ ἔνωμένοι γιὰ τὸν ἴδιο σκοπό, πρόσεχε· ἂν δηλαδὴ οἱ λογισμοὶ καὶ ὅλες οἱ δυνάμεις τῆς συγκεντρώθηκαν μὲ ἀγάπη πρὸς τὸν ἑαυτὸ τους καὶ μεταξύ τους μὲ ἐνότητα καὶ μοναδικὸ σκοπὸ νὰ οἰκοδομήσουν πόλη ὅχι διεσπασμένες, ἀλλὰ ἔνωμένες ὅλες μαζί, ἂν ἀνεβαίνουν οἱ φυλὲς τοῦ Κυρίου ἐκεῖ στὴν Ἱερουσαλήμ πὺν οἰκοδομεῖται ὡς πόλη, δηλαδὴ οἱ γενικώτερες δυνά-

82. Ψαλμ. 121, 3-4.

μουμένη ὡς πόλις φυλαὶ Κυρίου, τάχα αἱ γενικώτεραι τῆς ψυχῆς
 δυνάμεις θεῖαι οὖσαι καὶ συνανιούσαι πνευματικῶς τὰς ἀναβά-
 σεις ποιούμεναι, εἰ ταῦτα ἐν σεαυτῷ τελούμενα καθορᾶς, οἰκο-
 δομῶν οὕτω μὴ παύσαιο. Τὸν Χαλάνης πύργον διενθυμοῦ καὶ
 5 τὴν κατ' ἐκεῖνον οἰκοδομὴν καὶ τὴν διαίρεσιν τῶν γλωσσῶν^β καὶ
 γνῶθι ὅτι οὐ πᾶσα οἰκοδομὴ καλὴ καὶ τοῖς ἔξω δοκεῖ Δύο, γε-
 νικῶς φάναι, κτίσεις καὶ ἀναβάσεις ὁρῶνται τοῖς ἔχουσιν ὀφθαλ-
 μούς. Ἡ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ γενομένη καὶ Θεοῦ κατοικήσει, καὶ ση-
 μεῖον ταύτης, ἧς οἱ μέτοχοι αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ αἱ φυλαὶ φυλαὶ
 10 Κυρίου ἐκεῖ ἀναβαίνουσαι μεγάλ' ἄττα καὶ θαύματος πλήρη καὶ
 εἰρήνης ἀγάπης τε καὶ ἀγιασμοῦ τῇ ψυχῇ ἀναγγέλλουσαι καὶ
 αὐτὴν οἰκοδομοῦσαι. Ἡ δ' ἐπὶ κακῷ καὶ ψυχῆς ὀλέθρῳ γιγνο-
 μένη, ἧς γνώρισμα ἀψευδές, διαίρεσις γλωσσῶν νοητῶν καὶ δεινὴ
 σύγχυσις καὶ τὸ πέρας κατοικία τῶν παθῶν, ὡς ἐν τῷ Χαλάνης
 15 πύργῳ σκολοπένδρα. Κατανόει τοίνυν ἀλλήλων τῶν οἰκοδομημά-
 των τὸ διενηνοχὸς καὶ οὐκ ἂν ἀμάρτης βουλόμενος ἐλέσθαι ἐκα-
 τέρων τὸ κρεῖττον. Εἰ μὴ κατὰ καιροὺς καὶ πολλάκις εἰρήνην καὶ
 ἔνωσιν λογισμῶν καὶ νοερὸν φῶς τὰ θάθη κατέχει τῆς καρδίας
 σου, εἰ μὴ ἄρρητος ἡδονὴ ἐκ θεωρίας Θεοῦ ἀναβαίνει εἰς τὴν
 20 καρδίαν σου, εἰ μὴ ἀναζωπύρησις καὶ πνευματικὴ ἐνυπόστατος
 ἐνέργεια ἀειδλύτως κινεῖται ἐκ τοῦ μεσαιτάτου χωρήματος τῆς
 καρδίας σου, ὡς δοκεῖν σε πολλάκις περικεκρατηκέναι σου, ὅταν
 τῶν ἀπὸ καρδίας ἀνωτέρω μελῶν τοῦ σώματος σὺν εὐφροσύνῃ
 καὶ φαιδρότητι νοερᾷ καὶ ὁράσει θαθεῖα καὶ μυστικῇ, εἰ μὴ
 25 μυστηρίων γεύεται σου ἢ ψυχὴ πνευματικῶς ἀλαλήτων, εἰ μὴ
 ἄφραστος χαρὰ καὶ ἐκπληξις ἀνεκνόητος ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐνοειδῶς
 ἐπὶ σὲ ἐνεργεῖται, εἰ τὸν ἀγιασμὸν τοῦ Χριστοῦ ἐνδοθέν σου μὴ
 ἀνατέλλοντα δέχοιο, γνῶθι ὅτι ἡ ψυχὴ σου οὐκ ἔστιν Ἰερουσα-
 λὴμ, οὐδὲ οἰκοδομεῖται ὡς πόλις, οὐδὲ οἱ μέτοχοι αὐτῆς, ἦγον οἱ
 30 λογισμοί, εἰσὶν ἐπὶ αὐτὸ ἐν οὔτε μὴν αἱ φυλαί, αἱ καθολικαὶ δυνά-
 μεις, φυλαὶ Ἰησοῦ γεγονάσιν, οὔτε ἀναβαίνουσιν ἐκεῖ ἐν τῇ ψυχῇ
 διατιθέμεναι ἐξαίσια καὶ μυοῦσαι καὶ συνηγοροῦσαι τῷ νῷ «ἄ
 ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώ-

μεις τῆς ψυχῆς πού εἶναι θεῖες καί πραγματοποιοῦν ὅλες μαζί μέ τρόπο πνευματικό τίς ἀναβάσεις, ἄν βλέπεις νά τελοῦνται αὐτά στόν ἑαυτό σου, μὴ σταματήσεις νά οἰκοδομεῖς ἔτσι. Θυμήσου τόν πύργο τῆς Χαλάνης (Βαβέλ) καί τήν ἀνοικοδόμησι ἐκείνου καί τή διαίρεση (σύγχυση) τῶν γλωσσῶν⁸³ καί μάθε, ὅτι κάθε οἰκοδομή δέν θεωρεῖται καλή καί ἀπό τοὺς ἔξω. Δύο εἰδῶν γενικά οἰκοδομήσεις καί ἀναβάσεις βλέπουν ὅσοι ἔχουν μάτια. Ἡ μία γίνεται μέ καλὸ σκοπὸ καί γιὰ νά κατοικήσει ὁ Θεός, καί σημάδι αὐτῆς εἶναι, τὸ ὅτι οἱ μέτοχοι αὐτῆς εἶναι συγκεντρωμένοι καί ἑνωμένοι γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ, καί οἱ φυλές, οἱ φυλές τοῦ Κυρίου, ἀνεβαίνουν ἐκεῖ ἀναγγέλλοντας στήν ψυχὴ μεγάλα πράγματα καί θαυμαστά, γεμᾶτα ἀπὸ εἰρήνη καί ἀγάπη καί ἁγιασμό, καί οἰκοδομοῦν αὐτήν. Ἡ ἄλλη γίνεται γιὰ τὸ κακὸ καί τὸν ὄλεθρο τῆς ψυχῆς, τῆς ὁποίας γνώρισμα ἀψευδές εἶναι ἡ διαίρεση καί ἡ φοβερὴ σύγχυση τῶν νοητῶν γλωσσῶν, καί στό τέλος γίνεται κατοικία τῶν παθῶν, ὅπως στόν πύργο τῆς Βαβέλ κατοικοῦν οἱ σαῦρες. Βάλε λοιπὸν καλὰ στό μυαλό σου τὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο οἰκοδομημάτων, καί δέν θὰ σφάλεις θέλοντας νά διαλέξεις τὸ καλύτερο ἀπὸ τὰ δύο. Ἄν κατὰ διαστήματα καί πολλές φορές δέν ἐπικρατεῖ σὰ βάθη τῆς καρδιᾶς σου εἰρήνη καί ἑνωσι λογισμῶν καί νοερὸ φῶς, ἄν δέν ἀνεβαίνει στήν καρδιά σου ἀνέκφραστη ἡδονὴ ἀπὸ τὴ θεωρία τοῦ Θεοῦ, ἄν δέν ἐκδηλώνεται μέ διαρκῆ ἀνάβλυση ἀπὸ τὸν ἐσωτερικότατο χῶρο τῆς καρδιᾶς σου ἀναζωπύρωση καί πνευματικὴ ἐνυπόστατη ἐνέργεια, ὥστε νά νομίζεις πολλές φορές ὅτι περικυκλώνει καί τὰ πάνω ἀπὸ τὴν καρδιά μέλη τοῦ σώματος μαζί μέ εὐφροσύνη καί νοερὴ χαρὰ καί ὄραση βαθειὰ καί μυστική, ἄν δέν γεύεται ἡ ψυχὴ σου πνευματικὰ μυστήρια ἀνέκφραστα, ἄν δέν ἐκδηλώνεται μέσα σου ἐνιαία καί ταυτόχρονα χαρὰ ἀνέκφραστη καί ἐκπληξὴ ἀκατανόητη, ἄν δέν συμβαίνει νά ἀνατέλλει μέσα σου ὁ ἅγιος τοῦ Χριστοῦ, μάθε ὅτι ἡ ψυχὴ σου δέν εἶναι Ἰερουσαλήμ, οὔτε οἰκοδομεῖται ὡς πόλη, οὔτε οἱ μέτοχοι αὐτῆς, δηλαδή οἱ λογισμοί, εἶναι συγκεντρωμένοι καί ἑνωμένοι, οὔτε βέβαια οἱ φυλές, οἱ γενικὲς δυνάμεις, ἔγιναν φυλές τοῦ Ἰησοῦ, οὔτε ἀνεβαίνουν ἐκεῖ παρουσιάζοντας στήν ψυχὴ ἑξαισία πράγματα καί μυσταγωγώντας καί δείχνοντας στό νοῦ «ἐκεῖνα πού μάτι δέν εἶδε καί αὐτὶ δέν ἄκουσε καί

83. Γεν. 11, 1-9.

που», τοῦ μὴ Πνεύματος θείου μετόχου, «οὐκ ἀνέβη»⁸⁴. Καὶ σκόπει γέ τοι μὴν οἰκοδομῆς μὲν, πλήν νοητὸν Χαλάνης πύργου, οὗ τέλος καταστροφή καὶ γλωσσῶν νοητῶν διαμερισμὸς καὶ σύγχυσις καὶ τὸ πᾶν ἀπώλεια, ὡς προεῖρηται. Ἐβουλόμην εἰπεῖν τί τὸ
 5 αἴτιον, δι' ὃ οἱ μὲν ὡς πόλιν Ἱερουσαλήμ οἰκοδομουμένην ἔχουσι τὴν σφετέραν ψυχὴν, καὶ τίς ἡ αἰτία τοῦ τῆς Χαλάνης πύργου καὶ οἰκοδομῆς καὶ ἀπώλεια, καὶ τί ἐστὶν ὅτι ἐκείνης μὲν οἱ μέτοχοι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἐπὶ δὲ τοῦ τῆς Χαλάνης πύργου γλωσσῶν διαίρεσις πολυειδής· ἀλλὰ παρήκα τοῦτο, τὸ εὐήκοον τῶν ἀκροατῶν διὰ βρα-
 10 χυλογίαν προμηθεύμενος.

**Εἰς τό, «ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν
 εὐγενεῖς»⁸⁵.**

νέ. Εὐγενεῖς εἶεν ἂν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν, οἱ ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν, ναὶ μὴν καὶ φωτισμῶν καὶ ἐλλάμπσεων τοῦ τῆς δικαιοσύνης νοητοῦ ἡλίου ἐξευγενισθέντες καὶ βελτιωθέντες τῇ θεωρίᾳ καὶ
 15 ἀποβλέψει τῇ πρὸς Θεοῦ καὶ διάνοιαν, οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν⁸⁶, ὧν ἡ καρδιά καὶ ὁ νοῦς ἐμφιλοχωροῦσιν ἐν οὐρανίοις ἀνακτόροις θείοις, οἱ ὁμιλίας ἤξιωμένοι Θεοῦ καὶ παραδεδεγμένοι
 20 νοι θεῖα καὶ τῆς βασιλείας μυστήρια ἄρρητα· σῶμα Χριστοῦ γεγονότες τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους⁸⁷ καὶ αὐτοῦ σύσσωμοι καὶ συγκληρονόμοι καὶ συμμετοχοί⁸⁸, κληρονομίαν ἔχοντες αὐτὸν καὶ Πατέρα τὸν ἐν ὑψίστοις Θεόν, θείας κοινωνοὶ φύσεως⁸⁹ ὑπὲρ λόγον γενόμενοι· οἱ σφραγισθέντες τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ
 25 Πνεύματι⁹⁰, ἐν ᾧ κοινωνοῦνται καὶ ἐν ᾧ ζῶσι καὶ ὀρῶσιν. Ἰμάτια ἐνδεδυμένοι διάλευκα⁹⁰ καὶ οἰκεῖα τοῦ Πνεύματος, χιτῶνας τε χρυσοπάστους, διαλίθους τε καὶ ὑπομαργάρους. Ἐκεῖνοις περικε-

84. Α' Κορ. 2, 9.

86. Ἰω. 1, 13.

85. Ἰωβ 1, 3.

87. Α' Κορ. 12, 27.

στήν καρδιά ἀνθρώπου», πού δέν εἶναι μέτοχος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, «δέν ἀνέβηκαν»⁸⁴. Καί πρόσεχε, ὅτι οἰκοδομεῖς βέβαια, ἀλλ' ὅμως τόν νοητὸ πύργο τῆς Βαβέλ, τοῦ ὁποίου τέλος εἶναι ἡ καταστροφή καὶ ἡ διαίρεση καὶ σύγχυση τῶν νοητῶν γλωσσῶν καὶ γενικὴ ἀπώλεια, ὅπως λέχθηκε προηγουμένως. Ἦθελα νὰ πῶ ποιὰ εἶναι ἡ αἰτία, πού κάποιοι ἔχουν τὴν ψυχὴ τους ὡς πόλη Ἱερουσαλήμ πού οἰκοδομεῖται, καὶ ποιὰ ἡ αἰτία τῆς οἰκοδομῆς καὶ τῆς ἀπώλειας τοῦ πύργου τῆς Βαβέλ, καὶ γιατί οἱ μέτοχοι ἐκείνης εἶναι συγκεντρωμένοι ὅλοι μαζί καὶ ἐνωμένοι, ἐνῶ κατὰ τὴν οἰκοδομὴ τοῦ πύργου τῆς Βαβέλ ὑπάρχει κάθε εἶδους διαίρεση γλωσσῶν· ἀλλὰ ἀπέφυγα νὰ τὸ κάνω, θέλοντας μὲ τὴ βραχυλογία νὰ κάνω τοὺς ἀκροατὲς νὰ μὲ ἀκοῦν μὲ προθυμία.

Στὸ χωρίο, «ἐκεῖνοι ἦταν οἱ εὐγενεῖς ἀπὸ τὰ μέρη πού ἀνατέλλει ὁ ἥλιος»⁸⁵.

55. Εὐγενεῖς ἀπὸ τὰ μέρη πού ἀνατέλλει ὁ ἥλιος θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι ὅσοι ἀπὸ τὰ μέρη τῆς ἀνατολῆς ἐξευγενίστηκαν μὲ τοὺς φωτισμοὺς καὶ τὶς ἐλλάμψεις τοῦ νοητοῦ Ἡλίου τῆς δικαιοσύνης καὶ βελτιώθηκαν μὲ τὴ θεωρία καὶ τὴν ἀνύψωση καὶ προσήλωση τῆς διάνοιάς τους στὸν Θεό, οἱ ὁποῖοι γεννήθηκαν ὄχι ἀπὸ αἵματα γυναικῶν, οὔτε ἀπὸ ἐπιθυμία ἀνδρική οὔτε ἀπὸ ἐπιθυμία σαρκική, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεό⁸⁶, τῶν ὁποίων ἡ καρδιά καὶ ὁ νοῦς εἰσέρχονται στὰ θεῖα οὐράνια ἀνάκτορα, καὶ οἱ ὁποῖοι ἀξιῶθηκαν νὰ συναναστρέφονται καὶ νὰ συνομλοῦν μὲ τὸν Θεὸ καὶ ἔχουν παραλάβει ἀπὸ αὐτὸν θεῖα καὶ ἄρρητα μυστήρια τῆς βασιλείας του· αὐτοὶ ἔχουν γίνει σῶμα τοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιμέρους μέλη του⁸⁷, καὶ σύσσωμοι καὶ συγκληρονόμοι καὶ συμμετοχοὶ του⁸⁸, ἔχοντας κληρονομία αὐτὸν καὶ τὸν Πατέρα τὸν ὑψιστο Θεό, καὶ ἔγιναν κατὰ τρόπο ὑπέρολογο κοινωνοὶ θείας φύσεως⁸⁹. Εἶναι αὐτοὶ πού σφραγίστηκαν μὲ τὸ ἅγιο καὶ ζωοποιὸ Πνεῦμα⁹⁰, μὲ τὸ ὁποῖο ἔρχονται σὲ κοινωνία μεταξὺ τους καὶ μὲ τὸ ὁποῖο ζοῦν καὶ βλέπουν. Φοροῦν ἐνδύματα ὀλόλευκα⁹⁰ ταιριαστά στὸ Πνεῦμα, καὶ χιτῶνες χρυσοποίκιλτους, στολισμένους μὲ πολύτιμους λίθους καὶ μαργαριτάρια. Περικεφαλαία τους καὶ στε-

88. Ἐφ. 3, 6.

89. Β' Πέτρ. 1, 4.

90. Πρβλ. Ἀποκ. 4, 4.

φαλαία καὶ στέφανος, λυχνῖται λίθοι καὶ ἄνθρακες καὶ γένος πᾶν λίθος ἐκλεκτῶν, ἐκεῖνοι ἐσθίουσί τε καὶ πίνουσιν ἐν τῇ βασιλικῇ τραπέζῃ. Οὐκ ἔχει κόρον ἢ βρωσις ἐκεῖνη, οὔτε μὴν τὸ νέκταρ πλησμονήν. Πνεῦμα γάρ εἰσι πάντα καὶ αὐτοὶ πνευματικῶς ταῦτα
5 κομίζονται.

Πάμπολλὰ ἐστὶ ἐν βασιλικαῖς ἐκεῖναις αὐλαῖς τελούμενα ὑπερθαύμαστα. Πῦρ δροσίζον καὶ ἀναζωπυροῦν καὶ ἀγάπης κέντρα ἐν καρδίᾳ κινοῦν, ὕδωρ ζῶν καὶ λαλοῦν καὶ βλύζον ζωῆς αἰδίου νόματα· ἀῆρ εὐωδόπνους καὶ Πνεῦμα τε ζωοπάροχον καὶ
10 φῶς ἐνιαίας αἴγλης τρίφωτον, ἀπλοῦν, ὑπερούσιον. Ἐντεῦθεν γοῦν τοιοῦτοι ὡς θεαταὶ καὶ τρυφηταὶ διέστησαν τῶν κάτω καὶ τοῖς ἄνω συνήφθησαν. Παρεώρακαν τὰ ὁρώμενα καὶ ὄλοι γεγόνασι τῶν νοουμένων. Παρέδραμον τὰ παρατρέχοντα καὶ ἔστησαν μετὰ τῶν μονίμων ἐν στρωμνῇ. Κάτω κεῖνται καὶ περιπολεύουσιν
15 ἄνω· δεσμοῖ τὸ σῶμα καὶ κάτω καθέλκει, νεύει τὸ Πνεῦμα καὶ δεσμὰ λύεται πυρπολούμενα· ἅμα ἐλύθη καὶ ὑπὲρ τοὺς οὐρανούς ἅμα ἀνέπτη· τῆς ἐκπλήξεώς τε καὶ ταχύτητος! Γεγόνασιν ἐνοειδεῖς τῇ πρὸς Θεοῦ ἐνοειδεῖ ἀποβλέψει· ἐμονώθησαν ἀπὸ πάντων τῇ πρὸς Θεοῦ μονοειδεῖ θεωρίᾳ, μετάγονται ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν⁹¹
20 πνεύματος μείζονα, καὶ μεταβαίνουσι ἀπὸ πλοῦτον εἰς πλοῦτον πλείονα καὶ τρυφῶσι τὰ ἄρρητα. Εἶπον ἑαυτοῖς· Εὐγε τοῦ πλούτου τῆς δόξης καὶ τῆς τρυφῆς! Καὶ μεταξὺ τούτου τεθεωρηκότες τῶν προτέρων μείζονα ἐξεπλάγησαν, καὶ ὡς γυμνοὶ πάντων καὶ πένητες σφίσιν αὐτοῖς ἔδειξαν. Πεπήγασιν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν οἰκει-
25 ὅτερον, κεχήνασι τῇ ἐκστάσει καὶ χαρᾷ τὴν καρδίαν αὐτῶν περιέλαβον. Ὅπαδοὶ καὶ συνόμιλοι γίνονται τῷ Βασιλεῖ τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἀγγέλων συγχορευταί, ἐκθαμβοὶ τῇ χύσει τῆς τοσαύτης χάριτος, ὑπερευφραινόμενοι τῇ ἀφράστῳ ἐκεῖνη κληρονομία καὶ ἀφάτῳ φιλανθρωπία. Οὗτοί εἰσιν, ὅσα με γνῶναι, οἱ ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν εὐγενεῖς⁹² ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν⁹³.

91. Β' Κορ. 3, 18.

92. Ἰωβ 1, 3. Ἀποκ. 16, 12.

93. Α' Πέτρο. 4, 11.

φάνι τους εἶναι τὰ ρουμπίνια, οἱ πολίτιμοι πορφυρώδεις λίθοι καὶ κάθε εἶδος ἐκλεκτῶν λίθων, καὶ τρῶνε καὶ πίνουν στὸ βασιλικὸ τραπέζι. Ἡ τροφή ἐκείνη δὲν προξενεῖ κορεσμό, οὔτε βέβαια τὸ νέκταρ δημιουργεῖ χορτασμό. Γιατὶ τὰ πάντα εἶναι πνεῦμα καὶ αὐτοὶ ἀπολαμβάνουν αὐτὰ μὲ πνευματικὸ τρόπο.

Εἶναι πάρα πολλὰ τὰ ὑπερθαύμαστα ποὺ τελοῦνται στὶς βασιλικὲς ἐκεῖνες αὐλές. Φωτιὰ ποὺ δροσίζει καὶ ἀναζωπυρώνει καὶ ἐρεθίζει τὰ κεντριά τῆς ἀγάπης στὴν καρδιά, νερὸ ζωντανὸ ποὺ λαλεῖ καὶ ἀναβλύζει τὰ νάματα τῆς αἰώνιας ζωῆς· ἀέρας εὐωδιαστός καὶ Πνεῦμα ζωοπάροχο καὶ φῶς τρίφωτο ἐνιαίας ἁλμπρότητας, ἅπλο καὶ ὑπερούσιο. Γι' αὐτὸ λοιπὸν αὐτοὶ ἐπειδὴ ἔγιναν θεατὲς καὶ ἀπόλαυσαν ὅλα αὐτὰ, ἀποσπάσθηκαν ἀπὸ τὰ κάτω καὶ ἐνώθηκαν μὲ τὰ ἄνω. Παρέβλεψαν τὰ ὄρατὰ καὶ προσηλώθηκαν ὀλόκληροι στὰ νοητά. Ἔφησαν κατὰ μέρος τὰ πρόσκαιρα καὶ βρῆκαν τὴν ἀνάπαυσή τους στὰ μόνιμα. Βρίσκονται κάτω καὶ περπατοῦν στὸν οὐρανό. Τοὺς ἔχει δεμένους τὸ σῶμα καὶ τοὺς σύρει κάτω, ἀλλὰ κάνει νεῦμα τὸ Πνεῦμα καὶ λύνοντα τὰ δεσμὰ πυρπολούμενα, καὶ συγχρόνως μὲ τὸ λύσιμό τους ἀναβαίνουν πάνω ἀπὸ τοὺς οὐρανούς· ἀλήθεια τί ταχύτητα καὶ τί ἐκπληξη! Ἔγιναν ἐνιαῖοι μὲ τὴν ἐνιαία προσήλωσή τους στὸν Θεό. Ἀπομονώθηκαν ἀπὸ ὅλα μὲ τὴν προσήλωσή τους μόνο στὴ θεωρία τοῦ Θεοῦ· μεταφέρονται ἀπὸ μιὰ πνευματικὴ δόξα σὲ ἄλλη μεγαλύτερη δόξα⁹¹· μεταβαίνουν ἀπὸ πλοῦτο σὲ μεγαλύτερο πλοῦτο καὶ ἀπολαμβάνουν τὰ ἀνέκφραστα. Εἶπαν στὸν ἑαυτὸ τους: Πόσο μεγάλος πλοῦτος δόξας καὶ ἀπόλαυσης. Καὶ βλέποντας ἀνάμεσα σ' αὐτὰ μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ προηγούμενα, κυριεύθηκαν ἀπὸ ἐκπληξη, καὶ ἔδειξαν ὅτι εἶναι γυμνοὶ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ φτωχοί. Ἐμείναν ἀκίνητοι, ἢ καλύτερα γιὰ νὰ τὸ πῶ καταλληλότερα, ἔμειναν μὲ ἀνοιχτὸ τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ἐκπληξη καὶ γέμισε ἡ καρδιά τους ἀπὸ χαρὰ. Γίνονται ἀκόλουθοι καὶ σύντροφοι τοῦ Βασιλιᾶ τῶν δυνάμεων καὶ συμμετέχουν στὸ χορὸ τῶν ἀγγέλων, γεμάτοι ἀπὸ ἐκπληξη γιὰ τὴν ἔκχυση τῆς τόσο μεγάλης χάριτος, νοιώθοντας μεγάλη εὐφροσύνη ἀπὸ τὴν ἀνέκφραστη ἐκείνη κληρονομία καὶ τὴν ἀπερίγραπτη φιλανθρωπία. Αὐτοὶ εἶναι, ὅσο γνωρίζω, οἱ εὐγενεῖς ἀπὸ τὰ μέρη τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου⁹² μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν⁹³.

Ὄταν τὴν θεϊαν ἀληθότητα ἐνοειδῶς ἴδῃ ὁ νοῦς ἐν Χριστῷ,
 «τότε καιρὸς τοῦ σιγαῖν»⁹⁴. καιρὸς γὰρ πόσεως θείου νέκταρος, φι-
 λοφροσύνης τε καὶ ἀγαλλιάσεως πνευματικῆς· καιρὸς μυστικῶν
 θεαμάτων καὶ ὑπερφυῶν πραγμάτων ἀπόλαυσις. Καὶ γὰρ ὁ νοῦς
 5 τότε ἐκφανῶς ὄρα ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου οἴνου ἀκράτου πλη-
 ρες κεράσματος καὶ τὴν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο κλίσειν αὐτοῦ ἐκδηλό-
 τατα θεωρεῖ καὶ γινώσκει σαφῶς ὡς ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκε-
 νώθη⁹⁵. Τῆς γὰρ ἡμῶν χύσεως τῆς ἐκ θείας ἀγαθότητος ὁ πυθμὴν,
 καὶ οἶον εἰπεῖν τὸ βάθος τοῦ πλούτου καὶ τὸ πέρας τῆς χάριτος,
 10 οὐδενίπω εἰς προὔπτον κενωθὲν φανεροῦται κατὰ τὴν παροῦσαν
 ζωὴν, κἂν ὅτι μάλιστα ἔτυχε μείζονος τῆς πρὸς Θεὸν ἀναβάσεως
 καὶ θεώσεως. Τὸ πέρας γὰρ καὶ τὸ τέλειον ἐπίσης πᾶσι τετήρηται
 εἰς τὴν ἀπόλαυσιν, κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα. Οὕπω, κατὰ τὸν
 ἐπιστήθιον, ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα⁹⁶. Καὶ κατὰ τὸν ἱερὸν Παῦλον,
 15 νῦν ἐκ μέρους γινώσκομεν⁹⁷, τότε δὲ ἔσται τὸ τέλειον, ὅτε καὶ σύμ-
 παντες οἱ ἁμαρτωλοὶ μετὰ τῶν δικαίων τοῦ θείου μυστικοῦ ποτη-
 ρίου καὶ τοῦ τέλους τῶν ἐσόπτρων λυθέντων καὶ τῆς ἀληθείας
 προφανῶς ἀποκαλυφθείσης, πίνονται οἶονεῖ, εἰς αἴσθησιν ἐληλυ-
 θότες τοῦ νῦν μυστικῶς ἐπικεκαλυμμένου μυστηρίου. Δίκαιοι μὲν,
 20 ἵνα τελεώτερον εὐφραίνεσθαι ἔχωσι τὴν ἀντιμισθίαν τῆς ἐπὶ Θεῷ
 ἐλπίδος καὶ τῶν ἐναρέτων ἔργων καρπούμενοι περὶ ὧν γέγρα-
 πται· «μεθυσθήσονται ἀπὸ ποιότητος οἴκου σου, καὶ τὸν χερμάρ-
 ρον τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐτούς»⁹⁸, οὓς καὶ ὁ Κύριος εἶρηκεν
 ὅτι ἀνακλινεῖ εἰς τὴν τοῦ πατρὸς βασιλείαν καὶ διακονήσει αὐ-
 25 τοῖς⁹⁹, μεθ' ὧν ὑπέσχετο καὶ τὸ ποτήριον πίνειν καινὸν ἐν τῇ βασι-
 λείᾳ αὐτοῦ καὶ συνευφραίνεσθαι.

Οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ πίνονται εἰς χολὴν πικρίας καὶ εἰς λύπην
 αἰωνίου· καὶ μὲν γε τοσοῦτον πίνονται ὅσον εἰδέναί, οἴου στέρον-
 ται ἐξ ἄρ' ἀβουλίας δυστυχῶς νέκταρος ὑπερηδίστου, οὗ τὴν
 γεῦσιν κατὰ τὸ παρὸν ὁ θεῖος Δαβὶδ παρακαλῶν ἐπιτρέπει, «γεύ-

94. Ἐκκλ. 3, 7.

96. Α' Ἰω. 3, 2.

95. Ψαλμ. 74, 9.

97. Α' Κορ. 13, 9.

“Όταν ὁ νοῦς μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ δεῖ τὴ θεία πραγματικότη-
 τα ἐνιαῖα, «τότε εἶναι καιρὸς γιὰ σωπὴν»⁹⁴. γιὰτὶ εἶναι καιρὸς γιὰ τὴν
 πόση θείου νέκταρος, καιρὸς φιλοφροσύνης καὶ πνευματικῆς ἀγαλ-
 λιάσεως, καιρὸς μυστικῶν θεαμάτων καὶ ἀπόλαυση ὑπερφυσικῶν
 πραγμάτων. Καὶ πραγματικὰ ὁ νοῦς τότε βλέπει καθαρὰ στὸ χέρι
 τοῦ Κυρίου ποτήρι γεμᾶτο μὲ ἀνόθευτο κρασί καὶ θεωρεῖ καθαρότα-
 τα τὴν κλίση αὐτοῦ ἀπὸ τὸ ἓνα στόμα στὸ ἄλλο καὶ γνωρίζει μὲ σα-
 φήνεια ὅτι τὸ κατακάθι του βρῖσκεται ἀκόμα στὸν πυθμένα του⁹⁵.
 Γιατὶ ὁ πυθμένας τῆς θείας ἀγαθότητος, ἀπὸ τὸν ὅποιο χύνεται αὐτὴ
 σὲ μᾶς, καί, ὅπως θὰ μπορῶσαμε νὰ ποῦμε, τὸ βάθος τοῦ πλούτου καὶ
 τὸ πέρασ τῆς χάριτος, σὲ κανένα ποτὲ δὲν φανερώνεται κατὰ τὴν πα-
 ροῦσα ζωὴ μὲ ἀδειασμα τοῦ περιεχομένου τοῦ ποτηριοῦ, κι ἂν ἀκόμη
 πέτυχε αὐτὸς τὴ μεγαλύτερη ἀνάβαση πρὸς τὸν Θεὸ καὶ θέωση.
 Γιατὶ τὸ πέρασ καὶ τὸ τέλει ἔχει φυλαχθεῖ ἐξίσου γιὰ ὅλους γιὰ τὴν
 ἀπόλαυση κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Δὲν ἔγινε ἀκόμα φανερό, σύμ-
 φωνα μὲ τὸν ἐπιστήθιο μαθητὴ, τί θὰ γίνουμε⁹⁶. Καὶ σύμφωνα μὲ τὸν
 ἱερὸ Παῦλο, τώρα μέρος μόνο γνωρίζομε⁹⁷, ἐνῶ τὸ τέλει θὰ φανε-
 ρωθεῖ τότε, ὅταν ὅλοι γενικὰ οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ οἱ δίκαιοι θὰ πιοῦν
 κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ τὸ θεῖο μυστικὸ ποτήρι, ἀφοῦ θὰ ἔχει κα-
 ταργηθεῖ ἡ θεὰ τῆς ἀλήθειας μέσω τοῦ καθρέφτη καὶ θὰ ἀποκα-
 λυφθεῖ αὐτὴ ὀλοφάνερη, καὶ θὰ γνωρίσουν τὸ μυστήριον ποὺ τώρα
 εἶναι μυστικὸ καὶ καλυμμένο. Οἱ δίκαιοι θὰ πιοῦν γιὰ νὰ ἔχουν τελει-
 ότερη τὴν εὐφροσύνη ἀπὸ τὴν ἀνταμοιβὴ τῆς ἐλπίδας τους πρὸς τὸν
 Θεὸ καὶ ἀπολαμβάνοντας τὸν καρπὸ τῶν ἐνάρετων ἔργων τους, γιὰ
 τοὺς ὁποίους ἔχει γραφεῖ: «θὰ μεθύσουν πίνοντας ἀπὸ τὴν ἀφθονία
 τῶν ἀγαθῶν τοῦ οἴκου σου, καὶ θὰ τοὺς ποτίσεις ἀπὸ τὸν χεῖμαρρον
 τῆς τρυφῆς σου»⁹⁸, τοὺς ὁποίους καὶ ὁ Κύριος εἶπε ὅτι θὰ τοὺς βάλλει
 νὰ καθίσουν στὸ τραπέζι τῆς βασιλείας τοῦ Πατέρα του καὶ θὰ τοὺς
 ὑπηρετήσῃ⁹⁹, μαζί μὲ τοὺς ὁποίους ὑποσχέθηκε νὰ πιεῖ ἀπὸ τὸ νέο
 ποτήρι στὴ βασιλεία του¹ καὶ θὰ εὐφραίνεται μαζί τους.

Οἱ ἁμαρτωλοὶ πάλι θὰ πιοῦν χολὴ πικρίας καὶ λύπη αἰῶνια, καὶ
 θὰ πιοῦν βέβαια τόσο, ὅσο γιὰ νὰ αἰσθανθοῦν ποιὸ γλυκύτατο νέ-
 κταρ στεροῦνται ἀπὸ τὴν ἀπερισκεψία τους δυστυχῶς, τὸ ὅποιο ὁ
 θεῖος Δαβὶδ μᾶς προτρέπει νὰ γευθοῦμε κατὰ τὴν παροῦσα ζωὴ,

98. Ψαλμ. 35, 9.

99. Λουκᾶ 12, 37.

1. Ματθ. 26, 29.

σασθε», λέγων, «καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστός ὁ Κύριος»², πρὸς ὃ οὐκ ἐπιστρέφουσι γοῦν οἱ ἁμαρτωλοί· οἱ μέντοι ἐπιστρεφόμενοι, καὶ μὲν τε τῇ ἐντολῇ ὡς εἰκὸς πειθόμενοι, καὶ τὸ ποτήριον ὄρῳσι καὶ κλί-
 5 θεν τῶν κλίσεων, σὺν εὐμενεῖ τῇ χάριτι πίνουνσι καὶ ἀπολαύουσι καὶ τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια γιγνομένως καταγλυκαίνουσι καὶ δῆτα εὐχαριστηρίους μέλπουσιν ᾠδὰς καὶ εἰκότως πρὸς Θεόν, καὶ «τὸ ποτήριόν σου», βοῶντες, «μεθύσκον ἡμᾶς ὡσεὶ κράτιστον», «καὶ τὸ ἔλεός σου» τὸ ἀνεπινόητον νῦν ἤδη ὡς εἰς πυθμένα τινα
 10 καὶ θάθος ἐναποκεείμενα, ὡσπερεὶ τρύξι, «καταδιώξει ἡμᾶς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ὄντως ζωῆς ἡμῶν»³, τῆς μονίμου μελλούσης καὶ ἀθανάτου· ἐπαεὶ γὰρ ἔχοντες τῶν θείων μελλόντων ἀγαθῶν, ἐσόμεθα ἐν αὐτοῖς. Ἀμέλει καὶ τοῦ ἐκατέρωθεν χεύματος τοῦ ἐν χειρὶ Κυρίου ζωοποιοῦ καὶ καινουργοῦ ποτηρίου γευόμενοι, καὶ τού-
 15 του πίνοντες ὁσημέραι, ἐξ ἄρα τοῦ φαινομένου οὐκ ἀπεικίτως νοοῦσι τὸ ἀποκεκρυμμένον καὶ ἐκ τοῦ προχεομένου τεκμαίρονται ἀκολούθως τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ μέλλον ὡς ἐν ἀρραβῶνι τῷ μέρει καταστοχάζονται.

Ὅθεν ὡς δήλου ὄντος ὅτι πλουσίως ἐκεῖσε ἔσσονται οἱ δίκαιοι
 20 ἐν μεθέξει καὶ καθολικώτερον, ὧν ἤδη ἐκ μέρους μετέχουσιν ἔτι τῇ τῆς σαρκὸς προσηλωμένοι παχύτητι καὶ τῷ κάτω ζόφῳ, οὐκ εἴρηται τῷ Δαβίδ, καὶ μάλα σαφῶς, ὡς πίνονται πάντες οἱ δίκαιοι καὶ ἁμαρτωλοί, ἀλλὰ θεὸς ὅπερ τάχα ἀμφίβολον ἦν, εἰ ἄρα πίοιεν οἱ ἁμαρτωλοί, τὸ ὠμολογημένον παρήκεν ὡς πρόδηλον περὶ τῶν
 25 δικαίων εἰπεῖν ὡς πίνονται. Εἰ γὰρ δὴ ἁμαρτωλοὶ πίοιεν, σχολὴ γ' ἂν εἰ οὐχ οἱ δίκαιοι, ὅπερ δῆλον, ἀπάρτι τοσοῦτον ἐμφοροῦνται τοῦ χεύματος, ὡς καὶ εὐφραίνεσθαι καὶ βοᾶν «εὐφρανάς με, Κύριε, ἐν τοῖς ποιήμασί σου καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν σου ἀγαλλιᾶσομαι»⁴, ἔργα δὲ χειρῶν αὐτοῦ λέγων τὸ κρατεῖν καὶ προτεί-
 30 νειν τὸ οἴνου ἀκράτου πλήρες κεράσματος ποτήριον καὶ τὸ κλί-

2. Ψαλμ. 33, 9.

4. Ψαλμ. 22, 5.

3. Ψαλμ. 74, 9.

5. Ψαλμ. 22, 6.

λέγοντας, «γευθεῖτε καὶ μάθετε, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθός»², στὸ ὁποῖο ὅμως οἱ ἁμαρτωλοὶ δὲν στρέφονται, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ στρέφονται καὶ ὑπακούουν στὴν ἐντολή, καὶ τὸ ποτήρι βλέπουν καὶ αἰσθάνονται τὴν κλίση τοῦ ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο μέρος³, καὶ πίνουν καὶ ἀπὸ τὰ δυὸ μέρη τοῦ μὲ εὐγνωμοσύνη καὶ ἀπολαμβάνουν καὶ τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς καταγλυκαίνουν πραγματικὰ καὶ δικαιολογημένα ἀναπέμπουν εὐχαριστήριους ὕμνους πρὸς τὸν Θεό, ἀναφωνώντας, «τὸ ποτήρι σου μᾶς μεθάει σὰν τὸ δυνατὸ ἀνόθευτο κρασί»⁴, «καὶ τὸ ἔλεός σου» τὸ ἀκατανόητο ποὺ τώρα εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο κρυμμένο στὸν πυθμένα καὶ στὸ βάθος αὐτοῦ σὰν τὸ κατακάθι, «θὰ μᾶς καταδιώξει ὅλες τὶς μέρες τῆς πραγματικῆς ζωῆς μας»⁵, τῆς μελλοντικῆς, τῆς μόνιμης καὶ ἀθάνατης· γιατί θὰ τὰ ἔχομε αἰώνια τὰ θεῖα μελλοντικὰ ἀγαθὰ καὶ θὰ τὰ ἀπολαμβάνομε. Καὶ καθὼς αὐτοὶ γεύονται τὸ κρασί ποὺ χύνεται καὶ ἀπὸ τὶς δυὸ μεριές τοῦ ζωοποιοῦ καὶ καινοποιοῦ ποτηρίου ποὺ κρατᾶει τὸ χέρι τοῦ Κυρίου καὶ πίνουν ἀπὸ αὐτὸ κάθε μέρα, εὐλόγα ἀπὸ αὐτὸ ποὺ βλέπουν ἐννοοῦν καὶ τὸ κρυμμένο στὸ βάθος αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ αὐτὸ ποὺ χύνεται συμπεραίνουν γιὰ αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει στὸ βάθος, καὶ ἀπὸ τὴ μερικὴ αὐτὴ ὑπὸ μορφὴ ἀρραβώνα πρόγευση φαντάζονται τὴ μελλοντικὴ.

Ἐπειδὴ λοιπόν, ὅπως εἶναι φανερό, οἱ δίκαιοι θὰ ἀπολαύσουν ἐκεῖ πλούσια καὶ καθολικώτερα αὐτὰ ποὺ ἤδη ἀπολαμβάνουν ἓνα μέρος τους ἐνῶ βρίσκονται ἐδῶ καὶ εἶναι ἀκόμα δεμένοι στὴν παχύτητα τῆς σάρκα καὶ ζοῦν μέσα στὸ σκοτάδι αὐτοῦ τοῦ κάτω κόσμου, γι' αὐτὸ δὲν λέχθηκε ἀπὸ τὸν Δαβίδ, καὶ πολὺ σωστὰ, ὅτι θὰ πιοῦν ὅλοι, οἱ δίκαιοι καὶ ἁμαρτωλοί, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀνέφερε ἐκεῖνο ποὺ μᾶλλον ἦταν ἀμφίβολο, τὸ ἂν δηλαδή θὰ πιοῦν οἱ ἁμαρτωλοί, παρέλειψε τὸ ὁμολογημένο ὡς ὀλοφάνερο, τὸ νὰ πεῖ δηλαδή ὅτι θὰ πιοῦν καὶ οἱ δίκαιοι. Ἄν δηλαδή θὰ πιοῦν οἱ ἁμαρτωλοί, εἶναι περιττὸ νὰ πεῖ τὸ ἂν θὰ πιοῦν οἱ δίκαιοι, πράγμα ποὺ εἶναι ὀλοφάνερο, ἀφοῦ αὐτοὶ ἀπὸ τώρα ἀπολαμβάνουν μὲ τόση ἀφθονία αὐτὸ ποὺ ξεχειλίζει ἀπὸ τὸ ποτήρι, ὥστε καὶ νὰ εὐφραίνονται καὶ ἀναφωνοῦν «μᾶς γέμισες μὲ εὐφροσύνη, Κύριε, μὲ τὰ δημιουργήματά σου καὶ μὲ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου γεμίζω ἀπὸ ἀγαλλίαση»⁶, ὡς ἔργα τῶν χειρῶν τοῦ ἐννοώντας τὸ ὅτι κρατεῖ καὶ προτείνει τὸ ποτήρι τὸ γεμᾶτο ἀπὸ ἀνέ-

6. Ψαλμ. 91, 5.

νειν τοῦτον λίαν φιλανθρώπως ἐκ τούτου εἰς τοῦτο⁷ καὶ τὸ τηρεῖσθαι τὸν ἐν αὐτῷ τρυγίαν κατὰ τὸν μέλλον· νῦν δὲ αὖθις βοῶσι καὶ μεθυσκόμενοι, «τὸ ποτήριόν σου», πρὸς τὸν Θεόν, «μεθύσκον ἡμᾶς ὡσεὶ κράτιστον»⁸ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ τὰ λοιπά.

5 Ἄσω τῷ ποιήσαντί με καὶ αἰνέσω σε, Ὑψιστε, ἐκχέοντα ἐπ' ἐμὲ τὰ ἐλέη σου χάριτι· νύττει με, φιλοψυχότατε, ὑπεράγαθε βασιλεῦ, δάκτυλός σου ὁ ἱερός ἐν τῷ τῆς καρδίας μου μεσαιτάτῳ, ὡς σὺ «ὁ ποιῶν θαυμάσια» καὶ ἐξαίσια «μόνος»^{8α} ἐπίστασαι, καὶ διεγειρόμενον ὡς εἰκὸς τὰ τῆς ἁγίας σου χειρὸς γράμματα ἐν δίβλω
10 ζωῆς τῷ θειοτάτῳ σου Πνεύματι διακεμένως παρασκευάζεις ὄραν καὶ τῆς γε χειρὸς σου τὸ ὑπὲρ ἔκπληξιν κάλλος φαντάζεσθαι αἰσθήσει οἰκειῶς νοερᾷ καὶ πάντα πλήρη εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς μυστικῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Ἔστιν εἰρήνη, μᾶλλον δοκοῦσα ἢ οὖσα, σώματος εὐπαθοῦν-
15 τος, ἢ πολὺν ὄχλον ἐγείρει κατὰ τῆς ψυχῆς, εἰ τύχοι καὶ πρὸς ὄραν ἡρεμίαν δῆθεν ὑποκρινομένη. Καὶ ἔστιν εἰρήνη αἰσθήσεως ἐγκλωμῷ καὶ φυγῇ τῇ ἐκ πάντων καὶ ἡσυχία ἐφεπομένης ἀλλὰ γοῦν καὶ αὕτη, εἰ καὶ ἀσυγκρίτως καλλίων τῆς πρώτης, τέως ὀλιγοχρόνιος πέφυκε· τῆς γάρ τοι ψυχῆς ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ ὄχλουμέ-
20 νης, συμπάσχειν ὡς ἂν καὶ διοχλεῖσθαι καὶ τὸ σῶμα καὶ ὀλικῶς ὁ ἄνθρωπος πέφυκεν. Ἔστι δ' ἀνωτέρω τούτων εἰρήνη τρίτη αἰσθήσεων καὶ ψυχῆς, ἐν ἡσυχίᾳ τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων καὶ τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, δι' ἀγωγῆς καὶ σπουδῆς ἀστείας ἐπιγινομένη, ὅτ' ἔστι καὶ προσεύξασθαι καθαρώτερον καὶ θρηνησαι ἡδύτερον καὶ
25 τοῖς θείοις λόγοις ὁμιλῆσαι μεθ' ἡδονῆς ἀλλ' οὕτω ἀκμὴν τὸ τέλος τῆς εἰρήνης τοῦτο. Ὡς γὰρ αὐλητὴν ἢ κιθαρωδὸν τῶν ἀμηχάνων διηνεκῶς διαμένειν ἐπὶ τῶν αὐλημάτων· μᾶλλον μὲν οὖν τῶν ἀναγκαίων αὐτοῦς καὶ κόπου ταῖς χερσὶν ὑπομεῖναι καὶ τινος ἀσθενείας ἀφορμὴ προσπεσοῦσα, ἢ περίστασις οἰουδήποτε πά-
30 θους, τὸν αὐλητὴν ὡς μὴ αὐλεῖν, καὶ τὸν κιθαρωδὸν μὴ ἐνεργεῖν

7. Ψαλμ. 74, 9.

8. Ψαλμ. 22, 5.

ρωτο κρασί, καὶ τὸ ὅτι γέρνει αὐτὸ μὲ μεγάλη φιλανθρωπία πρὸς τὸ ἓνα μέρος καὶ πρὸς τὸ ἄλλο⁷ καὶ τὸ ὅτι φυλάγει τὸ ὑπόλειμμα αὐτοῦ γιὰ τὸν μέλλον. " Ἄλλοτε πάλι φωνάζουν μεθυσμένοι πρὸς τὸν Θεό, «τὸ ποτήρι σου μᾶς μεθάει σὰν δυνατὸ ἀνέρωτο κρασί»⁸ μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ λοιπά.

Θὰ ὑμνήσω ἐσένα τὸν Δημιουργό μου καὶ θὰ σέ δοξολογήσω, " Ὑψιστε, πὺ χύνεις ἐπάνω μου τὰ ἔλέη σου μὲ τὴ χάρη σου. Μὲ ἀγγίζεις, φιλοψυχότατε, ὑπεράγαθε Βασιλιά μου, τὸ ἱερὸ δάχτυλό σου στὸ ἐσωτερικότατο μέρος τῆς καρδιᾶς μου, ἔτσι πὺ σὺ γνωρίζεις, «σὺ πὺ ὁ μόνος κάμνεις θαυμαστὰ» καὶ ἔξαισια «ἔργα»^{8α}, καὶ διεγείροντάς με, ὅπως εἶναι εὐλόγο, μὲ προετοιμάζεις μὲ τὸ πανάγιο Πνεῦμα σου νὰ βλέπω τὰ γράμματα τοῦ ἁγίου χειροῦ σου γραμμένα στὸ βιβλίον τῆς ζωῆς καὶ νὰ φαντάζομαι τὸ πᾶν ἀπὸ κάθε ἐκπληξη κάλλος τοῦ χειροῦ σου ὅπως αὐτὸ πρέπει σὲ αἴσθησι νοερῇ καὶ ὅλα νὰ τὰ βλέπω γεμᾶτα ἀπὸ εὐφροσύνη καὶ χαρὰ μυστικὴ μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας.

Ἐπάσχει εἰρήνη, φαινομενικὴ μᾶλλον παρὰ πραγματικὴ, ὅταν τὸ σῶμα καλοπερνᾷ, ἢ ὁποῖα δημιουργεῖ μεγάλη ἐνόχλησι στὴν ψυχὴ, καὶ ἂν ἀκόμα συμβαίνει πρὸς στιγμὴ νὰ ὑποκρίνεται δῆθεν ἡρεμία. Καὶ ὑπάσχει εἰρήνη πὺ ἔρχεται μὲ τὸν ἀποκλεισμό τῆς αἰσθήσεως, τὴ φυγὴ ἀπὸ ὅλα καὶ τὴν ἡσυχία· ἀλλὰ βέβαια καὶ αὕτη, ἂν καὶ εἶναι ἀσύγκριτα καλύτερη ἀπὸ τὴν πρώτη, συνήθως διαρκεῖ πολὺ λίγο· γιατί, ὅταν ἡ ψυχὴ ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὸν λογισμό, εἶναι φυσικὸ νὰ ὑποφέρει μαζί της καὶ νὰ ἐνοχλεῖται καὶ τὸ σῶμα καὶ ὁλόκληρος ὁ ἄνθρωπος. Ἐπάσχει ὅμως τρίτη εἰρήνη, ἀνώτερη ἀπὸ αὐτές, τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς ψυχῆς, πὺ δημιουργεῖται ὅταν ἡσυχάζουν οἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς καὶ ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος μετὰ ἀπὸ ἄσκησι καὶ πρέπουσα φροντίδα, κατὰ τὴν ὁποῖα μπορεῖ καὶ νὰ προσευχηθεῖ καὶ καθαρότερα καὶ νὰ θρηνηθεῖ γλυκύτερα καὶ νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ εὐχαρίστησι μεγάλη μὲ τὰ θεῖα λόγια, ἀλλὰ καὶ πάλι αὐτὸ δὲν εἶναι ἡ τέλεια εἰρήνη. Γιατί, ὅπως ἐκεῖνος πὺ παίζει αὐτὸ ἢ κιθάρα εἶναι ἀδύνατον νὰ συνεχίσει τὸ παίξιμο ἀδιάκοπα, ἀλλὰ μᾶλλον ἢ ἐπειδὴ θὰ κουραστοῦν τὰ χέρια του, ἢ ἐπειδὴ θὰ τοῦ συμβεῖ κάποια ἀφορμὴ ἀσθένειας, ἢ οἴποιοδῆποτε ἄλλο πάθημα, θὰ ὑποχρεωθεῖ ὁ αὐλητῆς

8α. Ψαλμ. 71, 18.

συντόμως ἐποίησε, οὕτω καὶ ψυχῆς τὰς τῆς σφετέρας οὐσιώδεις
 τῶν δυνάμεων ἁρμονίας διαθεμένης, οὐ παντάπασι μένει τὸ ἄτρε-
 πτον μετ' αὐτῆς, ἀλλ' ὑποχαλάται, ἄκοντί τε ἐκόντι, θυμῷ ὑπό τι-
 νος ὄποθεν δὴ συμπεσόντος, ἢ καὶ φιλοτρεπτότης καὶ ἀκηδία, οἷα
 5 τῶν κτισμάτων ἐν καὶ συμπεφυκυῖα σώματος παχεῖ τε καὶ τρα-
 χεῖμω παρὰ δόξαν πως. Ὀπηνίκα δὲ τὴν τοῦ πάντα κτίσαντος ἀ-
 κτίστου παρουσίαν εἰσδέξεται χάριτι καί, κοινωνήσας τοῦ ἀτρέ-
 πτου καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος, θαυμαστοῦται, ζωοῦται ἀλλοίαν
 ζωὴν καὶ ζωοποιηθεῖσα πεφυκότως τοῦ τε Πνεύματος τῷ ζωο-
 10 ποιῷ καὶ ὡς ζωῆς ὑπερφουῦς ἀπολαύει καὶ γιγνομένως ἀτρέ-
 πτου· καὶ δὴ ὥσπερ ζῆ διὰ τὴν ζωοποιὸν δύναμιν, οὕτω καὶ ὄρα,
 ὅτι καὶ φῶς τὸ ζωοποιῶν καὶ χαίρει δῆτα ὄρωσα τὰ τοῦ ὑπὲρ
 φύσιν ὑπερφυῶ, εἰρηνεύει «εἰρήνην ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν»⁹,
 διὰ τὴν ὑπὲρ νοῦν ἐσαῦθις τοῦ ὑπὲρ νοῦν ζωοποιοῦ ζωοποιήσιν
 15 καὶ φωτισμὸν καὶ ὄρασιν καὶ τὴν τῶν ὄρωμένων μυστικῶς χαρὰν.
 Οὐ τρεπομένη τ' ὄλον, οὐδὲ κόπον ὑφισταμένη, οὐδὲ τὰς πάγας
 καὶ ἐπιβουλάς προσέχουσα τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' ἀεικινήτως Θεοῦ
 ὄρωσα καὶ τὰ περὶ Θεοῦ, ὅπωςισοῦν θελήσει αὐτῆς οὐδαμῶς,
 ἀλλὰ δυνάμει καὶ κινήσει, εἴποι μοι δ' ἂν ὅτι καὶ θελήσει τοῦ θεί-
 20 ου καὶ ἀκαμάτου Πνεύματος ἐν καρδίᾳ ἐνεργητικῶς καὶ ἐνυπο-
 στάτως, οὐχ ὡς ἂν τις εἰκάσας, ἀλλὰ ὡς αὐτὸ μόνον τὸ Πνεῦμα
 ἐπίσταται, τὸ τὰ βάθη ἐρευνῶν καὶ γινῶσκον τοῦ Θεοῦ¹⁰, καὶ τοὺς
 αὐτοῦ μετόχους μνεῖ αἰσθήσει ψυχῆς. Ἔως τοίνυν ἐπιμελῶς ἔχο-
 μεν τοῦ ἀνάπτειν ἐφ' ἡμᾶς αὐτοῦς καὶ μὴ σβεννύειν ἐπισφαλῶς
 25 τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος δι' ἡσύχου ἀγωγῆς, ἀγιωσύνης τε,
 ἐσμὲν πλήρεις εἰρήνης τῆς ἐν Θεῷ τῇ Τριάδι ἀρρήτου καὶ ὑπερ-
 φουῦς, καὶ τότε ἄγομεν ὄντως ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἀγάπῃ καὶ
 προσευχῇ εἰρήνην σώματος καὶ πνεύματος καὶ ψυχῆς ἀκαμάτως,
 ὡς εἴρηται. Ἡ γὰρ μετὰ κόπου εἰρήνη, οὕτω εἰρήνη τελεία, ἀλλὰ

9. Φιλιπ. 4, 7.

νά μὴ παίζει τὸν αὐλό του, καὶ ὁ κιθαριστὴς νά μὴ παίζει τὴν κιθάρα του, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ποὺ ρυθμίζει τὶς οὐσιώδεις ἀρμονίες τῶν δυνάμεών της, δὲν μπορεῖ νά παραμείνει γιὰ πάντα ἀμετάβλητη, ἀλλὰ ἀπονοῦν οἱ δυνάμεις της, εἴτε τὸ θέλει εἴτε ὄχι, ἀπὸ κάποιο θυμὸ ποὺ τῆς ἔτυχε, ἢ λόγῳ τῆς εὐκόλης μεταβολῆς της, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀκηδία, ἀφοῦ καὶ αὐτὴ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κτίσματα καὶ εἶναι κατὰ τρόπο παράδοξο ἐνωμένη μὲ σῶμα ὑλικὸ καὶ τραχύ. "Ὅταν ὅμως μὲ τὴ βοήθεια τῆς χάριτος δεχθεῖ μέσα της τὴν παρουσίαν τοῦ Ἀκτιστοῦ ποὺ ἔκτισε τὰ πάντα, καὶ γίνῃ κοινωνὸς τοῦ ἀμετάτρεπτου καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος, τότε γίνεται θαυμαστή, ἀποκτᾷ μὲ διαφορετικὴν ζωὴν, καὶ ἀφοῦ ζωοποιηθεῖ σύμφωνα μὲ τὴ φύσιν τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος, ἀπολαμβάνει ἀληθινὰ ζωὴν ὑπερφυσικὴν καὶ ἀμετάβλητην. Καὶ πραγματικὰ, ὅπως ζεῖ μὲ τὴ ζωοποιὸν δύναμιν ποὺ δέχεται, ἔτσι καὶ βλέπει, γιὰ τὴν ζωοποιὸν αὐτὴν δύναμιν εἶναι καὶ φῶς, καὶ χαίρεται ἀσφαλῶς βλέποντας τὰ ὑπερφυσικὰ τοῦ Ὑπερφυσικοῦ, εἰρηνεύει «μὲ μὴ εἰρήνην ποὺ ξεπερνᾷ κάθε νοῦ»⁹, ἕξαιτίας καὶ πάλιν τῆς πάντων ἀπὸ κάθε νοῦ ζωοποίησης καὶ τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς θέας καὶ τῆς χαρᾶς ἐκείνων ποὺ βλέπει μυστικὰ μὲ τὴ χάριν τοῦ πάντων ἀπὸ τὸ νοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος. Δὲν μεταβάλλεται τότε καθόλου, δὲν αἰσθάνεται κόπο, οὔτε προσέχει τὶς παγίδες καὶ τὶς ἐπιβουλὰς τοῦ διαδόλου ἐχθροῦ, ἀλλὰ βλέπει διαρκῶς τὸν Θεὸν καὶ τὰ γύρω ἀπὸ τὸν Θεόν, χωρὶς τὴν παραμικρὴν δικὴν τῆς θέλησιν, ἀλλὰ μὲ τὴν δύναμιν καὶ τὴν κίνησιν, καὶ θὰ μπορούσα νὰ πῶ καὶ μὲ τὴν θέλησιν τοῦ θείου καὶ ἀκούραστου Πνεύματος ποὺ ὑπάρχει μέσα στὴν καρδιά καὶ ἐνεργεῖ πραγματικὰ, ὄχι ὅπως θὰ μπορούσε νὰ φανταστεῖ κανεὶς, ἀλλὰ ἔτσι ὅπως αὐτὸ μόνον τὸ Πνεῦμα γνωρίζει, ποὺ ἐρευνᾷ καὶ γνωρίζει τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ¹⁰, καὶ μυεῖ ἐκείνους ποὺ τὸ μετέχουν μὲ αἴσθησιν τῆς ψυχῆς. "Ὅσο λοιπὸν φροντίζομε νὰ ἀνάβῃ μέσα μας καὶ νὰ μὴ σβῆνῃ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν κινδύνων ἢ χάριν τοῦ Πνεύματος μὲ ἡσυχαστικὸν τρόπο ζωῆς καὶ μὲ ἀγιωσύνην, εἴμαστε γεμᾶτοι μὲ τὴν ἀνεκφραστὴν καὶ ὑπερφυσικὴν εἰρήνην τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ, καὶ τότε ζοῦμε πραγματικὰ μὲ ταπεινοφροσύνην καὶ ἀγάπην καὶ προσευχὴν χωρὶς κόπον τὴν εἰρήνην τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς, ὅπως ἔχει λεχθεῖ. Γιατὶ ἡ μὲ κόπον εἰρήνην, δὲν εἶναι ἀκόμα εἰρήνη τέλεια, ἀλλὰ πρόξενον

10. Α' Κορ. 2, 10.

τελείας πρόξενος ἢ μέντοι τελεία, κατὰ τὰ ἀποδοθέντα, τελεῖται κόπου τελέως χωρὶς σωματικοῦ ἐν καταπαύσει τελείου σαββατισμοῦ καὶ ἀναπαύσει τῇ ἐν Χριστῷ.

Διαγνούς, ὧ οὔτε, ὅπως μὴ ὦν ἐγένου, καὶ τὸν ποιήσαντα καὶ 5 πλάσαντά σε καταμαθὼν εὐμαθῶς καὶ τὴν αἰτίαν τῆς εἰς τὸ εἶναί σε παρόδου διαθρήσας ἀπροοδεύτως κίνησιν, εἰ φρονεῖς εὖ, ἐρωτικῶς ὅλον σαυτὸν μετὰ γιγνομένων τῶν διαθέσεων πρὸς τὸν γλυκύτατον Ἰησοῦν καὶ Θεόν, τὸν δημιουργὸν καὶ κτίστην σου, καὶ πρᾶξιν καὶ μὲν καὶ πρὸς θεωρίαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ ταύτην 10 γὰρ ζῶν πρακτικῶς τε καὶ θεωρητικῶς πολλῶν χαρισμάτων Θεοῦ καὶ θεὸς γενήσῃ καὶ πνευματικὸς καὶ ὅλως ὁμοιος, σὺ τὸ κτίσμα, τῷ κτίσαντι, συνευφραινόμενος αἰωνίως τῷ Κυρίῳ σου καὶ Πατρί σου ἐν καταπαύσει ἔρωτος Θεοῦ καὶ ἀναπαύσει τῇ ἐν Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αἰῶνας αἰώνων ἐξιστάμενος ἀπὸ πάντων τῶν 15 ὄρωμένων. Ἀμήν.

νς: "Ὅταν ἐώρακα, ἤγουν διέγνων, ὄψει νοερά πόθεν τε ὦδε προῆλθον οὕτω θαυμαστῶς καὶ πῆ καταλήγω καὶ τὸ τρίτον τὸν ἀγαγόντα με καὶ φέροντα καὶ καταλήξοντά με φαντάζομαι καὶ τὸν ἄρρητον Πατέρα διανοοῦμαι καὶ τὴν αὐτοῦ ἀγάπην οὐκ οὐκ 20 πάμπαν ἀγνοῶ· καὶ ἀκολουθῶς τοῦ περὶ ἐμέ σκοποῦ τὸ μυστήριον ἐνοπτρίζομαι ἀμωσγέπως "Ὅθεν δῆτα καὶ εὐφραίνομαι τοῖς τρισὶ τουτισὶ πόσον ἂν εἰπεῖν ἔχοι τις ἀλλὰ τὴν ἡλικίην οἷαν εὐφροσύνην ἀνάλογος πολλάκις διαδέχεται λύπη, κατανοοῦντά με ἀναμφηρίστως ἀναξίως τῆς κλήσεώς μου πολιτευόμενον. "Ἐπειθ' 25 οὕτω θεωρῶν ὅπως σου τὴν ἀπρόσιτον δόξαν μοι δεικνύεις διὰ τῆς κτίσεως καὶ τὴν ἄφατον εἰς ἐμέ σου ἀγάπην, διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς σου Υἱοῦ, κατανοῶν ὅπως μοι ἐμφανίζεις, καὶ τὴν ἄρρητόν σου καὶ ὑπερφυσῆ ἔνωσιν τὴν πρὸς ἐμέ γινώσκων, ὅπως μοι παριστάνεις ἐν πνευματικῇ ἀφράστῳ μετοχῇ ἀει- 30 βλύτῳ, σφόδρα θαυμάζω τὴν δόξαν σου καὶ εἰς τὸν πρὸς ἐμέ σου

τῆς τέλειαις εἰρήνης. Τὴν τέλεια ὅμως εἰρήνη, σύμφωνα μὲ τὰ ὅσα λέχθησαν, τὴ ζεῖ κανεῖς χωρὶς καθόλου σωματικὸ κόπο, μέσα στὴν κατάπαυση τοῦ τέλειου σαββατισμοῦ καὶ τὴν ἀνάπαυση πού παρέχεται ἀπὸ τὸν Χριστό.

Ἄφοῦ λοιπόν, ἀνθρώπέ μου, κατανοήσεις ὅτι ἦρθες στὴν ὑπαρξη ἐνῶ δὲν ὑπῆρχες, καὶ γνωρίσεις καλὰ τὸν Ποιητὴ καὶ Πλάστη σου καὶ σκεφθεῖς καλὰ τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία Αὐτὸς σὲ ἔφερε ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴν ὑπαρξη, ἂν σκέφτεσαι σωστὰ, πρόσφερε ἔρωτικά ὅλον τὸν ἑαυτό σου μὲ ὅλες τὶς διαθέσεις σου στὸν γλυκύτατο Ἰησοῦ καὶ Θεῶ, τὸν Δημιουργὸ καὶ Κτίστη σου, καὶ στὴν πράξη καὶ στὴ θεωρία τοῦ προσώπου. Γιατί, ζώντας μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο, πρακτικὰ δηλαδή καὶ θεωρητικὰ, θὰ λάβεις πολλὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ γίνεις θεὸς καὶ πνευματικὸς καὶ ἐντελῶς ὅμοιος, σὺ τὸ κτίσμα, μὲ τὸν Κτίστη σου, καὶ θὰ εὐφραίνεσαι αἰώνια μαζὶ μὲ τὸν Κύριό σου καὶ τὸν Πατέρα σου μέσα στὴν κατάπαυση πού προσφέρει ὁ ἔρωτας πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὴν ἀνάπαυση στὸν Θεὸ μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων, φεύγοντας μακριὰ ἀπὸ ὅλα ὅσα βλέπομε. Ἄμην.

56. "Ὅταν εἶδα, δηλαδή κατανόησα, μὲ τὰ νοητὰ μάτια, ἀπὸ ποῦ ἦρθα ἐδῶ μὲ τόσο θαυμαστὸ τρόπο, καὶ ποῦ καταλήγω, καὶ τὸ τρίτο, ὅταν φαντάζομαι ἐκεῖνον πού μὲ παρήγαγε καὶ μὲ κυβερνᾷ καὶ θὰ τερματίσει τὴ ζωὴ μου καὶ σκέφτομαι τὸν μὴ περιγραφόμενον μὲ λόγια Πατέρα, καὶ ἀσφαλῶς δὲν ἀγνοῶ καὶ τὴν ἀγάπη του τελείως, καὶ στὴ συνέχεια βλέπω κατὰ κάποιον τρόπο σὰν μέσα σὲ καθρέφτη τὸ μυστήριον τοῦ σκοποῦ του σχετικὰ μὲ μένα, μὲ πόση εὐφροσύνη μὲ γεμίζουν αὐτὰ τὰ τρία δὲν μπορεῖ νὰ τὸ περιγράψει κανεῖς· ἀλλὰ τὴν τόσο μεγάλη αὐτὴ εὐφροσύνη πολλές φορές τὴ διαδέχεται ἀνάλογη λύπη, σκεπτόμενος ὅτι χωρὶς καμμιά ἀμφιβολία ζῶ ἀνάξια πρὸς τὴν κλήση μου αὐτή." Ἐπειτα ὅμως, βλέποντας τὸ πόσο ἄφθονα μοῦ φανερώνεις τὴν ἀπρόσιτη δόξα σου μέσω τῶν κτισμάτων καὶ κατανοώντας τὴν ἀνέκφραστη ἀγάπη σου πού δείχνεις πρὸς ἐμένα μὲ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Μονογενοῦς σου Υἱοῦ, καὶ γνωρίζοντας τὴν ἄρρητη καὶ ὑπερφυσικὴ σου ἔνωση μὲ ἐμένα, πού μοῦ τὴν προσφέρεις μὲ τὴν ἀνέκφραστη ἀδιάκοπη πνευματικὴ μετοχή σου, θαυμάζω ὑπερβολικὰ τὴ δόξα σου καὶ νοιώθω ἔκπληξη γιὰ τὴν πρωτοφανῆ

ἐκπλήσσομαι ἔλεον τὸν καινότροπον καὶ οὕτως ἐξ ἐπομένου με ἐξιστάς ἀπὸ πάντων ὀρωμένων καὶ καταπαύεις ἀπὸ πάντων νοουμένων καὶ διαναπαύεις καὶ εὐφραίνεις ἀφθέγκτως ἐν σοί, Ἁγία Τριάς Ὑπερούσιε.

5 Ἄγγελον ἄλλον ἐπὶ γῆς, ζῶον οὐράνιον, θεοειδές τε καὶ θεοεἶκελον, θέλων ὁ Θεὸς ποιῆσαι σοφῶς ὡς λίαν τὸν ἄνθρωπον, ψυχὴν νοερὰν καὶ διανοητικὴν θείας γνώσεως καὶ ἐπιστήμης ἐνέθηκε σφόδρα ἀκολούθως αὐτῷ. Καὶ φησιν γοῦν διὰ ταῦτα· «ἐγὼ εἶπα, θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ Ὑψίστου χάριτι πάντες»¹¹ ὡς ἄγγελοι δεύ-
10 τεροι δηλαδή, σιγηλῶς θεωροῦντες Θεὸν καὶ πρὸς αὐτὸν ἀναγόμενοι ἐρωτικῶς ἐν φωτὶ πνευματικῷ. Εἰς ἀγγελικὴν δὲ κατάστασιν ἀνελθεῖν ἄνθρωπον γηγενῆ τῶν ἀμηχάνων ἂν εἴη, μὴ πνεῦμα ἐναργῶς γεγονότα, ὡς οἱ ἄγγελοι. Ὅτι διὰ πίστεως ἐξ ἄρα παντοδυναμίου καὶ ἀπειροδώρου Θεοῦ εἰς πνεῦμα ὁ πιστὸς γίνεται, τὴν
15 θείαν καὶ μυστικὴν πλάσιν μεταπλαττόμενος οἰονεῖ, δηλώσει ὁ Σωτὴρ λέγων, ὅτι «τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος, πνεῦμά ἐστι»¹², ὅτι δὲ καὶ γεννῶνται πνευματικῶς οἱ μετὰ τοῦ τῆς ψυχῆς διακειμένου, πιστὸς Ἰωάννης μαρτυρεῖ λέγων· «ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα
20 αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων ἀνδρὸς οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν»¹³, εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, τοῦτέστι τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ τοῦ κτίσαντος αὐτόν· ἐπεὶ δὲ ἡ γέννησις οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ χάριν, τοῖς πνευματικῶς γεννωμένοις ἔπεται κατὰ παραδοχὴν ἄσχετον. Διὰ τοῦτο καὶ θρόνος ὡς εἰκὸς τελεῖ τοῦ
25 ἁγίου Πνεύματος ὁ μέτοχος νοῦς. Ὡσπερ γὰρ ὁ πυρακτωθεὶς σιδήρος καὶ αὐτὸς πῦρ γίνεται, οὐ φύσει μεταβάς εἰς πῦρ, ἀλλὰ μεταδώσει τῇ κατὰ μέθεξιν, ἕως ἂν ἡ μετὰ τοῦ πυρός, καὶ μὴν καὶ θρόνος πυρὸς ἐνιδρυμένον καὶ οἶον ἀναπαυόμενον ἐν τῷ σιδήρῳ τὸ πῦρ, οὕτως ἐξ ἐφαμίλλου καὶ ὁ νοῦς ἄρα τῇ γεννήσει ἢ ἐνώσει
30 καὶ μεταλήψει τοῦ Πνεύματος, καὶ Πνεῦμα καὶ θρόνος τοῦ Πνεύ-

11. Ψαλμ. 81, 6.

12. Ἰω. 3, 6.

εὐσπλαχνία σου πρὸς ἔμένα, καὶ ἔτσι στή συνέχεια μὲ ἀπομακρύνεις ἀπὸ ὅλα τὰ ὄρατὰ καὶ μὲ σταματᾷς ἀπὸ τὸ νὰ σκέφτομαι ὅλα τὰ νοητὰ καὶ μὲ ἀναπαύεις γεμίζοντάς με μὲ ἀνέκφραστη εὐφροσύνη μέσα σὲ Σένα, Ἁγία Τριάς Ὑπερούσιε.

Θέλοντας ὁ Θεὸς μὲ μεγάλη σοφία νὰ κάνει τὸν ἄνθρωπο ἄλλον ἄγγελο ἐπάνω στή γῆ, ζῶο οὐράνιο, θεόμορφο καὶ μὲ λαμπρότητα θεϊκῆ, ἔβαλε μέσα του πολὺ ταιριαστὰ πρὸς αὐτὸν ψυχὴ νοερὴ καὶ διανοητικὴ πού νὰ μπορεῖ ν' ἀποκτᾷ θεία γνώση καὶ ἐπιστήμη. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς λέγει· «ἐγὼ εἶπα· Εἴσαστε ὅλοι θεοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου»¹¹, κατὰ χάρη δηλαδή, ὡς δεῦτεροι ἄγγελοι, θεωρώντας σιωπηλὰ τὸν Θεὸ καὶ ἀνυψούμενοι πρὸς αὐτὸν ἐρωτικὰ μέσα σὲ πνευματικὸ φῶς. Τὸ νὰ φτάσει βέβαια ὁ γήινος ἄνθρωπος σὲ ἀγγελικὴ κατὰστασι θὰ ἦταν ἀπὸ τὰ ἀδύνατα, ἂν δὲν εἶχε γίνει ὀλοκάθαρα πνεῦμα, ὅπως οἱ ἄγγελοι. Ὅτι βέβαια γίνεται ὁ πιστὸς ἀπὸ τὸν παντοδύναμο καὶ ἀπειρόδωρο Θεὸ μὲ τὴν πίστη πνεῦμα, δεχόμενος κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ αὐτὸν τὴ δεύτερη θεία καὶ μυστικὴ πλάσι, θὰ τὸ δηλώσει ὁ Σωτῆρας λέγοντας, ὅτι «αὐτὸ πού ἔχει γεννηθεῖ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, εἶναι πνεῦμα»¹², ὅτι ὅμως καὶ γεννιοῦνται πνευματικὰ οἱ πιστοὶ ἄνθρωποι μαζί μὲ τὸ ἔνωμένο μὲ τὴν ψυχὴ σῶμα, ἀξιόπιστος μάρτυρας εἶναι ὁ Ἰωάννης πού λέγει· «ἔδωσε ἐξουσία νὰ γίνουν τέκνα τοῦ Θεοῦ ὅσοι πιστεύουν στὸ ὄνομά του, οἱ ὅποιοι γεννήθηκαν ὄχι ἀπὸ αἷματα ἄνδρα οὔτε ἀπὸ ἐπιθυμία σαρκική, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεὸ»¹³, δηλαδή ὡς πρὸς τὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο, αὐτὸν πού εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ τοῦ Δημιουργοῦ του· γιατί ἡ γέννησι αὐτὴ δὲν γίνεται σύμφωνα μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους, ἀλλ' ἀκολουθεῖ κατὰ χάρη ἐκείνους πού γεννιοῦνται πνευματικὰ ἀνεξάρτητα πρὸς τὴ θέλησή τους. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ μέτοχος νοῦς εὐλόγα γίνεται θρόνος τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὅπως δηλαδή τὸ σίδηρο πού ρίχνεται μέσα στή φωτιὰ γίνεται καὶ αὐτὸ φωτιά, ὄχι μετατρέπομένη ἢ φύσι του σὲ φωτιά, ἀλλὰ μεταδιδόμενη αὐτὴ σ' αὐτὸ κατὰ μετοχή, ὅσο αὐτὸ εἶναι ἔνωμένο μὲ τὴ φωτιὰ, καὶ ἔτσι γίνεται καὶ θρόνος τῆς φωτιᾶς πού κατὰ κάποιον τρόπο κᾶθεται πάνω σ' αὐτὸ καὶ ἀναπαύεται, ἔτσι ἀκριβῶς καὶ ὁ νοῦς μὲ τὴ γέννησι καὶ τὴν ἔνωσι καὶ τὴν ἀπόκτησι μέσα του τοῦ Πνεύματος, καὶ πνεῦμα καὶ θρόνος τοῦ Πνεύματος γίνεται, μὲ τὸ

13. Ἰω. 1, 13.

ματος ἀποκαθίσταται, περιλαμβάνοντος ἐναργῶς καὶ ἐνιζάνοντος ὡσανεὶ καὶ Θεοῦ ἀναπαυομένου ὡς ἐν θρόνῳ τῷ κῶ.

Καὶ αὕτη ἐστὶν ἀρχὴ τῆς προκοπῆς τῆ ψυχῆ θαυμαστή· οὐχ ἵνα τάξιν ἀγγέλου τῆς δῆθεν ταπεινοτέρας τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ἀλλὰ τάξιν Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου· ἔπειθ' οὕτω τοῦ Θρόνου καὶ μετέπειτα τοῦ Χερουβεὶμ, εἶτα τοῦ Σεραφεὶμ καὶ ταύτη λοιπὸν ἵεναι μέχρις ἂν τῆς ἀγγέλου ὀλικῶς ιδιότης γένηται, τῆς ταπεινοτέρας δηλαδὴ τάξεως, ἀναγγέλλων τοῖς πλησίον ἐν Πνεύματι τὰ περιόδοξα καὶ μυστικά τοῦ Θεοῦ. Εἰ γὰρ ἡ μετοχὴ κατὰ τοὺς θεο-
 10 σόφους ὀφείλει προηγεῖσθαι τῆς μεταδόσεως, πῶς οὐ πρόδηλον, ὅτι δεῖ μετασχεῖν ἐκφανῶς τοῦ Πνεύματος, ὡς θρόνον εἶναι αὐτοῦ τὸν νοῦν, καὶ οὕτω μεταδιδόναι τὰ πνευματικά, ὡς δὲ γενέσθαι Χερουβεὶμ ἐν Πνεύματι, ὃ χύσιν καὶ πλήθος σοφίας ἐμφαίνει πνευματικῆς, καὶ τότε σοφίζεῖν ἐθέλειν ἑτέρους, εἰς Σεραφεὶμ τε
 15 ὁμοίως τελέσαι ἐκ τῆς εἰδήσεως τῆς σοφίας καὶ ἐκ τοῦ κατ' αὐτὴν κρατῆρος καὶ πόματος, εἰς διακαεῖς καὶ ἀνακινήτικας ἀγάπας ἐληλυθέναι Θεοῦ (τοῦτο γὰρ τὸ Σεραφεὶμ ὑφηγεῖται), καὶ μετὰ ταῦτα ἑτέρους διαθερμᾶναι πρὸς θείους ἔρωτας καὶ ἀναζωπυρῆσαι δὴ ἐπομένως καὶ οὕτω καθ' ὁδὸν ἐλθεῖν, ἕως εἰς τάξιν τοῦ
 20 διδάσκειν τοὺς πλησίον τοῦτο γὰρ ἄγγελος Ἐντεῦθεν, οἱ πρὸ τοῦ γενέσθαι θεοὶ ἐν Πνεύματι καὶ Θρόνοι Θεοῦ, Χερουβεὶμ τε καὶ Σεραφεὶμ καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς ὑποδεεστέρας τάξεις τὰς πνευματικὰς, οὐδ' ἄγγελοι εἶεν ἂν ἀσφαλεῖς καὶ οὔτε λατρεύειν ἔξουσι τῷ Θεῷ, οὔτε διδάξαι τὰ δέοντα ἀληθεία καὶ Πνεύματι. ὡς τ' ἄρα ἡ
 25 γε ἀληθὴς προκοπὴ τῆς ψυχῆς ἀπὸ μετοχῆς Θεοῦ Ὑψίστου δέχεται τὴν ἀρχὴν, καὶ ἥπερ εἴρηται ἵεται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Ἐξομολογήσομαί σοι, ἄφατε Κύριε Τριάς οὐ σοί γε κατάλληλα, Δέσποτα, ἀλλ' ἐμοὶ κατ' ἐφικτόν. Σὺ γάρ, ἄφραστε, μετὰ
 30 τῶν σῶν ὑπερίπτασαι ὑπερεκτεινόμενος ἀπειράκις καὶ λόγου καὶ νοῦ παντὸς νοεῖν σε ἐθέλοντος, ἢ λέγειν σοι, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος με

νὰ περιλαμβάνει σαφῶς ὁ Θεὸς τὸν νοῦ καὶ νὰ κάθεται κατὰ κάποιο τρόπο καὶ ν' ἀναπαύται πάνω σ' αὐτὸν σὰν σὲ θρόνο.

Καὶ αὐτὴ εἶναι θαυμαστὴ ἀρχὴ τῆς προκοπῆς τῆς ψυχῆς· ὄχι δηλαδή νὰ λάβει τὴν τάξη ἀγγέλου, τῆς δῆθεν ταπεινότερης τῶν οὐράνιων δυνάμεων, ἀλλὰ τὴν τάξη τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου· ἔπειτα μὲ τὴ σειρά τὴν τάξη τοῦ Θρόνου, μετέπειτα τοῦ Χερουβείμ, στὴ συνέχεια τοῦ Σεραφείμ, καὶ προχωρώντας ἔτσι μέχρι νὰ φτάσει νὰ λάβει τὴν πλήρη ἰδιότητα τοῦ ἀγγέλου, τῆς ταπεινότερης δηλαδή τάξεως, ἀναγγέλλοντας στοὺς πλησίον μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος τὰ ἔνδοξα καὶ μυστικά τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ἂν, σύμφωνα μὲ τοὺς σοφοὺς σὰ θεῖα, ἢ μετοχὴ τοῦ Πνεύματος πρέπει νὰ προηγεῖται τῆς μεταδόσεώς του, πῶς δὲν εἶναι ὀλοφάνερο, ὅτι πρέπει νὰ γίνεи κανεὶς μέτοχος τοῦ Πνεύματος, ὥστε νὰ εἶναι ὁ νοῦς θρόνος αὐτοῦ, καὶ ἔτσι νὰ μεταδίδει τὰ πνευματικά, ὅτι πρέπει μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος νὰ γίνεи Χερουβείμ, πού σημαίνει ἔκχυση καὶ πλήθος σοφίας πνευματικῆς, καὶ τότε νὰ θέλει νὰ μεταδίδει σοφία σὲ ἄλλους, καὶ ὅμοια νὰ γίνεи Σεραφείμ ἀπὸ τὴ γνώση τῆς σοφίας καὶ πίνοντας ἀπὸ τὸ δοχεῖο αὐτὸ τῆς σοφίας, νὰ φτάσει σὶς φλογερὲς καὶ ὄρμητικὲς σὰν τὴ φλόγα ἀγάπης τοῦ Θεοῦ (γιατὶ αὐτὸ σημαίνει Σεραφείμ), καὶ στὴ συνέχεια νὰ μεταδώσει καὶ σὲ ἄλλους τὴ θέρμη πρὸς τοὺς θεῖους ἔρωτες καὶ μετὰ νὰ τοὺς ἀναζωπυρώσει καὶ προχωρώντας ἔτσι νὰ φτάσει μέχρι τὴν τάξη τοῦ ἀγγέλου, δηλαδή νὰ διδάσκει τοὺς πλησίον· γιατί αὐτὸ σημαίνει ἀγγελος. Ἄρα λοιπόν, ἐκεῖνοι πού προηγουμένως δὲν ἔγιναν μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος θεοὶ καὶ Θρόνοι Θεοῦ καὶ Χερουβείμ καὶ Σεραφείμ καὶ τὶς ὑπόλοιπες κατώτερες πνευματικὲς τάξεις, οὔτε ἀληθινοὶ ἀγγελοι θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι, οὔτε θὰ μπορέσουν νὰ λατρεύουν τὸν Θεό, οὔτε νὰ διδάσκουν στοὺς ἄλλους μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος ἀληθινὰ τὰ πρέποντα. Ἐπομένως ἢ ἀληθινὴ προκοπὴ τῆς ψυχῆς ἀρχίζει ἀπὸ τὴ μετοχὴ τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, καὶ προχωρεῖ μὲ τὸν τρόπο πού ἔχει λεχθεῖ μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας.

Θὰ σὲ δοξολογήσω, ἀνέκφραστε Κύριε, Τριάδα ἀγία· ὄχι βέβαια ὅπως σοῦ πρέπει, Δέσποτα, ἀλλ' ὅσο εἶναι δυνατὸν σὲ μένα. Γιατὶ σύ, ἀνέκφραστε, μὲ τὰ δικά σου ὑψώνεσαι πάνω ἀπὸ ὅλα καὶ ἐπεκτείνεσαι ἄπειρες φορὲς πάνω ἀπὸ κάθε λόγο καὶ νοῦ πού θέλει νὰ σὲ νοεῖ

μεγαλοπρεπεῖ ἔκτισας βουλή, ὡς οὐδὲν ἕτερον, χερσί σου μὲ ἔπλα-
 σας, κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσίν με ἐδημιούργησας⁴, ἐγὼ δὲ
 μάταιος ἐν τούτοις οἷοις ἡλίκοις ἐντίμοις καὶ δεδοξασμένοις, δει-
 νῶς ἀγνώμων ἐγενόμην περὶ τὰς σὰς ἐντολάς, καὶ ταῦτα ἀγίας
 5 οὔσας, εἰρήνης τε καὶ ἀληθοῦς εὐφροσύνης καὶ θεουργίας με-
 σταίς. Καὶ ὁ θαυμαστότατον, ὅτι πρὶν ἂν με εἰς τὸ εἶναι παρέξῃς,
 δι' ἐμὲ καὶ ζωὴν τὴν ἐμὴν καὶ ἀνάδλεψιν καὶ ἐπίγνωσιν σὴν καὶ
 ἀφόρητον τῶν περὶ σὲ πνευματικὴν ἡδονὴν, κόσμον παρῆξας
 οὔτω μεγαλείου κάλλους καὶ δόξης ἔχοντα, οὔτω δὲ δυνάμεως καὶ
 10 σοφίας δημιουργικῆς καὶ πεπυκασμένον πλουσίως καὶ πολυ-
 ειδῶς, τῶν ὧν ἄνευ, οὐδ' ἂν πρὸς ὄραν εἶναι μίαν δυναίμην ποτὲ
 καὶ μεθ' ὧν ζῶ σωματικῶς μὲν εὐπαθῶν οἷς ἀπολαύω καὶ τρέ-
 φομαι, ψυχικῶς δέ, οἷς κατανοῶ θεωρῶν καὶ ἐκπλήσσομαι τὸ
 πάνσοφον καὶ παντοδύναμον τῆς προνοίας καὶ τῆς ἀγάπης σου
 15 πέλαγος. Καὶ ταῦτα μὲν, ἄρρητε, σὺ, ἐγὼ δὲ ὁ ἄφρων ἀσώτως μου
 τὸν βίον ἐς δεῦρο διώκησα ἐξ ἐναντίας, βαβαί! τῶν σῶν ἐντολῶν
 τῶν τῷ ὄντι ἡδέων καὶ φιλητῶν τοῖς ἐχέφροσι. Φεῦ μοι ψυχὴ τῆς
 ἀναισθησίας! φεῦ τῆς πωρώσεως! οὐκ αἰσθάνη, βέβηλε, ὅπως
 μόνον ἵνα ζήσῃ σωματικῶς, καὶ ταῦτα ἐπίκηρα, ὁ πτωχὸς δοῦλος
 20 γίνεται τῷ πλουσίῳ καὶ ὑπεῖκει ἀνυπερθέτως ταῖς ἐντολαῖς τοῦ
 ἰδίου κυρίου, κἂν βαρεῖται ὡσὶ τινες, καὶ ταῦτα οὐχ ὑπὲρ τοῦ δρῶν-
 τος, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ προστάττοντος ὄντα περιφανῶς, πῶς, ἀνούστα-
 τε, σὺ τοιούτου Δημιουργοῦ, εὐεργέτου καὶ τροφέως τοσούτου
 ἐντολάς, καίτοι γε ὑπὲρ σοῦ καὶ τῆς ἀθανάτου δόξης σου λεγομέ-
 25 νας, ἀγενῶς ἀκυροῖς καὶ εἰς τὸναντίον περιμιστᾶς αὐτάς; Οἴμοι
 τῆς ἀναισχυντίας καὶ τοῦ κατὰ σοῦ αἰωνίου κακοῦ!

Εἶπα, Κύριε, τῇ πενιχρᾷ μου καὶ ὄντως καὶ ἁμαρτωλῷ ψυχῇ,
 τῷ σῷ, φιλοψυχότατε, πλάσματι, ἐν τῷ ἐπιστραφῆναί με πρὸς σέ,
 ὑπεράγαθε, τὴν σφόδρα ἀπόρητον ἀπόλαυσιν ἔχεις πολλά, ψυ-

ἢ νὰ σοῦ μιλήσει, μὲ ἔφερες στὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ τὸ μηδὲν μὲ τὴ μεγαλοπρεπῆ ἀπόφασή σου, πλάθοντάς με, πράγμα ποῦ δὲν ἔκανες γιὰ κανένα ἄλλο δημιούργημά σου, μὲ τὰ χέρια σου, καὶ δημιουργώντας με σύμφωνα μὲ τὴ δική σου εἰκόνα καὶ μὲ τὴ δυνατότητα νὰ γίνω ὁμοίός σου¹⁴, ἐγὼ ὅμως ὁ ἀνόητος, παρ' ὅλες αὐτὲς τὶς τόσο μεγάλες τιμὲς καὶ τὶς δόξες, φάνηκα φοβερὰ ἀχάριστος πρὸς τὶς ἐντολές σου, καὶ μάλιστα ἐνῶ εἶναι ἅγιες, γεμᾶτες εἰρήνη καὶ ἀληθινὴ εὐφροσύνη καὶ θεουργικὴ δύναμη. Καὶ αὐτὸ ποῦ εἶναι τὸ πλέον θαυμαστό, προτοῦ νὰ μὲ φέρεις στὴν ὑπαρξὴ, γιὰ χάρη μου καὶ τὴ δική μου ζωὴ καὶ γιὰ νὰ μπορῶ νὰ βλέπω ἐσένα καὶ νὰ σὲ γνωρίζω καὶ πρὸς μεγάλη πνευματικὴ ἡδονή μου, δημιούργησες τὸν κόσμον, ἔχοντας τόσο λαμπρὸ κάλλος καὶ δόξα, τόση δύναμη καὶ σοφία δημιουργικὴ καὶ στολισμένο τόσο πλούσια καὶ πολυμορφα, χωρὶς τὰ ὅποια οὔτε γιὰ μιὰ ὥρα θὰ μποροῦσα νὰ ὑπάρξω, καὶ μὲ τὰ ὅποια ζῶ σωματικὰ νοιώθοντας κάθε εὐτυχία μὲ τὰ ὅσα ἀπολαμβάνω καὶ τρέφομαι, ἐνῶ ψυχικὰ μὲ ὅσα κατανοῶ κατὰ τὴ θεωρία καὶ κυριεύομαι μὲ ἐκπληξὴ γιὰ τὴν πάνσοφον καὶ παντοδύναμον πρόνοιάν σου καὶ τὸ πέλαγος τῆς ἀγάπης σου. Καὶ αὐτὰ βέβαια ἔκανες ἐσύ, ἀνέκφραστε, ἐγὼ ὅμως ὁ ἀνόητος ἔζησα μέχρι τώρα τὴ ζωὴ μου μὲ τρόπο ἄσωτο καὶ ἀντίθετα, ἀλλοίμονο! πρὸς τὶς ἐντολές σου τὶς πραγματικὰ εὐχάριστες καὶ ἀγαπητὰς στοὺς σώφρονες. Ἀλλοίμονο, ψυχὴ μου, γιὰ τὴν ἀναισθησίαν μου! ἀλλοίμονο γιὰ τὴν πώρωσή μου! Δὲν αἰσθάνεσαι, βέβηλε, ὅτι καὶ μόνο γιὰ νὰ ζήσει σωματικὰ, καὶ αὐτὸ προσωρινὰ, ὁ φτωχὸς γίνεται δοῦλος στὸν πλούσιον καὶ ὑποτάσσεται ἀμέσως σὶς ἐντολὰς τοῦ κυρίου του, ἔστω κι ἂν κάποιες εἶναι βαρεῖες, καὶ αὐτὸ ἂν καὶ ὄχι γιὰ χάρη αὐτοῦ ποῦ τὶς ἐκτελεῖ, ἀλλὰ ὀλοφάνερα πρὸς ὠφέλεια ἐκείνου ποῦ δίνει τὴν ἐντολή, πῶς, ἀνοητότατε, σὺ παραβαίνεις μὲ τόση ἀγένεια τὶς ἐντολὰς τέτοιου Δημιουργοῦ καὶ τόσο μεγάλου εὐεργέτη καὶ τροφέα, ἂν καὶ βέβαια δίνονται πρὸς χάρη σου καὶ γιὰ τὴν ἀθάνατη δόξα σου, καὶ τὶς στρέφεις στὸ ἀντίθετο; Ἀλλοίμονο γιὰ τὴν ἀδιαντροπία καὶ γιὰ τὸ αἰώνιον κακὸ ἐναντίον σου!

Εἶπα, Κύριε, σὴ φτωχὴ μου καὶ ἀληθινὰ ἁμαρτωλὴ ψυχὴ μου, στὸ δικό σου, φιλοψυχότατε, πλάσμα, ὅταν ἐπέστρεψα σὲ σένα, ὑπεράγαθε, τὴν ὑπερβολικὰ ἐνέκφραστη ἀπόλαυση· Ψυχὴ μου, ἔχεις

14. Γεν. 1, 26.

χή, πνευματικά φάγε, πίε, εὐφραίνου¹⁵. Καὶ ἐν τῷ ἐπαναστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μου «ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα»¹⁶. ἀλλ' ὡ πλούτου τῆς σῆς, χρηστότατε, ἀγαθότητος! ἐν τῷ ἐκκλῖναι με σφαλερῶς ἀπὸ τῆς εὐθείας καὶ τοῦ καλοῦ, σὺ φθά-
 5 σας θαυμαστῶς ἀνυπερβλήτοις δωρεαῖς, αὐθις ἐπέστρεψας. Καὶ δὴ φαγὼν ἀληθῶς καὶ πιὼν καὶ ἐπομένως, ὡς εἰκός, εὐφρανθεῖς πνευματικῶς ἐξ ἐλέους σου καὶ πολλὰ πάλιν ἐξωστρακίσθην ἀπο-
 βουκοληθεῖς, οὐκ οἶδα, πότερον δαίμονος δεινῆ μηχανῆ ἢ ἀπρο-
 σεξία ἐμῆ, ἢ δῆπου καὶ δι' ἀμφοτέρω· ἢ τάχα καὶ κρίσει σου βαθυ-
 10 τέρα τινὶ ἐξ ἧς αἱ παραχωρήσεις καὶ ἐγκαταλείψεις διαφόρως ἐφ-
 ἔπονται καὶ παιδεῖαι. Καὶ πάλιν καὶ πολλάκις «ἐνεπάγην εἰς ἴλην θυθοῦ, ὅπου οὐκ ἦν ὑπόστασις»¹⁷ καὶ μὴν γε ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκάμφθην ἐν τῷ ἐμπαγῆναί μοι ἄκανθαν¹⁸, ἢ κέντρον ἁμαρ-
 τίας θανατηφόρον, καὶ συνελόντα εἰπεῖν, ὅσα πολλὰ πονηρὰ ὁ
 15 ἐχθρὸς ἐβουλεύσατο σκαιῶς κατὰ τῆς ψυχῆς μου διὰ τὴν δεινὴν μου ἀμέλειαν καὶ τὴν ἄνοιαν τὴν χαλεπὴν. Σὺ δὲ οὕτως οὐδέποτε ὁμως μηδαμῶς εἰς τέλος παρείδες τὰ ἐμά, ἀλλὰ καὶ φωνῆ πνευ-
 ματικῆ ἔκραξας, ὑπεράγαθε, ἐν τῷ μυχῶ τῷ μυστικῶ τῆς καρδίας μου καὶ εἶπες τῇ ἐξουθενημένῃ μου ψυχῇ· «σωτηρία σου ἐγὼ
 20 εἰμι»¹⁹ μὴ φοβοῦ, ἀλλ' ἐπέστρεφε εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, μὴ πλα-
 νῶ· καὶ οὕτω παρεκάλεσάς με, Ἰησοῦ ἀνεξίκακε, καὶ περιφανῶς ἐγένου μοι ὑπερισπασμὸς σωτηρίας καὶ ὡς δεξιὰ τοῦ Πατρὸς τοῦ Κυρίου ἀντελάβου μου κραταιῶς καὶ ἡ παιδεία σου ἀνώρθωσέ με²⁰ αὐθις ὡς καὶ πολλάκις, ἐν ὅσῃ ἡλίχῃ μυστικῶν ἀφράστων εὐ-
 25 φροσύνη. Ἐλθέ σὺν, Λόγε Θεοῦ, εἰς τὴν καρδίαν μου ὡς σφραγὶς ἀσφαλῆς, διὰ τὴν θεωρίαν τοῦ ἀφάτου κάλλους τοῦ ὑπερφυοῦς, ἐλθέ εἰς τοὺς βραχίονάς μου, διὰ τὴν προᾶξιν τῶν ἁγίων σου καὶ ζωοποιῶν ἐντολῶν· δεῦρο, Βασιλεῦ Ἰησοῦ Χριστέ ὑπερουράνιε, ἐλθέ ἵνα ζήσω ἐν σοὶ πνευματικῶς ἔγγισόν μοι εὐαισθητῶς, πρὸς

15. Πρβλ. Λουκᾶ 12, 19.

16. Ψαλμ. 37, 9.

17. Ψαλμ. 68, 3.

πολλά πνευματικά· φάγε, πιές, εὐφραίνου¹⁵. Καὶ ὅταν ξεσηκώθηκε ἐναντίον μου ὁ ἁμαρτωλὸς «κακοπάθησα καὶ ταπεινώθηκα ἀφάνταστα»¹⁶. Ἀλλά, πόσος πραγματικὰ εἶναι ὁ πλοῦτος τῆς ἀγαθότητός σου, χρηστότατε! Μόλις ἔσφαλα καὶ ξέκλιναι ἀπὸ τὴν εὐθεία καὶ τὸ καλό, σὺ πρόφτασες ἀμέσως μὲ θαυμαστὸ τρόπο καὶ μὲ τὶς ἀνυπολόγιστα μεγάλες δωρεές σου μὲ γύρισες ἀμέσως πίσω. Καὶ τότε, ἀφοῦ ἔφαγα πραγματικὰ καὶ ἤπια καὶ ἀφοῦ στή συνέχεια, ὅπως ἦταν φυσικό, εὐφράνθηκα πνευματικᾶ χάρη στήν εὐσπλαχνία σου, καὶ πάλι ἀπομακρύνθηκα ἀπὸ κοντὰ σου πολλές φορές καὶ περιπλανήθηκα, δὲν γνωρίζω γιὰ ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο, ἀπὸ φοβερὴ ἀπάτη τοῦ δαίμονα ἢ ἀπὸ δική μου ἀπροσεξία, ἢ μήπως βέβαια καὶ ἀπὸ τὰ δύο, ἢ ἴσως καὶ ἀπὸ κάποια βαθύτερη ἀπόφαση, ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχονται οἱ κατὰ διάφορους τρόπους παραχωρήσεις καὶ ἐγκαταλείψεις καὶ παιδαγωγικὲς τιμωρίες. Καὶ πάλι καὶ πολλές φορές «βυθίστηκα μέσα στὸ βουῦρκο, ὅπου δὲν ὑπῆρχε στερεὰ βάση νὰ σταθῶ»¹⁷ καὶ ταλαιπωρήθηκα καὶ κατακάμφθηκα καθὼς μπήχθηκε μέσα μου ὁ πόνος σὰν ἀγκάθι¹⁸ ἀπὸ τὸ θανατηφόρο κεντρί τῆς ἁμαρτίας, καὶ γιὰ νὰ μιλῆσω μὲ συντομία, ἀπὸ τὰ πολλά κακὰ πού μηχανεύθηκε μὲ δολιότητα ὁ ἐχθρὸς ἐναντίον τῆς ψυχῆς μου ἕξαιτίας τῆς φοβερῆς ἀμέλειας καὶ τῆς τρομερῆς ἀνοησίας μου. Σὺ ὅμως ποτὲ σὲ καμμιὰ περίπτωση δὲν ἔδειξες ἀδιαφορία μέχρι τέλους γιὰ τὰ δικά μου κακοπαθήματα, ἀλλὰ καὶ μὲ φωνὴ πνευματικῆ φώναξες, ὑπεράγαθε, μέσα στὰ μυστικὰ μύχια τῆς καρδιᾶς μου καὶ εἶπες στήν ἐξουθενωμένη ψυχὴ μου· «σωτηρία σου εἶμαι ἐγώ»¹⁹. μὴ φοβᾶσαι, ἀλλὰ γύρισε πάλι πίσω στήν ἀνάπαυση σου, μὴ περιπλανιέσαι. Ἔτσι μὲ παρηγόρησες, ἀνεξίκακε Ἰησοῦ, καὶ ἔγινες φανερὰ ὑπερισπιστὴς τῆς σωτηρίας μου καὶ σὰν τὸ δεξιὸ χέρι πού εἶσαι τοῦ Πατέρα τοῦ Κυρίου μὲ κράτησες δυνατὰ καὶ ἡ παιδαγωγεία σου μὲ ἀνόρθωσε²⁰ πάλι, ὅπως καὶ πολλές φορές, μὲ τὴν τόσο μεγάλη εὐφροσύνη τῶν μυστικῶν ἀνέκφραστων ἀγαθῶν σου. Ἔλα λοιπὸν, Λόγε τοῦ Θεοῦ, στήν καρδιά μου σὰν σφραγίδα ἀσφάλειας, γιὰ νὰ βλέπω τὸ ἀνέκφραστο ὑπερφυσικὸ κάλλος σου, ἔλα στὰ χέρια μου, γιὰ νὰ ἐκτελῶ τὶς ἅγιες καὶ ζωοποιεῖς ἐντολές σου, ἔλα, Ἰησοῦ Χριστέ, Βασιλιά ὑπερουράνιε, ἔλα γιὰ νὰ ζήσω μέσα σὲ σένα πνευματικὰ, ἔλα κοντὰ μου γρήγορα τώρα πού ἐπι-

18. Ψαλμ. 31, 4.

19. Ψαλμ. 34, 3.

20. Ψαλμ. 17, 36.

σὲ ὅλη ψυχῇ ἐπιστρέφοντι· ἢ ὑπερκόσμιος εὐφροσύνη τῶν ἐν οἷς
 σὺ ἄρρητως, ἄστραψον ἀστραπὴν σου, ἀπειρόσοφε, ὡς ἂν ἡ
 νοερά μου ψυχὴ πρὸς ἑαυτήν, εἶτα καὶ σὲ συναχθῆ, σκορπισθῶσι
 δὲ καὶ εἰς ἀπώλειαν χωρήσουσιν οἱ ἐχθραίνοντές μοι ματαίως²¹
 5 καὶ καταδιώκοντές με δωρεὰν καὶ κακοῦντές με ἀφειδῶς φύλα-
 ξόν με, Κύριε, παρακαλῶ, εἰς τὸ διηνεκὲς ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ²²,
 ἵνα αἰωνίως μετὰ σοῦ θεωρῶ σε, ὑπερένδοξε ἄρρητε Δέσποτα.

νζ. Τίς εἰμι ἐγώ, Κύριε ἄκτιστε, ἢ γῆ καὶ σποδός²³, καὶ τίς
 ἐστὶν ὁ χρόνος μου τοῦ ὡσεὶ σκιά παράγοντος²⁴ καὶ ὄναρ βραχύ,
 10 ἄναρχε, ἐνώπιόν σου, οὗ²⁵ ἐν ὀφθαλμοῖς τὰ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα ἢ
 χθὲς ἣτις διῆλθε καὶ φυλακὴ ἐν νυκτὶ²⁵; καὶ τίς μου ἢ σύνεσις
 παρὰ σοὶ «τῶ ποιήσαντι τοὺς οὐρανούς ἐν συνέσει»²⁶ καὶ τὴν γῆν
 τὰ σύμπαντα ἐν σοφίᾳ, καὶ ταῦτα ἀθρώον καὶ αὐθωρόν, ἵνα δὴ καὶ
 ὄλωσ ἐνώπιόν σου, φιλοψυχότατε, ὡς κρινόμενος στῶ; Μή, δέομαι,
 15 μή, παρακαλῶ, Δέσποτα, τὰ νεογνὰ νήπια οἱ γονεῖς οὐκ εἰσπράτ-
 τονται δίκασι τῶν πραττομένων, οὐδὲ ἀπαιτοῦσιν ἔργον οὐδαμῶς,
 ἀλλ' οὕτως ἀπλοῖκῶς, εὐσπλάγχχνως τε καὶ μετὰ σπουδῆς τὰ ἐπι-
 βάλλοντα σφίσι ἐνέτω προνοοῦνται τρόπῳ, τρέφοντες ὡς ἔνι καὶ
 περιθάλλοντες Διὰ τοῦτο, Ἁγιε, ὁ ὄντως ἡμῶν αἰώνιος καὶ ἐς τὰ
 20 μάλιστα προσφιλέως γονεὺς, ἅτε ξυνόλωσι τῶν συμπάντων ἡμετέ-
 ρων ἐξ οὐκ ὄντων Δημιουργός, μήτ' ἐπὶ ταῖς πλημμελείαις μου
 καὶ ἀνομίαις μου ἄχθου, δέομαι, μήτε μὴν ζήτει με ἔργα, φιλάν-
 θρωπε, ἀνάλογα χάριτος σῆς, μή, ἀγαθέ, μή· ἀλλ' ὡς νηπίοις πρό-
 πει, οὕτω καὶ πολλῶ γε μᾶλλον καὶ ἀπείρως σὺ σύγγνωθι εἰς τὰμὰ
 25 καὶ αὐξανέ σου τὴν ἄχραντον δωρεὰν ἐν ἐμοί, βοηθείας ὅτι μάλι-
 στα ὡς ἀσθενεῖ τὸ φρονεῖν δεομένῳ. Ναί, ὁ ποιήσας καὶ πλάσας
 καὶ ἀναπλάσας με, ὑπερύμνητε, ὑπεραγάθῳ πάντως σκοπῶ, ἵνα
 εὐ²⁷ με ποιήσας σφόδρα πάνυ καὶ θεουργικοῖς κάλλεσι κατακοσμή-
 σας, ὡς γνησίαν εἰκόνα σου, δοξάσης ἐφ' ἀμύλλῳ ἀκήρατα καὶ
 30 ὑπέριστα, καί γε ἐλληλυθῶς οὐχ ἵνα κρίνης, ἀλλ' ἵνα σώσης τὸν κό-
 σμον²⁷. Ἀμήν.

21. Ψαλμ. 3, 8.

22. Ψαλμ. 16, 8.

23. Γεν. 18, 27.

24. Ψαλμ. 143, 4.

στρέφω πρὸς ἐσένα μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ μου, σὺ ποὺ εἶσαι ἡ ὑπερκόσμια εὐφροσύνη ἐκείνων ποὺ ἐσὺ βρῖσκεσαι μέσα τους μὲ ἀνέκφραστο τρόπο, ἄστραψε τὴν ἀστραπὴ σου, ἀπειρόσοφε, ὥστε νὰ μπορέσει ἡ νοερὴ ψυχὴ μου νὰ συναχθεῖ μέσα μου καὶ στὴ συνέχεια μέσα σὲ σένα, καὶ νὰ σκορπισθοῦν καὶ νὰ ὀδηγηθοῦν στὴν ἀπώλεια ἐκεῖνοι ποὺ μὲ ἐχθρεύονται ἀδικαιολόγητα²¹ καὶ μὲ καταδιώκουν ἀδίκῃ καὶ μὲ κακοποιοῦν ἀλύπητα. Φύλαξέ με, Κύριε, σὲ παρακαλῶ, γιὰ πάντα σὰν κόρη ὀφθαλμοῦ²², γιὰ νὰ εἶμαι αἰώνια μαζί σου καὶ νὰ σὲ βλέπω, ὑπερένδοξε ἄρρητε Δέσποτα.

57. Ποιὸς εἶμαι ἐγώ, ἄκτιστε Κύριε, «ἡ γῆ καὶ ἡ στάχτη»²³, καὶ ποιά εἶναι ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς μου ἐμένα ποὺ περνῶ σὰν σκιὰ²⁴ καὶ σὰν ὄνειρο σύντομο, ἀναρχε, μπροστὰ σὲ σένα, ποὺ στὰ μάτια σου τὰ χίλια ἔτη εἶναι σὰν τὴ χθεσινὴ μέρα ποὺ πέρασε καὶ τὴ νυχτερινὴ φρουρά²⁵; Καὶ ποιά ἡ δική μου γνώση μπροστὰ στὴ δική σου «ποὺ δημιουργήσες τοὺς οὐρανούς με γνώση»²⁶ καὶ τὴ γῆ καὶ τὰ σύμπαντα μὲ σοφία, καὶ μάλιστα ὅλα μαζί καὶ σὲ μιὰ στιγμή, ὥστε καὶ ἀπλῶς νὰ σταθῶ μπροστὰ σου, φιλοψυχότατε, γιὰ νὰ μὲ κρίνεις; Μὴ, σὲ ἱκετεύω, μὴ, σὲ παρακαλῶ, Δέσποτα, γιατί οἱ γονεῖς δὲν ζητοῦν τὸ λόγο ἀπὸ τὰ νήπια γι' αὐτὰ ποὺ κάνουν, οὔτε ζητοῦν κάποιο ἔργο ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ μὲ καλωσύνη καὶ στοργὴ καὶ ἐνδιαφέρον παρέχουν σ' αὐτὰ μὲ καλωσυνάτο τρόπο ὅσα χρειάζονται, τρέφοντας καὶ περιθάλλοντάς τα ὅσο μποροῦν. Γι' αὐτό, Ἁγίε, ὁ πραγματικῶς αἰώνιος καὶ ὁ πλέον προσφιλὴς Πατέρας μας, ὡς Δημιουργὸς ἀπὸ τὸ μηδὲν ὅλων τῶν δικῶν μας, οὔτε γιὰ τὰ πλημμελήματά μου καὶ τὶς ἀνομίες μου νὰ ὀργίζεσαι, σὲ παρακαλῶ, οὔτε νὰ ζητᾶς ἀπὸ μένα ἔργα, φιλάνθρωπε, ἀνάλογα πρὸς τὴ χάρη σου, μὴ, ἀγαθέ, μὴ, ἀλλὰ ὅπως ταιριάζει σὲ νήπια, ἔτσι καὶ πολὺ περισσότερο καὶ ἀπειρες φορές ἔτσι, σὺ συγχώρησε τὰ πταίσματά μου καὶ αὗξανε τὴν ἄχραντη δωρεά σου πρὸς ἐμένα, ἐπειδὴ ὡς ἀσθενὴς στὴ φρόνηση ἔχω μεγάλη ἀνάγκη ἀπὸ τὴ βοήθειά σου. Naί, σὺ ποὺ μὲ δημιούργησες καὶ μὲ ἔπλασες καὶ μὲ ἀνέπλάσες, ὑπερύμνητε, ὅπωςδήποτε μὲ ὑπερᾶγαθο σκοπό, ἀφοῦ μὲ εὐεργέτησες τόσο πολὺ καὶ μὲ κατακόσμησες μὲ θεουργικὰ κάλλη, σὰν γνήσια εἰκόνα σου, δόξασέ με μὲ ἀνάλογη αἰώνια καὶ ὑπέριστατη δόξα, ἀφοῦ ἦρθες ὄχι νὰ κρίνεις, ἀλλὰ νὰ σώσεις τὸν κόσμον²⁷. Ἀμήν.

25. Ψαλμ. 89, 4.

26. Ψαλμ. 135, 5.

27. Ἰω. 3, 17.

νη. Αυτόκατάκριτός εἰμι, ὡς καί, σὺ γινώσκων τὰ ἐγκάρδια, Κύριε, ὄρας Οὐδενός, ὑπέρσοφε, δέομαι δικαστοῦ. Ἐπ' ἀμφιδόλων, ὑπεράγαθε, σὺν δίκη γίνεται κρίσις ὅπου δὲ ὁ ἀντιλέξων προκαταγέγνωσται καὶ ἐπ' ἀληθείας ἑαυτὸν καὶ ὄρα καὶ ὁμο-
 5 λογεῖ οὐκ οὐκ ἀπλῶς ἁμαρτωλόν, ἀλλὰ καθ' ἡμέραν, καθ' ὥραν ἁμαρτάνοντα, φεῖσαι, Κύριε φιλόανθρωπε, τῆς δίκης ἔλεον ζητῶ καὶ χάριν ἐπαιτῶ, ἐλέους καὶ χαρίτων, ἄφθονε πηγῇ· σὲ τὸν δι' ἐμὲ ἄνθρωπον γενέσθαι εὐδοκῆσαντα, καὶ μήτε ποιοῦντα ἡμῖν τῶ
 10 περιόντι τῆς ἀγαθότητος καὶ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, μήτε ἀποδι-
 δόντα τῶ ὑπερβάλλοντι περὶ ἡμᾶς φίλτρῳ κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν²⁸, ἀλλὰ μᾶλλον μενοῦν ἀγάπη νικώμενον πεφυκνία, καὶ μακρύνοντα καθ' ὅσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσημῶν ἀφ' ἡ-
 μῶν τὰς ἀνομίας ἡμῶν²⁹. Σοῦ οὖν δέομαι, ἀνεξίκακε Κύριε Ἰησοῦ
 Χριστέ, εὐσπλαγχνε Δέσποτα, καὶ σέ, εἰ καὶ ἀναξίως, παρακαλῶ
 15 πᾶσάν μου ἀνομίαν καὶ πᾶσάν μου ἁμαρτίαν παριδόντα, πάρα-
 σχέ μοι τοῦ παναγίου σου Πνεύματος τελείαν εἰς τὴν καρδίαν μου
 τὴν σφραγιδα καὶ ὄντως ἀγίαν δωρεάν ἐν τῇ δυνάμει σου καὶ ἐν
 τῇ σοφίᾳ σου, ἵνα οὕτω ποιοῦντι, τῇ τῆς σῆς χάριτος δυνάμει ἐν
 σοφίᾳ καὶ φρονήσει πνευματικῇ, κατ' ἐφικτὸν λόγον, τὸ εὐάρε-
 20 στον ἐνώπιόν σου, ἑσαυθὶς τὰ πνευματικὰ ρεῖθρα τῆς ἀχράντου
 σοφίας σου ῥεῖ γιγνομένως ἐκ τῆς καρδίας μου, ἐν ἀληθείας συνέ-
 σει καὶ φωτὶ καταλλήλῳ, καὶ εὐρεθῶ ἐντεῦθεν μετ' ἄρα σου καὶ
 τῶν σῶν κοινωνός εἰς αἰῶνας αἰώνων, πεφωτισμένος τούτέστι τῶ
 ὑπερενδόξῳ φωτὶ σου ἀπὸ τοῦ νῦν, ἐλέω ἀνεικάστῳ καὶ χάριτι
 25 ἀφράστῳ. Ἀμήν.

νθ. Οὐκ ἔγνωκέ τις περιφανέστατα ἐπιβουλήν, εἴτε μὴν προσ-
 βολὴν χρῆ καλεῖν, ἐνυποστάτως οὐσαν διαβολικὴν, ὡς ὁ φυγῶν
 δαίμονας καὶ ἀπηλλαγμένος ἐπὶ καιρὸν προσβολῶν καὶ οὐδεὶς
 φεύγει τούτους καὶ ἀπαλλάσσεται, ὡς ἔφθην εἰπὼν, εἰ μὴ ῥοπήν
 30 καὶ μόνος θείας πνοῆς ἐνυπόστατον καὶ ἀείδλυτον κτήσαιτο καρ-
 διακῶς. Τοῦτο δὲ πίστις σὺν ταπεινώσει, ἀγάπη τε Θεοῦ καὶ ἀν-

28. Ψαλμ. 102, 10.

58. Ὁ ἴδιος, ὅπως βλέπεις, Κύριε, σὺ ποὺ γνωρίζεις τὰ βάθη τῆς καρδιάς μου, κατακρίνω τὸν ἑαυτὸ μου. Δὲν χρειάζομαι, ὑπέρσοφε, κανένα δικαστή. Ἡ κρίση σὲ δικαστήριο γίνεται, ὑπεράγαθε, γιὰ ἐκείνους ποὺ ὑπάρχει ἀμφιβολία· ὅταν ὅμως ὁ ἴδιος ὁ κρινόμενος ἔχει καταδικάσει ἀπὸ πρὶν τὸν ἑαυτὸ του καὶ βλέπει καὶ ὁμολογεῖ ἀληθινὰ τὸν ἑαυτὸ του ὄχι ἀπλῶς ἀμαρτωλό, ἀλλὰ νὰ ἀμαρτάνει κάθε μέρα καὶ κάθε ὥρα, λυπήσου τον, φιλόανθρωπε Κύριε, καὶ μὴ τὸν δικάσεις. Ἐλεος ζητῶ καὶ χάρη ἑπαιτῶ, ἀπὸ σένα τὴν ἀφθονη πηγὴ τοῦ ἔλεους καὶ τῶν χαρίτων, ἀπὸ σένα ποὺ εὐδόκησες νὰ γίνεις γιὰ χάρη μου ἄνθρωπος, καὶ ὁ ὁποῖος ἀπὸ περίσσεια ἀγαθότητα οὔτε μᾶς τιμωρεῖς σύμφωνα μὲ τις ἀνομίες μας, οὔτε ἐξαιτίας τῆς ὑπερβολικῆς ἀγάπης σου γιὰ μᾶς ἀνταποδίδεις τιμωρίες ἀνάλογες μὲ τις ἀμαρτίες μας²⁸, ἀλλὰ μᾶλλον νικίεσαι ἀπὸ τὴ φυσικὴ ἀγάπη σου καὶ ἀπομακρύνεις ἀπὸ μᾶς τις ἀμαρτίες μας ὅσο ἀπέχει ἡ ἀνατολὴ ἀπὸ τὴ δύση²⁹. Σὲ ἱκετεύω λοιπόν, ἀνεξίκακε Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, εὐσπλαγχνε Δέσποτα, καὶ σὲ παρακαλῶ, ἂν καὶ ἀνάξια, ἀφοῦ παραβλέψεις κάθε ἀνομία μου καὶ κάθε ἀμαρτία μου, νὰ προσφέρεις στὴν καρδιά μου τέλεια τὴ σφραγίδα τοῦ παναγίου Πνεύματός σου, τὴν πραγματικὴ ἀγία δωρεά, μὲ τὴ δύναμη καὶ τὴ σοφία σου, ὥστε ἔτσι, μὲ τὴ δύναμη τῆς χάριτός σου νὰ ἐκτελῶ μὲ σοφία καὶ φρόνηση πνευματικὴ, ὅσο μοῦ εἶναι δυνατόν, αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀρεστὸ σὲ σένα, ὥστε νὰ τρέξουν ἀπὸ τὴν καρδιά μου πραγματικὰ τὰ πνευματικὰ νάματα τῆς ἀχραντῆς σοφίας σου, μὲ τὴ γνώση τῆς ἀλήθειας καὶ τὸ κατάλληλο φῶς, καὶ νὰ βρεθῶ ἔτσι κοινωνὸς δικός σου καὶ τῶν δικῶν ἀγαθῶν στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων, φωτισμένος δηλαδὴ ἀπὸ τὸ ὑπερέδοξο φῶς σου ἀπὸ τώρα, μὲ τὸ ἀφάνταστα μεγάλο ἔλεος καὶ τὴν ἀνέκφραστη χάρη σου. Ἀμήν.

59. Κανένας δὲν μπορεῖ ν' ἀντιληφθεῖ καθαρότατα τὴν ἐπιβουλή, εἴτε πρέπει νὰ τὴν ποῦμε προσβολή, ἢ ὁποῖα πραγματικὰ εἶναι διαβολικὴ, ὅπως ἐκεῖνος ποὺ ξέφυγε τοὺς δαίμονες καὶ εἶναι ἀπαλλαγμένος γιὰ πολὺ χρόνον ἀπὸ τις προσβολές, καὶ κανένας δὲν ξεφεύγει καὶ δὲν ἀπαλλάσσεται ἀπὸ αὐτούς, ὅπως εἶπα, παρὰ μόνο ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἀποκτήσει τὴ βοήθεια τῆς θείας πνοῆς ἐνυπόστατη καὶ ἀδιάκοπα χορηγούμενη μέσα στὴν καρδιά του. Καὶ αὐτὴ τὴ γεννᾶ ἢ πί-

29. Ψαλμ. 102, 12.

θρώπων, ενεργῆς οἶδε γεννᾶν φιλησύχῳ μετὰ ἀγρυπνίας διαίτη
 καὶ ἀναγνώσει νῦν μὲν πρακτικῇ, νῦν δὲ θεωρητικῇ καὶ ἀκολού-
 θως θεολογικῇ μετὰ προσευχῆν. Ἀγάπη δ' ἐνεργῆς λέγοιτ' ἂν
 εἰκότως ἢ τῶν ἱερῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν κατ' ἐφικτὸν ἔκπραξις
 5 ἐντεῦθεν τοίνυν οὐ μόνον Θεοῦ σύνεσις καθαρωτέρα καὶ διαυγε-
 στέρα, ἀλλ' ἤδη καὶ δαμονικῆς ἐπινοίας κακοτέχνου, καὶ μὴν γε
 ἐπιφορᾶς ἐν ψυχῇ γνῶσις ἀκριβοῦς καὶ διάκρισις ἀσφαλεστέρα·
 καὶ γοῦν οἱ ἀγῶνες μείζονες καὶ ἐφάμιλλος ἄθλησις φθονούντων
 δαμόνων ὑπερβαλλόντως καὶ ἀπνευστί φερομένων μανικῶς
 10 πρὸς παντοίαν κακοποίησιν τῆς θεοφόρου ψυχῆς λίαν κακεν-
 τρεχῶς. Καὶ τοίνυν, εἰ μὴ ὁ τοῦ ἰδίου λαοῦ ἀληθινὸς Σωτὴρ προὔ-
 στη φιλανθρώπως καὶ ὑπερεμαχέσατο τῶν πιστῶν ὁ Χριστός,
 οὐκ ἂν διεσώθη τῷ ὄντι πᾶς ὅστισοῦν ἄνθρωπος καὶ τῶν ἐγίων
 ὢν.

15 ξ'. Σαφέστατα ἔγνω καὶ δὴ ἐξομολογοῦμαι σοι, Κύριε· ὅτι
 καὶ ἀλόγων ζώων ἤττων ἐξ ἀπροσεξίας, ἀγνωμοσύνης τε καὶ ἀλο-
 γοπραγίας, ὁ λογικὸς ἐγὼ χαλεπῶς ἀποκαθίσταμαι, ἐφ' ὅσον
 ἐκεῖνα μὲν τὴν ἰδίαν φύσιν τηρεῖ καὶ ζῆ κατ' αὐτήν, ἐγὼ δὲ οὐδὲ
 γοῦν πρὸς μίαν ὥραν τίς ἢ καθαρὰ καὶ ὄντως τῆς φύσεώς μου
 20 ἔγνω ἐνέργεια, μολυσμῶ μιαρῶν παθῶν καὶ τῶν παρερχομένων
 προσπαθεία τε καὶ συγχύσει· ὅθεν ἀνοηταίνων, οὐδὲ τὴν φύσιν
 μοι ἀκολούθως οἶα ἐστὶν ἐπίσταμαι, ἧ χρῆ, ἀληθῶς, καὶ δαμο-
 νικὴν φατρίαν κατὰ τὴν κακίαν παρήλασα, καὶ εἰμὶ τῷ ὄντι κα-
 κίων κακείνων τὴν προαίρεσιν. Εἰ γὰρ ὡς ἐκεῖνοι ἄνοσοι δὴ καὶ
 25 ἀθάνατοι καὶ ἀπροσδεεῖς τινος πρὸς τὸ ζῆν ἤμην καὶ γὰρ, πολὺς
 ἀναμφηρίστως ὤφθην ἂν τὴν κακίαν ὁ τάλας καὶ ἀκρατῆς ἀτό-
 πους ὁρμάς ὀτηνίκα οὐ μόνον οὐκ ἀθάνατος ὢν, ἀλλὰ καὶ νόσοις
 συχναῖς συνῶν καὶ μακρᾶις, ὅμως παρανομῶ καὶ χαίρω ταῖς
 ἁμαρτίαις καὶ πρόκειμαι, καὶ ὁ χεῖριστον, ὡς οὐ πρὸς ἐν κλίνῳ
 30 τῶν κακῶν, τῶν ἄλλων ἀποστρεφόμενος, ὥσπερ ἐκείνων ἕκαστος

στη μαζί με τὴν ταπείνωση καὶ τὴν ἐνεργῆ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους, καθὼς καὶ ὁ φιλήσυχος τρόπος ζωῆς ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ ἀγρυπνία καὶ ἀνάγνωσις ἄλλοτε πρακτικὴ καὶ ἄλλοτε θεωρητικὴ, καὶ στή συνέχεια θεολογικὴ μετὰ ἀπὸ προσευχῆ. Ἄγάπη ἐνεργῆς εὐλογία θὰ μπορούσε νὰ ὀνομαστῆ ἢ ἐκτέλεση κατὰ τὸ δυνατὸν τῶν ἱερῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν. Ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν ὄχι μόνο προέρχεται καθαρότερη καὶ διαυγέστερη γνώση τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀκριβῆς γνώση καὶ ἀσφαλέστερη διάκρισις τῶν δόλιων δαιμονικῶν ἐπινοήσεων καὶ βέβαια καὶ τῶν ἐπιθέσεων τῶν δαιμόνων κατὰ τῆς ψυχῆς. Καὶ ἀσφαλῶς καὶ οἱ ἀγῶνες τότε εἶναι μεγαλύτεροι καὶ ἀνάλογη ἢ ἄθλησις ἐναντίον τῶν δαιμόνων ποὺ φθονοῦν ὑπερβολικὰ καὶ ἐπιτίθενται ἀσταμάτητα μὲ μανία καὶ μεγάλη μοχθηρία πρὸς κάθε εἶδους κακοποίηση τῆς θεοφόρου ψυχῆς, καὶ ἂν ὁ ἀληθινὸς Σωτῆρας δὲν προστάτευε μὲ φιλανθρωπία τὸν λαὸ του καὶ δὲν γινόταν ὑπερμαχος τῶν πιστῶν ὁ Χριστός, δὲν θὰ μπορούσε νὰ σωθεῖ κανένας ἄνθρωπος ἀκόμα καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγίους.

60. Τὸ γνωρίζω πάρα πολὺ καλὰ καὶ σοῦ τὸ ἐξομολογοῦμαι, Κύριε, ὅτι ἀπὸ ἀπροσεξία, ἀγνωμοσύνη καὶ τῆ διάπραξις ἄλογων πραγμάτων γίνομαι βοθερὰ πρὸ χειρότερος καὶ ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, ἐγὼ ὁ λογικὸς, ἐφόσον ἐκεῖνα διατηροῦν τὴ φύση τους καὶ ζοῦν σύμφωνα μὲ αὐτὴν, ἐνῶ ἐγὼ οὔτε μὰ στιγμῆ γνώρισα ποιά εἶναι ἡ καθαρὴ καὶ πραγματικὴ ἐνέργεια τῆς φύσεώς μου, ἐξαιτίας τοῦ μολυσμοῦ ἀπὸ τὰ μαρὰ πάθη καὶ τῆς προσκόλλησής μου μὲ πάθος στὰ πρόσκαιρα καὶ τὴ σύγχυσή μου γι' αὐτὰ. Γι' αὐτὸ, ἐνεργώντας ἀνόητα, δὲν γνωρίζω κατ' ἀκολουθία, ὅπως πρέπει, οὔτε ποιά εἶναι ἡ ἀληθινὴ φύση μου, καὶ ξεπέρασα καὶ τὴ δαιμονικὴ φατρία ὡς πρὸς τὴν κακία, καὶ εἶμαι πραγματικὰ χειρότερος καὶ ἀπὸ ἐκείνους ὡς πρὸς τὴν προαίρεση. Γιατί, ἂν καὶ ἐγὼ ἦμουν ὅπως ἐκεῖνοι, ποὺ εἶναι ἀπρόσβλητοι ἀπὸ τὶς ἀσθένειες καὶ ἀθάνατοι καὶ δὲν χρειάζονται τίποτε γιὰ νὰ ζοῦν, χωρὶς ἀμφιβολία θὰ ἦμουν ὁ δυστυχῆς πολὺ φοβερὸς στὴν κακία καὶ ἀσυγκράτητος στὶς παράλογες ὁρμές, τὴ στιγμῆ ποὺ τώρα, ποὺ ὄχι μόνο δὲν εἶμαι ἀθάνατος, ἀλλὰ καὶ ὑποφέρω ἀπὸ συχνὰ καὶ μακροχρόνιες ἀσθένειες, ὅμως παρανομῶ καὶ χαίρομαι μὲ τὶς ἁμαρτίες καὶ ἔχω διάθεσις γι' αὐτές, καί, αὐτὸ ποὺ εἶναι τὸ πρὸ χειρότερο, ὅτι δὲν κλίνω πρὸς ἓνα μόνο κακό, ἀποστρεφόμενος τὰ ἄλλα, ὅπως ἀκριβῶς

ὁ μὲν φιλαργυρίας ἄν, ὁ δὲ κενοδοξίας καὶ φιληδονίας ἕτερος,
 καὶ ἄλλος ἄλλου πάθους ἐργάτης, ἢ μᾶλλον φίλος καὶ συνεργὸς
 πρὸς αὐτὸ τῶν αὐτῶ πεπεισμένων· ἀλλὰ μόνος πάντων παθῶν
 ἐραστῆς καὶ πράκτωρ ἐγώ, καὶ τοσοῦτον δῆποθεν ἐμπαθῶς, ὡς
 5 καὶ μὴ κινούντων δαυμόνων μηδὲ προσβαλλόντων ἔξωθεν, ἦκειν
 αὐτόμολος πρὸς τὰ πάθη, ἢ μᾶλλον πίπτειν ἐλεεινῶς Ἐξ οὗ καὶ ἅ
 τῶν κακῶν οὐκ ἐτέλεσα, οὐχ ὡς ἀποφυγῶν ἐκὼν ἢ ἐξεπίτηδες μὴ
 θελήσας, ἀλλ' ὡς μὴ δυναθεὶς ὅθεν δῆπουτε οὐκ ἐτέλεσα. Πόσον
 τοίνυν δικαίῳ λόγῳ καὶ κεκοιμένῳ πολὺ κακίαν ἐκείνων τῶν τέως
 10 ἀθανάτων, ἀνόσων τε καὶ ἀνενδεῶν τὸ ζῆν καὶ ὁμῶς πρὸς ἓν εἶδος
 ἕκαστος ἁμαρτίας κλινόντων, ἐγώ, οὗ αἱ ἡμέραι οὐ βραχεῖαι μό-
 νον, ἀλλ' ἤδη δι' ἃς ἔφην νόσου καὶ ἀσθενείας καὶ πονηρίας
 ἔπειθ' οὕτω πρὸς πᾶσαν ἁμαρτίαν ἐπικλινῆς σὺν σπουδῇ καὶ εἰς
 τὸ τελέσαι, φεῦ! πρόθυμος σπουδῇ, κατὰ πολὺ σφόδρα τῶ ὄντι
 15 χείρων καὶ δαυμόνων εἰμί. Ἀλλά, Κύριε Κύριε, ὁ τὸ ἔλεος ἀνυπέρ-
 βλητος καὶ τὸ σῶζειν ἔχων πεφυκῶς, ὅτι καὶ αὐτοῖς τοῖς δαίμοσι
 μετάνοιαν βουλομένοις ἀμνησικακῶς παρασχών, ἐνίσχυσόν με
 μετ' ἄρα σοφίας καὶ παντός τοῦ καθήκοντος μετανοῆσαι ἢ χρῆ,
 ἐφ' οἷς ἤμαρτον καὶ ἰλεώσασθαί σου τὸ πανάγιον πρόσωπον,
 20 ὑπερφερῆς καὶ ζωὴ μακαρία καὶ τῶν δικαίων διαρκῆς ἀπόλαυσις
 ὑπερκόσμιος καὶ ἢ μὴ λογιζομένη αὐτοαγάπη καὶ ἢ ἄφατος
 φιλάνθρωπία καὶ εὐσπλαγχνία, Δέσποτα. Ποίησον μετὰ τῆς
 ψυχῆς μου τὸ μέγα σου καὶ θαυμαστὸν ἔλεος, βοώσης, ἐλέησον,
 εὐδιάλλακτε, ἵνα οὕτω σαφῶς ἀποδειχθῇ γινώσκουσιν, ὡς καὶ
 25 δαίμονας ἐπιστραφέντας καὶ τὸ ἐλέησον ἐπειπόντας, ὡς ἔχουσι,
 πρὸς τὴν σὴν ἀπέραντον ἀγαθότητα, οὔμενον μεθῆκας ἂν ἔξω
 ἐλέους σου, οὐδὲ ἀπεστράφης οὐδόλως, πηγὴ χαρίτων, αὐτούς εἰ
 γὰρ ἐμέ, ἐκείνων ὄντα κακίονα καὶ ζῶων τῶν ἀλόγων χείρονα,
 ἐλεήσαις, ἐπ' ἀληθείαις οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ἁμαρτίαις ὑπεύθυνος,

ὁ καθένας ἀπὸ ἐκείνους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἕνας εἶναι τῆς φιλαργυρίας, ὁ ἄλλος τῆς κενοδοξίας, ἄλλος τῆς φιληδονίας, καὶ ἄλλος ἐργάτης ἄλλου πάθους, ἢ καλύτερα φίλος καὶ συνεργὸς σ' αὐτὸ ἐκείνων πού πείθονται σ' αὐτόν· μόνος ἐγὼ εἶμαι ἐραστής καὶ ἐκτελεστής ὅλων τῶν παθῶν, καὶ εἶμαι τόσο πολὺ κυριευμένος ἀπὸ τὰ πάθη, ὥστε καὶ χωρὶς νὰ μὲ κινοῦν πρὸς αὐτὰ οἱ δαίμονες οὔτε νὰ δέχομαι τίς προσβολὰς ἀπὸ ἔξω, πηγαίνω ἀπὸ μόνος μου πρὸς τὰ πάθη, ἢ καλύτερα πέφτω σ' αὐτὰ ἐλεεινά. Γι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ κακὰ πού δὲν τὰ ἔκανα, ὄχι ἀποφεύγοντάς τα μὲ τὴ θέλησή μου ἢ ἐπειδὴ δὲν θέλησα σκόπιμα, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν μπόρεσα γιὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο δὲν τὰ ἐκτέλεσα. Πόσο λοιπὸν δίκαια κρίνομαι ἐγὼ πολὺ χειρότερος ὡς πρὸς τὴν κακία ἀπὸ τοὺς δαίμονες, πού εἶναι ἀθάνατοι, μὴ ὑποκείμενοι σὲ ἀσθένειες καὶ δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τίποτε γιὰ νὰ ζοῦν, καὶ ὅμως κλίνουν ὁ καθένας πρὸς ἕνα εἶδος ἁμαρτίας, ἐνῶ ἐγὼ, πού οἱ μέρες μου ὄχι μόνον εἶναι πολὺ λίγες, ἀλλὰ, ὅπως ἤδη εἶπα, γεμάτες ἀπὸ ἀρρώστιες καὶ ἀσθένειες καὶ πονηρίες, τρέχω μὲ τόση προθυμία πρὸς κάθε ἁμαρτία καὶ δείχνω, ἀλλοίμονο! τόση προθυμία γιὰ τὴ διάπραξή της, καὶ εἶμαι πραγματικὰ κατὰ πολὺ περισσότερο χειρότερος καὶ ἀπὸ τοὺς δαίμονες. Ἀλλά, Κύριε Κύριε, σὺ πού τὸ ἔλεός σου εἶναι ἀνυπέροβητο καὶ ἔχει στή φύση σου τὸ νὰ σώζεις, ἀφοῦ καὶ στοὺς ἴδιους τοὺς δαίμονες ἔχει παραχωρήσει χωρὶς μνησικακία μετάνοια, ἂν τὸ θελήσουν, ἐνίσχυσέ με μὲ σοφία καὶ κάθε τι πού χρειάζεται γιὰ νὰ μετανοήσω ὅπως πρέπει, γιὰ τίς ἁμαρτίες πού διέπραξα καὶ νὰ ἐξιλεώσω τὸ πανάγιο πρόσωπό σου, σὺ πού εἶσαι τόσο ὑπέροχη καὶ μακάρια ζωὴ καὶ ἡ διαρκῆς ὑπερκόσμη ἀπόλαυση τῶν δικαίων καὶ ἡ αὐτοαγάπη πού ὅλα τὰ ξεχνᾷ καὶ ἡ ἀνέκφραστη φιλανθρωπία καὶ εὐσπλαχνία, Δέσποτα. Χάρισε στήν ψυχὴ μου τὸ μέγα καὶ θαυμαστό ἔλεός σου, πού φωνάζει δυνατὰ, ἐλέησέ με, εὐδιάλλακτε, γιὰ νὰ ἀποδειχθεῖ καθαρὰ καὶ νὰ γνωρίσομε, ὅτι καὶ στοὺς δαίμονες, ἐὰν ἐπέστρεφαν καὶ ἀπηύθυναν πρὸς τὴν ἀπέραντη ἀγαθότητά σου τὸ “ἐλέησέ μας” καὶ στήν κατάστασι πού βρίσκονται, δὲν θὰ τοὺς ἀφηνεσ ἔξω ἀπὸ τὸ ἔλεός σου, οὔτε θὰ τοὺς ἀποστραφίσουν καθόλου, σὺ ἢ πηγὴ τῶν χαρίτων. Γιατί, ἂν ἐλεήσεις ἐμένα, πού εἶμαι πολὺ περισσότερο κακὸς ἀπὸ ἐκείνους καὶ χειρότερος ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, ἀληθινὰ δὲν ὑπάρχει κανένας ἁμαρτωλός,

οὐκ ἄνθρωπος οὔτε μὴν δαίμων, ὅς προσπεσὼν σοι καὶ κράξας, ἐλέησον, καὶ οὐκ αὐτίκα τῷ περιόντι σοι τῆς ἀπείρου χρηστότητος εὐρήσει καὶ πάνυ πλούσιον καὶ σφόδρα θαυμαστὸν καὶ ὑπὲρ πάσας ἐλπίδας τὸν ἔλεον. Ἐλέησον δὴ με, Ἰησοῦ, ὁ καὶ Πατὴρ
5 ἡμῶν πεφυκότως καὶ τοῦ ἐλέους πηγῆ.

ξά. Πολλὰ μοι εἰς νοῦν ὡς νοούμενα ἦκει, Κύριε, ἀλλ' οὐδὲν τῷ ὄντι ἐστίν, ὃ βεβαίως εἰς πέρας κατανοῶ, καὶ καθάπαξ ἐν σύμπτῃσιν, ἐν οὐκ ἔστιν οὐδέν, οὗ τῆς γνώσεως ἀμηγέτη οὐκ ἀπολυμπάνομαι· δι' ὃ δῆπουθεν ὡς ἄρ' ἔχει τὸ εἰκός, ἐνδεής καὶ περι-
10 φανῶς περὶ τοῦ ἀπλῶς καὶ ὀλικῶς γινώσκειν ἀποδέδειγμα· οὐρανὸν τουτοῖ καὶ μὴν γε τὴν γῆν ὄντως ὄρω, τί δέ ἐστι ταῦτα, ἢ τίνι γε ἠδρασται καὶ ὅπως συνέχεται καὶ τ' ἄλλα ἕτερα περὶ αὐτὰ πάμπολλα καὶ τὴν σφῶν αὐτῶν φύσιν, ἀριδῆλως ἀγνοῶ, ἀέρα, ὕδωρ, καὶ πῦρ ἔχω βουλομένοις κατὰ τοῦ ῥάιστου παραδει-
15 κνύειν, τί δὲ τούτων τὴν φύσιν ἕκαστον εἴ γέ τις ἔροιτο, καὶ πῶς ὁ μὲν κατωφερές, ὃ δὲ ἀνωφερές, ἀῆρ δὲ παντοφερής, γρούξαι γοῦν ἔξω οὐδὲ στόμα διάρας· ἀλλὰ δὴ μεθήμι τὸ περὶ τοιούτων εἰδέναι μὴ ἔχειν εἰπεῖν. Θοῖξ μία, τὸ δοκοῦν εὐτελέστατον, ἠκιστα ἐφικνεῖται εἰς αἴσθησιν ἡμετέραν· τίποτε ἀφ' ὧν πρόεισιν ἐξικνεῖται
20 καὶ πῶς εἶτα καὶ τίνες χρονικῶς τε καὶ τακτηδόν, καὶ τί γε γινώσκων τρίχας ἤπέρ εἰσι.

Διὰ τοῦτο δέομαί σου, Δέσποτα, λύτρωσαί με ἀπὸ οἰηματι-
κοῦ φρονήματος, τοῦ αἰτίου τὸν πλησίον καὶ πάνθ' ὄντινον καὶ κρίνειν καὶ κατακρίνειν ἐξακολούθου σκέπασόν με ὑπὸ τὸν κρα-
25 ταιὸν σου βραχίονα, ὅτι ἀπλοϊκός εἰμι καὶ λίαν ἀμβλὺς περὶ αὐτὸ τὸ φρονεῖν. Τίς οἶδεν ἄρα τοῦ οὐρανοῦ μέτρα, τῆς γῆς τόσον ὄγκον καὶ βριθὸς ὀπόσον καὶ ἡλίου δρόμον σφόδρα πάνυ ταχὺν καὶ ἀκάματον, πρὸς δὲ καὶ θαυμαστῶς ἔντεχνον καὶ εὐστάθμητον;
Τίς δ' ὅλως συνήσει τὴν ταῦτα φέρουσαν οὕτω σοφῶς δυναστεί-
30 αν; Πῶς δ' ἂν γνοίῃ ταῦτ' ὁ μηδὲ γοῦν κώνωπος εἶδησιν ἔχειν

οὔτε ἄνθρωπος οὔτε βέβαια καὶ δαίμονας, πού θά πέσει μπροστά σου καὶ θά φωνάξει πρὸς ἐσένα τὸ, “ἐλέησέ με”, καὶ δὲν θά βρεῖ ἀμέσως τὸ πάρα πολὺ πλούσιο καὶ ὑπερβολικὰ θαυμαστὸ καὶ πάνω ἀπὸ κάθε ἐλπίδα ἔλεος τῆς ἀπειρησ ἀγαθότητάς σου. Ἐλέησέ με λοιπόν, Ἰησοῦ, σὺ πού εἶσαι καὶ ὁ φυσικὸς Πατέρας μας καὶ ἡ πηγὴ τοῦ ἐλέους.

61. Πολλὰ μοῦ ἔρχονται στὸ νοῦ ὡς νοούμενα, Κύριε, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει κανένα πού νὰ τὸ κατανοῶ μὲ βεβαιότητα πλήρως, καὶ γενικὰ μέσα ἀπὸ ὅλα δὲν ὑπάρχει κανένα πού νὰ μὴ εἶναι ἐλλειπῆς ἢ γνώση μου γι’ αὐτό. Γι’ αὐτὸ βέβαια, ὅπως εἶναι εὐλόγο, ἔχω ἀποδειχθεῖ ὀλοφάνερα φτωχὸς ὡς πρὸς τὴν ἀπλή καὶ τὴν ὀλικὴ γνώση. Βλέπω βέβαια στ’ ἀλήθεια τὸν οὐρανὸ αὐτὸ καὶ τὴ γῆ, τί εἶναι ὅμως αὐτὰ ἢ ποῦ στηρίζονται καὶ πῶς διατηροῦν τὴ συνοχὴ τους, καὶ τὰ πάρα πολλὰ ἄλλα τὰ γύρω ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὴ φύση τους ὀλοφάνερα τὰ ἀγνοῶ, ὅπως τὸν ἀέρα, τὸ νερὸ καὶ τὴ φωτιὰ, τὰ ὁποῖα μπορῶ εὐκολὰ νὰ τὰ δείξω σὲ ὅσους θέλουν, ἂν ὅμως μὲ ρωτήσῃ κάποιος, ποῖα εἶναι ἡ φύση τοῦ καθενὸς ἀπὸ αὐτὰ, καὶ πῶς τὸ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ φέρεται πρὸς τὰ κάτω, τὸ ἄλλο ἔχει φορὰ πρὸς τὰ πάνω, ἐνῶ ὁ ἀέρας ἀπλώνεται παντοῦ, δὲν μπορῶ οὔτε καν τὸ στόμα μου ν’ ἀνοίξω γιὰ νὰ πῶ κάτι, ἀλλὰ ἀποφεύγω νὰ μιλήσω γι’ αὐτὰ καταλαβαίνοντας ὅτι δὲν ἔχω νὰ πῶ τίποτε. Μιὰ τρίχα, πού θεωρεῖται τὸ πιὸ ἀσήμαντο, ἐλάχιστα φτάνει στὴν ἀντίληψή μας ἀπὸ ποῦ προέρχεται αὐτή, μὲ ποιὸν τρόπο, καὶ μὲ ποῖα χρονικὴ σειρὰ καὶ τάξη· καὶ τί τὸ σπουδαῖο εἶναι βέβαια τὸ νὰ γνωρίζω πῶς εἶναι οἱ τρίχες.

Γι’ αὐτὸ σὲ παρακαλῶ, Κύριε, λύτρωσέ με ἀπὸ τὸ φρόνημα τῆς οἴησης, πού γίνεται αἰτία νὰ κρίνω καὶ νὰ κατακρίνω τὸν πλησίον μου καὶ ὅποιονδήποτε ἄλλον, καὶ στὴ συνέχεια προστάτεψέ με κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τοῦ ἰσχυροῦ βραχίονά σου, γιατί εἶμαι ἀπλοϊκὸς καὶ μὲ πολὺ περιορισμένη ἀντίληψη. Ποιὸς ἄραγε γνωρίζει τὴν ἔκταση τοῦ οὐρανοῦ, τὸν τόσο ὄγκο καὶ τὸ βάρος τῆς γῆς, καὶ τὸν ταχύτατο δρόμο τοῦ ἡλίου καὶ τὸ ἀκούραστο αὐτοῦ, καὶ μαζὶ μ’ αὐτὰ καὶ τὸν θαυμαστὸ τρόπο καὶ τὴν ἀκρίβεια μὲ τὴν ὁποῖα γίνεται αὐτό; Ποιὸς γενικὰ θά κατανοήσῃ τὴ δύναμη πού διευθύνει μὲ τόση σοφία ὅλα αὐτὰ; Πῶς θά μπορούσε νὰ τὰ γνωρίσει αὐτὰ αὐτὸς πού δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει ὀπωσδήποτε τὴ σχετικὴ γνώση γιὰ τὸ κουνούπι; Ἐμένα μοῦ

δεδυνημένος ὅπως δὴ ποτε, ἢ που δὴ; Ἄγαν ἄνους ἐγὼ καὶ περὶ τὸ
 τῆς σοφίας κράτος ἐξίτηλος, μόνη γιγνομένως θαρρῶν τε χάριτι
 τὴν ἐν σοὶ χρῆ λέγειν εἴτε θέωσιν, ἢ πρὸς Θεοῦ ὑπερφυᾶ συνάφει-
 αν ἐξ ἀνηκούσης αὐτοῦ θείας διαπράξεως καὶ ἐφεκτῆς νοήσεως.

5 ξβ'. Μόνοι οἱ τὴν πνευματικὴν αἴσθησιν διὰ διοράσεως τῆς ἐκ
 τῆς χάριτος παραδεδεγμένοι τοὺς μὴ τὴν πνευματικὴν αἴσθησιν
 κτωμένους, ἀλλὰ ψυχικῶς ἀγομένους ἐναργέσι σημάτων και
 μὲν γε σαφέσιν ἐς τὰ μάλιστα καὶ γιγνομένοις συνίασι. Πάντα γάρ
 10 τοι, κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον, ὁ τοιοῦτος διακρίνειν ἔχει, καίτοι γε
 ὑπ' οὐδενὸς ἐτέρου οὔτος ἀνακρινόμενος³⁰. καὶ μὲν δήποθεν τῶν
 ἄλλων ἐχόντων, οὐ μόνον οὐ συνορώντων τὸν τοῦ θεοῦ κενὸν
 Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ μακαριζόντων ἐσθ' ὅτε ἐπομένως ἐξ ἄρ' ἀνοί-
 ας τοὺς ἀξίους καὶ ταλανισμοῦ, οὔμενον αἴσθησιν πνευματικὴν
 δεξαμένους ὑπὸ τῆς χάριτος, ἀλλ' ἀγομένους μᾶλλον ὑπὸ κοσμι-
 15 κοῦ πνεύματος καὶ ὄντας οἷους ψυχικούς ὁ θεῖος λόγος καλεῖ³¹. οἱ
 μὲν γὰρ πνευματικοὶ τὴν αἴσθησιν καὶ ἡμμένοι τοῦ θεοειδοῦς, οὐ
 κρίνουσιν οὐδαμῶς τὸ παράπαν πράγματα, ἢ προπετῶς ἢ κατὰ τὸ
 ὁρώμενον ὡς ἂν οἱ πολλοί, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ἄτρεπτον καὶ
 αἰδίδιον ἀλήθειαν, μνηθέντες πάντως τῷ ζωοποιῷ καὶ φωτιστικῷ
 20 Πνεύματι, ζωὴν ἀλλοίαν τῆς κατ' ἔθος παρέχοντι ὑπερφυᾶ καὶ
 φῶς καὶ γνῶσιν καὶ μὲν γε παρὰ τοὺς τῶν πολλῶν ὀφθαλμούς, οἷς
 ἂν ἐγγένηται περιφανῶς. Οἷος Ἰακώβ ἐκεῖνος ὁ Πατριάρχης ἦν,
 ὅς γε δὴ πολὺν διαμείψας τόπον, ἐνὶ τόπῳ τούτῳ, καὶ πολλ' ἄττα
 ὄμματι διοράσεως ἰδὼν καὶ εἰπὼν περὶ τῶν υἱέων αὐτοῦ θαύματος
 25 ἄξια³². Καὶ Ἡσαΐας γοῦν ὁ μεγαλοφωνότατος ἐν προφήταις τὸν
 Ἰησοῦν ὡς πρόβατον ἀγόμενον ὁρῶν ἐπὶ σφαγὴν³³, καὶ μήτε τῷ
 πάθει δραττόμενος, μήτε μὴν τῇ ταπεινώσει ἐκείνη καὶ τὰ κατ'
 αὐτὴν ἤθει, προσκεκρουκῶς, ἀλλ' ὄμματι πνευματικῷ μυστικῶς
 θεωρῶν τὴν ἐν τοιοιοῖ δόξαν κατὰ τὸ εἶκός τοιοῦτος ἦν τὸ εἶδος

30. Α' Κορ. 2, 15.

31. Α' Κορ. 2, 14.

λείπει τελείως ὁ νοῦς καὶ ἀνήμπορος νὰ κατανοήσω τὴ δύναμη τῆς σοφίας σου· γι' αὐτὸ πρέπει νὰ στηρίζομαι πραγματικὰ μόνο στὴ χάρη σου καὶ νὰ μιλῶ εἴτε γιὰ τὴ θέωση εἴτε γιὰ τὴν ὑπερφυσικὴ ἔνωση μὲ τὸν Θεό, πού πραγματοποιεῖται ἀπὸ τὸν ἴδιο καὶ γίνεται κατανοητὴ ἀπὸ μᾶς κατὰ τὸ δυνατόν.

62. Μόνο ὅσοι ἔλαβαν ἀπὸ τὴ χάρη μὲ τὴ διόραση τὴν πνευματικὴ αἴσθηση κατανοοῦν μὲ σημάδια φανερὰ καὶ πάρα πολὺ σαφῆ καὶ πραγματικὰ ἐκείνους πού δὲν ἀπέκτησαν τὴν πνευματικὴ αἴσθηση, ἀλλὰ ζοῦν ψυχικὰ. Γιατί, σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο Παῦλο, ὁ ἕνας τέτοιος μπορεῖ νὰ διακρίνει καὶ νὰ κατανοεῖ τὰ πάντα, ἂν καὶ βέβαια αὐτὸς δὲν γίνεται κατανοητὸς ἀπὸ κανένα³⁰, καὶ γι' αὐτὸ, σὲ ὅποια-δήποτε κατάσταση κι ἂν βρίσκονται οἱ ἄλλοι, ὄχι μόνο δὲν βλέπουν τὸν ἄδειο ἀπὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ μακαρίζουν πολλές φορές ἀπὸ ἀνοησία ἐκείνους πού εἶναι ἄξιοι καὶ γιὰ ἔλεηνολόγηση, ἐπειδὴ δὲν ἔλαβαν ἀπὸ τὴ θεία χάρη αἴσθηση πνευματικὴ, ἀλλὰ μᾶλλον καθοδηγοῦνται ἀπὸ κοσμικὸ πνεῦμα καὶ εἶναι ψυχικοί, ὅπως τοὺς ὀνομάζει ὁ θεῖος λόγος³¹. γιὰ ἐκείνους πού ἔχουν πνευματικὴ αἴσθηση καὶ ἔχουν πλησιάσει τὴ θεομορφία, δὲν κρίνουν τὰ πράγματα καθόλου μὲ ἀλαζονεῖα ἢ μὲ βία αὐτὸ πού βλέπουν, ὅπως κάνουν οἱ πολλοί, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν ἀμετάβλητη καὶ αἰώνια ἀλήθεια πού ὑπάρχει μέσα σ' αὐτά, μνημένοι ὅπωςδήποτε ἀπὸ τὸ ζωοποιὸ καὶ φωτιστικὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο σὲ ἐκείνους πού θὰ κατοικήσει φανερὰ παρέχει ζωὴ ὑπερφυσικὴ, διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ συνηθισμένη, καὶ φῶς καὶ γνώση ὄχι σὰν αὐτὴ πού βλέπουν οἱ πολλοί. Τέτοιος ἦταν ὁ Ἰακώβ ὁ Πατριάρχης, ὁ ὁποῖος ἄλλαξε βέβαια πολλοὺς τόπους, ἔμεινε ὅμως πνευματικὰ στὸν ἕνα αὐτὸ τόπο, καὶ εἶδε πολλὰ μὲ τὸ μάτι τῆς διοράσεως καὶ εἶπε πολλὰ γιὰ τοὺς υἱούς του ἄξια θαυμασμοῦ³². Καὶ ὁ Ἡσαΐας, ὁ μεγαλοφωνότατος μεταξὺ τῶν προφητῶν, βλέποντας τὸν Ἰησοῦ νὰ ὀδηγεῖται σὰν πρόβατο στὴ σφαγὴ³³, οὔτε ἀπὸ τὸ πάθος ἐπειριάσθηκε, οὔτε βέβαια καὶ προσέκρουσε στὴν ταπείνωση ἐκείνη καὶ τὰ σχετικὰ μ' αὐτήν, ἀλλ' ἔβλεπε μυστικὰ ἔτσι ὅπως ἔπρεπε μὲ μάτια πνευματικὰ τὴ δόξα πού κρυβόταν μέσα σ' ὅλα αὐτά. Ἦταν τέτοιος, γιατί, ἐνῶ ἔβλεπε τὴ μορφή καὶ τὸ κάλλος τοῦ Ἰησοῦ νὰ

32. Γεν. 49, 1 ἔ.

33. Ἡσ. 53, 7.

καὶ τὸ κάλλος ὁρῶν ἐκλείπον τοῦ Ἰησοῦ³⁴, καὶ τ' ἄλλα τῶν παθημάτων, καὶ ὁμῶς ὁμολογῶν αὐτὰ τὴν θεότητα.

Τοιοῦτος, καθάπαξ φάναι τῶν ἱερῶν προφητῶν ἕκαστος νοερώς νοητοῖς ἐπιβάλλοντες ἐν ἐλλάμψει τοῦ Πνεύματος τοὺς 5 μὲν τοι τὸ τοῦ κόσμου πνεῦμα φέροντας, ἢ μᾶλλον οἰκειότερον εἶποι μοι, τοὺς ὑπὸ κοσμικοῦ πνεύματος φερομένους, ὁ κατιδεῖν ἐκ τοῦ ῥάστον θεβουλημένος διενθυμείσθω τὴν περὶ τοὺς Γραμματεῖς ἐκείνους καὶ Φαρισαίους φατρίαν ἐν Εὐαγγελίοις, πῶς τοῖς φαινομένοις ἐνησχολοῦντο καλοῖς καὶ πρὸς ἐπίδειξιν προσ- 10 παθῶς ἔξων, διδάσκαλοι τοῦ Ἰσραὴλ καλεῖσθαι σὺν παντὶ τῷ τῆς ψυχῆς διακειμένῳ μετὰ σεμνοῦ καὶ σχήματος καὶ βαδίσματος ἀξιοῦντες καὶ μηδὲν ἕτερον ἢ τῷ σχήματι ἐσχηματίσθη καὶ ἐν τῷ εὐλογολογεῖν τὸν ἐνάρετον θίον ὑποκρινόμενοι³⁵. ἐντεῦθεν δὴ ἄρα γιγνομένως Χριστὸν Ἰησοῦν, φεῦ τῆς τυφλότητος! τὸν γνησιώτα- 15 τον Υἱὸν τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ σχετλίως διὰ φθόνον, ὃν σφίσι ἐτεκε πνεῦμα τὸ κοσμικόν, θανάτῳ κατέκριναν τὴν θείαν καὶ ἀληθῆ καὶ τῷ ὄντι ζωὴν. Εἰ γάρ τοι πρὸς φθόνον ἡμῖν οὐ λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον³⁶, ἢ γέγραπται, φανερόν ὅτι τὸ τοῦ κόσμου πνεῦμα πρὸς φθόνον λαλεῖ καὶ μὲν γε ἐξ ἀκολούθου κρίνει ἐν ἀδικίᾳ 20 καὶ σκότει. Διὰ τοῦτο κόψονται³⁷, ἢ γέγραπται, τῷ καιρῷ τῆς ὀλικῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ καὶ σφὰς αὐτοὺς ὡς ἔχουσι ταλανίσουσιν οὐκ ἀπεικότως, ὄψονται καὶ γὰρ εἰς ὃν ἐξεκέντησαν³⁸, καὶ διαπορηθήσονται λέγοντες. Οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ἡμεῖς εἰς οὐδὲν ἠγοῦμεθα καὶ οὐ τὸν θίον ἐνομίζομεν μανίαν; πῶς οὖν κατελογίσθη οὐ- 25 τος ἐν υἱοῖς Θεοῦ³⁹; Σκότει γὰρ οἰήσεως διὰ τοῦ κοσμικοῦ πνεύματος ἐμπαιχθέντες καὶ δεινῶς προσκόψαντες, οὐκ εἶχον, ὡς εἰκός, εἰδέναί τὴν τῷ ὄντι ἀλήθειαν καὶ ἐφεξῆς ἰέναι κατ' αὐτήν, εἰς ἣν οἱ τὸ ἠγεμονικὸν καὶ εὐθὲς καὶ φωτιστικὸν Πνεῦμα ἔχοντες. Περὶ γὰρ που τῶν πνευματικῶν λέγει ὁ Παῦλος, ὡς «οὐκ οἶδατε ὅτι 30 ἀγγέλους κρινοῦμεν; μήτιγε θιοτικά;»⁴⁰. Οὕτω πάντα ἀνακρίνειν

34. Ἦσ. 53, 3.

36. Ἰακ. 4, 5.

35. Πρὸβλ. Ματθ. 23, 3 ἔ.

37. Ἀποκ. 1, 7.

ἔχουν ἔξαφανιστεῖ³⁴, καὶ τὰ ἄλλα ἐπίσης τὰ παθήματα, καὶ ὁμως ὁμολογοῦσε ὅτι αὐτὰ φανέρωναν τὴ θεότητα.

Τέτοιος ἦταν γενικὰ ὁ καθέννας ἀπὸ τοὺς ἱερούς προφήτες, ποὺ ἔβλεπαν νοερά τὰ νοητὰ μὲ τὴν ἔλλαμψη τοῦ Πνεύματος, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ φέρουν τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, ἢ καλύτερα, γιὰ νὰ τὸ πῶ καταλληλότερα, ἐκεῖνοι ποὺ φέρονται ἀπὸ τὸ κοσμικὸ πνεῦμα, ὅποιος θέλει νὰ τοὺς δεῖ εὐκολότερα ἄς θυμηθεῖ τὴ φατρία ἐκείνη τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων ποὺ ἀναφέρεται στὰ Εὐαγγέλια, πῶς ἀσχολοῦνταν μὲ τὰ ὅσα φαίνονταν καλὰ καὶ ζοῦσαν ἐπιδιώκοντας μὲ πάθος νὰ ἐπιδειχθοῦν, ἔχοντας τὴν ἀξίωση μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ τους, μὲ τὸ σεμνὸ καὶ σχῆμα καὶ βᾶδισμα, νὰ ὀνομάζονται διδάσκαλοι τοῦ Ἰσραήλ, καὶ γιὰ τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ σχῆμα δὲν ἐνδιαφέρονταν, καὶ ὑποκρίνονταν τοὺς ἐνάρετους μὲ τὰ καλὰ λόγια³⁵. Γι' αὐτὸ βέβαια καταδίκασαν σὲ θάνατο τὸν Ἰησοῦ Χριστό, ἀλλοίμονο γιὰ τὴν τυφλότητά τους! τὸν γνησιότατο Υἱὸ τοῦ Θεοῦ τῶν πάντων, τὴ θεία καὶ ἀληθινὴ ζωὴ, ἀπὸ τὸν γεμάτο ἀπὸ μοχθηρία φθόνου τους, ποὺ τὸν γέννησε μέσα τους τὸ κοσμικὸ πνεῦμα. Γιατί, ἂν, ὅπως ἔχει γραφεῖ, τὸ ἅγιο Πνεῦμα δὲν μιλάει μέσα μας κινούμενο ἀπὸ φθόνον³⁶, εἶναι φανερὸ ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου μιλάει ἀπὸ φθόνου, καὶ κατὰ συνέπεια ἢ κρίση του εἶναι ἀδικη καὶ σκοτεινὴ. Γι' αὐτὸ καί, ὅπως ἔχει γραφεῖ, θὰ θρηνήσουν χτυπώντας τὰ στήθη τους³⁷, κατὰ τὸν καιρὸ τῆς γενικῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ ἐλεηνολογήσουν ὄχι ἀδικαιολόγητα τὸν ἑαυτὸ τους, γιατί θὰ δοῦν Ἐκεῖνον ποὺ κέντησαν μὲ τὴ λόγχη³⁸, καὶ θὰ ποῦν κυριευμένοι ἀπὸ ἀπορία: Δὲν εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος τὸν ὁποῖο ἔμεῖς δὲν τὸν θεωρούσαμε τίποτε καὶ θεωρούσαμε τὴ ζωὴ του ὡς παραφροσύνη; Πῶς λοιπὸν αὐτὸς λογαριασθήκε ἀνάμεσα στοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ³⁹; Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶχαν ἔξαπατηθεῖ ἀπὸ τὸ κοσμικὸ πνεῦμα καὶ σκόνταψαν φοβερὰ κυριευμένοι ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῆς οἰήσεως, δὲν μπορούσαν, ὅπως ἦταν φυσικό, νὰ δοῦν τὴν πραγματικὴ ἀλήθεια καὶ στὴ συνέχεια νὰ βαδίσουν πρὸς αὐτήν, πρὸς τὴν ὁποία πορεύονται ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν τὸ ἡγεμονικὸ καὶ εὐθὲς καὶ φωτιστικὸ Πνεῦμα. Γιατί λέγει κάπου ὁ Παῦλος γιὰ τοὺς πνευματικούς: «δὲν γνωρίζετε ὅτι θὰ κρίνομε ἀγγέλους; καὶ δὲν μπορούμε νὰ κρίνομε κοσμικὰς ὑποθέσεις;»⁴⁰. Ἔτσι, ἐκεῖνος ποὺ

38. Ἰω. 19, 37.

39. Σοφ. Σολ. 5, 4-5.

40. Α' Κορ. 6, 3.

ἔχει ὁ τὸ Πνεῦμα φορῶν⁴¹, ὃ ὁ κόσμος, ἢ φησὶν ὁ Κύριος, οὐ δύναται λαβεῖν οὐδὲ θεωρεῖν⁴². Ὅσοι τοίνυν οὐκ ἐνδέδυνται αἰσθήσει ἀληθινῆ ψυχῆς τὸ ὑπερουράνιον ἅγιον Πνεῦμα, μηδὲ ἔχουσι τοῦτο ἐν ἑαυτοῖς ἐνεργοῦν ἄροητα ἐν μυστηρίῳ καὶ λαλοῦν ἀνέκ-
5 φραστα, δῆλοί εἰσιν ἔχοντες τὸ τοῦ κόσμου πνεῦμα. «Ὑμεῖς δέ», φησὶν ὁ Παῦλος, «οὐκ ἐστε ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν· εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ»⁴³.

Ὅρᾳς ὅπως οἱ Πνεῦμα ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, οὐκ εἰσι σαρκικοί·
10 οἱ δέ γε τούτου ἐλεεινῶς, οἴμοι! εὐρισκόμενοι, οὐ μόνον οὐκ ἔχουσι κρίνειν ἐν τοῖς θείοις ὀρθῶς, ἀλλ' οὐδὲ εἶναι δεδύνηνται τοῦ Χριστοῦ; Καὶ γοῦν ἐν ἄλλοις ἐκφανέστερον τὴν τοῦ κοσμικοῦ πνεύματος πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα ἐναντιότητα ὁ ἀπόστολος δείκνυσι, λέγων· «ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλ-
15 λά τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν»⁴⁴. Συνιεῖς πῶς τὰ θεῖα καὶ τὴν ἀλήθειαν μόνοι οἱ τοῦ Θεοῦ δεξάμενοι τὸ Πνεῦμα ἔχουσιν εἰδέναί; ὡς καὶ ὁ Κύριος εἶρηκεν· «ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὀδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν»⁴⁵. Συνορᾳς πόθεν ἡ ὀλικὴ ἀλήθεια γιγνο-
20 μένωσ ἐπὶ νοῦν ἀνακύπτειν πέφυκεν, ὅτε δήπουθεν καὶ τὸ κρίνειν εὐπετέσ καὶ διαμαρτίας ἐλεύθερον; Διὰ τοῦτο Πνεῦμα βουλήσ, διὰ τοῦτο Πνεῦμα ἐπιστήμησ, συνέσεωσ, σοφίασ⁴⁶, Πνεῦμα ἡγεμονικόν⁴⁷, Πνεῦμα εὐθέσ⁴⁸, Πνεῦμα ἀληθείασ⁴⁹ ὀνομάζεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ μὴν γε παρὰ Ἡσαΐα Πνεῦμα κρίσεωσ⁵⁰, ὅτι δῆτα ἐν
25 αὐτῷ εὐθυβούλωσ εἰς τὰ εἰρημένα φέρεται ἡ ψυχὴ καὶ δι' αὐτοῦ ἐνεργοῦντος ἐν αὐτῇ ταῦτα κατὰ τὸ χρεῶν (κρίνεται), ὡς καὶ αὐτῇ οὔση μετόχῳ, καὶ χωρὶς τοῦ Πνεύματος σκότους πάντα μεστὰ καὶ ἀληθείασ ἔρημα. Ὁ δὲ τοῦ τῆς ἀληθείασ Πνεύματος ἔρημος καὶ τῶν εἰρημένων ἐφεξῆσ εἶτα κρίνων ἐπιχειρῶν τὰ ψευδῆ συμπερά-
30 ναι ἀλήθειαν ἀστοχήσει· «οὐδεῖσ», φησί, «γινώσκει τὰ τοῦ ἑτέρου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ οἰκοῦν ἐν αὐτῷ»⁵¹. τὸ γὰρ Πνεῦμα πάντα ἐρευ-

41. Α' Κορ. 2, 15.

42. Ἰω. 14, 17.

43. Ρωμ. 8, 9.

44. Α' Κορ. 2, 12.

45. Ἰω. 16, 13.

46. Ἠσ. 11, 2.

47. Ψαλμ. 50, 14.

48. Ψαλμ. 50, 12.

φέρει τὸ Πνεῦμα μπορεῖ καὶ διακρίνει τὰ πάντα⁴¹, «τὸ ὅποιο ὁ κόσμος», ὅπως λέγει ὁ Κύριος, «δὲν μπορεῖ νὰ λάβει οὔτε τὸ βλέπει»⁴². Ὅσοι λοιπὸν δὲν εἶναι ντυμένοι μὲ ἀληθινὴ αἴσθησι ψυχῆς τὸ ὑπερουράνιο ἅγιο Πνεῦμα, καὶ δὲν ἔχουν αὐτὸ νὰ ἐνεργεῖ μέσα τους ἄρρητα μυστήρια καὶ νὰ λαλεῖ ἀνέκφραστα πράγματα, εἶναι φανερὸ ὅτι ἔχουν τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου. «Σεῖς ὅμως», λέγει ὁ Παῦλος, «δὲν εἴσαστε πιά σαρκικοί, ἀλλὰ πνευματικοί, ἀφοῦ κατοικεῖ μέσα σας τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ· ἂν ὅμως κάποιος δὲν ἔχει Πνεῦμα Χριστοῦ, αὐτὸς δὲν ἀνήκει σ' αὐτό»⁴³.

Βλέπεις ὅτι ὅσοι ἔχουν τὸ Πνεῦμα μέσα τους, δὲν εἶναι σαρκικοί, ἐνῶ αὐτοὶ ποὺ στεροῦνται αὐτὸ, ἀλλοίμονο! ἔλεινά, ὄχι μόνο δὲν μποροῦν νὰ ἔχουν ὀρθὴ κρίσι γιὰ τὰ θεῖα, ἀλλ' οὔτε μποροῦν νὰ εἶναι ἄνθρωποι τοῦ Χριστοῦ; Καὶ ἄλλου ἐπίσης δείχνει ὁ ἀπόστολος μὲ περισσότερη σαφήνεια τὴν ἀντίθεσι τοῦ κοσμικοῦ πνεύματος πρὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, λέγοντας· «ἐμεῖς δὲν ἐλάβαμε τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ γνωρίσομε τὰ ὅσα μᾶς χάρισε ὁ Θεός»⁴⁴. Ἀντιλαμβάνεσαι ὅτι τὰ θεῖα καὶ τὴν ἀλήθεια μποροῦν νὰ τὴ γνωρίσουν μόνο ἐκεῖνοι ποὺ ἔλαβαν τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἔχει πεῖ καὶ ὁ Κύριος, «ὅταν θὰ ἔρθει Ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας, θὰ σᾶς ὀδηγήσει σὲ ὅλη τὴν ἀλήθεια»⁴⁵; Βλέπεις πῶς χορηγεῖται στὸ νοῦ πραγματικὰ ἡ πλήρης ἀλήθεια, ὅποτε καὶ ἡ κρίσι εἶναι εὐκόλη καὶ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ σφάλματα; Γι' αὐτὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ὀνομάζεται Πνεῦμα βουλής, Πνεῦμα ἐπιστήμης, Πνεῦμα συνέσεως, Πνεῦμα σοφίας⁴⁶, Πνεῦμα ἡγεμονικό⁴⁷, Πνεῦμα εὐθές⁴⁸, Πνεῦμα ἀλήθειας⁴⁹. Ἐπίσης ἀπὸ τὸν Ἡσαΐα ὀνομάζεται Πνεῦμα κρίσεως⁵⁰, ἐπειδὴ μ' αὐτὸ ἡ ψυχὴ καθοδηγεῖται μὲ εὐθυκρισία στὰ λεγόμενα καὶ μὲ αὐτὸ ἐνεργεῖ αὐτὰ μέσα σ' αὐτὴν ἔτσι ποὺ πρέπει, ἀφοῦ καὶ αὐτὴ εἶναι μέτοχος τοῦ Πνεύματος καὶ χωρὶς αὐτὸ ὅλα εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ σκοτᾶδι καὶ γυμνὰ ἀπὸ ἀλήθεια. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ εἶναι γυμνὸς ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας καὶ τὰ ὅσα εἶπαμε στὴ συνέχεια, αὐτὸς, ἐπιχειρώντας νὰ κρίνει, θὰ βγάλει ἐσφαλμένα συμπεράσματα καὶ θὰ ἀστοχήσει στὴν ἀλήθεια· γιὰτὶ λέγει· «κανένας δὲν γνωρίζει τὰ μυστικά τοῦ ἄλλου, παρὰ μόνο τὸ πνεῦμα ποὺ κατοικεῖ μέσα του»⁵¹· γιὰτὶ τὸ πνεῦμα ἐρευνᾷ τὰ πάντα⁵². Ἄν λοιπὸν

49. Ἰω. 14, 17.

50. Ἡσ. 4, 4.

51. Α' Κορ. 2, 11.

52. Α' Κορ. 2, 10.

να² καί γε εἰ τούτου χάριν ἐξὸν εἶναι εὐρηκέναι τὴν ἀλήθειαν, οὐκ ἂν Πνεῦμα ἀληθείας καὶ τὸ Πνεῦμα κρίσεως καὶ τ' ἄλλα εἰρημένα ἤδη ἐλέγετο τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον

Εἰ δ' ἂν ἐρεῖ ἀληθείας ὁ ἄνευ κρίνων τοῦ Πνεύματος, τῷ ψεύ-
 5 δει συνήγορος ἔσται τὸ μὴ ὄν ὑπονοήσας, καὶ συλλήβδην εἰπεῖν ἐκπεσεῖται τῆς ἀληθείας (καὶ Πνεῦμα κρίσεως ἐστὶ) καὶ ἐκὼν εἶναι Θεοῦ καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης ἐξοστρακισθεῖς καὶ διχοτομηθεῖς κατὰ δίκην, ὡς παρὰ τὴν ἀλήθειαν κρίνων καὶ ἀποφαινόμενος προπετῶς, δίκαιον ἀμαθῶς προσδιδούς ὡς ἂν τις Ἰούδας
 10 ἕτερος ἀτεχνῶς. Καὶ γὰρ οὖν κακεῖνος ὁ τῷ ὄντι τρισάθλιος ἐκ τούτου καταδεδίκαται, ὅτι τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀλήθειαν προῦδωκεν, ὡς μὴ ᾤφειλεν, ἀγενῶς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς πεμφθέντα ἡμῖν δικαιοσύνην³, καὶ ἑαυτὸν εἶναι εἰπόντα ἀλήθειαν⁴. Φαρισαῖε ἄθλιε, τυφλέ, ὁ κενὸς τοῦ φω-
 15 τίζοντος τοὺς τῆς ψυχῆς νοερούς ὀφθαλμοὺς Πνεύματος περιῶν καὶ κρίνειν ἐκ τῶν φαινομένων σφαλερῶς τὰ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ προπετευόμενος, ὡς κακεῖνοι ὀρῶντες, εἴπερ δὴ τ' ἄρα καὶ ἐώρων, νεκρογερασίας παραδόξους καὶ μυρίας θεοσημείας, ἃς ἢ ὁ Θεὸς ἀληθῆς, μόνῳ ἐνήργει νεύματι ὁ Ἰησοῦς, δέον γεραίρειν καὶ ἀνυ-
 20 μνεῖν καὶ μὲν γε πιστεύειν αὐτῷ, ἥσχαλλον ὅμως καὶ ἠνιῶντο περὶ τὴν τοῦ Σαββάτου πάνυ σοφὴν καὶ λίαν φιλόανθρωπον λύσιν· καὶ ὅτι οὐκ ἐνήστευον οἱ τοῦ νυμφίου μαθηταί⁵, οὔτε μὴν πυγμαῖν νίπτονται⁶. Ἀνούστατε, εἵπομι' ἂν, καὶ ἀφρονέστατε καὶ σκότους πλήρης Φαρισαῖε, τὴν πηγὴν τῆς σοφίας καὶ τῶν ἀφάτων οἶων
 25 χαρίτων τῶν θαυμασιῶν ἐθέλεις εὐθύνειν καὶ τὰ τοσαύτης ἡλικίας ἔργα δυνάμεως παρορῶν, τὰ εὐτελέστατα καὶ κατὰ λόγον σοι τέως ἀνεπινόητον γεγενημένα δῆθεν ὀρᾶς; ὡς λίαν σκαιὸς εἶ, ἀγνώμων τε καὶ ἀναίσθητος. Καὶ εἰ προσκόπτεις, ὡς ἂν οὐ δεῖ, τοῖς ὡς, ἂν τις εἴποι, οὐδέσι, τὰ μὴ κατὰ τὸ εἶκὸς θαυμάσας τὰ
 30 μέγιστα τῶν ἔργων, ἃ εἴργασται, καὶ μὲν δῆτα δοξάσας ὡς ἔνι καὶ ὑμνήσας τὸν ταῦτα ἐργαζόμενον· τούτου ταπεινῶς προσήρχου

53. Πρβλ. Α' Κορ. 1, 30.

54. Ἰω. 14, 6.

χωρίς αὐτὸ ἦταν δυνατὸν νὰ βρεῖ κανεὶς τὴν ἀλήθεια, δὲν θὰ λεγόταν τὸ ἅγιο Πνεῦμα, Πνεῦμα ἀλήθειας καὶ Πνεῦμα κρίσεως καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἀναφέραμε προηγουμένως.

Ἄν λοιπὸν κάποιος πεῖ ὅτι κρίνει χωρὶς τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας, θὰ εἶναι συνήγορος τοῦ ψεύδους, ἀφοῦ ἐνόησε κάτι τὸ ἀνύπαρκτο, καὶ γιὰ νὰ τὸ πῶ μὲ μὰ λέξη, θὰ ἐκπέσει ἀπὸ τὴν ἀλήθεια (ἀφοῦ λέγει ὅτι εἶναι καὶ Πνεῦμα κρίσεως), καὶ θ' ἀπομακρυνθεῖ μὲ τὴ θέλησή του ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ διχοτομηθεῖ δίκαια, ἀφοῦ κρίνει μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια καὶ βγάζει ἀπόφαση μὲ αὐθάδεια, προδίδοντας τὸ δίκαιο μὲ ἀμάθεια, σὰν κάποιος ἄλλος Ἰουδαῖος. Γιατὶ καὶ ἐκεῖνος ὁ πραγματικὰ τρισάθλιος ἀπὸ αὐτὸ καταδικάστηκε, ἐπειδὴ πρόδωσε μὲ ἀγένεια, ὅπως δὲν ἔπρεπε, τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀλήθεια, τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, πού στάλθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα σὲ μᾶς πρὸς δικαίωσή μας⁵³, καὶ εἶπε ὅτι αὐτὸς εἶναι ἡ ἀλήθεια⁵⁴. Φαρισαῖε ἄθλιε, τυφλέ, σὺ πού περιφέρεσαι κενὸς ἀπὸ τὸ Πνεῦμα πού φωτίζει τὰ νοερὰ μάτια τῆς ψυχῆς καὶ θέλεις μὲ αὐθάδεια ἀπὸ τὰ φαινόμενα νὰ κρίνεις ἐσφαλμένα τὰ μέσα στὸν ἄνθρωπο, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι οἱ Φαρισαῖοι πού ἔβλεπαν, ἐὰν βέβαια ἔβλεπαν, παράδοξες νεκραναστάσεις καὶ ἄπειρα ἄλλα θαύματα, τὰ ὅποια ὁ Ἰησοῦς ὡς ἀληθινὸς Θεὸς ἔκαμε μόνο μὲ τὸ νεῦμα του, καὶ ἔπρεπε νὰ τὸν δοξάζουν καὶ νὰ τὸν ἀνυμνοῦν καὶ νὰ πιστεύουν σ' αὐτόν, ὅμως αὐτοὶ δυσανασχετοῦσαν καὶ στεναχωροῦνταν γιὰ τὴν πάρα πολὺ σοφὴ καὶ πάρα πολὺ φιλόνηρωτη κατάργηση τῆς ἀργίας τοῦ Σαββάτου, καὶ ἐπειδὴ δὲν νήστευαν οἱ μαθητῆς τοῦ νυμφίου⁵⁵, οὔτε ἔπλυναν τὰ χεῖρια τους πρὶν ἀπὸ τὸ φαγητό⁵⁶. Ἀνοητότατε, θὰ μπορούσα νὰ πῶ, καὶ ἀφρονέστατε καὶ γεμᾶτε ἀπὸ σκοτᾶδι Φαρισαῖε, τὴν πηγὴ τῆς σοφίας καὶ τῶν ἀνέκφραστων χαρίτων τῶν θαυμάτων θέλεις νὰ διορθώσεις καί, παραβλέποντας τὰ ἔργα τῆς τόσο μεγάλης δυνάμεως, προσέχεις τάχα τὰ εὐτελέστατα πού γίνονται κατὰ λόγο ἀκατανόητο σὲ σένα; Πόσο διεφθαρμένος εἶσαι, πόσο ἀχάριστος καὶ ἀναίσθητος! Κι ἂν ἀκόμα σκανδαλίζεσαι, ὅπως δὲν ἔπρεπε, ἀπὸ τὰ, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς, ἀσήμαντα, πῶς δὲν θαύμασες τὰ μέγιστα ἔργα πού ἔκανε ὄχι ὅπως τὰ συνηθισμένα, δοξάζοντας ὅσο εἶναι δυνατὸν καὶ ἀνυμνώντας ἐκεῖνον πού ἔκανε

55. Ματθ. 9, 15.

56. Μάρκ. 7, 2.

καὶ μετὰ εὐθύτητος τῶν ὡς σὺ νομίζεις παρεωραμένων τοῦ συνήθους, ἦτεῖς δοῦναί σοι τὸν λόγον τῆς λύσεως; Ἄλλ', ὡς ἔοικε, πάντων δεινότερον καὶ παγχάλεπον χρῆμα οἴησις καὶ ἡ ἐπομένως μετ' αὐτὴν πονηρία· τοσοῦτον σκοτεινόν, καθ' ὅσον εἰδέναι οἶε-
5 ται, καὶ τόσον ἀνόητον, καθ' ὅσον τὴν ἄγνοιαν ἑαυτοῦ ἀγνοεῖ

Ἐσαῦθις δῆτα, Φαρισαῖε τυφλέ, ὁ μὴ τὸ τοῦ ποτηρίου ἐντὸς ζητῶν, εἰ ἔστι καθαρόν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐκτὸς καὶ τῆς παροψίδος οἰόμενος τὴν κάθαρσιν δεῖν καὶ ποιεῖσθαι⁵⁷ καὶ ὄρα, οὐ κατακούεις τί Χριστός, ἡ ἀληθῆς σοφία, ἐντέλλεται κρίσεως περὶ «μὴ κρίνε-
10 τε», λέγων, «κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνετε»⁵⁸; Οὐ κατανοεῖς ὡς οὐ κατὰ τὸ φαινόμενόν ἐστι τὰ δίκαια κρίνειν καὶ ὀρθῶς ποιεῖσθαι τὰς ἀποφάσεις; Τοῦτο γὰρ τὸ κατ' ὄψιν δηλοῖ, τοῦτέστι τὸ περιφανές Πῶς οὖν αὐτός, ἐμβρόντητε, μήτε τὴν τοῦ Πατρὸς δεδιῶς ἐντολήν, μήτε μὴν ὡς φαίνεται κατανοῶν, ὡς οὐχί
15 τὸ ὀρώμενον ἔστιν ὁ κυρίως ἄνθρωπος, ἐκ τοῦ ὀρωμένου κρίνειν, ἦκιστα αἰσχύνῃν ὑφίσταται, ἀντὶ τοῦ ἐγκαλύπτεσθαι; Καὶ εἰκότως, ἐφ' ᾧ τῆς ὄντως ζωῆς ἐστερημένος διαζῆς τοῦ φωτός, τῆς σοφίας, τῆς ἀληθείας καὶ τῆς κατ' αὐτὴν γνώσεως καὶ τῶν ἄλλων οἴων ὅσων ἀγαθῶν ἐκ τοῦ ἀγίου προχεομένων καὶ μετεχομένων
20 Πνεύματος, ὧν ἄνευ, οὐ μόνον τὰ ἀλλότρια κρίνειν οὐκ ἔχεις ἀναμαρτήτως, ἀλλ' οὐδὲ σεαυτὸν κατιδεῖν οὐ κείσαι κακοῦ. Ἄφελε, εἴτε ἐμοὶ πείθῃ, τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, λέγω δὲ τὴν δόκησιν, ἦτοι τὴν οἴησιν ἐκ τοῦ νοός σου, καὶ οὕτω διαβλέψας, εὐλόγως ἔχεις ἂν ἀκολούθως ἐξελεῖν τὸ κάρφος⁵⁹, ἁμάρτημα τὸ κατὰ
25 συναρπαγὴν δήπουθεν καὶ λεληθότως προσψῆσαι τῷ τοῦ πλησίον ὀφθαλμῷ· ἕως δὲ φῶς νοητὸν ὁ ἔσω σου ὀφθαλμὸς οὐχ ὄρα, εὐδηλον ὡς ἡ δοκὸς ἐπιχειμένη αὐτῷ τὸν σκότον ἐμποιεῖ

Μὴ δὴ πρὸ τοῦ σεαυτὸν ζητῆσαι πάση μηχανῇ καὶ πρὸ τοῦ τὸ κακὸν ὡς πόρρω ἐκ σοῦ ποιήσασθαι, δαίμονος ἐμπαιγμῶ καὶ
30 ἀνοίας παθήμασι δισχυρίζου, ἃ τῶν φωτιζομένων μόνον ἐστίν. Ἐπισφαλῆς καὶ σφόδρα ἡ ἐπιχείρησις, ἐπικίνδυνος ἡ ὁρμή. Εἰ-

57. Ματθ. 23, 26.

58. Ἰω. 7, 24.

αὐτά, καὶ πῶς δὲν πήγαινες μὲ ταπεινώση καὶ δὲν ζητοῦσες μὲ εὐθύτητα νὰ σοῦ ἐξηγήσει τὸν λόγο τῆς καταργήσεως ἐκείνων ποὺ σὺ νομίζεις ὅτι ξεπερνοῦν τὸ συνηθισμένο μέτρο; Ἀλλά, ὅπως φαίνεται, ἡ οἴηση εἶναι τὸ χειρότερο ἀπὸ ὅλα καὶ τὸ πιὸ φοβερὸ πρᾶγμα καθὼς καὶ ἡ πονηρία ποὺ τὴν ἀκολουθεῖ· εἶναι τόσο σκοτεινὴ, ὅσο νομίζει ὅτι γνωρίζει, καὶ τόσο ἀνόητη, ὅσο ἀγνοεῖ τὴν ἀγνοιά της.

Ἐπίσης, Φαρισαῖε τυφλέ, σὺ ποὺ δὲν ἐξετάζεις ἂν τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ποτηριοῦ εἶναι καθαρὸ, ἀλλὰ νομίζεις ὅτι πρέπει ἡ ἐξέταση καὶ τὸ καθάρισμα αὐτοῦ καὶ τοῦ πιάτου νὰ γίνεται ἀπ' ἔξω⁵⁷, δὲν ἀκοῦς τί παραγγέλλει γιὰ τὴν κρίση ὁ Χριστὸς, ἡ ἀληθινὴ σοφία, λέγοντας, «μὴ κρίνετε μὲ τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα, ἀλλὰ νὰ κρίνετε μὲ δίκαια κρίση»⁵⁸; Δὲν κατανοεῖς ὅτι δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ κρίνει σωστὰ ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα καὶ νὰ βγάζει ὀρθὲς τίς ἀποφάσεις; Γιατὶ αὐτὸ δηλώνει τὸ «κατ' ὄψιν», δηλαδή αὐτὸ ποὺ φαίνεται. Πῶς λοιπὸν ἐσύ, ἀναίσθητε, χωρὶς νὰ φοβᾶσαι οὔτε τὴν ἐντολὴ τοῦ Πατέρα, οὔτε, ὅπως φαίνεται, νὰ κατανοεῖς, ὅτι ὁ κυρίως ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἐκεῖνο ποὺ φαίνεται, κρίνοντας ἀπὸ αὐτὸ ποὺ φαίνεται, νοιώθεις ἐλάχιστη ντροπὴ, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ κρύβεσαι; Καὶ εὐλογα, ἀφοῦ ζεῖς στερημένος τὴν ἀληθινὴ ζωὴ, τὸ φῶς, τὴ σοφία, τὴν ἀλήθεια καὶ τὴ γνώση ποὺ προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν καὶ τὰ ἄπειρα ἄλλα ἀγαθὰ ποὺ χύνονται καὶ μεταδίδονται ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, χωρὶς τὰ ὅποια ὄχι μόνον δὲν μπορεῖς νὰ κρίνεις τὰ ξένα χωρὶς νὰ σφάλεις, ἀλλ' οὔτε τὸν ἑαυτὸ σου νὰ δεῖς μέσα σὲ ποιὸ μέγεθος κακῶν βρῖσκεσαι. Βγάλε, ἐφόσον πείθεσαι σὲ μένα, τὸ δοκάρι ἀπὸ τὸ μάτι σου, καὶ ἐννοῶ τὴ δόκηση, δηλαδή τὴν οἴηση, ἀπὸ τὸ νοῦ σου, καὶ τότε, ἀφοῦ δεῖς, εὐλογα στὴ συνέχεια θὰ μπορεῖς νὰ βγάλεις τὸ καρφί ἀπὸ τὸ μάτι τοῦ πλησίον σου⁵⁹, δηλαδή τὸ ἁμάρτημα ποὺ τοῦ συνέβηκε κατὰ κάποιον τρόπο ἀπρόοπτα καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθεῖ. Ὅσο τὸ ἐσωτερικὸ μάτι σου δὲν βλέπει φῶς νοητό, εἶναι φανερό ὅτι τὸ δοκάρι ποὺ βρῖσκεται ἐπάνω του τοῦ προξενεῖ τὸ σκοτάδι.

Μὴ λοιπὸν, προτοῦ ἐξετάσεις μὲ κάθε τρόπο τὸν ἑαυτὸ σου καὶ προτοῦ ἀπομακρύνεις ἀπὸ σένα τὸ κακὸ ὅσο γίνεται, ἀπὸ ἐμπαιγμὸ τοῦ δαίμονα καὶ παθήματα τῆς ἀνοησίας σου, προσπαθεῖς νὰ κάνεις ἐκεῖνα ποὺ ἀνήκουν μόνον στοὺς φωτιζόμενους. Εἶναι ἐπισφαλῆς, καὶ

59. Ματθ. 7, 5.

πάτωσαν καὶ μὲν δῆπουθεν κρινάτωσαν ἐξ ἐπομένου οἱ λελυτρω-
 μένοι ὑπὸ Κυρίου, ὡς ὁ ἱερός Δαβὶδ συμβουλεύει, οὓς ἐλυτρώσα-
 το Κύριος ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν⁶⁰, τούτέστι τῶν νοητῶν, καὶ ἐκ τῶν
 χωρῶν, ἤγουν τῶν ἐμπαθῶν καὶ ἀσυμφύλων καὶ πολυσχιδῶν
 5 ἔξων, συνήγαγεν αὐτούς, ἐνώσας τούτους πρὸς ἑαυτούς καὶ τὴν
 δόξαν αὐτοῦ. Οὗτοι δέ που οἱ συνηγμένοι καὶ ἠνωμένοι καὶ πε-
 φωτισμένοι, ὡς λελυτρωμένοι καὶ σεσωσμένοι εἰπάτωσαν καὶ κρι-
 νάτωσαν. Σὺ δὲ μὴ φωτὸς ἔμπλεως ὢν πνευματικοῦ, ἧπερ εἴρηται,
 ἀσφαλίζου τῇ σιωπῇ καὶ μᾶλλον μανθάνειν καὶ ὁμολογεῖν ἀγνο-
 10 εῖν, μὴ δειλία καὶ τὸ τυχόν, εἴ τις ποι λόγος σωτηρίας, οὐκ ἀπωλεί-
 ας Πῶς οὐκ ἐντρέπει σε τὸ τοῦ Χριστοῦ, «ἐγώ», φάσκοντος, «οὐ
 κρίνω οὐδένα»⁶¹; Σὺ δὲ τί φῆς; Ἐγὼ κρίνω πάντα. Ὡ τῆς ἀμαθεί-
 ας, ἵνα μὴ λέγοιμι τῆς ἀναισθησίας! «Ὁ Πατὴρ πᾶσαν», φησί,
 «τὴν κρίσιν δέδωκε τῷ Υἱῷ»⁶². ὁ Υἱὸς τοῦ κρίνειν λέληφε παρὰ
 15 τοῦ Πατρός. Σὺ δὲ πόθεν ἔχεις οὐ δόσιμον; Ἄρ' ἡ Τριάς ἐναργῶς
 ἐνοικεῖ ἐν σοὶ καὶ ἐμπεριπατεῖ⁶³ ἐμφανῶς ὡς ἡ ὑπόσχεσις; Ἄρ' ἐν
 τῷ Θεῷ Λόγῳ σεαυτὸν ὄρας καὶ τὸν Θεὸν Λόγον ἐν σοί; Ἄρα ἐν
 τῷ Θεῷ; Ἄρ' οὖν τὰ ποτάμια ρεῖθρα ῥέοντα τοῦ ἁγίου Πνεύματος
 ἢ ἀναβλύζοντα ἐκδήλως ἐν ἀπροσίτῳ φωτὶ ἔσωθεν τῆς καρδίας
 20 σου, τ' ἄλλα τε ὅσα ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ἐμφανῶς ἐνεργεῖ;
 ἢ πολλοῦ δεῖσαι τοῦ μεταξὺ;

Παῦσον τοιγαροῦν τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ καὶ χεῖλη
 σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον⁶⁴, ζήτησον ἄλλους ἐμμελῶς, ἐρωτῶν καὶ
 διδασκόμενος, μὴ μὲν τό γε διδάσκου καὶ ἀποφαινόμενος ἀνα-
 25 κρίνόμενον ὑπ' ἀνδρῶν, μὴ κρίνων μηδαμιῶς αὐτός. Πολλῆς τινος
 εὐηθείας τυφλὸν ὄντα δοκεῖν δοκιμάζειν ἐν δέλτοις γράμματα
 εὐηθέστερον δὲ ἄρα πολὺ ἄνευ τοῦ ζῶντος Πνεύματος τὰ τοῦ ἐτέ-
 ρου εἰδέναι οἶεσθαι. ὅπου γε οὐδ' ἂν ὡς ἔχοι διηκριβωμένως,
 οὐδὲ τὰ ἑαυτοῦ ἔχειν γινώσκειν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ τοῦ πονηροῦ
 30 καὶ μισοκάλου καὶ φθονεροῦ δαίμονος τὰ μηχανήματα καὶ προ-

60. Ψαλμ. 106, 2.

61. Ἰω. 8, 15.

μάλιστα πάρα πολύ, ἢ ἐπιχείρηση, ἐπικίνδυνη ἢ προσπάθεια. Ἐμλοῦν καὶ κατ' ἀκολουθία ἄς κρίνουν ἐκεῖνοι πού ἔχουν λυτρωθεῖ ἀπὸ τὸν Κύριο, ὅπως συμβουλεύει ὁ ἱερός Δαβίδ, τοὺς ὁποίους λυτρωσε ὁ Κύριος ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν⁶⁰, δηλαδή τῶν νοσητῶν, καὶ τοὺς συγκέντρωσε ἀπὸ τὶς χῶρες, δηλαδή τὶς ἐμπαθεῖς καὶ ἀπρεπεῖς καὶ πολύμορφες ἕξεις, καὶ τοὺς ἔνωσε μὲ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ μὲ τὴ δόξα του. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ συναγμένοι καὶ ἐνωμένοι καὶ φωτισμένοι, σὰν λυτρωμένοι καὶ σωσμένοι, ἄς μλήσουν καὶ ἄς κρίνουν. Σὺ ὅμως, πού δὲν εἶσαι γεμᾶτος ἀπὸ φῶς πνευματικὸ, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, νὰ ἀσφαλίζεσαι μὲ τὴ σιωπὴ καὶ νὰ μὴ ντρέπεσαι οὔτε καὶ στὸ ἐλάχιστο νὰ μαθαίνεις μᾶλλον καὶ νὰ ὁμολογεῖς τὴν ἄγνοιάν σου, ὅταν ἀκοῦς κάποιο λόγο σωτηρίας βέβαια, καὶ ὄχι ἀπώλειας. Πῶς δὲν ντρέπεσαι τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, πού λέγει, «ἐγὼ δὲν κρίνω κανένα»⁶¹; Σὺ ὅμως τί λέγεις; “Ἐγὼ θὰ τοὺς κρίνω ὅλους”. Πῶ πῶ μέγεθος ἀμάθειας, γιὰ νὰ μὴ πῶ ἀναισθησίας! «Ὁ Πατέρας», λέγει, «ἔδωσε ὅλη τὴν κρίση στὸν Υἱό»⁶². Ὁ Υἱὸς ἔλαβε τὴν ἐξουσία νὰ κρίνει ἀπὸ τὸν Πατέρα. Σὺ ὅμως ἀπὸ ποῦ τὴν ἔχεις ἀφοῦ δὲν σοῦ δόθηκε; Ἐραγε ἡ Τριάδα κατοικεῖ καθαρὰ μέσα καὶ περπατάει⁶³ φανερὰ σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ; Ἐραγε βλέπει τὸν ἑαυτὸ σου μέσα στὸν Θεὸ Λόγο καὶ τὸν Θεὸ Λόγο μέσα σὲ σένα; Ἐραγε εἶσαι μέσα στὸν Θεό; Ἐραγε τρέχουν μέσα σου τὰ ποτάμια τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἢ ἀναβλύζουν ὀλοφάνερα μέσα σὲ ἀπρόσιτο φῶς μέσα στὴν καρδιά σου, καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ φανερὰ στοὺς ἁγίους του, ἢ βρῖσκεσαι πολὺ μακριὰ ἀπὸ αὐτὰ;

Σταμάτησε λοιπὸν τὴ γλῶσσα σου ἀπὸ τὸ νὰ κακολογεῖ καὶ κλείσε τὰ χεῖλη σου νὰ μὴ λαλοῦν δολιότητες⁶⁴, ἀναζήτησε ἄλλους μὲ προσοχή, ρωτώντας καὶ διδασκόμενος· μὴ διδάσκεις καὶ μὴ βγάζεις ἀποφάσεις ἀνακρινόμενος ἀπὸ ἄλλους, νὰ μὴ κρίνεις ἐσὺ καθ' ὅλου. Εἶναι μεγάλη ἀνοησία, ἐνῶ κάποιος εἶναι τυφλός, νὰ προσπαθεῖ νὰ διαβάξει βιβλία, καὶ ἀκόμα μεγαλύτερη ἀνοησία, χωρὶς νὰ ἔχει μέσα του τὸ ζωοποιὸ Πνεῦμα, νὰ νομίζει ὅτι γνωρίζει τὰ μυστικὰ τοῦ ἄλλου, τὴ στιγμὴ μάλιστα πού δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίζει μὲ ἀκρίβεια οὔτε κἂν τὰ δικά του. Ἐπὶ αὐτὰ βέβαια εἶναι οἱ μηχανορραφίαι καὶ τὰ προσχήματα τοῦ πονηροῦ καὶ μισόκαλου καὶ φθονεροῦ δαίμονα,

62. Ἰω. 5, 22.

63. Β' Κορ. 6, 16.

64. Ψαλμ. 33, 14.

βλήματα, κινούμενα περιφανῶς καθ' ἡμῶν ὡς ἐξ οἰήσεως πονη-
 ρευομένων καὶ παρὰ τὸ προσῆκον πειθομένων κρίνουν ἐπιχειρεῖν,
 ἵνα οὕτως ἀπαιδευτῶς προσκόψωμεν, περὶ τὴν ἀλήθειαν ἀστοχή-
 σαντες δυστυχῶς καὶ ἀντὶ τοῦ προσελθεῖν καὶ μαθεῖν, μείνωμεν
 5 ἀνωφέλῃται, καὶ σὺν ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ τοῖς πλησίον παραίτιοι
 σκανδάλου καὶ βλάβης γενώμεθα καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ φρικτῇ δίκῃ
 ὑπεύθυνοι· οὗ δαίμονος διαγνόντες, ὡς εἰκός, τὸ σκευώρημα καὶ
 τῇ τοῦ μεγάλου Παύλου πεισθέντες ἐντολῇ, μὴ πρὸ καιροῦ τι κρί-
 νωμεν⁶⁵, ἕως οὗ ἐν ἡμῖν ἔλθῃ ὁ Κύριος ἐν Πνεύματι γιγνομένως
 10 ἡμᾶς φωτίζων καὶ ἀποκαλύπτων θαθεὰ ἐξ ἐφαιμίλλου καὶ θείων
 ὁράσεων καὶ μυστικῶν χρημάτων γνώσεις τε καὶ ἀποκαλύψεις
 διδάξας ἀσφαλῶς καὶ δεδειχῶς ἡμῖν ἀπλανῶς πνευματικούς τῶ
 ὄντι καὶ θεοφόρους, μᾶλλον δὲ θεούς, πρὸς δόξαν ἀναπέμπει καὶ
 ἀποκαταστήσει μετὰ χάριν διορατικῆν, ὅτε καὶ καθαρῶς γνωσό-
 15 μεθα οὗ κακοῦ φέρει τὸ κενούς τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ κρίνουν
 καὶ μὲν γε κρινοῦμεν ἀνεπισφαλῶς ἐν εὐθύτητι.

ξγ'. Πολλῆς ἐπικουρίας καὶ πολλῆς καὶ λίαν καὶ θαυμαστῆς
 κηδεμονίας ἀρχῆθεν ὁ Θεὸς ἠξίωσε τὸν Ἰσραὴλ καὶ εἰς σχοίνισμα
 κληρονομίας⁶⁶ παρὰ πάντας ἀνθρώπους εἶχεν αὐτόν. Ἄ μέντοι γε
 20 ἐπικουρίας καὶ κηδεμονίας εἰς τοὺς κατὰ Χριστὸν πιστοὺς ὁ Θεὸς
 ἔργα μεγάλα ποιεῖ καὶ ἐξαισία, τοσοῦτον παρελαύνει τῶν ἄρ' ἐν
 Ἰσραὴλ, ὅσῳ ψυχῇ σώματος, καὶ τοσοῦτον ἀποκρύπτει τὰ κεῖ,
 ὅσον ἀστέρας ἥλιος, καὶ τόσον ὑπερέχει τοῖς Ἰσραηλίταις τὰ Χρι-
 στιανῶν, ὅσον ὑπερέχει σῶμα τῆς ἰδίας σκιᾶς· σκιὰ γάρ εἰσιν ἐκεῖ-
 25 να τῶ ὄντι τῶν καθ' ἡμᾶς, εἴ τις νοεῖν ἠρεῖτο. Ἐκεῖ Φαραὼ δεσπό-
 την πικρὸν καὶ ἀνελεῖν καὶ τοὺς βαρεῖς ἐπιστάτας⁶⁷ εἰκόνα φέρον-
 τας τοῦ σατανᾶ καὶ τῆς κατ' αὐτόν συμμορίας, οὐ σωματικᾶς κα-
 κότητος ἐπαγόντων καὶ ἀφειδῶς, ἀλλὰ ψυχὴν αὐτὴν σὺν σπουδῇ
 θλιβόντων καὶ ἀνεנדότως Μωσῆς ἄγων ἐκεῖ τὸν λαὸν τοῦ Θε-

65. Α' Κορ. 4, 5.

66. Δευτ. 32, 9.

κινούμενα ὀλοφάνερα ἐναντίον μας καθὼς κυριευόμαστε, ἕξαιτίας τῆς οἰήσεως, ἀπὸ κακία, καὶ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὸ πὺν πρέπει πειθόμαστε νὰ ἐπιχειροῦμε νὰ κρίνομε, ὥστε μὲ τὴν ἀμάθεια πὺν ἔχομε νὰ σκοντάψομε καὶ νὰ ἀστογήσομε δυστυχῶς στὴν ἀλήθεια, καὶ ἀντὶ νὰ ἔρθομε καὶ νὰ μάθομε, νὰ μείνομε χωρὶς ὠφέλεια, καὶ μαζὶ μὲ μᾶς, νὰ γίνομε καὶ στοὺς συναθρώπους μας αἰτία σκανδάλου καὶ βλάβης καὶ ὑπόλογοι στὸ φρικτὸ δικαστήριον τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ δὲν διακρίναμε, φυσικά, τὴ σκευωρία τοῦ δαίμονα, καὶ δὲν πεισθήκαμε στὴν ἐντολὴ τοῦ μεγάλου Παύλου πὺν λέγει, «νὰ μὴ κρίνομε κάτι πρὶν τὴν ὥρα του»⁶⁵, μὲχρι πὺν νὰ ἔρθει ὁ Κύριος καὶ μὲ τὸ Πνεῦμα του νὰ μᾶς φωτίσει πραγματικά καὶ νὰ μᾶς ἀποκαλύψει παρὰλληλα τὰ βαθιὰ μυστήρια, καὶ ἀφοῦ μᾶς διδάξει μὲ ἀσφάλεια γνώσεις καὶ ἀποκαλύψεις θείων ὁράσεων καὶ μυστικῶν πραγμάτων καὶ μᾶς ἀναδείξει ἀπλάνευτα πραγματικά πνευματικούς καὶ θεοφόρους, ἢ καλύτερα Θεούς, θὰ μᾶς ἐπαναφέρει στὴν παλιά μας δέξα καὶ θὰ μᾶς ἀποκαταστήσει μὲ χάρη διορατικὴ, ὅποτε καὶ θὰ γνωρίσομε καθαρὰ σὲ ποιο κακὸ μᾶς ὀδηγεῖ τὸ νὰ κρίνομε ἀδελοὶ ἀπὸ τὴ δωρεὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ θὰ κρίνομε βέβαια τότε χωρὶς τὸν κίνδυνον νὰ σφάλομε καὶ μὲ εὐθύτητα.

63. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὁ Θεὸς ἔκρινε τοὺς Ἰσραηλίτες ἄξιους μεγάλης βοήθειας καὶ πολλῆς καὶ πάρα πολὺ θαυμαστῆς πρόνοιας καὶ τοὺς εἶχε ὡς μερίδα κληρονομίας⁶⁶ περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Τὰ μεγάλα ὅμως καὶ ἕξαισια ἔργα βοήθειας καὶ πρόνοιας πὺν κάμνει ὁ Θεὸς στοὺς πιστοὺς στὸν Χριστὸ τόσο πολὺ ξεπερνοῦν τὰ ὅσα ἔγιναν τότε στοὺς Ἰσραηλίτες, ὅσο ὑπερέχει ἢ ψυχὴ τοῦ σώματος, καὶ τόσο ἐπισκιάζουν τὰ τότε, ὅσο ὁ ἥλιος τὰ ἀστέρια, καὶ τόσο ὑπερέχουν τὰ τῶν Χριστιανῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν, ὅσο ὑπερέχει τὸ σῶμα τῆς σκιᾶς του· γιατί ἐκεῖνα εἶναι σκιά πραγματικά τῶν ὄσων συμβαίνουν σὲ μᾶς, ἂν ἤθελε κάποιος νὰ τὰ ἐξετάσει μὲ τὸ νοῦ σὲ βάθος. Ἐκεῖ ἦταν ὁ Φαραὼ, ὁ σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος δεσπότης, καὶ οἱ ἀνυπόφοροι ἐπιστάτες⁶⁷, πὺν εἶναι εἰκόνα τοῦ σατανᾶ καὶ τῆς σχετικῆς μ' αὐτὸν συμμορίας, πὺν δὲν προξενοῦν ἀλύπητα σωματικές κακοποιήσεις, ἀλλὰ συντριβουν μὲ ὅλη τὴν προθυμία καὶ χωρὶς ὑποχώρηση τὴν ἴδια τὴν ψυχὴ. Ἐκεῖ ὁ Μωυσῆς ὀδηγοῦσε τὸν λαὸ

67. Ἐξ. 1, 8-11.

οὔ⁶⁸, ἐν ἡμῖν δέ, βαβαὶ τῆς ὑπεροχῆς! αὐτὸς ὁ ἀληθὴς τοῦ Θεοῦ
 Υἱὸς καὶ Λόγος⁶⁹ ὁ ἐνυπόστατος, πολλῶ καὶ ἀπείρῳ τῶ μεταξὺ τοῦ
 νομικοῦ γραμματος ὑπερέχων. Ῥάβδος ἐκεῖ⁷⁰, ᾧ δε σταυρός⁷¹. τὸ
 ξύλον παρὰ δόξαν εἰς ὄψιν μεταποιούμενον, τοὺς ὄφεις κατή-
 5 σθιε⁷², καὶ ὁ σταυρός, κακίας ὄργανον, ἀγαθωσύνης οἷας κεχη-
 ματικῶς, ἐκ μεταβολῆς ὡσανεὶ, ὀλετῆρ τῶν δαιμόνων ἀναδείκνυ-
 ται. Κλοποφορεῖται ἐκεῖ χρυσίον καὶ ἀργύριον καὶ κόσμιον ἄλλον
 ἐνδυμάτων ἢ Αἴγυπτος⁷³; Βλέπομεν καὶ ἡμεῖς, ἐφ' ὅσον κατὰ νοῦν
 τῶ κρυπτῶ τοῦτο πράττομεν, ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας τὴν αἰσθητὴν
 10 καλλονὴν μετακομίζοντας πρὸς τὸν Θεόν. Νεφέλης στύλος ἐκεῖ
 πυρὸς ἄγοντος εὐθὺ θανάττης τὸν Ἰσραήλ⁷⁴. ὄρασις ἐνταῦθα
 Θεοῦ καὶ πυρσεύων ἔξως αὐτοῦ, ἀφικνουμένου πιστοῦ καὶ θεω-
 ρητικοῦ νοὸς ἐπιδιηνεκῆ δάκρυα, ἐν οἷς πᾶν ὄλλυται τῆς ἐχθρας
 καὶ ἀποθνήσκει, μετὰ τὸ ἐκεῖθεν ἐκβῆναι τὸν εἰρημένον νοῦν,
 15 ὡσπερ τότε μετὰ τὴν τῆς θανάττης τῶν Ἰουδαίων περαίωσιν οἱ
 Φαραωνῖται καὶ Φαραὼ ἐν τῇ θαλάσῃ θαυμασιῶς ἀπώλοντο⁷⁵.
 Καὶ συνελόντα εἰπεῖν, εἴ τις σύμπαντα Ἰουδαίων τὰ τότε σκοπεῖν
 ἐθέλει καὶ θεωρεῖν ἐπομένως, σκιὰν καὶ τύπον εὐρήσει ἐκεῖνα τῶν
 νῦν ἤδη τελουμένων Χριστιανοῖς ἀληθέσιν.

20 Ὁ δ' ἄρα τὸ διενηνοχὸς ὅσων ἡμῶν τε καὶ Ἰουδαίων μέσον
 συνοπτικώτερον καὶ περιφανέστερον διαγνῶναι βεβουλημένος,
 τὸ κήρυγμα τοῦ παλαιοῦ νόμου καὶ τοῦ νέου Χριστιανοῖς ἀνήκον-
 τος διενθυμείσθω, καὶ οὐκ ἂν ἀμάρτη τῆς διαγνώσεως. Τὸ μὲν
 γὰρ περὶ κτισμάτων, καὶ τούτων ὄρατῶν ὑφηγεῖται, ὅτι δῆτα γε-
 25 γόνασι παρὰ Θεοῦ, «ἐν ἀρχῇ», λέγον, «ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐ-
 ρανὸν καὶ τὴν γῆν»⁷⁶, καὶ τὰ ἐξῆς τὸ μέντοι Χριστιανῶν κήρυγμα
 οὐ μόνον ὑπὲρ τὰ αἰσθητά, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τὰ νοητὰ τῶν κτισμά-
 των γίνεται· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ὑπὲρ τὰ ἄκτιστα νοητά· τό, «ἐν
 ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ
 30 Λόγος»⁷⁷. Καὶ τὸ μὲν Ἰουδαίων λέγει, «εἶπεν ὁ Θεὸς ποιήσωμεν
 ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν»⁷⁸. Χριστια-
 νῶν δέ, «καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν»⁷⁹. Ἐ-

68. Ἐξ. 3, 10. 69. Ἰω. 1, 14. 70. Ἐξ. 7, 9, 20. 8, 2 κ.ά. 71. Ματθ. 27, 32.

72. Ἐξ. 7, 12. 73. Ἐξ. 12, 35-36. 74. Ἐξ. 13, 21. 75. Ἐξ. 14, 28.

τοῦ Θεοῦ⁶⁸, ἐνῶ σὲ μᾶς, πῶ πῶ ὑπεροχή! ὁ ἴδιος ὁ ἀληθινὸς Υἱὸς καὶ ἐνυπόστατος Λόγος τοῦ Θεοῦ⁶⁹, πού εἶναι πολὺ καὶ ἄπειρα ἀνώτερος ἀπὸ τὸ νόμο. Ἐκεῖ ὑπῆρχε ραβδί⁷⁰, ἐνῶ ἐδῶ σταυρὸς⁷¹. τὸ ξύλινο ραβδί κατὰ τρόπο παράδοξο, ἀλλάζοντας ὄψη, κατέτρωγε τὰ φίδια⁷², καὶ ὁ σταυρὸς, πού ἦταν ὄργανο τῆς κακίας, ἀφοῦ ἄλλαξε καὶ ἔγινε κατὰ κάποιον τρόπο ὄργανο τῆς ἀγαθωσύνης, ἀποδείχθηκε καταστροφέας τῶν δαιμόνων. Κλέβουν ἐκεῖ οἱ Ἰσραηλίτες τὸ χρυσάφι καὶ τὸ ἀσήμι καὶ τὰ πολυτελῆ ἐνδύματα τῶν Αἰγυπτίων⁷³; Βλέπομε καὶ ἐμεῖς νὰ κάμνομε τὸ ἴδιο κρυφὰ μέσα στὸ νοῦ μας, μεταφέροντας τὴν αἰσθητὴ καλλονὴ τῆς ἁμαρτίας στὸν Θεό. Ἐκεῖ πύρινος στύλος νεφέλης ὁδηγοῦσε τοὺς Ἰσραηλίτες κατευθείαν στὴ θάλασσα⁷⁴, ἐνῶ ἐδῶ ὄραση τοῦ Θεοῦ καὶ πύρινος ἔρωτας αὐτοῦ, ὅταν φτάνει ὁ πιστὸς καὶ θεωρητικὸς νοῦς σὲ ἀκατάπανστα δάκρυα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐξολοθρεύεται καὶ πεθαίνει κᾶθε τι τῆς ἔχθρας, ἐνῶ ὁ νοῦς περνάει στὴν ἀπέναντι ὄχθη, ὅπως τότε, μετὰ τὸ πέρασμα τῆς θάλασσας ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ὁ Φαραὼ μαζί μὲ ὅλο τὸ στρατό του χάθηκαν μὲ θαυμαστὸ τρόπο μέσα στὴ θάλασσα⁷⁵. Καὶ γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, ἂν κάποιος θελήσει νὰ ἐξετάσει καὶ νὰ ἐμβαθύνει μὲ τὸ νοῦ του στὰ ὅσα συνέβηκαν τότε στοὺς Ἰουδαίους, θὰ βρεῖ νὰ εἶναι ἐκεῖνα σκιά καὶ τύπος αὐτῶν πού τελοῦνται σήμερα στοὺς ἀληθινούς Χριστιανούς.

Αὐτὸς λοιπὸν πού θέλει νὰ διαγνώσει πιὸ συνοπτικὰ καὶ πιὸ καθαρὰ τὸ πόσο μεγάλη εἶναι ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα σὲ ἐμᾶς καὶ στοὺς Ἰουδαίους, ἃς φέρει στὴ μνήμη του τὴ διδασκαλία τοῦ παλαιοῦ νόμου καὶ τοῦ νέου πού ἀνήκει στοὺς Χριστιανούς, καὶ δὲν θὰ σφάλει στὴ διάγνωση. Ὁ παλαιὸς νόμος διδάσκει γιὰ τὰ δημιουργήματα, καὶ μάλιστα τὰ ὄρατά, ὅτι ἔγιναν ἀπὸ τὸν Θεό, λέγοντας «στὴν ἀρχὴ δημιούργησε ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ»⁷⁶, καὶ τὰ ἐξῆς, ἐνῶ ἡ διδασκαλία τῶν Χριστιανῶν διδάσκει ὅχι μόνον γιὰ τὰ αἰσθητά, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ νοητὰ δημιουργήματα, ἢ καλύτερα καὶ γιὰ τὰ ἄκτιστα νοητά, λέγοντας «στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦταν μὲ τὸν Θεό, καὶ ὁ Λόγος ἦταν Θεός»⁷⁷. Ἡ διδασκαλία τῶν Ἰουδαίων λέγει, «εἶπε ὁ Θεός· ἃς δημιουργήσομε τὸν ἄνθρωπο σύμφωνα μὲ τὴ δική μας εἰκόνα καὶ μὲ τὴ δυνατότητα νὰ μᾶς μοιάσει»⁷⁸, ἐνῶ τῶν Χριστιανῶν «καὶ ὁ Λόγος ἔλαβε σάρκα καὶ κατοίκησε μέσα μας»⁷⁹. Ἐκείνη λέγει,

76. Γεν. 1, 1 ἐ.

77. Ἰω. 1, 1.

78. Γεν. 1, 26.

79. Ἰω. 1, 14.

κεῖνο· «ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς»⁸⁰. τοῦτο, «καὶ ἐκ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν»⁸¹. Ἐν ἐκείνῳ μὲν λέγεται, «εἶπεν ὁ Θεὸς γενηθήτω φῶς»⁸², ἐν τούτῳ δέ, «ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν 5 ἐκ σκοτούς φῶς λάμπει, ἔλαμπεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν»⁸³.

Ἐξέστι τοίνυν ἐπιστήσαντα ἑκατέροις τῶν τε πρὶν εἰρημένων καὶ δὴ καὶ ἀμφοτέρων τῶν κηρυγμάτων σαφέστατα δὴ διακρίναι, ὅσον ὑπερέχει καὶ σφόδρα ὑπερβάλλει τὰ Χριστιανοῖς πρὸς Θεὸν διακειμένα τῶν Ἰουδαίων καλῶν καὶ σκιᾶν καὶ τύπον ἐρεῖ γιγνο-
10 μένως ταῦτα πρὸς ὑπερφυεστάτην ἀλήθειαν, τὴν κατὰ Χριστιανούς ἢ Χριστοῦ, καί γε ὑμνήσει καὶ δοξάσει ἐφαμίλλως τὴν θεῖαν χάριν τε καὶ προμήθειαν, ἀπὸ τῆς σκιᾶς οἶον καὶ τοῦ τύπου ἡρέμα πῶς εἰς ὑπερκοσμίων χρημάτων ὑπερούσιον ἔλεον ἀναδιδάσασαν τὸ ἀνθρώπινον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

15 **ἽΟτι παντὶ αἰσθητηρίῳ νοερῷ λεπτός ὁ Θεός διὰ φιλανθρωπίαν γίνεται.**

ξδ'. Ὡ ἀγιώτατε τοῦ Θεοῦ ἐνυπόστατε Λόγε καὶ σοφία καὶ δύναμις⁸⁴. πῶς σου αἰνέσω, Κύριε, τὴν οὐσίαν ἢ τὴν δόξαν, οὐσαν ἀπρόσιτον, πῶς ὑμνήσω τὴν ἀγαθότητα, οὐσαν ἄπειρον, ἀνθρω-
20 πος εἰ μᾶλλον φέρων καὶ εὐόριστον νοῦν; Καὶ γοῦν αἰνέσω, ὑμνήσω τὰ ἐφικτά, καὶ ἄραγε ταύτη εἰς αἰσθησιν ἔλθω ὅπηδήποτε δόξης σου καὶ ἀγαθότητος καὶ κολληθήσεται ὄλω μένει καλῶς ἢ ψυχὴ μου ὀπίσω σου⁸⁵, καὶ οὕτως ἀκούων σου, φοβηθήσομαί σε ὡς εἰκὸς καὶ ἐκστήσομαι ἀκολούθως ἀπὸ πάντων ἐν σοί, κατὰ τὸν
25 εἰπόντα προφήτην· «εἰσακήκοα, Κύριε, τὴν ἀκοὴν σου καὶ ἐφοβήθη, κατενόησα τὰ ἔργα σου καὶ ἐξέστην»⁸⁶. Σὺ, Λόγε Ὑψιστε ἀκατανόητε, κρούσας ἐπὶ τὴν θύραν, δῆλον δ' ὅτι τὴν ἀκοὴν τῆς ἐν τῷ Ἄσματι ἁσμάτων νύμφης, ἧς ἢ καρδιά ἐθροήθη διὰ σέ, εἰς

80. Γεν. 1, 26.

82. Γεν. 1, 3.

81. Ἰω. 1, 16.

83. Β' Κορ. 4, 6.

«ἄς ἐξουσιάζουν τὰ ψάρια τῆς θάλασσας καὶ τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ ζῶα ὅλης τῆς γῆς»⁸⁰, ἐνῶ αὐτὴ· «καὶ ἀπὸ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἐλάβαμε ὅλοι ἐμεῖς»⁸¹. Ἐκείνη λέγει, «εἶπε ὁ Θεός· ἄς γίνεи φῶς»⁸², ἐνῶ ἡ δική μας· «ὁ Θεὸς ποῦ εἶπε νὰ λάμψει φῶς ἀπὸ τὸ σκοτάδι, ἔλαμψε μέσα στὶς καρδιές μας»⁸³.

Μπορεῖ λοιπὸν κανεὶς, ἀφοῦ ἐξετάσει τὴν κάθε μία ἀπὸ τὶς δύο διδασκαλίες ποῦ ἀναφέραμε, νὰ διακρίνει μὲ μεγάλη σαφήνεια τὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο διδασκαλιῶν, καὶ νὰ διαπιστώσει τὸ πόσο ὑπερέχουν καὶ πόσο ἀσύγκριτα ἀνώτερα εἶναι τὰ ὅσα ἔλαβαν οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τὸν Θεό, ἀπὸ τὰ ὅσα καλὰ ἔλαβαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ θὰ πεῖ ὅτι αὐτὰ εἶναι πραγματικὰ σκιὰ καὶ τύπος ὡς πρὸς τὴν ὑπερφύεστατη ἀλήθεια ποῦ δόθηκε στοὺς Χριστιανούς, ἢ καλύτερα τὴν ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ, καὶ θὰ ὑμνήσει καὶ θὰ δοξάσει ἀνάλογα τὴ θεία χάρη καὶ πρόνοια, πῶς ἀπὸ τὴ σκιὰ καὶ τὸν τύπο ἀνέδασε τὸ ἄνθρωπο ἡρεμα πρὸς τὸ ὑπερούσιο ἔλεος τῶν ὑπερκόσμιων πραγμάτων μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας.

**Ἔστι ὁ Θεὸς ἀπὸ φιλανθρωπία γίνεται ἀντιληπτὸς
σὲ κάθε νοερὸ αἰσθητήριο.**

64. ὦ ἀγιώτατε τοῦ Θεοῦ ἐνυπόστατε Λόγε καὶ σοφία καὶ δύναμη⁸⁴· πῶς νὰ ὑμνήσω, Κύριε, τὴν οὐσία ἢ τὴ δόξα σου ποῦ εἶναι ἀπρόσιτη, πῶς νὰ ὑμνήσω τὴν ἀγαθότητά σου, ποῦ εἶναι ἀπειρη, τὴ στιγμή ποῦ εἶμαι ἄνθρωπος καὶ φέρω νοῦ περιορισμένο; Ἄλλ' ὅμως θὰ σὲ δοξολογήω, θὰ σὲ ὑμνήσω ὅσο μοῦ εἶναι δυνατὸν, καὶ ἴσως ἔτσι ἔρθω σὲ κάποια αἴσθησι τῆς δόξας καὶ τῆς ἀγαθότητάς σου καὶ κολληθεῖ ἡ ψυχὴ μου πίσω σου μὲ ὅλη τὴ δύναμή της⁸⁵, καὶ ἀκούοντάς σε, θὰ φοβηθῶ ὅπως εἶναι φυσικό, καὶ στὴ συνέχεια θὰ ἀποξενωθῶ γιὰ χάρη σου ἀπὸ ὅλα σύμφωνα μὲ τὸν προφήτη ποῦ λέγει· «ἄκουσα, Κύριε, αὐτὰ ποῦ ἔλεγαν γιὰ σένα καὶ φοβήθηκα, μελέτησα τὰ ἔργα σου καὶ κυριεύθηκα ἀπὸ ἔκστασι»⁸⁶. Σὺ, Λόγε ὕψιστε ἀκατανόητε, χτύπησες τὴν πόρτα, δηλαδή τὴν ἀκοὴ τῆς νύμφης τοῦ Ἕσματος τῶν ἀσμάτων, τῆς ὁποίας ἡ καρδιὰ ταράχθηκε ἐξαιτίας σου^{86α} καὶ περι-

84. Α' Κορ. 1, 24.

85. Ψαλμ. 62, 9.

86. Ἄββ. 3, 1-2.

86α. Ἕσμα 5, 4.

ἔκτασιν γεγονυῖα καὶ αὐτὴ ἐξήτησέ σε ἰδεῖν σφόδρα περιπαθῶς, καὶ δὴ βοᾷ· «δειξον μοι τὴν ὄψιν σου, καὶ ἀκούτισόν μου τῆς φωνῆς σου· ὅτι ἡ ὄψις σου ὠραία καὶ φωνή σου ἠδεῖα»· ἠγάπα γὰρ γιγνομένως λέγειν, ἃ καὶ ὁ Ἰώβ, οἶον ὅτι «ἀκοῆ μὲν ἤκουόν σου τὸ 5 πρότερον, νῦν δὲ ἐώρακέ σε ὁ ὀφθαλμός μου»⁸⁸· ὥσπερ Λόγον καὶ σοφίαν, οὕτω καὶ φῶς ὄντα ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον⁸⁹· φῶς φωτίζον, ὁρῶμενον δήποθεν πρωτοφανῶς ἔπειθ' οὕτω φωτίζον ὄραν, ἅτε νοητῶς τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, θεῖα καὶ ὑπερφυᾶ μακαρίως καὶ ἐξ ἀρετῶν τὸν γε ὁρῶντα 10 μόνου Θεοῦ καὶ τῶν θείων μετ' ἐρώτων οἶων ὑπερκοσμίων ἀνέκφραστα.

Ἐντεῦθεν καὶ ὁ Ἰωάννης κηρύσσει περιφανῶς «ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, ὡς δόξαν μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας»⁹⁰· ἡ γὰρ Θεὸς ἀληθής, καὶ φῶς εἰ ἀληθῶς, 15 ὡς πάλιν Ἰωάννης μαρτυρεῖ, ἐξ οὗ καὶ οἱ ἐκ τοῦ πληρώματός σου κατὰ δωρεὰν ἄρρητον, ἀφραστε, λαβόντες, βοῶσιν ἀναφανδόν, ὅτι «ὁ Θεός, ὃ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν»⁹¹· καὶ λάμπεις ἀφάτα καὶ καταφαιδρύνεις περιφανῶς, ἵνα οὕτως ὑπερφυᾶ, ὑπερκόσμια, ὑπερουρανίου χάριτος 20 καὶ ἀληθείας χρήματα παρασκευάσης ὄραν καὶ θαυμασίως εὐφραίνεσθαι. Ὅθεν οὐ μόνον γίνῃ ὅπως δὴ ληπτὸς φιλανθρώπως ἀκοῆ καὶ ὁράσει, ἀλλ' ἤδη καὶ ἀφή· καὶ λέγει ὁ ἐπιστήθιος· «ὁ ἀκηκόαμεν, ὃ ἐώρακαμεν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς»⁹²· Εἰ δὲ καὶ ἔνδυμα γίνῃ 25 στοῖς, ἀναπαύων καθάπαξ τοὺς σοὺς, φανερόν ὅτι καὶ εἰς ἐπαφήν νοερὰν καὶ θεουργικὴν ἤκεις αὐτῶν, ἀγαθέ· ὅσοι γὰρ καὶ εἰς σέ καὶ τὴν κατὰ σέ πίστιν εὐτυχῶς ἐδαπτίσθησαν, καὶ σέ εὐτυχέστερον ἐνεδύσαντο, μεγαλόδωρε, κατὰ Παῦλον τῆς ἀληθείας τὸν ἱερώτατον κήρυκα.

30 Οὕτως Ἡσαΐας, ἡ προφητικὴ μεγαλόφωνος σάλπιγξ, ἠγαλλιᾶτο ἐπὶ Θεῷ Πατρὶ καὶ Κυρίῳ τὴν ψυχὴν, ὅτι ἐνεδύθη παρ' αὐ-

87. Ἰσομα Ἰσομ. 2, 14.

88. Ἰώβ 42, 5.

89. Ἰω. 1, 6.

ἤλθε σὲ ἔκταση καὶ ζήτησε μὲ μεγάλο πάθος νὰ σὲ δεῖ καὶ φωνάζει· «δεῖξε μου τὸ πρόσωπό σου καὶ κάνε με ν' ἀκούσω τὴ φωνή σου· γιατί τὸ πρόσωπό σου εἶναι ὠραῖο καὶ ἡ φωνή σου γλυκειά»⁸⁷. γιατί τῆς ἄρεσε πραγματικά νὰ λέγει ἐκεῖνα πού ἔλεγε καὶ ὁ Ἰώβ, «προηγουμένως σὲ ἄκουγα μὲ τ' αὐτιά μου, ἐνῶ τώρα σὲ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου»⁸⁸. Ὅπως ἄκουγα νὰ εἶσαι Λόγος καὶ σοφία, ἔτσι σὲ εἶδα νὰ εἶσαι καὶ φῶς ἀληθινό, τὸ ὁποῖο φωτίζει κάθε ἄνθρωπο πού ἔρχεται στὸν κόσμ⁸⁹, φῶς πού τὸν φωτίζει, ὅταν τὸ βλέπει γιὰ πρώτη φορά· ἔπειτα φωτίζει, ἀφοῦ εἶναι ὁ νοητὸς Ἡλιος τῆς δικαιοσύνης, νὰ βλέπει εὐτυχισμένος θεῖα καὶ ὑπερφυσικά πράγματα ἐκεῖνον πού χάρη σὶς ἀρετές του βλέπει μόνο τὸν Θεὸ καὶ τὰ θεῖα μὲ ἔρωτα ὑπερκόσμιο καὶ κατὰ τρόπο ἀνέκφραστο.

Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰωάννης κηρύττει περίλαμπρα· «εἶδαμε τὴ δόξα του, τὴ δόξα πού ἔχει ἀπὸ τὸν Πατέρα του ὡς μονογενῆς, γεμάτος ἀπὸ χάρη καὶ ἀλήθεια»⁹⁰. Ἀφοῦ εἶσαι Θεὸς ἀληθινός, εἶσαι καὶ φῶς ἀληθινά, ὅπως πάλι βεβαιώνει ὁ Ἰωάννης, γι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνοι πού ἔλαβαν ἀπὸ τὸ πλήρωμά σου, ἀνέκφραστε, κατὰ ἀνείπωτη δωρεά, φωνάζουν ὀλοφάνερα· «ὁ Θεός, πού εἶπε νὰ λάμψει φῶς ἀπὸ τὸ σκοτάδι, αὐτὸς ἔλαμψε μέσα σὶς καρδιές μας»⁹¹. καὶ λάμπεις ἀνέκφραστα καὶ μᾶς καταλαμπρύνεις ἑξαίσια, ὥστε ἔτσι νὰ μᾶς κάνεις ἱκανοὺς νὰ βλέπομε ὑπερφυσικά καὶ ὑπερκόσμια πράγματα τῆς ὑπερουράνιας χάριτος καὶ ἀλήθειας καὶ νὰ εὐφραινόμαστε μὲ τρόπο θαυμαστό. Γι' αὐτὸ ὄχι μόνο γίνεσαι ἀπὸ φιλανθρωπία ἀντιληπτὸς μὲ τὴν ἀκοή καὶ τὴν ὄραση, ἀλλ' ἤδη καὶ μὲ τὴν ἀφή, ὅπως πάλι λέγει ὁ ἐπιστήθιος· «αὐτὸ πού ἔχομε ἀκούσει, πού ἔχομε δεῖ, πού γίναμε θεατές του καὶ τὰ χέρια μας τὸ ψηλάφησαν, γιὰ τὸ Λόγο τῆς ζωῆς»⁹². Ἀφοῦ γίνεσαι καὶ ἔνδυμα στοὺς πιστοὺς, ἀναπαύοντας μὰ γιὰ πάντα τοὺς δικούς σου, εἶναι φανερό, ἀγαθὸ, ὅτι ἔρχεσαι μαζί τους καὶ σὲ ἐπαφή νοερή καὶ θεουργική· γιατί, ὅσοι εἶχαν τὸ εὐτύχημα νὰ βαπτισθοῦν καὶ στὸ ὄνομά σου καὶ στὴν πίστη πρὸς ἐσένα, ντύθηκαν μὲ μεγαλύτερη εὐτυχία ἀσένα, μεγαλόδωρε, σύμφωνα μὲ τὸν Παῦλο, τὸν ἱερότατο κήρυκα τῆς ἀλήθειας.

Ἔτσι ὁ Ἡσαΐας, ἡ προφητικὴ μεγαλόφωνη σάλπιγγα, γέμιζε ἡ ψυχὴ του ἀπὸ ἀγαλλίαση γιὰ τὸν Θεὸ Πατέρα καὶ Κύριο, ἐπειδὴ

90. Ἰω. 1, 14.

91. Β' Κορ. 4, 6.

92. Α' Ἰω. 1, 1.

τοῦ ἔξαισιῶς σέ, Κύριε, ἱμάτιον σωτηρίου καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης
 αὐτῶ, σέ δὴ ὁ Πατὴρ ὑπὲρ νοῦν περιέζωσε⁹³. Τὸ γὰρ φῶς ἄδυτον
 ὑπερφυέστατον περὶ αὐτόν σε ὄραν περιεχόμενον τὸν θεοληπτύ-
 μενον, ὄσης ἀγαλλιάσεως, ὄσης εὐφροσύνης γιγνομένως παραί-
 5 τιον; καὶ μάλισθ' ὅτε καὶ σωτήριον τοῦτο συνῆκε, ἧ σωτηρία ἄρα
 σέ. Οὕτω δῆτα δι' ἀπειρον ἀγάπης περιουσίαν καὶ νοεροῖς μυ-
 κτῆρσιν ὀσφραντὸς ἀποκαθίστασαι, τὴν πίστιν ἔχουσιν ὑγιῶς, καὶ
 τούτῳ τῷ μέρει τοὺς ἰδίους διαναπαύεις πάνν θαυμάσια, ὑμνοῦν-
 τας γιγνομένως καὶ αἰνοῦντας σε, ὅτι «μῦρον ἐκκενωθὲν ὄνομά
 10 σου»⁹⁴, καὶ τοῖς πλησίον κηρύττοντας· ὅτι «ὡς μῆλον ὠραῖον»
 δηλονότι τὴν ὄρασιν καὶ εὐπνουν τὴν ὀσφρησιν καὶ τὴν γεῦσιν ἡ-
 δὺ «ὁ ἀδελφιδός μου, καὶ νάρδος μου ἔδωκεν ὀσμὴν μύρων σου»⁹⁵.
 Ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος φορῶν σε, Χριστοῦ εὐωδία ἔλεγεν ὅτι ἐσμέν⁹⁶.
 Ἀλλὰ καὶ γεῦμα γίνῃ πιστοῖς καὶ δεῖπνον, βρωσὶς τε καὶ πόσις
 15 ἀληθῆς⁹⁷ ψυχῆς, ζωῶν καὶ τρέφων ξενόπρεπα καὶ καταλλήλως
 αὐξῶν καὶ ἡδῶν μυστικᾶ τὸν μέτοχον, ὁ καὶ ὁ ἱερός Δαβὶδ, παθῶν
 ἐκ τοῦ γεύσασθαί σε θεοφορήτως ὁ προφήτης, τοῖς πλησίον ἔλεγε·
 «γεύσασθε καὶ ἴδετε ὅτι χρηστός ὁ Κύριος»⁹⁸. εἰ γὰρ καὶ ὡς μῆλον
 ὄρασαι, ἀλλὰ καὶ ὡς τροφήν σε σφόδρα χρηστήν, φάγονται πένη-
 20 τες καὶ ἐμπλησθήσονται, οἱ «πτωχοὶ τῷ πνεύματι»⁹⁹, οἱ ταπεινό-
 φρονες, καὶ τῇ περιουσίᾳ τῆς χρηστότητος τῆς γεύσεως αἰνέσουσί
 σε, Κύριε, οἱ ἐκζητοῦντες σε διαπαντός τοῦ εὐρεῖν καὶ φαγεῖν
 ἔνεκα· τῷ γὰρ περιόντι τῆς ζωτικῆς σου δυνάμεως ἀγία τροφή καὶ
 πόσις διατείνεται· ὅτι ζήσονται αἱ καρδίαι αὐτῶν τῶν ἐσθιόντων
 25 σε εἰς αἰῶνα αἰῶνος². Αἰδῖος καὶ γὰρ ὢν καὶ ἀφθαρτος, τοὺς ἐσθί-
 οντάς σε ἀφθαρτοποιεῖς καὶ πρὸς αἰδιότητα φέρεις ὑπερβολικῆ
 σου καὶ πεφυκνῖα δραστηριότητι. Διὰ τοῦτο ἐξ ἀπειρου σου ἀγα-
 θότητος τῆς καλλιεργοῦ τὰ μάλιστα καὶ διαφερόντως εὐεργέτιδος
 καλεῖς καὶ παρακαλεῖς λογικούς, λέγων· «ἔλθετε, φάγετε τὸν ἐμὸν

93. Γαλ. 3,27.

96. ᾿Ασμα ᾿Ασμ. 1,12.

94. ᾿Ησ. 61,10.

97. Β' Κορ. 2,15.

95. ᾿Ασμα ᾿Ασμ. 1,3.

98. Ψαλμ. 33,9.

ντύθηκε κατὰ τρόπο ἑξαισιο ἀπὸ αὐτὸν ἑσένα, Κύριε, τὸ ἔνδυμα τῆς σωτηρίας καὶ τὸν περιέζωσε ὁ Πατέρας μὲ τὸν πάνω ἀπὸ κάθε νοῦ χιτώνα τῆς εὐφροσύνης⁹³. Γιατὶ ὁ θεόληπτος ἄνθρωπος ὅταν βλέπει ἑσένα τὸ φῶς τὸ ἄδυτο καὶ ὑπερφυέστατο νὰ τὸν περιβάλλει, πόσης πραγματικὰ ἀγαλλιάσεως καὶ πόσης εὐφροσύνης αἰτία δὲν γίνεται, καὶ μάλιστα ὅταν γίνεται καὶ αἰτία τῆς σωτηρίας του, ἀφοῦ σὺ εἶσαι σωτηρία; Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἀπὸ τὸ ἄπειρο μέγεθος τῆς ἀγάπης σου γίνεσαι αἰσθητὸς καὶ στὴ νοερὴ ὄσφρηση ἐκείνων ποὺ ἔχουν ὑγιῆ τὴν πίστη, καὶ ἀναπαύεις πολὺ θαυμαστὰ καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ μέρος τοὺς δικούς σου, ποὺ σὲ ὑμνοῦν πραγματικὰ καὶ σὲ δοξολογοῦν, ἐπειδὴ «τὸ ὄνομά σου εὐωδιάζει σὰν μύρο ποὺ σκορπίστηκε»⁹⁴, καὶ κηρύττουν στοὺς πλησίον τους· «ὁ ἀγαπημένος μου εἶναι σὰν μῆλο ὠραῖο», δηλαδή στὴν ὄραση καὶ εὐωδιαστὸ στὴν ὄσφρηση καὶ γλυκὸ στὴ γεύση, «καὶ ἡ νάρδος μου ἔδωσε τὴν ὄσμη τῶν μύρων σου»⁹⁵. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος φορώντας σε, ἔλεγε ὅτι εἴμαστε «εὐωδία τοῦ Χριστοῦ»⁹⁶. Ἀλλὰ καὶ γεῦμα γίνεσαι στοὺς πιστοὺς καὶ δείπνο, καθὼς καὶ τροφή καὶ ποτὸ ἀληθινὸ⁹⁷ τῆς ψυχῆς, δίνοντας ζωὴ καὶ τρεφοντας κατὰ τρόπο παράδοξο καὶ αὐξάνοντας κατάλληλα καὶ παρέχοντας εὐφροσύνη μυστικὰ στὸν μέτοχο, πρᾶγμα ποὺ δοκίμασε καὶ ὁ ἱερός προφήτης Δαβὶδ ὅταν μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ σὲ γεύθηκε, καὶ ἔλεγε στοὺς ἄλλους· «γευθεῖτε καὶ μάθετε, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθός»⁹⁸. Γιατὶ φαίνεσαι βέβαια σὰν μῆλο, ἀλλὰ καὶ ὡς τροφή πάρα πολὺ καλὴ θὰ σὲ φᾶνε οἱ φτωχοὶ καὶ θὰ χορτάσουν, οἱ «φτωχοὶ στὸ πνεῦμα»⁹⁹, οἱ ταπεινόφρονες, καὶ ἑξαιτίας τῆς τόσο ὑπέροχης γεύσεως θὰ σὲ ὑμνήσουν, Κύριε¹, ἐκεῖνοι ποὺ ἀναζητοῦν ἀσταμάτητα νὰ σὲ βροῦν καὶ νὰ σὲ φᾶνε· γιατί ἀπὸ τὴν πλούσια ζωτικὴ δύναμή σου ξεχύνεται ἀγία τροφή καὶ πόση, καὶ οἱ καρδιές αὐτῶν ποὺ σὲ τρῶνε θὰ ζήσουν στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων². Γιατὶ εἶσαι αἰώνιος καὶ ἀφθαρτος, καὶ κάνεις ἀφθαρτοὺς ἐκείνους ποὺ σὲ τρῶνε καὶ τοὺς ὀδηγεῖς στὴν αἰωνιότητα μὲ τὴν ὑπερβολικὴ ἀπὸ τὴ φύση σου θαυμαστὴ ἐνέργεια. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἄπειρη ἀγαθότητά σου, ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχονται ὅλα τὰ ἀνώτερα ἀγαθὰ καὶ εἶναι γεμάτη ἀπὸ εὐεργεσία, καλεῖς καὶ παρακαλεῖς τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους, λέγοντας· «ἐλᾶτε καὶ φᾶτε ἀπὸ τὸν ἄρτο μου καὶ πιεῖτε ἀπὸ τὸ κρασί ποὺ σᾶς ἔχω κε-

99. Ματθ. 5, 3.

1. Ψαλμ. 21, 27.

2. Ψαλμ. 21, 27.

ἄρτον καὶ πίνετε οἶνον ὃν κεκέρακα ὑμῖν»³, σαυτὸν οὕτως ἅγιον καλῶν, «ἐγὼ» γάρ, ἔφης ἐν ἄλλοις, «εἰμὶ ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς»⁴, καὶ «ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ζωῆς»⁵. Καὶ δὴ προτείνεις τὸ σῶμά σου καὶ αἷμα τὰ πανίερα εἰς βρωσίν τε καὶ πόσιν αὐτῶν⁶. Οὕτω διὰ
 5 πάντων αἰσθητηρίων νοερῶν τρέφων ὑπερευφραίνεις τοὺς οἰκείους σου, φιλοψυχότατε Κύριε, φῶς καὶ ζωὴ παντοῖα ἀπόλαυσις ὑπερουσίων καλῶν καὶ ἀγαθῶν τούτοις γινόμενος Εὐλογημένος εἶ μάνα, Ἰησοῦ, πνευματικὸν οὐράνιον, ἀπειρομυριότροφον. Δόξα τῇ ἀρρήτῳ ἀγάπῃ τῇ περὶ ἡμᾶς καὶ ἀφάτῳ, Δέσποτα,
 10 εὐσπλαγχνία σου καὶ μακροθυμία σου. Ἀμήν.

Ὅτι τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα ἐνοικεῖ τοῖς πιστοῖς.

ξέ. Θαυμαστὸν καὶ σφόδρα πάνυ ἐστὶν εἰς νοερὰν αἴσθησιν ἢ πνοὴν ἢ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ἀπὸ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος ἔκχυσις ἐπὶ σαρκίνας καρδίας, πίστιν παραδεξαμένας τῆς ἐνσάρκου τοῦ
 15 Λόγου οἰκονομίας ὑγιᾶ· καὶ τὸ μὲν ἀπὸ τῆς ἀκτίστου καὶ ὑπερουσίου Θεότητος δωρεὰν καὶ δύναμιν θείαν καὶ ἐνέργειαν, ὡς εἴρηται, χεῖσθαι θαυμαστὸν ὡς λέλεκται, τὸ δὲ καὶ ἐνουσθαι τῇ καρδίᾳ καὶ κινεῖσθαι διηνεκῶς, σφόδρα ὑπερφυῆς καὶ γέμον ἐκπλήξεως.

ξζ. Θαυμαστὸν ἐστὶ καὶ λίαν πάνυ, ὅπως ὁ Πατὴρ ἐν Πνεύματι, διὰ τοῦ θείου καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τὰ πάντα μὲν δι' αὐτοῦ κτίσας αἰσθητὰ καὶ νοητὰ, καὶ ἀθρόον ἢ Τριάς αὕτη ἐνοικεῖ ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ καὶ ἐμπεριπατεῖ⁸ καὶ περιφανῶς ἐναυλίζεται· πολὺ θαῦμα ἐκάστω τῶν πιστῶν εὐλαβεῖ πέμπεσθαι ἄγγελον παρὰ τῆς τρισυποστάτου Θεότητος, τὸ δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἀπειροδύναμον καὶ
 25 ζωοποιὸν Τριάδα εὐδοκεῖν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἐνισχύειν καὶ ἐνεργεῖν θείως καὶ πνευματικῶς, πέρα γιγνομένως παντὸς θαύματος.

ξζ. Θαυμαστὸν ἐστὶ τῷ ὄντι καὶ πάνυ σφόδρα, ὅπως τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ Ὑψίστου τὴν ἱερὰν ἀκτῖνα καρδία φέρει καὶ διηνεκῶς πιστῇ. Καὶ τὸ μὲν διὰ τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἔξωθεν ποιῆσαι

3. Παρμ. 9,5.

4. Ἰω. 6,35.

5. Ἰερ. 2,13.

ράσει»³, καλώντας ἔτσι τὸν ἑαυτό του ἅγιο ἄρτο· γιατί ἄλλοῦ εἶπες, «ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς»⁴, καὶ «ἐγκατέλειψαν ἐμένα, τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς»⁵, καὶ μάλιστα τοὺς προσφέρεις τὸ σῶμά σου καὶ τὸ αἷμα σου τὰ πανίερα γιὰ τροφή καὶ ποτό τους⁶. Ἔτσι τρέφοντας μὲ ὅλα τὰ νοερά αἰσθητήρια, γεμίζεις ἀπὸ ἀνυπολόγιστη εὐφροσύνη τοὺς δικούς σου, φιλοψυχότατε Κύριε, καὶ γίνεσαι σ' αὐτοὺς φῶς καὶ ζωὴ καὶ κάθε εἶδος ἀπόλαυση τῶν ὑπερούσιων καλῶν καὶ ἀγαθῶν σου. Εἶσαι εὐλογημένος, Ἰησοῦ, μάννα πνευματικὸ οὐράνιο, μὲ τὸ ὁποῖο τρέφεις ἀμέτρητα πλήθη ἀνθρώπων. Δόξα στήν ἀνέκφραστη ἀγάπη σου πρὸς ἡμᾶς καὶ τὴν ἀπερίγραπτη, Δέσποτα, εὐσπλαγχνία σου καὶ μακροθυμία σου. Ἀμήν.

Ἔστι τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ μέσα στοὺς πιστοὺς.

65. Εἶναι ὑπερβολικὰ θαυμαστὴ στὴ νοερὴ αἴσθησις ἢ τὴν πνευ-
 ῆ ἔκχυσι ἀπὸ τὸν Πατέρα Θεὸ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος στὶς σάρκι-
 νες καρδιές, πού δέχθησαν μὲ ὑγιῆ πίστι τὴν ἔνσαρκη οἰκονομία τοῦ
 Λόγου. Καὶ τὸ νὰ χύνεται βέβαια στὴν καρδιά ἀπὸ τὴν ἄκτιστη καὶ
 ὑπερούσια Θεότητα ἢ δωρεὰ καὶ ἢ θεία δύναμη καὶ ἐνέργεια τοῦ
 ζωοποιοῦ Πνεύματος μὲ τὸν τρόπο πού εἰπώθηκε, εἶναι θαυμαστό,
 ὅπως ἔχει λεχθεῖ, τὸ νὰ ἐνώνεται ὁμως μὲ τὴν καρδιά καὶ νὰ κινεῖται
 διαρκῶς, εἶναι ὑπερφυσικὸ καὶ γεμᾶτο ἀπὸ ἔκπληξι.

96. Εἶναι θαυμαστό, καὶ πάρα πολὺ μάλιστα, τὸ ὅτι ὁ Πατέρας
 δημιούργησε ὅλα τὰ αἰσθητὰ καὶ νοητὰ⁷ μὲ τὸ Πνεῦμα μέσω τοῦ θεί-
 ου Λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ παράλληλα κατοικεῖ ὅλη μαζί αὐτὴ ἢ Τριά-
 दा μέσα στὴν ἀνθρώπινη διάνοια καὶ περιπατεῖ μέσα σ' αὐτὴ⁸ καὶ
 εἶναι ὀλοφάνερα ἐγκατεστημένη μέσα σ' αὐτήν. Εἶναι πολὺ ἀξιοθαύ-
 μαστο στὸν κάθε εὐλαβῆ πιστὸ νὰ στέλλεται ἄγγελος ἀπὸ τὴν τρισυ-
 πόστατη Θεότητα, τὸ νὰ εὐδοκεῖ ὁμως ἢ ἴδια ἢ ἀπειροδύναμη καὶ
 ζωοποιὸς Τριάδα νὰ ἐνισχύει καὶ νὰ ἐνεργεῖ στὸν ἄνθρωπο μὲ τρόπο
 θεῖο καὶ πνευματικὸ, αὐτὸ ὅπωςδήποτε ξεπερνᾷ κάθε θαυμασμό.

67. Εἶναι θαυμαστὸ πραγματικὰ καὶ πάρα πολὺ μάλιστα, τὸ ὅτι ἢ
 διαρκῶς πιστὴ καρδιά φέρει τὴν ἱερὴ ἀκτίνα τοῦ Ὑψίστου, τοῦ Θεοῦ
 τῶν πάντων. Καὶ τὸ νὰ κάνει βέβαια ὁ Θεὸς τὸ νοῦ νὰ φωτίζεται ἀπὸ

6. Ματθ. 26, 26-28. Ἰω. 6, 53-56.

7. Κολ. 1, 16.

8. Β' Κορ. 6, 16.

φωτίζεσθαι τὸν νοῦν τὸν Θεόν, καὶ ἡδὺ καὶ λίαν ὀνήσιμον καὶ φιλόανθρωπον καὶ θαυμάσιον, τὸ δὲ καὶ ἑαυτὸν, οἴμοι! ἀληθεία καὶ πράγματι δοῦναι φῶς τῷ πιστῷ, καὶ ταῦτα ἔσω καρδίας, οὐκ ἔξω, καὶ αἰεὶ, οὐκ ἐπίκηρα, τοῦτο ἐκδήλως ὑπεράνω ἐστὶ τοῦ θαυμάζεσθαι ὡς ὑπὲρ ἔννοιαν.

ξή. Θαυμαστόν καὶ πάννυ σφόδρα καθίσταται, ὅπως, ὃν φέρει μετὰ γάνους καὶ θαύματος ὁ Σεραφεῖμ καὶ πᾶσαι ἅμα αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, καρδία βαστάζει πιστοῦ· καὶ τοῦτο δὴ λίαν θαυμαστόν. Τὸ δὲ μὴ μόνον τοῦτον βαστάζειν, ἀλλὰ καὶ ἐνούσθαι
10 αὐτῷ καὶ ἀνακιρναῖσθαι, πῶς οὐχὶ ὑπὲρ τὸ θαυμάζεσθαι;

ξθ. Θαῦμα ἀληθῶς, οὔκουν μέτριον, τοῦ τὸν οὐρανὸν θρόνον ἔχοντος ἀπειροσόφου καὶ ἀπειροδυνάμου Θεοῦ, θρόνον καὶ κλίνην καὶ ὄχημα εὐρίσκεσθαι διὰ χάριτος τὴν ψυχὴν. Τὸ δὲ δὴ καὶ ἀγαπαῖσθαι ὑπὸ τοιούτου τοσοῦτον αὐτὴν ὡς καὶ σύμπνουν εἶναι
15 αὐτῷ καὶ ὑπερουρανίων χρημάτων κοινωνὸν ἐνεργάζεσθαι καὶ μυστικὰ πιστεύειν οἷα ἡλίκα αὐτῇ, τίς ἐπαξίως θαυμάσεται;

ο. Θαυμάσιον ὄντως καὶ ἐκπληκτικόν, ὅπως, ὁ μὴ ἔχων τόπον τῆς καταπαύσεως ἑαυτοῦ Θεός, ἀναπαύεται ἐν καρδίᾳ θεοπρεπῶς. Εἶτα, βασιλεύς, καὶ ταῦτα γηγενῆς τε καὶ μερικός, εἴ τινα
20 τυχὸν περιλήψεται προσφιλῶς, εἰ χειρὸς κρατήσῃ καὶ εὐγενοῦς, δόξαν τιμὴν τῷ περιληλημένῳ ἢ κατὰ τὰ εἰρημμένα κεκρατημένῳ, πάννυ τοι προξενεῖ καὶ προστίθῃσι προσηκόντως, καὶ ἐπομένως εὐφροσύνην καὶ χαρὰν· οὐ δὲ ἡλεημένου, οὐχ ὡς λέλεκται γηγενῆς βασιλεύς, ἀλλὰ Θεὸς ἀναρχός τε καὶ ἄκτιστος καὶ συμπάντων
25 ποιητής καὶ Κύριος, ᾧ μετὰ γιγνομένου τοῦ δέους παριστᾶσι μύρια τῶν ἀγγέλων μυριάδες καὶ λειτουργοῦσι χίλια χιλιάδες¹⁰, οὐχ οὕτως ἀπλῶς, ἀλλ' εἴσω καρδίας ἤψατο ἑναργῶς μᾶλλον δὲ ἐν ᾧ ἐνώκησεν οὐ πρόσκαιρα, ἀλλὰ αἰώνια, ὥστε ἢ συνεῖναι καὶ δοξάζειν τὰ μέγιστα καὶ θεοποιεῖν θαυμάσια καὶ μυρία καὶ ἀπόρρητα
30 δωρεῖσθαι ἀγαθὰ δεξαμένῳ καὶ κεχαριτωμένῳ, πόσην ἄφατον

ἔξω μέσω τῶν ἱερῶν Γραφῶν καὶ εὐχάριστο εἶναι καὶ πολὺ ὠφέλιμο καὶ φιλόανθρωπο καὶ θαυμάσιο, τὸ νὰ δώσει ὅμως τὸν ἑαυτό του, ἀλλοίμονο! ἀληθινὰ καὶ πραγματικὰ ὡς φῶς στὸν πιστό, καὶ μάλιστα μέσα στὴν καρδιά, ὄχι ἔξω, καὶ πάντοτε, ὄχι πρόσκαιρα, αὐτὸ φάνερα βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὸ θαυμασμό, γιὰτὶ εἶναι πάνω ἀπὸ κάθε ἔννοια.

68. Εἶναι πάρα πολὺ θαυμαστό, ἐκεῖνον ποὺ τὸν κρατοῦν μὲ λαμπρότητα στὸ πρόσωπο καὶ θαυμασμό τὰ Σεραφεῖμ καὶ ὅλες συγχρόνως οἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, αὐτὸν νὰ τὸν βαστάζει ἢ καρδιά τοῦ πιστοῦ καὶ αὐτὸ βέβαια εἶναι πολὺ θαυμαστό. Τὸ νὰ μὴ τὸν βαστάζει ὅμως μόνο, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐνώνεται μὲ αὐτὸν καὶ νὰ ἀναμιγνύεται, πῶς δὲν βρίσκεται πάνω ἀπὸ κάθε θαυμασμό;

69. Εἶναι θαῦμα ἀληθινά, ὄχι μέτριο, στὸν ἀπειρόσοφο καὶ ἀπειροδύναμο Θεὸ ποὺ ἔχει τὸν οὐρανὸ θρόνο του, σ' αὐτὸν νὰ γίνεται ἡ ψυχὴ μὲ τὴ χάρη θρόνος καὶ κλίνη καὶ ὄχημα. Τὸ νὰ ἀγαπᾶται ὅμως ἢ ψυχὴ ἀπὸ αὐτὸν τόσο πολὺ ὥστε καὶ νὰ εἶναι ἓνα πνεῦμα μὲ αὐτὸν καὶ νὰ τὴν καθιστᾶ κοινωνὸ ὑπερουράνιων πραγμάτων καὶ νὰ τῆς φανερώνει μυστικά τόσο μεγάλα, ποῖος θὰ μπορέσει νὰ τὸ θαυμάσει αὐτὸ ἐπάξια;

70. Εἶναι θαυμάσιο πραγματικὰ καὶ γεμᾶτο ἐκπληξῆς, ὁ Θεός, ποὺ δὲν ἔχει τόπο ἀναπαύσεώς του⁹, νὰ ἀναπαύεται μὲ τρόπο θεοπρεπῆ μέσα στὴν καρδιά. "Ἐπειτα, βασιλιάς, καὶ μάλιστα θνητὸς καὶ μὲ περιορισμένη δύναμη, ἂν κάποιον τὸν ἀγκαλιάσει φιλικὰ καὶ πιᾶσει τὰ χέρια κάποιου ἀκόμα καὶ εὐγενοῦς, αὐτὸ προξενεῖ καὶ προσθέτει κατὰ εὐλόγο λόγο δόξα καὶ τιμὴ σὲ ἐκεῖνον ποὺ ἀγκάλιασε ἢ ποὺ ἔπιασε τὰ χέρια του, καὶ ἐπομένως εὐφροσύνη καὶ χαρὰ. "Ἄν τώρα ὄχι, ὅπως λέχθηκε, θνητὸς βασιλιάς, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ὁ ἀναρχος καὶ ἄκτιστος καὶ Δημιουργὸς καὶ Κύριος τῶν πάντων, στὸν ὁποῖο παραστέκονται μὲ πραγματικὸ φόβο μύριες μυριάδες τῶν ἀγγέλων καὶ τὸν ὑπηρετοῦν χίλιες χιλιάδες¹⁰, ἀγγίσει κάποιον ἐλεημένο ὄχι ἔτσι ἀπλά, ἀλλὰ μὲ συναίσθηση μέσα στὴν καρδιά του, ἢ καλύτερα κατοικήσει μέσα του ὄχι πρόσκαιρα, ἀλλὰ αἰώνια, ὥστε νὰ συνυπάρχει μαζί του καὶ νὰ τὸν δοξάζει ὑπερβολικὰ καὶ νὰ τὸν θεοποιεῖ κατὰ θαυμαστό τρόπο καὶ νὰ τοῦ προσφέρει δωρεὰν μύρια ἀπόρρητα ἀγαθὰ καὶ νὰ τὸν γεμίζει ἀπὸ χαρὰ, πόση ἀνέκφραστη δόξα καὶ τιμὴ καὶ εὐφροσύ-

10. Δαν. 7, 10.

δόξαν καὶ τιμὴν καὶ εὐφροσύνην καὶ χαρὰν αὐτῶ καὶ ταῦτα ἀεὶ ἐμποιεῖ, θαυμαστὰ καὶ ἀνεπινώτητα· ἐλέησον, Κύριε Τριάς.

οα'. Θαυμαστόν ὅπως ὁ πάντα δεδημιουργηκὼς Θεός, καὶ ἀκολούθως εἰπεῖν, καὶ κατέχων ταῦτα, περικρατεῖται ἀπεριλήπτως, 5 τέως ἐκφανῶς καὶ διηνεκῶς ὑπ' ἄρα καρδίας πιστῆς. Καὶ βασιλεύς τις ἐπίκηρος καὶ θραχείας μὲν ἀρχῆς, εἴ γε ἐλθὼν καὶ κρούσας ἐπὶ οἰκίαν ἑνὸς τινος εἰσηλθεν ἔσω καὶ συνέφαγε καὶ δὴ συνέπιεν ὁμοτράπεζος αὐτῶ καὶ ὁμοδαίτος γεγωνῶς τοῦτο ἐγένετ' ἄν, καὶ λίαν εἰκότως, τῶ παραδεξαμένῳ οὕτω τὸν βασιλέα ἐκείνον 10 δόξα καὶ τιμὴ καὶ ἀγαλλίαμα, ἡδονή τε καὶ παράκλησις σφόδρα ἱκανή, Βασιλεὺς δὲ αἰδῖος καὶ Κύριος πάντων καὶ ποιητῆς αἰσθητῶν τε ἅμα καὶ νοητῶν, οὐκ ἐπὶ οἰκίαν, ἀλλ' ἐπὶ καρδίαν καὶ ἀποφητὶ εἰσελθὼν ἠλεημένου τινός, οὐ συναπολαύσων τῶν ἐν καρδίᾳ καλῶν, ἀλλὰ μεταδώσων μένους οὐρανίου καὶ παρακλή- 15 σεως ὑπερκοσμίου καὶ δόξης ὑπερφυοῦς καὶ διηνεκοῦς, τί τῶ παραδεξαμένῳ δόξειν δοκεῖς; χαίρειν τε πόσον, καὶ τίνα ἔχειν εὐφροσύνην τοῦτον καὶ ἡδονήν, καὶ τὸ ὅλον διάθεσιν εὐδαίμονα; πάνυ σφόδρα καὶ θαυμαστήν. Θαῦμα ἀνεύκαστον ἀληθῶς, ὅπως ὁ πάντα πληρῶν καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν εὐρισκόμενος, οἶκον ἀνθρωπίνην 20 καρδίαν ποιεῖται καὶ ναὸν αὐτοῦ αἰώνιον.

οβ'. «Ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκοτόυς φῶς λάμπει»¹¹, λάμπει ἐν καρδίαις πιστῶν φαιδρότητα. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν διὰ Πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος αὐτοῖς¹². Ἐξαποστέλλει ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας 25 αὐτῶν κράζον, «ἄβδᾶ, ὁ Πατήρ»¹³. Οὕτω κολλώμενοι τῶ Κυρίῳ, βαβαὶ τῆς θαυμασίας ἐνώσεως! εἰς ἐν πνεῦμα τελοῦσιν οἱ πιστοὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ¹⁴. Ἔρα τί ἐγγὺς γοῦν εἰς αἴσθησιν ἦκει τῶν εἰρημέων τῆς χάριτος

ογ'. Κληρονόμοι Θεοῦ, συγκληρονόμοι Χριστοῦ¹⁵, οἶονεὶ Χριστοὶ δεῦτεροι, θείας κοινωνοὶ φύσεως¹⁶, τὸ πάντα ὑπερβαῖνον νοῦν καὶ ἐκβαῖνον πᾶσαν διάνοιαν, ἐξ οὗ καταλλήλως υἱοὶ Θεοῦ καὶ

11. Β' Κορ. 4,6.

12. Ρωμ. 5,5.

13. Γαλ. 4,6.

14. Α' Κορ. 6,17.

νη καὶ χαρὰ προξενεῖ σ' αὐτόν, καὶ μάλιστα αἰώνια, θαυμαστὰ καὶ ἀκατανόητα; Ἐλέησέ μας, Κύριε, Τριάδα.

71. Εἶναι θαυμαστός ὁ Θεὸς ποὺ ἔχει δημιουργήσει τὰ πάντα, καὶ κατ' ἀκολουθία καὶ κατέχει αὐτὰ, περικρατεῖται τώρα κατὰ τρόπο ἀπερίληπτο, ὀλοφάνερα καὶ ἀδιάκοπα ἀπὸ πιστὴ καρδιά. Καὶ ἂν κάποιος βασιλιάς θνητὸς καὶ μὲ ὀλιγοχρόνια βασιλεία, ἐρχόταν καὶ χτυποῦσε τὴν οἰκία κάποιου καὶ ἔμπαινε μέσα καὶ ἔτρωγε καὶ ἔπινε στὸ ἴδιο τραπέζι μὲ αὐτόν καὶ τὴν ἴδια τροφή, αὐτὸ θὰ ἔδινε, καὶ πολὺ εὐλόγα, σὲ ἐκεῖνον ποὺ ὑποδέχθηκε ἔτσι τὸν βασιλιά δόξα καὶ τιμὴ καὶ ἀγαλλίαση, καθὼς καὶ ἡδονὴ καὶ παρηγοριὰ πάρα πολὺ μεγάλη. Τώρα ὅμως ποὺ ὁ αἰώνιος Βασιλιάς καὶ Κύριος τῶν πάντων καὶ δημιουργὸς τῶν αἰσθητῶν καὶ μαζί καὶ τῶν νοητῶν, ποὺ μπήκε ἀθύρῃσθα ὄχι σὲ οἰκία, ἀλλὰ μέσα στὴν καρδιά κάποιου ἐλεημένου, ὄχι γιὰ ν' ἀπολαύσει μαζί του τὰ ἀγαθὰ ποὺ ὑπάρχουν μέσα στὴν καρδιά, ἀλλὰ γιὰ νὰ μεταδώσει σ' αὐτὴν δύναμη οὐράνια καὶ παρηγοριὰ ὑπερκόσμου καὶ δόξα ὑπερφυσικὴ καὶ διαρκῆ, πῶς νομίζεις θὰ αἰσθάνεται ἐκεῖνος ποὺ τὸν δέχθηκε μέσα του; Πόση χαρὰ θὰ αἰσθάνεται καὶ πόση εὐφροσύνη καὶ ἡδονὴ θὰ νοιώθει αὐτός, καὶ πόση γενικὰ εὐτυχία; Πάρα πολὺ μεγάλη καὶ θαυμαστὴ. Εἶναι πραγματικὰ θαῦμα ἀφάνταστα μεγάλο, ἐκεῖνος ποὺ γεμίζει τὰ πάντα καὶ βρίσκεται πάνω ἀπὸ κάθε τι, νὰ κάμνει τὴν ἀνθρώπινη καρδιά κατοικία καὶ ναὸ του αἰώνιο.

72. «Ὁ Θεὸς ποὺ εἶπε νὰ λάμψει φῶς ἀπὸ τὸ σκοτάδι»¹¹, λάμπει μέσα στὶς καρδιὰς τῶν πιστῶν φαιδρότητα. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἔχει χυθεῖ μέσα στὶς καρδιὰς αὐτῶν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματός του ποὺ δόθηκε σ' αὐτούς¹². Ἐξαποστέλλει ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ του μέσα στὶς καρδιὰς αὐτῶν κρᾶζοντας, «ἀββᾶ, Πατέρας μας»¹³. Ἐρχόμενοι σὲ ἔνωση μὲ τὸν Κύριο μὲ τὸν τρόπο αὐτό, πῶ πῶ θαυμαστὴ ἔνωση! ἀποτελοῦν οἱ πιστοὶ ἓνα πνεῦμα μαζί μὲ τὸν Θεό¹⁴. Τί ἄραγε φτάνει κοντὰ κάπως στὴν αἴσθηση τῆς χάριτος τῶν ὅσων εἶπαμε;

73. Οἱ πιστοὶ γίνονται κληρονόμοι τοῦ Θεοῦ καὶ συγκληρονόμοι τοῦ Χριστοῦ¹⁵, σὰν δεῦτεροι Χριστοὶ ποὺ εἶναι κατὰ κάποιο τρόπο καὶ κοινωνοὶ τῆς φύσεως¹⁶, πράγμα ποὺ ὑπερβαίνει κάθε νοῦ καὶ ξεφεύγει κάθε διάνοια, καὶ ἕξαιτίας αὐτοῦ γίνονται καθαρὰ καὶ ται-

15. Ρωμ. 8, 17.

16. Β' Πέτρο. 1, 4.

θεοὶ θέσει καὶ χάριτι χρηματίζουσιν ἐναργῶς οἱ πιστοί, θεωροῦνται γιγνομένως ὑπερφυῶς ὑπερκόσμια καὶ πάσχοντες, ἢ ἀπολαύοντες εἰπεῖν οἰκειότερον, «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη»¹⁷ φυσικῶς. Δόξα τῇ ἀπερινοήτῳ ἀγάπῃ τοῦ ὄντως ἡγαπηκότος ἡμᾶς Θεοῦ Πατρὸς, τῆς Τριάδος, ἐξ ἀφάτου καὶ ὑπερουρανίου ἄκρας ἀγαθότητος.

Ὅτι ὑπερβαλλόντως Θεῷ τετίμηται πᾶς πιστός.

10 οδ'. «Τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστι»¹⁸, κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀπόφασιν. Ὁ τοῦ ἀνυπερβλήτου τῆς χάριτος καὶ τοῦ ἀφάτου τῆς δωρεᾶς! Κτίζει τὸν ἄνθρωπον μετὰ πολλῶν οἴων χαρίτων ὁ Θεὸς θαυμαστῶν· τέως οὖν τὸ κτισθέν, πεφυκῶς κτίσμα ἐστίν· ἀλλὰ τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς φιλοτιμίας ὁ πανοικτίρμων
15 Κύριος, ἢ ὑπερούσιος καὶ παντουργὸς Τριάς, τὸ κτίσμα χαριτώσας, βαβαί! εἰς Πνεῦμα τὸ ἄκτιστον, εἰς ἄκρον, καί, ὡς οὐκ ἂν τις ἔξη διανοηθῆναί ποτε ἐνοποιῶν τὸν ἄνθρωπον ἐαυτῷ θεοποιῶν αὐτὸν καὶ νιοποιῶν καὶ Πνεῦμα ἀποτελῶν. «Ἐγὼ» γάρ, φησίν, εἶπα· θεοὶ ἐστε, υἱοὶ Ὑψίστου πάντες»¹⁹. Γέγραπται δὲ περὶ τοῦ
20 Θεοῦ· «πρόσταγμα ἔθετο καὶ οὐ παρελεύσεται»²⁰· καὶ ὅτι, «πάντα ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος ἐποίησεν»²¹, καί, «ἡ βουλή τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα, λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεάν καὶ γενεάν»²², ἀτρέπτου φύσεως ὄντως καὶ ἀναλλοιώτου. Ὅθεν καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ τὸ πρόσταγμα καὶ τὴν θέλησιν καὶ τὴν βουλήν
25 ἦκε φέρων ἡμῖν ὁ ἐνυπόστατος Λόγος αὐτοῦ, τῆς μεγάλης καὶ θαυμαστῆς βουλῆς ταύτης τῆς ὑπερφυοῦς ἄγγελος χρηματίσας²³· καὶ ἐμφυσᾷ μὲν τὸ Πνεῦμα τοῖς μαθηταῖς²⁴ καί, πνευματικῶς οὕτως ἀναγεννήσας αὐτούς, Πνεῦμα κατὰ τὸ μυστικὸν ἀποδεικνυσι καὶ οὕτως νιοθετεῖ τῷ Θεῷ· «ὅσοι γὰρ Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ»²⁵· εἰ δὲ υἱοὶ Θεοῦ, δῆλον ὅτι καὶ θεοί· τὸ γὰρ γεγεννημένον ἀνάγκη φέρειν τὸ τοῦ γεννήσαντος πεφυκός.

17. Α' Κορ. 2, 9.

20. Ψαλμ. 148, 6.

18. Ἰω. 3, 6.

21. Ψαλμ. 134, 6.

19. Ψαλμ. 81, 6.

22. Ψαλμ. 32, 11.

ριαστὰ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ καὶ θέσει καὶ κατὰ χάρη θεοί, καὶ βλέπουν πραγματικῶς κατὰ τρόπο ὑπερφυσικὸ ὑπερκόσμια καὶ πάσχουν, ἢ, γιὰ νὰ τὸ ποῦμε πιὸ κατάλληλα, ἀπολαμβάνουν «ἐκεῖνα πού μάτι δὲν εἶδε καὶ αὐτὶ δὲν ἄκουσε καὶ σὲ καρδιὰ ἀνθρώπου δὲν ἔφτασαν»¹⁷ ἀνθρώπου πού ζεῖ φυσικῶς. Δόξα στὴν ἀσύλληπτη ἀπὸ τὸ νοῦ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ Πατέρα, τῆς Τριάδος, πού μᾶς ἀγάπησε πραγματικῶς ἕξαιτίας τῆς ἀνέκφραστης καὶ ὑπερουράνιας ἀκρας ἀγαθότητάς του.

᾽Οτι κάθε πιστὸς ἔχει τιμηθεῖ ὑπερβολικῶς ἀπὸ τὸν Θεό.

74. «Αὐτὸ πού ἔχει γεννηθεῖ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα εἶναι πνεῦμα»¹⁸, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ. Τί ἀνυπέροβλητη, ἀλήθεια, χάρη καὶ τί ἀνέκφραστη δωρεά! Κτίζει ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπο μὲ τέτοια καὶ τόσο πολλὰ θαυμαστὰ χαρίσματα. Αὐτὸ βέβαια πού δημιουργήθηκε στὴν ἀρχὴ ὡς ἀπὸ τῆ φύση του εἶναι κτίσμα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ γενναιοδωρία του ὁ πανεύσπλαχνος Κύριος, ἡ ὑπερούσια καὶ πανουργὸς Τριάδα, κοσμώντας τὸ κτίσμα μὲ τὰ χαρίσματα, τί μεγάλη δωρεά! τοῦ ἀκτίστου Πνεύματος, ἐνώνει τελείως, ὅσο δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ σκεφθεῖ ποτέ, τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν ἑαυτό του, θεοποιώντας αὐτὸν καὶ κάμνοντάς τον υἱὸ καὶ Πνεῦμα. Γιατὶ λέγει, «Ἐγὼ εἶπα· εἴσαστε ὅλοι θεοί, υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου»¹⁹. Ἔχει γραφεῖ καὶ γιὰ τὸν Θεό· «ἔδωσε προσταγὴ πού δὲν θὰ σταματήσῃ ποτὲ νὰ ἰσχύει»²⁰, καί, «ὅλα ὅσα θέλησε ὁ Κύριος τὰ ἔκανε»²¹, καί, «ἡ θέληση τοῦ Κυρίου μένει στὸν αἰῶνα, καὶ οἱ λογισμοὶ τῆς καρδιάς του σὲ γενεὰ καὶ γενεά»²², ἐπειδὴ ἡ φύση του εἶναι πραγματικῶς ἀμετάβλητη καὶ ἀναλλοίωτη. Γι' αὐτὸ καὶ ἦρθε ὁ ἐνυπόστατος Λόγος του γιὰ νὰ μᾶς φέρει τὸν λόγο αὐτοῦ καὶ τὸ πρόσταγμα καὶ τὴ θέληση καὶ τὴ βουλή του, γινόμενος ἀγγελιοφόρος τῆς μεγάλης καὶ θαυμαστῆς καὶ ὑπερφυσικῆς αὐτῆς βουλῆς του²³. Ἐμφυσᾷ τὸ Πνεῦμα στοὺς μαθητὲς του²⁴ καί, ἀφοῦ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τοὺς ἀναγέννησε πνευματικῶς, τοὺς καθιστᾷ μυστικῶς πνεῦμα καὶ ἔτσι τοὺς κάμνει υἱοὺς τοῦ Θεοῦ· «γιατί, ὅσοι καθοδηγοῦνται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ εἶναι υἱοὶ Θεοῦ»²⁵. καὶ ἂν εἶναι υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, εἶναι φανερὸ ὅτι εἶναι καὶ θεοί· γιὰ αὐτὸ πού ἔχει γεννηθεῖ κατ' ἀνάγκη φέρει τὴ φύση ἐκείνου πού τὸ γέννη-

23. Ἦσ. 9, 6.

24. Ἰω. 20, 22.

25. Ρωμ. 8, 14.

Ἐντεῦθεν καὶ ὁ Σωτὴρ Πατέρα καλεῖν τὸν Θεὸν διδάσκει τοὺς μαθητάς²⁶, Πνεύματος ἔχοντας κοινωνίαν. Οὕτως ἄρα θεοὺς καὶ υἱοὺς καὶ πνεύματα ἢ ἅγια Τριάς ἐργάζεται τοὺς πιστοὺς, πᾶσαν δωρεὰν καὶ θαυμαστήν, τέως ἐπινοία ληπτὴν, καθ' ὑπερβολὴν
5 ἀποκρύπτουσα Ἀμήν.

Εἰς τό, «διεῖς τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐδέξατο αὐτοὺς καὶ ἀνέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν μεταφρένων αὐτοῦ»²⁷.

οε'. Κατανόει, ἄγε εἰς νοεράν γιγνομένην αἴσθησιν, ἃ νῦν ἤδη φημί· καὶ σφόδρα εὖ οἶδ' ὅτι ἐκπλαγεῖς, γένοιο ἂν ἐμπλεως πνευματικῆς χαρᾶς ἢ δήπουθεν θείας ἡδονῆς Φησὶ διὰ Δαβὶδ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· «ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ ἐμφάνηθι»²⁸· καὶ πάλιν, «ὁ βλέπων ἀθύσσους, καθήμενος ἐπὶ Χερουβὶμ»²⁹· καὶ ἔτι, «ἐπέβη ἐπὶ Χερουβὶμ»³⁰. Τί οὖν ἐπὶ τῶν πιστῶν; Οἷον ἐξαίσιον ὑπερβαλλόντως ἐξηρημένον πολλῶ τῷ μεταξύ· οὐ γὰρ ἐπιδαίνει
15 μόνον ὁ Θεός, ὡς ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς, ζωογονῶν καὶ περιθάλπων καὶ φυλάσσειν ἡμᾶς καὶ ἡμῖν θαυμασιῶς ἐνευφραινόμενος ἀλλά, θαβαὶ τῆς ἐκπλήξεως τοῦ τῆς θείας ἀγάπης διακεμένου! καὶ ἐπάνω ἑαυτοῦ τίθησι, καὶ οἷον ὄχημα καινοπρεπὲς ὑπὲρ ἔννοιαν τῆς ἀπειροῦ ἀγάπης περιουσία ἑαυτὸν ποιεῖται ἡμῶν,
20 φρουρῶν ἀσφαλῶς καὶ φέρων ἀρρητόως εἰς ἀφθεγκτα χρήματα ὑπερκόσμια ὑπερουρανίου ζωῆς καὶ ταύτη γε παρασκευάζων τρυφᾶν ὑπερούσια καὶ εἰρηνεύειν καὶ ἀναπαύεσθαι ἀνεκδιήγητα καὶ χαίρειν καὶ γάννυσθαι ἐνθέως καὶ πνευματικῶς καὶ ἡδεσθαι καταλλήλως Λέγει καὶ γὰρ Μωυσῆς ὁ πανίερος ἐν τῷ Πνεύματι·
25 «διεῖς τὰς πτέρυγας αὐτοῦ», ὁ Θεὸς δηλαδή, «ἐδέξατο ἑαυτοὺς καὶ ἀνέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν μεταφρένων αὐτοῦ»³¹. Ὡ τοῦ τῆς ἀγάπης ἀφάτου! Καὶ τὸ διεῖναι τὰς πτέρυγας αὐτοῦ μόνον καὶ

26. Ματθ. 6, 9.

28. Ψαλμ. 79, 2.

27. Δευτ. 32, 11.

29. Ψαλμ. 98, 1.

σε. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Σωτῆρας διδάσκει τοὺς μαθητὲς του νὰ ὀνομάζουν Πατέρα τὸν Θεὸ²⁶, ἐπειδὴ ἔχουν τὴν κοινωνία τοῦ Πνεύματος. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο λοιπὸν ἡ ἅγια Τριάδα κάμνει τοὺς πιστοὺς θεοὺς καὶ υἱοὺς καὶ πνεύματα, ξεπερνώντας ὑπερβολικὰ κάθε δωρεὰ καὶ τὴν πιὸ θαυμαστὴ πού θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ φανταστεῖ. Ἀμήν.

Στὸ ρητό, «ἀπλώνοντας τὰ φτερά του, τοὺς πῆρε πάνω σ' αὐτὰ καὶ τοὺς τοποθέτησε πάνω στὴ ράχη του»²⁷.

75. Συγκέντρωσε τὴν προσοχή σου καὶ προσπάθησε νὰ κατανοήσεις μὲ τὴ νοερὴ αἴσθηση αὐτὰ πού θὰ πῶ τώρα, καὶ γνωρίζω πολὺ καλὰ ὅτι θὰ κυριευθεῖς ἀπὸ ὑπερβολικὴ ἔκπληξη καὶ θὰ γεμίσεις ἀπὸ πνευματικὴ χαρὰ ἢ ἐνδεχομένως καὶ ἀπὸ θεία ἡδονή. Λέγει μὲσω τοῦ Δαβὶδ τὸ ἅγιο Πνεῦμα· «σὺ πού κάθεται ἐπάνω στὰ Χερουδίμ φανερώσου»²⁸. καὶ πάλι· «σὺ πού βλέπεις ἀβύσσους, σὺ πού κάθεται πάνω στὰ Χερουδίμ»²⁹. καὶ ἀκόμα, «ἀνέβηκε καὶ κάθησε πάνω στὰ Χερουδίμ»³⁰. Τί γίνεται ὅμως μὲ τοὺς πιστοὺς; Εἶναι ὑπερβολικὰ μεγάλη ἡ ἀπόσταση μεταξὺ αὐτῶν· γιατί δὲν ἀνεβαίνει καὶ κάθεται μόνο ὁ Θεὸς πάνω στοὺς πιστοὺς ἔτσι ὅπως ἡ ὄρνιθα πάνω στοὺς νεοσσοὺς της, ζωογονώντας καὶ περιθάλποντας καὶ φυλάσσοντάς μας καὶ νοιώθοντας μεγάλη καὶ θαυμαστὴ εὐφροσύνη γιὰ μᾶς, ἀλλὰ, τί ἔκπληξη γιὰ τὸ μέγεθος τῆς θείας ἀγάπης! καὶ ἐπάνω του μᾶς τοποθετεῖ, καὶ κατὰ κάποιο τρόπο ἀπὸ τὴν περίσσεια ἄπειρη ἀγάπη του κάνει τὸν ἑαυτὸ του ὄχημα παράδοξο καὶ πάνω ἀπὸ κάθε ἔννοια, φρουρώντας μας μὲ ἀσφάλεια καὶ ὀδηγώντας μας κατὰ τρόπο ἀνέκφραστο σὲ ἀνείπωτα ὑπερκόσμια πράγματα τῆς ὑπερουράνιας ζωῆς, καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ μᾶς προετοιμάζει γιὰ ὑπερούσια ἀπόλαυση καὶ εἰρήνη καὶ ἀνάπαυση ἀνεκδιήγητη καὶ γιὰ θεία καὶ πνευματικὴ χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση καὶ ἀνάλογη ἡδονή. Γιατὶ λέγει καὶ ὁ ἱερότατος Μωυσῆς ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, «ἄπλωσε τὰ φτερά του», ὁ Θεὸς δηλαδή, «καὶ τοὺς πῆρε πάνω σ' αὐτὰ καὶ τοὺς ἔβαλε νὰ καθίσουν πάνω στὴ ράχη του»³¹. Τί ἀνέκφραστη, ἀλήθεια, ἀγάπη! Καὶ τὸ ὅτι ἄπλωσε μόνο τὰ φτερά του καὶ δέχθηκε τοὺς πιστοὺς

30. Ψαλμ. 17, 11.

31. Δευτ. 32, 11.

δέξασθαι τοὺς πιστοὺς καὶ οὕτω φορεῖον περιφανῶς γενέσθαι αὐτῶν καὶ ὑπὲρ χειρουδικὴν ἀξίαν τῷ ὄντι ἐστὶ καὶ πολλῆς ἀληθῶς καὶ ἀφράστου ἀγαλλιᾶσεως. Τὸ δὲ καὶ ἀναλαμβάνειν καὶ ἀναδέχεσθαι αὐτοὺς ἐπὶ τῶν μεταφρένων αὐτοῦ, ἐπισκιάζων τοὺς τοιούτους ἐκεῖ, κατὰ τὸν θεῖον Δαβίδ, οὐδ' ἂν χειρουδικὸς νοῦς ἔξῃ ἰδεῖν τὸ γινόμενον καὶ ὑμνῆσαι ἐπάξια: ἦπου δὴ ὡς ἡ μεγαλωσύνη σου, οὕτω καὶ τὸ ἔλεός σου ἀνείκαστον, ἅγια Τριάς. Δόξα σοι.

ος. Τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν καὶ αἱ κατ' αὐτὸ ὑποσχέσεις καὶ ὁ μοναχικὸς βίος, νοῦν μοναδικὸν ἀπαιτεῖ· τοῦτον δὲ μόνος Θεὸς ἐνεργεῖ καὶ ποιεῖ ἐφικτῆ σπουδῇ καὶ νομίμῳ. Ἐνεργεῖ μὲν τῇ μεταδόσει τῆς ζωοποιου χάριτος, ποιεῖ δὲ τῷ ἐνοειδεῖ καὶ μονοειδεῖ τῆς παντοκρατοῦς βασιλείας καὶ δόξης αὐτοῦ θεωρούμενος. Αὐτὸς γὰρ μόνος ὑψιστος, ἀσύντακτός τε τοῖς πᾶσι καὶ ὑπεροχαῖς ἀσυγκρίτοις ἀνόμοιος, μόνος κυρίως δυνατός, οὗ τῇ μεθέξει δυνατὰ τὰ πάντα, μόνος ἀληθῶς σοφός, ἐξ οὗ κατὰ δωρεὰν πᾶσα σοφία σοφῶν μόνος ὢν ὄντως καὶ αἰδίως καὶ πάντων διὰ τοῦτο τῶν ὄντων ὀπωσδὴ γενέτης καὶ δημιουργός. Ὅθεν εὐλόγως εἴρηται πάνυ καὶ λίαν καλῶς, τό, «ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας»³².

Εἰ τοίνυν ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον καὶ πάντα συλλήβδην, ἀγαθὰ καὶ καλὰ καθάπαξ ἐκ τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπαρξιν ἔχουσι καὶ δι' αὐτοῦ συντηροῦνται καὶ συνέχονται καὶ εἰς αὐτὸν ἀφορᾷ καὶ τὸ οἶονεῖ πέρας ἔχει, καὶ τοὺς προσηκόντως χρωμένους ἐκάστοις τοῖς εἰρημένους ἐνοῖ καὶ συγκολλᾷ τῷ Θεῷ τῷ ὡσπερεῖ Πατρὶ τῶν τοιούτων, τῆς ἀγαθότητος οἴον, τῆς ἀγάπης, τῆς φρονήσεως, τῆς σοφίας, τῆς γνώσεως, τῆς θεωρίας, τῆς καθηκούσης πράξεως, τῆς θεώσεως, καὶ μὴν τῆς θείας ἡδονῆς καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἀγίας χαρᾶς καὶ τῆς γε ὑπερουρανίου εἰρήνης, καὶ δὴ καὶ τοῦ κατ' εὐλάβειαν φόβου, τῆς ἰσχύος καὶ τῆς βουλής, τῆς κατ' εὐσέβειαν ὁδοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης, καὶ πάντων ὅσα λογικῇ φύσει καὶ προσήκει καὶ ἦδει καὶ δόξαν ἐμποιεῖ καὶ εὐφραίνει καὶ τῷ

32. Ψαλμ. 90, 4..

καὶ ἔγινε ἔτσι περιλάμπρα φορεῖο τους, εἶναι πραγματικά καὶ πάνω ἀπὸ τὴ χερουβική ἀξία καὶ πολλῆς ἀληθινὰ καὶ ἀνέκφραστης ἀγαλλιάσεως. Τὸ νὰ τοὺς παίρνει ὅμως καὶ νὰ τοὺς τοποθετεῖ πάνω στὴ ράχη του, καλύπτοντας αὐτοὺς ἐκεῖ, σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο Δαβὶδ³², οὔτε χερουβικός νοῦς θὰ μπορούσε νὰ τὸ δεῖ αὐτὸ καὶ νὰ τὸ ἐξυμνήσει ἐπάξια· γιατί, ὅπως ἡ μεγαλωσύνη σου, ἔτσι καὶ τὸ ἔλεός σου εἶναι ἀφάνταστα μεγάλο, ἁγία Τριάδα. Ἄς εἶσαι δοξασιμένη.

76. Τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν καὶ οἱ ὑποσχέσεις πού δίνονται κατ' αὐτὸ καὶ ὁ μοναχικός βίος, ἀπαιτοῦν νοῦ μοναχικό, καὶ αὐτὸν τὸν ἐνεργεῖ μόνος ὁ Θεὸς καὶ τὸν πραγματοποιεῖ μὲ τὴ δυνατὴ καὶ σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες ἐργασία τῶν μοναχῶν. Τὸν ἐνεργεῖ μὲ τὴ μετάδοση τῆς ζωοποιοῦ χάριτος, καὶ τὸν πραγματοποιεῖ μὲ τὴ θεωρία τῆς ἐνιαίας καὶ μοναδικῆς παντοκρατορικῆς βασιλείας καὶ δόξας του. Γιατί αὐτὸς μόνος εἶναι ὑψιστος, ἀνεξάρτητος ἀπὸ ὅλα καὶ ἀσύγκριτα ἀνόμιος ἀπὸ ὅλα, μόνος στὴν κυριολεξία δυνατός, μὲ τὴ μέθεξι τοῦ ὁποίου εἶναι δυνατὰ τὰ πάντα, μόνος ἀληθινὰ σοφός, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχεται δωρεὰν ὅλη ἡ σοφία τῶν σοφῶν, ὁ μόνος πού ὑπάρχει πραγματικά καὶ αἰώνια καὶ γι' αὐτὸ εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία ποιητῆς καὶ δημιουργὸς τῶν ὄντων. Γι' αὐτὸ εὐλόγα ἔχει λεχθεῖ καὶ πολὺ σωστά τό, «ἀπὸ αὐτὸν προέρχονται τὰ πάντα καὶ μέσω αὐτοῦ καὶ σ' αὐτὸν ἀποβλέπουν. Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες»³³.

Ἄν λοιπὸν αὐτὰ συμβαίνουν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ ὅλα γενικὰ τὰ ἀγαθὰ καὶ καλὰ ἔχουν τὴν ὑπαρξή τους ἐξολοκλήρου στὸν Θεὸ καὶ συντηροῦνται καὶ συγκρατοῦνται ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀποβλέπουν σ' αὐτὸν καὶ τὸν ἔχουν ὡς τέλος τους, καὶ ἐκείνους πού χρησιμοποιοῦν τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ πού λέχθηκε ὅπως πρέπει τοὺς ἐνώνει καὶ τοὺς συγκολλᾷ μὲ τὸν Θεό, τὸν Πατέρα αὐτῶν κατὰ κάποιον τρόπο, τῆς ἀγαθότητος, τῆς ἀγάπης, τῆς φρονήσεως, τῆς σοφίας, τῆς γνώσεως, τῆς θεωρίας, τῆς πρέπουσας πράξεως, τῆς θεώσεως, καὶ βέβαια καὶ τῆς θείας ἡδονῆς καὶ τῆς ἁγίας χαρᾶς καὶ τῆς ὑπερουράνιας εἰρήνης πού συνοδεύουν αὐτήν, καὶ τοῦ φόβου πού γεννᾷ ἡ εὐλάβεια, καὶ τῆς δυ-νάμεως καὶ τῆς βουλής, τῆς ὁδοῦ πού ὀδηγεῖ στὴν εὐσέβεια καὶ τὴ γνώση, καὶ ὅλων ὅσα πρέπει στὴ λογικὴ φύση καὶ τὴν εὐχαριστοῦν καὶ τῆς προξενοῦν δόξα καὶ τὴν εὐφραίνουν καὶ τὴν καθιστοῦν ὁ-

33. Ρωμ. 11, 36.

Θεῷ ὁμοιοῖ καὶ θεοποιεῖ. Εἰ πᾶν, ὡς εἴρηται, καλὸν καὶ ἀγαθὸν
 ἐξ ἄρα τοῦ Θεοῦ καὶ μόνου, μάταιος ὄντως ὁ τῶν καλῶν καὶ
 ἀγαθῶν γιγνόμενος ἐραστής, ἔπειθ' οὕτω διαιρούμενος καὶ σχι-
 ζόμενος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τῆς οἷον πηγῆς καὶ ῥίζης πάντων καλῶν
 5 καὶ ἀγαθῶν· οὐδὲ γὰρ ἔξει καὶ ὅπως οὖν τι τῶν φύσει καλῶν καὶ
 ἀγαθῶν τοῦ γεννήτορος τῶν τοιούτων καὶ συνοχέως καὶ τοῦ εἰς
 ὃν ἠδρασται πάντα ἀγαθὰ καὶ καλὰ ἀπονεύσας σφόδρα ἀγενῶς,
 ἀλλὰ καὶ ὁ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔχειν δοκεῖ, οὐκ ἀληθῶς ἔσται
 δήπουθεν ἂν καλὸν ἢ ἀγαθόν· πλάνη δέ τις καὶ χλεύη δεινή.
 10 Ἀλλὰ τοῦτο δεῖ τῷ Θεῷ καὶ μόνῳ καὶ ὅλῳ μένει προσμένειν καὶ
 τῷ νόμῳ αὐτοῦ καὶ μόνῳ σὺν σπουδῇ μελετᾶν καὶ λίαν προσκεῖ-
 σθαι. Οὕτω γὰρ μόνον δόξης ἀκραιφνοῦς καὶ ἡδονῆς ἀνοθεύτου
 καὶ ἀπείρου πλούτου καὶ ἀσαλεύτου τύχομεν καὶ ὅλως σύμπαν-
 τα ἔξομεν ὁρμαθὸν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ὧν εἰρήκαμεν, ἀλλὰ καὶ
 15 αὐτὸν Θεόν, ὃ τοῦ θαύματος! ἐν ἑαυτοῖς ἐνοικοῦντα καὶ ἐμπερι-
 πατοῦντα⁴, καὶ ἀπολαύσαιμεν ὑπερκοσμίῳ ὄντως χρημάτων ἀ-
 θεᾶτων καὶ ἀνηκούστων αἰσθήσεσιν ἐξωτέραις, καὶ οὕτω διώσαι-
 μεν ἐνοειδῶς καὶ μοναχικῶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

ος'. Ταπεινοφροσύνης ἐν ἅρ' ἡσύχῃ διαίτῃ καὶ ἐνεργομένης
 20 ὑπὸ τῆς χάριτος τῆς πνευματοφορήτου καρδίας, ὁ νοῦς τῇ θεῖα
 συναρμοσθεὶς εὐτυχῶς ἀληθεία, πολλῶν θαυμάτων θείων οἶων
 θεατῆς γίνεται καὶ ἀλέκτων ὑπερκοσμιῶν μύστης καθίσταται, καὶ
 ὡς ἂν τινα νεήλων τῷ ὄντι ἐν τοῖς οὓσιν οἶεται καὶ παρεπίδημον
 ἑαυτόν, καὶ τρυφᾷ καὶ ἀπολαύει πάμπαν ἐναργῶς ἐν Πνεύματι
 25 χρημάτων τελούντων ὑπὲρ νοῦν καὶ διανοίας κομιδῇ ἐπέκεινα·
 καὶ ἐν συνόψει πολλάκις καὶ Θεὸν φαντάζεται ξενοτρόπως καὶ
 ἐκπλήξεις πάσχει ἐκστατικὰς Θεοῦ καὶ εἰς θέωσιν, πάθος εἴπερ τι
 μακάριον, ἀνατρέχει σιωπῇ καὶ ὁράσει καὶ ἐρωτοληψία ὑπερφνεῖ
 μετὰ ῥοπῆς καὶ μένους τοῦ ζωοποιοῦ καὶ φωτιστικοῦ Πνεύματος,
 30 ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν.

μοια μὲ τὸν Θεὸ καὶ τὴν θεοποιῶν. Ἐάν κάθε καλὸ, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, καὶ ἀγαθὸ προέρχεται μόνον ἀπὸ τὸν Θεό, εἶναι πραγματικὰ ἀνόητος ὁ ἔραστής τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ποῦ χωρίζεται καὶ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν Θεό, τῆς πηγῆς καὶ ρίζας ὅλων τῶν καλῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν· γιατί δὲν θὰ ἔχει κανένα ἀπὸ τὰ φύσει καλὰ καὶ ἀγαθὰ, ἀφοῦ ἀπομακρύνθηκε μὲ πάρα πολὺ μεγάλη ἀγένεια ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ δημιούργησε καὶ συγκρατεῖ ὅλα αὐτὰ καὶ στὸν ὁποῖο στηρίζονται ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ καλὰ, ἀλλὰ καὶ ὁποῖο ἀπὸ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ νομίζει ὅτι ἔχει, δὲν θὰ εἶναι πραγματικὰ καλὸ ἢ ἀγαθό, ἀλλὰ φοβερὴ πλάνη καὶ χλευασμός. Πρέπει λοιπὸν νὰ μένει κανεὶς κοντὰ στὸν Θεὸ μόνον μὲ ὅλη τὴ δύναμή του καὶ νὰ μελετᾷ μὲ ὅλη τὴν προθυμία του τὸ νόμο του καὶ νὰ εἶναι προσκολλημένος σ' αὐτόν. Γιατί μόνον ἔτσι θὰ μπορέσομε νὰ ἐπιτύχομε ὀλοκάθαρα δόξα καὶ ἡδονὴ ἀνόθευτη καὶ ἄπειρο καὶ ἀπαρασάλευτο πλοῦτο, καὶ γενικὰ θὰ ἔχομε τὴ σειρά ὅλων αὐτῶν τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ποῦ ἀναφέραμε, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιο τὸν Θεό, τί θαῦμα, ἀλήθεια! θὰ ἔχομε νὰ κατοικεῖ μέσα μας καὶ νὰ περπατεῖ³⁴, καὶ θὰ ἀπολαύσομε ὑπερκόσμια πραγματικὰ πράγματα ἀθέατα καὶ ἀνήκουστα σὲς ἑξωτερικὲς αἰσθήσεις, καὶ ἔτσι θὰ ζήσομε μὲ τρόπο ἐνοποιητικὸ καὶ μοναχικὸ μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας.

77. Ὄταν ἡ καρδιά ποῦ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὸ Πνεῦμα φέρεται μὲ ταπεινοφροσύνη καὶ ζεῖ ἡσυχὴ ζωὴ καὶ δέχεται τὴν ἐνέργεια τῆς θείας χάριτος, τότε ὁ νοῦς πετυχαίνοντας τὴν ἔνωσή του μὲ τὴν ἀλήθεια, γίνεται θεατὴς πολλῶν θείων θεαμάτων καὶ μύστης ἀνέκφραστον ὑπερκόσμων μυστηρίων, καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του ὡς κάποιον πραγματικὰ νεοφερμένο μέσα στὰ ὄντα καὶ περαστικὸ ἐπισκέπτη, καὶ τρυφᾷ καὶ ἀπολαμβάνει τελείως ὀλοκάθαρα μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος πράγματα ποῦ βρίσκονται πάνω ἀπὸ κάθε νοῦ καὶ πέρα ἐντελῶς ἀπὸ κάθε διάνοια, καὶ συνοπτικὰ πολλὰ φορὲς φαντάζεται καὶ τὸν Θεὸ μὲ τρόπο παράδοξο καὶ νοιώθει ἐκπλήξεις καὶ ἐκστάσεις πρὸς τὸν Θεὸ καὶ προχωρεῖ πρὸς τὴ θέωση, πάθος μακάριο περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο, μὲ σιωπὴ καὶ ὄραση καὶ ἔρωτα ὑπερφυσικὸ μὲ τὴν ὠθήση καὶ τὴ δύναμη τοῦ ζωοποιοῦ καὶ φωτιστικοῦ Πνεύματος, μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας. Ἀμήν.

34. Β' Κορ. 6, 16.

οή. Ὁ κατὰ πρόνοιαν ἐν μόνῳ τῷ Θεῷ μελετῶν καὶ οἶονεὶ αὐλιζόμενος καὶ τὸν Θεὸν γοῦν ὁρῶν ἐν Πνεύματι ἐναργῶς ἐν ἑαυτῷ περιπατοῦντα καὶ αὐλιζόμενον, ἰδοὺ περιφανῶς γέγονε τῆς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ θείας ἐντολῆς τῆς λεγούσης, «μείνατε ἐν ἐμοὶ καὶ γὰρ ἐν ὑμῖν»³⁵, καὶ ἠνώθη διὰ ταῦτα ξενοτρόπως τῷ Θεῷ καὶ συνενεκρώθη θαυμαστῶς καὶ λίαν εὐτυχῶς καὶ οὕτω συμπάντων γέγονε τῷ Σωτῆρι ἐντολῶν ἐργάτης ἀνεπισφαλῆς «Ὁ μένων γὰρ ἐν ἐμοί, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ», εἶπεν ὁ Σωτῆρ, «οὗτος πολὺν καρπὸν», τοῦτέστιν ἀρετάς, «φέρει»³⁶. Ἐπειγέσθω τοίνυν βουλόμενος ὅστισοῦν πᾶς θεοφιλῶς ἀρεταίνειν διὰ θεωρίας καὶ προσευχῆς καὶ θειοτέρας μελέτης μένειν καὶ προσμένειν ὅση δύναμις ἐν τῷ Θεῷ, ὅπως, τὸν ἱερὸν τῆς ψυχῆς ὁ Θεὸς θεασάμενος ἀγῶνα, κλινεῖ τοὺς οὐρανοὺς ὡς τοῦ θαύματος! καὶ εἶσω ψυχῆς αὐτῆς πάνυ παρὰ δόξαν ὁραθῆ ἔμπεριπατῶν καὶ ἐναυλιζόμενος εἰς παντοίων ἀγαθῶν καὶ καλῶν τῷ μετόχῳ ἀπόλαυσιν καὶ εἰς τὴν τῶν ἁγίων ἐντολῶν εὐαρέστησιν. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ εἰρηκῶς· «χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν»³⁷, καὶν δῆθεν δοκῆτε ποιεῖν.

οθ. Εἰ χρὴ μὴ κεκρύφθαι θησαυρόν, μήτε μὴν σοφίαν τοῦ κοινωφελοῦς χάριν, ἐκ τῆς ἀγάπης, πρόδηλον δήπουθεν, ὡς οὐδὲ κατὰ Θεοῦ νοερὸν ἔργον καὶ θεωρίαν καὶ ἀνάτασιν χρὴ κατέχειν κατὰ νοῦν ἄγραφον, ἀλλὰ καὶ γραφῆ διδόναι καὶ σημειώσει τοῦ κοινωφελοῦς χάριν ἐκ τῆς ἀγάπης. Λογικὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος ὢν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν γιγνομένως· ὅθεν δὴ λογιζόμενος περὶ Θεοῦ τὰ ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν ἀκολουθῶς γιγνόμενα πίστεως, ὅπωςδῆποτε τότε συλλαμβάνει θεῖον τε καὶ προσήκοντα νοῦν καὶ εἰσέρχεται ἐπομένως μετ' ἐπιστήμης εἰς τὸν χῶρον εὐψύχως τῶν ἱερῶν ἐντολῶν καὶ δεῖται δὴ διὰ ταῦτα μάλα πρὸς τρόπον βοηθοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ συλλήπτορος ἢ μᾶλλον ἀντιλήπτορος εἰπεῖν οἰκειότερον καὶ ταύτη πικνῶς προσεύχεται σὺν δάκρυσιν παρακαλῶν τὴν (διὰ) πρὸς ἐντολὰς καὶ Θεοῦ εὐμάρειαν, ὅπηνίκα δὲ εὐδοκῆ-

35. Ἰω. 15, 4.

36. Ἰω. 15, 5.

78. Ἐκεῖνος πού φροντίζει νά ἔχει μοναδική μελέτη του τόν Θεό καί νά κατοικεῖ κατὰ κάποιον τρόπο μέσα σ' αὐτόν καί βλέπει μέ τόν φωτισμό τοῦ Πνεύματος μέ καθαρότητα τόν Θεό νά περπατεῖ μέσα του καί νά κατοικεῖ, αὐτός πέτυχε ὀλοκάθαρα τή θεία ἐντολή τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ πού λέγει, «μείνατε μέσα σέ μένα καί ἐγώ μέσα σέ σᾶς»³⁵, καί ἐνώθηκε ἔτσι μέ τρόπο παράδοξο μέ τόν Θεό καί νεκρώθηκε κατὰ τρόπο θαυμαστό καί πολύ μακάριο μαζί μέ τόν Σωτήρα καί ἔτσι ἔγινε ἀληθινός ἐργάτης ὅλων τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ. Γιατί ὁ Σωτήρας εἶπε· «ἐκεῖνος πού μένει μέσα σέ μένα καί ἐγώ μέσα σ' αὐτόν, αὐτός φέρει πολύ καρπό»³⁶, δηλαδή ἀρετές. Ὅποιος λοιπόν θέλει νά προκόβει μέ τρόπο θεοφιλή σίς ἀρετές, ὡς καταπιέζει τόν ἑαυτό του μέ θεωρία καί προσευχή καί θειότερη μελέτη νά μένει καί νά προσμένει μέ ὄση δύναμη ἔχει κοντά στόν Θεό, ὥστε, βλέποντας ὁ Θεός τόν ἱερό ἀγώνα τῆς ψυχῆς, νά κλίνει τοὺς οὐρανοὺς, τί θαῦμα ἀλήθεια! καί νά φανεῖ κατὰ τρόπο πάρα πολύ παράδοξο νά περπατεῖ καί νά κατοικεῖ μέσα στήν ψυχή πρὸς ἀπόλαυση τοῦ μετόχου τοῦ κάθε εἶδους τῶν ἀγαθῶν καί καλῶν καί πρὸς εὐαρέστηση τοῦ Θεοῦ μέ τήν ἐφαρμογή τῶν ἀγίων ἐντολῶν. Γιατί αὐτός εἶναι ἐκεῖνος πού ἔχει πεῖ· «χωρίς ἐμένα δέν μπορεῖτε νά κάνετε τίποτε»³⁷, κι ἂν ἀκόμα νομίζετε ὅτι τάχα κάνετε.

79. Ἄν πρέπει νά μὴ κρύβει κανεὶς τόν θησαυρό, οὔτε βέβαια τή σοφία ἀπὸ ἀγάπη καί γιὰ χάρη τῆς κοινῆς ὠφέλειας, εἶναι ὀλοφάνερο, ὅτι καί τή σχετική μέ τόν Θεό νοερή ἐργασία καί θεωρία καί ἀνάταση δέν πρέπει νά κρατάει ἀγραφή μέσα στό νοῦ του, ἀλλά καί στή γραφή νά τήν παραδίδει καί νά τήν ἐξηγεῖ ἀπὸ ἀγάπη καί γιὰ χάρη τῆς κοινῆς ὠφέλειας. Ὄντας ὁ ἄνθρωπος λογικό ζῶο, εἶναι ὅπωςδήποτε δεκτικός νοῦ καί γνώσεως· γι' αὐτό λοιπόν ὅταν σκέφτεται γιὰ τόν Θεό καί τὰ ὅσα ἐπακολουθοῦν ἀπὸ τήν πίστη του πρὸς αὐτόν, ὅπωςδήποτε τότε ἀποκτᾷ θεῖο καί κατάλληλο νοῦ καί εἰσέρχεται στή συνέχεια μέ θάρρος καί γνώση στόν χῶρο τῶν ἱερῶν ἐντολῶν καί χρειάζεται τότε γιὰ ὅλα αὐτά τόν Θεό βοηθό καί συνεργό του, ἢ καλύτερα, γιὰ νά τὸ ποῦμε καταλληλότερα, συμπαραστάτη, καί ἔτσι νά προσεύχεται πυκνά μέ δάκρυα καί νά παρακαλεῖ τόν Θεό γιὰ τήν μέ εὐκολία ἐκτέλεση τῶν ἐντολῶν, καί ὅταν ὁ Θεός εὐδοκήσει νά δείξει

37. Ἰω. 15, 5.

ση τοῦ οἰκτειρῆσαι, ὡς πατὴρ οἰκτεῖρει υἱόν³⁸, ὁ Θεὸς τὸν δεόμενον, ἐκχεῖ αὐτίκα, οἴμοι τοῦ θαύματος! ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν ἐν καρδίᾳ, καὶ οὕτω θαυμαστῶς κινεῖ πρὸς φιλικὰς διακαεῖς διαθέσεις Θεοῦ τὸν παραδεξάμενον. Καὶ ὡς οὐκ ἂν τις
 5 εἰπεῖν ἔχοι, ὡς υἱῷ παρὰ πατρὶ παρρησίαν παρέχεται παρ' αὐτῷ, ὡς ἐν ἀρραβῶνι ἐκείνῃ τῇ ζωοποιῷ ἐπὶ τὸν μέτοχον ἐκχύσει καὶ ἐνεργεία τοῦ Πνεύματος, καὶ γλυκαίνει τοῦτον ὑπερβαλλόντως καὶ ἀγαθύνει καὶ ταπεινοῖ καὶ ὑψοῖ τρόπον ἕτερον δόξῃ καὶ τιμῇ δι' ἐνώσεως καὶ εἰς ἐρωτικάς πυρπολήσεις σφόδρα ἄγει αὐτὸν
 10 τόσον, ὡς καὶ πᾶν ὅσον, καὶ οἷον ὄρα περι τὸν Θεὸν ὡσὰν σφέτερον ἰδικὸν ἀληθῶς τίθεσθαι ὡς ἐπίπαν καὶ γὰρ τὰ πατρὸς αὐλήματα, ὅ τε πλοῦτος καὶ δόξα καὶ ἰσχὺς καὶ κάλλος καὶ σοφία καὶ δυναστεία καὶ σύμπαντα περιφάνεια καὶ πάντα ἀγαθὰ καὶ καλὰ δόξα καὶ ἔπαινος, οἴονεῖ τρυφή εἰσι καὶ καύχημα τοῦ υἱοῦ καὶ
 15 χαρὰ πεφυκότως. Ὅταν οὖν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν θεωρήμασιν ἡ ψυχὴ ἐν τῇ μετοχῇ τοῦ Πνεύματος γένηται, τὸ δέ ἐστίν ὅταν ἐν τῷ Θεῷ θεωρῇ τῇ Τριάδι, ὡς ὁ μέγας δῖεσι Βασίλειος, τότε ἀληθῶς ἐραστήν λῖαν σφοδρὸν καὶ τῷ ὄντι Πατέρα ἴδιον ὄρα τὸν Θεὸν καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ καταλλήλως ὄντα ἑαυτοῦ, ὃν εἰρήκαμεν τρόπον,
 20 καὶ ἱκανοῦται μόνον Θεὸν ἀπλῶς φανταζόμενος καὶ ἐξαισιῶς χαίρει καὶ γάννυται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Τίς ἡ κυρίως ἡδονή.

π. Οἴμαι ἀγνοεῖν μηδένα κεκοιμένως τοῖς πράγμασιν ἐντυγχάνοντα ὡς τοῦτο κυρίως λέγετ' ἂν ἡδονή, ὃ φύσει καὶ λόγῳ μὴ
 25 κατηγορούμενον διαμένει ἐπὶ πλεῖστον ἐνεργούμενον χαρᾶς τε ἔμπλεω τὴν καρδίαν ἀποκαθίστησι καὶ εὐφροσύνης, καὶ μετὰ τὴν τούτου ἐκπλήρωσιν, ὃ δὴ μακρὰν ἐστὶ τῆς κατὰ σάρκα λεγομένης, εἰδωλικῆς οὐσίας καὶ οὐ κυρίως ἡδονῆς. Ζητησάτω τοιγαροῦν πᾶς ὅστισοῦν ἐφιέμενος τὴν καθαρὰν καὶ ἄλυτον νοεράν καὶ πνευ-

38. Ψαλμ. 102, 13.

εὐσπλαχνία πρὸς ἐκεῖνον πού τὸν παρακαλεῖ, ἔτσι ὅπως ὁ πατέρας εὐσπλαχνίζεται τὸ παιδί του³⁸, τότε χύνει, τί καταπληκτικὸ θαῦμα! ἀπὸ τὸ Πνεῦμα του στήν καρδιά του τῆ χάρη του, καὶ ἔτσι κατὰ τρόπο θαυμαστὸ τὸν κινεῖ πρὸς θερμὲς φιλικὲς διαθέσεις πρὸς τὸν Θεό, καὶ τοῦ δίνει παρρησία, μὲ τρόπο πού δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ περιγράψει, ἔτσι ὅπως ὁ πατέρας στὸ παιδί του, σὰν ἀρραβώνα μὲ ἐκείνη τῆ ζωοποιὸ ἔκχυση καὶ ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος στὸν μέτοχο, καὶ γλυκαίνει αὐτὸν ὑπερβολικὰ καὶ τὸν καθιστᾷ ἀγαθὸ καὶ τὸν ταπεινώνει καὶ μὲ ἄλλον τρόπο τὸν ὑψώνει μὲ δόξα καὶ τιμὴ ἐνώνοντάς τον μαζί του καὶ τὸν ὀδηγεῖ σὲ σφοδρὲς ἐρωτικὲς πυρπολήσεις σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε ὁ,τιδήποτε βλέπει γύρω ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ τὸ θεωρεῖ πραγματικὰ σὰν δικό του, ἔτσι, ὅπως γενικὰ καὶ ὅλα τὰ κτήματα τοῦ πατέρα, καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη καὶ τὸ κάλλος καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ ἐξουσία καὶ ὅλη ἡ λαμπρότητα καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ καλὰ, δόξα καὶ ἔπαινος, εἶναι κατὰ φυσικὸ λόγο ἀπόλαυση κατὰ κάποιο τρόπο καὶ καύχημα καὶ χαρὰ τοῦ υἱοῦ του. "Ὅταν λοιπὸν ἡ ψυχὴ μὲ τὰ φυσικὰ θεωρήματα φτάσει στὴ μετοχὴ τοῦ Πνεύματος, καὶ αὐτὸ συμβαίνει ὅταν μέσα στὸν Θεὸ βλέπει τὴν Τριάδα, ὅπως ἐξηγεῖ ὁ μέγας Βασιλεῖος, τότε πραγματικὰ βλέπει τὸν Θεὸ πάρα πολὺ σφοδρὸ ἐραστὴ καὶ ἀληθινὰ δικό του Πατέρα καὶ τὰ ὅσα ἀνήκουν στὸν Θεὸ νὰ εἶναι κατ' ἀναλογία δικὰ του, μὲ τὸν τρόπο πού εἶπαμε, καὶ ἀρκεῖται νὰ φαντάζεται μόνο τὸν Θεὸ μὲ ἀπλότητα καὶ νοιώθει ὑπερβολικὴ χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση μὲ τῆ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας.

Ποιὰ εἶναι ἡ πραγματικὴ ἡδονή.

80. Νομίζω δὲν ἀγνοεῖ κανένας, πού γνωρίζει μὲ σαφήνεια τὰ πράγματα, ὅτι αὐτὸ κυρίως μπορεῖ νὰ ὀνομαστεῖ ἡδονή, αὐτὸ πού δὲν κατηγορεῖται ἀπὸ τὴ φύση καὶ τὴ λογικὴ, πού παραμένει γιὰ πολὺ ἢ ἐνέργειά του, πού γεμίζει τὴν καρδιά μὲ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη, πού παραμένει καὶ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσή του, πράγμα βέβαια πού βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὴ λεγόμενη ἡδονὴ τῆς σάρκα, πού εἶναι φαινομενικὴ καὶ ὄχι πραγματικὴ ἡδονή. "Ἄς ἀναζητήσῃ λοιπὸν ὁ καθένας πού ἐπιθυμεῖ τὴν καθαρὴ καὶ ἀκατάλυτη νοερὴ καὶ πνευματικὴ

ματικήν, καὶ οὐκ ἂν ἀμάρτοι, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ῥᾶον ἀπὸ τῶν ἐπὶ γῆς ἐπὶ τὰ οὐράνια μεταβιβάσθῃ τὸ ἴδιον αὐτοῦ λογιζόμενον κ' ἐπειθ' οὕτω καὶ ὅλη ἡ ψυχὴ· αὕτη γάρ ἐστιν ἢ γε ἀληθῆς καὶ κυρίως καρδιακὴ ἡδονὴ ἀμετάμελος καὶ γνησίᾳ λογικῇ ψυχῇ 5 ἀθανάτῳ, αἰώνιος διαμένουσα, φωτεινὴ, ἀείδλητος, ἀκατάγνωστος, μᾶλλον δὲ εὐκταία καὶ μακαριστὴ καὶ τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἁγίοις σύννοικος ἀθόρυβος, εἰρηνικὴ, χρηστὴ, παρρησιαστικὴ φαιδρουντική, εὐπρόσωπος, θεόφρων, διαυγής, παρήγορος, πλήρης οὔσα χαρᾶς, καὶ ἐνεργομένη καὶ μετέπειτα. Εἰ μὲν ἡδύνθησ νοερῶς 10 καὶ πνευματικῶς ἐκ πείρας πάντως τοῖς γεγραμμένοις συγκατανεύσεις εἰ δ' οὐπω, τῇ πίστει τέως κάτεχε τὰ εἰρημένα.

Περὶ σαρκικῆς ἡδονῆς.

πα'. Ἡ δὲ μὴ νοερά καὶ τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ τῆς σαρκὸς ἡδονή, ἡμαρτημένως ἔχει ἂν καὶ τὸ λέγεσθαι ἡδονή· ἐπαγομένη 15 γάρ, ἐπιτελεσθεῖσα, πικρὸν μετάμελον, προδήλως ἔψευσται καλεῖσθαι ἡδονή. Νόθη γε, καὶ πόρρω ψυχῆς λογικῆς, ἄλογος, ἀγενής, νωθρά, σκοτεινοχαρής, θορυβώδης, ὀχληρά, πρόσκαιρος, εὐμάραντος καὶ γάρ γεγηρακότος τοῦ σώματος καὶ ἄκουσα μετ' αἰσχύνῃς μεταχωρεῖ· εὐκατάγνωστος, ἀθλιόβιος, δύσχρηστος, 20 αἰχμάλωτος, ὄνειδους μεστή, βρωμόφρων, βλακώδης, ἀπρόσωπος, ἀπογνωστικὴ, ἀπερίσκεπτος, λύπην ἡμαυρωμένην μετὰ τὸ τελεσθῆναι τῷ ἐαυτῆς ἐργάτῃ καὶ πράκτορι ἐπιφέρουσα. Εἰ μὲν ἔπαθες, πάντως ἐπίστασαι τῶν γεγραμμένων τὴν ἀλήθειαν· εἰ δὲ πεφύλαξας, χειρὶ Θεοῦ, τοῖς ἐμοῖς ὡς ἀληθείας λόγοις πειθόμενος, 25 δρέψῃ, εὐ ἴσθι, καρπὸν ζωῆς εὐκλεᾶ.

πβ'. Φῶς ἀειλαμπῆς πνευματικὸν καὶ ζωὴν ὑπερκόσμιον ἔχω, θεῖαν καὶ τροφήν καὶ τρυφήν, ἀνατάσεις καὶ ἐφέσεις καὶ ἐνώσεις καὶ ἀπολαύσεις τῆς τρισυποστάτου θεότητος ξενοτρόπους, καὶ μετὰ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου τῶν πάντων ἀρρήτως φιλικᾶς 30 διαθέσεις ἀλλ' οἴμοι τῆς ταλαιπωρίας καὶ ἀφροσύνης μου! οἴμοι τοῦ κακοῦ τῆς ἀνοίας μου! ὁ οὕτω διὰ τῆς χάριτος ὑπερουράνιος

ἡδονή, καὶ δὲν θὰ σφάλει, ἀλλὰ μᾶλλον εὐκολότερα θὰ ἀνεβεί ὁ νοῦς του ἀπὸ τὰ ἐπίγεια εἰς τὰ οὐράνια καὶ μετὰ καὶ σὲ ὅλη τὴν ψυχὴ του· γιατί αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ καὶ κυρίως καρδιακὴ ἡδονή, ἡ ἀμεταμέλητη καὶ γνήσια ποὺ ταιριάζει στὴ λογικὴ καὶ ἀθάνατη ψυχὴ, ποὺ παραμένει αἰώνια, φωτεινὴ, διαρκῶς ἀναβλύζουσα, ἀκατάκριτη, ἢ πλεον εὐκταία καὶ μακαριστὴ καὶ ἀθύρυδος συγκάτοικος τῶν ἀγίων ὄλων τῶν αἰώνων, εἰρηνικὴ, ὠφέλιμη, ποὺ δίνει παρησία καὶ προσφέρει λαμπρότητα, ποὺ εἶναι εὐπρόσωπη, γεμάτη εὐσέβεια, καθαρότητα, παρηγορητικὴ, γεμάτη χαρὰ καὶ ὅταν ἐνεργεῖται καὶ στὴ συνέχεια. Ἄν ἐνοιώσες νοερὰ καὶ πνευματικὰ αὐτὴ τὴν ἡδονή, ἀπὸ τὴν πείρα θὰ συμφωνήσεις ὅπωςδὴποτε μὲ αὐτὰ ποὺ γράψαμε, ἂν ὁμως ὄχι ἀκόμα, κράτησε πρὸς τὸ παρὸν μὲ τὴν πίστη τὰ ὅσα εἶπαμε.

Γιὰ τὴ σαρκικὴ ἡδονή.

81. Ἡ μὴ νοερὴ ὁμως καὶ πνευματικὴ, ἀλλὰ ἡ ἡδονὴ τῆς σάρκας, ἐσφαλμένα φέρει καὶ τὸ ὄνομα ἡδονή· γιατί, ἀφοῦ μετὰ τὴ διάπραξη προξενεῖ πικρὴ μεταμέλεια, ὀλοφάνερα ψεύτικα φέρνει τὸ ὄνομα ἡδονή. Εἶναι νόθη καὶ ξένη πρὸς τὴ λογικὴ ψυχὴ, ἄλογη, ἀγενής, νωθρὴ, σκοτεινοχαρὴς, θορυβώδης, ἐνοχλητικὴ, πρόσκαιρη, καὶ εὐκολα μαραίνεται· καὶ πράγματι ὅταν γηράσει τὸ σῶμα καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλει ἀναχωρεῖ μὲ ντροπὴ· εἶναι ἀξιοκατάκριτη, συνοδεῦει ἄθλια ζωὴ, εἶναι δύσχρηστη, αἰχμάλωτη, γεμάτη χλευασμούς, βρωμμερὴ, βλακώδης, ἀπρόσωπη, γεμάτη ἀπόγνωση, ἀπερίσκεπτη, προξενώντας μετὰ τὴ διάπραξί της λύπη μαύρη στὸν ἐργάτη καὶ ἐκτελεστὴ της. Ἐὰν τὴ γεύθηκες αὐτὴ, ὅπωςδὴποτε γνωρίζεις τὴν ἀλήθεια τῶν ὄσων γράφθηκαν, ἂν πάλι προφυλάχθηκες ἀπὸ αὐτὴν, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, πιστεύοντας ὡς ἀληθινὰ τὰ λόγια μου, θὰ δρῆψεις, νὰ εἶσαι σίγουρος, περίλαμπρο καρπὸ ζωῆς.

82. Ἐχω φῶς πνευματικόν, ποὺ λάμπει διαρκῶς, καὶ ζωὴ ὑπερκόσμου, θεία καὶ τροφὴ καὶ τρυφή, παράδοξες ἀνατάσεις καὶ ἐπιθυμίες καὶ ἐνώσεις καὶ ἀπολαύσεις τῆς τρισυπόστατης θεότητος, καὶ ἀνεκφραστες φιλικῆς διαθέσεις μὲ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ τὸν Κύριο τῶν πάντων· ἀλλ' ἀλλοίμονό μου γιὰ τὴν ταλαιπωρίαν καὶ τὴν ἀφροσύνην μου! ἀλλοίμονο γιὰ τὴν κακίαν τῆς ἀνοησίας μου! ὁ νοῦς μου ποὺ μὲ

γεγονὸς νοῦς μου, ἔστιν ὅτε ἀποκλῖναι κλαπεῖς πρὸς σφαλερὰ καὶ γεώδη καὶ κόπρια καὶ ὄλως δυσωδίας ἀνάπλευς, οἴμοι! Τίς οὐ θαυμάσεται καὶ θρηνήσει εἰς τὰ ἐμά, καὶ ἐξ ἐλέους προκαλέσας ὑπὲρ ἐμοῦ Θεὸν ἀφάτως φιλόανθρωπον δοθῆναί μοι μείζονα θείαν
5 δύναμιν διὰ τοῦ ζωοποιοῦ καὶ φωτιστικοῦ Πνεύματος, ἵνα ῥᾶον ἀποσοβῶ τὸν ἐπιβουλεύοντα διάβολον καὶ πονηρὸν ἐχθρὸν καὶ κατὰ τῆς ἀγίας μου καὶ θαυμασίας ζωῆς; Ἀγιώτατοι ἅπαντες ἄγγελοι καὶ ψυχαὶ δικαίων πᾶσαι, εὐξασθε δεόμενοι εἰς Θεὸν ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ τὴν διάνοιαν ἀναισθήτου τε καὶ χθασμαλοῦ

10 πγ. Θεέ μου, Θεέ μου, οὐ οὐδὲν πλέον, ὡς ἀπερίληπτος, ὁ τὸ πᾶν ὡς τοῦ παντός ποιητής, καὶ ἀπειράκις ἀπείρως ὑπὲρ τὸ πᾶν, ὡς ὑπερούσιος. Κύριέ μου, Κύριε ἡ ἀφραστος ἀγία ἔνωσις καὶ ἄρρητος σύμπτωσις τῶν ἠλεημένων Χριστιανῶν, δόξα σοι. Πῶς, Δέσποτα, ὁρῶν σε ἐν τῇ καρδίᾳ μου λάμποντα νύκτωρ καὶ μεθ'
15 ἡμέραν καὶ αἰεὶ, οὐκ ἔξω ἐμαντοῦ γίνομαι τῷ τῆς χάριτος ὑπερβάλλοντι, ἀλλὰ ἀμελῶ καὶ ἀναισθητῶ πρὸς τοσαύτην οἴαν ἠλίκηνη δωρεάν, ὑπερδύναμε; οἴμοι, ὅσον ἁμαρτωλὸς ἐγώ!

Εἴ γε διέγνωσ τίς ἐστίν ὁ δῆσας με καὶ πρὸς τίνα μὲ ἔδησε καὶ τίνι, ταχὺ ἂν ἔργον γεγονὸς ἐκπλήξεως ὑμνεῖς Θεοῦ ὑπερούσιον
20 εὐχαριστῶν αὐτῷ τὰ μάλιστα οἷς ποιεῖ ἔνδοξα ἐξαισιῶς, ἐξαπεί τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος.

Εἵπερ ἄρα συνῆκας πόσον ἀποδέω τοῦ τῷ ὄντι μυστηρίου καθήκοντος τοῦ κατὰ Χριστόν, θᾶπτον ἢ λόγος εἰς ἐκπληξιν ἐληλυθώς, κατέγνωσ μου ῥαθυμίαν καὶ νοχέλειαν καὶ ἀμέλειαν, ἵνα
25 μὴ λέγω ἀναισθησίαν καὶ ἀνοησίαν περιφανῆ.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· «ἐξομολογοῦμαί σοι, Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. Ναὶ ὁ Πατήρ· ὅτι οὕτως ἐγένετο
30 εὐδοκία ἐμπροσθέν σου αἰεὶ»³⁹. Εὐχου, προσεύχου, ἵνα μὴ τι πάθωμεν ἀφιλόσοφον, ἐν τοῖς τοῦ βίου λυπηροῖς καὶ Θεοῦ καὶ ἀμφοτέρων ἀνάξιον καὶ σύγγνωθί μοι.

τῆ χάρη ἔγινε ἔτσι ὑπερουράνιος, πολλές φορές ἐξαπατώμενος ἀποκλίνει σέ σφαλερὰ καὶ γήινα καὶ κοπρώδη καὶ γεμίζει, ἀλλοίμονο! ἐντελῶς ἀπὸ δυσωδία. Ποιὸς δὲ θὰ θαυμάσει καὶ δὲ θὰ θρηνήσει γιὰ τὰ δικά μου, καὶ δὲ θὰ προκαλέσει ἀπὸ εὐσπλαχνία γιὰ χάρη μου τὸν ἀπερίγραπτα φιλόανθρωπο Θεὸ νὰ μοῦ δοθεῖ μεγαλύτερη θεία δύναμη μὲ τὸ ζωποιοὸ καὶ φωτιστικὸ Πνεῦμα, γιὰ νὰ διώχνω εὐκόλα τὸν διάβολο καὶ πονηρὸ ἔχθρὸ πού ἐπιβουλεύεται καὶ τὴν ἁγία καὶ θαυμαστή ζωὴ μου; "Ολοὶ οἱ ἁγιώτατοι ἄγγελοι καὶ ὅλες οἱ ψυχὲς τῶν δικαίων προσευχηθεῖτε καὶ παρακαλέστε τὸν Θεὸ γιὰ μένα πού ἔχω ἀναίσθητη καὶ χαμηλὴ διάνοια.

83. Θεέ μου, Θεέ μου, πού δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀνώτερο ἀπὸ σένα, σὰν ἀπερίληπτος πού εἶσαι, πού εἶσαι τὸ πᾶν ὡς δημιουργὸς τοῦ παντός, καὶ ἄπειρες φορές ἄπειρα πάνω ἀπὸ τὸ πᾶν, ὡς ὑπερούσιος. Κύριέ μου, Κύριε, ἡ ἀνέκφραστη ἁγία ἔνωση καὶ ἄρρητη αἰτία ὁμόνοιας τῶν ἐλεημένων Χριστιανῶν, δόξα σοι. Πῶς, Δέσποτα, βλέποντάς σε μέσα στὴν καρδιά μου νὰ λάμπεις νύχτα καὶ μέρα καὶ πάντοτε, δὲν θγαίνω ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μου ἔξαιτίας τῆς ὑπερβολικῆς χάριτός σου, ἀλλὰ δείχνω ἀμέλεια καὶ ἀναισθησία μπροστὰ στὴν τόσο μεγάλη δωρεά, ὑπερδύναμη; Ἀλλοίμονο, πόσο ἁμαρτωλὸς εἶμαι!

"Ἄν γνώριζες ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος πού μὲ ἔδεσε καὶ μὲ ποιὸν μὲ ἔδεσε καὶ μὲ τί, γρήγορα κυριευμένος ἀπὸ ἐκπληξη θὰ ὑμνοῦσες τὸν ὑπερούσιο Θεό, εὐχαριστώντας αὐτὸν ὑπερβολικὰ γιὰ τὰ ἔνδοξα πού κάμνει κατὰ τρόπο θαυμαστό, ἔξαιτίας τῆς ἀγαθότητάς του.

"Ἄν ἀντιλαμβανόσουν πόσο μακριὰ βρίσκομαι ἀπὸ αὐτὸ πού πρέπει στὸ ἀληθινὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἴδια στιγμή θὰ κυριεύοσουν ἀπὸ ἐκπληξη καὶ θὰ μὲ κατηγοροῦσες γιὰ ραθυμία, νωθρότητα καὶ ἀμέλεια, γιὰ νὰ μὴ πῶ ἀναισθησία καὶ φανερὴ ἀνοησία.

Ἐκεῖνον τὸν καιρὸ ἀποκρίθηκε ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπε· «ἔξομολογοῦμαι σέ σένα, Πάτερα, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, γιατί ἐκρυσας αὐτὰ ἀπὸ τοὺς σοφοὺς καὶ συνετοὺς καὶ τὰ φανέρωσες στοὺς νήπιους. Naί, Πατέρα μου· γιατί αὐτὸ ἦταν πάντοτε τὸ θέλημά σου»³⁹. Na εὐχεσαι καὶ νὰ προσεύχεσαι νὰ μὴ πάθομε κατὰ τὰ λυπηρὰ τῆς ζωῆς τίποτε ξένο πρὸς τὴν πίστη καὶ ἀνάξιο γιὰ τὸν Θεὸ καὶ γιὰ μᾶς, καὶ συγχώρεσέ με.

ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ
ΤΟΥ ΤΗΛΙΚΟΥΔΗ

ΠΕΡΙ ΗΣΥΧΑΣΤΙΚΗΣ ΤΡΙΒΗΣ

Οὐκ ἔστι μετανοῆσαι χωρὶς ἡσυχίας, οὐδὲ ἔστι καὶ ὅπως
οὖν καθαρότητος ἄψασθαι ἀναχωρήσεως ἄνευ, οὐδὲ
μετὰ τῆς ὁμιλίας καὶ ὁράσεως τῶν ἀνθρώπων δυνατὸν
τῆς ὁμιλίας καὶ θεωρίας ἀξιωθῆναι τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο οἷς ἐγέ-
5 νετο διὰ φροντίδος μεταγνῶναι ἔνεκα τῶν ἐαυτῶν ἐσφαλμένων
καὶ τῶν παθῶν καθαρθῆναι καὶ τυχεῖν καὶ ἀπολαῦσαι ὁμιλίας καὶ
θεωρίας Θεοῦ, ὃ πέρας καὶ σκοπὸς τῶν κατὰ Θεὸν πολιτευομέ-
νων καὶ ἀρραβῶν, ἵν' εἴπω, τῆς αἰωνίου κληρονομίας καὶ τοῦ Θε-
οῦ, ὅση μηχανῇ ἡσυχίαν μεταδιώκουσι καὶ ἀναχωρεῖν καὶ φεύ-
10 γειν τοὺς ἀνθρώπους προὔργου ποιοῦνται μετὰ καθήκοντος τοῦ
τῆς ψυχῆς διακεμένου παντός. Ἐντεῦθεν δὴ τὰ τούτοις ἀρχή, ἐν
ἡσυχίᾳ τὸ πένθος, ἢ αὐτομεμψία, ἢ ἐαυτῶν κατάγνωσις, δι' ἃ ἵνα
καθαρώτερον γένηται ἀγρυπνίαί καὶ στάσεις καὶ ἐγκράτεια καὶ
κόπος σωματικός, ὧν τὸ πέρας συλλήβδην ἢ τῶν δακρύων ῥοή,
15 προϊοῦσα ἐξ ὀφθαλμῶν φρονούντων ταπεινά, ἐν κατανύξει δὴ-
που καρδίας καὶ πρὸς κάθαρσιν οὕτω προσέχουσιν, οὕτω ταύτης
ἐπιτυγχάνουσι διὰ πράξεως Ἐν τούτοις αὐθις πέρας ἢ εἰρήνη
τῶν λογισμῶν, ὥσπερ ἐν ἐκείνοις ἢ τῶν δακρύων, ὡς ἔφημεν,
ἐπιρροή. Κἀντεῦθεν ἀρχεται ὁ νοῦς, πεφυκότεν τρόπον, τὰς φύσεις
20 τῶν ὄντων ἀνασκοπεῖν καὶ τὴν τέχνην καταστοχάζεσθαι τοῦ Θε-
οῦ καὶ θεϊαν ἔννοιαν συλλαμβάνειν καὶ τῆς δυνάμεως καὶ σοφίας
καὶ δόξης καὶ ἀγαθότητος καὶ τῶν ἄλλων ὅσα περὶ Θεὸν θεωρεῖ-

* Τὸ ἔργο αὐτὸ κατὰ τὸν Στυλ. Παπαδόπουλο, καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀποτελεῖ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ὁγκώδες ἔργο τοῦ Καλλίστου Ἀγγελικουδῆ.

ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΤΟΥ ΘΗΛΙΚΟΥΔΗ

ΠΕΡΙ ΗΣΥΧΑΣΤΙΚΗΣ ΤΡΙΒΗΣ *

ἐν εἶναι δυνατὸν νὰ μετανοήσῃ κανεὶς χωρὶς ἡσυχία, οὔτε εἶναι δυνατὸν ἔστω καὶ ἐλάχιστα νὰ πλησιάσῃ τὴν καθαρότητα χωρὶς τὴν ἀναχώρησιν ἀπὸ τὸν κόσμον, οὔτε πάλι εἶναι δυνατὸν συναναστρεφόμενος καὶ βλέποντας τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀξιωθῇ τῆς συναναστροφῆς καὶ θεωρίας τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ ἐκεῖνοι ποὺ μπόρεσαν μὲ φροντίδα τοὺς νὰ μετανοήσουν γιὰ τὰ σφάλματά τους καὶ νὰ καθαρθοῦν ἀπὸ τὰ πάθη καὶ νὰ ἐπιτύχουν ν' ἀπολαύσουν τὴ συναναστροφή καὶ θεωρία τοῦ Θεοῦ, πρῶγμα ποὺ εἶναι τὸ τέλος καὶ ὁ σκοπὸς ἐκείνων ποὺ ζοῦν ἀρεστὰ στὸν Θεὸ καὶ ἀρραβώνας, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, τῆς αἰώνιας κληρονομίας καὶ τοῦ Θεοῦ, μὲ καθέ τρόπο ἐπιδιώκουν τὴν ἡσυχία καὶ θεωροῦν ἀναγκαῖο νὰ ἀναχωροῦν καὶ νὰ φεύγουν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους μὲ ὅλη τὴ διάθεσιν τῆς ψυχῆς τους. Ἐκεῖ λοιπὸν στὴν ἡσυχία ἀρχή τους εἶναι τὸ πένθος, ἡ αὐτομεμψία, ἡ κατὰκριση τοῦ ἑαυτοῦ τους, τὰ ὁποῖα γιὰ νὰ γίνουν καθαρῶτερα συνοδεύονται ἀπὸ ἀγρυπνίες καὶ ὀρθοστασίες καὶ ἐγκράτεια καὶ κόπο σωματικόν, τῶν ὁποίων τὸ τέλος γενικὰ εἶναι τὸ χύσιμο τῶν δακρῦν, ποὺ προέρχεται ἀπὸ μάτια ποὺ φρονοῦν ταπεινά, μὲ κατάνυξιν φυσικὰ τῆς καρδιᾶς. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο λοιπὸν προσέχουν τὴν κάθαρσιν καὶ κατορθώνουν νὰ τὴν ἐπιτύχουν μὲ τὴν ἐμπρακτικὴ ἐφαρμογὴ αὐτῶν. Τέλος ὅλων αὐτῶν εἶναι ἡ εἰρήνη τῶν λογισμῶν, ὅπως βέβαια ἐκείνων, ὅπως εἶπαμε, τὸ χύσιμο τῶν δακρῦν. Καὶ ἔτσι ἀρχίζει ὁ νοῦς μὲ φυσικὸν τρόπο νὰ ἐξετάζῃ μὲ προσοχὴ τὶς φύσεις τῶν ὄντων καὶ νὰ στοχάζεται τὴν τέχνην τοῦ Θεοῦ, νὰ ἀποκτᾷ θεῖες ἐννοίας καὶ κάνει ἔργον τοῦ τῆ θεωρία τῆς δυνάμεως καὶ σοφίας καὶ δόξας καὶ ἀγαθότητος καὶ τῶν ἄλλων ὅσα θεωροῦνται γύρω ἀπὸ

σθαι ἔργον γίνεται, καὶ εἰς τὰ μυστικά χωρεῖ τῆς Γραφῆς, καὶ τῶν
 ὑπερφυῶν γεύεται ἀγαθῶν καὶ ὑπερκοσμίων ἀπολαύει καλῶν καὶ
 τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης καθίσταται χώρημα, καὶ οὕτως ἐρωτολη-
 πτεῖται καὶ χαίρει καὶ εὐθυμεῖ εἰς τὸ πέρας ἀναδεδραμηκῶς τῶν
 5 ἀρετῶν, τὴν ἀγάπην τοῦ τῶν ὅλων Δημιουργοῦ, μηδεμίαν πλάνη-
 σιν ἐν τούτοις ἢ πάσχων ἢ ὑφορώμενος, μόνους ὀλίσθους καὶ
 ἁμαρτητικὰς ὁρμὰς καὶ ἀπρεπεῖς κινήσεις ἐκ πολλῶν αἰτίων, ὡς
 τρεπτὸς, ὑπομένων, ἐν οἷς ἐπανακτᾶσθαι χρὴ ἑαυτόν, πόρρω ἰστά-
 μενον ἀπογνώσεως, καὶ τῇ θεῖα τῆς φιλανθρωπίας ἐλπίδι πτερού-
 10 μενον, δάκρυσί τε καὶ προσευχῇ καὶ τοῖς ἄλλοις εἰρημένους ἀγα-
 θοῖς ἀσχολούμενον καὶ εἰς τὸν θεῖον τῆς ἀγάπης, ἧ ἔξεστιν, ἐν-
 τρυφῶντα παράδεισον, μηδὲν πλέον ὀρῶντα, μὴ εἶδος, μὴ πάχος,
 μὴ σχῆμα, μηδέ τι, ὡς ἐν συντόμῳ εἰπεῖν, πλήν δακρῶν καὶ εἰρή-
 νης λογισμῶν καὶ ἀγάπης Θεοῦ Ἐν τούτοις γὰρ καὶ τὸ ἀπλανές
 15 τηρεῖται καὶ ἡ τῆς ψυχῆς σωτηρία ἐπιδραβεύεται, μετριοφρονού-
 σης καὶ νηφούσης καὶ προσευχομένης ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυ-
 ρίῳ ἡμῶν.

Καθεζόμενος ἐν τῷ κελλίῳ σου παρρησίαν πρὸς τὸν Θεὸν
 ἐχέτω σου ἐν ταπεινώσει ὁ νοῦς τὴν μὲν ταπεινώσειν ἐξ εὐτελείας
 20 τῆς ἑαυτοῦ καὶ οὐθενότητος, τὴν δὲ παρρησίαν διὰ τὴν ἀνυπέρ-
 βλητον τοῦ Θεοῦ ἀγάπην καὶ ἀνεξικακίαν, ἣν ἔχει περὶ τὸν ἄν-
 θρωπον. Οὕτω γὰρ ἡ ψυχὴ εἰς τιμὴν ἄγεται τοῦ Θεοῦ, ὁπηνίκα
 καίτοι γε ἁμαρτωλὸν συνεγνωκυῖα ἑαυτήν, ὅμως μέντοι γε τῇ φι-
 λανθρωπία τοῦ Θεοῦ θαρρεῖ καὶ ἐξαρτᾶ ἑαυτήν. Διὰ τοῦτο ὁ ἱε-
 25 ρὸς Παῦλος ἐπιτάττει λέγων «προσερχώμεθα μετὰ παρρησίας τῷ
 θρόνῳ τῆς χάριτος»¹. Καὶ γὰρ ἀληθῶς ὀφθαλμὸς τίς ἐστὶ τῆς προσ-
 ευχῆς ἢ πτερόν ἢ σχέσις τις ξενότροπος ἢ πρὸς Θεὸν παρρησία·
 οὐχ ὅταν τις παρρησιάζηται, ἅτε ἀγαθός, ἅπαγε, καὶ τῆς διαθέσε-
 ως ταύτης πόρρω γενοῦ, ἀλλ' ὅταν τῷ λογισμῷ τῆς ἀφάτου φιλαν-
 30 θρωπίας καὶ ἀγάπης καὶ ἀνεξικακίας τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς θείας ἐλπί-
 δας πτερωθῇ. Προσεύχου τοίνυν μετὰ πεπαρρησιασμένου τοῦ
 ἡθους ἐν ταπεινῷ τῷ φρονήματι, ἐλπίσι τρεφόμενος χρησταῖς ἐν

1. Ἐβρ. 4, 16.

τὸν Θεό, νὰ εἰσχωρεῖ στὰ μυστικά τῆς Γραφῆς, νὰ γεύεται τὰ ὑπερφυσικά ἀγαθὰ καὶ νὰ ἀπολαμβάνει τὰ ὑπερκόσμια καλά, καὶ νὰ γίνεται δοχεῖο τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔτσι κυριεύεται ἀπὸ θεῖους ἔρωτες καὶ γεμίζει ἀπὸ χαρὰ καὶ εὐθυμία ἔχοντας φτάσει στὸ τέλος τῶν ἀρετῶν, τὴν ἀγάπη τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὄλων, χωρὶς νὰ παθαίνει καμμιά παραπλάνηση γιὰ ὅλα αὐτὰ ἢ νὰ ὑποπτεύεται, ἀλλὰ, σὰν ὑποκείμενος σὲ μεταβολές, ὑπομένει μόνο ὀλισθήματα καὶ ἁμαρτητικές ὁρμές καὶ ἀπρεπεῖς κινήσεις προερχόμενες ἀπὸ πολλὲς αἰτίες, ἀπὸ τὰ ὅποια πρέπει νὰ ἐπαναφέρει τὸν ἑαυτό του στὸν κατὰ Θεὸν βίον, ἀπέχοντας τελείως ἀπὸ τὴν ἀπόγνωση, καί, ἀναπτερούμενος ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῆς θείας φιλανθρωπίας, νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὰ δάκρυα καὶ τὴν προσευχὴ καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ ποὺ ἀναφέρθηκαν, καὶ ὅσο μπορεῖ νὰ ἐντρυφᾷ στὸν παράδεισο τῆς θείας ἀγάπης, χωρὶς νὰ βλέπει πιά τίποτε, οὔτε μορφή, οὔτε ὑλικὸ ὄγκο, οὔτε σχῆμα, οὔτε κατι ἄλλο, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, παρὰ μόνο δάκρυα καὶ τὴν εἰρήνη τῶν λογισμῶν καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ μ' αὐτὰ καὶ τὸ ἀπλάνευτο τῆς ψυχῆς πετυχαίνεται καὶ ἐπιβραβεύεται αὐτὴ μὲ τὴ σωτηρία, δείχνοντας μετριοφροσύνη καὶ νηφαλιότητα καὶ προσευχόμενη στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας.

Διαμένοντας στὸ κελλί σου ὁ νοῦς σου νὰ ἔχει παρρησία πρὸς τὸν Θεὸ συνοδευόμενη ἀπὸ ταπείνωση· τὴν ταπείνωση νὰ τὴν ἔχεις ἀπὸ τὴν εὐτέλεια καὶ τὴ μηδαμινότητα τοῦ ἑαυτοῦ σου, ἐνῶ τὴν παρρησία ἔξαιτίας τῆς ἀνυπέροβλητης ἀγάπης καὶ ἀνεξικακίας τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔχει πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Γιατὶ ἔτσι ἡ ψυχὴ φτάνει νὰ τιμᾷ τὸν Θεό, ὅταν, μολονότι αἰσθάνεται τὸν ἑαυτό της ἁμαρτωλό, ὅμως στηρίζει τὸ θάρρος της στὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξαρτᾷ τὸν ἑαυτό της ἀπὸ αὐτήν. Γι' αὐτὸ ὁ ἱερός Παῦλος προστάζει λέγοντας· «νὰ προσερχόμαστε μὲ παρρησία στὸ θρόνο τῆς χάριτος»¹. Γιατὶ πραγματικὰ ἡ παρρησία πρὸς τὸν Θεὸ εἶναι σὰν ἓνας ὀφθαλμὸς τῆς προσευχῆς ἢ φτεροὸ ἢ κάποια παράδοξη σχέση. Ὁχι δηλαδή ὅταν κανεὶς ἔχει παρρησία ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθὸς (κάθε ἄλλο, καὶ νὰ κρατᾷς τὸ νοῦ σου μακριὰ ἀπὸ μὰ τέτοια σκέψη), ἀλλ' ὅταν μὲ τὴ σκέψη τῆς ἀνέκφραστης φιλανθρωπίας καὶ ἀγάπης καὶ ἀνεξικακίας τοῦ Θεοῦ ἀναπτερωθεῖ μὲ τὶς θεῖες ἐλπίδες. Νὰ προσεύχεσαι λοιπὸν γεμάτος ἀπὸ παρρησία μὲ ταπεινὸ φρόνημα, τρεφόμενος μὲ ἀγαθὲς

τῷ Θεῷ κατὰ τὰ προκειμένα, ὡσπερ εἴρηται, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Δεῖ σε αἰεὶ ἐπιμελῶς μετιέναι τὰ τὸ σῶμα κατευνάζοντα καὶ τὸν νοῦν λυτρούμενα τῆς ὀχλήσεως· τὰ δέ ἐστι, σύμμετρος ἐδωδή, 5 πόσις ἐλαφρά, ὕπνος βραχύς, στάσις κατὰ δύναμιν, κλίσις γονάτων κατ' ἐφικτόν, ἐν σχήματι ταπεινῷ, ἔνδυμα εὐτελές, λόγος ὀλιγοστός, ἀναγκαῖος, χαμευνία καὶ τ' ἄλλα ὅσα τὸ σῶμα δαμάζει μερικῶς. Μετὰ δὲ τούτων μετιέναι χρὴ ὅσα διυπνίζει τὸν νοῦν καὶ πρὸς Θεοῦ προσκολληθεῖς συνεργεῖ· τὰ δέ ἐστιν ἀνάγνωσις τῶν 10 ἱερῶν Γραφῶν καὶ τῶν εἰς αὐτὰς Ἀγίων ἐξηγητῶν· καὶ αὕτη δὲ σύμμετρος ψαλμωδία εὐσύνετος, μελέτη τῶν ἐν ταῖς Γραφαῖς λεγομένων καὶ τῶν ἐν τῇ κτίσει θεωρουμένων θαυμάτων, καὶ προσευχὴ διὰ στόματος, ἕως ἂν ταύτην ἀπὸ καρδίας ἢ ἁγία χάρις κινήσῃ τοῦ Πνεύματος ἐναργῶς· τότε γὰρ ἕτερα ἐορτὴ καὶ ἄλλης 15 καιρὸς πανηγύρεως, οὐκ ἀπὸ στόματος λαλουμένης, ἀλλ' ἀπὸ καρδίας ἐνεργουμένης ἐν Πνεύματι. Τὰ τοιαῦτα δὲ νῦν οὕτω μετέρχου· κλῖνον τὸ γόνυ, ὁσάκις ἂν δύναις, καὶ οὕτω καθεσθεῖς προσεύχου· ἀκηδιάσας ἀπὸ τοῦ προσεύχεσθαι, ἔλθε εἰς ἀνάγνωσιν, καθὼς εἴρηται, καὶ πάλιν ἐπάνηκε εἰς τὸ προσεύχεσθαι· καὶ 20 αὐθις ἀκηδιάσας ἀπὸ τοῦ προσεύχεσθαι, πρὸς ψαλμωδίαν διεγέρθητι μερικὴν καὶ οὕτως ἐσαυθις ἐπάνελθε εἰς τὸ προσεύχεσθαι· καὶ ἔτι ἀκηδιάσας, ἐν τῇ προειρημένη μελέτῃ γενοῦ συμμέτρως, καὶ οὕτω πάλιν ἔχου τῆς προσευχῆς· καὶ ἐργοχείρω δὲ βραχεῖ χρόνῳ, τῆς ἀκηδίας ἐμποδίω ὡς παρὰ τῶν Πατέρων ἀκήκοας, ἅγιε. Ἐν 25 πάσῃ σου αἰεὶ τῇ κατὰ Θεὸν ἐργασίᾳ, ἀπὸ πρωτὶ ἕως πρωτὶ προηγέσθω τὸ προσεύχεσθαι· διὰ γὰρ τὴν πρὸς προσευχὴν ἀκηδίαν, τὰ ἕτερα ἄλλα, ἃ εἴρηται, μετερχόμενα· ἐπεὶ ὀπηνίκα τὸ ἔλεος τῆ ψυχῆ παραγένηται καὶ βλύσει ἀπὸ καρδίας ὡσπερ ἀπὸ πηγῆς τινος τὴν προσευχὴν ἢ χάρις τοῦ Πνεύματος, τὸ τηνικάδε μόνῃ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ θεωρίᾳ προσασχολεῖται ὁ νοῦς, ἀπάντων ἀφι-

ἐλπίδες πρὸς τὸν Θεὸ σύμφωνα μὲ αὐτὰ πού προηγουμένως λέχθη-
καν, μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας.

Πρέπει πάντοτε νὰ ἐπιδιώκεις μὲ κάθε φροντίδα ἐκεῖνα πού
κατευνάζουν τὸ σῶμα καὶ ἀπαλλάσσουν τὸν νοῦ ἀπὸ τὴν ἐνόχληση,
καὶ τὰ ὅποια εἶναι, τροφή μὲ μέτρο, ποτὸ λίγο, ὕπνος σύντομος, ὀρθο-
στασία σύμφωνα μὲ τὶς δυνάμεις σου, γονυκλισίες κατὰ τὸ δυνατόν,
ἐμφάνιση ταπεινῆ, ἐνδύματα εὐτελῆ, λόγια λιγοστά, ὅσα εἶναι ἀνα-
γκαῖα, ξάπλωμα γιὰ ὕπνο πάνω στὸ χῶμα, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα δαμά-
ζουν κατὰ ἓνα μέρος τὸ σῶμα. Μαζὶ μὲ αὐτὰ πρέπει νὰ ἐπιδιώκεις
καὶ ὅσα ἀφυπνίζουν τὸν νοῦ καὶ βοηθοῦν τὴν προσκόλλησή του
στὸν Θεό, καὶ τὰ ὅποια εἶναι ἀνάγνωση τῶν ἱερῶν Γραφῶν καὶ τῶν
συγγραμμάτων τῶν Ἁγίων μὲ τὰ ὅποια ἐξηγοῦν αὐτές· καὶ αὐτὴ νὰ
γίνεται πάλι μὲ μέτρο· ψαλμωδία μὲ συναίσθηση, μελέτη τῶν ὅσων
λέγονται μέσα στὶς Γραφές καὶ τῶν θαυμάτων πού παρατηροῦμε
στὴν κτίση, καὶ προσευχὴ μὲ τὸ στόμα, μέχρι πού ἡ ἁγία χάρη τοῦ
Πνεύματος τὴν κάνει νὰ βγεῖ φανερά ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά·
γιατὶ τότε ἀκολουθεῖ ἄλλη ἐορτὴ καὶ εἶναι καιρὸς γιὰ ἄλλο πανηγύ-
ρι, πού δὲν λέγεται μὲ τὸ στόμα, ἀλλὰ κατανοεῖται ἀπὸ τὴν καρδιά
πού ἐνεργεῖται μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος. "Ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ κάμνεις
ὡς ἐξῆς· Κλῖνε τὰ γόνατά σου, κάθε φορὰ πού μπορεῖς, καὶ κρατώ-
ντας αὐτὴ τὴ στάση νὰ προσεύχεσαι. "Ὅταν νοιώσεις ἀκηδία τὴν
ῶρα τῆς προσευχῆς, ἀσχολήσου μὲ τὴν ἀνάγνωση, ὅπως ἔχει λεχθεῖ,
καὶ πάλι γύρισε στὴν προσευχή· καὶ ἂν κουραστεῖς καὶ πάλι ἀπὸ τὴν
προσευχὴ, σήκω καὶ ἀσχολήσω λίγο μὲ τὴν ψαλμωδία, καὶ πάλι
ξαναγύρισε στὴν προσευχή. Καὶ ἂν πάλι νοιώσεις κούραση, ἀσχολή-
σου μὲ τὴ μὲ μέτρο μελέτη πού προαναφέραμε, καὶ μετὰ πάλι συνέχι-
σε τὴν προσευχή. Νὰ ἀσχολεῖσαι λίγο καὶ μὲ τὸ ἐργόχειρο, πού, ὅπως
ἔχεις ἀκούσει, ἅγιε, ἀπὸ τοὺς Πατέρες, ἀποτελεῖ ἐμπόδιο στὴν ἀκη-
δία. Πάντοτε ὅμως σὲ ὅλη τὴν κατὰ Θεὸν ἐργασία σου, ἀπὸ τὸ πρωὶ
μέχρι τὸ ἄλλο πρωὶ νὰ προηγεῖται ἡ προσευχή· γιατί ὅλα τὰ ἄλλα
πού εἶπαμε γίνονται ἐξαιτίας τῆς ἀκηδίας πού δημιουργεῖται κατὰ
τὴν προσευχή. "Ὅταν ὅμως ἐπισκεφθεῖ τὴν ψυχὴ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ
καὶ ἡ χάρη τοῦ Πνεύματος κάνει τὴν προσευχὴ νὰ ἀναβλύσει ἀπὸ
τὴν καρδιά σὰν ἀπὸ κάποια πηγὴ, στὸ ἐξῆς ὁ νοῦς ἀσχολεῖται μόνο
μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὴ θεωρία, ἀπομακρύνοντας τὸν ἑαυτό του ἀπὸ

στάς ἑαυτὸν καὶ μόνη τῇ προσευχῇ καὶ τῇ θεωρίᾳ τρυφᾷ εἰς τὸν
τῆς θείας ἀγάπης παράδεισον.

Πάντων τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἔχει τὸ κράτος ἡ προσευχή· τῆς
μετανοίας τὸ δάκρυον αὕτη γεννᾷ· εἰς τὴν εἰρήνην τῶν λογισμῶν
5 ἄκρως συμβάλλεται, μόνον Θεόν, τὴν ἄκραν εἰρήνην, ἐπειγομένη
λογίζεσθαι τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης αὕτη γεννήτρια· τὸ λογιστικὸν
τῆς ψυχῆς αὕτη μόνη καθαίρει, Θεὸν φανταζομένη τὸν γεννήτο-
ρα τῆς καὶ τῶν ἀγγέλων καθάρσεως· τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς
πρὸς Θεὸν καθαρὸν ἀποσώζει· προσκευμένη γὰρ καὶ διαλεγομένη
10 Θεῷ, τῷ ἀπειρώς καὶ ὑπερφυῶς ἀγαθῷ καὶ καλῷ πεφυκότως, τὴν
ἐπιθυμίαν πᾶσαν προσκολλᾷ τῷ Θεῷ· θυμὸν δὲ τοσοῦτον πραῦνει,
ὅσον ὑποπίπτει, καὶ δεῖται καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν καὶ ταπεινοῖ
τὴν ψυχὴν διὰ τῆς πρὸς Θεὸν προσπτώσεως· Οὐδεὶς γὰρ δεόμε-
νος καὶ παρακαλῶν ἀταπείνωτον ἢ θυμῶδες φέρει τὸ φρόνημα.
15 Διὰ τοῦτο, συνελόντα εἰπεῖν, πάσας δυνάμεις ψυχῆς καὶ πάσας
ἐνεργείας, πρακτικὰς τε καὶ νοεράς, ἡ ὁσία προσευχή καθαίρει
καὶ ἀνορθοῖ, καὶ μάλιστα προσλαβομένη μεθ' ἑαυτῆς καὶ θεωρίαν
Θεοῦ καὶ τὸν ἐπόμενον θεῖον ἔρωτα ἐν ἡσυχῇ διαίτη καὶ ἀγωγῇ
κατὰ τὰ πρὶν εἰρημένα. Ἐξ οὗ δὲ τόπου τῆς καρδίας ἐκρεῖ τὸ
20 δάκρυον, ἐκεῖ νοεῖτω καὶ ὁράτω ὁ λογισμὸς σου, νεύων ἐντός σου
ἀοχλήτως δι' εἰσπνοῆς ῥινὸς ἐν τῷ προσεύχεσθαι· καὶ παραμενέ-
τω, ὅσον δυνατόν, ἐκεῖ· λίαν γὰρ ὠφέλιμον καὶ τῶν συνεχῶν καὶ
πολλῶν δακρύων ἐπαγωγὸν καὶ αἰχμαλωσίας νοὸς ἀναιρετικὸν
καὶ εἰρήνης περιποιητικὸν νοεράς καὶ προσευχῆς ἀφορμὴ καὶ εἰς
25 εὐρεσιν προσευχῆς καρδιακῆς, σὺν Θεῷ, συνεργόν, χάριτι τοῦ
ζωοποιοῦ Πνεύματος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Δεῖ σε εἰδέναί, ὁ θεωρὸς καὶ τῶν μυστικῶν ἐπόπτης καὶ τρυ-
φητής, ὅτι ὡσπερ δύο, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, οὕτως ἐξ ἐπομένου
καὶ δύο, τῷ, εἴτε γένει θέλεις εἰπεῖν εἴτ' οὖν εἶδει, τὰ τε πένθη καὶ
30 ἀκολούθως τὰ δάκρυα. Διενηνόχασι δὲ ἑκάτερον τοῦ ἑκατέρου

ὄλα, καὶ ἔχει ὡς μοναδικὴ ἀπόλαυσή του τὴν προσευχὴ καὶ τὴ θεωρία μέσα στὸν παράδεισο τῆς θείας ἀγάπης.

“Ὁλων τῶν ἀγαθῶν ἔργων τὴν ἔξουσία τὴν ἔχει ἡ προσευχή· αὐτὴ γεννᾷ τὸ δάκρυ τῆς μετάνοιας· βοηθᾷ ὅσο τίποτε ἄλλο στὴν εἰρήνῃ τῶν λογισμῶν, δημιουργώντας τὴ σκέψη ὅτι μόνο ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ἀπόλυτη εἰρήνη· αὐτὴ γεννᾷ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ· αὐτὴ μόνο καθαρίζει τὸ λογιστικὸ τῆς ψυχῆς, φανταζόμενη τὸν Θεὸ πὺ εἶναι ὁ αἴτιος καὶ τῆς κάθαρσης τῶν ἀγγέλων· διατηρεῖ καθαρὸ πρὸς τὸν Θεὸ τὸ ἐπιθυμητικὸ τῆς ψυχῆς· γιατί, καθὼς εἶναι προσηλωμένη στὸν Θεὸ καὶ συνομιλεῖ μὲ αὐτόν, πὺ εἶναι ἄπειρα καὶ ὑπερφυσικά ἀ-γαθὸς καὶ καλὸς ἀπὸ τὴ φύση του, προσκολλᾷ ὅλη τὴν ἐπιθυμία στὸν Θεό. Τὸν θυμὸ πάλι τόσο πολὺ τὸν καταπραΰνει, ὅσο περισσότερο πέφτει κανεὶς μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ τὸν ἱκετεύει καὶ τὸν παρακαλεῖ καὶ ταπεινώνει τὴν ψυχὴ του μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τῆς πτώσεως μπροστὰ στὸν Θεό. Γιατὶ κανένας πὺ ἱκετεύει καὶ παρακαλεῖ δὲν ἔχει ἀταπείνωτο ἢ γεμᾶτο θυμὸ τὸ φρόνημα. Γι’ αὐτό, γιὰ νὰ μιλῆσω μὲ συντομία, ὅλες τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς καὶ ὅλες τὶς ἐνέργειες, πρακτικὲς καὶ νοερές, τὶς καθαρίζει ἡ ἀγία προσευχὴ καὶ τὶς ἀνορθώνει, καὶ μάλιστα ὅταν συνοδεύεται καὶ ἀπὸ τὴ θεωρία τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν θεῖο ἔρωτα πὺ ἀκολουθεῖ αὐτὴν μέσα στὴ ζωὴ καὶ τὴν ἀσκησι τῆς ἡσυχίας πὺ συνοδεύεται ἀπὸ τὰ ὅσα λέχθησαν προηγουμένως. Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς καρδιᾶς σου πὺ ἀναβλύζει τὸ δάκρυ, ἐκεῖ νὰ εἶναι προσκολλημένος καὶ νὰ βλέπει ὁ λογισμὸς σου, κλίνοντας μέσα σου ἀνενόητος μὲ τὴν εἰσπνοὴ τοῦ ἀέρα μέσω τῆς μύτης κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς, καὶ ἄς παραμένει ἐκεῖ ὅσο εἶναι δυνατόν γιατί εἶναι πάρα πολὺ ὠφέλιμο καὶ αἴτιο τῶν συνεχῶν καὶ πολλῶν δακρῶν, πὺ ἐμποδίζει τὴν αἰχμαλωσία τοῦ νοῦ, προξενεῖ τὴ νοερὴ εἰρήνη, γίνεται ἀφορμὴ γιὰ προσευχὴ καὶ γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῆς καρδιακῆς προσευχῆς, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ χάρι τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας.

Πρέπει νὰ γνωρίζεις, σὺ πὺ εἶσαι θεωρὸς καὶ ἐπόπτης καὶ ἀπολαμβάνεις τὰ μυστικὰ θεάματα, ὅτι, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι δύο, ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἔτσι κατ’ ἀκολουθία εἶναι καὶ δύο τὰ πένθη, εἴτε θέλεις νὰ τὰ πεῖς ὡς πρὸς τὸ γένος εἴτε ὡς πρὸς τὸ εἶδος, καὶ ἄρα καὶ δύο τὰ εἶδη τῶν δακρῶν. Διαφέρουν πάρα πολὺ τὸν ἕνα ἀπὸ τὸ

πολλῶ τῷ μεταξύ, εἰ καὶ ἀμφότερα καλὰ καὶ θεόσδοτα καὶ τῆς
 θείας εὐμενείας καὶ τῆς κατ' αὐτὴν κληρονομίας πρόξενα· τὰ μὲν
 γὰρ ἔχει θεῖον φόβον τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν πενθικόν, τὰ δὲ θείαν
 ἀγάπην καὶ τὸν Θεόν· καὶ τὰ μὲν οὐ τοσοῦτον εὐφραίνει, τὰ δὲ καὶ
 5 εὐφραίνει πολλά καὶ ἐξαίσια. Τὰ πρῶτα μὲν ἀρχαρίων, τὰ δὲ ἀφι-
 κνουμένων εἰς τελειότητα διὰ τῆς χάριτος.

Πέντε ἐργασίαι ἡσυχίας εἰσὶ· προσευχή, ἥτοι μνήμη τοῦ Ἰη-
 σοῦ διηνεκῆς, εἰσαγομένη διὰ πνοῆς ἐν τῇ καρδίᾳ δίχα τῆς οἴασ-
 οῦν ἐννοίας, ἣτις δι' ἐγκρατείας περιεκτικῆς, γαστρος, λέγω, καὶ
 10 ὕπνου καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ἔνδον τοῦ κελλίου σὺν ταπεινώ-
 σει κατορθοῦται· ψαλμοδία μερικὴ, ἀνάγνωσις ὁμοίως ἐκ τῶν θεί-
 ων Εὐαγγελίων καὶ τῶν θείων Πατέρων καὶ τῶν περὶ προσευχῆς
 κεφαλαίων, μάλιστα τοῦ Νέου Θεολόγου καὶ Ἡσυχίου καὶ Νικη-
 φόρου, μελέτη κρίσεως Θεοῦ, ἢ μνήμης θανάτου καὶ τῶν ὁμοίων,
 15 καὶ μικρὸν ἐργόχειρον· καὶ πάλιν ἐπανακάμπτειν εἰς προσευχὴν,
 κἂν θίαν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἕως οὐ ἐθίση ὁ νοῦς τὸν ῥεμβασμὸν ἀπο-
 τίθεσθαι ἑαυτοῦ τῇ πρὸς Κύριον μνήμῃ καὶ τῇ εἰς τὸν τῆς καρδίας
 πόνον συνεχεῖ ἐπινεύσει. Αὕτη ἡ ἐργασία τῶν ἀρχαρίων μονα-
 χῶν τῶν θελόντων ἡσυχάσαι. Ὁ τοίνυν τοιοῦτος ὀφείλει μὴ συνε-
 20 χῶς ἐξέρχεσθαι τῆς κέλλης· ὁμιλίας τε καὶ θεωρίας ἀπέχεσθαι
 πάντων, εἰ μὴ διὰ πολλὴν ἀνάγκην, καὶ τότε μετὰ προσοχῆς καὶ
 ἀσφαλείας καὶ σπανίως ὅτι μὴ μόνον ἀρχαρίοις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς
 τοῖς προκόπτουσιν ἤδη, σκορπισμὸν τὰ τοιαῦτα προξενεῖ.

Ἡ σὺν προσοχῇ γινομένη αὕτη προσευχή, χωρὶς ἐννοίας
 25 δηλονότι τινός, διὰ μὲν τοῦ, «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ»,
 πρὸς αὐτὸν ἀύλως καὶ ἀλαλήτως παντάπασι μνημονευόμενον Κύ-
 ριον ὁ νοῦς ἀνατείνεται, διὰ δὲ τοῦ, «ἐλέησόν με», πρὸς ἑαυτόν, μὴ
 ἀνεχόμενος ἑαυτοῦ μὴ ὑπερεύχεσθαι. Πρὸς ἀγάπην δὲ προκόψας,
 διὰ πείρας ἐνικῶς πρὸς αὐτὸν τὸν Κύριον ἀνατείνεται, τοῦ δευτέ-
 30 ρου πληροφορίαν λαβάν. Διὸ οὐκ αἰεὶ τὴν εὐχὴν ὀλόκληρον οἱ
 Πατέρες παραδιδόντες φαίνονται, ἀλλ' ὁ μὲν ὀλόκληρον, ὡς ὁ
 Χρυσόστομος, ὁ δὲ τὸν «Κύριον Ἰησοῦν», ὡς ὁ Παῦλος, προστιθεῖς

ἄλλο, ἂν καὶ τὰ δύο εἶναι καλὰ καὶ δοσμένα ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ γίνονται πρόξενα τῆς θείας ἀγάπης καὶ τῆς ἕξαιτίας αὐτῆς θείας κληρονομίας· γιατί τὸ ἓνα εἶδος ἔχει ἀρχὴ τὸν θεῖο φόβο καὶ τὸν πενθικό, ἐνῶ τὸ ἄλλο τῆ θεία ἀγάπη καὶ τὸν Θεό· καὶ τὰ πρῶτα βέβαια δὲν εὐφραίνουν τόσο πολὺ, ἐνῶ τὰ δεύτερα προσφέρουν μὰ πάρα πολὺ ὑπέροχη εὐφροσύνη. Τὰ πρῶτα εἶναι τῶν ἀρχάριων, ἐνῶ τὰ δεύτερα ἐκείνων ποὺ φτάνουν στὴν τελειότητα μὲ τὴ χάρη.

Οἱ ἐργασίες τῆς ἡσυχίας εἶναι πέντε· Ἡ προσευχή, δηλαδή διαρκῆς μνήμη τοῦ Ἰησοῦ, ποὺ εἰσάγεται στὴν καρδιά μὲ τὴν εἰσπνοὴ χωρὶς ὁποιαδήποτε ἄλλη σκέψη, ἡ ὁποία κατορθώνεται μὲ γενικὴ ἐγκράτεια, ἐννοῶ μὲ ἐγκράτεια στὴν κοιλιά, στὸν ὕπνο καὶ τις ἄλλες αἰσθήσεις, μέσα στὸ κελλί καὶ μὲ ταπείνωση. Ἡ μερικὴ ψαλμωδία, ἡ ἀνάγνωσις κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἀπὸ τὰ θεῖα Εὐαγγέλια καὶ τὰ συγγράμματα τῶν ἱερῶν Πατέρων καὶ τὰ Κεφάλαια περὶ προσευχῆς, καὶ μάλιστα τοῦ Νέου Θεολόγου, τοῦ Ἡσυχίου καὶ τοῦ Νικηφόρου, μελέτη τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ ἢ τῆς μνήμης τοῦ θανάτου καὶ τῶν ὁμοίων, καὶ λίγο ἐργόχειρο· καὶ πάλι νὰ ἐπιστρέφει ὁ ἡσυχαστὴς στὴν προσευχή, ἔστω κι ἂν τὸ πρᾶγμα περιέχει καταπίεσις, μέχρι ποὺ νὰ συνηθίσει ὁ νοῦς νὰ ἀπομακρύνει τὸν ρεμβασμὸ ἀπὸ πάνω του μὲ τὴ μνήμη τοῦ Κυρίου καὶ τὴ διαρκῆ προσήλωσίν του στὸν πόνο τῆς καρδιάς. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐργασία τῶν ἀρχάριων μοναχῶν ποὺ θέλουν νὰ ἡσυχάσουν. Ἐνας τέτοιος μοναχὸς ὀφείλει νὰ μὴ βγαίνει διαρκῶς ἀπὸ τὸ κελλί του, νὰ ἀποφεύγει νὰ συνομιλεῖ καὶ νὰ βλέπει τὸν ὁποιοδήποτε, ἐκτὸς κι ἂν ὑπάρχει μεγάλη ἀνάγκη, καὶ τότε μὲ προσοχή καὶ ἀσφάλεια καὶ σπάνια· γιατί αὐτὰ προξενοῦν διασκορπισμὸ τοῦ νοῦ ὄχι μόνο στοὺς ἀρχάριους, ἀλλὰ καὶ σ' ὅσους ἔχουν ἤδη προκόψει στὴν ἀρετή.

Ἡ προσευχὴ αὐτὴ ποὺ γίνεται μὲ προσοχή, χωρὶς δηλαδή κάποια σκέψη, μὲ τό, «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ», ὁ νοῦς ὑψώνεται πρὸς τὸν μνημονευόμενον Κύριο μὲ τρόπο τελείως ἄυλο καὶ ἀνεκφραστο, ἐνῶ μὲ τό, «ἐλέησόν με», στρέφεται στὸν ἑαυτό του, μὴ ἀνεχόμενος νὰ μὴ προσεύχεται γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἀφοῦ μὲ τὴν πείρα προκόψει στὴν ἀγάπη, τότε ὑψώνεται πρὸς τὸν Κύριο μὲ τὸ πρῶτο ἀπὸ αὐτά, ἀφοῦ ἔλαβε τὴ διαβεβαίωσις γιὰ τὸ δεύτερο. Γι' αὐτὸ οἱ Πατέρες δὲν φαίνονται νὰ παραδίδουν πάντοτε ὁλόκληρη τὴν

ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, τούτέστιν, ὅταν ἐνέργειαν Πνεύματος ἁγίου ἡ καρδιά δέξηται, δι' ἧς καὶ προσεύχεται, ὅπερ ἐστὶ τῶν προκοψάντων, εἰ καὶ μὴ τελείως ἀκμὴν, ὅπερ ἐστὶν ὁ φωτισμός. Ὁ δὲ τῆς Κλίμακός φησιν “Ἰησοῦ ὀνόματι μάστιζε πολεμίους”, καὶ “Ἰησοῦ μνήμη κολληθείτω τῇ πνοῇ σου”, καὶ οὐδὲν ἕτερον προστίθουσιν. Ἐξεστι δὲ καὶ τοῖς ἀρχαρίοις ποτὲ μὲν ὅλοις τοῖς τῆς προσευχῆς ῥήμασι, ποτὲ δὲ ἐν μέρει ταύτης προσεύχεσθαι κατὰ νοῦν, ὡς εἴρηται· μὴ μέντοι συνεχῶς ἐναλλάττειν, ἵνα μὴ ἐκ τούτου μερισμὸν πάσχη. Ἐκ τοῦ προσμένειν τῇ εἰρημένη μεθόδῳ τῆς καθαρᾶς
 10 προσευχῆς, εἰ καὶ μὴ καθαρῶς ἄλλως δηλονότι διὰ τὰς ἐμποδῶν ταύτη γινομένης προσλήψεις καὶ τοὺς λογισμούς, ἔρχεται ὁ ἀγωνιζόμενος ἐν ἔξει τοῦ ἀδιάστως προσεύχεσθαι, τῷ προσμένειν ἐν τῇ καρδίᾳ τὸν νοῦν καὶ μὴ διαίως διὰ τῆς εἰσπνοῆς εἰσάγεσθαι καὶ αὐθις εὐθύς ἀποπηδᾶν, ἀλλ' αὐτὸν παρ' ἑαυτῷ προσμένειν
 15 ταύτη καὶ προσεύχεσθαι· καὶ τοῦτό ἐστι καὶ ὀνομάζεται “προσευχὴ καρδιακή”. Προηγεῖται δὲ ταύτης θέρημ τις ἐν τῇ καρδίᾳ, ἣτις ἀποσοβεῖ τὰ ἐμποδιζόντα τὴν προτέραν καθαρὰν τελείως ἐκτελεῖσθαι προσευχὴν καὶ οὕτως ὁ νοῦς προσμένων, ἀκωλύτως ἐν καρδίᾳ εὐχεται. Ἐν δὲ τῇ τοιαύτῃ θέρημ τε καὶ προσευχῇ, ἡ
 20 πρὸς τὸν μνημονευόμενον Κύριον Ἰησοῦν ἀγάπη ἐν καρδίᾳ τίκεται, ἐξ ἧς καὶ δάκρυον γλυκερόν, ὅτι πλεῖστον ἀπορρεῖ πόθου τοῦ μνημονευομένου Ἰησοῦ.

Ἴν' οὖν τις ἀξιωθεῖη τούτων καὶ τῶν μετὰ ταῦτα πάντων, ἃ νῦν λέγειν οὐ καιρός, σπεύδειν χρή, καθάπερ εἴρηται, τὸν Θεοῦ
 25 φόβον ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν, μετὰ τῆς μνήμης τοῦ Ἰησοῦ ἔνδον ἐν καρδίᾳ, καὶ οὐχ ἀπλῶς ἐκτός, ἵν' οὕτως ἐκκλίνῃ ῥαδίως οὐ τῶν ἔργων τῶν πονηρῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν καὶ εἰς προκοπὴν ἔλθῃ, τοῦ πληροφορίαν ἐντεῦθεν σχεῖν τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· Μόνον αὐτὸς μὴ ζητείτω τὴν ἐμφάνειαν

προσευχή, ἄλλὰ ἄλλος ὁλόκληρη, ὅπως ὁ Χρυσόστομος, ἄλλος προσθέτει τὸν «Κύριο Ἰησοῦ», ὅπως ὁ Παῦλος, στὸ «ἅγιο Πνεῦμα»², δηλαδή ὅταν ἡ καρδιὰ δεχθεῖ τὴν ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μὲ τὴν ὁποία καὶ προσεύχεται, πράγμα πὺ εἶναι γνώρισμα ἐκείνων πὺ ἔχουν προκόψει, ἂν καὶ δὲν ἔφτασαν ἀκόμα στὴν τελειότητα, τῆς ὁποίας γνώρισμα εἶναι ὁ φωτισμός. Ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος λέγει: “Μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ μᾶστιζε τοὺς ἐχθρούς”, καὶ “ἡ μνήμη τοῦ Ἰησοῦ ἂς κολληθεῖ στὴν ἀναπνοή σου”, καὶ δὲν προσθέτει τίποτε ἄλλο. Μποροῦν βέβαια καὶ οἱ ἀρχάριοι ἄλλοτε νὰ προσεύχονται μὲ τὸ νοῦ τους μὲ ὅλα τὰ λόγια τῆς προσευχῆς, καὶ ἄλλοτε μὲ τὸ ἓνα μέρος αὐτῆς, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, ἀλλὰ νὰ μὴ κάνουν συνέχεια ἀλλαγῆ, γιὰ νὰ μὴ διασπασθεῖ ὁ νοῦς τους. Μὲ τὴν ἐπιμονὴ στὴ μέθοδο τῆς καθαρῆς προσευχῆς πὺ εἶπαμε, ἂν καὶ δὲν γίνεται τελείως καθαρῆ, ἐπειδὴ ἐμποδίζεται ἀπὸ τὶς διάφορες ἐμπαθεῖς φαντασίες καὶ τοὺς λογισμούς, φτάνει ὁ ἀγωνιζόμενος στὴ συνήθεια νὰ προσεύχεται ἀδίαστα, μὲ τὸ νὰ παραμένει ὁ νοῦς μέσα στὴν καρδιὰ καὶ νὰ μὴ εἰσάγεται βίαια μὲ τὴν εἰσπνοὴ καὶ ἀμέσως πάλι νὰ βγαίνει ἔξω, ἀλλὰ νὰ παραμένει μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ μέσα του καὶ νὰ προσεύχεται, καὶ αὐτὸ εἶναι καὶ ὀνομάζεται “προσευχὴ καρδιακῆ”. Τῆς καρδιακῆς προσευχῆς προσηγεῖται κάποια θέρη μέσα στὴν καρδιὰ, ἡ ὁποία ἀπομακρύνει τὰ ἐμπόδια πὺ δὲν ἐπέτρεπαν προσηγουμένως ἡ προσευχὴ νὰ γίνεται τελείως καθαρῆ, καὶ ἔτσι ὁ νοῦς προσεύχεται παραμένοντας ἀνεμπόδιστος μέσα στὴν καρδιὰ. Μὲ αὐτὴ τὴν θέρη καὶ τὴν προσευχὴ γεννιέται μέσα στὴν καρδιὰ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν μνημονευόμενο Κύριο Ἰησοῦ, καὶ ἀπὸ αὐτὴν τρέχουν μὲ ἀφθονία δάκρυα γλυκὰ ἐξαιτίας τοῦ πόθου τοῦ μνημονευομένου Ἰησοῦ.

Γιὰ νὰ ἀξιωθεῖ λοιπὸν κάποιος τὰ δάκρυα αὐτὰ καὶ ὅλα τὰ στὴ συνέχεια, γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι τώρα ὥρα νὰ μιλήσω, πρέπει νὰ φροντίζει, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, νὰ ἔχει μπροστὰ στὰ μάτια του τὸν φόβο Θεοῦ, μαζὶ μὲ τὴ μνήμη τοῦ Ἰησοῦ μέσα στὴν καρδιὰ, καὶ ὄχι ἀπλῶς ἔξω, ὥστε ἔτσι ὄχι μόνο νὰ ἀπομακρυνθεῖ εὐκόλα ἀπὸ τὰ πονηρὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς, καὶ νὰ προκόψει, καὶ νὰ λάβει ἀπὸ ἐδῶ διαβεβαίωση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτόν.

2. Α' Κορ. 12, 3.

αὐτοῦ, ἵνα μὴ δέξηται τὸν σκότος ὄντα καὶ φῶς εἶναι ὑποκρινόμε-
 νον Ὅταν γὰρ ὁ νοῦς αὐτοῦ μὴ ζητοῦντος, φῶς ὄρα, μὴ παραδε-
 χέσθω, μήτε μὴν καταργεῖτω τοῦτο, ἀλλ' ἐρωτάτω τὸν ἔχοντα δύ-
 5 ναμιν διδάξαι καὶ τὸ ἀληθὲς μανθανέτω. Καὶ εἰ μὲν εὗρη τὸν διδά-
 ξοντα οὐ καθὼς μόνον ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς ἔγνω, ἀλλὰ καὶ αὐ-
 τὸς ἐκεῖνος μακαρίως ἔπαθε τὸν φωτισμόν, τῷ Θεῷ χάρις· εἰ δ' οὐ,
 κρεῖσσον τὸ μὴ παραδέξασθαι, ἀλλ' ἐν ταπεινώσει πρὸς τὸν Θεὸν
 καταφυγεῖν, ἀνάξιον ἑαυτὸν ἀποκαλῶν τῆς τοιαύτης θεωρίας,
 καθὼς καὶ τοῦτο παρὰ τῶν Πατέρων ἐδιδάχθημεν ἔργῳ. Εἰ γὰρ
 10 καὶ ἐν ἄλλοις αὐτῶν συγγράμμασι τὰ σημεῖα τοῦ ἀπλανοῦς καὶ
 τοῦ τῆς πλάνης φωτισμοῦ φασιν, ἀλλ' ὥσπερ τὰ προειρημένα πάν-
 τα διὰ ζώσης φωνῆς ἤκουσας, οὕτω δὴ καὶ περὶ τούτου κατὰ και-
 ρὸν ἀκοῦσαι· νῦν γὰρ οὐ καιρὸς. Τοῦτο δὲ νῦν μᾶλλον μετὰ τῶν
 ἄλλων καὶ πρὸ τῶν ἄλλων δεῖ μαθεῖν· ὅτι, ὥσπερ ὁ τοξεύειν μαθεῖν
 15 θέλων, οὐκ ἄνευ σημείου τὸ τόξον τείνει, οὕτως ὁ ἠσυχάσαι μαθεῖν
 ἐθέλων, τὸ αἰεὶ προῶς εἶναι τὴν καρδίαν ὡς σημεῖον ἔχέτω, μηδέπο-
 τε ἐν μηδενὶ ταράττων ἢ ταραπτόμενος, εἰ μήπου περὶ εὐσεβείας ὁ
 λόγος. Τοῦτο δὲ εὐκόλως ἂν κατορθωθείη, πάντων ἐκκλίνων ἅμα
 καὶ τὰ πλεῖστα σιωπῶν. Εἰ δέ τι καὶ συμβαίῃ ποτέ, μετανοεῖν εὐθύς
 20 καὶ ἑαυτοῦ καταμέμφεσθαι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς προσέχειν, ἢ, ἠσυχῶς
 τε καὶ μετὰ καθαροῦ συνειδότος τὸν Ἰησοῦν ἀρχὴν βαλὼν ἐπικα-
 λεῖσθαι, ὡς ἔφημεν, τὴν αὐτοῦ θείαν χάριν, ὁδῶ προβαίνων ἀνα-
 παυομένην ἔξῃ τῆ ψυχῆ· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἀναπαύου-
 σαν τὴν ψυχὴν τελέως ἐκ τῶν πρώην ὀχλούντων αὐτῇ δαιμόνων
 25 καὶ παθῶν καὶ ἀρρήτῳ εὐφροσύνῃ εὐφραίνουσαν αὐτήν. Εἰ γὰρ
 καὶ ἐνοχλοῦσιν αὐθις, ἀλλ' οὐκ ἐνεργοῦσιν, ὅτι μὴ πρόσκειται
 αὐτοῖς μηδὲ ποθεῖ τὴν ἐκ τούτων ἡδονήν. Ὅλος γὰρ ὁ πόθος τοῦ
 τοιούτου πρὸς τὸν Κύριον, τὸν δόντα αὐτοῦ τὴν χάριν, ἀνατέταται.
 Πολεμεῖται δὲ λοιπὸν παραχωρήσει, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλείπει. Διατί;

Μόνον αὐτὸς νὰ μὴ ζητεῖ τὴ φανέρωση αὐτοῦ, γιὰ νὰ μὴ δεχθεῖ ἐκεῖνον ποὺ εἶναι σκότος καὶ ὑποκρίνεται ὅτι εἶναι φῶς. Γιατί, ὅταν ὁ νοῦς του βλέπει φῶς χωρὶς νὰ τὸ ζητεῖ, νὰ μὴ τὸ παραδέχεται, οὔτε βέβαια καὶ νὰ τὸ ἀπορρίπτει, ἀλλὰ νὰ ἐρωτᾷ ἐκεῖνον ποὺ ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ τοῦ δώσει ἐξηγήσεις, καὶ ἃς μαθαίνει τὴν ἀλήθεια. Καὶ ἂν βρεῖ ἐκεῖνον ποὺ θὰ τὸν διδάξει ὄχι μόνο ἀπὸ ὅσα ἔμαθε ἀπὸ τὴ θεία Γραφή, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ἐκεῖνος δέχθηκε μὲ τρόπο μακάριο τὸν φωτισμό, ἃς εὐχαριστεῖ τὸν Θεό, ἂν ὅμως ὄχι, εἶναι προτιμότερο νὰ μὴ τὸ παραδεχθεῖ, ἀλλὰ νὰ καταφεύγει μὲ ταπεινωση πρὸς τὸν Θεό, ἀποκαλώντας ἀνάξιο τὸν ἑαυτὸ του μιᾶς τέτοιας θεωρίας, ὅπως διδαχθήκαμε καὶ αὐτὸ ἀπὸ τοὺς Πατέρες ἔμπροκτα. Γιατί, ἂν καὶ σὲ ἄλλα συγγράμματα τοὺς μιλοῦν γιὰ τὰ γνωρίσματα τοῦ ἀληθινοῦ φωτισμοῦ καὶ τοῦ τῆς πλάνης, ἀλλ' ὅπως ὅλα τὰ προηγούμενα τὰ ἄκουσες προφορικά, ἔτσι λοιπὸν καὶ γι' αὐτὰ θὰ ἀκούσεις ὅταν θὰ εἶναι καιρὸς τους· γιὰτί τώρα δὲν εἶναι καιρὸς. Τώρα ὅμως πρέπει μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ ἄλλα νὰ μάθεις αὐτό· ὅτι, ὅπως ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ μάθει νὰ τοξεύει, δὲν τεντώνει τὸ τόξο χωρὶς νὰ ἔχει σημάδι μπροστὰ του, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ μάθει νὰ ἡσυχάσει, ἃς ἔχει ὡς σημάδι τὸ νὰ εἶναι πάντοτε πρῶτος στὴν καρδιά, χωρὶς ποτὲ καὶ μὲ τίποτε νὰ μὴ ταράζει ἄλλους ἢ νὰ ταράζεται, ἐκτὸς μόνο ὅταν ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὴν εὐσέβεια. Καὶ αὐτὸ θὰ μπορέσεις νὰ τὸ κατορθώσεις εὐκόλα, ἂν τὰ ἀποφεύγεις ὅλα καὶ συγχρόνως τὸν περισσότερο καιρὸ σιωπᾶς. " Ἄν ὅμως σοῦ συμβεῖ ποτὲ κάποια ταραχὴ, νὰ μετανοεῖς ἀμέσως καὶ νὰ κατηγορεῖς τὸν ἑαυτὸ σου, καὶ στὸ ἔξῃς νὰ προσέχεις, ὥστε, ἀφοῦ βάλεις ἀρχὴ νὰ ἐπικαλεῖσαι τὸν Ἰησοῦ μὲ ἀταραξία καὶ μὲ καθαρὴ συνείδηση, ὅπως εἶπαμε, προχωρώντας ἔτσι θὰ ἀποκτήσεις τὴ θεία χάρη του ἀναπαυόμενη μέσα στὴν ψυχὴ σου, καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ θὰ ἀναπαύει αὐτὴ τὴν ψυχὴ τελείως ἀπὸ τὶς προηγούμενες ἐνοχλήσεις τῶν δαιμόνων καὶ τῶν παθῶν καὶ θὰ τὴν εὐφραίνει μὲ ἀνέκφραστη εὐφροσύνη. Γιατί, ἂν καὶ ἐνοχλοῦν πάλι, ἀλλὰ δὲν ἐνεργοῦν, ἐπειδὴ αὐτὴ δὲν κλίνει πρὸς αὐτὰ οὔτε ποθεῖ τὴν ἡδονὴ ἀπὸ αὐτά. Γιατί ὅλος ὁ πόθος τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ εἶναι συγκεντρωμένος στὸν Κύριο, ποὺ τοῦ ἔδωσε τὴ χάρη. Πολεμεῖται λοιπὸν κατὰ παραχώρηση, καὶ ὄχι ἐπειδὴ ἐγκαταλείφθηκε. Γιατί;

ἵνα μὴ ὑψωθῇ ὁ νοῦς αὐτοῦ, δι' ὅπερ εὗρεν ἀγαθόν, ἀλλὰ
 πολεμούμενος προσλαμβάνει ταπεινώσιν αἰεί, δι' ἧς μό-
 νης οὐ μόνον νικᾷ τοὺς ὑπερηφάνους πολεμοῦντας,
 ἀλλὰ καὶ δωρεῶν αἰεί μειζόνων ἀξιοῦται, ὧν ἀξι-
 ωθείμεν καὶ ἡμεῖς οὕτω παρὰ Χριστοῦ, τοῦ
 5 ταπεινώσαντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ὑμῶν' καὶ τοῖς
 τοιούτοις ταπεινοῖς τὴν χάριν αὐτοῦ
 παρέχοντος πλουσίως, νῦν καὶ αἰεί
 καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

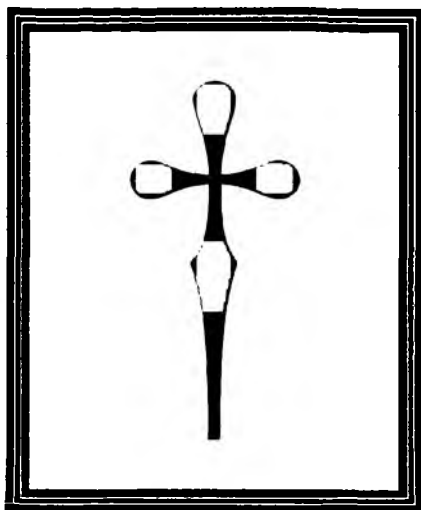
10

Ἀμήν.

Γιὰ νὰ μὴ ὑπερηφανευθεῖ ὁ νοῦς του γιὰ τὸ ἀγαθὸ ποὺ βρῆκε, ἀλλὰ πολεμούμενος νὰ ἀποκτᾷ διαρκῶς ταπείνωση, μὲ τὴν ὁποία μόνο ὄχι μόνο νικᾷ τοὺς ὑπερήφανους ἐχθρούς, ἀλλὰ καὶ ἀξιῶνεται νὰ λάβει ὅλο καὶ μεγαλύτερες δωρεές, τίς ὁποῖες εὐχομαί νὰ ἀξιωθοῦμε καὶ ἡμεῖς νὰ λάβομε ἀπὸ τὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος ταπείνωσε τὸν ἑαυτὸ του γιὰ χάρη μας³, καὶ δίνει πλούσια τὴ χάρη του στοὺς παρόμοιους ταπεινοὺς⁴, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων.

Ἀμήν.

3. Πρὸς Φίλιπ. 2, 8.

4. Πρὸς Ἰακ. 4, 6.

ΕΚΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΟΧΗΣ*

Πᾶσα ἡ σπουδὴ τοῦ ἀσκητοῦ ἔστω, ὅπως μὴ τὸ ὑψηλὸν τῆς ψυχῆς διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἡδονῶν ταπεινωθῆ. Πῶς γὰρ ἂν ἔτι δύνηται πρὸς τὸ συγγενὲς νοσητὸν φῶς, ἐλευθέρῳ ἀναβλέψαι τῷ ὄμματι, ἢ προσηλωθεῖσα κάτω ψυχὴ τῇ ἡδονῇ τῆς σαρκός; Διὸ χρὴ πρό γε πάντων, τὴν ἐγκράτειαν ἀσκεῖν, ἀσφαλῆ φρουρὰν τῆς σωφροσύνης τυγχάνουσαν, καὶ τὸν ἡγεμόνα νοῦν μὴ συγχωρεῖν μελετᾶν ἐν λογισμοῖς ἀκαθάρτοις. Ἀναγκαία οὖν ἡ ἐπιμέλεια τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, ὡς ἀμετεώριστον εἶναι τὸν νοῦν, καὶ ὥσπερ προσηλοῦσθαι τῷ σκοπῷ τῆς τοῦ
10 Θεοῦ δόξης, ἵνα φύγωμεν τὸ κρῖμα τοῦ Κυρίου εἰπόντος «οὐαὶ ὑμῖν ὅτι ὅμοιοί ἐστε τάφοις κεκονιαμένοι, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας οὕτω καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας»¹. Διὰ
15 τοῦτο ἀγῶνος χρεῖα μεγάλου καὶ τούτου νομίμου, κατὰ τε καρδίαν καὶ λόγον καὶ πράξιν, ἵνα μὴ εἰς κενὸν δεξώμεθα τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὥσπερ ὁ κηρὸς τῇ γλυφῇ μορφωθείς, οὕτω καὶ ἡμεῖς τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μορφωθῶμεν τὸν ἔσω ἄνθρωπον, πληροῦντες τὸ ὑπὸ Παύλου εἰρημένον
20 πρακτικῶς φησὶ γάρ· «ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν»². Πα-

* Ἔργο καὶ αὐτὸ κατὰ πάσα πιθανότητα τοῦ Καλλίστου Ἀγγελικουδῆ.

ΕΚΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΟΧΗΣ

Ολη ἡ φροντίδα τοῦ ἀσκητῆ νὰ εἶναι, πῶς ἡ ψυχὴ νὰ μὴ πέσει ἀπὸ τὸ ὕψος στὸ ὁποῖο βρίσκεται μὲ τὴν ἐπανόσταση τῶν ἡδονῶν. Γιατί, πῶς θὰ μπορούσε πιά νὰ βλέπει μὲ ἐλεύθερο βλέμμα πρὸς τὸ συγγενικὸ της νοητὸ φῶς ἡ ψυχὴ ποὺ προσηλώθηκε κάτω στὴν ἡδονὴ τῆς σάρκας; Γι' αὐτὸ πρέπει πρὶν ἀπὸ ὅλα νὰ ἀσκοῦμε τὴν ἐγκράτεια, ποὺ ἀποτελεῖ ἀσφαλῆ φύλακα τῆς σωφροσύνης, καὶ δὲν ἀφήνει τὸν ἡγεμόνα νοῦ νὰ καταγίνεται μὲ λογισμοὺς ἀκάθαρτους. Εἶναι ἀναγκαῖα λοιπὸν ἡ ἐπιμέλεια τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ὁ νοῦς νὰ παραμένει ἀταλάντευτος καὶ κατὰ κάποιον τρόπο νὰ προσηλώνεται στὸ σκοπὸ τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ ἀποφύγομε τὴν καταδίκη τοῦ Κυρίου ποὺ λέγει: «ἀλλοίμονό σας, γιατί εἴσαστε ὅμοιοι μὲ τὰφους ἀσβεστωμένους, οἱ ὁποῖοι ἐξωτερικὰ βέβαια φαίνονται ὡραῖοι, ἐσωτερικὰ ὅμως εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ ὄστᾶ νεκρῶν καὶ κάθε ἀκαθαροσύνη». Ἔτσι καὶ ἐσεῖς ἐξωτερικὰ βέβαια φαίνεστε στοὺς ἀνθρώπους δίκαιοι, ἐσωτερικὰ ὅμως εἴσαστε γεμᾶτοι ἀπὸ ὑποκρισία καὶ ἀνομία»¹. Γι' αὐτὸ χρειάζεται μεγάλος ἀγώνας, καὶ νὰ εἶναι αὐτὸς σύμφωνος μὲ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, καὶ στὴν καρδιὰ καὶ τὸν λόγο καὶ τὴν πράξη, γιὰ νὰ μὴ δεχθοῦμε ἀσκοπα τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ², ἀλλ' ὅπως ἀκριδῶς τὸ κερὶ παίρνει μορφὴ μὲ τὸ πλάσιμο, ἔτσι καὶ ἐμεῖς νὰ διαπλάσομε τὸν ἐσωτερικό μας ἀνθρωπο μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, κάμνοντας πράξη ἐκεῖνο ποὺ ἔχει λεχθεῖ ἀπὸ τὸν Παῦλο· γιατί λέγει: «νὰ ξεντυθοῦμε τὸν παλαιὸ ἀνθρωπο μαζί μὲ τὶς πράξεις του, καὶ νὰ ντυθοῦμε τὸν νέο, ποὺ ἀνακαινίζεται σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ δη-

1. Ματθ. 23, 27-28.

2. Πρβλ. Β' Κορ. 6, 1.

λαιὸν δὲ ἄνθρωπον ὀνομάζει πάντα ὁμοῦ τὰ κατὰ μέρος ἁμαρτήματα καὶ μολύσματα. Συμμορφούμενοι τὸν ἔσω ἄνθρωπον, φησίν, ἐν καινότητι ζωῆς⁴ μέχρι θανάτου, ἵνα ἄξιοι γενώμεθα μετὰ ἀληθείας εἰπεῖν· «ζῶ δὲ ἐγὼ οὐκ ἔτι· ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός»⁵.

5 Πολλῆς οὖν ἐπιμελείας καὶ φροντίδος ἐπαγρύπνου χρεία, μήπως παρὰ τι τῶν εἰρημένων τὴν ἐντολὴν ἐργασάμενοι, μὴ μόνον τοῦ τοιοῦτου καὶ τοσοῦτου μισθοῦ ἐκπέσωμεν, ἀλλὰ καὶ ταῖς οὕτω φοβεραῖς ἀπειλαῖς ὑποπέσωμεν. Ὄταν δὲ ὁ διάβολος ἐπιβουλεύειν ἐπιχειρῆ καὶ μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος, ὥσπερ τινὰ
10 βέλη πεπτρωμένα, τοὺς παρ' ἑαυτοῦ λογισμοὺς ἐνήσιν ἡσυχάζουσα καὶ ἡρεμούσα τῇ ψυχῇ, καὶ ταύτην αἰφνιδίως ἐμπιπρᾷ καὶ χρονίας καὶ δυσεκλύτους τὰς μνήμας τῶν ἅπαξ ἐμβληθέντων ἐργάζεται, τηνικαῦτα νήπει καὶ προσεχεῖρα συντονωτέρα τὰς τοιαύτας ἐπιβουλάς ὑπεξίστασθαι δεῖ, καθάπερ ἀθλητοῦ τινος ἀκριδестаτή φυλακῇ καὶ τάχει σώματος, τὰς βουλάς τῶν ἀντιπάλων ἐκ-
15 τρεπομένου· καὶ τὸ πᾶν τῇ προσευχῇ καὶ ἐπικλήσει τῆς ἄνωθεν συμμαχίας διδόναι, τὴν τοῦ πολέμου καθαίρεσιν καὶ τὴν τῶν τοξευμάτων ἀποτροπὴν. Τοῦτο γὰρ ἡμᾶς ὁ Παῦλος ἐδίδαξε λέγων «ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως»⁶, καὶ τὰ ἐξῆς.

20 Ὄταν οὖν ἡ ψυχὴ τὸ πυκνὸν καὶ σύντονον τῆς διανοίας ὑποχαλάσασα, μνήμας τὰς παρατυχοῦσας καὶ τῶν τυχόντων ἀναφέρῃ πραγμάτων, τηνικαῦτα ὁ λογισμὸς ἀπαιδευτῶς καὶ ἀνεπιστημόνως πρὸς τὰ μνημονευθέντα τῶν πραγμάτων φερόμενος, τούτοις ἐπιπλέον ἐνασχολούμενος, πλάνους ἐκ πλάνων μεταμείδει μα-
25 κρούς καὶ εἰς αἰσχροτήτας πολλάκις καὶ ἀτοπίας ἐννοιῶν καταστρέφει τὸ τελευταῖον. Ἀλλὰ τὴν μὲν τοιαύτην ὀλιγωρίαν τῆς ψυχῆς καὶ διάστασιν, πυκνοτέρα καὶ ἐπιστρεφεστέρα τῇ τῆς διανοίας ἐπιτάσει διορθοῦσθαι δεῖ καὶ ἐπανάγειν καὶ τῇ πρὸς τὸ παρὸν αἰεὶ περὶ τὰ καλὰ διασκέπει προσασχολεῖν. Ὁ γὰρ ἀκριδῆς
30 φιλόσοφος φροντιστήριον ἔχων τὸ σῶμα καὶ καταγώγιον τῆς ψυχῆς ἀσφαλές, κἂν ἐπ' ἀγορᾶς τύχη, κἂν ἐν πανηγύρει, κἂν ἐν ὄρει, κἂν ἐν ἀγρῷ, κἂν μετὰ πλῆθους πολλοῦ, ἐν τῷ φυσικῷ.

3. Κολ. 3, 9-10.

4. Ρωμ. 6, 1.

μουργοῦ του, ὥστε νὰ φτάσει στὴν ἐπίγνωση αὐτοῦ»³. Παλαιὸν ἄνθρωπο ὀνομάζει ὅλα μαζὶ τὰ ἐπιμέρους ἁμαρτήματα καὶ μολύσματα. Ἐναμορφώνοντας τὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο, λέγει, σύμφωνα μὲ τὴν καινούργια ζωὴ⁴ μέχρι θανάτου, γιὰ νὰ ἀξιωθοῦμε μαζὶ μὲ τὴν ἀλήθεια νὰ ποῦμε· «δὲν ζῶ πιά ἐγώ, ἀλλὰ ζεῖ μέσα μου ὁ Χριστός»⁵.

Χρειάζεται λοιπὸν πολλὴ ἐπιμέλεια καὶ φροντίδα ἐπάγρουπνη, μήπως, ἐκτελώντας τὶς ἐντολὲς ἀντίθετα μὲ κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἶπαμε, χάσομε ὄχι μόνο ἓναν τέτοιο καὶ τόσο μεγάλο μισθό, ἀλλὰ καὶ φτάσομε νὰ ἐφαρμόζονται ἐπάνω μας οἱ τόσο φοβερὲς ἀπειλές. Ὅταν ὁ διάβολος ἐπιχειρεῖ νὰ μᾶς ἐπιβουλεύεται καὶ μάλιστα μὲ μεγάλη σφοδρότητα, ρίχνει μέσα στὴν ψυχὴ ποὺ ἠσυχάζει καὶ ἠρεμεῖ σὰν κάποια βέλη πυρωμένα τοὺς δικούς του λογισμούς, καὶ πυρπολώντας τὴν ξαφνικά, κάμνει χρόνιες καὶ δύσκολὰ ἄξιαιφόμενες τὶς μνημεις ποὺ μὰ φορὰ ἔβαλε μέσα σ' αὐτήν, τότε πρέπει τὶς ἐπιβουλὲς αὐτὲς νὰ τὶς ἀπομακρύνουμε μὲ νήψη καὶ προσοχὴ μεγαλύτερη, ἔτσι ὅπως κάποιος ἀθλητὴς ἀνατρέπει τὶς ἐπιβουλὲς τῶν ἀντιπάλων του μὲ ἀκριδέστατη προφύλαξη καὶ ταχύτητα τοῦ σώματος, καὶ τὸ πᾶν νὰ τὸ ἀναθέτομε στὴν προσευχὴ καὶ τὴν ἐπίκληση τῆς οὐράνιας συμμαχίας γιὰ τὴν ἀπόκρουση τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἐκτροπὴ τῶν τοξευμάτων. Καὶ αὐτὸ βέβαια μᾶς τὸ δίδαξε ὁ Παῦλος λέγοντας· «καὶ πάνω ἀπὸ ὅλα κρατώντας τὴν ἀσπίδα τῆς πίστεως»⁶, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὅταν λοιπὸν ἡ ψυχὴ χαλαρώσει κάπως τὴν πυκνὴ καὶ ἔντονη ἐπαγρύπνηση τῆς διάνοιας, καὶ ἀφήνει νὰ εἰσχωροῦν μέσα τῆς τυχαῖες μνημεις τυχαίων πραγμάτων, τότε ὁ λογισμὸς φερόμενος χωρὶς γυμνασία καὶ χωρὶς γνώση πρὸς τὰ πράγματα ποὺ ἀναφέρθηκαν, καὶ ἀσχολούμενος περισσότερο χρόνο μὲ αὐτὰ, ἀντικαθιστᾷ τὴν μίαν μακρὰ περιπλάνηση μὲ ἄλλη καὶ πολλὰς φορὲς καταλήγει σὲ αἰσχροτήτες καὶ ἀτοπίες καταστροφικῶν σκέψεων. Ἀλλὰ τὴν ὀλιγωρία αὐτῆ τῆς ψυχῆς καὶ τὴν διάσταση πρέπει νὰ τὴ διορθώνει καὶ νὰ τὴν ἐπαναφέρει μὲ πυκνότερη καὶ προσεκτικότερη ἐπαγρύπνηση τῆς διάνοιας καὶ μὲ τὴν ἀπασχόληση διαρκῶς γύρω ἀπὸ τὰ καλά. Γιατὶ ὁ προσεκτικὸς φιλόσοφος ἔχοντας τὸ σῶμα φροντιστήριον καὶ ἀσφαλὲς κατάλυμα τῆς ψυχῆς, εἴτε τυχαίνει νὰ βρῖσκεται στὴν ἀγορὰ, εἴτε σὲ πανηγύρι, εἴτε σὲ βουνό, εἴτε σὲ ἀγρό, εἴτε ἀνάμεσα σὲ μεγάλο

5. Γαλ. 2, 20.

6. Ἐφ. 6, 16.

Μοναστηρίῳ καθίδρυσται, ἔνδον συνάγων τὸν νοῦν καὶ φιλοσοφῶν τὰ αὐτῷ πρέποντα. Δυνατὸν γὰρ καὶ οἴκοι καθήμενον τὸν ῥάθυμον, ἔξω περιπλανᾶσθαι τοῖς λογισμοῖς, καὶ τὸν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ὄντα νήφοντα δέ, ὡς ἐπ' ἐρημίας εἶναι, πρὸς ἑαυτὸν τε καὶ 5 πρὸς τὸν Θεὸν μόνον ἐπιστρεφόμενον καὶ οὐ δεχόμενον ταῖς αἰσθήσεσι τοὺς ἐκ τῶν αἰσθητῶν τῇ ψυχῇ θορύβους προσπίπτοντας. Δεῖ οὖν τὸν προσιόντα τῷ σώματι καὶ τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ εἰς ἀνάμνησιν αὐτοῦ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος καὶ ἐγερθέντος⁸, μὴ μόνον καθαρεύειν ἀπὸ παντός μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος⁹, ἵνα μὴ εἰς κρίμα φάγη καὶ πῖη¹⁰, ἀλλὰ καὶ ἐναργῶς δεικνύειν 10 τὴν γνώμην τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος καὶ ἐγερθέντος, τῷ μὴ μόνον καθαρεύειν ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, ἀλλὰ νεκροῦσθαι μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ τῷ κόσμῳ καὶ ἑαυτῷ, ζῆν δὲ τῷ Θεῷ¹. Τῶν πονηρῶν λογισμῶν, οἳ μὲν οὐδόλως ἡμῶν ἐπιδαίνουσι τῆς ψυχῆς, ἂν πολλῇ 15 περιφράξωμεν ἑαυτοὺς ἀσφαλείᾳ, οἳ δὲ τίκονται μὲν ἔνδον ῥαθυμησάντων ἡμῶν καὶ βλαστάνουσιν, ἂν δὲ προληφθῶσιν ἀποπνίγονται ταχέως καὶ καταχώννυνται· ἄλλοι καὶ τίκονται καὶ αὐξάνονται καὶ πρὸς τὰς πονηρὰς ἐμβαίνουσι πράξεις καὶ πᾶσαν ἡμῶν ὑγείαν τῆς ψυχῆς διαφθείρουσιν, ὅταν ἐν πολλῇ γενώμεθα ῥαθυμῖα. Τὸ μὲν οὖν μακάριον, τὸ μηδόλως δέξασθαι πονηρὸν λογισμὸν ἔστι, τὸ δὲ μετ' ἐκεῖνο, ἐπεισελθόντας τοὺς λογισμοὺς, ταχέως ἀπάσασθαι καὶ μὴ συγχωρῆσαι ἐνδιατρίψαι πλέον, ὥστε μὴ πονηρὰν ἡμῖν ἐργάσασθαι τὴν νομὴν· εἰ δὲ καὶ μέχρι τούτου ῥαθυμήσωμεν, ἔστι, διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, καὶ τῆς ῥαθυμίας ταύτης παραμυθία καὶ πολλὰ παρὰ τῆς ἀγαθότητος ἐκείνης τῆς ἀφάτου τοῖς τοιούτοις τραύμασι κατεσκευάσθη τὰ φάρμακα.

Παρακαλῶ σε οὖν, ἐν ὅσῳ εἶ ἐν τῷ σώματι, μὴ ἀπολύσης σου τὴν καρδίαν. Ὡσπερ γὰρ ὁ γεωργὸς οὐ δύναται πεποιθέναί ἐπὶ 30 τινὶ αὐτοῦ καρπῷ, ἀνερχομένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· οὐ γὰρ οἶδε τί αὐτῷ ἀποδαίνει πρὶν ἐγκλεισθῆναι ἐν τοῖς θησαυροῖς αὐτοῦ· οὐ-

7. Λουκᾶ 22, 19.

8. Πρὸβλ. Β' Κορ. 5, 15.

9. Πρὸβλ. Α' Κορ. 11, 29.

πλήθος ἀνθρώπων, μένει ἐγκατεστημένος στὸ φυσικὸ μοναστήρι του, συγκεντρώνοντας μέσα του τὸν νοῦ καὶ φιλοσοφώντας αὐτὰ ποὺ τοῦ πρέπουν. Γιατὶ εἶναι δυνατὸν ὁ ράθυμος νὰ κάθεται στὸ σπίτι, καὶ νὰ περιπλανᾶται μὲ τοὺς λογισμοὺς ἔξω, καὶ ἓνας ἄλλος ποὺ εἶναι προσεκτικὸς νὰ βρῆσκει στὴν ἀγορᾶ, καὶ νὰ εἶναι σὰν νὰ βρῆσκει στὴν ἐρημίᾳ, ὄντας στραμμένος πρὸς τὸν ἑαυτό του καὶ πρὸς τὸν Θεὸ μόνον, καὶ μὴ δεχόμενος μὲ τίς αἰσθήσεις τοὺς θορύβους ποὺ προσπίπτουν στὴν ψυχὴ ἀπὸ τὰ αἰσθητά. Πρέπει λοιπὸν ἐκεῖνος ποὺ προσέρχεται νὰ λάβει τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἀνάμνηση ἐκείνου⁷ ποὺ πέθανε γιὰ χάρη μας καὶ ἀναστήθηκε⁸, ὄχι μόνον νὰ εἶναι καθαρὸς ἀπὸ κάθε σαρκικὸ καὶ πνευματικὸ μολυσμὸ⁹, γιὰ νὰ μὴ φάγει καὶ πιεῖ πρὸς καταδίκη του¹⁰, ἀλλὰ καὶ νὰ δείχνει ἔμπρακτα ὅτι ἔχει τὴν ἴδια προαίρεση μὲ ἐκεῖνον ποὺ πέθανε γιὰ χάρη μας καὶ ἀναστήθηκε, μὲ τὸ νὰ μὴ μένει μόνον καθαρὸς ἀπὸ κάθε ἁμαρτία, ἀλλὰ καὶ νὰ νεκρώνεται γιὰ τὴν ἁμαρτία καὶ τὸν κόσμον καὶ τὸν ἑαυτό του, καὶ νὰ ζεῖ γιὰ τὸν Θεό¹¹. Ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς ἄλλοι δὲν εἰσχωροῦν καθόλου μέσα στὴν ψυχὴ μας, ἂν περιφράξομε τὸν ἑαυτό μας μὲ μεγάλη ἀσφάλεια, ἄλλοι γεννιοῦνται βέβαια μέσα μας ἂν δείξομε ραθυμία καὶ βλαστάνουν, ἂν ὅμως τοὺς προλάβομε πνίγονται γρήγορα καὶ καταχώνονται· ἄλλοι πάλι καὶ γεννιοῦνται καὶ αὐξάνονται καὶ προχωροῦν στὶς πονηρὲς πράξεις καὶ καταστρέφουν ὅλη τὴν ὑγεία τῆς ψυχῆς, ὅταν δείξομε μεγάλη ραθυμία. Τὸ μακάριο λοιπὸν εἶναι νὰ μὴ δεχθοῦμε καθόλου πονηρὸ λογισμό, ἐνῶ τὸ μετὰ ἀπὸ αὐτό, ὅταν εἰσέλθουν μέσα μας οἱ λογισμοί, ἀμέσως νὰ τοὺς ἀπομακρύνουμε καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀφήσομε νὰ παραμείνουν μέσα μας περισσότερον, γιὰ νὰ μὴ γεμίσουν μὲ πονηρία τὴν ψυχὴ μας· ἂν ὅμως δείξομε καὶ μέχρι σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ραθυμία, ὑπάρχει, μὲ τὴν φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ραθυμίας παρηγοριὰ καὶ κατασκευάσθηκαν ἀπὸ τὴν ἀπερίγραπτη ἐκείνη ἀγαθότητα γιὰ τὰ τραύματα αὐτὰ πολλὰ φάρμακα.

Σὲ παρακαλῶ λοιπὸν, ὅσο ἀκόμα βρῆσκεσαι στὸ σῶμα, μὴ ἀφήσεις ἐλεύθερη τὴν καρδιά σου. Γιατί, ὅπως ὁ γεωργὸς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ὀπωσδήποτε σίγουρος γιὰ τὸν καρπὸ τοῦ χωραφιοῦ του, γιατί δὲν γνωρίζει τί μπορεῖ νὰ συμβεῖ προτοῦ νὰ τὸν κλείσει στὴν ἀποθή-

10. Πρὸβλ. Β' Κορ. 7, 11.

11. Πρὸβλ. Ρωμ. 6, 11.

τως ἄνθρωπος οὐ δύναται ἀπολύσαι αὐτοῦ τὴν καρδίαν, ἐφόσον
 ἔχει πνοὴν ἐν τῇ ῥίνι αὐτοῦ. Καὶ ὡσπερ ἄνθρωπος οὐκ οἶδε ποῖον
 πάθος ἀπαντήσῃ αὐτῷ ἕως ἐσχάτης αὐτοῦ ἀναπνοῆς, οὕτως οὐ
 δυνατὸν τῷ μοναχῷ ἀπολύσαι αὐτοῦ τὴν καρδίαν ἐν ὅσῳ ἔχει
 5 ἀναπνοήν, ἀλλὰ χρῆ αὐτὸν ἀναδοῶν πάντοτε πρὸς τὸν Θεὸν, διὰ
 τὴν βασιλείαν αὐτοῦ καὶ τὸ ἔλεος. Εἰδὼς οὖν ἀκριβῶς ὁ πονηρός,
 ὅτι μέγιστα δυνήσεται ἀνῦσαι ὁ ἀπερισπάστῳ τῷ Θεῷ προσευχό-
 μενος, σπεύδει τίνι τρόπῳ εὐλόγῳ ἢ ἀλόγῳ ῥέμβειν τὸν νοῦν. Ἄλλ'
 ἡμεῖς τοῦτο ἐπιστάμενοι, ἀντιστρατευσώμεθα τῷ ἡμετέρῳ ἐχθρῷ.
 10 Καὶ ὅταν στῶμεν εἰς εὐχὴν καὶ γόνατα κλίνωμεν, μηδένα παντά-
 πασι λογισμὸν εἰς τὴν καρδίαν συγχωρήσωμεν εἰσελθεῖν, μὴ λευ-
 κόν, μὴ μέλανα, μὴ δεξιόν, μὴ ἀριστερόν, μὴ γραφικόν ἢ ἀγραφον,
 πλὴν τῆς πρὸς Θεὸν ἰκεσίας καὶ τῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐγγινομένης
 τῷ ἡγεμονικῷ ἐλλάμπσεως καὶ ἡλιοβολίας. Πολλοῦ ἀγῶνος καὶ
 15 χρόνου χρειὰ ἐν ταῖς προσευχαῖς, ὅπως εὖρωμεν τὴν ἀπαρενόχλη-
 τον τῆς διανοίας κατάστασιν, ἕτερόν τινα ἐγκάρδιον οὐρανόν, ἐν-
 θα οἰκεῖ ὁ Χριστός, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος «ἢ οὐκ ἐπιγνώσκετε
 ὅτι Χριστὸς οἰκεῖ ἐν ἡμῖν;»¹². Εἴ τις βούλοιοτο ἰδεῖν τὴν τοῦ νοῦ κα-
 τάστασιν, τηρησάτω ἑαυτὸν ἐκ πάντων τῶν νοημάτων, καὶ τότε
 20 ὄψεται ἑαυτὸν ὁ νοῦς σαπφείῳ οὐρανίῳ χρώματι παρεμφερῆ.
 Οὐκ ἂν ἴδῃ ὁ νοῦς τὸν τοῦ Θεοῦ τόπον ἐν ἑαυτῷ, μὴ πάντων τῶν
 ἐν τοῖς πράγμασι νοημάτων ὑψηλότερος γεγονώς. Οὐ γενήσεται
 δὲ ὑψηλότερος, μὴ τὰ πάθη ἀπεκδυσάμενος, τὰ συνδεσμοῦντα
 αὐτὸν διὰ τῶν νοημάτων τοῖς πράγμασι τοῖς αἰσθητοῖς
 25 Καὶ τὰ μὲν πάθη ἀπωθήσεται διὰ τῶν ἀρετῶν, τοὺς δὲ
 ψιλούς λογισμούς διὰ τῆς πνευματικῆς θεωρίας,
 καὶ ταύτην πάλιν, ἐπιφανέντος αὐτοῦ
 τοῦ φωτός.

κη του, ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ ν' ἀφήσει ἐλεύθερη τὴν καρδιά του ὅσο ἀκόμα ἀναπνέει. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἄνθρωπος δὲν γνωρίζει ποιὸ πάθος θὰ τοῦ συμβεῖ μέχρι τὴν τελευταία ἀναπνοή του, ἔτσι δὲν εἶναι δυνατὸν στὸν μοναχὸ ν' ἀφήσει ἐλεύθερη τὴν καρδιά του ὅσο ἔχει ἀναπνοή, ἀλλὰ πρέπει νὰ φωνάζει πάντοτε πρὸς τὸν Θεὸ γιὰ τὴ βασιλεία του καὶ τὸ ἔλεός του. Γνωρίζοντας λοιπὸν ὁ ποιηρὸς μὲ ἀκριβεία, ὅτι θὰ μπορέσει νὰ κατορθώσει τὰ μέγιστα ἐκεῖνος ποὺ προσεύχεται ἀπερίσπαστα στὸν Θεὸ, σπεύδει μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο λογικὸ ἢ παράλογο νὰ κάνει τὸν νοῦ νὰ περισπᾶται. Ἐμεῖς ὅμως γνωρίζοντάς το αὐτό, ἄς ἀντιταχθοῦμε στὸν ἐχθρὸ μας. Κι ὅταν σταθοῦμε γιὰ προσευχὴ καὶ κλῖνομε τὰ γόνατα, νὰ μὴ ἐπιτρέψομε κανένα ἀπολύτως λογισμὸ νὰ εἰσέλθει μέσα στὴν καρδιά μας, οὔτε λευκὸ οὔτε μαῦρο, οὔτε δεξιὸ οὔτε ἀριστερό, οὔτε γραμμένο οὔτε ἄγραφο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἰκεσία πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὴν ἔλλαμψη καὶ ἀκτινοβολία ποὺ ἐκπέμπεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ μέσα σιὸ νοῦ. Χρειαζεται πολὺς ἀγῶνας καὶ χρόνος σις προσευχές, γιὰ νὰ ἐπιτύχομε τὴν ἀνενόχλητη κατάσταση τῆς διάνοιάς μας, κάποιον ἄλλο ἐγκάρδιο οὐρανὸ, ὅπου κατοικεῖ ὁ Χριστὸς, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος «ἢ δὲν γνωρίζετε, ὅτι κατοικεῖ μέσα μας ὁ Χριστὸς;»¹². Ἄν κάποιος θέλει νὰ δεῖ τὴν κατάσταση τοῦ νοῦ, ἄς προφυλάξει τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ ὅλα τὰ νοήματα, καὶ τότε θὰ δεῖ ὁ νοῦς τὸν ἑαυτὸ του ὅμοιο μὲ τὸ οὐράνιο χρῶμα τοῦ ζαφειριοῦ. Δὲν θὰ μπορέσει ὁ νοῦς νὰ δεῖ μέσα του τὸν τόπο τοῦ Θεοῦ, ἂν δὲν ὑψωθεῖ πάνω ἀπὸ ὅλα τὰ νοήματα τῶν πραγμάτων. Καὶ δὲν θὰ μπορέσει νὰ ὑψωθεῖ, ἂν δὲν ἀποβάλλει τὰ πάθη ποὺ τὸν δένουν μέσω τῶν νοημάτων μὲ τὰ αἰσθητὰ πράγματα. Καὶ τὰ πάθη βέβαια θὰ τὰ ἀπομακρύνει μὲ τὶς ἀρετές, ἐνῶ τοὺς ἀπλοὺς λογισμοὺς μὲ τὴν πνευματικὴ θεωρία, καὶ αὐτὴν πάλι ὅταν φανερωθεῖ σ' αὐτὸν τὸ φῶς.

*

* * *

*

---

12. Β' Κορ. 13,5.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Εἶναι γνωστὸ ὅτι τὸν 9 αἰῶνα δόθηκε μὴ μεγάλη ὥθηση στὰ θεολογικὰ γράμματα, πὺ ξεκίνησε μὲ τὴ μεγάλη ἐκείνη πατερικὴ φυσιογνωμία, τὸν Φώτιο, ἢ ὁποῖα ἀπέδωσε βέβαια ἀμέσως καρπούς, ὅπως ὅποτε ὅμως πενιχρούς, κι αὐτὸ γιατί ἐλάχιστοι ἀπὸ τὸν κύκλο τοῦ Φωτίου διακρίθηκαν. Αὐτοὶ κυρίως ἦταν ὁ Νικήτας ὁ Βυζάντιος, ὁ Νικόλαος Μυστικός, ὁ Γεώργιος Νικομηδείας, καὶ ὁ κυριότερος μαθητὴς τοῦ Φωτίου, ὁ Ἀρέθας. Ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Φωτίου ἀξιωματικὸς εἶναι ὁ Νικήτας Δαβίδ.

Ἐνῶ μετὰ τὸ μεγαλειῶδες ἐκεῖνο ξεκίνημα τοῦ 9 αἰῶνα θὰ ἀνέμενε κανεὶς μεγαλύτερη ἀκμὴ κατὰ τὸν 10 αἰῶνα, ἀνάλογη πρὸς τὴν πολιτικὴ ἀκμὴ, συνέβη δυστυχῶς τὸ ἀντίθετο. Χωρὶς καμμὴ αἰτία ἐμφανῆ ἀνακόπηκε ἢ πρόοδος. Ἐτσι τὸ ἔργο τῆς περιόδου αὐτῆς περιορίσθηκε σὲ συλλογὲς καὶ διασκευὲς ἔργων παλαιότερων.

Ἐνας ἀπὸ ἐκείνους πὺ ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι ὁ Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς, συγγραφέας τῆς μετὰ τὸ 950 ἐποχῆς. Καταγόμενος ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, ἀνῆλθε στὸ ἀξίωμα τοῦ λογοθέτη, ὑπουργοῦ τῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ ἀργότερα ἀποσύρθηκε σὲ μονὴ ὅπου καὶ ἀσκήτευσε. Γιὰ τὸ βίο του πληροφoρίες λαμβάνομε ἀπὸ τὸ ἐγκώμιο πὺ ἔγραψε εἰς τιμὴν τοῦ ὁ Μιχαὴλ Ψελλός.

Ὁ Συμεὼν εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τὴν ἔκδοση συλλογῆς Συναξαρίων, τὴν ὁποῖα φιλοτέχνησε κατὰ προτροπὴ τοῦ αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου ἢ κάποιου ἀπὸ τοὺς διαδόχους του. Βλέποντας ὁ Συμεὼν ὅτι ἡ μορφή τῶν μαρτυρολογίων καὶ τῶν βίων τῶν ἁγίων δὲν ἀνταποκρινόταν στὶς ἀπαιτήσεις τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του, γιατί ἡ ἀναγέννηση τῶν γραμμάτων ἀπαιτοῦσε λογιότερη γλώσσα καὶ μεγαλύτερη προσοχὴ ἢ εὐλάβεια πρὸς τὶς θαυματουργικὲς ἐνέργειες τῶν ἁγίων, προέβη στὴ συλλογὴ καὶ διασκευὴ τῶν παλαιότερων συναξαρίων, ἄλλων μόνο γλωσσικὰ καὶ ἄλλων καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον. Ἐπίσης συνέταξε συλλογὲς ἀποφθεγμάτων ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Βασιλείου καὶ ὁμιλιῶν τοῦ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου.

Αὐτὴ ἀκριβῶς ἢ σύνοψη τῶν πενήντα πνευματικῶν ὁμιλιῶν τοῦ Μακαρίου ἐκδίδεται στὸν τόμο αὐτὸ, χωρισμένη σὲ 150 Κεφάλαια καὶ μὲ τὴν ὅπως ἰδιαίτερη χάρη μὲ τὴν ὁποῖα περιέβαλε αὐτὲς ὁ Συμεὼν.

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ
ΟΥ Η ΜΝΗΜΗ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ ΙΘ'.

Ο ἐν ἀγίοις πατήρ ἡμῶν Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος, ὁ τὴν τοῦ
Μεγάλου ἔχων ἐπίκλησιν, ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοδο-
σίου τοῦ Μεγάλου, ἐν ἔτει τριακοστῶ ἑβδομηκοστῶ ἀπὸ
Χριστοῦ, ὃς ὑπερβολικοῖς πόνοις ἀσκήσεως τοῦ μονήρους βίου
5 τύπος καὶ παράδειγμα χρηματίσας καὶ εἰς ἄκρον ἐκπαιδευθεὶς
τὰς θείας Γραφάς, λόγους πολυειδεῖς συνεγράψατο, ψυχικῆς ὠ-
φελείας καὶ θεοσοφίας πεπληρωμένους τοῦ Πνεύματος, πενή-
κοντα δ' οὗτοι πάντες εἰσὶν, οὓς Συμεὼν ὁ Μεταφραστής, ὁ ἐπὶ
Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο, κατὰ τὸ ὀκτακίσιοστον ἑξηκοστὸν ἔ-
10 τος ἀκμάσας, τῆς ἐν αὐτοῖς κοινωφελοῦς διδασκαλίας καὶ πνευ-
ματικῆς σοφίας ἀποθανυμάσας, μετέφρασεν, εἰς πενήκοντα καὶ
ἑκατὸν κεφάλαια διελὼν διὰ τὸ εὐσύννοπτον, καὶ τῷ θελκτηρίῳ
καὶ ἐπαγωγῷ τῆς καλῆς ἐκείνης γλώττης καὶ τῇ εὐφραδεῖα τῶν
ἀπτικῶν χαρίτων καταγλαῖσας, γλυκυτέρους μέλιτος παρεσκευά-
15 σε ταῖς τῶν ἐντυγχανόντων ἀκοαῖς, ἵν', ὥσπερ τῷ ὕψει τῶν νοημά-
των καὶ τῷ ἠθικῷ τῆς διδασκαλίας πολλῶν εἰσι διαφέροντες,
οὕτω καὶ τῷ κάλλει τῆς φράσεως καὶ τῇ τῶν σχημάτων γοργότητι
οὐδενὸς ἑτέρου καθυστερίζωσι, καὶ τούτων ἄρα καὶ τὰς καρδίας
τῶν ἐγκυπτόντων τῇ γλυκυτάτῃ τῆς συνθήκης ἠχολογία κατακη-
20 λούντες, μετ' εὐχαριστίας ἀπάσης ἀναγινώσκονται.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ
Η ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΤΙΜΑΤΑΙ ΙΘ' ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

Ο ἅγιος πατέρας μας Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος, ὁ ὁποῖος ἐπονομάζεται Μέγας, ἔζησε στὰ χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, κατὰ τὸ ἔτος τριακόσια ἑβδομήντα μετὰ Χριστόν. Αὐτὸς μὲ τοὺς ὑπερβολικοὺς κόπους ἀσκήσεως ἔγινε τύπος καὶ παράδειγμα τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ ἔχοντας μελετήσει σὲ μέγιστο βαθμὸ τὶς θεῖες Γραφές, συνέγραψε διάφορους λόγους, πού εἶναι γεμάτοι ἀπὸ τῆ θεία σοφία τοῦ Πνεύματος καὶ προσφέρουν ὠφέλεια στὴν ψυχὴ, πενήντα στὸν ἀριθμὸ ὅλοι μαζί. Τοὺς λόγους αὐτοὺς ὁ Συμεὼν ὁ Μεταφραστής, πού ἄκμασε στὰ χρόνια τοῦ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, κατὰ τὸ ὀκτακόσια ἑξήντα, θαυμάζοντας τὴν κοινωφελῆ διδασκαλία καὶ τὴν πνευματικὴ σοφία, τοὺς μετέφρασε, καὶ γιὰ νὰ εἶναι πρὸ εὐσυνοπτοὶ τοὺς διαίρεσε σὲ ἑκατὸν πενήντα κεφάλαια, καὶ καταστολίζοντας τοὺς μὲ τὴ θελκτικὴ καὶ πειστικὴ γλῶσσα καὶ μὲ τὴν εὐφράδεια καὶ τὴν ἀπτικὴ χάρη, τοὺς ἔκανε γλυκύτερους καὶ ἀπὸ τὸ μέλι στ' αὐτιά ἐκείνων πού τοὺς ἀκοῦνε, ὥστε, ὅπως μὲ τὸ ὕψος τῶν νοημάτων καὶ τὴν ἠθικὴ διδασκαλία τοὺς διαφέρουν ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους, ἔτσι καὶ μὲ τὸ κάλλος τῆς φράσεως καὶ τὴ συχνὴ ἐναλλαγὴ τῶν σχημάτων νὰ μὴ ὑστεροῦν ἀπὸ κανένα ἄλλο, καὶ γι' αὐτό, καταγοητεύοντας τὶς καρδιές ἐκείνων πού τοὺς μελετοῦν μὲ τὴ γλυκύτερη ἠχολογία πού περιλαμβάνει ἢ σύνθεσή τους, διαβάζονται μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση*.

* Περισσότερα γιὰ τὸν Μακάριο τὸν Αἰγύπτιο βλέπε Εἰσαγωγὴ στὸν 7ο τόμο τῆς Φιλοκαλίας τῆς σειρᾶς αὐτῆς. Νομίζομε ὅτι τὰ ὅσα ἀναφέρονται στὴ Βιογραφία αὐτῆ καὶ στὴ σύντομη ἐκείνη εἰσαγωγὴ εἶναι ἄρκετὰ γιὰ νὰ διαμορφώσει κανεὶς μὰ πλήρη εἰκόνα γιὰ τὴ μεγάλη αὐτῆ πατερικὴ φυσιογνωμία, τῆς ὁποίας ἡ διδασκαλία ἔθρεψε πνευματικὰ γενεές γενεῶν καὶ δὲν θὰ παύσει νὰ γίνεται αὐτὸ ὅσο θὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι πάνω στὴ γῆ καὶ θὰ διψοῦν οἱ καρδιές τους νὰ γευθοῦν ὑγιῆ καὶ ὠφέλιμη στὴν ψυχὴ τους πνευματικὴ τροφή.

ΠΑΡΑΦΡΑΣΙΣ
ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ
ΕΙΣ ΡΝ' ΚΕΦΑΛΑΙΑ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑ ΛΟΓΟΥΣ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ Α΄

ΠΕΡΙ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΟΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ

Χάριτι μὲν καὶ δωρεᾷ τοῦ Πνεύματος θεία ἕκαστος ἡμῶν
τὴν σωτηρίαν πορίζεται, πίστει δὲ καὶ ἀγάπῃ, ἀγῶνί τε
προαιρέσεως αὐτεξουσίου, τοῦ τελείου μέτρου τῆς ἀρε-
τῆς ἐφικέσθαι δύναται, ἔν', ὥσπερ χάριτι, οὕτω καὶ δικαιοσύνη
5 τῆς αἰωνίου κληρονομίῃ ζωῆς, μήτε διὰ μόνης τῆς θείας δυνά-
μεώς τε καὶ χάριτος, μὴ καὶ τοὺς ἰδίους συνεισενεγκῶν ἰδρωῶτας,
τῆς τελείας προκοπῆς ἀξιούμενος, μήτε πάλιν ἐκ μόνης τῆς οἰκεί-
ας σπουδῆς καὶ δυνάμεως, μὴ καὶ θείας ἄνωθεν συνεφαπτομένης
χειρός, τοῦ τελείου τῆς ἐλευθερίας μέτρου καὶ τῆς καθαρότητος
10 ἐφικνούμενος «Ἐὰν γὰρ μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον», φησὶν,
«καὶ φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων, ὁ κοπιῶν
τε καὶ οἰκοδομῶν εἰς μάτην ὁμοίως»¹.

β΄. Ἑρώτησις : Τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ πρὸς ὃ δῆπου προτρέ-
πεται καὶ παρακαλεῖ ὁ Ἀπόστολος ἕκαστον ἡμῶν φθάσαι;

15 **Ἀπόκρισις.** Ἡ τελεία τῆς ἁμαρτίας κάθαρσις καὶ τῶν τῆς
ἀτιμίας παθῶν ἢ ἐλευθερία καὶ ἡ τῆς ἄκρας ἀρετῆς ἀνάληψις,
ὅπερ ἐστὶν ὁ καθαρισμὸς τε καὶ ἁγιασμὸς τῆς καρδίας, ὃ διὰ τῆς

1. Ψαλμ. 126, 1.

ΠΑΡΑΦΡΑΣΗ
ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ
ΣΕ 150 ΚΕΦΑΛΑΙΑ
ΣΤΟΥΣ ΠΕΝΗΝΤΑ ΛΟΓΟΥΣ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ Α΄.

ΠΕΡΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΑΣ

Ο καθένας μας πετυχαίνει τὴ σωτηρία του μὲ τὴ χάρη καὶ τὴ θεία δωρεὰ τοῦ Πνεύματος, ἐνῶ μὲ τὴν πίστη καὶ τὴν ἀγάπη καθὼς καὶ μὲ τὸν ἀγῶνα τῆς αὐτεξούσιας προαιρέσεώς του κατορθώνει νὰ φτάσει στὸ τέλειο μέτρο τῆς ἀρετῆς, ὥστε, ὅπως ἀκριβῶς μὲ τὴ χάρη, ἔτσι καὶ μὲ τὴν ἀρετὴ νὰ κληρονομήσει τὴν αἰώνια ζωὴ, καὶ νὰ ἀξιῶνεται νὰ φτάσει στὴν προκοπὴ τῆς τέλειας ἀρετῆς οὔτε μόνο μὲ τὴ θεία δύναμη καὶ χάρη, χωρὶς νὰ προσφέρει καὶ τοὺς δικούς του ἰδρωῶτες, οὔτε πάλι νὰ φτάνει στὸ τέλειο μέτρο τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς καθαρότητος μὲ τὴ δική του μόνο προσπάθεια καὶ δύναμη, χωρὶς νὰ δέχεται καὶ τὴ βοήθεια ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ λέγει· «ἐὰν ὁ Κύριος δὲν οἰκοδομήσει τὸ σπίτι καὶ δὲν φυλάξει τὴν πόλη, μάταια ἀγρυπνοῦν οἱ φύλακές της, καὶ μάταια ἐπίσης καὶ ἐκεῖνοι ποὺ κοπιᾶζουν καὶ οἰκοδομοῦν τὸ σπίτι»¹.

2. Ἐρώτηση : Ποιὸ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ ὁποῖο πρέπει καὶ παρακαλεῖ ὁ Ἀπόστολος² τὸν καθένα μας νὰ φτάσει;

Ἀπάντηση. Ἡ τέλεια κάθαρση ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ ἡ ἐλευθερία ἀπὸ τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας, καὶ ἡ ἀπόκτηση τῆς ἄκρας ἀρετῆς, δηλαδή ὁ καθαρισμὸς καὶ ἁγιασμὸς τῆς καρδιᾶς, ποὺ πετυχαίνεται μὲ

2. Πρὸς Ρωμ. 12, 2. Α΄ Θεσσ. 4, 3.

μετουσίας τοῦ τελείου καὶ θεϊκοῦ Πνεύματος ἐν πληροφορία γινόμενος. «Μακάριοι», γὰρ, φησὶν, «οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται»³, καὶ, «γίνεσθε καὶ ὑμεῖς τέλειοι, ὡς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστι»⁴, καὶ, «γενηθήτω», φησὶν ὁ Δαβὶδ, «ἡ καρδία μου ἄμωμος ἐν τοῖς δικαιομασί σου, ὅπως ἂν μὴ αἰσχυνθῶ»⁵· καὶ αὖθις «τότε οὐ μὴ αἰσχυνθῶ, ἐν τῷ με ἐπιβλέπειν ἐπὶ πάσας τὰς ἐντολάς σου»⁶. Καὶ πρὸς τὸν ἐρωτῶντα δὲ πάλιν, «τίς ἀναθήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, ἢ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ; «Ἀθῶος χερσίν», ἀποκρίνεται, «καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ»⁷, τῆς διὰ πράξεως καὶ διανοίας ἐπιτελουμένης ἁμαρτίας τὴν τελείαν ἐντεῦθεν δηλῶν ἀναίρεσιν.

γ'. Τὰ ἀφανῆ πάθη, φησί, καὶ κρύφια, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπιστάμενον δυσαιπάλλακτα ὄντα καὶ οἶονεὶ τῇ ψυχῇ κατερριζωμένα, διὰ τοῦ Δαβὶδ δείκνυσι, πῶς ἄρα τούτων ποιητέον τὴν κάθαρσιν· «ἐκ τῶν κρυφίων μου γὰρ καθάρισόν με»⁸, φησὶν, ὡς διὰ πολλῆς τῆς δεήσεώς τε καὶ πίστεως καὶ τῆς πρὸς Θεὸν τελείας ὁμοιότητος, τῇ συνεργείᾳ τοῦ Πνεύματος, κατεργασθῆναι δυναμένων ἡμῶν· πλὴν ἀλλὰ καὶ ἡμῶν πρὸς ταῦτα ἀντιτεινόντων καὶ φυλακῆ πάσῃ τηρούντων τὴν ἑαυτῶν καρδίαν⁹.

δ'. Καὶ ὁ μακάριός φησι Μωυσῆς, διὰ τύπων ὑποδεικνύς τὸ μὴ δεῖν γνώμαις δυοῖν, κακοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ, τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τῷ ἀγαθῷ μόνῳ ἀκολουθεῖν, καὶ τὸ μὴ χρῆναι δύο καρπούς γεωργεῖν, χρηστοῦ καὶ χείρονος, ἀλλὰ χρηστὰ μόνα, οὕτω φησὶν· «οὐ ζεύξεις ἐν τῇ ἄλῳ σου ἄλλογενῆ ζῶα ἐπὶ τὸ αὐτό, οἶονεὶ βοῦν καὶ ὄνον»¹⁰, ἀλλὰ τὰ ὁμογενῆ ζεύξας ἀλωήσεις τὸν ἀμητόν σου· τοῦτέστι, ἵνα μὴ ἐν τῇ ἄλῳ τῆς καρδίας ἡμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀρετὴ καὶ κακία τὴν ἐργασίαν ἔχη, ἀλλ' ἡ ἀρετὴ μόνῃ. «Οὐ συνυφανεῖς ἐρέω ἱματίῳ λινοῦν, οὐδὲ πάλιν λινῷ ἔριον»¹¹. «οὐ γεωργήσεις ἐν τῇ χώρα τῆς γῆς σου δύο καρπούς ἐπὶ τὸ αὐτό»¹². οὐκ ἐπιβαλεῖς ἕτερογενὲς ζῶον εἰς γονὴν ἑτέρω, ἀλλὰ τὰ ὁμογενῆ τοῖς ὁμογενέσι συζεύξεις. Διὰ τούτων δὲ πάντων αἰνίττεται μυστικῶς, τὸ μὴ δεῖν

3. Ματθ. 5, 8.

4. Ματθ. 5, 48.

5. Ψαλμ. 118, 80.

6. Ψαλμ. 118, 6.

7. Ψαλμ. 23, 4.

8. Ψαλμ. 18, 13.

9. Παρμ. 4, 23.

10. Δευτ. 22, 10.

συναίσθηση αὐτῆς με τὴ μετοχὴ τοῦ τέλειου καὶ θείου Πνεύματος. Γιατὶ λέγει· «εἶναι μακάριοι ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν καθαρὴ καρδιά, γιατί αὐτοὶ θὰ δοῦν τὸν Θεό»³, καί, «νὰ γίνεστε καὶ σεῖς τέλειοι, ὅπως ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος εἶναι τέλειος»⁴. Καὶ ὁ Δαβὶδ ἐπίσης λέγει· «ὡς γίνει ἡ καρδιά μου ἄμεμπτη κατὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἐντολῶν σου, γιὰ νὰ μὴ ντροπιασῶ»⁵· καὶ ἐπίσης· «τότε μόνο δὲν θὰ ντροπιασῶ, ἐὰν πραγματοποιῶ ὅλες τὶς ἐντολές σου»⁶. Καὶ πρὸς ἐκεῖνον πάλι ποὺ τὸν ἐρωτᾷ, «ποῖός εἶναι ἄξιός νὰ ἀνεβῆ στὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, ἢ νὰ σταθεῖ στὸν ἅγιο τόπο του;», ἀπαντᾷ· «Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει ἀθῶα χέρια καὶ εἶναι καθαρὸς στὴν καρδιά»⁷, δηλώνοντας με αὐτὸ τὴν πλήρη ἀναίρεση τῆς ἁμαρτίας ποὺ ἐπιτελεῖται με τὴν πράξη καὶ τὴ διάνοια.

3. Γνωρίζοντας τὸ ἅγιο Πνεῦμα ὅτι τὰ ἀφανῆ καὶ κρυφὰ πάθη εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο καταριζωμένα στὴν ψυχὴ καὶ δύσκολα ξεριζώνονται ἀπὸ αὐτήν, μᾶς δείχνει μέσω τοῦ Δαβὶδ πῶς μπορούμε νὰ ἐπιτύχομε τὴν κάθαρσή τους, λέγοντας· «καθάρισέ με ἀπὸ τὰ κρυμμένα μέσα μου πάθη»⁸· ὅτι δηλαδή μπορούμε νὰ τὸ ἐπιτύχομε αὐτὸ με πολλὴ παρὰκληση καὶ πίστη καὶ πλήρη προσήλωση πρὸς τὸν Θεὸ καὶ με τὴ βοήθεια τοῦ Πνεύματος· ἀλλὰ καὶ ἐμεῖς πρέπει νὰ ἀντιστεκόμαστε σ' αὐτὰ καὶ νὰ προφυλάγομε με κάθε τρόπο τὴν καρδιά μας⁹.

4. Καὶ ὁ μακάριος Μωυσῆς, θέλοντας νὰ μᾶς δείξει με παραδείγματα ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν πρέπει νὰ ἀκολουθεῖ δύο γνῶμες, τὸ κακὸ δηλαδή καὶ τὸ καλὸ, ἀλλὰ μόνο τὸ καλὸ, καὶ ἐπίσης ὅτι δὲν πρέπει νὰ καλλιεργεῖ δύο καρπούς, τὸν ὠφέλιμο καὶ τὸν βλαβερὸ, ἀλλὰ μόνο τὸν ὠφέλιμο, λέγει τὰ ἐξῆς· «δὲν θὰ ζέψεις στὸ ἀλώνι σου δύο ζῶα μαζί διαφορετικοῦ γένους, ὅπως βόδι καὶ ὄνο»¹⁰, ἀλλὰ θὰ ἀλωνίσεις τὰ σπαρτά σου ζεύοντας τοῦ ἰδίου γένους ζῶα· δηλαδή στὸ ἀλώνι τῆς καρδιᾶς μας νὰ μὴ ἐργάζονται μαζί ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία, ἀλλὰ μόνο ἡ ἀρετὴ. «Δὲν θὰ ὑφάνεις μαζί μάλλινο ὑφασμα καὶ λινὸ, οὔτε πάλι λινὸ με μαλλί»¹¹. «δὲν θὰ καλλιεργήσεις στὸ χωράφι σου δύο εἶδη καρπῶν μαζί»¹²· δὲν θὰ φέρεις σὲ συνεύρεση δύο ζῶα διαφορετικοῦ γένους, ἀλλὰ θὰ φέρεις σὲ ἔνωση ζῶα τοῦ ἰδίου γένους. Με ὅλα αὐτὰ ὑπαινίσσεται κατὰ τρόπο μυστικὸ, ὅτι δὲν πρέπει, ὅπως ἔχει

11. Δευτ. 22, 11.

12. Δευτ. 22, 9.

κακίαν καὶ ἀρετήν, ὥσπερ εἴρηται, ἐν ἡμῖν γεωργεῖσθαι· ἀλλὰ μονοτρόπως τὰς τῆς ἀρετῆς γονὰς ἀποτίκτεσθαι· καὶ τὸ μὴ δυσι πνεύμασι, τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ καὶ τῷ πνεύματι τοῦ κόσμου τὴν ψυχὴν κοινωνεῖν, ἀλλὰ μόνῳ τῷ τοῦ Θεοῦ Πνεύματι, καὶ τοὺς 5 καρποὺς τοῦ Πνεύματος μόνου καρπογονεῖν. «Διὰ τοῦτο» γάρ, φησί, «πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατωρθούμην· πᾶσαν ὁδὸν ἄδικον ἐμίσησα»¹³.

ε'. Οὐκ ἀπὸ τῶν φανερῶν ἁμαρτημάτων μόνον, οἷον πορνείας, φόνου, κλοπῆς, γαστριμαργίας, καταλαλιᾶς, ψεύδους, φιλαργυρίας τε καὶ πλεονεξίας καὶ τῶν τοιούτων, ἀγνεύειν δεῖ τὴν παρθένον ψυχὴν καὶ τῷ Θεῷ συναφθῆναι προσηρημένην, ἀλλὰ καὶ πολλῶν πλέον ἀπὸ τῶν κρυφίων, ὡς προειρηκάμεν· τοῦτέστιν ἐπιθυμίας, κενοδοξίας, ἀνθρωπαρεσκείας, ὑποκρίσεως, φιλαρχίας, δόλου, κακοηθείας, μίσους, ἀπιστίας, φθόνου, φιλαυτίας, τύφου, 15 καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ὁμοίως. Οἶδε γάρ, φησὶν ἡ Γραφή, τὰ κρύφια ταῦτα τῆς ψυχῆς ἁμαρτήματα ἐν ἴσῳ τοῖς ἐκτὸς τίθεσθαι. «Κύριος», γάρ φησι, «διεσκόρπισεν ὅστ᾽ ἀνθρωπαρέσκων»¹⁴, καὶ «ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον βδελύσσεται Κύριος»¹⁵, τὸν δόλον ἐπ' ἴσης τῷ φόῳ δεικνύων ὑπὸ Θεοῦ βδελυσσόμενον 20 καὶ, «τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πλησίον αὐτῶν»¹⁶, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ πάλιν «καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομίας ἐργάζεσθαι ἐν τῇ γῆ»¹⁷, καὶ «οὐαὶ ὑμῖν, ὅταν καλῶς εἴπωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι»¹⁸, τοῦτέστιν, ὁπότεν ὑμῖν ἐστι θέλησις παρὰ ἀνθρώπων καλῶς ἀκούειν καὶ τῆς δόξης καὶ τῶν ἐπαίνων αὐτῶν ἐξήρηθηθε· ἐπεὶ 25 πῶς δυνατόν ἀγαθοεργοῦντας ἐσάπαν λαθεῖν; Ἄλλως τε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος, «λαμψάτω», λέγει, «τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων»¹⁹. πλὴν, ἀλλ' εἰς δόξαν σπεύδετε τοῦ Θεοῦ, φησί, τὸ ἀγαθὸν πράττειν καὶ μὴ διὰ δόξαν ἰδίαν, μηδ' ὡς τῶν ἀνθρωπίνων ἐπαίνων ἐρωτικῶς ἔχοντες. Καὶ γὰρ καὶ ἀπίστους εἶναι τούτους ἀπέδειξεν, εἰπὼν· «πῶς δύνασθε πίστιν ἔχειν, δόξαν παρὰ 30 ἀλλήλων λαμβάνοντες καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ

13. Ψαλμ. 118, 128.

15. Ψαλμ. 5, 7.

14. Ψαλμ. 52, 6.

16. Ψαλμ. 27, 3.

λαχθεῖ, νὰ καλλιεργοῦνται μέσα μας μαζί ἡ κακία καὶ ἡ ἀρετή, ἀλλὰ νὰ παρᾶγονται ἀποκλειστικᾶ μόνο οἱ καρποὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ νὰ μὴ γίνεται ἡ ψυχὴ μέτοχος δύο πνευμάτων, τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ κόσμου, ἀλλὰ μόνο τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ καρποφορεῖ μόνο τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος. Γιατὶ λέγει· «γι' αὐτὸ συμμορφωνόμεν πρὸς ὅλες τὶς ἐντολές σου καὶ μίσησα κάθε δρόμο ποὺ ὀδηγεῖ στὴν κακία»¹³.

5. Ἡ ψυχὴ ποὺ ἐπιθυμεῖ νὰ διατηρεῖ τὴν παρθενία της καὶ νὰ ἐνωθεῖ μὲ τὸν Θεὸ δὲν πρέπει νὰ παραμένει ἀγνή μόνο ἀπὸ τὰ φανερὰ ἁμαρτήματα, ὅπως τὴν πορνεία, τὸ φόνο, τὴν κλοπὴ, τὴ γαστριμαργία, τὴν καταλαλιὰ, τὸ ψεῦδος, τὴ φιλαργυρία, τὴν πλεονεξία καὶ τὰ παρόμοια, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο καὶ ἀπὸ τὰ κρυφὰ, ὅπως προαναφέραμε, δηλαδή τὴν ἐπιθυμία, τὴν κενοδοξία, τὴν ἀνθρωπαρέσκεια, τὴν ὑποκρισία, τὴ φιλαρχία, τὴ δολιότητα, τὴν κακοήθεια, τὸ μίσος, τὴν ἀπιστία, τὸν φθόνον, τὴ φιλαυτία, τὴν ὑπερηφάνεια καὶ τὰ ἄλλα τὰ παρόμοια μ' αὐτὰ. Γιατὶ ἡ Γραφὴ τοποθετεῖ σὲ ἴση μοῖρα τὰ κρυφὰ αὐτὰ ἁμαρτήματα τῆς ψυχῆς μὲ τὰ ἐξωτερικά. Γιατὶ λέγει· «ὁ Κύριος διεσκόρπισε τὰ ὀσᾶ ἐκείνων ποὺ θέλουν νὰ φαίνονται ἀρεστοὶ στοὺς ἀνθρώπους»¹⁴, καί, «ὁ Κύριος σιχαίνεται τὸν αἰμοδόρο καὶ δόλιο ἀνθρώπο»¹⁵, δείχνοντας ὅτι ὁ Θεὸς σιχαίνεται ἐξίσου τὸν δόλο καὶ τὸν φόνο, καί, «ἐκείνους ποὺ μιλοῦν εἰρηρικᾶ μὲ τὸν πλησίον τους, ἀλλὰ σχεδιάζουν μέσα στὴν καρδιά τους κακά»¹⁶. Καὶ πάλι· «γιατὶ μέσα στὴν καρδιά σας μελετᾶτε πῶς νὰ διαπραΰξετε στὴ γῆ ἀνομίες»¹⁷, καί, «ἀλλοίμονο σας, ὅταν σᾶς ἐπαινοῦν οἱ ἀνθρώποι»¹⁸, δηλαδή ὅταν σεῖς οἱ ἴδιοι ἐπιθυμεῖτε νὰ ἀκοῦτε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καλὰ λόγια γιὰ τὸν ἑαυτὸ σας καὶ κρέμεστε ἀπὸ τὴ γνώμη καὶ τοὺς ἐπαίνους αὐτῶν γιατί, πῶς εἶναι δυνατὸν κάνοντας τὸ καλὸ νὰ διαφύγετε γιὰ πάντα τὴν προσοχὴ τῶν ἀνθρώπων; Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος λέγει, «ὡς λάμπει τὸ φῶς σας μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους»¹⁹. ἄλλ' ὅμως, λέγει, νὰ ἐπιδιώκετε νὰ κάμνετε τὸ καλὸ γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι γιὰ τὴ δικὴ σας δόξα, καὶ οὔτε νὰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀνθρώπινους ἐπαίνους. Καὶ ἀπέδειξε ὅτι αὐτοὶ εἶναι καὶ ἀναξιόπιτοι, λέγοντας· «πῶς μπορεῖτε νὰ ἔχετε πίστη, ἀφοῦ ἐπιδιώκετε νὰ λαμβάνετε δόξα ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο καὶ δὲν ζητᾶτε τὴ δόξα μόνο ἀπὸ τὸν

17. Ψαλμ. 57, 3.

18. Λουκᾶ 6, 26.

19. Ματθ. 5, 16.

οὐ ζητοῦντες;»²⁰. «Ὁρα καὶ τὸν Ἀπόστολον, πῶς ἀπαιτεῖ τὴν ἀκρίβειαν καὶ αὐτοῦ μέχρι τοῦ φαγεῖν καὶ πιεῖν πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ἐντέλλεται ποιεῖν «εἶτε», γὰρ φησιν, «ἐσθίετε, εἶτε πίνετε, εἶτε τι ἄλλο ποιεῖτε, εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε»²¹. Ὁ δέ γε θεῖος Ἰωάννης τὸ
5 μῖσος τῷ φόβῳ συντάπτων, «ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ», φησὶν, «ἀνθρωποκτόνος ἐστίν»²².

ζ'. «Ἡ ἀγάπη πάντα στέγει, πάντα ὑπομένει ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει»²³. Τὸ «οὐδέποτε ἐκπίπτει», τοῦτο δηλοῦντός ἐστιν ὅτι περ οἱ τῶν εἰρημένων χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος ἐπιτυχόντες,
10 μήπω δὲ διὰ τῆς πληρεστάτης καὶ ἐνεργοῦς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, τῆς ἄκρας τῶν παθῶν ἐλευθερίας ἀξιωθέντες, οὐδέπω τοῦ ἀσφαλοῦς ἦσαν· ἀλλ' ἐν κινδύνῳ ἔτι καὶ ἀγῶνι καὶ φόβῳ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἔστηκε, διὰ τὰ πνευματικὰ δῆπου τῆς πονηρίας²⁴. Τοῦτο γὰρ τὸ μέτρον μηκέτι ὑπὸ πῶσιν ὄν, μηδὲ πάθος, ὑπέδειξε
15 τοιοῦτον ὑπάρχον, ὡς γλώσσας ἀγγέλων καὶ προφητεῖαν, πᾶσαν τε τὴν γνῶσιν καὶ τὰ τῶν ἰαμάτων χαρίσματα μηδὲν εἶναι πρὸς ἐκεῖνο παραβαλλόμενά²⁵.

ζ'. Διὰ τοῦτο τῆς τελειότητος ὑπέφηνε τὸν σκοπὸν, ἵν' ἕκαστος, πτωχὸν ἑαυτὸν ὑπὸ τηλικούτου πλοῦτου διαγινώσκων, θεο-
20 μῶ τῷ πνεύματι καὶ συντόνῳ πρὸς τὸ ἔσχατον κατεπειγῆται καὶ τὸν πνευματικὸν οὕτω τρέχη δρόμον, ἄχρις ἂν καταλάβῃ, καθὼς εἴρηται· «οὕτω τρέχετε, ἵνα καταλάβητε»²⁶.

η'. Τὸ ἀπαρνήσασθαι ἑαυτόν²⁷, τοῦτο νόμιζε εἶναι τὸ ἔκδοτον εἰς ἅπαν τῇ ἀδελφότητι παρασχεῖν καὶ θελήματι ἰδίῳ παντάπασι
25 μὴ στοιχεῖν, μήτε τινὸς κύριον εἶναι, ὅτι μὴ τοῦ ἐνδύματος μόνου, ἵνα, πάντοθεν ἄνετος ὢν, τῶν ἐπιταπτομένων αὐτῷ μόνων μετὰ χαρᾶς ἔχηται τοὺς ἀδελφούς ἅπαντας καὶ μάλιστα τοὺς ἐξηγουμένους καὶ τὰ βάρη τῆς Μονῆς ἀναδεδεγμένους, κυρίους καὶ δεσπότας διὰ Χριστὸν ἠγούμενος, Χριστῷ πειθόμενος τῷ εἰπόντι· «ὁ θέλων ἐν ὑμῖν πρῶτος εἶναι καὶ μέγας, ἔστω πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος καὶ πάντων δοῦλος»²⁸, μὴ δόξαν, μὴ τιμὴν, μὴ

20. Ἰω. 5, 44.

21. Α' Κορ. 10, 31.

22. Α' Ἰω. 3, 15.

23. Α' Κορ. 13, 7-8.

24. Πρβλ. Ἐφ. 6, 12.

25. Α' Κορ. 13, 1 ἔ.

25α. Ματθ. 5, 48.

Θεός;»²⁰. Πρόσεχε καὶ τὸν Ἀπόστολο, πῶς ἀπαιτεῖ τὴν ἀκρίβεια καὶ μέχρι τοῦ φαγητοῦ καὶ τοῦ ποτοῦ καθόσον δίνει ἐντολὴ ὅλα νὰ τὰ κάμνομε γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ· γιατί λέγει· «εἴτε τρώγετε, εἴτε πίνετε, εἴτε κάμνετε κάτι ἄλλο, νὰ τὸ κάμνετε γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ»²¹. Ὁ θεῖος πάλι Ἰωάννης ἐξισώνει τὸ μῖσος μὲ τὸ φόνο, λέγοντας· «ἐκεῖνος ποὺ μισεῖ τὸν ἀδελφὸ του εἶναι ἀνθρωποκτόνος»²².

6. «Ἡ ἀγάπη ὅλα τὰ ἀνέχεται, ὅλα τὰ ὑπομένει· ἡ ἀγάπη ποτὲ δὲν ἐκπίπτει»²³. Τὸ «ποτὲ δὲν ἐκπίπτει», σημαίνει τὸ ἐξῆς· ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνοι ποὺ ἐπέτυχαν τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος ποὺ ἀνέφερε, ἀλλὰ δὲν ἀξιώθηκαν ἀκόμα μὲ τὴν πληρέστατη καὶ ἐνεργὸ ἀγάπη τοῦ Πνεύματος τὴν πλήρη ἐλευθερία ἀπὸ τὰ πάθη, δὲν ἔφτασαν ἀκόμη στὴν ἀσφάλεια, ἀλλὰ βρίσκονται ἀκόμα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀρετὴ τους σὲ κίνδυνο καὶ ἀγῶνα καὶ φόβο, ἐξαιτίας τῶν ἐπιβουλῶν τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας²⁴. Τὸ μέτρο ὅμως αὐτὸ τῆς τέλει ἀγάπης ὑπέδειξε ὁ Ἀπόστολος ὅτι δὲν κινδυνεύει ἀπὸ πτώση, οὔτε ὑπόκειται σὲ πάθη, ἀλλὰ εἶναι τέτοιο, ὥστε καὶ οἱ γλώσσης τῶν ἀγγέλων καὶ ἡ προφητεία, καὶ ὅλη ἡ γνώση καὶ τὰ χαρίσματα τῶν ἱαμάτων νὰ μὴ εἶναι τίποτε ἀντιπαραβαλλόμενα πρὸς ἐκεῖνο²⁵.

7. Γι' αὐτὸ ὁ Κύριος παρουσίασε ὡς σκοπὸ τὴν τελειότητα^{25α}, ὥστε ὁ καθένας, βλέποντας τὸν ἑαυτοῦ πόσο φτωχὸς εἶναι μπροστὰ σὲ ἕναν τόσο μεγάλο πλοῦτο, νὰ σπεύδει μὲ πόθο θερμὸ καὶ βιασύνῃ πρὸς τὸ τέλος αὐτὸ καὶ νὰ τρέχει ἔτσι τὸν πνευματικὸ δρόμο, μέχρι ποὺ νὰ φτάσει σ' αὐτὸ (τὸ τέλος τῆς τελειότητος), ὅπως ἔχει λεχθεῖ· «ἔτσι νὰ τρέχετε, μὲ σκοπὸ νὰ κερδίσετε τὸ βραβεῖο»²⁶.

8. Τὸ νὰ ἀπαρνηθεῖ κανεὶς τὸν ἑαυτοῦ²⁷, νὰ θεωρεῖς ὅτι σημαίνει τὸ ἐξῆς· τὸ νὰ παραδώσει ἐξολοκλήρου τὸν ἑαυτοῦ στὴν ἀδελφότητα καὶ νὰ μὴ ἀκολουθεῖ καθόλου τὸ δικό του θέλημα, οὔτε νὰ εἶναι κύριος κάποιου πράγματος, παρὰ μόνο τοῦ ἐνδύματός του, ὥστε, ὄντας ἀπαλλαγμένος ἀπὸ ὅλα, νὰ ἐκτελεῖ μὲ χαρὰ μόνο τὶς ἐντολὰς ποὺ παίρνει, θεωρώντας ὅλους τοὺς ἀδελφούς, καὶ μάλιστα τοὺς προϋσταμένους καὶ ποὺ ἔχουν ἀναλάβει νὰ σηκώνουν τὰ βάρη τῆς Μονῆς, κυρίους καὶ δεσπότες γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ, ὑπακούοντας στὴν ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ ποὺ λέγει· «ὅποιος ἀπὸ σᾶς θέλει νὰ εἶναι πρῶτος καὶ μεγάλος, ἅς εἶναι τελευταῖος ἀπὸ ὅλους καὶ ὑπηρε-

26. Α' Κορ. 9, 24.

27. Ματθ. 16, 24.

ἔπαινον τό γε ἐκείνου, ἐπὶ τῇ διακονίᾳ ἢ πολιτείᾳ, παρὰ τῶν ἀδελφῶν ποριζόμενος· «διακονοῦντες», γάρ φησι, «μετὰ πάσης εὐνοίας, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλίᾳ ὡς ἀνθρωπάρεσκοι»²⁸, ἀλλ' ὀφειλέτην ἑαυτὸν διὰ παντὸς ἡγούμενος τῆς ἐν ἀγάπῃ τε καὶ ἀπλότητι πρὸς
5 τοὺς ἀδελφούς διακονίας

θ'. Τοὺς ἐξηγουμένους τῆς ἀδελφότητος, ὡς μεγάλῳ ἔργῳ ἐπιβαλλομένους, πρὸς τὰς τῆς κακίας ἀντιτέχνους μεθοδείας διὰ ταπεινοφροσύνης ἀγωνίζεσθαι δεῖ, ἵνα μὴ πάθει ὑπερηφανίας ὡς τῶν ὑποτεταγμένων ἀδελφῶν κατεξουσιάζοντες, ἀντὶ μεγίστου
10 κέρδους, ζημίαν ἑαυτοῖς προξενήσωσιν, ἀλλ' ὡς εὐσπλαγχοὶ πατέρες καὶ δουλεύειν μᾶλλον διὰ τὸν Θεὸν ἐκδόντες τῇ ἀδελφότητι ἑαυτούς, σωματικῶς τε καὶ πνευματικῶς, ὑπὲρ αὐτῶν φροντίζωσι καὶ ὡς τέκνων Θεοῦ διὰ παντὸς ἐπιμέλονται. Πρὸς μὲν τὸ ἐμφανὲς τὴν τάξιν τοῦ προεστῶτος οὐκ ἀποβαλλόμενοι, οἷον τὸ ἐπιτά-
15 ξει ἢ συμβουλευσαὶ τοῖς δοκιμωτέροις, ἢ ἐπιτιμῆσαι τινὶ ἢ ἐλέγξει ὅπου χρῆ, καὶ ἐν ᾧ δεῖ παρακαλέσαι, ἵνα μὴ προφάσει ταπεινώσεως ἢ πραότητος, ἐν συγχύσει τὰ μοναστήρια ἢ, τὴν προσήκουσαν τάξιν τῶν τε προεστῶτων καὶ ὑποβεθηκότων οὐκ ἀποσώζοντα. Ἐν δέ γε τῷ ἀφανεῖ τῆς διανοίας, ὡς δούλους ἀναξίους
20 πάντων τῶν ἀδελφῶν ἑαυτούς ἡγούμενοι, καὶ ὡς παιδαγωγοὶ καλοὶ δεσποτικὰ τέκνα πεπιστευμένοι, μετὰ πάσης εὐνοίας καὶ φόβου Θεοῦ, ἕκαστον τῶν ἀδελφῶν καταρτίζειν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν σπουδάζοντες, μὴ ἀγνοοῦντες, ὅτι μέγας αὐτοῖς καὶ ἀναφαίρετος ὁ ὑπὲρ τοῦ καμάτου τοῦδε μισθὸς παρὰ τῷ Θεῷ τεταμύεται.
25 ι'. Ὡσπερ οἱ παιδαγωγεῖν τοὺς νέους παραλαβόντες, ἔστιν ὅτε καὶ δεσπότης ὄντας ἰδίους, ἀλλ' οὖν παιδείας χάριν ἢ εὐκοσμίας ἡθῶν, οὐκ ὀκνοῦσιν ὁμῶς καὶ πληγὰς αὐτοῖς ἐντεῖναι κατὰ πολλὴν εὐνοίαν, οὕτω χρῆ καὶ τοὺς προεστῶτας, οὐ πάθει θυμοῦ

28. Μάρκ. 9, 35.

29. Ἐφ. 6, 6.

της ὄλων καὶ δοῦλος ὄλων»²⁸, χωρὶς νὰ ἐπιδιώκει ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς οὔτε δόξα, οὔτε τιμὴ, οὔτε ἔπαινο, ἀκόμα καὶ ἐκεῖνον ποὺ ἀκολουθεῖ συνήθως τὴν καλὴν διακονίαν καὶ τὸν καλὸν τρόπο ζωῆς· γιατί λέγει· «νὰ ἐκτελεῖτε τὴν διακονίαν ποὺ σᾶς ἀνατίθεται μὲ ὅλην τὴν καλὴν διάθεσίν σας, ὄχι γιὰ τὰ μάτια τῶν ἄλλων ὅπως κάνουν ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν νὰ ἀρέσουν τοὺς ἀνθρώπους»²⁹, ἀλλὰ νὰ θεωρεῖ ὁ καθένας πάντοτε τὸν ἑαυτό του μὲ ἀγάπη καὶ ἀπλότητα ὀφειλέτη τῆς διακονίας πρὸς τοὺς ἀδελφούς.

9. Οἱ προϊστάμενοι τῆς ἀδελφότητος, ἐπειδὴ ἔχουν ἀναλάβει μεγάλο ἔργο, πρέπει νὰ ἀγωνίζονται μὲ ταπεινοφροσύνη πρὸς τὶς ἀντίθετες μεθοδεῖες τῆς κακίας, γιὰ νὰ μὴ κυριευθοῦν ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ὑπερηφάνειας καὶ ἀσκώντας καταπιεστικὰ τὴν ἐξουσίαν πρὸς τοὺς ἀδελφούς ποὺ εἶναι ὑποταγμένοι σ' αὐτούς, ἀντὶ μέγιστου κέρδους, προξενήσουν ζημιὰ στὸν ἑαυτό τους, ἀλλὰ σὰν εὐσπλαχνοὶ πατέρες καὶ σὰ νὰ δουλεύουν μᾶλλον γιὰ τὸν Θεό, παραδίδοντας τὸν ἑαυτό τους στὴν ἀδελφότητα, σωματικὰ καὶ πνευματικὰ, νὰ φροντίζουν πάντοτε γι' αὐτούς καὶ νὰ τοὺς ἐπιμελοῦνται σὰν τέκνα τοῦ Θεοῦ. Καὶ φανερὰ βέβαια νὰ μὴ παραμελοῦν τὶς ὑποχρεώσεις τοῦ προϊσταμένου, τὸ νὰ διατάζουν δηλαδὴ ἢ συμβουλεύουν τοὺς προχωρημένους στὴν ἀσκήση, ἢ νὰ ἐπιτιμήσουν κάποιον ἢ νὰ κάνουν τὸν ἔλεγχον ὅπου πρέπει καὶ ὅπου χρειάζεται νὰ παρηγορήσουν, γιὰ νὰ μὴ δημιουργεῖται σύγχυση στὰ μοναστήρια μὲ τὴν πρόφασιν τῆς ταπεινώσεως ἢ τῆς καλωσύνης, καθὼς δὲν θὰ διατηρεῖται ἢ πρέπει σα διάκριση σὲ προϊσταμένους καὶ ὑποτακτικούς. Μέσα ὅμως στὸ βάθος τῆς διάνοιαν νὰ θεωροῦν τὸν ἑαυτό τους ὡς ἀνάξιον δοῦλον ὄλων τῶν ἀδελφῶν, καί, σὰν καλοὶ παιδαγωγοὶ ποὺ τοὺς ἔχουν ἐμπιστευθεῖ παιδιὰ τοῦ κυρίου τους, νὰ φροντίζουν νὰ καταρτίζουν μὲ ὅλην τὴν ἀγάπην τους καὶ τὸν φόβον Θεοῦ τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς σὲ κάθε καλὸ ἔργο, μὴ ἀγνοώντας, ὅτι ἔχει ἀποταμιευθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ γι' αὐτούς ἕξαιτίας τοῦ κόπου τους αὐτοῦ μεγάλος καὶ ἀναφαίρετος μισθός.

10. Ὅπως ἀκριδῶς αὐτοὶ ποὺ ἀναλαμβάνουν τὴν παιδαγωγίαν τῶν νέων, ποὺ πολλὰς φορὰς εἶναι καὶ κύριοι δικοὶ τους, γιὰ χάριν τῆς παιδείας καὶ γιὰ νὰ ἀποκτήσουν αὐτοὶ καλὴ συμπεριφορά, δὲν διατάζουν, ἀπὸ πολλὴν βέβαιαν ἀγάπην πρὸς αὐτούς, καὶ νὰ τοὺς χτυ-

καὶ ὑψηλοφροσύνης, οὐδ' ὡς ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντας ἀμύνεσθαι τοὺς παιδείας τινὸς τῶν ἀδελφῶν ἐπιδομένους, ἀλλὰ σπλάγχνοις χρηστοῖς καὶ σκοπῶ πνευματικῆς ὠφελείας τὴν ἐπιστροφὴν ἐκείνων ἐργάζεσθαι.

5   ια'. Ἐκαστος, φησὶν, ὁ τοῖς τοιούτοις ἤθεσιν ἐντυπωθῆναι βουλόμενος, πρὸ παντός τε ἄλλου καὶ πανταχοῦ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἱεράν ἀγάπην, ἣτις πρώτη τέ ἐστι καὶ μεγίστη τῶν ἐντολῶν³⁰, διωκέτω καὶ ζητείτω ταύτην παρὰ Κυρίου διηνεκῶς τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ ἐμπεποιῶσθαι, καὶ οὕτω, τῇ συνεχεῖ καὶ ἀδια-
10   λείπτῳ τοῦ Θεοῦ μνήμῃ κατὰ προκοπὴν ὀσημέραι διὰ τῆς χάριτος ἐπαυξάνων αὐτήν, προσκτάσθω. Διὰ γὰρ σπουδῆς καὶ τόνου, μερῖμνης τε καὶ ἀγῶνος τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην δυνατοὶ γινόμεθα κτήσασθαι, χάριτι καὶ δωρεᾷ Χριστοῦ ἐν ἡμῖν διαμορφουμένην. Ἐκ δὲ ταύτης καὶ τὴν δευτέραν φημὶ ἐντολήν³¹, τὴν πρὸς τὸν πλη-
15   σίον ἀγάπην, ῥαδίως κατορθῶσαι γίνεται. Τὰ γὰρ πρῶτα καὶ προ-
ταπτέσθω τῶν ἄλλων καὶ πλέον αὐτῶν σπουδαζέσθω, καὶ οὕτω τὰ δεύτερα τοῖς πρώτοις ἐπόμενα ἔσται. Εἰ δέ τις τῆς μὲν πρώτης καὶ μεγάλης ταύτης ἐντολῆς³², τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης φημὶ, κατολιγω-
ρήσας, ἣτις ἀπὸ τῆς ἔνδον ἡμῶν διαθέσεως συνειδησέως τε ἀγα-
20   θῆς καὶ ὑγιῶν τῶν πρὸς Θεὸν ἐννοιῶν, συνάμα καὶ βοηθείας θείας συνεφαπτομένης, συνίσταται, τῆς δὲ δευτέρας τὴν ἔξωθεν μόνον ἐπιμέλειαν τῆς διακονίας ἀφοσιοῦν δούλεται, ἀδύνατον αὐτῶ ταύτην ὑγιῶς τε καὶ καθαρῶς μετελθεῖν. Ἡ γὰρ τῆς κακίας μέθοδος, μνήμης ἔρημον καὶ ἀγάπης καὶ Θεοῦ ζητήσεως τὸν νοῦν ἀνευρί-
25   σκουσα, ἣ δυσχερῆ καὶ ἐπίπονα τὰ θεῖα ἐπιτάγματα φαίνεσθαι ποιεῖ, γογγυσμοὺς καὶ λύπας καὶ μέμψεις κατὰ τῆς εἰς τοὺς ἀδελ-
φούς διακονίας τῇ ψυχῇ ἀνακαίουσα, ἣ, οἰήσει δικαιοσύνης ἔξαπατήσασα, φυσιοῖ καὶ ἑαυτὸν ἠγεῖσθαι τίμιόν τε καὶ μέγαν καὶ ἄκρωσ κατορθοῦντα τὰς ἐντολάς ἀναπειθεῖ.

30   ιβ'. Ὅποταν ἑαυτὸν οἰηθῆ ἄνθρωπος ἄριστον εἶναι τῶν ἐντολῶν ἐπιμελητήν, δηλὸς ἐστὶν ἁμαρτάνων καὶ τῆς ἐντολῆς σφαλλό-

30. Ματθ. 22, 38.

31. Πρὸβλ. Ματθ. 22, 39.

ποῦν, ἔτσι πρέπει καὶ οἱ προϊστάμενοι, τοὺς ἀδελφούς ποὺ χρειάζονται κάποια ἰδιαίτερη παιδαγωγία δὲν πρέπει νὰ τοὺς τιμωροῦν κυριευμένοι ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ὑψηλοφροσύνης, οὔτε καὶ γιὰ ἐκδίκηση, ἀλλὰ νὰ φροντίζουν νὰ τοὺς διορθώνουν μὲ σπλάχνα γεμᾶτα ἀπὸ καλωσύνη καὶ μὲ σκοπὸ τὴν πνευματικὴ ὠφέλειά τους.

11. Ὁ καθένας, λέγει, ποὺ θέλει νὰ διαμορφωθεῖ μὲ αὐτὰ τὰ καλὰ ἦθη, πρέπει νὰ ἐπιδιώκει παντοῦ πρὶν ἀπὸ κέθε τι ἄλλο τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἱερὴ ἀγάπη, ποὺ εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἡ μέγιστη ἀπὸ τίς ἐντολές³⁰, καὶ νὰ ζητεῖ διαρκῶς ἀπὸ τὸν Κύριο νὰ γίνῃ αὐτὴ ποιότητα τῆς καρδιάς του, καὶ ἔτσι μὲ τὴ συνεχῆ καὶ ἀδιάκοπη μνήμη τοῦ Θεοῦ νὰ προσθέτῃ μέρα μὲ τὴ μέρα μὲ τὴ βοήθεια τῆς χάριτος προκοπὴ σ' αὐτὴν καὶ νὰ τὴν αὐξάνῃ. Γιατὶ μόνο μὲ τὴ διαρκῆ καὶ ἔντονη προσπάθεια καὶ μὲ τὴ φροντίδα καὶ τὸν ἀγῶνα γινόμεσθε ἱκανοὶ ν' ἀποκτήσουμε τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, ποὺ διαμορφώνεται μέσα μας μὲ τὴ χάρη καὶ τὴ δωρεὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπὸ αὐτὴν μπορούμε εὐκόλα νὰ κατορθώσουμε καὶ τὴ δευτέρη ἐντολή³¹, ἐννοῶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον. Γιατὶ τὰ πρῶτα πρέπει νὰ μπαίνουν μπροστὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ νὰ φροντίζομε γι' αὐτὰ περισσότερο ἀπὸ τὰ ἄλλα, καὶ ἔτσι τὰ δευτέρη νὰ ἀκολουθοῦν τὰ πρῶτα. "Ἄν ὅμως κάποιος παραμελῆσῃ τὴν πρώτη καὶ μεγάλη αὐτὴ ἐντολή³², ἐννοῶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, ἡ ὁποία συνίσταται ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ μας διάθεση, τὴν ἀγαθὴ συνείδηση καὶ τὰ ὑγιῆ πρὸς Θεὸ φρονήματα, ἐνισχυόμενα παράλληλα αὐτὰ καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, καὶ θέλει ἀπὸ τὴ δευτέρη νὰ ἀφοσιώνεται μόνο στὴν ἐξωτερικὴ ἐπιμέλεια τῆς διακονίας, εἶναι ἀδύνατον αὐτὸς νὰ ἀσκήσῃ αὐτὴν ὀρθὰ καὶ καθαρὰ. Γιατὶ ἡ πανουργία τῆς κακίας, ὅταν βρεῖ τὸν νοῦ γυμνὸ ἀπὸ τὴ μνήμη καὶ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ, ἡ κάνει τὰ θεῖα προστάγματα νὰ φαίνονται δύσκολα καὶ ἐπίπονα, ὑποδαυλίζοντας στὴν ψυχὴ γογγυσμούς καὶ λύπες καὶ κατηγορίες ἐναντίον τῆς διακονίας τῶν ἀδελφῶν, ἢ, ἔξαπατώνοντας τον μὲ τὴ σκέψη ὅτι εἶναι ἐνάρετος, τὸν φουσκώνει ἀπὸ ὑπερηφάνεια καὶ τὸν πείθει νὰ θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του ἄξιο τιμῆς καὶ σπουδαῖο καὶ τέλειο ἐκτελεστὴ τῶν ἐντολῶν.

12. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος νομίσει ὅτι εἶναι ἄριστος ἐκτελεστὴς τῶν ἐντολῶν, εἶναι φανερό ὅτι ἁμαρτάνει καὶ παραβαίνει τὴν ἐντολή,

32. Πρὸβλ. Ματθ. 22, 38.

μενος, ἄτε κρίνας ἑαυτὸν, καὶ μὴ τὸν ἀληθῶς κρίνοντα προσδεξάμενος. Ὅταν γὰρ συμμαρτυρῇ τῷ πνεύματι ἡμῶν τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα, κατὰ τὸ λόγιον Παύλου³³, τότε φιλαλήθως Χριστοῦ ἄξιοι καὶ τέκνα Θεοῦ τυγχάνομεν ὄντες, οὐχ ὅταν ἰδίᾳ οἰήσει ἑαυτοῦς
5 δικαιοῦσασιν. «Οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστάνων», φησί, «δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ Κύριος συνίστησιν»³⁴. Ἐπειτέρ, ὅταν μνήμης καὶ φόβου Θεοῦ γυμνὸς ὢν εὐρίσκηται ὁ ἄνθρωπος, πολλὴ ἀνάγκη καὶ δόξης ἐραῖν καὶ θηρεύειν ἔπαινον παρὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διακονουμένων. Ὁ δέ γε τοιοῦτος, ἄπιστος παρὰ τοῦ Κυρίου ἐλήλεγκται, κα-
10 θάπερ ἤδη δεδήλωται. «πῶς γάρ», φησί, «δύνασθε ὑμεῖς πιστεύειν, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες;»³⁵.

ιγ'. Ἀγῶνι πολλῶ καὶ καμάτῳ νοὸς διὰ σεμνῶν ἐννοιῶν καὶ τῆς συνεχοῦς πάντων τῶν καλῶν μερίμνης ἢ πρὸς Θεὸν ἀγάπῃ,
15 καθάπερ εἴρηται, κατορθοῦσθαι δύναται, ἄτε τοῦ ἐναντίου τῷ ἡμετέρῳ κῶ ἐμποδιζόντος καὶ οὐ συγχωροῦντος αὐτῷ διὰ τῆς τῶν καλῶν μνήμης, τῷ θείῳ ἔρωτι προσανέχειν, ἀλλὰ ταῖς γηίναις ἐπιθυμίαις τὴν αἴσθησιν περισαίνοντος. Ἐν τούτῳ γὰρ ὁ τοῦ πονηροῦ θάνατος καί, οἷον εἰπεῖν, ἡ ἀγχόνῃ, ὅτε τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ
20 καὶ μνήμῃ ἀπερισπάστως ἐνδιατρίβων ὁ νοῦς εὐρίσκεται. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ πρὸς τὸν ἀδελφὸν εὐλικρινῆς ἀγάπῃ συστήναι δύναται καὶ ἡ ἀληθῆς ἀπλότης καὶ ἡ πραΰτης, ἡ ταπεινώσις, ἡ ἀκεραιότης, ἡ ἀγαθότης τέ, φημί, καὶ εὐχὴ καὶ πᾶς ὁ περικαλλῆς τῶν ἀρετῶν στέφανος, διὰ τῆς μιᾶς καὶ μόνῃς καὶ πρώτης ἐντολῆς, τῆς
25 πρὸς Θεὸν ἀγάπης³⁶, τὴν τελειότητα δέχεται. Ἀγῶνος τοίνυν πολλοῦ καὶ πόνου κρυπτοῦ καὶ ἀδήλου χρεία, λογισμῶν ἐρεῦνης τε καὶ τῶν ἡσθητικῶν τῆς ψυχῆς ἡμῶν αἰσθητηρίων γυμνασίας, πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ³⁷, καὶ τοῦ ῥωννύειν καὶ ἀναζωπυρεῖν διὰ τῆς τοῦ νοῦ πρὸς Θεὸν ἐπιμελοῦς νεύσεως, τὰ πεπο-
30 νηκότα τῆς ψυχῆς μέλη. Ὁ γὰρ νοῦς ἡμῶν οὕτω διὰ παντὸς τῷ Θεῷ προσκολλώμενος, γενήσεται μετὰ τοῦ Κυρίου εἰς ἓν Πνεῦμα³⁸, κατὰ τὸ λόγιον Παύλου.

ιδ'. Τοῦτον δέ, φησί, τὸν κρυπτὸν ἀγῶνα καὶ τὸν πόνον καὶ

33. Ρωμ. 8, 16.

34. Β' Κορ. 10, 18.

35. Ἰω. 5, 44.

γιατί ἔκρινε τὸν ἑαυτό του καὶ δὲν περίμενε ἐκεῖνον ποὺ κρίνει ἀληθινά. Γιατί, ὅταν τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ δίνει τὴ μαρτυρία μαζί μὲ τὸ δικό μας πνεῦμα, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Παύλου³³, τότε ἀληθινὰ εἴμαστε ἄξιοι τοῦ Χριστοῦ καὶ τέκνα τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι ὅταν μὲ δική μας γνώμη δικαιώσουμε τὸν ἑαυτό μας. Γιατί λέγει, «δὲν εἶναι γνήσιος πιστὸς ἐκεῖνος ποὺ συστήνει τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ τὸν συστήνει ὁ Κύριος»³⁴. Καὶ πράγματι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται γυμνὸς ἀπὸ τὴ μνήμη καὶ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀναγκασμένος καὶ νὰ ἀγαπᾷ τὴ δόξα καὶ νὰ ἐπιδιώκει τὸν ἔπαινο ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ὑπηρετεῖ. Αὐτὸς ὅμως ἔχει χαρακτηριστεῖ ἀπὸ τὸν Κύριο ἄπιστος, ὅπως ἔχει λεχθεῖ· γιατί λέγει· «πῶς μπορεῖτε νὰ πιστεύετε, ὅταν δέχεσθε δόξα ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο, καὶ δὲν ἐπιδιώκετε δόξα ἀπὸ μόνο τὸν Θεό;»³⁵.

13. Μὲ ἀγώνα μεγάλο καὶ κόπο τοῦ νοῦ μὲ σεμνὲς σκέψεις καὶ συνεχῆ φροντίδα ὅλων τῶν καλῶν μπορεῖ νὰ κατορθωθεῖ, ὅπως λέχθηκε, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς ἐμποδίζει τὸ νοῦ μας καὶ δὲν τὸν ἀφήνει μὲ τὴ μνήμη τῶν καλῶν νὰ ἀφοσιώνεται στὸν θεῖο ἔρωτα, ἀλλὰ ἐρεθίζει τὴν αἴσθησι μὲ τὶς γήινες ἐπιθυμίες. Γιατί σ' αὐτὸ βρίσκεται ὁ θάνατος τοῦ πονηροῦ καί, ὅπως θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, ἡ ἀγχόνη, ὅταν ὁ νοῦς βρίσκεται ἀπερίσπαστα ἀπασχολημένος μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴ μνήμη τοῦ Θεοῦ. Ἀπὸ ἐδῶ μπορεῖ νὰ γεννηθεῖ καὶ ἡ ἡλικρινὴς ἀγάπη πρὸς τὸν ἀδελφὸ καὶ ἡ ἀληθινὴ ἀπλότητα καὶ ἡ πραότητα, ἡ ταπείνωση, ἡ ἀκεραιότητα, ἡ ἀγαθότητα δηλαδή καὶ ἡ προσευχὴ καὶ ὅλο γενικὰ τὸ πανέμορφο στεφάνι τῶν ἀρετῶν, μὲ τὴ μιὰ καὶ μόνη καὶ πρώτη ἐντολή, τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό³⁶, δέχεται τὴν τελειότητα. Χρειάζεται λοιπὸν μεγάλος ἀγώνας καὶ πόνος κρυφὸς καὶ ἐσωτερικὸς, καὶ ἔρευνα τῶν λογισμῶν καὶ γυμνασμοῦ τῶν ἐξασθενημένων αἰσθητηρίων τῆς ψυχῆς μας, πρὸς διακρίσι τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ³⁷, καὶ ἐνδυνάμωμα καὶ ἀναζωογόνησι τῶν καταπονημένων μελῶν τῆς ψυχῆς μὲ τὴν ἐπιμελημένη ἀνύψωσι τοῦ νοῦ πρὸς τὸν Θεό. Γιατί ὅταν ὁ νοῦς προσκολλᾶται γιὰ πάντα ἔτσι στὸν Θεό, θὰ γίνει, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ Παύλου, ἓνα πνεῦμα μὲ τὸν Κύριο³⁸.

14. Ἐκεῖνοι λοιπὸν, λέγει, ποὺ ἀγαποῦν τὴν ἀρετὴ, αὐτὸν τὸν

36. Πρὸβλ. Ματθ. 22, 38.

37. Ἑβρ. 5, 14.

38. Α΄ Κορ. 6, 17.

τὴν μελέτην νύκτα καὶ μεθ' ἡμέραν ἀδιαλείπτως ἔχειν τοὺς φιλα-
 5 ρέτους χρῆ πρὸς πᾶσαν ἐπιτήδευσιν ἐντολῆς, ἧτοι εὐχομένους ἢ
 διακονοῦντας, ἐσθίοντας ἢ πίνοντας, ἢ πᾶν ὅτιοῦν ποιοῦντας³⁹,
 ἵνα, ὅπερ ἂν γένηται ἀγαθόν, εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ μὴ εἰς ἡμετέραν
 10 γίνεται δόξαν. Εὐπετῆ δὲ ἡμῖν καὶ ῥάδια πάντα τὰ τῶν ἐντολῶν
 ἔσται, τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης αὐτὰ διευμαριζούσης καὶ τὸ ἐπίπο-
 νον αὐτῶν ἐκλυούσης ἅπαν. Ὅλος γὰρ ὁ ἀγὼν καὶ ἡ σπουδὴ τῶ
 ἀντικειμένῳ τοῦτό ἐστιν, ὡς δεδήλωται, τὸ δυνηθῆναι τὸν νοῦν
 15 ἀπὸ τῆς πρὸς Θεὸν μνήμης καὶ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγάπης περι-
 σπᾶσαι, γηρίναις αὐτὸν παραγωγαῖς καὶ δελεάσμασιν ἀπὸ τοῦ
 ὄντως ἀγαθοῦ πρὸς τὰ δοκῆσει καλὰ παρατρέποντι.

ιε'. Καὶ γὰρ Ἀβραάμ, φησὶν, ὁ πατριάρχης, τὸν ἱερέα τοῦ Θε-
 οῦ Μελχισεδὲκ δεξιούμενος, ἐκ τῶν ἀκροθηνίων τὴν προσαγω-
 γὴν ἐποιήσατο, καὶ οὕτω τῆς παρ' αὐτοῦ τετύχηκεν εὐλογίας⁴⁰, εἰς
 15 ὑψηλοτέραν τινὰ θεωρίαν διὰ τῶν τοιούτων τοῦ Πνεύματος ἡμᾶς
 ἀνάγοντος, ὥστε τὰ ἄκρα καὶ τὰ στέατα τὰ πρῶτα ὄλου τοῦ ἡμε-
 τέρου συγκράματος, ὅπερ ἐστὶν αὐτὸς ὁ νοῦς, αὐτὴ ἡ συνείδησις,
 αὐτὴ ἡ τῆς ψυχῆς ἀγαπητικὴ δύναμις, τῷ Θεῷ πρότερον δεῖν, ὡς
 20 ἱεράν τινα θυσίαν, ὀλοκαυτοῦν. Τὰ ἀκροθηνιά τε καὶ πρῶτα τῶν
 ὀρθῶν λογισμῶν τῆ αὐτοῦ μνήμη διδόναι καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ ἀγάπῃ
 καὶ ἐν τῷ ἀπορρητῷ καὶ ὑπερφνεῖ ἔρωτι ἀδιαλείπτως ἀπασχο-
 λεῖν. Καὶ οὕτως δυνάμεθα ὁσημέραι τὴν αὐξήσιν καὶ προκοπὴν
 λαμβάνειν, βοηθούμενοι ὑπὸ τῆς θείας χάριτος, καὶ τὸ φορτίον
 τῆς δικαιοσύνης τῶν ἐντολῶν ἐλαφρόν ἡμῖν καταφανήσεται⁴¹,
 25 καθαρῶς καὶ ἀμώμως ταύτας ἐπιτελοῦντες, συνεργούμενοι ὑπ'
 αὐτοῦ τοῦ Κυρίου διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἡμῶν πίστεως.

ισ'. Περὶ δὲ τῆς φαινομένης ἀσκήσεως, καὶ ποῖον ἀγαθόν ἐπι-
 30 τήδευμα μεῖζον καὶ πρῶτον τυγχάνει, τοῦτο γινώσκετε, ἀγαπητοί,
 ὅτι ἀλλήλων αἱ ἀρεταὶ ἐκδέδενται καὶ ἀλλήλων ἔχονται, καθάπερ
 30 ἱερά τις σειρὰ, μία τῆς μιᾶς ἠρτημένη· οἷον, ἡ μὲν εὐχὴ τῆς ἀγά-

39. Α' Κορ. 10, 31.

κρυφὸ ἀγώνα καὶ τὸν πόνο καὶ τὴ μελέτη πρέπει νὰ ἔχουν ἀδιάκοπα νύχτα καὶ μέρα γιὰ τὴν ἐκτέλεση κάθε ἐντολῆς, δηλαδή ὅταν προσεύχονται ἢ διακονοῦν, ὅταν τρώγουν ἢ πίνουν, ἢ ὅταν κάνουν ὅ,τιδήποτε ἄλλο³⁹, ὥστε, ὅποιοδήποτε ἀγαθὸ γίνεται, νὰ γίνεται γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι γιὰ τὴ δική μας δόξα. "Ἐτσι θὰ μᾶς γίνουν ἐλαφρὰ καὶ εὐκόλα ὅλα γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἐντολῶν, ἀφοῦ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ θὰ τὰ κάνει εὐκόλα καὶ θὰ ἐλαφρύνει ὅλο τὸν κόπο τους. Γιατὶ ὅλος ὁ ἀγώνας καὶ ἡ προσπάθεια τοῦ ἐχθροῦ μας, ὅπως ἔχει δηλωθεῖ, συγκεντρώνεται σ' αὐτὸ, τὸ νὰ μπορέσει νὰ ἀποσπάσει τὸν νοῦ ἀπὸ τὴ μνήμη καὶ τὸν φόβο καὶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, καί, ἐξαπατώντας τον μὲ γήινα τεχνάσματα καὶ δολώματα, νὰ τὸν στρέψει ἀπὸ τὸ πραγματικὸ ἀγαθὸ πρὸς τὰ φαινομενικὰ καλὰ.

15. Γιατί, λέγει, ὅταν ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ ὑποδέχθηκε τὸν ἱερέα τοῦ Θεοῦ Μελχισεδέκ, τοῦ πρόσφερε δῶρο ἀπὸ τὰ καλύτερα τῶν ὑπαρχόντων του, καὶ ἔτσι πέτυχε νὰ λάβει τὴν εὐλογία του⁴⁰, ὀδηγώντας μας μὲ αὐτὰ τὸ Πνεῦμα σὲ κάποια ὑψηλότερη θεωρία, ὥστε τὰ ἄκρα καὶ τὰ καλύτερα λιπαρὰ μέρη τῆς ὅλης ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ὑπάρξεώς μας, πού εἶναι ὁ ἴδιος ὁ νοῦς μας, ἡ συνείδησή μας, ἡ ἀγαπητικὴ δύναμη τῆς ψυχῆς μας, νὰ τὰ προσφέρομε πρῶτα στὸν Θεὸ ὀλοκαύτωμα σὰν κάποια ἱερὴ θυσία. Τοὺς καλύτερους καὶ τοὺς πρώτους ἀπὸ τοὺς ὀρθοὺς λογισμοὺς νὰ τοὺς προσφέρομε στὴ μνήμη τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τοὺς ἀπασχολοῦμε ἀκατάπαυστα στὴν ἀγάπη καὶ τὸν ἀπόρητο καὶ ὑπερφυσικὸ ἔρωτα αὐτοῦ. Καὶ ἔτσι μποροῦμε μέρα μὲ τὴ μέρα νὰ πετυχαίνομε τὴν αὔξηση καὶ προκοπή μας στὴν ἀρετή, βοηθούμενοι ἀπὸ τὴ θεία χάρη, καὶ θὰ μᾶς φανεῖ ἔτσι ἐλαφρὸ τὸ φορτίο τῶν ἐντολῶν γιὰ τὴν ἀρετή⁴¹, γιὰ νὰ τὴν ἐκτελοῦμε καθαρὰ καὶ ἄμεμπτα, βοηθούμενοι ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Κύριο μὲ τὴν πίστη μας πρὸς αὐτόν.

16. "Ὅσο γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ ἀσκησιὴ καὶ ποιὰ καλὴ ἐργασία εἶναι μεγαλύτερη καὶ πρώτη νὰ γνωρίζετε αὐτό, ἀγαπητοί, ὅτι οἱ ἀρετὲς εἶναι δεμένες μεταξύ τους καὶ ἀκολουθοῦν ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη, σὰν κάποια ἱερὴ ἀλυσίδα, ἐξαρτημένες ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη. Γιὰ παράδειγμα, ἡ προσευχὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀγάπη, ἡ ἀγάπη ἀπὸ τὴ

40. Γεν. 14, 19.

41. Πρὸβλ. Ματθ. 11, 30.

πης, ἡ ἀγάπη δὲ τῆς χαρᾶς, ἡ χαρὰ τῆς προαότητος, ἡ προότης τῆς
 ταπεινοφροσύνης, ἡ ταπεινοφροσύνη δὲ τῆς διακονίας, ἡ διακο-
 νία δὲ τῆς ἐλπίδος, ἡ δὲ ἐλπίς τῆς πίστεως· καὶ ἡ μὲν πίστις τῆς
 ὑπακοῆς, ἡ δὲ ὑπακοή τῆς ἀπλότητος ὡσπερ τάναντία πάλιν ἐν
 5 ὑφ' ἐνὸς δέδενται· οἷον, τοῦ μὲν θυμοῦ τὸ μῖσος ὁ δὲ τῆς ὑπερηφα-
 νίας, τῆς κενοδοξίας αὕτη, ἐκείνη τῆς ἀπιστίας, ἡ δὲ τῆς σκληρο-
 καρδίας καὶ αὕτη μὲν ἐκ τῆς ἀμελείας, ἐκείνη δὲ τῆς χαννώσεως
 ἐκ δὲ τῆς ὀλιγωρίας αὕτη, κακείνη μὲν ἐκ τῆς ἀκηδίας, ὡσπερ ἐκ
 τοῦ ἀνυπομονήτου αὕτη· τὸ δὲ τῆς φιληδονίας, καὶ οὕτω τὰ λοιπὰ
 10 μέρη τῆς κακίας ἀλλήλων εἰσὶν ἐχόμενα.

ιζ'. Πᾶν ὅπερ ἂν ποιῆ καλὸν ὁ ἄνθρωπος, σπιλοῦν αὐτὸ καὶ
 καταμιαίνειν ὁ πονηρὸς τῇ ἐπιμειξίᾳ τῶν ἑαυτοῦ σπερμάτων
 θούλεται· οἷον τῆς κενοδοξίας ἢ τῆς οἰήσεως, εἴτε μὴν καὶ τοῦ
 γογγυσμοῦ ἢ ἑτέρου τινὸς τῶν τοιούτων, ἵν' ἢ μὴ διὰ Θεὸν μόνον,
 15 ἢ μὴ ἐκ προθυμίας τὸ γινόμενον ἀγαθὸν γίνηται. Γέγραπται γὰρ
 τὸν Ἄβελ προσενεγεῖν θυσίαν τῷ Θεῷ ἀπὸ τῶν στεάτων καὶ ἀπὸ
 τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων, καὶ τὸν Κάιν δὲ ὁμοίως δῶρα
 προσενεγκεῖν ἀπὸ τῶν καρπῶν μὲν τῆς γῆς, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῶν
 20 πρώτων καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ μὲν ταῖς θυσίαις τοῦ Ἄβελ ἐπιδεῖν τὸν
 Θεόν, ἐπὶ δὲ τοῖς δώροις τοῦ Κάιν μὴ προσχεῖν^ρ. Ἐκ τούτου
 μαθάνειν ἔχομεν, ὅτι ἔστι τι καλὸν μὴ ποιῆσαι καλῶς
 οἷον ἀμελῶς ἢ καταφρονητικῶς, ἢ δι' ἕτερόν τι καὶ
 οὐ διὰ Θεόν καὶ παρὰ τοῦτο συμβαίνει
 25 γίνεσθαι μὴ εὐπρόσδεκτον
 τῷ Θεῷ.

*

* *

* * * *

* * * * *

* * *

* *

*

χαρά, ἢ χαρὰ ἀπὸ τὴν πραότητα, ἢ πραότητα ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνη, ἢ ταπεινοφροσύνη ἀπὸ τὴ διακονία, ἢ διακονία ἀπὸ τὴν ἐλπίδα, ἢ ἐλπίδα ἀπὸ τὴν πίστι καὶ ἢ πίστι πάλι ἀπὸ τὴν ὑπακοή, ἐνῶ ἢ ὑπακοή ἀπὸ τὴν ἀπλότητα. Τὸ ἴδιο ἐπίσης καὶ τὰ ἀντίθετα εἶναι δεμένα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο· γιὰ παράδειγμα, τὸ μῖσος μὲ τὸν θυμό, ὁ θυμὸς μὲ τὴν ὑπερηφάνεια, ἢ ὑπερηφάνεια μὲ τὴν κενοδοξία, ἢ κενοδοξία μὲ τὴν ἀπιστία, ἢ ἀπιστία μὲ τὴ σκληροκαρδία, αὐτὴ μὲ τὴν ἀμέλεια, ἢ ἀμέλεια μὲ τὴ χαύνωση, αὐτὴ μὲ τὴν ὀλιγωρία, ἢ ὀλιγωρία μὲ τὴν ἀκηδία, αὐτὴ μὲ τὴν ἀνυπομονησία, ἢ ἀνυπομονησία μὲ τὴ φιληδονία, καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο τὰ ὑπόλοιπα μέρη τῆς κα-κίας ἀκολουθοῦν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο.

17. Ὅποιοδήποτε καλὸ κάμνει ὁ ἄνθρωπος, ὁ πονηρὸς θέλει νὰ τὸ σπιλῶνει καὶ νὰ τὸ καταμολύνει μὲ τὴν ἀνάμιξη τῶν δικῶν του σπερμάτων, ὅπως τῆς κενοδοξίας ἢ τῆς οἰήσεως ἢ τοῦ γογγυσμοῦ ἢ κάποιου ἄλλου ἀπὸ αὐτά, ὥστε τὸ καλὸ ἢ νὰ μὴ γίνεται μόνο γιὰ τὸν Θεό, ἢ νὰ μὴ γίνεται μὲ προθυμία. Γιατὶ ἡ Γραφή λέγει γιὰ τὸν Ἄβελ ὅτι πρόσφερε θυσία στὸν Θεὸ ἀπὸ τὰ λιπαρὰ μέρη καὶ ἀπὸ τὰ πρωτότοκα πρόβατα, καὶ ἐπίσης καὶ γιὰ τὸν Κάιν ὅτι πρόσφερε βέβαια δῶρα ἀπὸ τοὺς καρπούς τῆς γῆς, ἀλλ' ὄχι ἀπὸ τοὺς πρώτους· καὶ γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς δέχθηκε τὴ θυσία τοῦ Ἄβελ, ἐνῶ τὰ δῶρα τοῦ Κάιν δὲν τὰ ἔκανε ἀποδεκτὰ⁴². Ἀπὸ αὐτὸ μποροῦμε νὰ διδαχθοῦμε ὅτι ἓνα καλὸ εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ τὸ κάνομε καλὰ· νὰ τὸ κάνομε δηλαδὴ ἢ μὲ ἀμέλεια, ἢ μὲ περιφρόνηση, ἢ γιὰ κάτι ἄλλο καὶ ὄχι γιὰ τὸν Θεό, καὶ γι' αὐτὸ συμβαίνει νὰ μὴ γίνεται εὐπρόσδεκτο ἀπὸ τὸν Θεό.

*

* *

* * * *

* * * * *

* * * *

* *

*

ΛΟΓΟΣ Β΄.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

ιη'. Κεφάλαιον πάσης αγαθῆς σπουδῆς καὶ κορυφή τῶν κατορθωμάτων ἢ τῆς προσευχῆς ἐστὶ προσεδρεία, δι' ἧς καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἐν κτήσει γινόμεθα, τοῦ Θεοῦ καλουμένου, χεῖρα συνεργὸν ἐπορεύοντος. Καὶ γὰρ κοινωνία τῆς μυστικῆς ἐνεργείας
5 καὶ συνάφεια διαθέσεως τῆς πρὸς Θεὸν ἀγιότητος καὶ αὐτοῦ τοῦ νοῦ δι' ἀγάπης ἀρρήτου πρὸς Κύριον, ἐν τῇ εὐχῇ τοῖς καταξιούμενοις γίνεται. «Ἐδωκας», γὰρ φησὶν, «εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου»¹. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος, «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὑμῶν ἐστὶ»². Τὸ δὲ ἐντὸς εἶναι τὴν βασιλείαν, τί ἂν ἄλλο δη-
10 λούην εἶη, ἢ τὴν τοῦ Πνεύματος οὐράνιον εὐφροσύνην ταῖς ἀξίαις ψυχῆς ἐναργῶς ἐνημαίνεσθαι; Τῆς ἀπολαύσεως γὰρ τε καὶ χαρᾶς καὶ τῆς ἐν Πνεύματι εὐφροσύνης, ἧς ἐν φωτὶ αἰωνίῳ οἱ Ἅγιοι ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ μεθέξουσι βασιλείᾳ, ταύτης τὸν ἀραθῶνα καὶ τὰ προοίμια, ἐντεῦθεν ἤδη, αἱ ἀξίαι, διὰ τῆς τοῦ Πνεύ-
15 ματος ἐνεργοῦς κοινωνίας, ψυχὰι λαμβάνουσιν. Ὅπερ δὴ καὶ τὸν θεῖον Ἀπόστολον δηλοῦν ἔγνωμεν. «ὁ γὰρ παρακαλῶν ἡμᾶς», φησί, «ἐν τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τῆς παρακλήσεως ἧς παρακαλούμεθα καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ»³. ἄλλὰ καὶ τό, «ἡ καρδία μου καὶ ἡ σὰρξ μου
20 ἠγαλλιάσαντο ἐπὶ Θεὸν ζῶντα»⁴, καὶ τό, «ὡς ἐκ στέατος καὶ πίπτητος ἐμπλησθεῖη ἡ ψυχὴ μου»⁵, καὶ τὰ συναφῶς τούτοις, εἰς ταῦτὸν φέρουσι καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος ἐνεργὸν εὐφροσύνην καὶ παρὰ κλησιν ὑπαινίττονται.

1. Ψαλμ. 4, 8.

2. Λουκᾶ 17, 21.

ΛΟΓΟΣ Β΄.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

18. Κεφάλαιο κάθε καλής προσπάθειας και κορυφή τῶν κατορθωμάτων εἶναι ἡ ἐπιμονή στήν προσευχή, μέ τήν ὁποία φτάνομε στήν ἀπόκτηση καί τῶν ἄλλων ἀρετῶν, καθὼς ὁ Θεός, καλούμενος, ἀπλώνει τὸ χέρι του πρὸς βοήθεια. Καθόσον κατὰ τήν προσευχή γίνεται στοὺς ἄξιους κοινωνία τῆς μυστικῆς ἐνέργειας τοῦ Θεοῦ καί συνένωση τῆς διαθέσεώς τους μέ τήν ἀγιότητα αὐτοῦ, καί τοῦ νοῦ μέ τὸν Κύριο μέ μιᾶ ἀνέκφραστη ἀγάπη. Γιατί λέγει· «ἔδωσες εὐφροσύνη στήν καρδιά μου»¹. Καί ὁ ἴδιος ὁ Κύριος λέγει, «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βρῖσκεται μέσα μας»². Τὸ «ἡ βασιλεία βρῖσκεται μέσα μας», τί ἄλλο θά μπορούσε νὰ δηλώσει, παρὰ ὅτι ἡ οὐράνια εὐφροσύνη τοῦ Πνεύματος ἐκδηλώνεται μέ καθρότητα μέσα στίς ἄξιες ψυχές; Γιατί τὸν ἀρραβῶνα καί τὰ προοίμια τῆς ἀπολαύσεως καί τῆς χαρᾶς καί τῆς πνευματικῆς εὐφροσύνης, τήν ὁποία θά ἀπολαύσουν οἱ ἅγιοι μέσα στοῦ αἰώνιο φῶς τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ, οἱ ἄξιες ψυχές τῆ λαμβάνουν ἤδη ἀπὸ ἐδῶ μέ τήν ἐνεργὸ κοινωνία τοῦ Πνεύματος. Αὐτὸ δέβαια γνωρίζομε ὅτι δηλώνει καί ὁ θεῖος Ἀπόστολος λέγοντας «ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος πὺ μᾶς παρηγορεῖ στή θλίψη μας, γιὰ νὰ μπορούμε καί ἐμεῖς νὰ παρηγοροῦμε ἐκείνους πὺ ἀντιμετωπίζουν ὅποιαδήποτε θλίψη, μέ τήν παρηγοριὰ μέ τήν ὁποία παρηγορούμαστε καί ἐμεῖς ἀπὸ τὸν Θεό»³. ἄλλὰ καί τό, «ἡ καρδιά μου καί ἡ σάρκα μου γέμισαν ἀπὸ ἀγαλλίαση μέ τήν παρουσία τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ»⁴, καί τό, «ἡ ψυχὴ μου θά χορτάσει μέ τήν παρουσία σου σὰν μέ λιπαρὰ καί παχιὰ φαγητά»⁵, καί τὰ παραπλήσια μέ αὐτά, ἔχουν τὸ ἴδιο νόημα καί ὑπαινίσσονται τήν ἐνεργὸ εὐφροσύνη καί παρηγοριὰ τοῦ Πνεύματος.

3. Β΄ Κορ. 1, 4.

4. Ψαλμ. 83, 3.

5. Ψαλμ. 62, 6.

ιβ. Ὡσπερ μείζον τῶν ἄλλων τὸ τῆς εὐχῆς ἔργον, οὕτω καὶ πόνου πλείονος δεῖ καὶ μερίμνης τῷ πρὸς αὐτὴν ἐρωτικῶς ἔχοντι, μήπου κλοπὴν τινα παρὰ τῆς κακίας ὑπομείνας λάθῃ. Οἷς γὰρ μείζονος ἀγαθοῦ ἐπιμέλεια, μείζονι καὶ ὁ πονηρὸς τῇ πείρᾳ προσ-
5 θάλλει· ὥστε πολλῆς αὐτῷ δεήσει τῆς νήψεως, ἵνα καὶ μᾶλλον καρποὶ ἀγάπης καὶ ταπεινοφροσύνης, ἀπλότητός τε καὶ ἀγαθότητος, καὶ πρὸς ἐπὶ τούτοις, διακρίσεως, ὁσημέραι τῷ παραμόνῳ τῆς εὐχῆς ἀναφύωνται· καὶ αὐτοῦ μὲν φανερὰν τὴν ἐπὶ τὰ θεῖα προκοπὴν καὶ ἐπίδοσιν καθιστῶσι, τοὺς ἄλλους δὲ πρὸς τὸν ἴσον
10 ζῆλον παρακαλῶσιν.

κ. Ἄδιαλείπτως προσεύχεσθαί καὶ προσκατερεῖν τῇ εὐχῇ αὐτός τε ὁ θεῖος Ἀπόστολος καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον διδάσκει, «πρόσω μᾶλλον», εἰπόντος, «ποιήσῃ ἐκδίκησιν ὁ Θεὸς τῶν βουόντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας»⁶ καὶ τό, «γρηγορεῖ-
15 τε καὶ προσεύχεσθε»⁷. Δεῖ οὖν πάντοτε προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν⁸. Ὡσπερ δὲ κεφαλαιωδέστερον, ὁ τῇ εὐχῇ προσκατερωῶν, εἴλετο ἔργον, οὕτως αὐτὸν ἀγῶνα πολὺν καὶ τόνον ἀνένδοτον ἀνελέσθαι χρή, διὰ τὰ πολλὰ τῇ προσεδροεῖα τῆς εὐχῆς ὑπεῖναι τὰ τῆς κακίας ἐμπόδια· ὕπνον, ἀκηδῖαν, βάρος σώματος, λογισμῶν ἐκτροπὴν, νοὸς ἀκαταστασίαν, ἔκλυσιν καὶ τὰ λοιπὰ τῆς
20 κακίας ἐπιτηδεύματα· εἶτα θλίψεις καὶ αὐτῶν τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἐπαναστάσεις, ἐκθύμως πολεμούντων ἡμῖν καὶ ἀντικαθισταμένων καὶ προσεγγίζειν τῷ Θεῷ διειρογόντων τὴν κατὰ ἀλήθειαν τὸν Θεὸν ἀπαύστως ἐπιζητοῦσαν ψυχὴν.

25 κα. Πάση σπουδῇ καὶ νήψει, ὑπομονῇ τε καὶ ἀγῶνι ψυχῆς καὶ πόνῳ σώματος, τὸν τῆς εὐχῆς ἐπιμελούμενον ἀνδρίζεσθαι χρή, μὴ χαννούμενον καὶ συνεπιδιδόντα ταῖς τῶν λογισμῶν ἐκτροπαῖς, ἢ πολλῷ ὕπνῳ, ἢ ἀκηδίᾳ, ἐκλύσει τε καὶ συγχύσει καὶ ταραχώδεσι καὶ ἀπρεπέσι φωναῖς χρώμενον, ἢ τισι τοιοῦτοις ἐπιτρέποντα

6. Α' Θεσ. 5, 17.

7. Ρωμ. 12, 12.

19. "Ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἔργο τῆς προσευχῆς εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔργα, ἔτσι καὶ χρειάζεται περισσότερο κόπο καὶ φροντίδα ἐκεῖνος ποὺ τρέφει ἔρωτα πρὸς αὐτήν, μὴ τυχὸν δεχθεῖ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβει κάποια ἔξαπατήση ἀπὸ τὴν κακία. Γιατί, ἐκεῖνοι ποὺ φροντίζουν γιὰ μεγαλύτερο ἀγαθὸ, δέχονται μεγαλύτερη προσβολὴ ἀπὸ τὸν πονηρὸ." Ἄρα λοιπὸν χρειάζεται ὁ προσευχόμενος πολλὴ προσοχὴ καὶ ἐπαγρύπνηση, ὥστε μὲ τὴν καρτερικὴν παραμονὴν στὴν προσευχὴ νὰ ἀναφύονται μέρα μὲ τὴν μέρα ὄλο καὶ περισσότεροι οἱ καρποὶ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς ἀγαθότητος, καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ καὶ τῆς διακρίσεως, καὶ οἱ ὅποιοι θὰ κάνουν φανερὴ τὴν προκοπὴν καὶ ἐπίδοσίν του στὰ θεῖα, ἐνῶ τοὺς ἄλλους θὰ τοὺς παρακινοῦν πρὸς ἴσο ζῆλο.

20. Ὁ ἴδιος ὁ θεῖος Ἀπόστολος διδάσκει νὰ προσευχόμεστε ἀδιάκοπα⁶ καὶ νὰ ἐπιμένετε στὴν προσευχή⁷, ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος μὲ ἐκεῖνο ποὺ λέγει, «πόσο περισσότερο θὰ ἀποδώσει ὁ Θεὸς τὸ δίκαιο σὲ ἐκείνους ποὺ φωνάζουν πρὸς αὐτὸν νύχτα καὶ μέρα»⁸ καὶ τό, «ἐπαγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε»⁹. Πρέπει λοιπὸν πάντοτε νὰ προσευχόμεστε καὶ νὰ μὴ ἀποθαρρυνόμεστε¹⁰. Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνος ποὺ ἐπιμένει καρτερικὰ στὴν προσευχὴ διάλεξε τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ τὰ ἔργα, ἔτσι πρέπει καὶ νὰ ἀναλάβει αὐτὸς μεγαλύτερο ἀγῶνα καὶ ἀνυποχώρητη προσπάθεια σ' αὐτόν, ἐπειδὴ εἶναι πολλὰ τὰ ἐμπόδια τῆς κακίας ποὺ προβάλλονται στὴν ἐπίμονη προσευχὴ, ὅπως ὕπνος, ἀκηδία, βάρος τοῦ σώματος, ἐκτροπὴ τῶν λογισμῶν, ἀκαταστασία τοῦ νοῦ, ἀποχαίνωση καὶ τὰ ὑπόλοιπα πανοῦργα τεχνάσματα τῆς κακίας. Ἐπειτα θλίψεις καὶ ἐξεγέρσεις τῶν ἰδίων τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ποὺ μᾶς πολεμοῦν μὲ ὅλη τὴν μανία τους καὶ ἀντιστέκονται καὶ ἐμποδίζουν τὴν ψυχὴν ποὺ ἀληθινὰ ἐπιζητεῖ ἀκατάπαυστα νὰ προσεγγίσει τὸν Θεό.

21. Πρέπει λοιπὸν ἐκεῖνος ποὺ φροντίζει γιὰ τὴν προσευχὴ νὰ δείχνει ἀνδρεία μὲ ὅλη τὴν προθυμία καὶ τὴν ἐπαγρύπνηση, μὲ ὑπομονὴν καὶ ἀγῶνα τῆς ψυχῆς καὶ κόπο τοῦ σώματος, χωρὶς νὰ κυριεύεται ἀπὸ ἀποχαίνωση καὶ νὰ παραδίδεται στὶς ἐκτροπὰς τῶν λογισμῶν, ἢ στὸν πολὺ ὕπνο, ἢ τὴν ἀκηδία, τὴν χαλάρωση καὶ τὴν σύγχυση, καὶ νὰ χρησιμοποιοῖ ἀπρεπεῖς φωνῆς ποὺ προκαλοῦν ταραχὴν,

8. Λουκᾶ 18, 7.

9. Ματθ. 26, 41.

10. Λουκᾶ 18, 1.

τὴν διάνοιαν, μόνη μὲν ἐμπληροφροούμενον τῇ παραμόνῳ στάσει, κλίσει τε τῶν γονάτων· τὸν δὲ νοῦν μακρὰν ποῦ τῶν γινομένων ἀποπλανώμενον ἔχοντα. Οὐδὲν γὰρ τὸ κωλύον, ἦν μὴ ἀκριδῶς νήφειν παρασκευάζεται, ἐναντιούμενος μὲν ἐν τῇ ὕλῃ τῶν περι-
 5 τῶν λογισμῶν, διαδασανίζων δὲ πάντας αὐτούς καὶ φιλοκρινῶν, ἐπιποθῶν τε ἀεὶ τὸν Κύριον, ποικίλως ὑπὸ τῆς κακίας κατὰ τὸ ἀφανὲς δελεάζεσθαι· ἢ καὶ τῶν μήπω τῇ εὐχῇ δυναμένων προσκαρτερεῖν κατεπαίρεσθαι, καὶ διὰ τῶν τοιούτων τῆς κακίας μηχανημάτων τὴν καλὴν διαφθείρειν ἐργασίαν καὶ προσπίνειν ταύτην
 10 τῷ πονηρῷ δαίμονι.

κβ'. Εἰ μὴ ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ἀγάπη, ἡ ἀπλότης τε καὶ ἀγαθότης κατακοσμοῦσιν ἡμῖν τὴν εὐχήν, ἡ εὐχὴ αὕτη, μᾶλλον δὲ τὸ πρόσχημα τῆς εὐχῆς, ἢ κιστὰ γε ἡμᾶς ὠφελεῖν δύναται. Καὶ οὐκ ἐπὶ τῆς εὐχῆς τοῦτο μόνης φαμέν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντός καμιά-
 15 του καὶ πόνου, παρθενίας ἢ νηστείας ἢ ἀγρυπνίας ἢ ψαλμωδίας ἢ διακονίας ἢ οἰασθηπιοτοῦν ἐργασίας, ἀρετῆς ἕνεκεν ἐπιμελουμένης. Εἰ μὴ τοὺς καρπούς τῆς ἀγάπης, εἰρήνης τε καὶ χαρᾶς καὶ ἀπλότητος, ταπεινοφροσύνης τε, φημί, καὶ πραότητος καὶ ἀφελείας καὶ πίστεως ὡς δέον, μακροθυμίας τε καὶ φιλοφροσύνης ἐν
 20 ἑαυτοῖς ὄραν ἔχομεν, ἐπ' οὐδενὶ χρησίμῳ τὰ τῶν πόνων ὑπέστημεν. Τοὺς γὰρ πόνους διὰ τὴν τῶν καρπῶν ὠφέλειαν ὑπομένειν καταδεχόμεθα, τῶν δὲ καρπῶν τῆς ἀγάπης ἐν ἡμῖν μὴ εὐρισκομένων, περιττὴ πᾶντως ἡ ἐργασία. Ὡστε οὐδὲν οἱ τοιοῦτοι τῶν πέντε μαρῶν παρθένων διενηνόχασι, αἵτινες, διὰ τὸ μὴ ἐντεῦθεν ἔχειν
 25 ἐν ταῖς καρδίαις τὸ πνευματικὸν ἔλαιον, ὅπερ τῶν εἰρημένων ἐστὶν ἀρετῶν ἢ διὰ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια, μαρραὶ τε ὠνομάσθησαν καὶ τοῦ βασιλικοῦ νυμφῶνος ἐλεεινῶς ἀπεκλείσθησαν¹, μηδὲν τοῦ τῆς παρθενίας ἀπονάμεναι καμιάτου. Ὡστερὶ γὰρ ἐν τῇ τῆς ἀμπέλου πᾶσα ἐπιμέλεια καὶ πόνος διὰ τὴν τῶν καρπῶν ἐλπὶ-
 30 δα προκαταβάλλεται, καρπῶν δὲ μὴ γεωργηθέντων, εἰκαῖα πάντων ἡ ἐργασία δείκνυται, οὕτως, εἰ μὴ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύ-

ἢ νὰ ἀφήνει τὴ διάνοια νὰ παραδίδεται σὲ κάτι τέτοια, μένοντας ἰκανοποιημένος μόνο ἀπὸ τὴν ἐπίμονη ὀρθοστασία καὶ τὴν κλίση τῶν γονάτων καὶ ἔχοντας τὸν νοῦ περιπλανώμενο μακριὰ ἀπὸ τὰ ὅσα γίνονται. Γιατὶ τίποτε δὲν ἐμποδίζει, ἂν δὲν ἀγωνίζεται μὲ σωστὴ ἐπαγρύπνηση, ἐναντιούμενος ἀπὸ τὴ μὰ στοὺς περιττοὺς λογισμοὺς, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐλέγχοντάς τους δλους μὲ λεπτομέρεια καὶ ἀνακρίνοντάς τους, καὶ παράλληλα ποθώντας πάντοτε τὸν Κύριο, νὰ δελεάζεται ἀπὸ τὴν κακία χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει μὲ πολλοὺς καὶ διάφορους τρόπους, ἢ καὶ νὰ ὑπερηφανεύεται ἐναντι ἐκείνων ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ἐπιμένουν ἄλλο στὴν προσευχή, καὶ μὲ τὰ πανοῦργα αὐτὰ τεχνάσματα τῆς κακίας νὰ καταστρέφει τὴν καλὴ αὐτὴ ἐργασία τῆς προσευχῆς καὶ νὰ τὴν προσφέρει στὸν πονηρὸ δαίμονα.

22. " Ἄν δὲν κοσμοῦν τὴν προσευχή μας ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ἀγάπη, ἡ ἀπλότητα καὶ ἡ ἀγαθότητα, ἡ προσευχή αὐτὴ, ἡ καλύτερα τὸ πρόσχημα τῆς προσευχῆς, ἔλάχιστα μόνο μπορεῖ νὰ μᾶς ὠφελήσει. Καὶ δὲν τὸ λέμε αὐτὸ μόνο γιὰ τὴν προσευχή, ἀλλὰ καὶ γιὰ κάθε κόπο καὶ πόνο, ὅπως τὴν παρθενία ἢ τὴ νηστεία ἢ τὴν ἀγρυπνία ἢ τὴν ψαλμωδία ἢ τὴ διακονία ἢ ὅποιαδήποτε ἄλλη ἐργασία, ποὺ γίνεται γιὰ χάρη τῆς ἀρετῆς. " Ἄν δὲν δοῦμε ὅτι ἔχομε μέσα μας τοὺς καρποὺς τῆς ἀγάπης, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἀπλότητος, τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς πραότητος, τῆς ἀπουσίας πονηρίας καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως, τῆς μακροθυμίας καὶ τῆς φιλοφροσύνης, τότε γιὰ τίποτε τὸ χρήσιμο δὲν ὑπομείναμε τοὺς κόπους. Γιατὶ τοὺς κόπους δεχόμεστε νὰ τοὺς ὑπομένομε γιὰ τὴν ὠφέλεια τῶν καρπῶν, ὅταν ὅμως δὲν βρίσκονται μέσα μας οἱ καρποὶ τῆς ἀγάπης, ὅπωςδήποτε τότε εἶναι περιττὴ ἡ ἐργασία. " Ὡστε καθόλου αὐτοὶ δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὶς πέντε μωρὲς παρθένες, οἱ ὅποιες, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν μέσα στὶς καρδιές τους τὸ πνευματικὸ λάδι, ποὺ εἶναι ἡ ἐνέργεια τῶν ἀρετῶν ποὺ προαναφέραμε μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, ὀνομάστηκαν μωρὲς καὶ ἀποκλείσθηκαν κατὰ τρόπο ἐλεεινὸ ἀπὸ τὸν βασιλικὸ νυμφῶνα¹¹, χωρὶς νὰ ὠφελήθηκαν καθόλου ἀπὸ τὸν κόπο τῆς παρθενίας. Γιατὶ, ὅπως ὅλη ἡ φροντίδα καὶ ὁ κόπος κατὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ ἀμπελιοῦ καταβάλλονται μὲ τὴν ἐλπίδα γιὰ τοὺς καρπούς, καὶ ἂν δὲν τρυγηθοῦν καρποὶ, ἀποδεικνύεται ἀσκοπη ὅλη ἡ ἐργασία, ἔτσι, ἂν

11. Ματθ. 25, 1 ἐ.

ματος καρπούς ἀγάπης καὶ εἰρήνης καὶ χαρᾶς καὶ τῶν λοιπῶν,
 ὧν ὁ Ἀπόστολος ἀπηρίθμησεν², ἐν ἑαυτοῖς ἴδοιμεν, καὶ τοῦτο
 κατὰ πληροφoρίαν πᾶσαν καὶ πνευματικὴν αἴσθησιν διομολο-
 γεῖν ἔχοιμεν, περιττὸς ὁ τῆς παρθενίας, εὐχῆς τε καὶ ψαλμωδίας,
 5 νηστείας καὶ ἀγρυπνίας κάματος ὑποδείκνυται. Οἱ μὲν γὰρ πόνοι
 οὗτοι καὶ κάματοι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἐπ' ἐλπίδι πνευμα-
 τικῶν καρπῶν, ὥσπερ ἔφημεν, ἐπιτελεῖσθαι ὀφείλουσιν, ἢ δ' ἐν
 ταῖς ἀρεταῖς καρποφορία, ἀπόλαυσις ἐστὶ πνευματικὴ μεθ' ἡδο-
 νῆς ἀφθάρτου ἐν καρδίαις πισταῖς τε καὶ ταπειναῖς, ὑπὸ τοῦ
 10 Πνεύματος ἀπορρήτως ἐνεργουμένη. Ὡστε οἱ πόνοι καὶ οἱ κάμα-
 τοι, καθὼς εἰσι πόνοι φημί, καὶ κάματοι λογιζέσθωσαν, καὶ οἱ
 καρποί, καρποί. Εἰ δέ τις διὰ γνώσεως ἔνδειαν, τὴν ἐργασίαν αὐ-
 τοῦ καὶ τὸν κάματον καρπούς Πνεύματος εἶναι νομίσει, μὴ ἀγνο-
 εῖτω ψυχαγωγῶν ἑαυτὸν καὶ παρακρουώμενος καὶ τῶν μεγάλων
 15 ὄντως καρπῶν τοῦ Πνεύματος, διὰ τὸ οὕτως ἔχειν, ἀποστερῶν

κγ'. Ὡσπερ ὁ τῆ ἀμαρτία ὄλον ἑαυτὸν ἔκδοτον παρεχόμενος,
 τὰ παρὰ φύσιν πάθη τῆς ἀτιμίας, τοῦτέστιν ἀσέλγειαν, πορνείαν,
 πλεονεξίαν, μῖσος καὶ δόλον καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας ἐπιτηδεύμα-
 τα ἐν ἀπολαύσει καὶ ἡδονῇ, ὡς φυσικὰ, καταπράττεται, οὕτως ὁ
 20 ἐν ἀληθείᾳ καὶ τελειότητι Χριστιανὸς ὢν, τὰς ἀρετὰς πάσας καὶ
 τοὺς καρπούς τοῦ Πνεύματος ἅπαντας τοὺς ὑπὲρ τὴν φύσιν, τὴν
 ἀγάπην, δηλονότι, καὶ τὴν εἰρήνην, τὴν ὑπομονήν, τὴν πίστιν καὶ
 τὴν ταπείνωσιν καὶ πᾶν τὸ χρυσοῦν ὄντως γένος τῆς ἀρετῆς, ἐν ἀ-
 πολαύσει πολλῇ καὶ ἡδονῇ πνευματικῇ ἀπονητὶ λοιπὸν καὶ ῥα-
 25 δίως ὡς φυσικὰ μέτεισιν οὐκ ἔτι πρὸς τὰ πάθη τῆς κακίας διαμα-
 χόμενος, ἅτε τελείως ὑπὸ Κυρίου λελυτρωμένος καὶ ἀπὸ τοῦ ἀγα-
 θοῦ Πνεύματος τὴν ἐντελῆ τοῦ Χριστοῦ εἰρήνην καὶ ἀγαλλίασιν
 ἐν τῇ καρδίᾳ δεξάμενος. Οὗτός ἐστιν ὁ κολληθεὶς τῷ Κυρίῳ καὶ
 γενόμενος εἰς ἓν πνεῦμα³.

30 κδ'. Τοὺς μήπω δυναμένους ἄκρως τῷ τῆς εὐχῆς ἔργῳ διὰ
 νηπιότητα ἑαυτοὺς ἐπιτρέπειν, τούτους τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀδελ-
 φῶν μετ' εὐλαβείας καὶ πίστεως, φόβου τε θείου, καταδέξασθαι

12. Γαλ. 5, 22.

δὲν δοῦμε μέσα μας μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος καρποὺς ἀγάπης καὶ εἰρήνης καὶ χαρᾶς καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἀπαρίθμησε ὁ Ἀπόστολος¹², καὶ δὲν τὸ ὁμολογοῦμε αὐτὸ μὲ κάθε βεβαιότητα καὶ πνευματικὴ αἴσθησι, ἀποδεικνύεται τότε περιττὸς ὁ κόπος τῆς παρ-
θενίας, τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ψαλμωδίας, τῆς νηστείας καὶ τῆς ἀγρυπνίας. Γιατὶ οἱ κόποι αὐτοὶ καὶ οἱ μόχθοι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, πρέπει, ὅπως εἶπαμε, νὰ γίνονται μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν πνευματικῶν καρπῶν, ἐνῶ ἡ καρποφορία σὲ ἀρετὲς εἶναι πνευματικὴ ἀπόλαυσι μὲ ἀφθαρτὴ ἡδονὴ ποὺ ἐνεργεῖται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα κατὰ τρόπο ἀνέκφραστο μέσα σὲ πιστὲς καὶ ταπεινὲς καρδιές. Ὡστε οἱ κόποι καὶ οἱ μόχθοι ἄς θεωροῦνται τέτοιοι ποὺ εἶναι, δηλαδὴ κόποι καὶ μόχθοι, καὶ οἱ καρποί, καρποί. Ἄν ὅμως κάποιος ἀπὸ ἔλλειψι γνώσεως θεωρήσει τὴν ἐργασία του καὶ τὸν κόπο του καρποὺς τοῦ Πνεύματος, ἄς μὴ ἀγνοεῖ ὅτι ἐξαπατᾷ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὸν παραπλανᾷ, ἀποστερώντας τὸν ἔτσι ἀπὸ τοὺς πραγματικὰ μεγάλους καρποὺς τοῦ Πνεύματος.

23. Ὅπως ἐκεῖνος ποὺ παραδίδει ἐξολοκλήρου τὸν ἑαυτὸ του στὴν ἁμαρτία, διαπράττει ὡς φυσικὰ καὶ μὲ ἀπόλαυσι καὶ ἡδονὴ τὰ παρὰ φύσιν πάθη τῆς ἀτιμίας, δηλαδὴ τὴν ἀσέλγεια, τὴν πορνεία, τὴν πλεονεξία, τὸ μῖσος, τὶς δολιότητες καὶ τὰ ὑπόλοιπα παρακλάδια τῆς κακίας, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποὺ εἶναι ἀληθινὸς καὶ τέλειος Χριστιανὸς πράττει ὡς φυσικὰ καὶ μὲ πολλὴ ἀπόλαυσι καὶ πνευματικὴ ἡδονὴ χωρὶς κόπο καὶ μὲ εὐκολία ὅλες τὶς ἀρετὲς καὶ ὅλους τοὺς ὑπερφυσικοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος, δηλαδὴ τὴν ἀγάπη, τὴν εἰρήνη, τὴν ὑπομονή, τὴν πίστη, τὴν ταπείνωσι καὶ ὅλο γενικὰ τὸ χρυσὸ πραγματικὰ γένος τῆς ἀρετῆς, καὶ δὲν μάχεται στὸ ἐξῆς πρὸς τὰ πάθη τῆς κακίας, ἐπειδὴ ἔχει λυτρωθεῖ τελείως ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ δέχθηκε μέσα στὴν καρδιὰ του ἀπὸ τὸ ἀγαθὸ Πνεῦμα τὴν πλήρη εἰρήνη καὶ ἀγαλλίασι τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ προσκολλήθηκε στὸν Κύριο καὶ ἔγινε μαζί του ἓνα πνεῦμα¹³.

24. Ἐκεῖνοι ποὺ δὲν μποροῦν ἀκόμα ἐξαιτίας τῆς πνευματικῆς νηπιότητάς τους νὰ προσηλωθοῦν στὸ ἔργο τῆς προσευχῆς, αὐτοὶ πρέπει νὰ ἐκτελοῦν τὴν ὑπηρεσία πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς μὲ εὐλάβεια καὶ πίστη καὶ φόβο Θεοῦ, σὰν νὰ ἐκτελοῦν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς

13. Α' Κορ. 6, 17.

χρή, ὡς τοῦ Θεοῦ ἐντολῇ καὶ ὡς πνευματικῶν πράγματι διακονου-
 μένους, ἀλλ' οὐχ ὡς παρ' ἀνθρώπων μισθὸν ἢ τιμὴν καὶ εὐχαρι-
 στίαν προσδοκωμένους, μὴ δίδοντας χώραν ὄλως γογγυσμῶ ἢ
 ὑψηλοφροσύνῃ ἢ ἀμελείᾳ καὶ χαννότητι, ὡς μὴ τὸ ἀγαθὸν τοῦτον
 5 ἔργον σπιλοῦσθαι καὶ παραφθείρεσθαι, διὰ δὲ τῆς εὐλαθείας
 μᾶλλον καὶ τοῦ φόβου καὶ τῆς χαρᾶς, εὐπρόσδεκτον τῷ Θεῷ γίνε-
 σθαι.

κε'. Τοσαύτη φιланθρωπία καὶ ἀγαθότητι (ὡ τῶν θείων
 σπλάγχων περι ἡμᾶς!), συγκατέβη τοῖς ἀνθρώποις ὁ Κύριος,
 10 τοῦτο πράγματευόμενος, τὸ μηδένα ἔργου ἀγαθοῦ μισθὸν παρι-
 δεῖν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν μικρῶν ἐπὶ τὰς μείζους τῶν ἀρετῶν πάντα
 ἀναγαγεῖν, ὡς μηδὲ ποτηρίου ψυχροῦ ὕδατος ἀποστερεῖν τινα
 ἀντιδόσεως Εἶρηκε γάρ· «ὅς ἂν ποτίσῃ ποτήριον ψυχροῦ μόνον
 εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν
 15 αὐτοῦ»¹⁴. Καὶ αὐθις «ἐφ' ὅσον ἐνὶ τούτων ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιή-
 σατε»¹⁵. Μόνον κατὰ Θεὸν τὸ γινόμενον καὶ μὴ κατὰ δόξαν ἀν-
 θρωπίνων γινέσθω. Προσέθηκε γάρ, «μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ»,
 τοῦτέστι, φόβῳ καὶ ἀγάπῃ Χριστοῦ. Τοῖς γὰρ ἐπιδεικτικῶς τὸ
 ἀγαθὸν μετιοῦσι μεμφόμενος ὁ Κύριος καὶ ἀποφάσει βεβαίᾳ τὸν
 20 λόγον ἀσφαλιζόμενος, ἐπάγει λέγων· «ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι
 τὸν μισθὸν αὐτῶν»¹⁶.

κς'. Ἡ ἀπλότης πρὸ τῶν ἄλλων καὶ ἡ ἀφέλεια καὶ ἡ πρὸς
 ἀλλήλους ἀγάπη καὶ χαρὰ καὶ ταπεινώσεις, ἐκ παντὸς τρόπου,
 ὥσπερ τις θεμέλιος ὑποβεβλήσθωσαν ἐν τῇ ἀδελφότητι, ἵνα μὴ,
 25 ἀλλήλων κατεπαιρόμενοι ἢ καταγογγύζοντες, ἀνόνητον ἡμῶν
 τὸν κάματον ἀποδείξωμεν· καὶ μήτε ὁ ἀδιαλείπτως προσκαρ-
 τερῶν ταῖς εὐχαῖς τοῦ μὴ οὕτω ποιεῖν δυναμένου κατεπαιρέσθω,
 μήτε ὁ τῇ διακονίᾳ ἑαυτὸν ἐκδιδούς τοῦ τῇ προσευχῇ σχολάζον-
 τος καταγογγυζέτω· ὡς, εἴ γε μετὰ τοιαύτης ἀπλότητός τε καὶ δια-
 30 θέσεως ἀλλήλοις προσφέροιντο, γίνεται τὸ περίττευμα τῶν ταῖς
 εὐχαῖς ἐμπαραμενόντων, ἐπὶ τὸ ὑστέρημα τῶν διακονούντων·

14. Ματθ. 10, 42.

15. Ματθ. 25, 40.

πνευματικὸ ἔργο, καὶ ὄχι σὰν νὰ περιμένουν νὰ λάβουν μισθὸ ἢ τιμὴ καὶ εὐχαριστία ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, χωρὶς νὰ ἐπιτρέπουν νὰ ἐκδηλώνεται μέσα τους καθόλου γογγυσμὸς ἢ ὑψηλοφροσύνη ἢ ἀμέλεια καὶ χαινότητα, ὥστε τὸ καλὸ αὐτὸ ἔργο νὰ μὴ σπιλώνεται καὶ διαφθείρεται, ἀλλὰ μᾶλλον μὲ τὴν εὐλάβεια καὶ τὸν φόβο καὶ τὴ χαρὰ νὰ γίνεται εὐπρόσδεκτο ἀπὸ τὸν Θεό.

25. Μὲ τόση μεγάλη φιλανθρωπία καὶ ἀγαθότητα (πόση, ἀλήθεια, εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐμᾶς!) δείχνοντας συγκατάβαση ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὑποσχέθηκε αὐτὸ, τὸ νὰ μὴ παραβλέψει τὸν μισθὸ κανενὸς ἀγαθοῦ ἔργου, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀνεβάσει ὅλους ἀπὸ τὶς μικρὲς ἀρετὲς σὶς μεγαλύτερες, ὥστε νὰ μὴ στερήσει κάποιον ἀπὸ τὴν ἀνταπόδοση οὔτε καὶ ἀπὸ ἓνα ποτήρι ψυχροῦ νεροῦ ποὺ θὰ δώσει· γιατί ἔχει λεχθεῖ· «ἐκεῖνος ποὺ θὰ δώσει σὲ κάποιον νὰ πιεῖ ἓνα ποτήρι κρύο νερὸ μόνο ἐπειδὴ εἶναι μαθητὴς μου, ἀλήθεια σᾶς λέγω, δὲν θὰ χάσει τὸν μισθὸ του»¹⁴. Καὶ πάλι· «ἐφόσον τὸ κάνατε σὲ ἓναν ἀπὸ αὐτοὺς, τὸ κάνατε σὲ μένα»¹⁵. Μόνον αὐτὸ ποὺ γίνεται νὰ γίνεται ἔτσι ὅπως θέλει ὁ Θεὸς καὶ ὄχι γιὰ ἀνθρώπινη δόξα. Γιατὶ πρόσθεσε, «μόνο ἐπειδὴ εἶναι μαθητὴς μου», δηλαδή, μὲ φόβο καὶ ἀγάπη Χριστοῦ. Γιατὶ κατηγορώντας ὁ Κύριος ἐκείνους ποὺ κάνουν τὸ καλὸ μὲ σκοπὸ νὰ ἐπιδειχθοῦν καὶ ἀσφαλίζοντας τὸ λόγο μὲ ἀπόφαση ἀμετάτρεπτη, πρόσθεσε καὶ εἶπε· «ἀλήθεια σᾶς λέγω, αὐτοὶ ἔχουν λάβει τὸν μισθὸ τους»¹⁶.

26. Ἡ ἀπλότητα πρὶν ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ ἡ ἀπουσία πονηρίας καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν ἄλλο καὶ ἡ χαρὰ καὶ ἡ ταπείνωση ὡς τοποθετοῦνται μὲ κάθε τρόπο σὰν κάποιιο θεμέλιο στὴν ἀδελφότητα, ὥστε νὰ μὴ συμβεῖ, ὑπερηφανευόμενοι ὁ ἓνας πρὸς τὸν ἄλλο ἢ καταγογγύζοντας, νὰ καταστήσομε ἀνώφελο τὸν κόπο μας· οὔτε ἐπίσης ἐκεῖνος ποὺ ἐπιμένει νὰ προσεύχεται ἀκατάπαιυστα νὰ ὑπερηφανεύεται εἰς ἄραρος ἐκείνου ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάνει αὐτὸ, οὔτε ἐκεῖνος ποὺ παρέδωσε τὸν ἑαυτό του στὴ διακονία τῶν ἀδελφῶν νὰ γογγύζει ἐναντίον ἐκείνου ποὺ καταγίνεται μὲ τὴν προσευχὴ· γιατί, ἂν συμπεριφέρονται μεταξύ τους μὲ τέτοια ἀπλότητα καὶ διάθεση, τὸ περισσευμα ἐκείνων ποὺ προσεύχονται ἀδιάκοπα θὰ ἀναπληρῶνει τὸ ὑστέρημα ἐκείνων ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ διακονία τῶν ἀδελφῶν,

16. Ματθ. 6, 3.

κακείνων τὸ περισσευμα ἐπὶ τὸ ὑστέρημα τῶν ταῖς εὐχαῖς σχολαζόντων, καὶ οὕτω μᾶλλον ἢ ἰσότης, κατὰ τὸ εἰρημένον⁷, φαίνεται σαφζομένη· «ὅς τὸ πολὺ οὐκ ἐπλεόνασε, καὶ ὁ τὸ ολίγον οὐκ ἠλαττόνησεν»¹⁸.

5 κζ. Τότε γίνεται τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς⁹, ὅταν μὴ, ὡσπερ εἴρηται, ἀλλήλων κατεπαιρώμεθα· ὅταν μὴ μόνον ζήλου χωρὶς, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀπλότητος, ἐν μετοχῇ καὶ ἀγάπης, εἰρήνης τε καὶ χαρᾶς συνημμένοι ὦμεν ἀλλήλοις, τὴν τοῦ πλησίον προκοπὴν ἰδίαν, ὡς δέον, καὶ τὴν ἐκείνου ὑστέρησιν ζη-
10 μίαν ἑαυτῶν λογιζόμενοι.

κη. Ὁ δὲ ἐν τῇ εὐχῇ ὀκηρωῶς καὶ τῇ διακονίᾳ τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐν ἑτέρῳ δὴ τινι ἔργῳ τῷ κατὰ Θεὸν γινομένῳ χαύνως καὶ ἀμελῶς διακειμένος, οὗτος ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου ἀργὸς διαρρηδην καλούμενος, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἄρτου ἀνάξιος εἶναι καταψηφίζε-
15 ται. Εἴρηκε γάρ· «ὁ δὲ ἀργὸς μηδὲ ἐσθιέτω»²⁰· καὶ ἀλλαχοῦ· «τοὺς δὲ ἀργούς καὶ ὁ Θεὸς μισεῖ», καί, «ὁ ἀργὸς οὐδὲ πιστὸς εἶναι δύναται»· καὶ ἡ Σοφία, «πολλὴν κακίαν», ἔφη, «ἐδίδαξεν ἡ ἀργία»²¹. Προσῆκει τοιγαροῦν ἕκαστον ὁποῖον δὴποτε ἔργον κατὰ Θεὸν γινόμενον καρποφορεῖν, καὶ σπουδαίως κἂν ἐφ' ἐνὶ τῶν ἀγαθῶν
20 διατίθεσθαι, ἵνα μὴ, τὸ παράπαν ἄκαρπος εὐρισκόμενος, ἀμέτοχος εἰς ἅπαν καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν γένηται.

κθ. Πρὸς τοὺς λέγοντας, φησὶν, ἀδύνατον εἶναι τῆς τελειότητος ἐφικέσθαι καὶ τῆς εἰσάπαξ ἀπαλλαγῆς τῶν παθῶν ἢ καὶ τῆς μετουσίᾳς καὶ πληρώσεως τοῦ ἀγαθοῦ τυχεῖν Πνεύματος, ἀναγ-
25 καῖον τὴν ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν μαρτυρίαν ἐπενεγκεῖν καὶ δεῖξαι κακῶς εἰδότας αὐτούς, ψευδῶς τε ἅμα καὶ ἐπισφαλῶς λέγοντας. «Γίνεσθε», γάρ φησιν ὁ Κύριος, «ὕμεις τέλειοι, ὡς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστι»²², τὴν παντελεῆ καθαρότητα διὰ τούτων σημαίνων· καί, «θέλω ἵνα, ὅπου εἰμι ἐγώ, καὶ οὗτοι ὧσι
30 μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν»²³. Ταῦτα τοῦ εἰρηκότος ἐκείνου εἰσὶν, «ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ προσελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι»²⁴. Καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου· «ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ»²⁵, καὶ τό, «μέχρι δὲ

17. Β' Κορ. 8, 14-15.

18. Ἐξ. 16, 17, 18.

19. Πρβλ. Ματθ. 6, 10.

20. Β' Θεσσ. 3, 10.

21. Σοφ. Σειρ. 33, 28.

22. Ματθ. 5, 48.

καὶ αὐτῶν τὸ περίσσευμα θὰ ἀναπληρῶνει τὸ ὑστέρημα ἐκείνων ποὺ καταγίνονται μὲ τὶς προσευχάς, καὶ ἔτσι θὰ διατηρεῖται ἰσότητα, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ ἔχει λεχθεῖ¹⁷. «ὅποιος μάζεψε πολὺ δὲν εἶχε περίσσευμα, καὶ ἐκεῖνος ποὺ μάζεψε λίγο δὲν εἶχε ἔλλειμμα»¹⁸.

27. Τότε γίνεται τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ πάνω στὴ γῆ ὅπως στὸν οὐρανό¹⁹, ὅταν, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, δὲν ὑπερηφανευόμαστε ὁ ἓνας πρὸς τὸν ἄλλο, ὅταν εἴμαστε ἐνωμένοι ἀναμεταξύ μας ὄχι μόνο χωρὶς ζηλοτυπία, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀπλότητα καὶ ἀγάπη καὶ εἰρήνη καὶ χαρά, θεωρώντας τὴν προκοπὴ τοῦ πλησίον μας ὡς δική μας, ὅπως πρέπει, καὶ τὴν ἔλλειψη ἐκείνου σὰν ζημία δική μας.

28. Ἐκεῖνος πάλι ποὺ κάμνει τὴν προσευχὴ μὲ ὀκνηρία καὶ ἐκτελεῖ τὸ ἔργο τῆς διακονίας τῶν ἀδελφῶν καὶ ὅποιοδήποτε ἄλλο κατὰ Θεὸν ἔργο μὲ χαυνότητα καὶ ἀμέλεια, αὐτὸς ἀνεπιφύλακτα ὀνομάζεται ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο «ἀργός» καὶ κρίνεται ἀνάξιος καὶ γιὰ τὸ ψωμί του ἀκόμα. Γιατὶ ἔχει πεῖ· «ὁ ἀργὸς οὔτε καὶ νὰ τρώγει»²⁰. καὶ ἄλλοῦ· «τοὺς ἀργούς καὶ ὁ Θεὸς τοὺς μισεῖ», καί, «ὁ ἀργὸς οὔτε πιστὸς μπορεῖ νὰ εἶναι»· ἐπίσης καὶ ἡ Σοφία λέγει· «πολλὴ κακία δίδαξε ἡ ἀργία»²¹. Πρέπει λοιπὸν ὁ καθένας, ὅποιοδήποτε κατὰ Θεὸν ἔργο κάμνει, νὰ παράγει καρπούς, καὶ νὰ δείχνει ζῆλο ἔστω καὶ σὲ ἓνα καλὸ ἔργο, γιὰ νὰ μὴ παρουσιάζεται τελείως ἄκαρπος, καὶ καταστεῖ ἔτσι καὶ τελείως ἀμέτοχος τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν.

29. Πρὸς ἐκείνους. λέγει, ποὺ λέγουν, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ φτάσει κανεὶς στὴν τελειότητα καὶ νὰ ἀπαλλαγεῖ μὰ γιὰ πάντα ἀπὸ τὰ πάθη ἢ καὶ νὰ ἐπιτύχει τὴ μετοχὴ καὶ τὴν πληρότητα τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, εἶναι ἀναγκαῖο νὰ προσκομίσουμε τὴ μαρτυρία τῶν θείων Γραφῶν καὶ νὰ δείξουμε ὅτι εἶναι κακῶς πληροφορημένοι, καὶ παράλληλα ψεύδονται καὶ δὲν λέγουν τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ λέγει ὁ Κύριος «γίνεστε καὶ ἐσεῖς τέλειοι, ὅπως ὁ Πατέρας ὁ οὐράνιος εἶναι τέλειος»²², δηλώνοντας μὲ τὰ λόγια αὐτὰ τὴν πλήρη καθαρότητα· καί, «θέλω ὅπου εἶμαι ἐγώ, καὶ αὐτοὶ νὰ εἶναι μαζί μου, γιὰ νὰ βλέπουν τὴ δόξα μου»²³. Αὐτὰ εἶναι λόγια ἐκείνου ποὺ λέγει, «ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θὰ παύσουν νὰ ὑπάρχουν, οἱ λόγοι μου ὅμως δὲν θὰ παύσουν νὰ ἰσχύουν»²⁴. Τὸ ἴδιο δηλώνουν καὶ τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου· «γιὰ νὰ παρουσιάσουμε κάθε ἄνθρωπο τέλειο μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ»²⁵, καὶ

23. Ἰω. 17, 24.

24. Ματθ. 24, 35.

25. Κολ. 1, 28.

καταντήσωμεν οί πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπι-
 γνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλι-
 κίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ»²⁶, εἰς ταῦτόν φέρει. Οὕτω δέ
 πρὸς τὴν τελειότητα ἀφορῶντας συμβαίνει δύο τὰ κάλλιστα γίνε-
 5 σθαι, σύντονόν τε καὶ ἀδιάπανστον τὸν ἀγῶνα ἔχοντας, εἰς τὸ πέ-
 ρας διώκειν διὰ τὴν ἐλπίδα τοῦδε τοῦ μέτρου, φημί, καὶ τῆς ἀνα-
 βάσεως, τύφω τε μὴ ἀλίσκεσθαι, ἀλλὰ μετριοφρονεῖν καὶ μικροῦς
 ἑαυτοὺς ἡγεῖσθαι διὰ τὴν μήπω τοῦ τελείου κατάληψιν.

λ'. Οἱ ταῦτα λέγοντες, φησὶν, ἐκ τριῶν τρόπων τὴν μεγίστην
 10 τῆ ψυχῆ περιάπτουσι βλάβην· πρῶτον μὲν, ὅτι ταῖς θεοπνεύστοις
 φαίνονται διαπιστοῦντες Γραφαῖς εἶθ' ὅτι τὸν μείζονά τε καὶ τέ-
 λειον μὴ προσκησάμενοι τοῦ Χριστιανισμοῦ σκοπόν, μηδὲ πρὸς
 ἐκεῖνον φθάσαι κατατεινόμενοι, πόνον καὶ σπουδὴν, πεινᾶν τε
 καὶ δίψαν τῆς δικαιοσύνης²⁷ ἔχειν οὐ δύνανται· ἀλλὰ τοῖς ἐξωτέ-
 15 ροις σχήμασί τε καὶ ἤθεσι καὶ ὀλίγοις τισὶ κατορθώμασιν ἐμπλη-
 ροφορούμενοι, τῆς μακαρίας ἐλπίδος καὶ τελειότητος καὶ τῆς παν-
 τελοῦς τῶν παθῶν καθάρσεως ἀπολείπονται· τὸ τρίτον, ὅτι οἰόμε-
 νοι τῆς ἀκρότητος ἐφικέσθαι, τῆ κατορθώσει τῶν ὀλίγων, ὡς ἔφη-
 μεν, ἀρετῶν, καὶ μὴ πρὸς τὸ τέλειον ἐπειγόμενοι, οὐ μόνον ταπει-
 20 νωσιν καὶ πτωχείαν καὶ συντριβὴν καρδίας ἠκιστα ἔχειν δύναν-
 ται, ἀλλὰ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς²⁸ ὡς ἤδη κατειληφότας, οὐ προκο-
 πήν, οὐκ ἐπίδοσιν ὀσημέραι δέχονται.

λα'. Τοὺς ἀδύνατον, φησὶν, ἠγουμένους τὴν κατόρθωσιν ταύ-
 την, τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος τοῖς ἀνθρώποις ἐγγιγνομένην, ἣτις ἡ
 25 καινὴ κτίσις²⁹ ἐστὶ τῆς καθαρᾶς καρδίας, ὁ Ἀπόστολος διαρρη-
 δην ἐοικότας αὐτοὺς δείκνυσι τοῖς δι' ἀπιστίαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγ-
 γελίας εἰσελθεῖν μὴ ἠξιωμένοις, καὶ διὰ τοῦτο πεπτωκότων αὐ-
 τοῖς τῶν κάλων ἐν τῇ ἐρήμῳ³⁰. "Ὁ γὰρ ἐκεῖ ἐπαγγελίας γῆ κατὰ τὸ
 φανερόν, τοῦτο ἐνταῦθα παθῶν ἀπολύτρωσις κατὰ τὸ κρυπτόν·
 30 ὅπερ δὴ καὶ ὁ Ἀπόστολος τέλος πάσης ἐντολῆς εἶναι ἀπέδειξε³¹.
 καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ ἀληθινὴ πῶ ὄντι τῆς ἐπαγγελίας γῆ, καὶ δι' αὐ-

25. Κολ. 1, 28.

27. Πρὸβλ. Ματθ. 5, 6.

26. Ἐφ. 4, 13.

28. Πρὸβλ. Λουκᾶ 16, 15.

τό, «μέχρι πού νά καταλήξομε ὅλοι στήν ἐνότητα τῆς πίστεως καί τήν ἐπίγνωση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, σέ ἄνδρα τέλειο, πού μέτρο τῆς τελειότητάς του εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός»²⁶. Ἀποβλέποντας λοιπόν ἔτσι πρὸς τήν τελειότητα πετυχαίνομε δύο κάλλιστα πράγματα· ἐνεργώντας τὸν ἀγώνα μας ἀκατάπαυστα καί μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις μας, ἐπιδιώκομε νά φτάσομε στὸ τέρμα αὐτοῦ, μὲ τὴν ἐλπίδα δηλαδή νά ἐπιτύχομε αὐτὸ τὸ μέτρο τῆς τελειότητος καί τῆς κορυφῆς· καί δεύτερον, δὲν κυριευόμαστε ἀπὸ ἀλαζονεία, ἀλλὰ δείχνομε μετριοφροσύνη καί θεωροῦμε ἀσήμαντους τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἐπειδὴ δὲν φτάσαμε ἀκόμα στήν τελειότητα.

30. Ἐκεῖνοι, λέγει, πού λέγουν αὐτά, μὲ τρεῖς τρόπους προξενοῦν μέγιστη βλάβη στήν ψυχὴ· πρῶτον, ὅτι φαίνονται νά μὴ πιστεύουν σὶς θεόπνευστες Γραφές· δεύτερον, ἐπειδὴ δὲν πέτυχαν τὸν ἀνώτερο καί τέλειο σκοπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ, οὔτε καί ἀγωνίζονται νά φτάσουν πρὸς ἐκεῖνον, δὲν μποροῦν νά καταβάλλουν κόπο καί φροντίδα γι' αὐτόν, οὔτε καί νά ἔχουν πείνα καί δίψα γιὰ τὴν ἀρετὴ²⁷, ἀλλὰ, μένοντας εὐχαριστημένοι μὲ τὰ ἐξωτερικὰ σχήματα καί ἦθη καί τὰ κάποια λίγα κατορθώματά τους, μένουν μακριὰ ἀπὸ τὴ μακάρια ἐλπίδα καί τελειότητα καί τὴν πλήρη κάθαρσὴ τους ἀπὸ τὰ πάθη· τὸ τρίτον, νομίζοντας ὅτι ἔφτασαν στήν κορυφὴ τῆς τελειότητος μὲ τὴν κατόρθωση, ὅπως εἶπαμε, λίγων ἀρετῶν, καί μὴ φροντίζοντας γιὰ τὴν τελειότητα, ὅχι μόνο συμβαίνει νά ἔχουν ἐλάχιστη ταπείνωση καί πτωχεία καί συντριβὴ καρδιᾶς, ἀλλὰ δικαιώνοντας τὸν ἑαυτὸ τους²⁸ μὲ τὴν πίστη ὅτι ἔφτασαν στὸ σκοπὸ τους, δὲν παρουσιάζουν προκοπὴ καί καθημερινὴ πρόοδο στήν τελειότητα.

31. Ἐκεῖνοι, λέγει, πού θεωροῦν ἀδύνατη τὴν κατόρθωση αὐτὴ, πού ἐνεργεῖται στοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, ἢ ὁποῖα εἶναι ἡ καινούργια κτίσις²⁹ τῆς καθαρῆς καρδιᾶς, ὁ Ἀπόστολος τοὺς παρομοιάζει ὀλοκάθαρα μὲ ἐκείνους πού δὲν ἀξιώθηκαν ἐξαιτίας τῆς ἀπιστίας τους νά εἰσέλθουν στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, καί γι' αὐτὸ ἄφησαν τὰ κόκκαλά τους στήν ἔρημο³⁰. Γιατί, ἐκεῖνο πού τότε ἦταν φανερὰ ἢ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, αὐτὸ εἶναι γιὰ μᾶς μυστικὰ ἢ ἀπολύτρωση ἀπὸ τὰ πάθη, πράγμα πού καί ὁ Ἀπόστολος ἔδειξε ὅτι εἶναι τέλος κάθε ἐντολῆς³¹· καί αὐτὸ εἶναι ἡ ἀληθινὴ πραγματικὰ γῆ

29. Β' Κορ. 5, 17.

30. Ἐβρ. 3, 17.

31. Πρβλ. Ἐβρ. 9, 15.

τὴν πάντα ἐκεῖνα τυπικῶς παραδέδοται. Παρ' ὃ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος δι' ἀσφαλείας τὰ τῶν μαθητῶν ποιούμενος, ὡς μὴ τινα συμβῆναι ἀπιστίας ἀλῶναι φρονήματι, «βλέπετε, ἀδελφοί μου», φησί, «μὴ ποτε εἶη ἐν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν τῷ
 5 ἀποστῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος»³². τὸ δὲ «ἀποστῆναι», οὐκ ἐπὶ τὸ ἀρνήσασθαι, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ταῖς ἐπαγγελίαις αὐτοῦ ἀπιστῆσαι τέθηκεν. Ἀμέλει καὶ τὰ τυπικὰ τῶν Ἰουδαίων ἀλληγορῶν καὶ παραβάλλων ταῦτα πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἐπιφέρει λέγων· «τίνες γὰρ παρακούσαντες παρεπίκραναν; ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες
 10 ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως; Τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν, ὧν τὰ κῶλα ἔπεσον ἐν τῇ ἐρήμῳ; Τίσι δὲ ὤμωσε μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασιν; Καὶ βλέπομεν ὅτι οὐκ ἐδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν»³³. Καὶ ἐπάγει· «φοβηθῶμεν οὖν μὴ ποτε καταλιπομένης
 15 ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ δοκεῖ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι· καὶ γὰρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ κἀκεῖνοι· ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους μὴ συγκεκραμένους τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν· εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες»³⁴. Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν ἐπιφέρει· «σπουδά-
 20 σωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν αὐτῷ τις ὑποδείγματι περιπέσῃ τῆς ἀπειθείας»³⁵. Τίς δὲ Χριστιανῶν ἀληθινὴν κατάπαυσις ἑτέρα, ἢ τῶν τῆς ἁμαρτίας παθῶν ἢ ἀπολύτρωσις καὶ ἡ πληρεστάτη καὶ ἐνεργῆς τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἐν τῇ καθαρᾷ καρδίᾳ ἐνοίκησις; Ταύτη τοι καὶ ἐνάγων αὐτοὺς πάλιν
 25 πρὸς τὴν πίστιν, φησί· «προσερχόμεθα οὖν μετ' ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ἐρραντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς»³⁶. Καὶ αὐθις «πόσω μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ καθαρῶς τὴν συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεῖν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ;»³⁷. Προσῆκει τοίνυν, διὰ τὴν τῶν ῥη-
 30 μάτων τούτων ἐπηγγελμένην τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους ἄμετρον

32. Ἐβρ. 3, 12.

34. Ἐβρ. 4, 3.

33. Ἐβρ. 3, 19.

35. Ἐβρ. 4, 11.

τῆς ἐπαγγελίας, καὶ γι' αὐτὴν μᾶς παραδόθηκαν ὅλα ἐκεῖνα ὡς προτυπώσεις αὐτῆς. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, γιὰ νὰ ἀσφαλίσαι τοὺς μαθητὲς του, ὥστε νὰ μὴ συμβεῖ κάποιος νὰ κυριευθεῖ ἀπὸ ἀπιστία, λέγει· «προσέχετε, ἀδελφοί μου, μήπως κάποιος ἀπὸ σᾶς ἔχει καρδιὰ πονηρὴ γεμάτη ἀπὸ ἀπιστία, καὶ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τον ζωντανὸ Θεό»³². τὸ «ἀπομακρυνθεῖ» τὸ εἶπε ὄχι μὲ τὴν ἔννοια “νὰ ἀρνηθεῖ τὸν Θεό”, ἀλλὰ μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἀπιστίας στὶς ὑποσχέσεις αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐξηγώντας ἀλληγορικὰ τὶς προτυπώσεις ποὺ δόθηκαν στοὺς Ἰουδαίους καὶ συγκρίνοντας αὐτὲς πρὸς τὴν ἀλήθεια, προσθέτει καὶ λέγει· «ποιοὶ ἦταν ἐκεῖνοι ποὺ μὲ τὴν παρακὴ τους τὸν παραπίκραναν; δὲν εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ ἐξῆλθαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ Μωυσῆ; Καὶ μὲ ποιούς ἀγανάκτησε ἐπὶ σαράντα ἔτη; ὄχι μὲ ἐκείνους ποὺ ἀμάρτησαν, τῶν ὁποίων τὰ κόκκαλα ἔμειναν στὴν ἔρημο; Γιὰ ποιούς ἐπίσης ὀρκίστηκε νὰ μὴ εἰσέλθουν στὴ γῆ ποὺ θὰ τοὺς ἔδινε γιὰ ἀνάπαυση, παρὰ γιὰ ἐκείνους ποὺ ἔδειξαν ἀπειθεία; Καὶ βλέπομε ὅτι δὲν μπόρεσαν νὰ εἰσέλθουν ἕξαιτίας τῆς ἀπιστίας τους»³³. Καὶ προσθέτει· «ἄς φοβηθοῦμε λοιπὸν, μήπως, ἐνῶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύει ἡ ὑπόσχεση νὰ εἰσέλθομε στὸν τόπο τῆς ἀναπαύσεώς του, φανεῖ κάποιος ἀπὸ σᾶς ὅτι τὴ στερήθηκε· γιατί καὶ ἐμεῖς ἐλάβαμε τὴ χαρμόσυνη εἶδηση, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι· ἀλλὰ δὲν τοὺς ὠφέλησε ἐκείνους τὸ ὅτι τὴν ἄκουσαν, ἐπειδὴ δὲν ἔδειξαν πίστη σὲ ἐκεῖνα ποὺ ἄκουσαν· ἐμεῖς ὅμως ποὺ πιστέψαμε θὰ εἰσέλθομε στὸν τόπο τῆς καταπαύσεώς τους»³⁴. Καὶ μετὰ ἀπὸ λίγα προσθέτει πάλι· «ἄς φροντίσουμε λοιπὸν νὰ εἰσέλθομε σὲ ἐκεῖνον τὸν τόπο τῆς ἀναπαύσεως, γιὰ νὰ μὴ πέσει κανεὶς στὸ ἴδιο ἐκεῖνο παραπτώμα τῆς ἀπειθείας»³⁵. Καὶ ποιά ἄλλη εἶναι ἀληθινὴ ἀνάπαυση τῶν Χριστιανῶν, παρὰ ἡ ἀπολύτρωση ἀπὸ τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡ πληρεστάτη καὶ ἐνεργὴ κατοίκηση τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος μέσα στὴν καθαρὴ καρδιά; Καὶ πάλι ὁδηγώντας τοὺς ἔτσι πρὸς τὴν πίστη λέγει· «ἄς προσερχόμαστε λοιπὸν μὲ ἀληθινὴ καρδιὰ καὶ μὲ βεβαιότητα στὴν πίστη μας, μὲ καθαρὴν τὴν καρδιὰ ἀπὸ σκάθε πονηρία»³⁶. Καὶ πάλι· «πόσο περισσότερο τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ θὰ καθαρῶσι τὴ συνείδησή μας ἀπὸ τὰ νεκρὰ ἔργα, ὥστε νὰ λατρεύομε τὸν ζωντανὸ καὶ ἀληθινὸ Θεό;»³⁷. Πρέπει λοιπὸν, γιὰ τὴν ἀμέτρητη ἀγαθό-

36. Ἐβρ. 10, 22.

37. Ἐβρ. 9, 14.

ἀγαθότητα, καθομολογεῖν ἡμᾶς, οἷα δούλους εὐγνώμονας, καὶ ἀληθῆ καὶ βέβαια λογίζεσθαι τὰ ἐπηγγελμένα, ἵνα, κἂν διὰ νωθείαν ἢ ἀσθένειαν προαιρέσεως, μὴ καθάπαξ ἑαυτοὺς τῷ πεποιηκότι παρέσχομεν, μηδὲ τῶν μεγάλων καὶ τελείων τῆς ἀρετῆς
5 ἀντεποιησάμεθα μέτρων, ἀλλ' οὖν γέ τινος ἐλέους διὰ τὸ ὀρθὸν καὶ ἀδιάστροφον τοῦ φρονήματος καὶ τὴν ὑγιᾶ πίστιν ἐπιτεύξεσθαι δυνηθῶμεν.

λβ'. Τὸ τῆς εὐχῆς καὶ τοῦ λόγου ἔργον ἀρμοζόντως ἐπιτελούμενον, πάσης ἀρετῆς τε καὶ ἐντολῆς ὑπεράνω τελεῖ καὶ τούτου
10 μάρτυς αὐτὸς ὁ Κύριος. Ἐπειδὴ γὰρ εἰς τὴν οἰκίαν Μάρθας τε, φημί, καὶ Μαρίας παρέβαλε, τῆς μὲν Μάρθας περὶ τὴν διακονίαν ἀσχολουμένης, Μαρίας δὲ παρὰ τοὺς αὐτοῦ πόδας καθεζομένης καὶ τῇ ἀμβροσίᾳ τῆς θείας ἐκείνης γλώττης εὐωχουμένης, μεμφομένης αὐτὴν τῆς ἀδελφῆς, ὅτι μὴ συμπράττη ταύτη, καὶ διὰ τοῦτο
15 τῷ Χριστῷ προσελθούσης, αὐτὸς πρὸς αὐτὴν τὸ κυριώτερον τοῦ δευτέρου προθεῖς, «Μάρθα Μάρθα», ἔφη, «μερμινᾶς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά, ἐνός δέ ἐστι χρεία· Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἣτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς»³⁸. Τοῦτο δὲ εἶρηκεν, ὥσπερ ἔφημεν, οὐχ ὡς τὸ τῆς διακονίας ἔργον ἀποποιούμενος, ἀλλ'
20 ὡς τὸ μείζον πάντως τοῦ ἐλάττονος προτιθεῖς. Ἐπεὶ πῶς αὐτὸς ἠνείχετο τῆς διακονίας; πῶς δὲ καὶ αὐτουργὸς φαίνεται τούτου γενόμενος καὶ τοὺς πόδας νίψας τῶν μαθητῶν³⁹, τοσοῦτόν τε ἀπεχόμενος τοῦ κωλύσαι, ὅτι καὶ τὸν ἴσον τρόπον πρὸς ἀλλήλους ποιεῖν τοῖς μαθηταῖς ἐγκελεύεται; Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς εὐρήσεις τοὺς Ἀποστόλους, ἠνίκα πρότερον περὶ τὴν τῶν τραπεζῶν ἐπονοῦντο διακονίαν, τοῦ μείζονος ἔργου πρόκρισιν θεμένους, τῆς εὐχῆς, φημί, καὶ τοῦ λόγου «οὐ δίκαιον», γὰρ φησιν, «ἡμᾶς, καταλιπόντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις ἐκλεξάμενοι ἄνδρας πλήρεις Πνεύματος ἁγίου, καταστήσωμεν ἐπὶ τῆς διακο
30 νίας ταύτης ἡμεῖς δὲ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου καὶ τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦμεν»⁴⁰. Ὅρα, ὅπως τὰ πρῶτα τῶν δευτέρων προέκριναν, καίπερ ἀμφοτέρα μιᾶς ἀγαθῆς ρίζης οὐκ ἀγνοοῦντες εἶναι βλαστήματα;

τητα τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους πού ὑποσχέθηκε μὲ τὰ λόγια αὐτά, νὰ ὁμολογοῦμε ἑμεῖς, σὰν δοῦλοι εὐγνώμονες, καὶ νὰ θεωροῦμε ἀληθινές καὶ βέβαιες τὶς ὑποσχέσεις του, ὥστε, κι ἂν ἀκόμα ἀπὸ ὀκνηρία ἢ ἀδυναμία τῆς προαιρέσεως δὲν προσφέραμε μιὰ γιὰ πάντα τὸν ἑαυτὸ μας στὸν Θεὸ τὸν δημιουργό μας καὶ δὲν ἐπιδιώξαμε τὰ μεγάλα καὶ τέλεια μέτρα τῆς ἀρετῆς, νὰ μπορέσομε τουλάχιστο νὰ ἐπιτύχομε κάποιο ἔλεος γιὰ τὸ ὀρθὸ καὶ ἀδιάστροφο φρόνημά μας καὶ τὴν ὑγιῆ πίστη μας.

32. Τὸ ἔργο τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ λόγου ὅταν γίνεται ὅπως πρέπει, εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ἀρετὴ καὶ ἐντολὴ· καὶ μάρτυρας αὐτοῦ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος. "Ὅταν δηλαδὴ πῆγε στὸ σπίτι τῆς Μάρθας καὶ τῆς Μαρίας, καὶ ἐνῶ ἡ Μάρθα ἀσχολοῦνταν μὲ τὴ φιλοξενία του, ἡ Μαρία κάθισε δίπλα στὰ πόδια του καὶ ἀπολάμβανε τὴν ἀμβροσία τῆς θείας ἐκείνης γλώσσης· κατηγορώντας τὴν τότε ἡ ἀδελφὴ της, ὅτι δὲν τὴ βοηθᾷ, καὶ γι' αὐτὸ πῆγε στὸν Χριστό, αὐτὸς προτάσσοντας πρὸς αὐτὴν τὸ κυριότερο ἀπὸ τὸ δευτερεῦον, εἶπε· «Μάρθα Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ ἀγωνιᾷς γιὰ πολλά, ἐνῶ ἓνα μόνο χρειάζεται· ἀντίθετα ἡ Μαρία διάλεξε τὴν καλὴ μερίδα, ἡ ὁποία δὲν θὰ τῆς ἀφαιρεθεῖ»³⁸. Αὐτὸ τὸ εἶπε, ὅπως εἶπαμε, ὄχι ἀπορρίπτοντας τὸ ἔργο τῆς διακονίας, ἀλλὰ προτάσσοντας τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ τὸ κατώτερο. Ἄλλιῶς πῶς αὐτὸς ἀνεχόταν τὴ διακονία; καὶ πῶς ὁ ἴδιος φαίνεται νὰ ἔκανε τὸ ἴδιο νίβοντας τὰ πόδια τῶν μαθητῶν³⁹, ὅπου τόσο πολὺ ἀπέφυγε νὰ ἐμποδίσει τὴ διακονία, ὥστε νὰ δώσει ἐντολὴ νὰ κάνουν καὶ οἱ μαθητὲς του μεταξὺ τους τὸ ἴδιο σύμφωνα μὲ τὸ δικό του παράδειγμα; Καὶ ὄχι μόνο αὐτός, ἀλλὰ θὰ βρεῖς καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς Ἀποστόλους, πού, ἐνῶ στὴν ἀρχὴ ἀσχολοῦνταν μὲ τὴ διακονία τῶν τραπεζῶν, προέκριναν στὴ συνέχεια τὸ μεγαλύτερο ἔργο, δηλαδὴ τὴν προσευχὴ καὶ τὸ κήρυγμα. Γιατὶ λέγει· «δὲν εἶναι σωστὸ ἑμεῖς, ἐγκαταλείποντας τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, νὰ ἀσχολούμαστε μὲ τὴ διακονία τῶν τραπεζῶν· ἀφοῦ ἐκλέξομε ἄνδρες γεμάτους ἀπὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἅς τοὺς ἀναθέσομε τὴ διακονία αὐτή. Ἐμεῖς ἅς ἐπιδοθοῦμε στὴ διακονία τοῦ λόγου καὶ τῆς προσευχῆς»⁴⁰. Βλέπεις πῶς προέκριναν τὰ πρῶτα ἀπὸ τὰ δεύτερα, ἂν καὶ βέβαια καὶ τὰ δύο δὲν ἀγνοοῦσαν ὅτι εἶναι βλαστήματα μιᾶς ἀγαθῆς ρίζας;

38. Λουκᾶ 10, 42.

39. Πρὸβλ. Ἰω. 13, 5.

40. Πράξ. 6, 4.

ΛΟΓΟΣ Γ.

ΠΕΡΙ ΥΠΟΜΟΝΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ

λγ. Τοῖς πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ βουλομένοις καὶ ἀγαθὸν καρπὸν ἐργαζομένοις, σημεῖα παρακολουθεῖ ταῦτα· στεναγμός, κλαυθμός, κατήφεια, ἡσυχία, κεφαλῆς κίνησις, προσευχή, σιωπή, ἐπιμονή, ὀδυνηρὸν πένθος, πόνος καρδίας ὑπὲρ εὐσεβείας
5 γενόμενος. Τὰ δὲ ἔργα· ἀγρυπνία, νηστεία, ἐγκράτεια, πραότης, μακροθυμία, ἀδιάλειπτος προσευχή, μελέτη τῶν θείων Γραφῶν, πίστις, ταπεινώσις, φιλαδελφία, ὑποταγή, πόνος, κακοπάθεια, ἀγάπη, ἀγαθωσύνη, κοσμιότης, καὶ τὸ ὅλον, φῶς, ὃ ἐστὶν ὁ Κύριος¹. Τῶν δὲ γε μὴ ποιούντων καρπὸν ζωῆς, σημεῖά ἐστι ταῦτα·
10 ἀκηδία, μετεωρισμός, περίβλεψις, ἀπροσεξία, γογγυσμός, κέπφωσις. Τὰ δὲ ἔργα· ἀδηφαγία, ὀργή, θυμός, καταλαλιά, φυσιώσις, ἀκαιρολογία, ἀπιστία, ἀκαταστασία, λήθη, ταραχή, αἰσχροκέρδεια, φιλαργυρία, ζῆλος, ἐρίθεια, ὑπεροψία, φλυαρία, ἄκαιρος γέλως, ἐθελοδοξία, καὶ τὸ πᾶν, σκότος, ὅπερ ἐστὶν ὁ σατανᾶς.

15 λδ. Κατ' οἰκονομίαν θειοτέραν, φησὶν, οὐκ εὐθέως εἰς κληρωθεῖσαν αὐτῷ γέενναν ὁ πονηρὸς παρεπέμφθη, ἀλλὰ θασάνου καὶ δοκιμασίας χάριν, τοῦ τε ἀνθρώπου, φημί, καὶ τοῦ ἀντεξουσίου, παρείθη· ἵνα καὶ ἄκων δοκιμωτέρους καὶ δικαιότερους μὲν τοὺς ἀγίους διὰ τῆς ὑπομονῆς ἀπεργάσῃται καὶ μείζονος αὐτοῖς δόξης
20 αἷτιος καταστή· ἐαυτῷ δὲ πάλιν διὰ τῆς ἰδίας ἐθελοκακίας καὶ τῶν κατὰ τῶν ἀγίων ἐπινοιῶν, δικαιότεραν κατασκευάσῃ τὴν κόλασιν καὶ ἵνα, ὡς φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, καθ' ὑπερβολὴν γένηται ἁμαρτωλὸς ἢ ἁμαρτία².

λε. Ἀπατήσας τὸν Ἀδὰμ ὁ ἐχθρὸς³ καὶ οὕτως αὐτοῦ κυριεύ-

1. Ἰω. 8, 12.

2. Ρωμ. 7, 13.

ΛΟΓΟΣ Γ΄.

ΠΕΡΙ ΥΠΟΜΟΝΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ

33. Ἐκείνους πού θέλουν νά πειθαρχοῦν στό λόγο τοῦ Θεοῦ καί νά παράγουν ἀγαθò καρπό, τὰ σημάδια πού τοὺς ἀκολουθοῦν εἶναι τὰ ἑξῆς: στεναγμός, κλάμα, σκυθρωπότητα, ἡσυχία, κούνημα τῆς κεφαλῆς, προσευχή, σιωπή, ἐπιμονή, πένθος γεμᾶτο ὀδύνη, πόνος καρδιᾶς πού προέρχεται ἀπὸ τὸν πόθο γιὰ τὴν εὐσέβεια. Τὰ ἔργα αὐτῶν εἶναι: ἀγρυπνία, νηστεία, ἐγκράτεια, πραότητα, μακροθυμία, ἀδιάλειπτη προσευχή, μελέτη τῶν θείων Γραφῶν, πίστη, ταπείνωση, φιλαδελφία, ὑποταγή, πόνος, κακοπάθεια, ἀγάπη, ἀγαθωσύνη, κοσμιότητα, καὶ γενικὰ φῶς, τὸ ὁποῖο εἶναι ὁ Κύριος¹. Ἐκείνων πάλι πού δὲν παράγουν καρπὸ ζωῆς σημάδια εἶναι τὰ ἑξῆς: ἀκηδία, μετεωρισμός, κοίταγμα τριγύρω, ἀπροσεξία, γογγυσμός, ἐλαφρότητα στὰ μυαλά. Τὰ ἔργα αὐτῶν εἶναι: πολυφαγία, ὀργή, θυμός, καταλαλιά, κομπασμός, ἀκαιρολογία, ἀπιστία, ἀκαταστασία, λησμοσύνη, ταραχή, αἰσχροκέρδεια, φιλαργυρία, ζηλοτυπία, φιλονεικία, ὑπεροψία, φλυαρία, ἀκαιρο γέλιο, πόθος γιὰ δόξα, καὶ γενικὰ σκοτάδι, τὸ ὁποῖο εἶναι ὁ σατανᾶς.

34. Κατ' οἰκονομία θειότερη, λέγει, δὲν παραπέμφθηκε ὁ πονηρὸς ἀμέσως στὴ γέεννα πού τοῦ κληρώθηκε, ἀλλ' ἀφέθηκε πρὸς ἔλεγχο καὶ δοκιμασία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ αὐτεξουσίου του, ὥστε καὶ χωρὶς νά τὸ θέλει νά κάνει μὲ τὴν ὑπομονὴ πρὸ ἄξιους καὶ πρὸ δίκαιους τοὺς ἀγίους καὶ νά γίνει γι' αὐτοὺς αἴτιος μεγαλύτερης δόξας, γιὰ τὸν ἑαυτό του πάλι μὲ τὴ δική του ἐθελοκακία καὶ τὶς δολιότητες κατὰ τῶν ἀγίων νά καταστήσει δικαιότερη τὴν κόλαση, καί, ὅπως λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, νά γίνει ὑπερβολικὰ ἁμαρτωλὴ ἢ ἁμαρτία².

35. Ἀφοῦ ὁ ἐχθρὸς ἐξαπάτησε τὸν Ἀδὰμ³ καὶ ἔτσι τὸν ἔβαλε

---

3. Γεν. 3, 13.

σας, ἀφεϊλέ τε αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν καὶ ἄρχων ἐκεῖνος τοῦ αἰῶνος
 τοῦδε προσηγορεύθη⁴. Ἄρχων δὲ τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ δεσπό-
 τῆς τῶν ὀρωμένων ὁ ἄνθρωπος ἦν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου
 κατασταθείς⁵. Οὐτε γὰρ πῦρ αὐτοῦ κατίσχυεν, οὐχ ὕδωρ ἐπόντι-
 5 ζεν, οὐ θηρίον ἔβλαπτεν, οὐκ ἰοβόλον ἐπ' αὐτῷ τὸ οἰκεῖον ἐνήργει·
 ἀφ' οὗ δὲ τῆ ἀπάτη εἶξέ, προδέδωκε τῷ ἀπατήσαντι τὴν ἀρχὴν
 δι' ἣν αἰτίαν φαρμακοὶ τε καὶ γόητες κατ' ἐναντίαν ἐνέργειαν
 Θεοῦ τε συγχώρησιν, παραδοξοποιοὶ δείκνυνται· ἰοβόλων τε γὰρ
 κυριεύουσι καὶ πυρὸς καὶ ὑδάτων κατατολμῶσιν, ὡς οἱ περὶ Ἰαν-
 10 νῆν, φημί, καὶ Ἰαμβροῆν τῷ Μωυσῆ ἀντικείμενοί, καὶ ὡς Σίμων τῷ
 κορυφαίῳ Πέτρῳ ἀντιφερόμενος⁶.

λζ. Οἴμαι, φησὶν, ὅτι καὶ τὴν προτέραν τοῦ Ἀδάμ δόξαν ὁμοί-
 ως τῷ προσώπῳ Μωσέως⁷ ἐπιλάμπουσιν, τὸν ἐχθρὸν θεασάμενον
 ἱκανῶς τραυθῆναι· τούτῳ καθαπερεὶ τεκμηράμενον τὴν τῆς ἑαυτοῦ
 15 βασιλείας καθαίρεσιν· οὐδὲν δὲ τὸ κωλύον καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου
 ῥητὸν πρὸς τοῦτο φέρεσθαι, τὸ «ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀ-
 δάμ μέχρι Μωσέως καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας»⁸. Δοκῶ γὰρ
 μοι, τὸ δεδοξασμένον πρόσωπον Μωσέως, τύπον καὶ ὑπόδειγμα
 σῴζειν τοῦ πρώτου διὰ χειρῶν Θεοῦ δημιουργηθέντος ἀνθρώπου·
 20 ὅπερ ἰδόντα τὸν θάνατον, τούτέστιν τὸν θανάτου αἴτιον διάβολον,
 ἐκεῖ μὴν ὑποπτεῦσαι τῆς βασιλείας διαπεσεῖν, ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου,
 καὶ πρὸς ἀλήθειαν τοῦτο παθεῖν. Ταύτην τοιγαροῦν τὴν δόξαν
 ἀπὸ γε τοῦ νῦν οἱ ἀψευδεῖς Χριστιανοὶ περιβάλλονται, καὶ ἔνδο-
 θεν ὑπ' αὐτῶν ὁ θάνατος, εἴτ' οὖν τὰ τῆς ἀτιμίας πάθη⁹, καταργεῖ-
 25 ται, ἐνεργεῖν μὴ δυνάμενα, ἅτε δὴ τῆς τοῦ Πνεύματος δόξης ἐν
 αἰσθήσει καὶ πληροφορίᾳ πάση ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐλλαμπούσης,
 ἐν δὲ γε τῇ ἀναστάσει καταργηθήσεται τελείως ὁ θάνατος¹⁰.

λζ. Διὰ τῆς γυναικός, ὡς δι' ὁμοίου τινός, τὸν Ἀδάμ ὁ ἐχθρὸς
 ἀπατήσας¹¹, ἀφαιρεθῆναι τὴν περικευμένην αὐτῷ δόξαν πεποιή-
 30 κε, καὶ οὕτω γυμνός τε εὐρέθη καὶ τὴν ἀσχημοσύνην οἶδε τὴν
 ἑαυτοῦ¹², ἦν περὶ δὴ πρότερον οὐχ ἔώρα, ἅτε τοῦ φρονήματος αὐ-

4. Ἰω. 12, 31. 5. Γεν. 1, 26. 6. Πρβλ. Γεν. 3, 12-16. 7. Ἐξ. 7, 11 ἐ. Β' Τιμ. 3, 8.

8. Πράξ. 8, 9 ἐ. 9. Πρβλ. Ἐξ. 34, 30-31. 10. Ρωμ. 5, 14. 11. Ρωμ. 1, 26.

κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία του, τοῦ ἀφαίρεσε τὴν ἐξουσία καὶ ὀνομάστηκε ὁ πονηρὸς «ἄρχοντας τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ»⁴. Ἄρχοντας ὅμως τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ καὶ κύριος τῶν ὄρατῶν ἦταν ὁ ἄνθρωπος, πού εἶχε ὀρισθεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὸν Κύριον⁵. Γιατὶ οὔτε ἡ φωτιὰ ἦταν δυνατοτέρη του, οὔτε τὸ νερὸ τὸν καταπόντιζε, οὔτε θηρίο τὸν ἐβλαπτε, οὔτε τὸ δηλητήριον τοῦ φιδιοῦ τοῦ προξενούσε βλάβη· ἀφοῦ ὅμως ὑπέκυψε στὴν ἀπάτη⁶, παρέδωσε τὴν ἐξουσία στὸν πονηρὸ πού τὸν ἐξαπάτησε, καὶ γιὰ τὴν αἰτία αὕτη παρουσιάζονται κατὰ παραχώρηση τοῦ Θεοῦ μάγοι καὶ γόητες μὲ διαβολικὴ ἐνέργεια καὶ ἐνεργώντας παραδόξα πράγματα, ἀφοῦ ἐξουσιάζουν τὰ φαρμακερὰ φίδια καὶ δὲν φοβοῦνται τὴ φωτιὰ καὶ τὸ νερὸ, ὅπως δηλαδὴ οἱ γύρω ἀπὸ τὸν Ἰαννῆ, καὶ τὸν Ἰαμβρῆ πού ἀντιστάθηκαν στὸν Μωυσῆ⁷, καὶ ὅπως ὁ Σίμων ὁ μάγος πού ἀντιπασσόταν στὸν κορυφαῖο Πέτρο⁸.

36. Νομίζω, λέγει, ὅτι ὅταν ὁ ἐχθρὸς εἶδε τὴν πρὶν ἀπὸ τὴν πτώση τοῦ Ἀδάμ δόξα του νὰ λάμπει κατὰ ὅμοιο τρόπο στὸ πρόσωπο τοῦ Μωυσῆ⁹, θὰ πληγώθηκε βαριά, βλέποντας σ' αὐτὸ κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ἀπόδειξη καταργήσεως τῆς βασιλείας του. Καθόλου βέβαια δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ ἐκλάβουμε μὲ αὕτη τὴν ἔννοια καὶ τὸ ρητὸ τοῦ Ἀποστόλου, «ἐβασίλευσε ὁ θάνατος ἀπὸ τὸν Ἀδάμ μέχρι τὸν Μωυσῆ καὶ σὲ ἐκείνους πού δὲν ἁμάρτησαν»¹⁰. Γιατὶ νομίζω ὅτι τὸ δοξασμένο πρόσωπο τοῦ Μωυσῆ ἦταν προτύπωση καὶ ὑπόδειγμα τοῦ πρώτου ἀνθρώπου πού δημιουργήθηκε μὲ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖο βλέποντάς το ὁ θάνατος, δηλαδὴ ὁ αἴτιος τοῦ θανάτου διάβολος, ἐκεῖ βέβαια ὑποπτεύθηκε ὅτι θὰ ἐκπέσει ἀπὸ τὴ βασιλεία του, μὲ τὸ θάνατο ὅμως τοῦ Κυρίου τὸ ἔπαθε αὐτὸ καὶ στὰ ἀλήθεια. Αὕτη λοιπὸν τὴ δόξα ἀπὸ τώρα περιβάλλονται οἱ ἀληθινοὶ Χριστιανοί, καὶ καταργεῖται μέσα τους ὁ θάνατος, δηλαδὴ τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας¹¹, μὴ μπορώντας νὰ ἐνεργοῦν, ἐφόσον ἡ λαμπρότητα τοῦ Πνεύματος ἀκτινοβολεῖ στὶς ψυχές τους μὲ κάθε αἴσθησι καὶ βεβαιότητα, ἐνῶ κατὰ τὴν ἀνάστασι θὰ καταργηθεῖ τελείως ὁ θάνατος¹².

37. Ἐξαπατώντας ὁ ἐχθρὸς τὸν Ἀδάμ μὲ τὴ γυναῖκα, σὰν μὲ κάτι ὅμοιο του¹³, τοῦ ἀφαίρεσε τὴ δόξα πού τὸν περιέβαλλε, καὶ ἔτσι βρέθηκε γυμνὸς καὶ γνώρισε τὴν ἀσχημοσύνη του¹⁴, τὴν ὁποία βέβαια προσηγουμένως δὲν ἔβλεπε, ἐπειδὴ τὸ φρόνημά του ἐντροφεύσε στὰ

12. Πρὸβλ. Α' Κορ. 15, 26, 54.

13. Γεν. 3, 12-13.

14. Γεν. 3, 10.

τοῦ τοῖς οὐρανίοις κάλλεσιν ἐντροφῶντος Καὶ γὰρ μετὰ τὴν πα-
 ράδασιν πρόσγεια γέγονεν αὐτῷ καὶ χαμαιπετῇ τὰ νοήματα, καὶ
 τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀγαθὸν φρόνημα φρονήματι κακίας σαρκικῶ συνε-
 πλάκη. Τὸ δὲ κλεισθῆναι τὸν Παράδεισον καὶ τῇ φλογίνῃ ῥομφαίᾳ
 5 καὶ τῷ Χερουβείμ ἐπιτραπῆναι διακωλύειν αὐτῷ τὴν εἴσοδον⁵,
 τοῦτο κατὰ μὲν τὸ ὄρατὸν καὶ πιστεύεται γεγενῆσθαι, ὡς εἴρηται,
 εὐρίσκεται δὲ καὶ παρ' ἐκάστη ψυχῇ κατὰ τὸ λανθάνον κύκλω γὰρ
 τῆς καρδίας τὸ κάλυμμα τοῦ σκότους περιχωρεῖ, τὸ πῦρ, φημί, τοῦ
 κοσμικοῦ πνεύματος, ὅπερ οὔτε τὸν νοῦν ἐντυχεῖν τῷ Θεῷ, οὔτε
 10 τὴν ψυχὴν ἀφίησι κατὰ τὸ αὐτῆς θέλημα ἢ εὐξασθαι ἢ πιστεῦσαι
 ἢ ἀγαπῆσαι τὸν Κύριον. Τούτων δὲ πάντων ἡ πείρα διδάσκαλος
 τοῖς γησίως ἑαυτοὺς τῷ Κυρίῳ πιστεύουσαι, τῇ τε ἐπιμονῇ τῆς εὐ-
 χῆς καὶ τῇ εὐτόκῳ κατὰ τοῦ πολεμοῦντος ὁρμῇ.

λη'. Ῥάβδος ἐστὶ παιδείας καὶ λῶρος μαστίγων ὁ τοῦδε τοῦ
 15 αἰῶνος ἄρχων τοῖς κατὰ πνεῦμα νηπίοις αὐτοῖς μὲν, ὥσπερ γοῦν
 καὶ πρότερον εἴρηται, μεγάλην δόξαν καὶ πλείονα τὴν τιμὴν διὰ
 τῶν θλίψεων τε καὶ πειρασμῶν προξενῶν ἐκ τούτων γὰρ καὶ τὸ τε-
 λείους αὐτοῖς γίνεσθαι περιγίνεται, ἑαυτῷ δὲ πλείονά τε καὶ βαρυ-
 τέραν κατασκευάζων τὴν κόλασιν· ὅλως γὰρ μεγίστη τις δι' αὐτοῦ
 20 οἰκονομεῖται οἰκονομία, καθὼς εἴρηται· πον, συνεργεῖ τὸ πονηρὸν
 τῷ ἀγαθῷ προαιρέσει οὐ καλῇ. Ταῖς γὰρ ἀγαθαῖς καὶ καλῆν τὴν
 προαίρεσιν ἐχούσαις ψυχαῖς, καὶ τὰ δοκοῦντα λυπηρὰ εἰς ἀγαθὸν
 τελευτᾷ· καθάπερ καὶ τῷ Ἀποστόλῳ εἰρημένον ἐστίν, ἡγοῦν τό,
 «τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν»¹⁶.

25 λθ'. Τούτου ἕνεκεν ἡ τῆς παιδείας αὕτη ῥάβδος ἀφείθη, φη-
 σίν, ἵνα δι' αὐτῆς ὡς ἐν καμίνῳ πυρὸς τὰ σκευῆ πυρούμενα στερε-
 ῶτερα εὐρεθῇ, τὰ δὲ ἀδόκιμα εὐθραστα ὄντα ἐλεγχθῇ, τοῦ πυρὸς
 τὴν καῦσιν οὐχ ὑπομείναντα. Δουλὸς δὲ ὢν οὗτος καὶ κτίσμα δε-
 σποτικόν, οὐχ ὅσον αὐτῷ δοκεῖ ἐκπειράζει, οὐδὲ καθόσον βούλε-
 30 ται τὰς θλίψεις ἐπάγει, ἀλλ' ὅσον δὴ τὸ δεσποτικόν ἐπιτρέψει νεῦ-
 μα διὰ τῆς παραχωρήσεως. Αὐτὸς γὰρ σὺν ἀκριδεῖα τὰ πάντων
 εἰδώς, ὅπόσον ἐστὶ δύναμις ἐκάστῳ τοσοῦτον αὐτῷ καὶ δοκίμιον

15. Γεν. 3, 24.

οὐράνια κάλλη. Πραγματικά μετὰ τὴν παράβαση τὰ νοήματά του ἔγιναν γήινα καὶ χαμηλά, καὶ τὸ ἀπλὸ καὶ ἀγαθὸ φρόνημά του ἀναμίχθηκε μὲ τὸ σαρκικὸ φρόνημα τῆς κακίας. Τὸ ὅτι κλείσθηκε ὁ Παράδεισος καὶ ἀνατέθηκε στὰ Χερουβείμ καὶ τὴ φλόγινη ρομφαία νὰ ἐμποδίζει τὴν εἴσοδό του¹⁵, αὐτὸ ὡς πρὸς τὸ ὄρατὸ μέρος πιστεύεται ὅτι ἔχει γίνει, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, συμβαίνει ὁμως καὶ σὲ κάθε ψυχὴ χωρὶς νὰ γίνεται ἀντιληπτὸ· γύρω δηλαδὴ ἀπὸ τὴν καρδιὰ ἀπλώνεται τὸ κάλυμμα τοῦ σκοτός, ἐννοῶ ἢ φωτιὰ τοῦ κοσμικοῦ πνεύματος, ἢ ὁποία δὲν ἀφήνει οὔτε τὸ νοῦ νὰ πλησιάσει τὸν Θεό, οὔτε τὴν ψυχὴ νὰ προσευχηθεῖ ἢ νὰ πιστέψει ἢ νὰ ἀγαπήσει τὸν Κύριο ὅπως αὐτὴ θέλει. Καὶ ὅλων αὐτῶν διδάσκαλος σὲ ἐκείνους ποὺ ἐμπιστεύθηκαν ἀληθινὰ τὸν ἑαυτὸ τους στὸν Κύριο εἶναι ἡ πείρα τόσο μὲ τὴν ἐπιμονὴ στὴν προσευχὴ, ὅσο καὶ μὲ τὸν ἀγῶνα τους μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις τους ἐναντίον τοῦ διαβόλου ποὺ τοὺς πολεμᾷ.

38. Ὁ ἄρχοντας τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ εἶναι παιδαγωγικὸ ραβδί καὶ λουρί μαστιγώσεων σὲ ἐκείνους ποὺ εἶναι πνευματικὰ νήπιοι, προξενώντας σ' αὐτούς, ὅπως βέβαια ἔχει λεχθεῖ καὶ προηγουμένως, μεγάλη δόξα καὶ περισσότερη τιμὴ μὲ τὶς θλίψεις καὶ τοὺς πειρασμούς, καὶ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ αὐτοὶ γίνονται τέλειοι, ἐνῶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ἐτοιμάζει μεγαλύτερη καὶ βαρύτερη τὴν κόλαση· γιατί μὲσω αὐτοῦ οἰκονομεῖται μιὰ πάρα πολὺ μεγάλη οἰκονομία, ὅπως ἔχει πεῖ κάποιος, κατὰ τὴν ὁποία τὸ κακὸ συνεργεῖ στὸ καλὸ ὅχι ὁμως μὲ προαίρεση καλὴ. Γιατὶ στὶς ἀγαθὲς ψυχὰς καὶ ποὺ ἔχουν καλὴ προαίρεση, καὶ ἐκεῖνα ποὺ θεωροῦνται λυπηρὰ καταλήγουν σὲ καλὸ, ὅπως ἔχει πεῖ καὶ ὁ Ἀπόστολος· «σὲ ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦν τὸν Θεό, ὅλα συνεργοῦν στὸ καλὸ»¹⁶.

39. Ἐξαιτίας αὐτοῦ, λέγει, ἀφέθηκε τὸ παιδαγωγικὸ αὐτὸ ραβδί, ὥστε τὰ σκεύη, πυρούμενα σὰν μέσα σὲ πυρακτωμένο καμίνι, νὰ γίνουν στερεώτερα, καὶ νὰ ξεχωρίσουν τὰ ἀκατάλληλα ἐπειδὴ εἶναι εὐθραστα καὶ δὲν θὰ ἀντέξουν τὴν πύρωση. Ὦντας αὐτὸς δοῦλος καὶ κτίσμα τοῦ Θεοῦ, δὲν πειράζει τὸν ἀνθρώπο ὅσο αὐτὸς κρίνει σωστό, οὔτε προξενεῖ τὶς θλίψεις ὅπως αὐτὸς θέλει, ἀλλ' ὅσο ἐπιτρέπει κατὰ παραχώρηση τὸ πρόσταγμα τοῦ Κυρίου. Γιατὶ, γνωρίζοντας αὐτὸς μὲ ἀκρίβεια τὶς δυνατότητες τοῦ καθενός, ὅση δύναμη

16. Ρωμ. 8, 28.

ὑποστήναι παραχωρεῖ, καθὰ δὴ καὶ τῷ Ἀποστόλῳ δοκεῖ «πιστὸς γὰρ ὁ Θεός», φησὶν, «ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν»¹⁷.

5 μ. Ὁ ζητῶν καὶ κρούων¹⁸, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν, καὶ μέχρι τέλους αἰτῶν, τυγχάνει τῶν αἰτημάτων. Μόνον ἐχέτω παρρησίαν οὗτος, τοῦ τῷ κῷ καὶ γλώττῃ ἀπαρραλείπτως ἐπιζητεῖν, καὶ Θεῷ τῇ σωματικῇ λατρεία ἀνενδότως προσκατερεῖν μὴ τοῖς κοσμικοῖς πράγμασιν ἐμπλεκόμενος, μηδὲ τοῖς τῆς κακίας πάθεισι
10 συνηδόμενος. Ἀψευδῆς γὰρ ὁ εἰπὼν, ὅτι, «πᾶν ὃ ἐὰν αἰτήσητέ με ἐν προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε»¹⁹. Οἱ δὲ λέγοντες, ὅτι, κἂν πάντα ποιήσειέ τις τὰ ἐπιτεταγμένα, παραμείνας δέ, μὴ τύχη τῆς χάριτος κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, οὐδὲν ὠνήσε· κακῶς οἶδασί τε καὶ λέγουσι, καὶ ταῖς θείαις ἀσυμφώνως Γραφαῖς. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἀδικία
15 παρὰ τῷ Θεῷ, ἵνα, τῶν ἡμῖν καθηκόντων κατορθωθέντων, αὐτὸς τῶν παρ' ἑαυτοῦ ἀμελήσειε. Μόνον ἐπιμελὲς ἔστω σοι, εὐρεθῆναι τότε, ὅτε σου ἡ ψυχὴ τοῦ ἀθλίου τοῦδε λύεται σώματος, ἀγωνιζόμενον, σπεύδοντα, προσδεχόμενον τὴν ἐπαγγελίαν, προσκαρτεροῦντα, πιστεύοντα, ἐν διακρίσει ζητοῦντα. Καγὼ σοι λέγω, καὶ
20 μὴ ἀπίστει, μετὰ χαρᾶς ἀπελεύση καὶ παρρησίαν ἔξεις καὶ τῆς βασιλείας ὀφθήση ἄξιος καὶ γὰρ ὁ τοιοῦτος, ἐν λεπτότητι, διὰ τῆς πίστεώς φημι καὶ τῆς προθυμίας, ἥδη κοινωνεῖ τῷ Θεῷ. Ὡς γὰρ ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἥδη ταύτην ἐν τῇ καρδίᾳ μεμοίχευκε²⁰, καίτοιγε κατὰ σῶμα μὴ μιανθεῖς οὗτος, ὅμως
25 ὡς μοιχεύσας ἥδη λελόγισται, οὕτως ὁ τὰ πονηρὰ μὲν ἐκ καρδίας ἀποστραφεῖς, τῷ δὲ Κυρίῳ κολλώμενος²¹ πόθῳ καὶ ἐκζητήσει, προσεδρεῖα τέ φημι καὶ θεοφιλεῖ διαθέσει, καθάπερ ἥδη κοινωνεῖ τῷ Θεῷ, καὶ μέγα δῶρον ἀντίκα παρὰ Θεοῦ ἔχει αὐτὸ τοῦτο, τὸ τῇ εὐχῇ προσεδρεύειν, τῇ ἀγαθῇ τε σπουδῇ καὶ πολιτείᾳ τῇ φι-

17. Α' Κορ. 10, 13.

18. Ματθ. 7, 8.

19. Ματθ. 21, 22.

ἔχει ὁ καθένας, τόση δοκιμασία τοῦ παραχωρεῖ, ὅπως πιστεύει καὶ ὁ Ἀπόστολος· γιατί λέγει· «εἶναι ἀξιόπιστος ὁ Θεὸς καὶ δὲν θὰ σᾶς ἀφήσει νὰ δοκιμαστεῖτε μὲ πειρασμούς περισσότερο ἀπὸ ὅσο μπορεῖτε, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸν πειρασμό, θὰ δώσει καὶ τὴ διέξοδο, γιὰ νὰ μπορεῖτε νὰ τὸν ὑπομείνετε»¹⁷.

40. Ἐκεῖνος πού ζητεῖ καὶ κρούει τὴ θύρα¹⁸, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, καὶ ζητεῖ μέχρι τέλους, πετυχαίνει τὰ αἰτήματά του. Μόνο ὅς ἔχει αὐτὸς θάρρος, καὶ νὰ ζητεῖ ἀσταμάτητα μὲ τὸ νοῦ καὶ τὸ στόμα, καὶ νὰ ἐπιμένει ἀνυποχώρητα στὴ σωματικὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ περιπλέκεται μὲ τὰ κοσμικὰ πράγματα, οὔτε καὶ νὰ νοιώθει εὐχαρίστηση μὲ τὰ πάθη τῆς κακίας. Γιατὶ δὲν ψεύδεται ἐκεῖνος πού εἶπε, «ὁ,τιδήποτε ζητήστε στὴν προσευχή σας μὲ πίστη, θὰ τὸ λάβετε»¹⁹. Ἐκεῖνοι πού λένε, Κι ἂν ἐκτελέσει κανεὶς ὅλες τὶς ἐντολές, ἀλλὰ ζώντας σ' αὐτὸ τὸν κόσμον δὲν λάβει τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, δὲν ὠφελήθηκε καθόλου, εἶναι ἐσφαλμένη ἡ γνώμη τους καὶ κακῶς τὰ λένε αὐτὰ καὶ ἀσύμφωνα μὲ τὶς θεῖες Γραφές. Γιατὶ δὲν εἶναι ἄδικος ὁ Θεός, ὥστε, κατορθώνοντας ἑμεῖς ὅλα ἐκεῖνα πού ἀπαιτοῦνται, αὐτὸς νὰ ἀμελήσει νὰ κάνει αὐτὸ πού πρέπει. Μόνο φρόντιζε νὰ βρεθεῖς τότε, ὅταν ἡ ψυχὴ θὰ χωρίζεται ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἀθλιὸ σῶμα, ἀγωνιζόμενος, γεμᾶτος προθυμία γιὰ τὸν ἀγῶνα καὶ ἀναμένοντας τὴν ἐπαγγελία, καθὼς καὶ γεμᾶτος μὲ καρτερία καὶ πίστη καὶ ζητώντας μὲ διάκριση. Καὶ ἐγὼ σοῦ λέγω, πίστεψε, ὅτι μὲ χαρὰ θὰ φύγεις γιὰ ἐκεῖ καὶ θὰ ἔχεις παρησία, καὶ θ' ἀποδεχθεῖς ἄξιος τῆς βασιλείας· γιατί ἓνας τέτοιος ἄνθρωπος, πού ἔχει δηλαδή πίστη καὶ προθυμία, βρῖσκεται ἤδη ἀνεπαίσθητα σὲ κοινωνία μὲ τὸν Θεό. Ὅπως δηλαδή ἐκεῖνος πού βλέπει γυναῖκα μὲ πονηρὴ ἐπιθυμία, ἤδη διέπραξε μοιχεία μέσα στὴν καρδιά του²⁰, καὶ μολονότι βέβαια δὲν μολύνθηκε αὐτὸς στὸ σῶμα, ὅμως θεωρεῖται ἤδη ὡς μοιχός, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος πού ἀποστράφηκε τὰ πονηρὰ μὲ τὴν καρδιά του καὶ προσκολλήθηκε στὸν Κύριον²¹ μὲ πόθο καὶ ἀναζητώντας τον, δηλαδή μὲ ἐπιμονὴ καὶ θεοφιλῆ διάθεση, ἤδη κατὰ κάποιον τρόπο βρῖσκεται σὲ κοινωνία μὲ τὸν Θεό, καὶ ἔχει λάβει ἀπὸ τὸν Θεὸ τὸ μεγάλο αὐτὸ δῶρο, τὸ νὰ ἐπιμένει μὲ καρτερία στὴν προσευχή, στὴν καλὴ αὐτὴ προθυμία καὶ στὸν φιλόρετο τρόπο ζωῆς. Γιατί, ἂν καὶ τὸ ποτήρι κρούου νεροῦ πού

20. Ματθ. 5, 28.

21. Πρβλ. Α' Κορ. 6, 17.

λαρέτω. Εἰ γὰρ καὶ ποτηρίου ψυχροῦ δόσις οὐκ ἄμισθος²², πόσω μᾶλλον τοῖς αὐτῷ προσανέχουσιν ἡμέρας τε καὶ νυκτός, δεομένοις, τὸ ἐπαγγελθὲν ὁ Θεὸς οὐ παρέξει;

μα. Πρὸς τοὺς διαποροῦντας, φησί, τί ὅτι μοι γίνεται τις ἡμέ-
 5 ρα, ἐν ἧ καὶ διὰ μίσους ἔχω τὸν ἀδελφόν, ἧ καὶ ἄλλα τινὰ συνεπί-
 σταμαι, ἃ καὶ ἄκοντα συμβαίνει μοι πάσχειν, ταῦτα λεκτέον· ὡς ὁ
 μὲν ἀγὼν ἅπας καὶ ἡ σπουδὴ τῷ ἀνθρώπῳ, ὥστε τῷ πονηρῷ καὶ
 τοῖς πονηροῖς ἀντιτίθεσθαι λογισμοῖς διὰ παντός ἔστω ἀμήχανον
 δέ, ὅπου τὸ σκότος ἐστὶ τῶν παθῶν καὶ ὁ θάνατος, τοῦ φρονήμα-
 10 τος, φημί, τῆς σαρκός, μὴ ἐπιδείκνυσθαι τινα καὶ καρπὸν ἴδιον
 τὴν κακίαν, ἧτοι κεκρυμμένως ἢ φανερώς. Ὡσπερ γὰρ τι τραῦμα
 ἐν σώματι ὄν, ἀδύνατον ἕως οὕτω τέλος ἰαθῆ, μὴ καὶ ὀλίγῳ τινὶ
 τῷ ἰχῶρι μυδᾶν, δίνυρον εἶναι καὶ σήπεσθαι ἢ φυσαῖν καὶ ὄγκου-
 σθαι, καὶ ταῦτα θεραπευόμενόν τε καὶ μηδενὸς τῶν εἰς ἐπιμελείας
 15 τούτου λόγον ἠκόντων ἀπαξιούμενον, ἀμεληθὲν δὲ σῆψιν, ἔστι δ'
 ὅτε καὶ λύμην τῷ ὄλῳ ἐνεργάζεται σώματι, τὸν αὐτὸν οἶον μοι
 τρόπον καὶ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη, καὶ τοι πολλῆς ἀπολαύοντα τῆς
 σπουδῆς, ὅμως ἔνδον σμύχοντα ἐπιμένειν· πλὴν ἀλλὰ τῷ παρα-
 μόνῳ τῆς ἐπιμελείας διὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτός τε καὶ συνεργεί-
 20 ας ἐντελεῖ λαμβάνει τὴν ἴασιν. Ἔστι γὰρ τις κρυπτὸς ῥύπος καὶ
 περιττόν τι σκότος παθῶν, ὃ παρὰ τὴν καθαρὰν τοῦ ἀνθρώπου
 φύσιν, διὰ τῆς τοῦ Ἀδάμ παραβάσεως, παρεισέδν πάση τῇ ἀν-
 θρωπότητι, καὶ τοῦτο θολοῖ καὶ καταμιαίνει καὶ τὸ σῶμα δήπου
 καὶ τὴν ψυχὴν. Ἀλλ' ὥσπερ σίδηρος πυρούμενός τε καὶ τυπτόμε-
 25 νος ἐκκαθαίρεται, ἢ χρυσός, χαλκῷ ἢ καὶ σιδήρῳ συγκραθεῖς,
 πυρὶ διαιρεῖται μόνῳ, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ διὰ τῶν ἀχράντων τοῦ Σω-
 τῆρος παθῶν, τῷ ἀγαθῷ Πνεύματι πυρουμένη καὶ τυπτομένη,
 παντός πάθους καὶ πάσης ἐκκαθαίρεται ἁμαρτίας.

μβ'. Ὡσπερ τινὲς λαμπάδες πολλαί, ἐνὶ ἐλαίῳ καὶ ἐνὶ ἀναφθει-
 30 σαι πυρὶ, οὐκ ἴσῳ τῷ μέτρῳ πολλάκις τὴν τοῦ πυρὸς αὐγὴν ἀφια-
 σιν, οὕτω καὶ τὰ χαρίσματα, τὰ ἐκ διαφόρων κατορθωμάτων, διά-
 φορον ἔχει καὶ τὴν αὐγὴν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἢ ὥσπερ ἐν πό-
 λει πολλῶν ὄντων καὶ τὴν αὐτὴν οἰκοῦντων, ἐνὶ τε ἄρῳ καὶ ἐνὶ

22. Πρὸς βλ. Ματθ. 10, 42.

δίνομε σὲ κάποιον δὲν παραμένει χωρὶς ἀμοιβή²², πόσο μᾶλλον θὰ δώσει ὁ Θεὸς ἐκεῖνο πού ὑποσχέθηκε σὲ ὅσους εἶναι προσηλωμένοι σ' αὐτὸν μέρα καὶ νύχτα καὶ τὸν παρακαλοῦν;

41. Πρὸς ἐκείνους πού μὲ ἀπορία λένε, "Ἐρχεται μέρα πού καὶ μῖσος ἔχω γιὰ τὸν ἀδελφό μου καὶ ἄλλα κακὰ σκέπτομαι, τὰ ὅποια μοῦ συμβαίνουν καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλω, πρέπει νὰ ποῦμε τὰ ἑξῆς: "Ὁλος ὁ ἀγώνας καὶ ἡ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου ἄς εἶναι, νὰ ἀντιστέκεται πάντοτε στὸν πονηρὸ καὶ στοὺς πονηροὺς λογισμοὺς· ὅμως εἶναι ἀδύνατον, ὅπου ὑπάρχει τὸ σκότος τῶν παθῶν καὶ ὁ θάνατος, δηλαδή τὸ σαρκικὸ φρόνημα, νὰ μὴ παρουσιάζει ἢ κακία καὶ κάποιο καρπὸ, εἴτε κρυφὸ εἴτε φανερό. Γιατί, ὅπως ἓνα τραῦμα στὸ σῶμα εἶναι ἀδύνατον, μέχρι πού νὰ θεραπευθεῖ τελείως, νὰ μὴ βγάζει λίγο πῦρ καὶ νὰ μὴ εἶναι ὑγρὸ καὶ νὰ μὴ σαπίζει ἢ νὰ μὴ φουσκώνει καὶ νὰ πρήζεται, καὶ ὅλα αὐτὰ ἂν καὶ τοῦ παρέχεται θεραπεία καὶ δὲν παραλείπεται τίποτε ἀπὸ τὶς φροντίδες πού ἀπαιτοῦνται, ἐνῶ ἂν παραμεληθεῖ προξενεῖ στὸ σῶμα σήψη καὶ πολλές φορὲς φθορὰ σ' ὀλόκληρο τὸ σῶμα, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο νὰ θεωρεῖς ὅτι ἐνεργοῦν καὶ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, τὰ ὅποια, μολονότι ἀπολαμβάνουν μεγάλη φροντίδα μας, ὅμως ἔξακολουθοῦν ἐσωτερικὰ νὰ σιγοκαῖνε· ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπίμονη φροντίδα καὶ τὴ χάρη καὶ τὴ βοήθεια τοῦ Χριστοῦ θεραπεύονται τελείως. Γιατί ὑπάρχει κάποιος κρυφὸς ρύπος καὶ κάποιο πυκνὸ σκοτάδι τῶν παθῶν, τὸ ὅποιο, παρὰ τὴν καθαρὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, εἰσχώρησε μὲ τὴν παράβαση τοῦ Ἀδάμ σὲ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ αὐτὸ θολώνει καὶ καταμολύνει καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ. Ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς τὸ σίδηρο ἂν πυρωθεῖ καὶ σφυροκοπηθεῖ καθαρίζει, ἢ ὁ χρυσός, ὅταν ἀναμιχθεῖ μὲ χαλκὸ ἢ καὶ μὲ σίδηρο, διαχωρίζεται ἀπὸ αὐτὰ μόνο μὲ τὴ φωτιά, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ καθαρίζεται ἀπὸ κάθε πάθος καὶ κάθε ἁμαρτία μὲ τὰ ἄχραντα πάθη τοῦ Σωτήρα μας, ἀφοῦ πυρωθεῖ καὶ δεχθεῖ χτυπήματα ἀπὸ τὸ ἀγαθὸ Πνεῦμα.

42. "Ὅπως ἀκριβῶς πολλὰ μαζὶ λυχνάρια, ἂν καὶ ἀνάφθηκαν μὲ τὸ ἴδιο λάδι καὶ μὲ τὴν ἴδια φωτιά, πολλές φορὲς δὲν ἐκπέμπουν τὴν ἴδια φλόγα, ἔτσι καὶ τὰ χαρίσματα πού προέρχονται ἀπὸ τὰ διάφορα κατορθώματα, ἔχουν διαφορετικὴ καὶ τὴ λαμπρότητα τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος. "Ἡ ὅπως σὲ μιὰ πόλη πού ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνθρωποι πού κατοικοῦν σ' αὐτὴν καὶ τρῶνε τὸ ἴδιο ψωμὶ καὶ πίνουν τὸ ἴδιο

χρωμένων ὕδατι, οἱ μὲν αὐτῶν ἄνδρες, οἱ δὲ νήπιοι, οἱ δὲ παῖδές
 εἰσιν, οἱ δὲ γέροντες, καὶ πολὺ τὸ παραλλάττον ἐν αὐτοῖς καὶ διά-
 φορον ἢ ὡσπερ σῖτος ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ χώρᾳ κατεσπαρμένος,
 διαφόρους δῆπου καὶ τοὺς στάχνας ἀναδίδωσιν, ἐν μέντοι τῇ
 5 αὐτῇ ἄλῳ συνάγεται καὶ τῇ αὐτῇ ἀποθήκῃ ἐναποτίθεται, οὕτως
 οἴου μοι κἂν τῇ τῶν νεκρῶν ἀναστάσει διαφορὰν δόξης τῶν ἀνι-
 σταμένων δοξάζεσθαι καὶ γνωρίζεσθαι κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν κα-
 τορθωμάτων κατὰ τὴν μετουσίαν τοῦ ἐντεῦθεν ἤδη ἐνερπηκότος
 αὐτοῖς θείου Πνεύματος Καὶ τοῦτο εἶναι τό, «ἀστήρ ἀστέρος δια-
 10 φέρει ἐν δόξῃ»²³.

μγ'. Εἰ καὶ σμικρότεροί τινες ἀστέρες ἀστέρων εἰσίν, ἀλλὰ τῷ
 ἐνὶ πάντως φωτὶ διαλάμπουσιν. Ἡ μὲν οὖν εἰκὼν δῆλη· τοῦτο δὲ
 μόνον κατὰ σπουδὴν ἔστω, ἵνα τις γεννηθεῖς τῷ Πνεύματι τῷ ἁ-
 γίῳ, τὴν ἔνοικον ἀπονήψηται ἁμαρτίαν. Καὶ γὰρ ἐν τινι μέρει καὶ
 15 αὐτὴ ἐκείνη ἢ διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου γέννησις, εἰκόνα τε-
 λειότητος ἔχει, ἐν τε τῇ μορφῇ καὶ τοῖς μέλεσιν· οὐ μέντοι δυνάμει ἢ
 κῶ ἢ ἀνδρείᾳ. Ὁ γὰρ πρὸς ἄνδρα τέλειον καὶ μέτρον ἀφικόμενος
 ἡλικίας²⁴, τὰ τοῦ νηπίου πέφυκε καταργεῖν²⁵. Καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ
 ὁ Ἀπόστολος λέγει· «εἴτε γλῶσσαι καταργηθήσονται εἴτε προφη-
 20 τεῖαι»²⁶. Ὡσπερ γὰρ ὁ ἀνὴρ ἤδη γενόμενος, οὔτε τροφὰς οὔτε λό-
 γους τοὺς παιδὶ προσήκοντας καταδέχεται, ἀλλ' ἀναξιοπαθεῖ
 πρὸς αὐτά, ὡς ἑτέρας ἤδη διαγωγῆς ἐπιβάς, οὕτως ὁ πρὸς τελείω-
 σιν τῶν εὐαγγελικῶν ἀξάνων κατορθωμάτων, τὴν νηπιότητα τὴν
 ἑαυτοῦ πρὸς τὴν τελειότητα καταπαύει· «ὅτε γάρ», φησὶ πάλιν ὁ
 25 θεῖος Ἀπόστολος, «γένενα ἀνὴρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου»²⁷.

μδ'. Τὸ μὲν κατὰ Πνεῦμα γεννώμενον, τρόπῳ τινί, καθὼς ἐδεί-
 κνυμεν, τέλειόν ἐστιν ὡσπερ καὶ τουτὶ τὸ νήπιον τέλειον εἶναι
 λέγομεν, ἐν τῷ τὰ μέρη πάντα τῆς ὁλότητος ἀποσώζειν. Πλὴν ὁ
 μὲν Κύριος οὐ Πνεῦμα καὶ χάριν δίδωσιν, ἵνα τις περιπέσῃ ταῖς
 30 ἁμαρτίαις, αὐτοὶ δὲ ἑαυτοῖς αἴτιοι τῶν κακῶν οἱ ἄνθρωποι, τῇ
 χάριτι μὴ στοιχοῦντες, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς κακοῖς ἀλισκόμενοι·

23. Α' Κορ. 15, 41.

24. Ἐφ. 4, 13.

νερό, ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ἄνδρες, ἄλλοι νήπια, ἄλλοι παιδιά, ἄλλοι γέροντες, καὶ ὑπάρχουν πολλές ἀνομοιότητες μεταξύ τους καὶ διαφορές, ἢ ὅπως τὸ σιτάρι, πὺν εἶναι σπαρμένο στὸ ἴδιο χωράφι, παράγει βέβαια διαφορετικὰ στάχυα, ἀλλ' ὅμως συγκεντρώνονται στὸ ἴδιο ἀλώνι καὶ τοποθετοῦνται στὴν ἴδια ἀποθήκη, ἔτσι νὰ πιστεύεις ὅτι θὰ ὑπάρχει διαφορὰ κατὰ τὴν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν στὴ δόξα ἐκείνων πὺν θὰ ἀναστηθοῦν, οἱ ὅποιοι θὰ δοξάζονται καὶ θὰ γνωρίζονται ἀνάλογα μὲ τὴν ἀξία τῶν κατορθωμάτων τους, ἀνάλογα μὲ τὴ μετοχὴ τοῦ θεοῦ Πνεύματος πὺν θὰ ἔχει κατοικήσει σ' αὐτοὺς ἀπὸ ἐδῶ ἤδη. Καὶ αὐτὸ σημαίνει τό, «ἓνα ἀστέρι διαφέρει ἀπὸ ἄλλο ἀστέρι ὡς πρὸς τὴ λάμψη»²³.

43. Ἐν καὶ κάποια ἀστέρια εἶναι μικρότερα ἀπὸ ἄλλα ἀστέρια, ἀλλ' ὅμως λάμπουν ὅπωςδήποτε μὲ τὸ ἴδιο φῶς. Ἡ εἰκόνα λοιπὸν εἶναι φανερὴ· αὐτὸ μόνον νὰ φροντίζει κανεὶς, ἀφοῦ γεννηθεῖ ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, νὰ ἐξαλείψει τὴν ἁμαρτία πὺν κατοικεῖ μέσα του. Γιατὶ ἡ γέννησι αὐτὴ ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα παριστάνει ἐν μέρει τὴν εἰκόνα τῆς τελειότητας καὶ ὡς πρὸς τὴ μορφή καὶ ὡς πρὸς τὰ μέλη, ὅχι ὅμως ὡς πρὸς τὴ δύναμις ἢ τὸ νοῦ ἢ τὴν ἀνδρεία. Γιατὶ ἐκεῖνος πὺν φτάνει στὸ μέτρο τῆς πλήρους ἀνάπτυξις τοῦ τέλειου ἀνδρα²⁴, καταργεῖ κατὰ φυσικὸ λόγον ἐκεῖνα πὺν χρειάζεται τὸ νήπιον²⁵. Καὶ αὐτὸ σημαίνει ἐκεῖνο πὺν λέγει ὁ Ἀπόστολος· «οἱ γλῶσσαις θὰ παύσουν νὰ ὑπάρχουν κάποτε, τὸ ἴδιο καὶ οἱ προφητεῖαι»²⁶. Γιατὶ, ὅπως ἐκεῖνος πὺν ἔγινε ἤδη ἀνδρας, δὲν δέχεται πιά οὔτε τροφές οὔτε λόγους πὺν ταιριάζουν σὲ παιδί, ἀλλὰ τὰ θεωρεῖ αὐτὰ ἀνάξια του, γιατί ἔχει μεταφερθεῖ ἤδη σὲ ἓναν ἄλλο τρόπο ζωῆς, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος πὺν αὐξάνει ὡς πρὸς τὴν τελείωσι τῶν εὐαγγελικῶν κατορθωμάτων, ἐγκαταλείπει τὴ νηπιότητά του καὶ φτάνει στὴν τελειότητα· γιατί λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος· «ὅταν ἔγινε ἀνδρας, κατάργησα τὰ τοῦ νηπίου»²⁷.

44. Ἐκεῖνο πὺν γεννιέται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, εἶναι, κατὰ κάποιο τρόπο, ὅπως δείξαμε, τέλειον, ὅπως καὶ ἓνα νήπιον λέμε ὅτι εἶναι τέλειον ὅταν ἔχει ἀρτιμέλεια. Ὅμως ὁ Κύριος δὲν δίνει τὸ Πνεῦμα καὶ τὴ χάρις γιὰ νὰ πέσει κανεὶς σὲς ἁμαρτίαις, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι οἱ ἄνθρωποι γίνονται αἵτιοι τῶν κακῶν στὸν ἑαυτὸ τους, ἐπειδὴ δὲν ἀκολουθοῦν τὴ χάρις, καὶ γι' αὐτὸ κυριεύονται ἀπὸ τὰ κακά. Εἶναι δυνατὸν καὶ ὁ

25. Πρὸβλ. Α' Κορ. 13, 11.

26. Α' Κορ. 13, 8.

27. Α' Κορ. 13, 11.

δύναται δὲ καὶ ἐξ ἰδίων ὀλισθαίνειν καὶ φυσικῶν ὁ ἄνθρωπος
 λογισμῶν, ἀμελῶν ἢ καταφρονῶν ἢ καὶ οἰᾷσει χρώμενος Ἐκκουε
 γὰρ τί φησιν ὁ Παῦλος «ἵνα δὲ μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκό-
 5 λοψ τῆ σαρκί, ἄγγελος σατανᾶ»²⁸. Ὁραῖς, ὅτι καὶ οἱ τηλικούτων ἀ-
 ψάμενοι μέτρων, ἐπιδεεῖς εἰσιν ἀσφαλείας; Ἄλλως τε καὶ εἰ μὴ δῶ
 πρόφασιν τῷ σατανᾷ ὁ ἄνθρωπος, οὐ κυριεύσειεν ἂν αὐτοῦ βία.
 Παρὰ τοῦτο, οὔτε τῷ μέρει τοῦ Χριστοῦ, οὔτε τοῦ ἀντικειμένου,
 τὸ πρᾶγμα λογίζεται ἀλλὰ τῇ μὲν χάριτι τοῦ Πνεύματος προστε-
 θεῖς εἰς τέλος, τῆς μερίδος γίνεται τοῦ Χριστοῦ μὴ οὕτω δὲ σχῶν,
 10 κἂν Πνεύματι γεννηθῆ, τὸ δὲ ἐστὶ, κἂν μέτοχος καὶ τοῦ ἁγίου
 Πνεύματος γένηται, παρ' ἑαυτοῦ ἔξει τὸ ὀπίσω τοῦ θελήματος πο-
 ρευθῆναι τοῦ σατανᾶ²⁹. Εἴτε γὰρ αὐτὸς ὁ Κύριος, εἴτε καὶ ὁ σατα-
 νᾶς πρὸς θίαν ἐλάμβανον, οὐκ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἑαυτοῦ αἴτιος, οὔτε
 εἰς γέενναν ἐμπεσεῖν, οὔτε βασιλείας ἐπιτυχεῖν
 15 μέ. Πολλῆς τῷ φιλαρέτῳ φροντιστέον τῆς διακρίσεως, ὥστε
 τῆς τοῦ καλοῦ τε καὶ κακοῦ διαφορᾶς ἐπιγνώμονα εἶναι καὶ τὰς
 ποικίλας τοῦ πονηροῦ τέχνας δι' εὐλόγων φαντασιῶν εἰωθότος
 τοὺς πολλοὺς παρακρούεσθαι, βασανίζειν καὶ συνιέναι, πλὴν τὸ
 ἀσφαλές, πρὸς πάντα λυσιτελές Ὡς γὰρ εἴ τις βουλόμενος διάπει-
 20 ρον εἰς σωφροσύνην τῆς ἑαυτοῦ λαβεῖν γυναικός, νυκτὸς πρὸς αὐ-
 τὴν ὡς ἀλλότριος παραγένοιτο, κἂν ἐκείνην διωθουμένην αὐτὸν
 ἴδοι, χαίρει τῷ ἀπροσίτῳ μᾶλλον καὶ ἀσπάζεται τὴν ἀσφάλειαν,
 οὕτω δὴ καὶ ἡμᾶς ἀσφαλῶς πρὸς τὰς τῶν νοερῶν ἔχειν ἐπιστα-
 σίας. Κἂν γὰρ αὐτοὺς τοὺς οὐρανίους ἀπώσῃ, ἠσθήσονται τούτῳ
 25 μᾶλλον καὶ πλείονός σε παρασκευάσουσι τῆς χάριτος μετασχεῖν
 τῆς ἀπολαύσεώς τε διάπλεω καταστήσουσι τῆς πνευματικῆς, αὐτῷ
 τούτῳ τὴν πρὸς τὸν Κύριον ἀγάπην σου τεκμηράμενοι. Μὴ τοίνυν
 ἐλαφρότητι διανοίας ταχὺ σεαυτὸν ἐμπάρεχε ταῖς τῶν νοερῶν ἐπι-
 στασίαις εἰς ἀπάντησίν σου, κἂν αὐτοὶ οἱ οὐράνιοι ἄγγελοι ὣσιν,
 30 ἀλλὰ μένε βαρὺς, βασάνῃ ταῦτα παραδιδούς ἐπιμελεστάτη, καὶ
 οὕτω τὸ μὲν καλὸν οἰκειούμενος, τὸ πονηρὸν δὲ διωθούμενος. Οὕ-
 τω γὰρ ἐπαυξήσεις ἐν σεαυτῷ τὰ τῆς χάριτος ἐνεργήματα, ἅπερ ἢ

28. Β' Κορ. 12, 7.

ἄνθρωπος ἀπὸ τοὺς δικοὺς του φυσικοὺς λογισμοὺς νὰ γλιστράει στὰ κακά, παθαίνοντάς το αὐτὸ ἀπὸ ἀμέλεια ἢ καταφρόνηση ἢ καὶ ἀπὸ οἴηση. " Ἀκουε τί λέγει ὁ Παῦλος· «γιὰ νὰ μὴ ὑπερηφανεύομαι, μοῦ δόθηκε ἓνα ἀγκάθι στὸ σῶμα μου, ἄγγελος τοῦ σατανᾶ»²⁸. Βλέπεις, ὅτι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔφτασαν σὲ τόσο μεγάλα μέτρα τελειότητας, χρειάζονται μέσα προφύλαξης; " Ἄλλωστε ἂν δὲ δώσει ὁ ἄνθρωπος ἀφορμὴ στὸ σατανᾶ, δὲν μπορεῖ αὐτὸς μὲ τὴ βία νὰ τὸν ἐξουσιάσει. Γι' αὐτὸ οὔτε στὸ μέρος τοῦ Χριστοῦ ἀνήκει μὲ βεβαιότητα, οὔτε στοῦ διαβόλου, ἀλλὰ ἂν παραμείνει μέχρι τέλος στὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, πηγαίνει μὲ τὸ μέρος τοῦ Χριστοῦ, ἂν ὅμως δὲν γίνεи αὐτὸ, κι ἂν ἀκόμα γεννηθεῖ ἀπὸ Πνεῦμα, ποὺ σημαίνει, κι ἂν ἀκόμα γίνεи μέτοχος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιο θὰ ἐξαρτηθεῖ νὰ ἀκολουθήσει τὸ θέλημα τοῦ σατανᾶ²⁹. Γιατί, ἂν ὁ Κύριος ἢ ὁ σατανᾶς ἔπαιρναν τὸν ἄνθρωπο μὲ τὴ βία, δὲν θὰ ἦταν αὐτὸς αἴτιος οὔτε στὴ γέεννα νὰ ριχτεῖ, οὔτε τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν νὰ ἐπιτύχει.

45. Ὁ φιλάρετος πρέπει νὰ δείξει μεγάλη φροντίδα γιὰ τὴ διάκριση, ὥστε νὰ γνωρίζει πολὺ καλὰ τὴ διαφορὰ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ καὶ νὰ ἐλέγχει καὶ ἀντιλαμβάνεται τὰ ποικίλα τεχνάσματα τοῦ πονηροῦ, ὁ ὅποῖος συνήθως ἔξαπατᾶ τοὺς πολλοὺς μὲ φαντασίες ποὺ φαίνονται ἀληθινές. Πλήν ὅμως ἡ προφύλαξη πάντοτε εἶναι ὠφέλιμη. " Ὅπως δηλαδὴ ἂν κάποιος θέλει νὰ λάβει διαβεβαίωση γιὰ τὴ σωφροσύνη τῆς γυναίκας του, πηγαίνει σ' αὐτὴν τὴ νύχτα σὰν ξένος, κι ἂν τὴ δεῖ νὰ τὸν διώχνει, χαίρεται γιὰ τὸ ὅτι εἶναι ἀπλησίαστη καὶ ἐπιδοκιμάζει τὰ προφυλακτικὰ μέτρα ποὺ παίρνει, ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐμεῖς νὰ εἴμαστε ἐπιφυλακτικοὶ ἀπέναντι στὶς νοερὲς δυνάμεις ποὺ μᾶς ἐπισκέπτονται. Γιατί, ἂν ἀπωθήσεις τοὺς οὐράνιους, θὰ εὐχαριστηθοῦν περισσότερο μὲ αὐτὸ καὶ θὰ σὲ προετοιμάσουν νὰ δεχθεῖς μεγαλύτερη χάρη, καὶ θὰ σὲ γεμίσουν μὲ μεγάλη πνευματικὴ ἀπόλαυση, παίρνοντας ὡς ἀπόδειξη τὴν ἀγάπη σου πρὸς τὸν Κύριο. Μὴ λοιπὸν ἀπὸ ἐλαφρότητα διάνοιας προσφέρεις τὸν ἑαυτὸ σου σὲ ἐπισκέψεις τῶν νοερῶν δυνάμεων, κι ἂν ἀκόμα εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ οὐράνιοι ἄγγελοι, ἀλλὰ μένε διστακτικὸς, παραδίδοντας αὐτὰ σὲ πάρα πολὺ αὐστηρὸ ἔλεγχο, καὶ ἔτσι δεχόμενος τὸ καλὸ καὶ ἀπομακρύνοντας τὸ κακό, θὰ αὐξήσεις ἀκόμα περισσότερο τὶς ἐνέργειες τῆς χάρι-

29. Πρὸβλ. Α' Τιμ. 5, 15.

ἁμαρτία, κὰν τὸ τοῦ ἀγαθοῦ πρόσωπον ὑποκρίνεται, παρασχεῖν
 ὅλως οὐ δυνήσεται. Οἶδε γὰρ ὁ σατανᾶς, κατὰ τὸν Ἀπόστολον,
 καὶ εἰς ἄγγελον μετασχηματισθῆναι φωτὸς³⁰ τοῦ ἀπατῆσαι χάριν·
 πλὴν ἀλλὰ κὰν ὁράσεις λαμπρὰς περιβάλληται, ἀγαθὴν ἐνέργειαν,
 5 ἥπερ εἴρηται, παρασχεῖν οὐ δυνήσεται· δι' οὗ καὶ τὸ παράσημον
 ἀκριδὲς γίνεται. Οὔτε γὰρ ἀγάπην τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἢ τὸν πλησί-
 ον, οὐ πραότητα, οὐ ταπεινώσιν, οὐ χαράν, οὐκ εἰρήνην, οὐ κατὰ-
 στασιν λογισμῶν, οὐ τοῦ κόσμου μῖσος, οὐκ ἀνάπαυσιν πνευματι-
 κήν, οὐκ ἐπιθυμίαν τῶν οὐρανίων ἐνεργῆσαι δύναται, οὐ πάθη
 10 καὶ ἡδονὰς καταπαύσαι, ἅπερ φανερῶς εἰσι τῆς χάριτος ἐνεργή-
 ματα· «ὁ γὰρ καρπὸς», φησί, «τοῦ Πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρὰ,
 εἰρήνη»³¹, καὶ τὰ ἐξῆς τάχα δὲ καὶ τύφον μᾶλλον ἐκεῖνος ἐμποιῆ-
 σαι καὶ ὑψηλοφροσύνην ἐπιτηδειότατός τε καὶ δυνατώτατος Ἐκ
 γοῦν τῆς ἐνεργείας εἶση τὸ ἐλλαμφθῆν ἐν τῇ ψυχῇ σου νοερὸν φῶς,
 15 πότερον τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ σατανᾶ πέφυκεν ὄν πλὴν ἀλλὰ καὶ αὐτῇ
 δὲ τῇ ψυχῇ, εἴπερ ἔρωται τὰ τῆς διακρίσεως, εὐθύς ἀπὸ τῆς νοε-
 ρᾶς αἰσθήσεως, δῆλα τὰ τῆς διαφορᾶς γίνεται. Ὡσπερ γὰρ ὄξος
 καὶ οἶνος, κατὰ μὲν τὴν ὄρασιν ἓν, ἐκ δὲ τῆς κατὰ τὴν γεῦσιν αἰ-
 σθήσεως ὁ λάρυγξ ἑκατέρου κρίνει τὸ ἴδιον, οὕτω δὴ καὶ ψυχὴ ἐξ
 20 αὐτῆς γε τῆς νοερᾶς αἰσθήσεως καὶ τῆς ἐνεργείας δύναται κρίνειν
 τὰ τε τοῦ Πνεύματος χαρίσματα καὶ τὰ τοῦ ἄλλοτριῦ φαντάσματα

μς'. Χρὴ σκοπεῖν καὶ προβλέπειν ἄριστα τὴν ψυχὴν τοῖς ἑαυ-
 τῆς ὀφθαλμοῖς, μὴ ποτε δὴ κὰν τῶ βραχυτάτῳ ὑπὸ τῆς τοῦ ἀντι-
 κειμένου ἀλῶ δυνάμεως Ὡσπερ γὰρ ἐνὸς μέρους ζώου παγίδι
 25 ληφθέντος, ὅλον ἀνάγκη τὸ ζῶον κάμπτεσθαι καὶ ὑπὸ ταῖς τῶν
 θηρευόντων χερσὶν γίνεσθαι, οὕτω δὴ καὶ ψυχῇ τὰ ὅμοια συμβαί-
 νειν παρὰ τῶν ἐχθρῶν εἴωθε. Καὶ τοῦτο δῆλον καθίστησιν ὁ
 προφήτης «παγίδα» γάρ, φησί, «ἠτοίμασαν τοῖς ποσὶ μοι, καὶ
 κατέκαμψαν τὴν ψυχὴν μου»³².

30 μς'. Δεῖ τὸν βουλόμενον διὰ τῆς στενῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυ-
 ροῦ εἰσελθεῖν καὶ τὰ σκεύη τὰ αὐτοῦ διαρπάσαι³³, μὴ εὐδοκεῖν εὐ-
 παθείᾳ καὶ ὄγκῳ σώματος, ἀλλ' ἐνδυναμοῦσθαι τῶ ἀγαθῷ Πνεύ-

30. Β' Κορ. 11, 14.

31. Γαλ. 5, 22.

τος μέσα σου, τίς ὅποιες ἡ ἁμαρτία, κι ἂν ἀκόμα ὑποκρίνεται τὸ πρόσωπο τοῦ ἄγαθοῦ, δὲν μπορεῖ καθόλου νὰ τίς δώσει. Γιατὶ γνωρίζει ὁ σατανᾶς, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπόστολο, νὰ μεταμορφώνεται καὶ σὲ ἄγγελο φωτός³⁰ μὲ σκοπὸ νὰ μᾶς ἐξαπατήσει· πλὴν ὅμως, κι ἂν ἀκόμα ἐμφανιστεῖ μὲ λαμπρὸ τρόπο, δὲν μπορεῖ, ὅπως λέχθηκε, νὰ προσφέρει ἀγαθὴ ἐνέργεια, πράγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο γίνεται φανερὸ καὶ τὸ ἀπατηλὸ προσωπεῖο του. Γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἐνεργήσει οὔτε τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ ἢ τὸν πλησίον, οὔτε πραότητα, οὔτε ταπεινωση, οὔτε χαρὰ, οὔτε εἰρήνη, οὔτε καθαρὴ κατὰστασι λογισμῶν, οὔτε μῖσος τοῦ κόσμου, οὔτε ἀνάπαυσι πνευματικὴ, οὔτε ἐπιθυμία τῶν οὐρανίων, οὔτε νὰ καταπαύσει τὰ πάθη καὶ τίς ἡδονές, πράγματα ποὺ φανερὰ εἶναι ἐνεργήματα τῆς χάριτος· γιατί λέγει· «ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος εἶναι ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη»³¹, καὶ τὰ ἐξῆς· ἀντίθετα μάλιστα αὐτὸς εἶναι πάρα πολὺ ἐπιτήδειος καὶ πάρα πολὺ ἱκανὸς καὶ ἔπαρση νὰ δημιουργήσει καὶ ὑψηλοφροσύνη. Ἀπὸ τὴν ἐνέργεια λοιπὸν θὰ γνωρίσεις ἂν τὸ νοερὸ φῶς ποὺ ἔλαμψε μέσα στὴν ψυχὴ σου προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ ἢ τὸν σατανᾶ· πλὴν ὅμως καὶ ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ, ἂν ἀπέκτησε δυνατὴ διάκρισι, ἀμέσως ἀπὸ τὴ νοερὴ αἴσθησι καταλαβαίνει τὴ διαφορὰ. Γιατί, ὅπως τὸ ξύδι καὶ τὸ κρασί στὴν ὄρασι βέβαια εἶναι ἴδια, μὲ τὴ γεύσι ὅμως ἡ αἴσθησι τοῦ λάρυγγα διακρίνει τὸ καθένα, ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴ νοερὴ αἴσθησι καὶ τὴν ἐνέργεια μπορεῖ νὰ διακρίνει τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος καὶ τὰ φαντάσματα τοῦ διαβόλου.

46. Πρέπει ἡ ψυχὴ νὰ προσέχει καὶ νὰ βλέπει μπροστά της μὲ τὰ μάτια της ἄριστα, μὴ τυχὸν ἔστω καὶ πρὸς στιγμὴ κυριευθεῖ ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ ἐχθροῦ. Γιατί, ὅπως ἡ παγίδα ἂν συλλάβει ἓνα μόνον μέρος τοῦ ζώου, ἀναγκαστικὰ ὅλο τὸ ζῶο λυγίζει καὶ πέφτει στὰ χέρια τῶν κυνηγῶν, ἔτσι λοιπὸν καὶ στὴν ψυχὴ συμβαίνουν συνήθως τὰ ἴδια ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς δαίμονες. Καὶ αὐτὸ τὸ κάνει φανερὸ ὁ προφήτης· γιατί λέγει· «ἐτοίμασαν παγίδα γιὰ τὰ πόδια μου καὶ λύγισαν τὴν ψυχὴ μου»³².

47. Ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ μπεῖ ἀπὸ τὴ στενὴ πύλη στὴν οἰκία τοῦ ἰσχυροῦ διαβόλου καὶ νὰ ἀρπάξει τὰ σκεύη του³³, πρέπει νὰ μὴ ἐπιδιώκει τὴ μαλθακότητα καὶ τὸν ὄγκο τοῦ σώματος, ἀλλὰ νὰ φροντί-

32. Ψαλμ. 56, 7.

33. Πρβλ. Ματθ. 12, 29.

ματι ἔχοντα διὰ μνήμης τὸν εἰπόντα, ὅτι «σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι»³⁴. Πῶς δὲ δεῖ ἐνδυναμωθῆναι Πνεύματι; τῷ Ἀποστόλῳ λέγοντι τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ μωρίαν τοῖς ἀνθρώποις λογίζεσθαι³⁵, προσεκτέον· καὶ ὁ Προφήτης δέ, «εἶδον»,
 5 φησί, «τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτμιον, ἐκλείπον παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων»³⁶. Δεῖ τοιγαροῦν τὸν δουλόμενον υἱὸν Θεοῦ γενέσθαι, κατὰ τὸ ὅμοιον ταπεινωθῆναι πρότερον καὶ μωρὸν καὶ ἄτμιον λογισθῆναι μὴ ἀποστρέφοντα τὸ πρόσωπον ἀπὸ ἐμπτυσμάτων³⁷, μὴ δόξαν, μὴ κάλλος τοῦ αἰῶνος
 10 τούτου, μηδὲν τοιοῦτον μεταδιώκοντα, μὴ ἔχοντα ποῦ τὴν κεφαλὴν ἀνακλῖναι³⁸, ὄνειδιζόμενον καὶ ἐξουθενούμενον καὶ πάντων παρόραμά τε καὶ καταπάτημα λογιζόμενον, πολεμούμενον ἀφανῶς τε καὶ φανερώς καὶ τῇ διανοίᾳ ἀντιμαχόμενον. Καὶ τότε αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός, αὐτὸς γε ὁ εἰπὼν, «ἐνοικήσω καὶ ἐμπεριπατήσω
 15 ἐν ὑμῖν»³⁹, ἐμφανῆς ἔσται τῇ αὐτοῦ καρδίᾳ, καὶ λήψεται δύναμιν καὶ ἰσχύν, ὥστε δεσμεῦσαι τὸν ἰσχυρὸν καὶ τὰ σκευή τὰ αὐτοῦ διαρπάσαι⁴⁰, ἐπὶ ἀσπίδα τε καὶ βασιλίσκον⁴¹ καὶ ἐπάνω σκορπίων καὶ ὄφεων ἐπιθῆναι⁴².

μη'. Οὐ μικρὸς ἡμῖν ἀγὼν πρόκειται, διαρρηῆξαι τὸν θάνατον
 20 φησί γάρ, «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἔστιν»⁴³. εὐρίσκεται δὲ τρόπον τινὰ καὶ αὐτὸς ὢν ἐντὸς, ὁ πολεμῶν ἡμᾶς καὶ αἰχμαλωτίζων. Μὴ οὖν ἐνδιδότω μηδαμῶς ἡ ψυχὴ, ἕως ἂν νεκρὸν θείῃ τὸν ταύτην αἰχμαλωτίζοντα. Καὶ τότε διαφεύξεται ὀδύνη πᾶσα καὶ λύπη καὶ στεναγμός⁴⁴, διὰ τὸ ῥαγῆναι ὑδωρ ἐν γῆ διψώσῃ⁴⁵, καὶ
 25 γενέσθαι τὴν ἔρημον εἰς πληθὸς ὑδάτων⁴⁶. Ἐπεὶ καὶ ἐπηγγείλατο τὴν ἔρημον καρδίαν ὑδατος πληρῶσαι ζῶντος, πρῶτα μὲν διὰ τοῦ προφήτου, «ἐγὼ», λέγοντος, «δώσω ὑδωρ τοῖς ἐν δίψει, τοῖς πορευομένοις ἐν ἀνύδρῳ»⁴⁷, ἔπειτα δὲ καὶ δι' ἑαυτοῦ· «ὁ γὰρ πίνων», φησὶν, «ἐκ τοῦ ὑδατος οὐ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσει εἰς τὸν
 30 αἰῶνα»⁴⁸.

34. Α' Κορ. 15, 50.

37. Πρβλ. Ἦσ. 50, 6.

40. Ματθ. 12, 29.

35. Πρβλ. Α' Κορ. 1, 21, 24.

38. Πρβλ. Ματθ. 8, 20.

41. Ψαλμ. 90, 13.

36. Ἦσ. 53, 3.

39. Λευϊτ. 26, 12.

42. Λουκᾶ 10, 19.

ζει νὰ ἐνδυναμώνεται ἀπὸ τὸ ἀγαθὸ Πνεῦμα, ἔχοντας στὴ μνήμη τοῦ ἐκεῖνον ποὺ εἶπε, ὅτι «σὰρκα καὶ αἷμα δὲν θὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»³⁴. Καὶ πῶς πρέπει νὰ ἐνδυναμωθεῖ μὲ τὸ Πνεῦμα; Ἦς προσέξομε τὸν Ἀπόστολο ποὺ λέγει, ὅτι οἱ ἄνθρωποι θεωροῦν τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ μωρία³⁵, ἀλλὰ καὶ τὸν προφήτη ποὺ λέγει, «εἶδα τὸν υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἡ μορφή του ἦταν χωρὶς καμμιά τιμὴ, ὑπολειπόμενη σὲ ὠραιότητα ἀπὸ τὰ πρόσωπα ὄλων τῶν ἀνθρώπων»³⁶. Πρέπει λοιπὸν ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ γίνῃ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, νὰ ταπεινωθεῖ προηγουμένως κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ νὰ θεωρηθεῖ μωρὸς καὶ περιφρονημένος, χωρὶς νὰ ἀποστρέφει τὸ πρόσωπό του ἀπὸ τὰ φτυσίματα³⁷, οὔτε νὰ ἐπιδιώκει δόξα οὔτε κάλλος οὔτε κάτι παρόμοιο τοῦ κόσμου αὐτοῦ, νὰ μὴ ἔχει ποῦ νὰ κλίνει τὸ κεφάλι του³⁸, νὰ δέχεται τοὺς ὄνειδισμούς καὶ τὶς ἐξουθενώσεις καὶ νὰ θεωρεῖται ἀπὸ ὄλους σὰν σκουπίδι καὶ καταπάτημα, νὰ προβάλλει ἀντίσταση σὲ κάθε κρυφὸ καὶ φανερὸ πόλεμο τῶν δαιμόνων καὶ νὰ τοὺς ἀντιμάχεται νοερά. Καὶ τότε ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ποὺ εἶπε, «θὰ κατοικήσω μέσα σας καὶ θὰ περπατήσω»³⁹, θὰ φανερωθεῖ στὴν καρδιά του, καὶ θὰ λάβει δύναμη καὶ ἰσχύ, ὥστε νὰ δέσει τὸν ἰσχυρὸ διάβολο καὶ νὰ ἀρπάξει τὰ σκεύη του⁴⁰, καὶ νὰ πατήσῃ πάνω σὲ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκο⁴¹ καὶ πάνω σὲ σκορπιούς καὶ φίδια⁴².

48. Δὲν εἶναι μικρὸς ὁ ἀγώνας ποὺ χρειαζόμαστε γιὰ νὰ συντριψομε τὸν θάνατο· γιὰτὶ λέγει· «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρίσκεται μέσα σας»⁴³. βρίσκεται ὅμως κατὰ κάποιον τρόπο καὶ αὐτὸς μέσα μας, αὐτὸς ποὺ μᾶς πολεμᾷ καὶ μᾶς αἰχμαλωτίζει. Ἦς μὴ ὑποχωρεῖ λοιπὸν καθόλου ἡ ψυχὴ, μέχρι ποὺ νὰ πετᾷξῃ ἔξω νεκρὸν ἐκεῖνον ποὺ τὴν αἰχμαλωτίζει, καὶ τότε θὰ φύγῃ μακριὰ κάθε ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός⁴⁴, γιὰτὶ θὰ ἀναβλύσει νερὸ στὴ διψασμένη γῆ⁴⁵, καὶ θὰ γεμίσει ἡ ἔρημος ἀπὸ πλῆθος ὑδάτων⁴⁶. Ἦς ἄλλωστε καὶ ὑποσχέθηκε ὁ Κύριος νὰ γεμίσει τὴν ἔρημη καρδιά μὲ νερὸ ποὺ δωρίζει ζωὴ, πρῶτα μέσω τοῦ προφήτη, λέγοντας, «ἐγὼ θὰ δώσω νερὸ στοὺς διψασμένους, σ' αὐτοὺς ποὺ βαδίζουν μέσα στὴν κατάξερη ἔρημο»⁴⁷, ἔπειτα καὶ ὁ ἴδιος· γιὰτὶ λέγει· «ἐκεῖνος ποὺ πίνει ἀπὸ τὸ νερὸ ποὺ ἐγὼ θὰ τοῦ δώσω, δὲν θὰ διψήσει στὸν αἰῶνα»⁴⁸.

43. Λουκᾶ 17, 21.

44. Πρβλ. Ἦσ. 35, 10.

45. Πρβλ. Ἦσ. 43, 20.

46. Πρβλ. Ἦσ. 41, 18.

47. Ἦσ. 44, 3.

48. Ἰω. 4, 14.

μθ'. Ψυχὴ ἀλώσιμος ἀκηδία, δήλη ἐστὶ κατάσχετος οὐσα καὶ ἀπιστία, καὶ διὰ τοῦτο ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπερβιδάζει, τὸν λόγον οὐ δεχομένη. Ἀναπτεροῖ δὲ ἑαυτὴν καὶ ὀνειροῖς πολλάκις, τὸν ἔνδον μὴ κατανοοῦσα πόλεμον, ἅτε οἰήσῃ κατειλημμένη. Ἡ δὲ
5 οἰήσις πῆρωσίς ἐστι τῆς ψυχῆς, οὐδαμοῦ ἀφιεῖσα τὴν ἑαυτῆς ἀσθένειαν ἐπιγνῶναι.

ν'. Ὡσπερ βρέφος νεογνὲς εἰκόνα τοῦ τελείου διασώζει ἀνδρός, οὕτω δὴ καὶ ψυχὴ εἰκὼν τίς ἐστὶ τοῦ πεποιηκότος αὐτὴν Θεοῦ. Ὡς οὖν τὸ παιδίον κατὰ μέρος μὲν αὐξόμενον, ἐκ μέρους ἐπιγι-
10 γνῶσκει καὶ τὸν πατέρα, ἐπειδὴν δὲ σὲ ἡλικίαν ἀφίκηται, τότε συνδιατίθεται υἱῶ τε πατὴρ ἀκριβῶς, καὶ υἱὸς πατρί, ἀποκαλύπτεται δὲ αὐτῶ καὶ ὁ τοῦ πατρὸς θησαυρός, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ πρὸ τῆς παρακοῆς προκόπτειν ἔμελλε καὶ εἰς ἄνδρα τέλειον καταντᾶν⁹. διὰ μέντοι τὴν παρακοὴν εἰς πέλαγός τε λήθης καὶ εἰς θυθὸν πλάνης
15 κατεβιδάσθη καὶ ἐν πύλαις ἄδου κατώκησεν. Ἀπὸ γοῦν πολλοῦ καθαπερεὶ διαστήματος μακρυνθεῖσα τοῦ Θεοῦ ἢ ψυχῆ, ἀδύνατος αὐτῶ προσελθεῖν ἦν καὶ ἐπιγνῶναι καλῶς τὸν πλάσαντα· ἀλλ' ὁ Θεὸς πρῶτα μὲν διὰ προφητῶν ἐπέστρεφεν αὐτὴν καὶ προσεκαλεῖτο καὶ εἰς ἐπίγνωσιν εἴλκε τὴν ἑαυτοῦ· ἔσχατον δὲ καὶ αὐτὸς πα-
20 ρελθὼν ἐκεῖνος, ἀφείλετο μὲν τὴν λήθην, ἀφείλετο δὲ τὴν πλάνην· εἶτα καὶ τὰς τοῦ ἄδου διαρρήξας πύλας, ἐπὶ τὴν πεπλανημένην εἰσῆλθε ψυχὴν, ἑαυτὸν ὑπόδειγμα ταύτῃ θέμενος, δι' οὗ δυνατόν αὐτῇ ἔσται πρὸς μέτρον ἡλικίας καὶ πρὸς τὴν τελειότητα τοῦ Πνεύματος καταντῆσαι. Πειράζεται τοιγαροῦν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος πρὸς
25 τοῦ πονηροῦ κατ' οἰκονομίαν. Ἐπειτα ὀνειδισμοὺς καὶ ἐξουδενώσεις, ὕβρεις τε καὶ ῥαπίσματα χειρῶν ἐκείνων τῶν τολμηρῶν καὶ αὐτὸν ἔσχατον τὸν διὰ σταυροῦ θάνατον ὑπομένει⁹, ὑποδεικνύς, ὡσπερ ἔφημεν, τίνα τὴν διάθεσιν ἐπιδεικτέον πρὸς γε τοὺς ὀνειδίζοντας, ἐξουθενούντας ἢ καὶ θάνατον ἡμῖν ἐπάγοντας, ἵνα καὶ
30 αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δηλαδὴ τούτοις ὡσεὶ κωφὸς καὶ ἄλαλος γένηται, μὴ ἀνοίγων τὸ στόμα¹, ἵνα τὴν ἐνέργειαν καὶ λεπτότητα διαβλέπων τῆς πονηρίας, καὶ ὡς ἐν σταυρῶ τοῖς ἡλοῖς ἐμπεπαρμένος,

49. Πρβλ. Ἐφ. 4, 13.

50. Ματθ. 27, 26-30. Πρβλ. καὶ Ἐβρ. 12, 2.

49. Ψυχὴ ποὺ κυριεύθηκε ἀπὸ τὴν ἀκηδία, εἶναι φανερό ὅτι ἔχει κυριευθεῖ καὶ ἀπὸ τὴν ἀπιστία, καὶ γι' αὐτὸ μεταθέτει ἀπὸ μέρα σὲ μέρα καὶ δὲν δέχεται τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ. Πολλὲς φορές ἀναπτερώνει τὸν ἑαυτὸ της καὶ μὲ ὄνειρα, μὴ κατανοώντας τὸν ἔσωτερικὸ πόλεμο, ἐπειδὴ εἶναι κυριευμένη ἀπὸ τὴν οἴηση. Ἡ οἴηση εἶναι τύφλωση τῆς ψυχῆς, ποὺ δὲν τὴν ἀφήνει καθόλου νὰ δεῖ τὴν ἀσθενεία της.

50. Ὅπως τὸ νεογέννητο βρέφος φέρει τὴν εἰκόνα τοῦ τέλειου ἀνθρώπου, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ποὺ τὴ δημιούργησε. Ὅπως λοιπὸν τὸ παιδί μεγαλώνοντας σιγὰ σιγὰ, γνωρίζει ἀνάλογα καὶ τὸν πατέρα του, καὶ ὅταν ἡλικιωθεῖ, τότε φαίνονται καθαρὰ οἱ διαθέσεις τοῦ πατέρα πρὸς τὸ γιὸ του, καὶ τοῦ γιοῦ πρὸς τὸν πατέρα, καὶ φανερῶνεται σ' αὐτὸν καὶ ὁ θησαυρὸς τοῦ πατέρα του, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ πρὶν ἀπὸ τὴν παρακοὴ εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ προκόβει καὶ νὰ φτάσει σὲ ἄνδρα τέλειο⁴⁹, ἀλλὰ μὲ τὴν παρακοὴ καταβυθίστηκε σὲ πέλαγος λησμοσύνης καὶ σὲ βυθὸ πλάνης καὶ κατοίκησε στὶς πύλες τοῦ ἄδη. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀπομακρύνθηκε ἡ ψυχὴ τόσο πολὺ ἀπὸ τὸν Θεό, ἦταν ἀδύνατο νὰ πλησιάσει αὐτὸν καὶ νὰ γνωρίσει καλῶς τὸν πλάστη της. Ὁ Θεὸς ὅμως στὴν ἀρχὴ τὴν καλοῦσε νὰ ἐπιστρέψει κοντὰ του μὲ τοὺς προφῆτες καὶ τὴν καθοδηγοῦσε νὰ φτάσει στὴν ἐπίγνωσή του, καὶ στὸ τέλος, ἀφοῦ ἦρθε καὶ ὁ ἴδιος, ἀφαίρεσε τότε τὴ λησμοσύνη, ἀφαίρεσε καὶ τὴν πλάνη, καὶ ἀφοῦ συνέτριψε τίς πύλες τοῦ ἄδη, μπῆκε μέσα στὴν πλανημένη ψυχῆ, δίνοντάς της παράδειγμα τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του, μὲ τὸ ὅποιο θὰ τῆς εἶναι δυνατὸν νὰ φτάσει στὴν πλήρη πνευματικὴ ἐνηλικίωση καὶ τὴν τελειότητα τοῦ Πνεύματος. Δέχεται λοιπὸν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ κατ' οἰκονομία πειρασμοὺς ἀπὸ τὸν πονηρὸ^{49α}. Ἐπειτα ὑπομένει ὄνειδισμοὺς καὶ ἐξευτελισμοὺς, καθὼς καὶ ὕβρεις καὶ ραπίσματα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ τολμηρὰ χέρια καὶ τελευταῖα καὶ τὸν ἴδιο τὸ σταυρικὸ θάνατο⁵⁰, γιὰ νὰ μᾶς δείξει, ὅπως εἴπαμε, ποιά διάθεση νὰ δείχνομε πρὸς ἐκείνους ποὺ μᾶς ὄνειδίζουν, μᾶς ἐξευτελίζουν ἢ καὶ μᾶς παραδίδουν σὲ θάνατο, μὲ σκοπὸ καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος νὰ γίνῃ ἀπέναντι σ' αὐτοὺς σὰν κουφὸς καὶ ἄλαλος, χωρὶς ν' ἀνοίγει τὸ στόμα του⁵¹, ὥστε, διαβλέποντας τὴν ἐνέργεια καὶ ἰκανότητα τῆς πονηρίας, καὶ σὰν κατὰ κάποιον τρόπο νὰ εἶναι καρφωμένος στὸ σταυρὸ, νὰ φωνά-

51. Ψαλμ. 37, 14.

μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς βοήσειε πρὸς τὸν δυνάμενον αὐτὸν ῥύσασθαι τοῦ θανάτου⁵², καί, «ἀπὸ τῶν κρυφίων μου», φαίη, «καθάρισόν με»⁵³. καί, «ἐὰν μὴ μου κατακυριεύσωσι, τότε ἄμωμος ἔσομαι»⁵⁴. Τότε γοῦν ἄμωμος γεγονώς, εὕρισκει τὸν ὑποτάξαντα 5 αὐτῷ τὰ πάντα⁵⁵, καὶ συμβασιλεύει⁵⁶ καὶ συναναπαύεται τῷ Χριστῷ. Καὶ γὰρ διὰ τὴν παρακοὴν ὑπὸ ὑλικῶν τε καὶ ῥυπαρῶν καταποθεῖσα λογισμῶν, οἶονει ἄλογος γέγονεν ἡ ψυχὴ· ὥστε οὐ μικροῦ⁵⁷ πόνου τῆς τοιαύτης ἀνακῦψαι ὑλῆς καὶ τὴν λεπτότητα κατανοῆσαι τῆς πονηρίας καὶ διελθεῖν, ἵνα καὶ τῷ ἀνάρχῳ νοῖ 10 συγκραθῇ.

να. Εἰ βούλει ἐπανελθεῖν εἰς ἑαυτόν, ἄνθρωπε, καὶ ἦν πρώ-
την εἶχες δόξαν ἀναλαβεῖν, ἥτις ἄρα σοι καὶ ἐκ παρακοῆς παρα-
πώλετο, ὥσπερ ἡμεληκῶς πρότερον τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν, τοῖς
τοῦ ἐχθροῦ διατάγμασι καὶ τῇ συμβουλῇ προσέσχες, οὕτω νῦν,
15 ἀποστάς οὐ ἐπήκουσας, ἐπιστράφηθι πρὸς τὸν Κύριον. Πλήν ἴσθι
ὅτι «ἐν πολλῷ κόπῳ καὶ ἰδρῶτι», φησί, «τοῦ προσώπου σου»⁵⁷, ἀ-
πολήψῃ τὸν πλοῦτόν σου. Οὐ γὰρ σοι λυσιτελής ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἀ-
πυκνότης, ἐπειτέρ ἀπονητὶ λαβὼν καὶ ἰδρώτων ἐκτός, ἀπώλε-
σας ἅπερ εἴληφας καὶ τῷ ἐχθρῷ προὔδωκας τὴν κληρονομίαν
20 σου. Ἐπιγινῶμεν οὖν ἕκαστος τί ποτε δὴ ἀπωλέσαμεν, καὶ τὸν
θρηνον ἀναλάβωμεν τοῦ προφήτου· τῷ ὄντι γὰρ ἡ κληρονομία
ἡμῶν μετεστράφη ἀλλοτρίοις καὶ ὁ οἶκος ἡμῶν ξένοις⁵⁸, τῷ παρα-
κούειν τῆς ἐντολῆς καὶ τοῖς ἑαυτῶν θελήμασιν εἶκειν, καὶ τοῖς ῥυ-
παροῖς καὶ γηίνοις ἐνήδεσθαι λογισμοῖς ὥστε καὶ πολλῷ διαστή-
25 ματι τότε ἀπέχει ἡμῶν ἡ ψυχὴ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς ὀρφανοῖς
εἰκόκαμεν μὴ ἔχουσι πατέρα. Ὡστὶν οὖν μέλει περὶ ψυχῆς, ἀγωνι-
στέον, ὀπίσθη δύναμις, καθαιρεῖν λογισμοὺς πονηροὺς καὶ πᾶν
ὑψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ⁵⁹, καὶ διαζομέ-
νω τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ τηρεῖν ἄσπιλον⁶⁰, τότε ἔρχεται ὁ ἐπαγγελιά-
30 μενος ἐνοικῆσαι καὶ ἐμπεριπατῆσαι ἐν ἡμῖν⁶¹, καὶ τότε ἀπολαμβά-

52. Ἐβρ. 5, 7.

53. Ψαλμ. 18, 13.

54. Ψαλμ. 18, 14.

55. Ψαλμ. 8, 7.

56. Πρβλ. Β' Τιμ. 2, 12.

57. Γεν. 3, 19.

58. Θρην. 5, 2.

ξει μὲ δυνατὴ φωνὴ πρὸς ἐκεῖνον πού μπορεῖ νὰ τὸν λυτρώσει ἀπὸ τὸ θάνατο⁵², καὶ νὰ πεῖ· «καθάρισέ με ἀπὸ τὰ κρυμμένα μέσα μου πάθη»⁵³, καὶ, «ἐὰν δὲν μὲ κατεξουσιάσουν αὐτὰ, τότε θὰ εἶμαι ἄμεμπτος»⁵⁴. Τότε λοιπόν, ἀφοῦ γίνει ἄμεμπτος, θὰ βρεῖ ἐκεῖνον πού ὑπέταξε σ' αὐτὸν τὰ πάντα⁵⁵, καὶ θὰ βασιλεύει μαζί του⁵⁶ καὶ θὰ ἀναπαύεται μαζί μὲ τὸν Χριστό. Γιατί, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ ἐξαιτίας τῆς παρακοῆς καταπύθηκε ἀπὸ τοὺς ὑλικούς καὶ ἀκάθαρτους λογισμούς, ἔγινε σὰν ἄλογη. Ὡστε χρειάζεται μεγάλος κόπος γιὰ νὰ ἀνεβεῖ πάνω ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὑλικὴ ἀκαθαρσία καὶ νὰ κατανοήσῃ τὴ γεμάτη πανούργια ἐπιδεξιότητα τῆς πονηρίας καὶ νὰ διαφύγῃ ἀπὸ αὐτήν, ὥστε νὰ ἔνωθεῖ μὲ τὸν ἄναρχο Νοῦ.

51. Ἄν θέλεις, ἄνθρωπέ μου, νὰ ἐπιστρέψῃς στὸν ἑαυτό σου, καὶ νὰ ἀποκτήσῃς τὴν πρώτη δόξα πού εἶχες, τὴν ὁποία ἔχασες ἀπὸ τὴν παρακοή σου, ὅπως παραμέλησες στὴν ἀρχὴ τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ καὶ συγκέντρωσες τὴν προσοχή σου στὶς διαταγὲς καὶ τὶς συμβουλὲς τοῦ ἐχθροῦ, ἔτσι τώρα, ἀφοῦ ἀπομακρυνθεῖς ἀπὸ ἐκεῖνον στὸν ὁποῖο ἔδειξες ὑπακοή, ἐπίστρεψε στὸν Κύριο. Ἄλλ' ὅμως γνώριζε, ὅτι «μὲ πολὺ κόπο καὶ ἰδρώτα τοῦ προσώπου σου»⁵⁷, θὰ ξαναποκτήσῃς τὸν πλοῦτο σου. Γιατί δὲν σοῦ εἶναι ὠφέλιμη ἢ χωρὶς κόπο ἀπόκτηση τοῦ ἀγαθοῦ, ἀφοῦ, παίρνοντάς το στὴν ἀρχὴ χωρὶς κόπο καὶ χωρὶς ἰδρώτες, ἔχασες ἐκεῖνο πού εἶχες λάβει καὶ παρέδωσες στὸν ἐχθρὸ τὴν κληρονομία σου. Ἄς κατανοήσομε λοιπὸν ὁ καθένας μας τί χάσαμε κάποτε, καὶ ὡς ἐπαναλάβομε τὸν θρῆνο τοῦ προφήτη, γιατί πραγματικὰ ἡ κληρονομία μας πάρθηκε ἀπὸ μᾶς καὶ δόθηκε στοὺς ἐχθρούς μας καὶ ὁ οἶκος μας στοὺς ξένους⁵⁸, ἐπειδὴ δείχνομε παρακοή στὴν ἐντολή του καὶ ὑποχωροῦμε στὰ θελήματά μας, καὶ εὐχαριστιόμαστε μὲ τοὺς ἀκάθαρτους καὶ γήινους λογισμούς, καὶ ἔτσι βρίσκειται ἡ ψυχὴ μας σὲ μεγάλη ἀπόσταση ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ μοιάζομε μὲ ὄρφανὰ πού δὲν ἔχουν πατέρα. Ὅποιος λοιπὸν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ψυχὴ του, πρέπει νὰ ἀγωνιστεῖ, μὲ ὅση δύναμη ἔχει, νὰ καταγκρεμίσει τοὺς πονηροὺς λογισμούς καὶ κάθε τι πού ὀρθώνεται μὲ ἔπαρση κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ⁵⁹, καὶ νὰ καταπιέξῃ τὸν ἑαυτό του νὰ φυλάγῃ τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ ἀμόλυντο⁶⁰, καὶ τότε ἔρχεται ἐκεῖνος πού ὑποσχέθηκε νὰ κατοικήσῃ καὶ νὰ περπατήσῃ μέσα μας⁶¹,

59. Β' Κορ. 10, 5.

60. Πρβλ. Ἰακ. 1, 27.

61. Λευϊτ. 26, 12.

νει τὴν ἑαυτῆς κληρονομίαν ἢ ψυχὴν καὶ ναὸς Θεοῦ γενέσθαι καταξιούται. Αὐτὸς γὰρ οὗτος αὐτῶ στρατεύματι τὸν πονηρὸν ἐκδιώξας, τὸ λοιπὸν ἐν ἡμῖν βασιλεύσει.

νδ'. Ὁ τῶ Κάιν ῥηθεὶς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ κατὰ τὸ φανερὸν
 5 λόγος, «στένων καὶ τρέμων καὶ παλλόμενος ἐπὶ τῆς γῆς ἔση»⁶²,
 τύπος τις καὶ εἰκὼν πάντων ἁμαρτωλῶν, κατὰ τὸ ἀπόρρητον, ἦν.
 Οὕτω γὰρ τὸ τοῦ Ἀδάμ γένος τῆς ἐντολῆς ἐκπεσὸν καὶ ἁμαρτίαις
 ἔνοχον γεγονὸς, σαλεύεται λογισμοῖς ἀστάτοις, φόβου τε καὶ δει-
 λίας καὶ ταραχῆς πληρούμενον, αὐτοῦ τε τοῦ ἐχθροῦ ἐπιθυμίαις
 10 καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις πᾶσαν ψυχὴν τὴν μὴ γεγεννημένην ἐκ τοῦ
 Θεοῦ κλυδωνίζοντος καὶ ὡς σίτον τινὶ συνίῳ ἐνοστρέφοντος. Οὐ
 μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος, τοὺς τοῖς θελήμασιν ἐπομένους τοῦ
 πονηροῦ, δεικνύων ὅτι τὴν εἰκόνα τῆς τοῦ Κάιν διασώζουσι πο-
 νηρίας, ἐλέγχων αὐτούς, «ὕμεῖς», ἔλεγε, «τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πα-
 15 τρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν τοῦ ἀνθρωποκτόνου· ἐκεῖνος γὰρ ἀνθρω-
 ποκτόνος ἐστὶν ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκεν»⁶³.

νεγ'. Κατανοεῖν προσήκει, φησί, πῶς ἢ τοῦ κατὰ γῆν βασιλέως
 θεὰ ἐπιπόθητός ἐστι καὶ περισπούδαστος τοῖς ἀνθρώποις, καὶ πᾶς
 ὅστις εἰς τὴν πόλιν ἐπιδημῶν, ἐν ἧ̄ περ ὁ βασιλεύς, ἐπιθυμητὸν
 20 αὐτῶ καὶ μόνον τῆς περιβολῆς ἰδεῖν τὸ πολυτελές καὶ φιλότιμον·
 ἐκτὸς εἰ μὴ ὑπὸ τῶν πνευματικῶν ἀμελεῖται ταῦτα καὶ ἀτιμάζεται,
 πῶ ἑτέρῳ κάλλει τετραῶσθαι καὶ ἄλλης αὐτοὺς δόξης ἐπιθυμεῖν. Εἰ
 οὖν οὕτω τοῖς σαρκικοῖς ἢ τοῦ θνητοῦ βασιλέως ἐσπούδασται θεὰ,
 πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἢ τοῦ ἀθανάτου πολυέραστος ἐκείνοις ἐστίν, οἷς
 25 ἐνέσταξέ τις ῥανὶς τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος καὶ τὴν καρδίαν θεῖος
 ἐπληξεν ἔρωσ; Διὰ τοῦτο καὶ πάσης τῆς τοῦ κόσμου φιλίας ἑαυ-
 τοὺς λύουσιν, ἵνα δυνηθεῖεν ἐκεῖνον τὸν πόθον ἔχειν ἐγκάρδιον
 διηνεκῶς καὶ μηδένα ἕτερον πρὸ ἐκείνου· ὀλίγοι δὲ κομιδῆ οὗτοι,
 οἳ γε τῇ ἀγαθῇ ἀρχῇ καὶ πέρας ἴσον ἐπιτιθέντες, καὶ μέχρι τέλους
 30 ἀπρόσκοπτοι διαμένοντες. Πολλοὶ μὲν γὰρ κατανύσσονται καὶ
 πολλοὶ χάριτος οὐρανοῦ μέτοχοι γίνονται καὶ ἔρωτι τιτρώσκονται

62. Γεν. 4, 12.

καὶ ἀπολαμβάνει ἡ ψυχὴ τὴν κληρονομία τῆς καὶ ἀξιῶνεται νὰ γίνε-
ναὸς τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ἀφοῦ διώξει μὲ τὸ στράτευμά
του τὸν πονηρό, στὴ συνέχεια θὰ βασιλεύσει μέσα σὲ μᾶς.

52. Ὁ λόγος ποὺ λέχθηκε μὲ σαφήνεια ἀπὸ τὸν Δημιουργὸ στὸν
Καὶν, «θὰ ζεῖς πάνω στὴ γῆ στενάζοντας καὶ τρέμοντας»⁶² καὶ γεμᾶ-
τος ἀγωνία, εἶναι, κατὰ τὴ μυστικὴ του ἔννοια, τύπος καὶ εἰκόνα ὅ-
λων τῶν ἀμαρτωλῶν. Καὶ πράγματι τὸ γένος τοῦ Ἀδάμ, ἀφοῦ παρέ-
βη τὴν ἐντολὴ καὶ ἔγινε ἔνοχο ἀμαρτιῶν, σαλεύεται ἀπὸ ἄστατους
λογισμούς, εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ φόβο καὶ δειλία καὶ ταραχὴ, καθὼς ὁ
ἐχθρὸς του διάβολος μὲ τὶς ποικίλες ἐπιθυμίες καὶ ἡδονὲς κλυδωνίζει
κάθε ψυχὴ ποὺ δὲν ἔχει γεννηθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ σὰν σιτάρι τὴν
περιστρέφει σὰν μέσα σὲ κάποιο κόσκινο. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύ-
ριος, θέλοντας νὰ δείξει ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ ἀκολουθοῦν τὰ θελήματα
τοῦ πονηροῦ διασώζουν τὴν εἰκόνα τῆς κακίας τοῦ Καὶν, ἐλέγχοντας
αὐτοὺς, ἔλεγε· «σεῖς θέλετε νὰ ἐκτελεῖτε τὶς ἐπιθυμίες τοῦ πατέρα
σας τοῦ ἀνθρωποκτόνου· γιατί ἐκεῖνος εἶναι ἀνθρωποκτόνος ἀπὸ
τὴν ἀρχὴ καὶ δὲν παρέμεινε στὴν ἀλήθεια»⁶³.

53. Πρέπει, λέγει, νὰ σκεπτόμαστε πῶς ἡ θεὰ τοῦ ἐπίγειου βασι-
λιᾶ εἶναι πολυπόθητη καὶ κάμνουν οἱ ἄνθρωποι τὸ κάθετι γιὰ νὰ τὴν
ἐπιτύχουν, καὶ ὅποιος πηγαίνει στὴν πόλη ποὺ διαμένει ὁ βασιλιάς,
ἐπιθυμεῖ νὰ δεῖ καὶ μόνο τὴν πολυτέλεια καὶ τὸν πλούσιο διάκοσμο
τῆς στολῆς του, ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τοὺς πνευματικούς ποὺ ἀδιαφο-
ροῦν γι' αὐτὰ καὶ τὰ περιφρονοῦν, ἐπειδὴ ἔχουν πληγωθεῖ ἀπὸ ἄλλο
κάλλος καὶ ἐπιθυμοῦν ἄλλη δόξα. Ἄν λοιπὸν τόσο πολὺ ἐπιθυμοῦν
οἱ σαρκικοὶ τὴ θεὰ τοῦ θνητοῦ βασιλιᾶ, πῶς δὲν θὰ εἶναι πολὺ περισ-
σότερο ποθητὴ ἡ θεὰ τοῦ ἀθάνατου Βασιλιᾶ ἀπὸ ἐκείνους στοὺς
ὁποίους ἔσταξε κάποια σταγόνα τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος καὶ πλήγω-
σε τὴν καρδιά τους θεῖος ἔρωτας; Γι' αὐτὸ καὶ ἀποδεσμεύουν τὸν
ἑαυτὸ τους ἀπὸ κάθε φιλία τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ἔχουν
διαρκῶς μέσα στὴν καρδιά τους ἐκεῖνον τὸν πόθο καὶ κανένα ἄλλο
πρὶν ἀπὸ ἐκεῖνον. Ὅμως εἶναι λίγοι βέβαια αὐτοί, ποὺ προσθέτουν
στὴν καλὴ ἀρχὴ καὶ τέλος καλὸ καὶ παραμένουν μέχρι τέλους χωρὶς
νὰ σκοντάψουν. Γιατὶ πολλοὶ κυριεύονται ἀπὸ κατάνυξη καὶ πολλοὶ
ἄλλοι πάλι γίνονται μέτοχοι τῆς οὐράνιας χάριτος καὶ πληγώνονται

63. Ἰω. 8, 44.

θείῳ, ἀλλὰ τοὺς μεταξὺ πόνους καὶ τὰς τοῦ πονηροῦ πείρας, ποικίλη τέχνη καὶ πολυτρόπῳ προσβάλλοντος, οὐ διενεγκόντες, ὑπέμεινάν τε τῷ κόσμῳ καὶ ἐδυθίσθησαν ἐν τῷ ἐκείνου θυθῷ, διὰ γνώμης χαννότητα καὶ ἀσθένειαν, ἣ καὶ τὸ προσπαθεῖα τινὶ τῶν γηίνων ἀλῶναι. Ὅσοι γὰρ πρὸς ἀσφάλειαν μέχρι τέλους διαδραμεῖν βούλονται, ἄλλον ἔρωτα καὶ ἄλλην ἀγάπην τῇ ἐπουρανίῳ ἐκείνη συμπαραμεῖξαι οὐχ ὑπομένουσιν.

νδ'. Ὡσπερ μεγάλα δηλαδὴ καὶ ἀνεκδιήγητα τὰ παρὰ Θεοῦ ἐπηγγελμένα πεφύκασιν ἀγαθὰ, οὕτω καὶ πολλῶν δεῖται πόνων τε καὶ ἀγῶνων τῶν μετ' ἐλπίδος καὶ πίστεως. Καὶ δῆλον ἐντεῦθεν· «εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι»⁶⁴. Καὶ πάλιν· «ἐὰν μὴ τις μισήσῃ πατέρα καὶ μητέρα καὶ ἀδελφούς καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναται μου εἶναι μαθη-
15 τῆς»⁶⁵. Οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν ἀνθρώπων οὕτως ἔχουσιν ἀνοήτως, ὡς τῆς βασιλείας ἐπιτυχεῖν βούλεσθαι καὶ τῆς αἰωνίου κληρονομησαι ζωῆς καὶ Χριστῷ διὰ τέλους συμβασιλεῦσαι, τὸ μέγα τοῦτο καὶ ὑπὲρ ἔννοιαν, τοῖς ἰδίους ζῶντες θελήμασι καὶ τούτοις ἀκολουθοῦντες μᾶλλον δὲ τῷ ἐνσπεύροντι τὰ μάταια ταῦτα καὶ φα-
20 νερῶς βλαβερά.

νε'. Οὗτοί εἰσιν οἱ μέχρι τέλους ἄπρωτοι διερχόμενοι, οἱ τὰς τοῦ κόσμου πάσας ἐπιθυμίας καὶ ἑαυτούς, μετεωρισμούς τε τούτου καὶ ἡδονὰς καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀσχολίας τὸ παράπαν μισήσαντες τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ «ἀπαρνήσασθαι ἑαυτόν»⁶⁶. Ὡστε ἰδίῳ
25 θελήματι ἕκαστος τῆς βασιλείας ἐκβάλλεται· τῷ μὴ ἐξ ἀληθείας ἐλέσθαι τοὺς πόνους καὶ ἑαυτὸν ἀπαρνήσασθαι, ἀλλὰ ἐθέλειν ἔτι πρὸς ἐκείνῳ τῷ θεϊκῷ πόθῳ καὶ τισὶ τοῦ αἰῶνος τούτου συνήδουσθαι καὶ μὴ τὴν ῥοπήν ὅλην τοῦ ἰδίου θελήματος τῷ Θεῷ διδόναι. Δι' ἐνὸς δὲ ὑποδείγματος γνώρισμα ἔσται τῷ μετὰ χειρᾶς διακρί-
30 κων μὲν γὰρ διακρίνει ἕκαστος καὶ οὐ λέληθεν ἑαυτόν, ὅτι ἄτοπόν

64. Ματθ. 16, 24.

65. Λουκᾶ 14, 26.

ἀπὸ θεῖο ἔρωτα, ἀλλὰ μὴ ὑπομένοντας τοὺς ἐνδιάμεσους κόπους καὶ τὶς δοκιμασίαις τοῦ πονηροῦ, ὁ ὁποῖος τοὺς προσβάλλει μὲ ποικίλα καὶ διάφορα πανούργα τεχνάσματα, παρέμειναν στὸν κόσμον καὶ βυθίστηκαν μέσα στὸν βυθὸ ἐκείνου, ἕξαιτίας τῆς χαυνότητος καὶ τῆς ἀδυναμίας τῆς γνώμης τους, ἣ καὶ ἐπειδὴ κυριεύθηκαν ἀπὸ κά-ποιο πάθος γιὰ τὰ γήινα. Γιατί, ὅσοι θέλουν νὰ προχωρήσουν μὲ ἀσφάλεια μέχρι τέλους, δὲν ἀνέχονται νὰ ἀναμίξουν ἄλλον ἔρωτα καὶ ἄλλη ἀγάπη στὴν ἐπουράνια ἐκείνη ἀγάπη.

54. Ὅπως δηλαδή εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τους μεγάλα καὶ ἀνεκδιήγητα τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ὑποσχέθηκε ὁ Θεός, ἔτσι καὶ χρειάζονται πολλοὺς κόπους καὶ ἀγῶνες συνοδευόμενοι ἀπὸ ἐλπίδα καὶ πίστη. Καὶ αὐτὸ γίνεται φανερὸ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ λέγει· «ἂν κάποιος θέλει νὰ μὲ ἀκολουθήσει, ἅς ἀπαρνηθεῖ τὸν ἑαυτό του καί, σηκώνοντας τὸν σταυρὸ στὸν ὦμο του, ἅς μὲ ἀκολουθήσει»⁶⁴. Καὶ πάλι· «ἂν κάποιος δὲν μισήσει τὸν πατέρα καὶ τὴ μητέρα καὶ τὰ ἀδέρφια καὶ τὴ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιά του, καὶ ἐπὶ πλέον καὶ τὴν ζωὴ του, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μαθητὴς μου»⁶⁵. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τόσο ἀνόητα ἐνεργοῦν, ὥστε νὰ θέλουν βέβαια νὰ ἐπιτύχουν τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ νὰ κληρονομήσουν τὴν αἰώνια ζωὴ καὶ νὰ βασιλεύσουν μαζί μὲ τὸν Χριστὸ χωρὶς τέλος, τὸ μεγάλο αὐτὸ καὶ πάνω ἀπὸ κάθε ἔννοια πράγμα, ἀλλ' ὅμως ζοῦν μὲ τὰ δικά τους θελήματα καὶ ἀκολουθοῦν αὐτὰ· ἢ καλύτερα ἐκείνον ποὺ σπέρνει αὐτὰ τὰ μάτια καὶ φανερὰ βλαβερά.

55. Αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ παραμένουν μέχρι τέλους χωρὶς νὰ πέσουν, αὐτοὶ ποὺ μίσησαν ὅλες τὶς ἐπιθυμίες τοῦ κόσμου καὶ τὸν ἑαυτό τους, τοὺς μετεωρισμοὺς αὐτοῦ καὶ τὶς ἡδονὲς καὶ τὶς ἀσχολίες γενικὰ μὲ αὐτόν· γιατί αὐτὸ σημαίνει τὸ «νὰ ἀπαρνηθεῖ κανεὶς τὸν ἑαυτό του»⁶⁶. Ὡστε ὁ καθένας διώχεται ἀπὸ τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μὲ δικό του θέλημα· τὸ νὰ μὴ προσιμᾷ δηλαδή πραγματικὰ τοὺς κόπους καὶ νὰ μὴ ἀπαρνεῖται τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ νὰ θέλει μαζί μὲ ἐκεῖνον τὸ θεϊκὸ πόθο νὰ ἀπολαμβάνει καὶ κάποιες εὐχαριστήσεις τοῦ κόσμου αὐτοῦ καὶ νὰ μὴ παραδίδει ὅλη τὴ δύναμη τοῦ θελήματός του στὸν Θεό. Αὐτὸ θὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε μὲ ἓνα παράδειγμα. Ἐξετάζοντας δηλαδή ὁ καθένας τὰ πράγματα διακρίνει καὶ δὲν τοῦ δια-

66. Ματθ. 16, 24.

ἔστι τόδε τυχόν, ὅπερ ὤρμηται ποιῆσαι· πρῶτον μὲν γὰρ εἴσω κα-
 τὰ τὴν καρδίαν ἐπισημαίνεται ἡ ἀμφιβολία· ἡ στάθμη τε καὶ ὁ
 ζυγὸς τῶ ἐκάστου συνειδότη, φανεράν πρότερον τῆς τε τοῦ Θεοῦ
 καὶ τῆς τοῦ κόσμου ἀγάπης τὴν ῥοπήν ἔνδον ποιεῖ, καὶ τότε περὶ
 5 τὰ ἔξω πρόεισι. Διακρίνων γὰρ, ὡς εἴρηται, διακρίνει ἕκαστος, οἶ-
 ον εἰ τύχοι τῶ ἀδελφῶ διαπληκτιζόμενος, στασιάζει πρὸς ἑαυτὸν
 πρῶτον, καὶ ἀντιτίθησιν, εἶπω; ἀλλὰ μὴ εἶπω; ἀντιφθέγξομαι πρὸς
 ταυτί μοι τὰ ἐπενεχθέντα ὄνειδη; ἀλλὰ σιωπήσομαι μᾶλλον; ἐχό-
 μενος μὲν καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν, πλὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδίας
 10 δόξης οὐκ ἀπεχόμενος, οὐδὲ παντάπασιν ἑαυτὸν ἐλόμενος ἀπαρ-
 νήσασθαι. Εἰ οὖν καὶ μικρὸν ἡ ῥοπή τῆς τοῦ κόσμου φιλίας τὸν ἐν
 τῇ καρδίᾳ ζυγὸν καθελκύσειεν, εὐθύς ὁ πονηρὸς λόγος πρόεισι
 ἄχρι καὶ τῶν χειλέων· εἶθ' οὕτως, ὡσπερ εἰ τόξον ἐντεινόμενος ὁ
 νοῦς ἔνδοθεν, βάλλει τὸν πλησίον διὰ γλώττης καὶ μέχρι χειρῶν,
 15 ἔστι δ' ὅτε καὶ τραυμάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ φόνου, τὸ κακὸν πρό-
 εισιν. Ἐξεστι τοίνυν καὶ παραθεωρεῖν, ὅθεν ἀρξάμινον, οἱ προέβη
 δεινοῦ τὸ βραχὺ τοῦτο κίνημα τῆς ψυχῆς. Οὕτω νόει μοι καὶ εἰς ἕν
 ἕκαστον συμβαίνειν ἀμαρτημά τε καὶ ἐπιτήδευμα, τῆς κακίας κο-
 λακευούσης τε καὶ περισαινούσης τὸ θέλημα τῆς ψυχῆς ἐπιθυμί-
 20 αῖς κοσμηκαῖς καὶ σαρκὸς ἡδοναῖς. Οὕτως ἀπαρτίζεται μοιχεία,
 οὕτω κλοπή, οὕτω πλεονεξία, οὕτω καὶ κενοδοξία, οὕτω πᾶν ὅτι-
 οὖν πονηρόν.

νζ. Καὶ αὐτὰ τὰ καλὰ πολλάκις ἐπιτηδεύματα διὰ κενὴν δό-
 ξαν ἐπιτελεῖται· ὅπερ ἴσον κλοπῆς τε καὶ ἀδικίας καὶ τῶν ἄλλων
 25 τῶν μεγάλων ἀμαρτημάτων τῶ Θεῷ κρίνεται. «Θεὸς» γὰρ, φησί,
 «διεσκόρπισεν ὅσα ἀνθρωπαρέσκων»⁶⁷. Ὡστε καὶ δι' αὐτῶν τῶν
 καλῶν ὑπηρετεῖσθαι καὶ θεραπεύεσθαι ὁ ἐχθρὸς βούλεται, ἀπα-
 τηλὸς ὢν ἐκεῖνος καὶ ποικίλος καὶ σκολιὸς τε καὶ πολυμήχανος.

νζ. Ὅπερ τις ἐφίλησε τοῦ παρόντος κόσμου, τοῦτο δὴ καὶ
 30 βαρύνει τὴν ἐκείνου διάνοιαν καὶ οἶσινεὶ κάτω καθέλκει καὶ συνω-
 θεῖ καὶ ἀνακῦψαι αὐτὴν οὐκ ἀνίησι. Τῶν γὰρ τοιούτων τὸ στά-
 θμιόν τε καὶ ἡ ῥοπή καὶ τὸ ζύγιον τοῦ θελήματος, τῆς καρδίας
 ὡσπερ, ἐξήρηται, καὶ θάσανος ἔνθεν γίνεται παντὶ τῶ ἀνθρωπί-

67. Ψαλμ. 52, 6.

φεύγει, ὅτι εἶναι ἄτοπο αὐτὸ πού τυχὸν θέλει νὰ κάνει· πρῶτα ἐκδηλώνεται μέσα στὴν καρδιά του ἡ ἀμφιβολία· ἡ σταθμὴ καὶ ὁ ζυγὸς τῆς συνειδήσεως κλίνει φανερὰ ἢ πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἢ τῆς ἀγάπης τοῦ κόσμου, καὶ μετὰ προχωρεῖ πρὸς τὰ ἔξω. Ἐξετάζοντας δηλαδὴ κάποιος, ὅπως λέχθηκε, διακρίνει, ἂν γιὰ παράδειγμα τύχει νὰ φιλονεικῆ μὲ τὸν ἀδελφὸ του, ὅτι πρῶτα στασιάζει πρὸς τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀντιλέγει, Νὰ μιλῆσω; Νὰ μὴ μιλῆσω; Ν' ἀπαντήσω σ' αὐτὲς τίς κατηγορίες πού εἶπε ἐναντίον μου; Ἡ μήπως εἶναι καλύτερα νὰ σιωπῆσω; Ἀκολουθεῖ δηλαδὴ καὶ τίς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δὲν ἀπομακρύνεται καὶ ἀπὸ τῆ δικῆ του γνώμη, οὔτε δέχεται ν' ἀπαρνηθεῖ τελείως τὸν ἑαυτὸ του. Ἄν λοιπὸν κλίνει ἔστω καὶ λίγο ἡ ζυγαριὰ τῆς καρδιάς του πρὸς τὴ φιλία τοῦ κόσμου, ἀμέσως ὁ κακὸς λόγος προχωρεῖ μέχρι καὶ τὰ χεῖλη· στὴ συνέχεια ὁ νοῦς τεντώνεται ἀπὸ μέσα σὰν τόξο, καὶ χτυπᾷ τὸν πλησίον μὲ τὰ λόγια, καὶ τὸ κακὸ προχωρεῖ καὶ μέχρι τὰ χεῖρια, πολλές φορές καὶ σὲ τραύματα, ἀλλὰ καὶ στὸν ἴδιο τὸ φόνο. Μποροῦμε λοιπὸν νὰ δοῦμε, ἀπὸ ποῦ ἄρχισε καὶ σὲ ποιοὺ κακὸ ἔφτασε τὸ μικρὸ αὐτὸ κίνημα τῆς ψυχῆς. Ἔτσι σὲ παρακαλῶ νὰ σκέπτεσαι ὅτι συμβαίνει καὶ σὲ κάθε ἀμαρτήματα καὶ ἐνέργεια, κατὰ τὸ ὅποιο ἡ κακία κολακεύει καὶ χαϊδεύει κατὰ κάποιο τρόπο τὸ θέλημα τῆς ψυχῆς μὲ ἐπιθυμίες κοσμικὰς καὶ σαρκικὰς ἡδονὰς. Ἔτσι διαπράττεται ἡ μοιχεία, ἔτσι ἡ κλοπὴ, ἔτσι ἡ πλεονεξία, ἔτσι ἡ κενοδοξία, ἔτσι καὶ ὅποιοδήποτε ἄλλο κακόν.

56. Καὶ αὐτὲς οἱ καλὲς πράξεις πολλές φορές γίνονται ἀπὸ κενοδοξία, πρᾶγμα πού κρίνεται ἀπὸ τὸν Θεὸ ἴσο μὲ κλοπὴ καὶ ἀδικία καὶ τὰ ἄλλα μεγάλα ἀμαρτήματα· γιατί λέγει· «ὁ Θεὸς διεσκόρπισε τὰ κόκκαλα τῶν ἀνθρωπάρεσκων»⁶⁷. Ὡστε ὁ ἐχθρὸς θέλει καὶ μὲ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ καλὰ νὰ ὑπηρετεῖται καὶ νὰ τιμᾶται, ὄντας ἀπατεώνας καὶ παλυμήχανος καὶ διεστραμμένος καὶ πανοῦργος.

57. Ἐκεῖνο πού ἀγάπησε κανεὶς ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου αὐτοῦ, αὐτὸ καὶ βαρύνει τὴ διάνοιάν του καὶ κατὰ κάποιο τρόπο τὴ σύρει πρὸς τὰ κάτω καὶ τὴ σπρώχνει καὶ δὲν τὴν ἀφήνει νὰ σηκωθεῖ. Γιατὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν τὰ σταθμὰ καὶ ἡ κλίση καὶ ἡ ζυγαριὰ τοῦ θελήματος εἶναι κρεμασμένα κατὰ κάποιο τρόπο ἀπὸ τὴν καρδιά, καὶ ἀπὸ ἐδῶ γίνεται ὁ ἔλεγχος καὶ ἡ δοκιμασία ὅλου τοῦ ἀνθρώπινου γένους, δηλαδὴ τῶν Χριστιανῶν πού κατοικοῦν εἴτε σὲ πό-

κω γένει καὶ δοκιμῇ, ἥτοι τῶν ἐν πόλεσιν οἰκούντων Χριστιανῶν
 ἢ τῶν ἐν ὄρεσι, τῶν ἐν μοναῖς ἢ ἐν ἀγροῖς ἢ ἐν ἐρημίαις, ὅτι ἐκὼν
 τις δελεαζόμενος ὑφ' οὐπερ φιλεῖ, δῆλός ἐστιν οὕτω τὴν ἀγάπην
 αὐτοῦ ὅλην παραδούς τῷ Θεῷ. Οἷον, ἠγάπησέ τις, εἰ τύχοι, κτή-
 5 ματα, χρυσίον ἄλλος, ἕτερος τὸ γαστροὶ δουλεύειν, ἢ ἐπιθυμίαις
 ταῖς τῆς σαρκὸς χαρίζεσθαι, ἄλλος σοφίαν λόγων διὰ δόξαν
 ἐπίκαιρον ὁ μὲν ἀρχὴν, ὁ δὲ τὰς ἐξ ἀνθρώπων τιμὰς, ὀργὴν ἄλλος
 καὶ μῆνιν (τὸ γὰρ ἔκδοτον ἑαυτὸν παρασχεῖν τῷ πάθει, φιλῶν αὐ-
 τῷ φαίνεται), ἕτερος ὁμιλίας εἰς οὐδὲν δέον· ἄλλος ἀπλῶς τὸ μετε-
 10 ωρίζεσθαι ἢ λόγοις προσέχειν ἀργοῖς ἢ τὸ διδάσκαλος εἶναι, καὶ
 τοῦτο διὰ δόξαν τὴν ἐξ ἀνθρώπων. Καὶ ὁ μὲν χαννώσει καὶ ἀμε-
 λεία πρόσκειται, ὁ δὲ ἱματίων καλλωπισμοῖς ἥδεται· οὗτος ὑπὸ
 ἐκεῖνος εὐτραπελία· καὶ ἄλλος μικρῷ τινι ἢ μεγάλῳ τοῦ κόσμου
 δέδεται καὶ κατέχεται καὶ οὐκ ἀνίεται ἀνακύναι. Πρὸς ὃ γὰρ πά-
 15 θος οὐ διαμάχεται τις γενναίως οὐδὲ ἀντικαθίσταται, ἐκεῖνῳ πάν-
 τως καὶ ἥδεται· κακεῖνο κατέχον αὐτὸν καὶ καθέλκον οἶονεὶ δε-
 σμός τις καὶ κύφω τῆς διανοίας αὐτοῦ γίνεται, τοῦ μὴ πρὸς Θεὸν
 ἀναφέρεσθαι, μηδ' αὐτῷ μόνῳ λατρεύειν⁶⁸. Ψυχὴ γὰρ ἢ ἀληθῶς
 πρὸς Κύριον τὴν ὀρμὴν ἀπευθύνασα, πᾶσαν αὐτῷ τὴν ἔφεσιν ἐπι-
 20 τρέπει, αὐτὴ τε ἑαυτῆς ἕξαρονος γίνεται καὶ τοῦ ἰδίου νοὸς τοῖς θε-
 λήμασιν οὐκ ἀκολουθεῖ.

νῆ. Διδακτέον ἐκ παραδείγματος, πῶς θελήματι ἰδίῳ παρα-
 πόλλυται ἄνθρωπος διὰ γὰρ ἀγάπην τινὸς τῶν τοῦ κόσμου, ἐν τε
 πυρὶ θάλλεται καὶ ἐν θαλάσῃ θυθίζεται καὶ αἰχμαλωσίᾳ ἑαυτὸν
 25 ἐμπαρέχει. Ὑποκείσθω γὰρ οἶκόν τινος ἢ ἀγρόν, οὕτω συμβάν,
 κατατίμπρασθαι. Ὁ τοίνυν ἑαυτὸν περισῶσαι βουλόμενος, ὡς τοῦ
 ἐμπροσημοῦ ἦσθετο, γυμνὸς ἐκπέφευγε πάντων ἀμελήσας τῶν ἐν-
 δον καὶ τῆς ἑαυτοῦ μόνης ψυχῆς γενόμενος. Ἐτερος δὲ εἰς νοῦν
 αὐτῷ ἐπελθὼν καὶ τινα τῶν σκευῶν ἐξελεῖν, ὑπέμεινεν ἄραι· καὶ
 30 ὡς ἐν τῷ λαμβάνειν αὐτὸς ἦν, κατακρατήσαν ἤδη τῆς οἰκίας τὸ
 πῦρ, καὶ αὐτὸν συνέλαβε καὶ κατέκασεν. Ὁρᾷς, ὅπως ἰδίῳ θελή-
 ματι, φιλίᾳ τινὸς τῶν προσκαιρῶν ὃ παρ' ἑαυτὸν φαίνεται ἀγαπή-
 σας, τὸ πυρὶ παραπώλετο; Ἐτέρων πάλιν ναυαγίῳ περιπεσόντων,

68. Πρὸβλ. Δευτ. 6, 13.

λεις εἴτε στὰ ὄρη, στὰ μοναστήρια ἢ στὴν ὑπαιθρο ἢ στὶς ἐρημιές· γιατί, ἂν κάποιος δελεάζεται μετὰ τὴν θέλησίν του ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ ἀγαπᾷ, γίνεται φανερὸ ὅτι δὲν παρέδωσε ἀκῶμα ὅλη τὴν ἀγάπην του στὸν Θεόν. Γιὰ παράδειγμα· ἂς ποῦμε ὅτι ἀγάπησε κάποιος κτήματα, ἄλλος χρυσόν, ἄλλος τὸ νὰ εἶναι δοῦλος τῆς κοιλιᾶς ἢ νὰ ἱκανοποιεῖ τις ἐπιθυμίες τῆς σάρκας, ἄλλος σοφία λόγων γιὰ προσωρινὴ δόξα, ἄλλος τὴν ἐξουσία, ἄλλος τις τιμὲς ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων, ἄλλος τὴν ὀργὴν καὶ τὴν μνησικακίαν (γιατί, τὸ νὰ παραδώσει τὸν ἑαυτό του στὸ πάθος, φαίνεται ὅτι τὸ ἀγαπᾷ), ἄλλος τις χωρὶς καμμιά ὠφέλεια συζητήσεις, ἄλλος ἀπλῶς νὰ ἀεροβατεῖ ἢ νὰ ἀκούει λόγια ἀνώφελα ἢ νὰ γίνεται δάσκαλος, καὶ αὐτὸ γιὰ τὴν δόξαν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἄλλος παραδίνεται στὴ χαλνύωση καὶ στὴν ἀμέλεια, ἐνῶ ἄλλος εὐχαριστεῖται νὰ στολίζεται μετὰ ὠραῖα ἐνδύματα· αὐτὸς μετὰ τὸν ὕπνον, ἐκεῖνος μετὰ τὰ ἀστειολογήματα, καὶ ἄλλος εἶναι δεμένος μετὰ κάποιον μικρὸ ἢ μεγάλον πρᾶγμα τοῦ κόσμου καὶ κατέχεται ἀπὸ αὐτὸ καὶ δὲν μπορεῖ ν' ἀπαλλαγεῖ. Γιατί, ὅποιο πάθος δὲν τὸ πολεμᾷ κανεὶς γενναῖα καὶ δὲν ἀντιστέκεται σ' αὐτό, μ' αὐτὸ ὀπωροδῆποτε καὶ εὐχαριστεῖται· καὶ τὸ πάθος αὐτὸ ἔχοντας τὸν μαζί του δεμένο καὶ σύροντάς τον, τοῦ γίνεται σὰν κάποια ἀλυσίδα καὶ κλοιὸς τῆς διανοίας του, ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ νὰ ὑψώνεται πρὸς τὸν Θεόν, οὔτε καὶ νὰ λατρεύει μόνον αὐτόν⁶⁸. Γιατί, ψυχὴ ποῦ ἔστρεψε ἀληθινὰ τὴν ὀρμὴν τῆς πρὸς τὸν Κύριον, προσφέρει ὅλον τὸν πόθον τῆς σ' αὐτόν, καὶ, ἀπαρνούμενη τὸν ἑαυτό της, δὲν ἀκολουθεῖ τὰ θελήματα τοῦ νοῦ της.

58. "Ἄς διδαχθοῦμε μετὰ παράδειγμα, πῶς ὁ ἄνθρωπος ὀδηγεῖται στὴν ἀπώλεια μετὰ τὸ θέλημά του· γιατί, ἀπὸ τὴν ἀγάπην του γιὰ κάποιον ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ στὴ φωτιὰ ρίχνεται καὶ στὴ θάλασσα βυθίζεται καὶ παραδίνει τὸν ἑαυτό του στὴν αἰχμαλωσίαν. "Ἄς ὑποθέσουμε δηλαδὴ ὅτι πιάνει φωτιὰ τὸ σπίτι ἢ τὸ χωράφι κάποιου. Αὐτὸς λοιπὸν ποῦ θέλει νὰ σώσει τὸν ἑαυτό του, μόλις ἀντιληφθεῖ τὴν φωτιὰν, φεύγει γυμνός, ἀδιαφορώντας γιὰ ὅλα καὶ φροντίζοντας μόνον γιὰ τὴν ζωὴν του. "Ἄλλος πάλι, σκεπτόμενος νὰ πάρει μαζί του καὶ κάποια σκεύη, μένει ἐκεῖ, καὶ ἐνῶ μαζεύει αὐτά, ἔχοντας περικυκλώσει ἢ φωτιὰ ὅλον τὸ σπίτι, περικυκλώνει καὶ αὐτόν καὶ τὸν καίει. Βλέπεις πῶς μετὰ τὴν δικὴν του θέλησιν, ἀπὸ ἀγάπην γιὰ κάποιον πρόσκαιρον, τὸ ὅποιο φαίνεται ὅτι ἀγάπησε περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του,

ὁ μὲν σῶζειν ἑαυτὸν βουλόμενος, ἀποδύεται καὶ γυμνὸς τοῖς ὕδα-
 σιν ἐπαφίεται, καὶ οὕτω δυνατὸν αὐτῷ γίνεται τὴν ἰδίαν περισῶ-
 σαι ψυχὴν. Ὁ δὲ καὶ τῶν ἐνδυμάτων συνδιασῶσαί τινα θελήσας,
 ὑπὸ τῶν ὑδάτων κατεβαπτίσθη καὶ διὰ βραχὺ τι κέρδος, ὡς τῆς
 5 συμφορᾶς! καὶ ἑαυτὸν συναπώλεσεν. Καὶ πάλιν, ὑποκείσθω καὶ
 ἐχθρῶν τινα ἔφοδον κατηγγέλθαι, καὶ τὸν μὲν, ἅμα τε ἀκοῦσαι,
 καὶ εὐθύς ὡς εἶχε ποδῶν ἐκφυγεῖν, μὴ μελήσαν αὐτῷ τῶν ὄντων
 μηδενός· τὸν δέ, διαπιστήσαντα, ἢ καὶ τῶν πραγμάτων τινὰ βου-
 ληθέντα συνεκκομίσει, εἶτα ἐφυστερήσαντα, συλληφθῆναι κατα-
 10 λαβόντων τῶν πολεμίων. Ὁρᾶς, ὅτι θελήματί τις ἰδίῳ δι' ἀμέλειαν
 καὶ τὸ προσηλωθῆναι τισι τῶν τοῦ κόσμου, τὴν τε τοῦ σώματος καὶ
 τὴν τῆς ψυχῆς ἀπώλειαν ὑπομένει;

νθ. Ὀλίγοι μὲν ἀτεχνῶς οἱ τελείαν τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην
 κτησάμενοι, πάσας τε ἡδονὰς τοῦ κόσμου καὶ τὰς ἐπιθυμίας τὸ μη-
 15 δὲν λογιζόμενοι, καὶ τοὺς τοῦ πονηροῦ πειρασμοὺς φέροντες μα-
 κροθύμως Πλὴν οὐ παρὰ τοῦτο ἀπογνωστέον, οὐδὲ τῆς ἀγαθῆς
 ἐλπίδος ἀμελητέον. Κἂν γὰρ πολλὰ τῶν πλοίων ὑπομένη ναυάγι-
 ον, ἀλλ' εἰσὶ πάντως ἃ καὶ διαπερῶντα τοῦ λυμένου ἐπιλαμβάνεται.
 Διὰ τοῦτο πίστεως ἡμῖν πολλῆς, ὑπομονῆς⁶⁹ τε καὶ προσοχῆς καὶ
 20 ἀγώνων χρεία, πρὸς δὲ πείνης τε καὶ δίψης τοῦ ἀγαθοῦ κατὰ πολ-
 λὴ σύνεσιν καὶ διάκρισιν οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ δξύτητός τε καὶ ἀναι-
 δείας περὶ τὴν αἴτησιν. Οἱ γὰρ πλείους τῶν ἀνθρώπων, ὥσπερ
 προέφημεν, καμάτων ἄνευ καὶ ἰδρώτων τῆς βασιλείας ἐπιτυχεῖν
 βούλονται· καὶ τοὺς μὲν ἁγίους μακαρίζουσιν ἄνδρας καὶ τῆς τι-
 25 μῆς αὐτῶν καὶ τῶν χαρισμάτων ἐπιθυμοῦσι, τῶν ἴσων δὲ θλίψεων
 αὐτοῖς, τῶν πόνων τε καὶ τῶν παθημάτων οὐ βούλονται κοινω-
 νεῖν. Τούτου δὲ πάντες, καὶ πόρνοι καὶ τελῶναι καὶ πᾶς τις ἀνθρώ-
 πων ἐπιθυμεῖ, ἀλλὰ διὰ τοῦτο πειρασμοὶ πρόκεινται καὶ δοκιμασί-
 αι, ἵνα δῆλοι γένωνται, τίνες οἱ πρὸς ἀλήθειαν τὸν ἑαυτῶν ἠγάπη-
 30 σαν Δεσπότην, καὶ δικαίως οὗτοι τῆς τῶν οὐρανίων ἐπιτύχωσι
 βασιλείας.

ξ. Ταῖς θλίψεσι καὶ τοῖς παθήμασι, τῇ ὑπομονῇ τε καὶ πίστει,
 ἐγκεκρῦφθαι νόμιζε τὰς ἐπαγγελίας, αὐτὴν τε τὴν δόξαν καὶ τὴν
 τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν ἀπόληψιν. Ἐπεὶ καὶ τὸν ῥιπτόμενον τῇ γῆ

69. Ἐβρ. 10, 36.

χάθηκε ἀπὸ τῆ φωτιά; Ἄλλοι πάλι πού ἔτυχε νὰ πέσουν σὲ ναυάγιο, ἐκεῖνος πού θέλει νὰ σώσει τὸν ἑαυτό του, βγάζει τὰ ροῦχα του καὶ πέφτει γυμνὸς στὸ νερό, καὶ ἔτσι κατορθώνει νὰ σώσει τὴ ζωὴ του. Ὅποιος ὅμως θέλησε νὰ σώσει καὶ κάποια ἀπὸ τὰ ροῦχα του, καταποντίσθηκε ἀπὸ τὰ νερά καὶ γιὰ κάποιο μικρὸ κέρδος, τί συμφορὰ ἀλήθεια! ἔχασε μαζὶ μ' αὐτὸ καὶ τὴ ζωὴ του. Καὶ πάλι, ὡς ὑποθέσομε ὅτι ἔφτασε εἶδηση γιὰ ἔφοδο ἐχθρῶν ὁ ἓνας μόλις τὴν ἄκουσε, ἀμέσως τὸ ἔβαλε στὰ πόδια καὶ ἔφυγε, ἔτσι ὅπως ἦταν, χωρὶς νὰ φροντίσει γιὰ κανένα ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του ἄλλος ὅμως, ἐπειδὴ δὲν τὸ πίστεψε καὶ τόσο καὶ θέλησε νὰ πάρει μαζὶ του καὶ κάποια ἀπὸ τὰ πράγματά του, ἐπειδὴ καθυστέρησε ἐξαιτίας αὐτοῦ, πρόλαβαν οἱ ἐχθροὶ καὶ τὸν συνέλαβαν. Βλέπεις, ὅτι μὲ τὴ θέλησή του κανεὶς, ἀπὸ ἀμέλεια καὶ ἐπειδὴ εἶναι προσηλωμένος σὲ κάποια πράγματα τοῦ κόσμου, ὑπομένει τὴν ἀπώλεια καὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς;

59. Εἶναι λίγοι ἀληθινὰ ἐκεῖνοι πού ἀπέκτησαν τέλεια τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, θεωρώντας μηδὲν ὄλες τις ἡδονές καὶ τις ἐπιθυμίες τοῦ κόσμου καὶ ὑπομένοντας μὲ μακροθυμία τοὺς πειρασμοὺς τοῦ πονηροῦ. Ἄλλ' ὅμως δὲν πρέπει γι' αὐτὸ νὰ ἀπελπιζόμαστε, οὔτε νὰ ἀμελήσομε γιὰ τὴν ἀγαθὴ ἐλπίδα. Γιατί, ἂν καὶ πολλὰ πλοῖα ναυαγοῦν, ἀλλ' ὅπωςδὴποτε ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖνα πού περνοῦν τὴ φουρτοῦνα καὶ φτάνουν στὸ λιμάνι. Γι' αὐτὸ χρειαζόμαστε πίστη πολλή, ὑπομονή⁶⁰ καὶ προσοχή καὶ ἀγῶνες, καὶ μαζὶ καὶ πείνα καὶ δίψα γιὰ τὸ ἀγαθὸ καὶ πολλὴ σύνεση καὶ διακρίση, ἀλλὰ καὶ σφοδρότητα καὶ ἀναίδεια στὰ αἰτήματά μας. Γιατί οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως, θέλουν νὰ ἐπιτύχουν τὴ βασιλεία χωρὶς κόπους καὶ ἰδρώτες, καὶ τοὺς ἅγιους βέβαια ἄνδρες τοὺς μακαρίζουν καὶ ἐπιθυμοῦν τὴν τιμὴ καὶ τὰ χαρίσματα τους, δὲν θέλουν ὅμως νὰ μετέχουν ἐξίσου στὶς θλίψεις καὶ τοὺς κόπους καὶ τὰ παθήματά τους. Τὴ βασιλεία τὴν ἐπιθυμοῦν καὶ πόρνες καὶ τελῶνες καὶ κάθε ἄνθρωπος, ἀλλὰ γι' αὐτὸ ὑπάρχουν οἱ πειρασμοὶ καὶ οἱ δοκιμασίες, γιὰ νὰ γίνει φανερὸ ποιοὶ ἀγάπησαν ἀληθινὰ τὸν Κύριό τους, καὶ νὰ ἐπιτύχουν αὐτοὶ δίκαια τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

60. Πίστευε ὅτι οἱ ὑποσχέσεις εἶναι κρυμμένες μέσα στὶς θλίψεις καὶ τὰ παθήματα, στὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν πίστη, ἢ δόξα δηλαδὴ καὶ ἡ ἀπόκτηση τῶν οὐράνιων ἀγαθῶν. Ἄλλωστε καὶ τὸ σιτάρι πού ρίχνε-

σίτον, ἢ καὶ τὸ δένδρον, φημί, τὸ ἐγκεντριζόμενον, ἀνάγκη σήψει
 πρότερον καὶ ἀτιμία δῆθεν ὑποπεσεῖν, καὶ οὕτω τὴν εὐπρέπειαν
 τοῦ ἐνδύματος καὶ τὸν πολλαπλάσιον καρπὸν ἀπολαβεῖν. Εἰ μὴ
 γὰρ διὰ τῆς σήψεως ταύτης, κάκεινων τῶν ὥσπερ ἀτίμων διελ-
 5 θεῖν αὐτοῖς γένονεν, οὐκ ἂν τὴν ἐσχάτην εὐπρέπειαν καὶ τὸ τῆς
 θεᾶς κάλλος περιεβάλλοντο. Τοῦτο δὲ καὶ τῷ Ἀποστόλῳ δοκεῖ
 «διὰ πολλῶν», γὰρ, φησί, «θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
 Θεοῦ εἰσελθεῖν»⁷⁰. Καὶ ὁ Κύριος «ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθαι
 τὰς ψυχὰς ὑμῶν»⁷¹. Καὶ πάλιν «ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε»⁷².

10 ξά. Ἐκαστος ἡμῶν, ὅσου περ ἂν καταξιωθείη τῇ τε πίστει
 καὶ τῇ σπουδῇ μέτοχος ἀγίου γενέσθαι Πνεύματος, τοσοῦτον ἐπ'
 ἐκείνης τῆς ἡμέρας δοξασθήσεται αὐτοῦ καὶ τὸ σῶμα. Ὁ γὰρ νῦν
 ἔνδον ἀπεθησαύρισε τῇ ψυχῇ, τότε καὶ ἐκτός, ἐπὶ τοῦ σώματος,
 ἀπακαλυφθήσεται. Καὶ τὸ παράδειγμα, φησὶν, ἐκ τῶν δένδρων
 15 χειμῶνος γὰρ παρελθόντος καὶ ἡλίου φαιδρότερόν τε καὶ ἀκμαιό-
 τερον ἐπιλάμπαντος, ὡς δὲ καὶ ἀνέμων ἐπιπνευσάντων, ἔσωθεν
 ἐκεῖνα ἐκφύει καὶ ὡς ἔνδυμα τὰ φύλλα τε καὶ τὰ ἄνθη καὶ τοὺς
 καρποὺς περιβάλλεται· παραπλησίως δὲ καὶ τὸ τοῦ χόρτου ἄνθος
 κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, τῶν κόλπων τῆς γῆς ἀναδίδοται καὶ σκέπεται
 20 τούτοις ἢ γῆ καὶ ὡς εὐπρεπὲς αὐτὰ περιδόλαιον ἀμφιέννυται·
 περὶ ὧν καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, «οὐδὲ Σολομῶντα οὕτως ἐν τού-
 των περιβάλλεσθαι», ἔφη, «διὰ πάσης αὐτοῦ τῆς δόξης»⁷³. Ταῦτα
 γὰρ πάντα τύποι καὶ ὑποδείγματα καὶ εἰκόνες τῆς τῶν σωζομέ-
 νων εἰσὶν ἐν τῇ ἀναστάσει δόσεως ἐπεὶ καὶ πάσαις ταῖς φιλοθείαις
 25 ψυχαῖς τοῖς ἀληθινοῖς δηλονότι Χριστιανοῖς, μὴν πρῶτος Ξανθι-
 κός, ὃς ἐστὶ ὁ Ἀπρίλιος, δι' οὗ καὶ ἡ τῆς Ἀναστάσεως δύναμις
 δηλοῦται. Φησὶ γὰρ ἡ θεία Γραφή· «οὗτος μὴν πρῶτος ἔσται ὑμῖν
 ἐν τοῖς μηνσὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ»⁷⁴. οὗτος ἀμφιάσει τὰ γυμνὰ δένδρα
 διὰ τῆς δόξης, ἣν πρῶτην ἐγκεκρυμμένην εἶχον εἶσω τοῦ σώματος.

30 Καὶ γὰρ ἐνδοξασθήσονται δι' αὐτοῦ, τοῦ ἀπό γε τοῦ νῦν
 ἐνυπάρχοντος αὐτοῖς ἀορήτου φωτός, εἴτ' οὖν τῆς τοῦ
 Πνεύματος δυνάμεως ὅπερ καὶ ἔσται αὐτοῖς τότε
 ἔνδυμα, βρωσὶς πόσις, ἀγαλλίασις, χαρὰ, εἰρήνη,
 καὶ τὸ πᾶν, ζωὴ αἰώνιος

70. Πράξ. 14, 22.

71. Λουκᾶ 21, 19.

72. Ἰω. 16, 33.

ται στή γῆ, ἢ καὶ τὸ δένδρο ποῦ μπολιάζεται, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποστειῖ προηγουμένως σήψη καὶ ἀτιμία, καὶ ἔτσι ν' ἀπολαύσομε τὸ ὁμορφο ἔνδυμά τους καὶ τὸν πολλαπλάσιο καρπό. Γιατί, ἂν δὲν περνοῦσαν καὶ ἐκεῖνα ἀπὸ τῆ σήψη αὐτὴ τὴν κατὰ κάποιον τρόπο ἀτιμία, δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ἀποκτήσουν τὴν κορυφαία ἐκείνη ὠραιότητα καὶ ὁμορφιά. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ γνώμη τοῦ Ἀποστόλου· γιατί λέγει· «μέσω πολλῶν θλίψεων πρέπει νὰ εἰσέλθομε στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»⁷⁰. Καὶ ὁ Κύριος· «μὲ τὴν ὑπομονή σας θὰ κερδίσετε τὶς ψυχές σας»⁷¹. Καὶ πάλι· «μέσα στὸν κόσμον θὰ ἔχετε θλίψη»⁷².

61. Ὁ καθένας μας, ὅσο ἀξιωθεῖ μὲ τὴν πίστη καὶ τὴ φροντίδα νὰ γίνῃ μέτοχος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τόσο τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ δοξασθεῖ καὶ τὸ σῶμα του. Γιατί, ἐκεῖνο ποῦ ἀποθησαύρισε ἐδῶ μέσα στὴν ψυχὴ του, τότε θὰ φανερωθεῖ ἐξωτερικὰ καὶ στὸ σῶμα του. Καὶ τὸ παράδειγμα, λέγει, τὸ πέρνομε ἀπὸ τὰ δένδρα. Ὅταν δηλαδὴ περάσει ὁ χειμῶνας καὶ λάμψει ὁ ἥλιος λαμπρότερα καὶ δυνατώτερα, καὶ φυσήξουν καὶ οἱ ἄνεμοι, βλαστάνουν ἀπὸ μέσα τους καὶ ντύνονται σὰν ἔνδυμα τὰ φύλλα καὶ τὰ ἄνθη καὶ τοὺς καρπούς. Παρόμοια τὸν καιρὸ ἐκεῖνο φυτρώνουν μέσα ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς γῆς καὶ τὰ ἀγριολούλουδα καὶ σκεπάζεται μὲ αὐτὰ ἡ γῆ καὶ ντύνεται αὐτὰ σὰν ἓνα ὁμορφο ἔνδυμα, γιὰ τὰ ὁποῖα καὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶπε· «οὔτε ὁ Σολομὼν ντύθηκε σὰν ἓνα ἀπὸ αὐτὰ, παρὰ τὴν τόση λαμπρότητά του»⁷³. Ὅλα αὐτὰ βέβαια εἶναι προτυπώσεις καὶ ὑποδείγματα καὶ εἰκόνες ὄλων ἐκείνων ποῦ θὰ λάβουν κατὰ τὴν ἀνάστασιν ἐκεῖνοι ποῦ σώζονται· ἄλλωστε καὶ σὲ ὅλες τὶς φιλόθεες ψυχές, δηλαδὴ τοὺς ἀληθινούς Χριστιανούς, πρῶτος μῆνας εἶναι ὁ Ξανθικός, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ Ἀπρίλιος, μὲ τὸν ὁποῖο δηλώνεται καὶ ἡ δύναμις τῆς Ἀναστάσεως. Γιατί λέγει ἡ θεία Γραφή· «αὐτὸς ὁ μῆνας θὰ εἶναι γιὰ σᾶς πρῶτος μῆνας τοῦ χρόνου»⁷⁴· αὐτὸς θὰ ντύσει τὰ γυμνὰ δένδρα μὲ τὴ δόξα, τὴν ὁποῖα προηγουμένως εἶχαν κρυμμένη μέσα στὸ σῶμα τους.

Γιατί θὰ δοξαστοῦν μὲ αὐτὸ τὸ ἀνέκφραστο φῶς ποῦ ἔχουν ἀπὸ τώρα μέσα τους, δηλαδὴ μὲ τὴ δύναμις τοῦ Πνεύματος, τὸ ὁποῖο καὶ θὰ εἶναι τότε γι' αὐτοὺς ἔνδυμα, τροφή, ποτό, ἀγαλλίασις, χαρὰ, εἰρήνη, καί, τὸ πᾶν, ζωὴ αἰώνια.

73. Ματθ. 6, 29.

74. Ἐξ. 12, 2.

ΛΟΓΟΣ Δ΄.

ΠΕΡΙ ΥΨΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΝΟΟΣ

ξβ'. Μωσῆς ὁ μακάριος ὑπέδειξε τύπον, διὰ τῆς τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐπιλαμπούσης τοῦ Πνεύματος δόξης, ἣ οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀτενίσαι ἐδύνατο¹, πῶς ἐν τῇ τῶν δικαίων ἀναστάσει τὰ σώματα δοξασθήσεται τῶν ἁγίων, ἣν δόξαν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν τῷ ἔσω
5 ἀνθρώπῳ αἱ πισταὶ τῶν ἁγίων ἔχειν καταξιοῦνται ψυχαί. «Ἡμεῖς», γὰρ φησιν, «ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ», τοὔτέστιν ἐν τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ, «τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμεθα, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμενοι ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν»². Περὶ τούτου γέγραπται πάλιν, «τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τὰς ἴσας νύκτας μὴ τροφῆς
10 μνησθῆναι, μὴ πόσεως»³, ὅπερ οὐκ ἀνθρωπίνης φύσεως ἔργον, εἰ μὴ τινος ἄρα τροφῆς ἐκοινώνει πνευματικῆς, ἣς περ δὴ καὶ αὐτῆς ἀπὸ τοῦ νῦν αἱ ἁγίαι ψυχαὶ μεταλαμβάνουσιν ἐκ τοῦ Πνεύματος

ξγ'. Ἡ δόξα, ἣν ἐντεῦθεν αἱ τῶν ἁγίων, ὡς εἴρηται, πλουτοῦσι ψυχαί, ἐκεῖνη καλύψει καὶ ἀμφιάσει τὰ γυμνὰ σώματα ἐν τῇ ἀνα-
15 στάσει καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνάρπαστα ποιήσει, καὶ τότε λοιπὸν σώματι καὶ ψυχῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ Θεῶ ἅμα διηνεκῶς ἀναπαύσονται. Τὸν γὰρ Ἀδὰμ κτίσας ὁ Θεός, πτέρυγας αὐτῷ σωματικὰς, ὡς τοῖς πετεινοῖς, οὐκ ἐνέθηκεν, ἅτε τὰς τοῦ Πνεύματος κατὰ τὴν ἀνάστασιν παρέξειν αὐτῷ μέλλων, ἵνα κουφίζηται δι' αὐτῶν καὶ ἀρπάξη-
20 ται ὅπου πάντως τὸ Πνεῦμα θούληται. Ταύτας δὲ τὰς νοητὰς πτέρυγας ταῖς τῶν ἁγίων ψυχαῖς ἀπὸ τοῦ νῦν δέδοται ἔχειν, αἱ πρὸς τὸ οὐράνιον αὐτὰς μετεωρίζουσι φρόνημα. Χριστιανῶν γὰρ κόσμος ἄλλος καὶ ἄλλα ἐνδύματα καὶ τράπεζα ἄλλη καὶ ἄλλη ἀπό-

1. Ἐξ. 34, 30-31.

2. Β' Κορ. 3, 18.

ΛΟΓΟΣ Δ΄.

ΠΕΡΙ ΥΨΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΝΟΥ

62. Ὁ μακάριος Μωυσῆς, μὲ τὴ δόξα τοῦ Πνεύματος ποῦ ἔλαμπε στὸ πρόσωπό του καὶ τὴν ὁποία δὲν μποροῦσε κανένας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀτενίσει¹, ἔδειξε ἀπὸ πρὶν πῶς θὰ δοξαστοῦν τὰ σώματα τῶν ἁγίων κατὰ τὴν ἀνάστασι τῶν δικαίων, τὴν ὁποία δόξα ἀπὸ τώρα ἀξιῶνεται νὰ ἔχουν μέσα στὸν ἔσωτερό τους ἄνθρωπο οἱ πιστὲς ψυχὲς τῶν ἁγίων. Γιατὶ λέγει· «ἐμεῖς μὲ ἀκάλυπτο τὸ πρόσωπο», δηλαδή μέσα στὸν ἔσωτερό ἄνθρωπο, «δεχόμενοι σὰν μέσα σὲ καθρέφτη τὴ δόξα τοῦ Κυρίου, μεταμορφωνόμαστε σὲ ὁμοιότητα μὲ αὐτὸν ἀπὸ λαμπρότητα σὲ λαμπρότητα»². Γιὰ τὸν Μωυσῆ ἔχει γραφεῖ πάλι, ὅτι «σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες δὲν ἔφαγε καὶ δὲν ἤπιε»³, πράγμα ποῦ δὲν εἶναι ἔργο ἀνθρώπινης φύσεως, ἐκτὸς βέβαια ἂν ἐλάμβανε κάποια πνευματικὴ τροφή, τὴν ὁποία ἀπὸ τώρα γεύονται οἱ ἅγιες ψυχὲς λαμβάνοντάς τιν ἀπὸ τὸ Πνεῦμα.

63. Ἡ δόξα τὴν ὁποία οἱ ψυχὲς τῶν ἁγίων ἔχουν, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμα ὡς πλοῦτο τους, αὐτὴ θὰ καλύψει καὶ θὰ ντύσει τὰ γυμνὰ σώματα κατὰ τὴν ἀνάστασι καὶ θὰ τὰ μεταφέρει ἀνάρπαστα στοὺς οὐρανοὺς, καὶ τότε πᾶ αὐτοὶ θὰ ἀναπαυθοῦν γιὰ πάντα στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ. Πλάθοντας ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ δὲν τοῦ ἔβαλε σωματικὰ φτερά, ὅπως στὰ πτηνά, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ τοῦ δώσει κατὰ τὴν ἀνάστασι τὰ φτερά τοῦ Πνεύματος, γιὰ νὰ πετᾷ μὲ αὐτὰ πρὸς τὰ ὕψη καὶ νὰ ἀρπάζεται ὅπου φυσικὰ θέλει τὸ Πνεῦμα. Αὐτὰ τὰ νοητὰ φτερά δίνονται ἀπὸ τώρα σὲς ψυχὲς τῶν ἁγίων νὰ τὰ ἔχουν, τὰ ὁποία ἀνυψώνουν αὐτὲς πρὸς τὸ οὐράνιο φρόνημα. Γιατὶ ἄλλος εἶναι ὁ στολισμὸς τῶν Χριστιανῶν καὶ ἄλλα τὰ ἐνδύματα καὶ ἄλλη ἢ τράπεζα καὶ ἄλλη ἢ ἀπόλαυσι. Ἄλ-

3. Πρὸβλ. Ἐξ. 34, 28.

λαυσις. Ἐπεὶ καὶ οὐρανόθεν ἐλεύσεσθαι τὸν Χριστὸν οἶδαμεν, ἀναστῆσαί τε τοὺς ἐκ τοῦ παντός αἰῶνος κεκοιμημένους, καθὼς αἱ θείαι Γραφαὶ μαρτυροῦσι, καὶ εἰς δύο τούτους διελόντα μέρη, ἐφ' οἷς τὸ σημεῖον τὸ ἴδιον, ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ Πνεύματος τοῦ θείου
5 σφραγίς, τούτους καὶ ἰδίᾳ ἐν δεξιᾷ στήσαντα, προσφωνῆσαι («τὰ ἐμά», γὰρ φησι, «πρόβατα τῆς ἐμῆς ἀκούουσι φωνῆς καὶ γινώσκουσι»⁴), καὶ τότε δόξῃ θείᾳ τὰ σώματα τούτων περιβληθήσεται, τῇ τε τῶν ἀγαθῶν ἔργων καὶ τῇ τοῦ Πνεύματος, ἣν ἐντεῦθεν αἱ τῶν ἁγίων ἔλαχον ἔχειν ψυχαί. Καὶ οὕτω δοξασθέντες θείῳ φωτὶ
10 καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀρπαγέντες, εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸ γεγραμμένον, σὺν τῷ Κυρίῳ διὰ παντὸς ἔσονται⁵.

ξδ'. Οἷς μέλει τὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ βίον ὡς κάλλιστα κατορθοῦν, τούτοις καὶ προσήκει προηγουμένως τοῦ διανοητικοῦ τε διακριτικοῦ καὶ ἡγεμονικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς διὰ πάσης ἐπιμε-
15 λείσθαι τῆς σπουδῆς, ἵνα, τὴν τοῦ καλοῦ τε καὶ κακοῦ διάκρισιν ἀκριδῶσαντες, καὶ ἂ παρὰ φύσιν ἐπεισῆχθη πάθη τῆς καθαρᾶς ἀποκρίναντες φύσεως, ἀπροσκόπως ζῆν ἔχοιεν, ὡς ὀφθαλμῶ τῷ τῆς διακρίσεως μέλει χρωμένοις, καὶ ἀσύνθετοι πρὸς τὰς τῆς κακίας ἀφορμὰς εἶναι δυνάμενοι. Ἔστι γὰρ θέλημα τῇ ψυχῇ τὰ μέλη τοῦ
20 σώματος τῆς τῶν αἰσθήσεων βλάβης ἄχραντα συντηρεῖν, ἀπειροξαί τε ἑαυτὴν τῶν τοῦ κόσμου περισπασμῶν καὶ φυλάξαι τὴν καρδίαν τοῦ μὴ ἐξαπλοῦν ἐν τῷ κόσμῳ τὰ μέλη τῶν αὐτῆς λογισμῶν, ἀλλὰ περισφίγγειν αὐτὰ πάντοθεν καὶ συνέχειν χαμαιζήλου μερίμνης καὶ ἡδονῆς. Ἐπειδὴν οὖν ὁ Κύριος ἴδῃ τινὰ ταύτῃ διάγοντα καὶ
25 οὕτως ἑαυτὸν ἀκριβοῦντα καὶ συντηροῦντα, φόβῳ τε καὶ τρόμῳ δουλεύειν αὐτῷ προθέμενον, ἐπορέγει καὶ τὴν ἐκ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐπικουρίαν. Ἐπεὶ, τί ποιήσκειν ὁ Θεὸς τῷ ἔκοντι τῷ κόσμῳ ἑαυτὸν ἐμπαρέχοντι καὶ ὀπίσω τῶν ἡδονῶν αὐτοῦ πορευομένῳ;

ξε'. Αἱ νήψασαι πέντε παρθένοι ἐκεῖναι καὶ τὸ ξένον τῆς ἑαυ-
30 τῶν φύσεως ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις παραλαβοῦσαι τῆς καρδίας, τοῦτο δέ ἐστὶν ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ἐδυνήθησαν εἰς τὸν νυμφῶνα συνεισελθεῖν πῶ νυμφίῳ. Αἱ ἄλλαι δὲ αἱ μωραί, αἱ κακαί, αἱ

4. Πρὸβλ. Ματθ. 25, 31 ἔ.

7. Πρὸβλ. Ἐβρ. 5, 14.

5. Ἰω. 10, 14.

6. Α' Θεοσ. 4, 17.

8. Πρὸβλ. Ψαλμ. 2, 11.

λωστε γνωρίζομε ὅτι θὰ ἔρθει ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν γιὰ νὰ ἀναστήσει ὅλους ὅσοι ἔχουν κοιμηθεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου, ὅπως βεβαιώνουν οἱ θεῖες Γραφές, καὶ θὰ τοὺς χωρίσει σὲ δύο μέρη⁴, καὶ σὲ ἐκείνους πού θὰ ὑπάρχει τὸ δικό του σημάδι, τὸ ὁποῖο εἶναι ἡ σφραγίδα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, αὐτοὺς θὰ τοὺς τοποθετήσει στὰ δεξιὰ του καὶ θὰ τοὺς προσφωνήσει (γιατι λέγει· «τὰ δικά μου πρόβατα ἀκοῦνε τὴ φωνή μου καὶ τὴ γνωρίζουν»⁵), καὶ τότε τὰ σώματά τους θὰ ντυθοῦν μὲ θεία δόξα, μὲ τὴ δόξα τῶν ἀγαθῶν ἔργων καὶ τὴ δόξα τοῦ Πνεύματος, τὴν ὁποία ἀπὸ ἐδῶ ἔχουν λάβει οἱ ψυχές τῶν ἁγίων. Καὶ ἀφοῦ δοξαστοῦν ἔτσι μὲ θεῖο φῶς καὶ ἀρπαγοῦν στοὺς οὐρανοὺς πρὸς προϋπάντηση τοῦ Κυρίου, σύμφωνα αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, θὰ εἶναι γιὰ πάντα μαζί μὲ τὸν Κύριον⁶.

64. Αὐτοὶ πού φροντίζουν νὰ ζοῦν τὴ χριστιανικὴ ζωὴ κατὰ τρόπο ἄριστο, πρέπει προηγουμένως νὰ φροντίζουν μὲ κάθε ἐπιμέλεια γιὰ τὸ διανοητικὸ καὶ διακριτικὸ καὶ ἡγεμονικὸ μέρος τῆς ψυχῆς, ὥστε, ἀφοῦ διακρίνουν μὲ ἀκρίβεια τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό⁷, καὶ ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν καθαρὴ φύση τὰ πάθη πού εἰσῆλθαν σ' αὐτὴν παρὰ φύση, νὰ μποροῦν νὰ ζοῦν χωρὶς ἐμπόδια, ἀφοῦ θὰ χρησιμοποιοῦν τὸν ὀφθαλμὸ τῆς διακρίσεως, καὶ νὰ παραμένουν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τίς ἀφορμὲς τῆς κακίας. Γιατὶ θέλημα τῆς ψυχῆς εἶναι νὰ διατηρεῖ ἀμόλυντα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀπὸ τὴ βλάβη τῶν αἰσθήσεων, νὰ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τῆς τοὺς περισπασμοὺς τοῦ κόσμου, καὶ νὰ φυλάγει τὴν καρδιά, ὥστε νὰ μὴ ἀπλώνει μέσα στὸν κόσμον τὰ μέλη τῶν λογισμῶν τῆς, ἀλλὰ νὰ τὰ περιορίζει ἀπὸ παντοῦ καὶ νὰ τὰ συγκρατεῖ ἀπὸ τίς χαμαιζηλες μέριμνες καὶ ἡδονές. Ὅταν λοιπὸν ὁ Κύριος δεῖ κάποιον νὰ ζεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ νὰ φροντίζει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του μὲ τόση ἀκρίβεια καὶ προφύλαξη, καὶ νὰ ἐπιθυμεῖ νὰ ὑπηρετεῖ αὐτὸν μὲ φόβο καὶ τρόμο⁸, προσφέρει καὶ τὴ βοήθεια τῆς χάριτός του. Γιατί, τί νὰ κάνει ὁ Θεὸς σὲ ἐκεῖνον πού παραδίδει τὸν ἑαυτὸ του στὸν κόσμον καὶ βαδίζει πίσω ἀπὸ τίς ἡδονές αὐτοῦ;

65. Αἱ πέντε ἐκεῖνες παρθένες πού παρέμειναν ἄγρυπνες καὶ ἔλαβαν μέσα στὰ δοχεῖα τῆς καρδιᾶς τους τὸ ξένο πρὸς τὴ φύση τους λάδι, καὶ πού αὐτὸ εἶναι ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, μπόρεσαν νὰ μποῦν στὸ νυμφῶνα μαζί μὲ τὸν Νυμφίον. Ἐνῶ οἱ ἄλλες οἱ μαρτές, οἱ κακές,

τῇ ἰδίᾳ φύσει ἐναπομείνασαι, οὐκ ἔνηψαν, οὐδὲ κατὰ σπουδῆς ἔσχον το τοιόνδε τῆς ἀγαλλιᾶσεως ἔλαιον εἰς τὰς ἑαυτῶν καρδίας, ἔτι ἐν σαρκὶ οὔσαι, παραλαβεῖν, ἀλλ' οἴονεὶ ἀφύπτνωσαν, δι' ἀμέλειάν τε καὶ χαννότητα καὶ δικαιοσύνης οἴησιν, παρ' ὃ καὶ ὁ νυμφὼν αὐταῖς ἀπεκλείσθη τῆς βασιλείας⁹. Δῆλον γὰρ ὅτι δεσμῶ τινι τοῦ κόσμου καὶ φιλία γεγονάσι καθεκταί, καθότι τὴν ἀγάπην αὐτῶν ἐντελῆ καὶ τὸν ἔρωτα τῷ ἐπουρανίῳ μὴ παρέσχον νυμφίῳ· καὶ γὰρ αἱ τὸ ξένον τῆς φύσεως τὸν ἁγιασμὸν τοῦτον ζητοῦσαι ψυχαὶ τοῦ Πνεύματος, ὅλην τὴν ἀγάπην αὐτῶν ἐξάπτουσαι τῷ Χριστῷ, 10 ἐκεῖ περιπατοῦσιν, ἐκεῖ εὐχονται, ἐκεῖ λογίζονται, ἐκεῖ μελετῶσι, πάντων ἀποστᾶσαι τῶν ἄλλων· Αἱ γὰρ πέντε τῆς ψυχῆς αἰσθήσεις σύνεσις, γνῶσις, διάκρισις, ὑπομονή, ἔλεος, ἂν τὴν ἄνωθεν χάριν καὶ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ Πνεύματος δέξωνται, καὶ φρόνιμοι τῇ ἀληθείᾳ παρθένοι ἔσονται¹⁰. εἰ δὲ τῇ φύσει τῇ ἑαυτῶν ἐγκαταλειφθεῖ- 15 εν, μωραὶ τῷ ὄντι εὐρίσκονται καὶ τέκνα οὔσαι τοῦ κόσμου δείκνυνται καὶ ὀργῆς¹¹.

ξζ'. Ὡσπερ ξένην τῆς φύσεως ἡμῶν τὴν κακίαν οὔσαν, διὰ δὲ τῆς παραβάσεως τοῦ πρώτου παρεισδύσασαν ἀνθρώπου² κατεδέξαμεθα, φύσιν ἡμῖν τῷ χρόνῳ καθαπερεὶ γενομένην, οὕτω δὴ καὶ 20 διὰ τοῦ ξένου τούτου τῆς ἡμετέρας φύσεως, τῆς ἐπουρανίου, φημί, τοῦ Πνεύματος δωρεᾶς, ἀποσκορακισθῆναι πάλιν αὐτὴν τῆς ἡμετέρας προσήκει φύσεως, καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἡμᾶς καθαρότητα καταστῆναι· ὡς, εἰ μὴ τοῦτο τῇ πολλῇ δεήσει καὶ πίστει, τῇ προσοχῇ τε καὶ τῶν τοῦ κόσμου ἀποστροφῇ γένοιτο, καὶ ἡ μιαν- 25 θεῖσα πρὸς τῆς κακίας φύσις ἡμῶν ὑπὸ τῆς ἀγάπης ἐκείνης, ἣτις ἐστὶν ὁ Κύριος, ἁγιασθεῖη, καὶ μέχρι τέλους ἄπτωτοι διαμείνομεν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τῶν θείων μεταποιούμενοι, τῆς ἐπουρανίου βασιλείας ἐπιτυχεῖν οὐ δυνάμεθα.

ξζ'. Λεπτὸν τινα καὶ βαθὴν λόγον κατὰ τὰ ἐμοὶ δυνατά, φησί, 30 διελθεῖν θούλομαι· σωματοποιεῖ ἑαυτὸν ὁ ἄπειρος καὶ ἀσώματος Κύριος διὰ χρηστότητα ἄπειρον καὶ σμικρύνει, ὡς ἂν τις φαίη, ὁ μέγας καὶ ὑπερούσιος τοῦ δυνηθῆναι τοῖς νοεροῖς αὐτοῦ κτίσμασι συγκραθῆναι, ψυχαῖς ἁγίων, φημί, καὶ ἀγγέλων, ἵνα δυναταὶ γέ-

9. Πρβλ. Ματθ. 25, 10.

10. Πρβλ. Ματθ. 25, 2.

πού ἔμειναν στὰ πλαίσια τῆς δικῆς τους φύσεως, δὲν ἔμειναν ξάγρουπνες, οὔτε φρόντισαν νὰ ἔχουν μέσα στὶς καρδιές τους τὸ λάδι αὐτὸ τῆς ἀγαλλιάσεως ὅσο ἀκόμα βρίσκονταν στὴ ζωὴ, ἀλλὰ κατὰ κάποιον τρόπο ἀποκοιμήθηκαν, ἀπὸ ἀμέλεια καὶ χαινότητα καὶ ἔπαρση γιὰ τὶς ἀρετές τους, καὶ γι' αὐτὸ κλείστηκε σ' αὐτές ὁ νυμφώνας τῆς βασιλείας⁹. Εἶναι λοιπὸν φανερὸ ὅτι ἦταν δεσμευμένες μὲ κάποιον δεσμό καὶ ἀγάπη τοῦ κόσμου, ἀφοῦ δὲν ἔδωσαν πλήρη τὴν ἀγάπη καὶ τὸν ἔρωτά τους στὸν ἐπουράνιο Νυμφίον. Γιατὶ οἱ ψυχές πού ζητοῦν τὸ ξένο αὐτὸ πράγμα στὴν ἀνθρώπινη φύση, τὸν ἀγιασμό αὐτὸν τοῦ Πνεύματος, ἀνάβοντας ὅλην τὴν ἀγάπη τους γιὰ τὸν Χριστό, ἐκεῖ περπατοῦν, ἐκεῖ προσεύχονται, ἐκεῖ συλλογίζονται, ἐκεῖ μελετοῦν, ἔχοντας ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα. Γιατὶ οἱ πέντε αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς, σύνεση, γνώση, διάκριση, ὑπομονὴ καὶ ἔλεος, ἂν δεχθοῦν τὴν οὐράνια χάρη καὶ τὸν ἀγιασμό τοῦ Πνεύματος, θὰ γίνουν ἀληθινὰ καὶ φρόνιμες παρθένες¹⁰. ἂν ὅμως ἐγκαταλειφθοῦν μέσα στὴ φύση τους, τότε εἶναι μωρές πραγματικὰ καὶ παρουσιάζονται νὰ εἶναι τέκνα τοῦ κόσμου καὶ τῆς ὀργῆς¹¹.

66. Ὅπως ἡ κακία, ἐνῶ εἶναι ξένη πρὸς τὴ φύση μας, ὅμως, εἰσχωρώντας μέσα στὴ φύση μας μὲ τὴν παράδωξη τοῦ πρώτου ἀνθρώπου¹², τὴ δεχθήκαμε καὶ ἔγινε μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου φύση μας, ἔτσι λοιπὸν καὶ μὲ τὸ ξένο αὐτὸ τῆς φύσεώς μας, ἐννοῶ τὴν ἐπουράνια δωρεὰ τοῦ Πνεύματος, πρέπει νὰ ἀπομακρύνουμε πάλι αὐτὴν ἀπὸ τὴ φύση μας, καὶ νὰ ἐπανέλθομε στὴν ἀρχικὴ μας καθαρότητα. Γιατί, ἂν δὲν γίνει αὐτὸ μὲ πολλὴ προσευχὴ καὶ πίστη, μὲ προσοχὴ καὶ ἀποστροφή τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, καὶ δὲν ἀγιασθεῖ ἡ φύση μας, πού μολύνθηκε ἀπὸ τὴν κακία, ἀπὸ τὴν ἀγάπη ἐκείνη, ἡ ὁποία εἶναι ὁ Κύριος, καὶ δὲν μείνομε μέχρι τέλους ἄπτωτοι, οἰκειοποιούμενοι τὶς θεῖες ἐντολές του καὶ μεταμορφωνόμενοι μὲ αὐτές, δὲν μποροῦμε νὰ ἐπιτύχομε τὴν ἐπουράνια βασιλεία.

67. Θέλω, λέγει, νὰ ἐξετάσω ἕναν λεπτὸ καὶ βαθὺ λόγο ὅσο αὐτὸ μοῦ εἶναι δυνατόν. Παίρνει ἀνθρώπινο σῶμα ὁ ἄπειρος καὶ ἀσώματος Κύριος ἀπὸ ἄπειρη ἀγαθότητα καὶ μικραίνει, ὅπως θὰ μποροῦσε νὰ πεῖ κανεὶς, ὁ μέγας καὶ ὑπερούσιος, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἐνωθεῖ μὲ τὰ νοερά κτίσματά του, ἐννοῶ μὲ τὶς ψυχές τῶν ἁγίων καὶ ἀγγέλων,

11. Πρὸβλ. Ἐφ. 2, 3.

12. Πρὸβλ. Γεν. 3, 6.

νοιντο καὶ αὐταὶ ζωῆς ἀθανάτου τῆς ἑαυτοῦ θεότητος μετασχεῖν. Ἐπεὶ καὶ ἕκαστον κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν, σῶμά ἐστιν, ὁ ἄγγελος, ἡ ψυχὴ, ὁ δαίμων. Κἂν γὰρ λεπτὰ εἶεν, ἀλλ' ὅμως ἐν ὑποστάσει, χαρακτηρή τε καὶ εἰκόνι κατὰ τὴν λεπτότητα τῆς ἑαυτῶν φύσεως
 5 σῶμα τυγχάνει λεπτόν. Ὡσπερ γὰρ ἐν ὑποστάσει τουτὶ τὸ σῶμα παχὺ ἐστὶ, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, σῶμα οὕσα λεπτόν, περιέβαλε καὶ ἐνεδύσατο τὰ μέλη τοῦδε τοῦ σώματος. Περιέβαλε γὰρ τὸν ὀφθαλμόν, δι' οὗπερ γοῦν καὶ ὄρα· περιέβαλε τὸ οὖς, δι' οὗ καὶ ἀκούει τὴν χεῖρα, τὴν ῥίνα, καὶ ἀπαξαιπλῶς ὅλον τὸ σῶμα καὶ τὰ μέλη
 10 αὐτοῦ περιέβαλε καὶ συνεκράθη ὅλω αὐτῷ ἡ ψυχὴ, δι' οὗ καὶ πάντα ὅσα δὴ τῷ βίῳ ἐνστρέφεται ἐπιτηδεύματα διανύει. Τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶ ἡ ἀνεκκλάλητός τε καὶ ἀεννόητος τοῦ Χριστοῦ χρηστότης σμικρύνει καὶ σωματοποιεῖ ἑαυτὴν καὶ συγκρινάται καὶ περιλαμβάνει τὰς πιστὰς καὶ φίλας αὐτῇ ψυχὰς καὶ εἰς
 15 ἐν αὐταῖς πνεῦμα γίνεται κατὰ τὸ λόγιον Παύλου¹³, ψυχὴ εἰς ψυχὴν, ὡς φάναι, καὶ ὑπόστασις γοῦν εἰς ὑπόστασιν, ὡς ἂν τῇ τοιαύδε ψυχῇ ἐν τῇ αὐτοῦ θεότητι ζῆσαί τε ὑπάρξη καὶ ἀθανάτου ζωῆς ἐφικέσθαι καὶ ἡδονῆς ἀφθάρτου καὶ ἄρρητου δόξης κατατρύφῃσαι.

20 ξη'. Τῇ τοιαύτῃ ψυχῇ, φησὶν, ὁ Κύριος ὅτε μὲν βούλεται πῦρ γίνεται, πᾶν φαῦλον αὐτῆς καὶ ἐπίσασκτον διακαῖον, ὡσπερ καὶ ὁ προφήτης φησὶν, «ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον»¹⁴. ὅτε δὲ ἀνάπανσις¹⁵ ἀφραστός τε καὶ ἄρρητος, ὅτε δὲ χαρὰ καὶ εἰρήνη¹⁶, περιθάλλων καὶ περιβάλλων αὐτήν. Μόνον ἐν σπουδῇ θετέον φιλεῖν
 25 αὐτὸν καὶ χαρίζεσθαι τρόποις ἀγαθοῖς, καὶ αὐτῇ πείρα, αὐτῇ αἰσθήσει ὄψεται ἀψάμενος ἀλαλήτων ἀγαθῶν, «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη»¹⁷, ὅσα τὸ Πνεῦμα Κυρίου γίνεται, τουτοῦ μὲν εἰς ἀνάπανσιν, τουτοῦ δ' εἰς ἀγαλλίασιν τε καὶ τρυφήν καὶ ζωὴν τῆς ἀξίας ἐκείνου δεικνυ-
 30 μένης ψυχῆς. Σωματοποιεῖ γὰρ ἑαυτόν, ὡσπερ εἰς βρωσιν πνευματικῆν, οὕτω καὶ εἰς ἐνδυμά τε καὶ κάλλη ἀνεκδιήγητα, ἵν' εὐφροσύνης οὕτω πληρώσῃ πνευματικῆς. «Ἐγὼ γὰρ εἰμι», φησὶν, «ὁ ἄρτος

13. Πρὸβλ. Α' Κορ. 6, 17.

14. Δευτ. 4, 24.

15. Πρὸβλ. Ματθ. 11, 28.

ὥσ-τε νὰ μπορέσουν καὶ αὐτὲς νὰ γίνουν μέτοχες τῆς ἀθάνατης ζωῆς τῆς θεότητός του, ἐπειδὴ καὶ τὸ καθένα, σύμφωνα μὲ τὴ φύση του, εἶναι σῶμα, ὁ ἄγγελος, ἡ ψυχὴ, ὁ δαίμονας. Γιατί, ἔστω κι ἂν εἶναι λεπτά, ἀλλ' ὅμως ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασι, τὴ μορφή καὶ τὴν εἰκόνα τὴν ἀνάλογη πρὸς τὴ λεπτότητα τῆς φύσεώς τους, εἶναι τὸ καθένα σῶμα λε-πτό. Ὅπως δηλαδὴ τὸ σῶμα αὐτὸ ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασι εἶναι παχύ, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ, πού εἶναι σῶμα λεπτό, πῆρε καὶ ντύθηκε τὰ μέλη αὐτοῦ τοῦ σώματος. Πῆρε τὸν ὀφθαλμό, μὲ τὸν ὁποῖο βλέπει· πῆρε τὸ αὐτί, μὲ τὸ ὁποῖο ἀκούει· πῆρε τὸ χέρι, τὴ μύτη, καὶ γενικὰ ντύθηκε ὅλο τὸ σῶμα καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ καὶ ἀναμίχθηκε ἡ ψυχὴ μὲ ὅλο αὐτὸ, μὲ τὸ ὁποῖο καὶ ἐπιτελεῖ ὅλες τὶς ἐνέργειες πού συνδέονται μὲ τὴ ζωὴ αὐτῆ. Κατὰ τὸν ἴδιο λοιπὸν τρόπο καὶ ἡ ἀνέκφραστη καὶ ἀκατανόητη ἀγαθότητα τοῦ Χριστοῦ μικραίνει καὶ περιβάλλει μὲ σῶμα τὸν ἑαυτὸ της καὶ ἀναμιγνύεται μὲ αὐτὸ καὶ περιλαμβάνει τὶς πιστὲς καὶ ἀγαπητὲς σ' αὐτὴν ψυχὲς καὶ γίνεται μὲ αὐτὲς ἓνα πνεῦμα, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Παύλου¹³, ψυχὴ μέσα σὲ ψυχὴ, ὅπως θὰ λέγαμε, καὶ ὑπόστασι μέσα σὲ ὑπόστασι, ὥστε μὲ τὴν ψυχὴ αὐτῆ νὰ ζήσει καὶ νὰ ὑπάρξει μέσα στὴ θεότητά του καὶ νὰ φτάσει στὴν ἀθάνατη ζωὴ καὶ νὰ ἀπολαύσει ἄφθαρτη ἡδονὴ καὶ ἀνέκφραστη δόξα.

68. Γιὰ τὴν ψυχὴ αὐτῆ, λέγει, ὁ Κύριος ὅταν θέλει γίνεται φωτιά, κατακαίοντας κάθετι κακὸ μέσα σ' αὐτὴν καὶ παρείσακτο, ὅπως καὶ ὁ προφήτης λέγει, «ὁ Θεὸς μας εἶναι φωτιά πού κατακαίει»¹⁴. ἄλλοτε γίνεται ἀνάπαυσι¹⁵ ἀνέκφραστη καὶ ἄρρητη, καὶ ἄλλοτε χαρὰ καὶ εἰρήνη¹⁶, περιθάλλοντας καὶ περιβάλλοντας αὐτὴν. Μόνον νὰ ἀγωνίζεται μὲ ὅλη τὴν προθυμία του κανεὶς νὰ τὸν ἀγαπᾷ καὶ νὰ τὸν εὐχαριστεῖ μὲ τρόπους ἀγαθούς, καὶ θὰ δεῖ μὲ τὴν ἴδια τὴν πείρα του, καὶ μὲ τὴν ἴδια τὴν αἴσθησή του θὰ ἀγγίξει ἀλάλητα ἀγαθὰ, «τὰ ὁποῖα μάτι δὲν εἶδε καὶ αὐτί δὲν ἄκουσε καὶ σὲ καρδιὰ ἀνθρώπου δὲν ἀνέβηκαν»¹⁷, ὅσα τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου γίνεται, ἄλλοτε πρὸς ἀνάπαυσι, καὶ ἄλλοτε πρὸς ἀγαλλίασι καὶ ἀπόλαυσι καὶ ζωὴ τῆς ψυχῆς πού ἀναδεικνύεται ἄξιὰ του. Γιατί σωματοποιεῖ τὸν ἑαυτὸ του, ὅπως γιὰ τροφή πνευματικὴ, ἔτσι καὶ γιὰ ἔνδυμα καὶ κάλλη ἀνεκδιήγητα, γιὰ νὰ τὴ γεμίσει ἔτσι μὲ πνευματικὴ εὐφροσύνη. Γιατί λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς»¹⁸, καί, «ἐκεῖνος πού πίνει ἀπὸ τὸ νερὸ πού θὰ

16. Πρὸβλ. Γαλ. 5, 22.

17. Α' Κορ. 2, 9.

18. Ἰω. 6, 35.

τῆς ζωῆς»¹⁸, καί, «ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γενήσεται αὐτῷ πηγή ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον»¹⁹.

ξθ. Οὕτω, φησί, καὶ ἐκάστῳ τῶν ἱερέων καὶ ἀγίων ὁ Θεὸς ὤφθη, ὡς αὐτῷ θέλημα ἦν, καὶ τῷ ὀρῶντι λυσιτελές οἶον, ἄλλως
5 τῷ Ἀβραάμ²⁰ καὶ ἄλλως τῷ Ἰσαάκ²¹, τῷ Ἰακώβ²² ἄλλως, τῷ Νῶε²³
τῷ Δανιήλ²⁴, τῷ Μωσεῖ²⁵, τῷ Δαβίδ²⁶ καὶ ἐκάστῳ τῶν προφητῶν²⁷,
σμικρύνων ἑαυτὸν καὶ σωματοποιῶν, ὥσπερ εἴρηται, μεταμορ-
φούμενός τε καὶ ὀπτανόμενος τούτοις τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, οὐ
καθόσον αὐτός ἐστιν, ἀχώρητος γάρ, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκείνων χά-
10 ρησίαν τε καὶ δύναμιν, διὰ τὴν πολλὴν καὶ ἀπερινόητον, ἣν ἔσχεν
πρὸς αὐτούς, ἀγάπην.

ο. Ψυχὴ καταξιωθεῖσα τὴν ἐξ ὕψους εἰσοικίσασθαι δύναμιν
καὶ τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ θεῖον καὶ τὴν ἐπουράνιον τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύ-
ματος ἀγάπην συγκεκριμένην σχοῦσα τοῖς ἑαυτῆς μέλεσι, πάσης
15 κοσμικῆς ἀγάπης ἀτεχνῶς λύεται. Ὡσπερ γὰρ σίδηρος ἢ μόλυ-
βδος, χρυσός τε καὶ ἄργυρος, πυρὶ παραδοθεὶς λύεται, καὶ τῆς
φύσεως αὐτοῦ τὸ ἀντιτυπὲς εἰς ἀπαλότητα μεταβάλλει, ἐν ὅσῳ τε
τῷ πυρὶ ὀμιλεῖ χαῦνός ἐστι καὶ ἔκλυτος καὶ τὴν φυσικὴν ἀποβε-
βληκῶς ἀντιτυπίαν διὰ τὴν τοῦ πυρὸς δύναμιν, οὕτω καὶ ψυχὴ τὸ
20 ἐπουράνιον ἐκεῖνο δεξαμένη πῦρ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, πά-
σης προσπαθείας τοῦ κοσμικοῦ Πνεύματος ἐκχωρεῖ καὶ τῶν δε-
σμῶν ἀφίεται τῆς κακίας, ἐξ αὐτῆς τε τῆς φυσικῆς σκληρότητος
μεταβάλλει τῆς ἁμαρτίας, σμικρὰ πάντα λογιζομένη καὶ ἀτιμά-
ζουσα. Φημί δ' ὅτι κἂν τινες αὐτῇ εἶεν ἀδελφοὶ κατ' ἄκραν φιλού-
25 μενοι, πρὸς δὲ ἐκείνην αὐτῇ παραποδίζοιεν τὴν ἀγάπην, καὶ αὐ-
τούς ἂν ἀποστέροιοιεν ἢ τῷ τοιούτῳ ἔρωτι ἀλοῦσα ψυχὴ. Εἰ γὰρ
σαρκικῆς κοινωνίας ἀγάπη γάμου, πατρὸς τε καὶ μητρὸς καὶ
ἀδελφῶν διύστησι, κἂν τις φιλῇ τινα τούτων, ἐξ ἐπιπολῆς φιλεῖ,
τὴν δὲ διάθεσιν ὅλην καὶ τὸν πόθον πρὸς τὴν συνωκισμένην αὐτῷ
30 τέτακεν εἰ ἢ τῆς σαρκὸς φιλία οὕτω λύει πάσης ἄλλης τοῦ κόσμου

19. Ἰω. 4, 14.

22. Γεν. 28, 13.

20. Γεν. 18, 1-2.

23. Γεν. 9, 12-13.

21. Γεν. 26, 24.

24. Δαν. 7, 13.

τοῦ δώσω ἐγώ, θὰ ἀναβλύσει μέσα του πηγὴ νεροῦ ποὺ θὰ δίνει ζωὴ αἰώνια»¹⁹.

69. Ἔτσι, λέγει, φανερώθηκε ὁ Θεὸς καὶ στὸν καθένα ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς καὶ ἁγίους, ὅπως αὐτὸς ἤθελε, καὶ ὅπως ἦταν ὠφέλιμο σὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἔβλεπε· ἄλλιῶς δηλαδή φανερώθηκε στὸν Ἀβραάμ²⁰, καὶ ἄλλιῶς στὸν Ἰσαάκ²¹, ἄλλιῶς στὸν Ἰακώβ²², στὸν Νῶε²³, στὸν Δανιήλ²⁴, στὸν Μωυσῆ²⁵, στὸν Δαβίδ²⁶ καὶ στὸν καθένα ἀπὸ τοὺς προφῆτες²⁷, μικραίνοντας τὸν ἑαυτό του καὶ σωματοποιώντας τον, ὅπως λέχθηκε, καὶ μεταμορφωνόταν καὶ φανερωνόταν σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀγαποῦσαν ὄχι ἔτσι ὅπως εἶναι αὐτός, γιατί εἶναι ἀχώρητος, ἀλλὰ ἔτσι ὅπως μπορούσαν ἐκεῖνοι νὰ τὸν δεχθοῦν καὶ τὴ δύναμη ποὺ εἶχαν, λόγω τῆς μεγάλης καὶ ἀκατανόητης ἀγάπης ποὺ εἶχε πρὸς αὐτοὺς.

70. Ψυχὴ ποὺ ἀξιώθηκε νὰ κατοικήσει μέσα της ἢ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς δύναμη καὶ ἡ θεία ἐκείνη φωτιὰ καὶ ἔχει ἀναμιγμένη μὲ τὰ μέλη της τὴν ἐπουράνια ἀγάπη τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, ἀπαλλάσσεται τελείως ἀπὸ κάθε κοσμικὴ ἀγάπη. Ὅπως δηλαδή τὸ σίδηρο καὶ τὸ μολύβι, ὁ χρυσὸς καὶ τὸ ἀσήμι, ὅταν παραδοθοῦν στὴ φωτιὰ λειώνουν καὶ μεταβάλλεται ἡ σκληρότητα τῆς φύσεώς τους καὶ γίνεται ἀπαλή, καὶ ὅσο βρίσκονται μέσα στὴ φωτιὰ εἶναι χαλαρὰ καὶ ρευστὰ, ἔχοντας ἀποβάλλει τὴ φυσικὴ σκληρότητά τους λόγω τῆς δυνάμεως τῆς φωτιᾶς, ἔτσι καὶ ψυχὴ ποὺ δέχθηκε τὴ ἐπουράνια ἐκείνη φωτιὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, ἀπομακρύνεται ἀπὸ κάθε προσήλωση μὲ πάθος στὰ πράγματα τοῦ κοσμικοῦ Πνεύματος καὶ ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς κακίας, ἀποβάλλοντας τὴ φυσικὴ σκληρότητα τῆς ἁμαρτίας, καὶ θεωρώντας τα ὅλα μικρὰ καὶ περιφρονώντας τα. Δηλαδή ἡ ψυχὴ ποὺ κυριεύθηκε ἀπὸ ἓνα τέτοιο ἔρωτα, κι ἂν ἀκόμα ὑπάρχουν κάποιοι ἀδελφοὶ ποὺ τοὺς ἀγαπᾶ ὑπερβολικὰ, τὴν ἐμποδίζουν ὅμως πρὸς τὴν ἀγάπη της αὐτῆς, καὶ αὐτοὺς ἀκόμα τοὺς ἀπαρνεῖται. Γιατί, ἂν ἡ ἀγάπη τῆς σαρκικῆς κοινωνίας τοῦ γάμου μᾶς ἀποχωρίζει ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ τὴ μητέρα καὶ τὰ ἀδέλφια, κι ἂν κανεὶς ἀγαπᾶ κάποιον ἀπὸ αὐτούς, τὸν ἀγαπᾶ ἐπιφανειακὰ, ἐνῶ ὅλη τὴ διάθεση καὶ τὸν πόθο τὸν ἔχει πρὸς τὴ γυναῖκα του· ἂν λοιπὸν ἡ σαρκικὴ ἀγάπη ἀπαλλάσσει ἀπὸ κάθε ἄλλη ἀγάπη τοῦ κόσμου, δύσκολα θὰ μπορούσαν ἐκεῖνοι ποὺ πληγώθηκαν ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν ἀ-

25. Ἐξ. 3, 4. 33, 22-23.

26. Πρὸβλ. Β' Βασ. 24, 16-17.

27. Γ' Βασ. 19, 12 ἔ.

φιλίας, σχολῆ γ' ἂν, οἱ ἐκείνῳ τῷ ἀπαθεί πόθῳ τρωθέντες, ἔρωτί
τινι τῶν τοῦ κόσμου καθεκτοὶ γένοιτο.

σα. Χρηστός ὢν καὶ φιλόανθρωπος ὁ Θεός, μακροθύμως ἔχει
καὶ πολὺς ἐστὶν ἀναμένων τὴν ἐκάστου τῶν ἁμαρτανόντων μετά-
5 νοιαν, ἐορτήν τε οὐρανίαν τιθέμενος τὴν τοῦ μεταμελομένου ἐπι-
στροφὴν «Χαρὰ» γάρ, φησὶν αὐτός, «ἐν τῷ οὐρανῷ γίνεται ἐπὶ ἐνὶ
ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι»²⁸. Εἰ δέ τις τὴν χρηστότητα ταύτην καὶ
μακροθυμίαν ὁρῶν, καὶ ὅτι μὴ τοῖς κατὰ μέρος ἁμαρτήμασιν ἐπεξ-
έρχεται, τὴν μετάνοιαν, ὥσπερ ἔφημεν, ἐκδεχόμενος, κατολιγωρή-
10 σει τῆς ἐντολῆς, καὶ τὴν χρηστότητα, φευ, ἀφορμὴν σχοίη πρὸς
καταφρόνησιν, ἁμάρτημα ἐπὶ ἁμαρτήμασι προστιθείς, καὶ πρόσ-
κομμα ἐποικοδομῶν, ῥαθυμίαν τε συνάπτων τῇ ῥαθυμίᾳ, πληροῖ
τοὺς τῶν ἁμαρτιῶν ὄρους, καὶ τοιούτῳ λοιπὸν ἀλίσκεται παρα-
πτώματι, ἐξ οὗ μηκέτι παρὸν αὐτῷ ἀνακτήσασθαι, ἀλλ' ἐσχάτην
15 τὴν συντριβὴν ὑποστάς καὶ τῷ πονηρῷ εἰς τέλος συγχωρηθείς,
ἀπόλλυται. Οὕτως ἐπὶ Σοδόμων γέγονεν ἀποπλήσαντες γὰρ καὶ
ὑπερβάντες τοὺς τῶν ἁμαρτιῶν ὄρους, ἐπεὶ μηδέν, ὡς εἶπεῖν, ζώ-
πυρον μετανοίας αὐτοῖς ὑπελείφθη, ἀνάλωμα πυρὸς ὑπὸ τῆς θεί-
ας δίκης γεγόνασ' ²⁹. Οὕτως ἐπὶ Νῶε· καὶ γὰρ ἀχαλίνοις χρώμενοι
20 ταῖς ἐπὶ τὴν κακίαν ὁρμαῖς, καὶ μηδέν εἶδος μετανοίας ἐπιδεικνύ-
μενοι, τηλικούτον ἑαυτοῖς ἁμαρτιῶν ὄγκον ἐξεκορύφωσαν, ὡς ἄ-
πασαν ὁμοῦ τὴν γῆν εἰσάπαξ διαφθαρήναι³⁰. Οὕτω τοῖς Αἰγυπτί-
οις πολλὰ πλημμελοῦσι καὶ εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ λαὸν ἐξυθρίζουσι,
χρηστός ἦν ἐκεῖνος οὐ πανωλεθρία παραδιδούς, ἀλλὰ διὰ τῶν κα-
25 τὰ μέρος μαστίγων εἰς μετάνοιαν ἐπαγόμενος ἐπεὶ δέ, ἐπιστρέφον-
τες, ἀγαπητῶς πάλιν πρὸς τὴν κακίαν ἀνέστρεφον καὶ τῆς προτέ-
ρας εἶχοντο ἀπιστίας, ἔσχατον δὲ καὶ τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου τῆς Αἰ-
γύπτου ἀναγόμενον κατεδίωκον, ἀνάλωσεν αὐτοὺς ἡ θεία δίκη τὸ
σύνολον καὶ ἀπάλεσεν³¹. Οὕτω τοῦ Ἰσραὴλ πολλὰ ἁμαρτάνοντος
30 καὶ τοὺς προφήτας ἀποκτενόντος τοῦ Θεοῦ, τῆς συνήθους οὗτος
μακροθυμίας ἐγένετο· ἐπεὶ δὲ εἰς τοῦτο κακίας προέκοψαν, ὡς μη-

28. Λουκᾶ 15, 7, 10.

29. Γεν. 19, 28.

παθῆ πόθο, νά δεσμευθοῦν ἀπὸ κάποιο ἔρωτα τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου.

71. Ὦντας ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος ὁ Θεός, δείχνει μακροθυμία καὶ περιμένει πολὺ καιρὸ τῆ μετάνοια τοῦ κάθε ἁμαρτωλοῦ, καὶ ὀργανώνει ἔορτὴ οὐράνια γιὰ τὴν ἐπιστροφή ἑκείνου ποὺ μετανοεῖ. Γιατὶ λέγει ὁ ἴδιος· «γίνεται χαρὰ στὸν οὐρανὸ γιὰ ἓνα ἁμαρτωλὸ ποὺ μετανοεῖ»²⁸. Ἄν ὅμως κάποιος, βλέποντας τὴν ἀγαθότητα αὐτῆ καὶ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι δὲν τιμωρεῖ τὰ ἐπὶ μέρους ἁμαρτήματα, περιμένοντας, ὅπως εἶπαμε, τῆ μετάνοια, παραμελήσει τὴν ἐντολή, καὶ ἔχοντας ἀφορμὴ πρὸς καταφρόνηση, ἀλλοίμονο! τὴν ἀγαθότητά του, προσθέτει ἁμάρτημα πάνω στὰ ἁμαρτήματα, δημιουργώντας προσκόμματα καὶ συνάπτοντας τὴ μία ραθυμία μὲ ἄλλη ραθυμία, καὶ ἔτσι φτάσει στὴ διάπραξη ὅλων τῶν ἁμαρτιῶν, τότε αὐτὸς φτάνει σὲ τέτοια πτώση, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν εἶναι δυνατὸν νά συνέλθει καὶ νά σηκωθεῖ, ἀλλὰ, ἀφοῦ ὑποστρεῖ πλήρη συντριβὴ καὶ παραδοθεῖ τελείως στὸν πονηρὸ, ὀδηγεῖται στὴν ἀπώλεια. Αὐτὸ ἔγινε στὰ Σόδομα· ἀφοῦ δηλαδὴ διέπραξαν καὶ ξεπέρασαν κάθε ὄριο τῶν ἁμαρτιῶν, ἐπειδὴ, ὅπως θὰ μπορούσαμε νά ποῦμε, δὲν τοὺς ἀπέμεινε καμμιά σπίθα μετάνοιας, παραδόθηκαν ἀπὸ τὴ θεία δίκη στὴ φωτιά καὶ ἔγιναν ἀνάλωμα αὐτῆς²⁹. Ἔτσι καὶ στίς μέρες τοῦ Νῶε· ἐπειδὴ ἦταν ἀχαλίνωτοι στίς ὀρμές τῆς κακίας καὶ δὲν ἔδειχναν κανένα εἶδος μετάνοιας, συγκέντρωσαν τόσο μεγάλο ὄγκο ἁμαρτιῶν ἐναντίον τους, ὥστε ὀλόκληρη ἡ γῆ μονομιᾶς νά καταστραφεῖ³⁰. Ἔτσι καὶ πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους, ἐνῶ διέπρατταν πολλὰ πλημμελήματα καὶ κακομεταχειρίζονταν τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ἔδειχνε ἐπιείκεια ἀπέναντί τους· δὲν τοὺς παρέδωσε σὲ πανωλεθρία, ἀλλὰ τοὺς ὀδηγοῦσε σὲ μετάνοια μὲ τὰ ἐπὶ μέρους μαστιγώματα. Ἐπειδὴ ὅμως, ἐπιστρέφοντας προσωρινά, ἐπέστρεφαν πάλι μὲ ἀγάπη πρὸς τὴν κακία καὶ ἔδειχναν τὴν προηγούμενη ἀπιστία τους, καὶ σὸ τέλος καταδίωξαν καὶ τὸ λαὸ τοῦ Κυρίου ποὺ ἔφευγε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, τοὺς κατέστρεψε καὶ τοὺς ἔξαφάνισε τελείως ἡ θεία δίκη³¹. Ἔτσι καὶ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτες, ποὺ διέπρατταν πολλὰ ἁμαρτήματα καὶ φόνευαν τοὺς προφῆτες τοῦ Θεοῦ, ἔδειξε αὐτὸς τὴ συνηθισμένη μακροθυμία του· ἐπειδὴ ὅμως ἔφτασαν σὲ τόση κακία, ὥστε οὔτε πρὸς τὸ ἀξίωμα τοῦ

30. Γεν. 6, 7.

31. Ἐξ. 14, 27-28.

δὲ τὸ δεσποτικὸν δυσωπηθῆναι ἀξίωμα, ἀλλὰ κάκείνω μαιφόνους χεῖρας ἐπιβαλεῖν³², καὶ αὐτοὶ καθάπαξ ἀπεβλήθησάν τε καὶ κατεβλήθησαν· καὶ ἦρθη ἀπ' αὐτῶν ἢ τε προφητεία καὶ ἡ ἱερατεία καὶ ἡ λατρεία, καὶ ἐπιστεύθη ταῦτα τοῖς πιστεύουσαις ἔθνεσι³³.

5 οβ'. Προσδράμωμεν τῷ καλοῦντι Χριστῷ προθύμως, ἐκχέοντες ἐπ' αὐτὸν τὰς καρδίας, καὶ μὴ τὴν ἑαυτῶν, ἐθελοκακοῦντες, ἀπογινώσκομεν σωτηρίαν. Καὶ τοῦτο γὰρ τοῦ πονηροῦ σόφισμα, ὑπομνήσει προτέρων ἁμαρτιῶν ὁδοποιεῖν εἰς ἀπόγνωσιν. Ἄλλ' ἡμῖν κατανοητέον, ὅτι περ, εἰ Χριστὸς ἐλθὼν τυφλῶν τε καὶ παρα-
10 λύτων καὶ κωφῶν ἰατρὸς καὶ διορθωτὴς ἦν, νεκρούς τε ἤδη καταφθαρέντας ἀνίστη³⁴, πόσω μᾶλλον τυφλότητα διανοίας καὶ ψυχῆς πάρεσιν καὶ ἀμελοῦς καρδίας οὐκ ἰάσεται κώφευσιν; Ἐπεὶ μηδὲ ἕτερος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ τὸ σῶμα κτίσας, αὐτὸς ἐστὶ ὁ καὶ τὴν ψυχὴν. Καὶ εἰ πρὸς τὰ λυόμενα καὶ θνήσκοντα οὕτως εὐμενῶς καὶ ἰλέως
15 εἶχε, πόσω μᾶλλον τῇ ἀθανάτῳ ψυχῇ, κακίας νόσῳ καὶ ἀγνοίας ἀλούσῃ, ἔπειτα προσερχομένη τούτῳ καὶ δεομένη, φιλανθρώπως καὶ θεραπευτικῶς χρήσεται; Αὐτοῦ γὰρ φωναὶ τό, «ὁ Πατήρ μου ὁ οὐράνιος οὐ μὴ ποιήσῃ ἐκδίκησιν τῶν βδώντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας; Ναι, λέγω ὑμῖν, ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν
20 τάχει»³⁵, καὶ τό, «αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὐρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν»³⁶. Καὶ αὐθις ὅτι «κἂν διὰ τὸ φίλον εἶναι οὐ δώσει αὐτῷ, διὰ γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ, ἀναστὰς δώσει αὐτῷ ὅσου χρήζει»³⁷, ἀναιδῆ καὶ παράμονον τὴν αἴτησιν προτρεπόμενος γίνεσθαι. Ἐπεὶ τοι καὶ διὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἤλ-
25 θεν ἵνα ἐπιστρέψῃ πρὸς ἑαυτόν³⁸. Μόνον ἡμεῖς τῶν κακῶν προλήψεων, ὄση δύναμις, ἀποσιάντες, σχολάσωμεν τῷ Κυρίῳ· καὶ αὐτὸς οὐχ ὑπερορᾷ, ἀλλ' ἑτομῖος ἔσται, παρέχων τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν.

ογ'. Ὡσπερ ἐπὶ τῶν νόσῳ τινὶ καὶ ἀσθενείᾳ κατελιημμένων,
30 ἐπειδὴν μηκέτι τὸ σῶμα δυνατὸν ἢ τροφῆς καὶ πόσεως μετασχεῖν, εἰς ἀπόγνωσιν τοῦτο συνωθεῖ καὶ θανάτου τεκμήριον γίνεται καὶ

32. Πρβλ. Μάρκ. 14, 46.

33. Πρβλ. Ματθ. 21, 43.

34. Ἰω. 11, 39 ἔ.

35. Λουκᾶ 18, 8.

36. Ματθ. 7, 7.

37. Λουκᾶ 11, 8.

38. Ματθ. 9, 13.

Κυρίου νὰ δείξουν σεβασμὸν, ἀλλὰ νὰ ἀπλώσουν καὶ ἐπάνω σὲ ἐκεῖνον τὰ φονικὰ χέρια τους³², καὶ αὐτοὶ ἀπορρίφθηκαν καὶ διώχθηκαν ἀπὸ κοντὰ του μᾶ γιὰ πάντα, καὶ ἀφαίρεσε ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Θεὸς καὶ τὴν προφητεία καὶ τὴν ἱερωσύνη καὶ τὴν λατρεία, καὶ ἐμπιστεύθηκε αὐτὰ στοὺς ἔθνικοὺς ποὺ πίστεψαν σ' αὐτόν³³.

72. Ἄς τρέξομε μὲ προθυμία στὸν Χριστὸ ποὺ μᾶς καλεῖ, ἀνοίγοντας σ' αὐτὸν τὶς καρδιές μας, καὶ ἄς μὴ ἀπελπίζομαστε, δείχνοντας δειλία, γιὰ τὴ σωτηρία μας. Γιατὶ κι αὐτὸ εἶναι σόφισμα τοῦ πονηροῦ, νὰ ὀδηγεῖ δηλαδή στὴν ἀπόγνωση ὑπενθυμίζοντας τὶς προηγούμενες ἁμαρτίες. Ἀλλὰ ἐμεῖς πρέπει νὰ κατανοήσομε, ὅτι, ἂν ἐρχόμενος ὁ Χριστὸς ἔγινε γιατρὸς καὶ διορθωτὴς τῶν τυφλῶν καὶ τῶν παραλύτων καὶ κωφάλαλων, καὶ νεκροὺς ποὺ σχεδὸν εἶχαν λειώσει τοὺς ἀνάσταινε³⁴, πόσο μᾶλλον δὲν θὰ θεραπεύσει τὴν τυφλότητα τῆς διάνοιας καὶ τὴν παράλυση τῆς ψυχῆς καὶ τὴν κωφότητα τῆς γεμάτης ἀμέλεια καρδιᾶς; Ἐπειδὴ ὄχι ἄλλος, ἀλλ' αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔπλασε τὸ σῶμα, αὐτὸς δημιούργησε καὶ τὴν ψυχὴ. Καὶ ἂν πρὸς ἐκεῖνα ποὺ διαλύονται καὶ πεθαίνουν ἔδειχνε τόση συμπάθεια καὶ εὐσπλαχνία, πόσο μᾶλλον πρὸς τὴν ἀθάνατη ψυχὴ, ποὺ κυριεύθηκε ἀπὸ τὴν ἀσθένεια τῆς κακίας καὶ τῆς ἄγνοιας, καὶ στὴ συνέχεια προσέρχεται σ' αὐτὸν καὶ τὸν παρακαλεῖ, θὰ δείξει φιλανθρωπία καὶ θὰ τὴν θεραπεύσει; Γιατὶ εἶναι δικὰ του τὰ λόγια, «ὁ Πατέρας μου ὁ οὐράνιος δὲν θὰ ἀποδώσει τὸ δίκαιό τους σὲ ἐκείνους ποὺ φωνάζουν πρὸς αὐτὸν νύχτα καὶ μέρα; Ναί, σᾶς λέγω, θὰ τοὺς ἀποδώσει ἀμέσως τὸ δίκαιό τους»³⁵, καὶ, «ζητεῖτε, καὶ θὰ σᾶς δοθεῖ, ἀναζητεῖτε, καὶ θὰ βρεῖτε, χτυπᾶτε τὴν πόρτα, καὶ θὰ σᾶς ἀνοιχτεῖ»³⁶. Καὶ πάλι· «κι ἂν ἀκόμα δὲν τοῦ δώσει ἔπειδὴ εἶναι φίλος του, ὅμως ἐξῆτίας τῆς ἀναιδεῖας του θὰ σηκωθεῖ καὶ θὰ τοῦ δώσει αὐτὸ ποὺ χρειάζεται»³⁷, προτρέποντας τὸ αἶτημά μας νὰ γίνεται μὲ ἀναιδέια καὶ ἐπιμονή. Ἀφοῦ γι' αὐτὸ ἦρθε, γιὰ νὰ ἐπιστρέψει τοὺς ἁμαρτωλοὺς κοντὰ του³⁸. Μόνον ἐμεῖς, ἀφοῦ ἀπομακρυνθοῦμε μὲ ὅλη τὴ δύναμή μας ἀπὸ τὶς κακὲς συνήθειές μας, ἄς προσκολληθοῦμε στὸν Κύριο, κι αὐτὸς δὲν μᾶς παραβλέπει, ἀλλ' εἶναι ἕτοιμος νὰ μᾶς βοηθήσει.

73. Ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ πάσχουν ἀπὸ κάποια βαρεῖα ἀσθένεια, ὅταν τὸ σῶμα δὲν μπορεῖ πιά νὰ δεχθεῖ τροφὴ καὶ νερό, αὐτὸ τοὺς

35. Λουκᾶ 18, 8.

36. Ματθ. 7, 7.

37. Λουκᾶ 11, 8.

38. Ματθ. 9, 13.

θρηνοῦντάς τε ἐπὶ τούτῳ καὶ φίλους ἔχει καὶ τοὺς προσήκοντας, οὕτω δὴ καὶ Θεὸς καὶ ἄγγελοι, ψυχὰς τὰς μὴ τροφῇ τῇ ἐπουρανίῳ χρῆσασθαι δυναμένας, διὰ πολλῆς λύπης καὶ θρήνων ποιοῦνται. Εἰ τοίνυν ἐγένου τῷ Θεῷ θρόνος, ἐκεῖνον ἔχων ἐπικαθήμενον, εἰ 5 γέγονεν ἡ ψυχὴ σου ὅλη πνευματικὸς ὀφθαλμὸς, ὅλη φῶς, εἰ ἐ- τράφης τὴν τροφήν ἐκείνην τοῦ Πνεύματος, εἰ ποτίζη τοῦ ζῶντος ὕδατος³⁹ καὶ τοῦ πνευματικοῦ οἴνου, τοῦ τὴν καρδίαν εὐφραίνον- το⁴⁰, εἰ ἐνδέδυσαι τῇ ψυχῇ τὰ τοῦ ἀρρήτου φωτὸς ἐνδύματα, εἰ πάντων τούτων ὁ ἔσω σου ἄνθρωπος εἰς πείραν ἀφίκετο καὶ πλη- 10 ροφορίαν, ἰδοὺ ζῆς τὴν αἰώνιον ὄντως ζωὴν, ἐκ τοῦ παρόντος ἡ- δη τῷ Χριστῷ συναναπαυόμενος. Εἰ δ' οὕτω εἴληφας ταῦτα, οὐδ' εἰς κτῆσιν τούτων ἐλήλυθας, κλαῖε θερμῶς καὶ ὀδυρμοῖς κέχρησο, μήπω τοῦ τοιούτου πλούτου τετυχηκέναι, καὶ φροντίς ἔστω σοι καὶ δέησις διηνεκῆς περὶ τῆς πτωχείας σου. Ἄλλ' εἴθε κἂν τῆς ἑαυτοῦ 15 πενίας αἰσθησις εἰσῆι τῷ κεκτημένῳ καὶ μή, ὡς τοῦ θείου πλούτου κατακορῆς ᾖν, ἀφροντίς περιῆγεν. «Ὁ γὰρ ζητῶν», φησὶν, «εὕρη- σει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται»⁴¹.

οδ'. Εἰ τὸ σύνθετον ἐκεῖνο ἔλαιον² τοσαύτην εἶχε τὴν δύναμιν, ὡς τοὺς χρισσαμένους αὐτῷ λοιπὸν βασιλικῆς ἐπιβαίνειν δόξης⁴³, 20 πόσω γε μᾶλλον οἱ τὸν νοῦν καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον τῷ ἁγιαστικῷ τῆς ἀγαλλιᾶσεως ἐλαίῳ⁴⁴ χριόμενοι καὶ τὸν ἀρραβῶνα τοῦ ἀγα- θοῦ λαμβάνοντες Πνεύματος, τῶν μέτρων τῆς τελειότητος ἐπιθή- σονται, τῆς Χριστοῦ, φημί, βασιλείας καὶ νίθεσις, αὐτῷ συμμύ- σται τῷ βασιλεῖ γινόμενοι, εἰσιέναι τε καὶ ἐξιέναι πρὸς τὸν Πατέ- 25 ρα κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἔχοντες; Εἰ γὰρ καὶ μήπω τέλειον τὴν κληρονομίαν εἰλήφασι, τὸ δᾶρος ἔτι περικεείμενοι τῆς σαρκός, ἀλλ' οὖν διὰ τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος⁴⁶, ἐν τῷ ἀσφαλεῖ αὐ- τοῖς κεῖται τὰ τῶν ἐλπίδων, καὶ ὅτι συμβασιλεύσουσι τῷ Χριστῷ⁴⁶, καὶ ἐν περιουσίᾳ καὶ πλεονασμῷ Πνεύματος ἔσονται, οὐδὲν αὐ- 30 τοῖς τὸ ἐνδοιαζόμενον καθότι τῇ σαρκὶ περιόντες ἔτι, εἰς πείραν ἦλθον τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἡδονῆς ἐκείνης. Καὶ γὰρ τὸ ἐπιτεθὲν μετὰ τὴν παρακοὴν τοῖς ἀνθρώποις ὑπὸ τοῦ σατανᾶ κάλυμμα, ἡ

39. Ἰω. 4, 10.

40. Ψαλμ. 103, 15.

41. Ματθ. 7, 8.

42. Ἐξ. 30, 23-25.

43. Πρβλ. Α' Βασ. 26, 11.

44. Πρβλ. Ψαλμ. 44, 8.

ὁδηγεῖ σὲ ἀπόγνωση καὶ εἶναι σημάδι τοῦ θανάτου τους, καὶ θρηνοῦν γι' αὐτὸ καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ συγγενεῖς του, ἔτσι λοιπὸν καὶ ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄγγελοι δοκιμάζουν μεγάλη λύπη καὶ θρηνοῦν τὶς ψυχὲς ποὺ δὲν μποροῦν νὰ δεχθοῦν τὴν ἐπουράνια τροφή. Ἄν λοιπὸν ἔγινες θρόνος γιὰ τὸν Θεό, ἐκεῖνον νὰ ἔχεις νὰ κάθεται πάνω σ' αὐτόν ἂν ἔγινε ἡ ψυχὴ σου ὅλη πνευματικὸς ὀφθαλμὸς, ὅλη φῶς, ἂν τράφηκες μὲ τὴν τροφή ἐκείνη τοῦ Πνεύματος, ἂν πίνεις τὸ νερὸ ποὺ δίνει ζωὴ³⁹ καὶ τὸ πνευματικὸ κρασί ποὺ εὐφραίνει τὴν καρδιά⁴⁰, ἂν ἔντυσες τὴν ψυχὴ μὲ τὰ ἐνδύματα τοῦ ἀνέκφραστου φωτός, ἂν ἔφτασε ὁ ἔσωτερικός σου ἄνθρωπος στὴ γνώση καὶ τὴ βεβαιότητα ὅλων αὐτῶν, τότε ζεῖς τὴν αἰώνια παραγματικὰ ζωὴ, ἀναπαυόμενος ἀπὸ τώρα ἤδη μαζὶ μὲ τὸν Χριστό. Ἄν ὅμως δὲν τὰ ἔλαβες ἀκόμα αὐτὰ, οὔτε ἔκανες αὐτὰ κτῆμα σου, νὰ κλαῖς θερμὰ καὶ νὰ θρηνεῖς ποὺ δὲν ἀπέκτησες ἀκόμα αὐτὸν τὸν πλοῦτο, καὶ νὰ γίνῃ ἀδιάκοπη ἡ φροντίδα καὶ ἡ δέησή σου γιὰ τὴν πνευματικὴ φτώχεια σου. Ἄλλὰ μακάρι ἔστω καὶ νὰ αἰσθανόταν τὴ φτώχεια του ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει αὐτὸν τὸν θεῖο πλοῦτο καὶ νὰ μὴ περιφερόταν ἀμέριμος σὰν νὰ εἶναι χορτασμένος ἀπὸ αὐτόν. Γιατὶ λέγει· «ἐκεῖνος ποὺ ζητεῖ βρίσκει, καὶ ἐκεῖνος ποὺ χτυπᾷ τὴ θύρα θὰ τοῦ ἀνοιχτεῖ»⁴¹.

74. Ἄν ἐκεῖνο τὸ σύνθετο λάδι⁴² εἶχε τόσο μεγάλη δύναμη, ὥστε ἐκεῖνοι ποὺ χρίονταν μὲ αὐτὸ ἀποκτοῦσαν στὸ ἐξῆς βασιλικὴ δόξα⁴³, πόσο περισσότερο αὐτοὶ ποὺ χρίονται στὸ νοῦ καὶ τὸν ἔσωτερικὸ τους ἄνθρωπο μὲ τὸ ἁγιαστικὸ λάδι τῆς ἀγαλλιᾶσεως⁴⁴ καὶ λαμβάνουν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, θὰ φτάσουν τὰ μέτρα τῆς τελειότητος, τῆς βασιλείας δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς υἰοθεσίας, καὶ θὰ γίνουν συμμύστες μὲ τὸν Βασιλιά, ὥστε νὰ πλησιάζουν τὸν Πατέρα καὶ νὰ ἀπομακρύνονται ὅποτε αὐτοὶ θέλουν; Γιατί, κι ἂν ἀκόμα δὲν ἔχουν λάβει τέλεια τὴν κληρονομία, ἐπειδὴ φέρουν ἀκόμα μαζὶ τους τὸ βάρος τῆς σάρκα, ἀλλ' ὅμως ἐξαιτίας τοῦ ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος⁴⁵ εἶναι ἐξασφαλισμένες οἱ ἐλπίδες τους, καὶ ὅτι θὰ βασιλεύσουν μαζὶ μὲ τὸν Χριστό⁴⁶, καὶ ὅτι θὰ ἔχουν ἀφθονία καὶ περίσσεια τοῦ Πνεύματος, καὶ δὲν ἔχουν καμμιὰ ἀμφιβολία γι' αὐτὸ καθόσον, ζώντας ἀκόμα μὲ τὴ σάρκα, γνώρισαν τὴ δύναμη καὶ τὴν ἡδονὴ ἐκείνη. Γιατὶ τὸ κάλυμμα ποὺ τοποθετήθηκε μετὰ τὴν παρα-

45. Β' Κορ. 1, 22.

46. Β' Τιμ. 2, 12.

χάρις ἐρχομένη, διὰ καθάρσεως τοῦ ἔσω ἀνθρώπου καὶ τοῦ νοός, περιαιρεῖ τέλεον καὶ πᾶν μίασμα καὶ λογισμὸν ἅπαντα ῥυπαρὸν τῆς ψυχῆς ἀποσκυβαλίζει, καθαρὰν αὐτὴν γενέσθαι βουλομένη, καὶ τὴν ἰδίαν ἀπολαβοῦσαν φύσιν, τρανοῖς καὶ ἀνεπικωλύτοις
5 τοῖς ὀφθαλμοῖς τὴν δόξαν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς κατοπτεύειν⁷. Οἱ τοιοῦτοι, αὐτόθεν ἤδη πρὸς ἐκεῖνον ἀρπάζονται τὸν αἰῶνα καὶ τὰ ἐκεῖ κάλλη καὶ θαύματα καθορῶσι. Καθάπερ γὰρ ὁ σωματικὸς οὗτος ὀφθαλμὸς, ἀπαθῶς τε καὶ ὑγιῶς ἔχων, ταῖς ἡλιακαῖς ἀγῶαῖς θαρρούντως ἐνατενίζει, οὕτω καὶ οὗτοι φωτεινῶ χρώμενοι καὶ
10 διακεκαθαμένῳ τῷ νῶ, τὰς ἀδύτους ἀγῶας Κυρίου διὰ παντὸς κατοπτέουσιν⁸.

οέ. Τουτὶ τὸ μέτρον, φησὶν, οὐ ῥαδίως ἐφικτὸν τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ πόνων δεῖται συχνῶν ἀγόνων τε καὶ ἰδρώτων μυρίων. Πολλοὶ γάρ εἰσιν, οἷς καὶ ἡ χάρις σύνεστιν ἐνεργοῦσα καὶ ἡ κακία
15 πάλιν, ἐνδομυχοῦσα, ἀφέστηκεν οὐδαμῶς ἀλλὰ τὰ δύο πνεύματα, τό τε τοῦ φωτὸς καὶ τὸ τοῦ σκοτὸς εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐνεργεῖ καρδίαν. Ἐρεῖς γοῦν μοι πάντως «τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; ἢ τίς συγκατάθεσις ναῶ Θεοῦ μετὰ εἰδώλων;»⁹. Καγὼ δὲ αὐτό σοι ἀποκρινοῦμαι. Τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; ἢ ποῦ τὸ
20 θεῖον φῶς ἐπισκοτιζεται ἢ θολοῦται ἢ καταμιαίνεται, τὸ καθαρὸν ἀκριδῶς καὶ ἀμίαντον; «Τὸ φῶς γὰρ ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει», φησί, «καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν»¹⁰. Ὡστε οὐκ ἀνά μέρος ἐκληπτέον, οὐδὲ μονοτρόπως τὰ πράγματα. Καὶ γὰρ εἰς τοσοῦτόν τινες ἐναναπαύονται τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, ἐς ὅσον ἑαυτῶν δύνασθαι
25 κρατεῖν καὶ μὴ ἠττᾶσθαι τῆς ἐγκατοικουμένης αὐτοῖς ἁμαρτίας καὶ συμβαίνει νῦν εὐχὴν εὐπάρεδρον ἔχοντας καὶ ἀνάπανσιν, ἔπειτα ὑπὸ ῥυπαρῶν λογισμῶν ἐνεργεῖσθαι καὶ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας κλέπτεσθαι, συνούσης δηλαδὴ καὶ τῆς χάριτος. Οἱ μὲν οὖν ἐλαφροί τε καὶ οὕτω τῆς ἀκριθείας ἐπειλημμένοι ποσῶς αὐτοῖς τῆς θείας χάριτος
30 ἐνεργούσης, ἔδοξαν εἰσάπαξ ἀπολελύσθαι τῆς ἁμαρτίας, οἱ δὲ διά-

47. Πρὸβλ. Β' Κορ. 3, 18.

48. Πρὸβλ. Β' Κορ. 3, 18.

κοή στους ανθρώπους ἀπὸ τὸν σατανᾶ, ἐρχόμενη ἡ χάρη, τὸ ἀφαιρεῖ τελείως μὲ τὴν κάθαρση τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ νοῦ, καὶ πετάει μακριὰ σὰν σκύβαλο κάθε μολυσμὸ καὶ κάθε ἀκάθαρτο λογισμὸ τῆς ψυχῆς, θέλοντας νὰ τὴν κάνει καθαρὴ καὶ νὰ ξανααποκτήσει τὴ φύση ποὺ εἶχε, ὥστε νὰ βλέπει μὲ ὀλοκάθαρα καὶ ἀνεμπόδιστα μάτια τὴ δόξα τοῦ ἀληθινοῦ φωτός⁴⁷. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀπὸ τώρα ἀκόμα ἀρπάζονται πρὸς ἐκεῖνον τὸν αἰῶνα καὶ βλέπουν τὰ ἐκεῖ κάλλη καὶ θαύματα. Γιατί, ὅπως τὰ σωματικὰ μάτια, ὅταν εἶναι ὑγιῆ καὶ δὲν πάσχουν ἀπὸ κάτι, ἀτενίζουν μὲ θάρρος τὶς ἡλιακὲς ἀκτίνες, ἔτσι καὶ αὐτοὶ· χρησιμοποιώντας φωτεινὸ καὶ ὀλοκάθαρο τὸ νοῦ, βλέπουν ἀκατάπαυστα τὶς ἀβασίλευτες λάμπεις τῆς δόξας τοῦ Κυρίου⁴⁸.

75. Αὐτὸ τὸ μέτρο, λέγει, δὲν εἶναι εὐκόλα κατορθωτὸ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ χρειάζεται διαρκεῖς κόπους καὶ μύριους ἀγῶνες καὶ ἰδρῶτες. Γιατὶ ὑπάρχουν πολλοί, στοὺς ὁποίους καὶ ἡ χάρη ὑπάρχει καὶ ἐνεργεῖ, καὶ ἡ κακία ἐπίσης εἶναι κρυμμένη στὰ ἐνδόμυχα, χωρὶς ν' ἀπομακρύνεται καθόλου, ἀλλὰ τὰ δύο πνεύματα, καὶ τοῦ φωτός καὶ τοῦ σκοτός, ἐνεργοῦν στὴ μία καὶ τὴν αὐτὴ καρδιά. Θὰ μοῦ πεῖς ὀπωσδήποτε· «ποιά κοινωνία ὑπάρχει μεταξὺ φωτός καὶ σκοτός; ἢ πῶς μποροῦν νὰ συνυπάρξουν ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν εἰδώλων;»⁴⁹. Καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω τὴν ἴδια ἀπάντηση· Ποιά κοινωνία ἔχει τὸ φῶς μὲ τὸ σκοτός; ἢ ὡς πρὸς τί τὸ θεῖο φῶς σκοτίζεται ἢ θολώνεται ἢ καταμολύνεται, τὸ καθαρὸ τελείως καὶ ἀμόλυντο; Γιατὶ λέγει· «τὸ φῶς φέγγει στὸ σκοτάδι καὶ τὸ σκοτάδι δὲν μπόρεσε νὰ τὸ κυριεύσει»⁵⁰. Ἄρα λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ βλέπομε τὰ πράγματα ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, οὔτε νὰ τὰ ἐξετάζομε μονότροπα. Γιατὶ ὀρισμένοι ἀρκοῦνται νὰ ἔχουν τόσο μόνο τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, ὅσο νὰ μποροῦν νὰ συγκρατοῦν τὸν ἑαυτὸ τους καὶ νὰ μὴ νικιέται ἀπὸ τὴν ἁμαρτία ποὺ κατοικεῖ μέσα τους· καὶ συμβαίνει τὴ μιὰ στιγμή νὰ μένουν προσηλωμένοι στὴν προσευχὴ τους καὶ νὰ ἔχουν ἀνάπαυση, ἔπειτα ὅμως νὰ ἐνεργοῦνται ἀπὸ ἀκάθαρτους λογισμοὺς καὶ νὰ κυριεύονται ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἐνῶ συνυπάρχει δηλαδὴ καὶ ἡ χάρη. Οἱ ἐπιπόλαιοι λοιπὸν καὶ ποὺ δὲν μποροῦν ἀκόμα νὰ διακρίνουν μὲ ἀκρίβεια τὰ πράγματα, βλέποντας τὴ θεία χάρη νὰ ἐνεργεῖ κάπως σ' αὐτούς, νομίζουν ὅτι ἐλευθερώθηκαν μιὰ γιὰ πάντα ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ

49. Β' Κορ. 6, 14 καὶ 16.

50. Ἰω. 1, 5.

κρισίν τε καὶ νοῦν ἔχοντες, οὐκ ἂν ἀρνηθεῖεν, ὅτι καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἐνοικούσης, οὐχὶ καὶ ὑπὸ αἰσχροῶν καὶ ἀτόπων διασειόνται λογισμῶν.

οζ'. Εἶδομέν τινας ἐν τοῖς ἀδελφοῖς πολλάκις οὕτω πλουσίας 5 τῆς χάριτος ἀπολελανκότας, ὡς πέντε χρόνων καὶ ἕξ ἀπομαρανθῆναι τέλεον αὐτοῖς καὶ ἀποσθῆναι τὰ τῆς ἐπιθυμίας· εἶτα, ὡς ἐδοξαν ὄρμου καὶ γαλήνης ἐπιλαθέσθαι, τότε, καθάπερ ἐξ ἐνέδρας ἐπιφανεῖσα τούτοις ἡ κακία, οὕτω δυσμενῶς ἐπέθετο καὶ ἀγρίως, ὡς ἐκπλήξιν αὐτοῖς ἐνθεῖναι καὶ ἀπορίαν. Τεθάρρηκε τοί- 10 νν οὐδεὶς τῶν ὀξὺ διὰ σύνεσιν βλέπόντων, εἰπεῖν, ὅτι τῆς χάριτος μοι συνούσης, ἀπήλλαγμαί λοιπὸν καὶ τῆς ἁμαρτίας. Ἐνεργεῖ γάρ, ὥσπερ εἴρηται, καὶ τὰ δύο ἐν τῷ ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ κῶ, κἂν οἱ εὐκόλοί τε καὶ ἀμαθεῖς μικρόν τι κίνημα πνευματικὸν ἐσχηκότες, "Νενικήκαμεν ἤδη" λέγουσιν. Ἐμοὶ δὲ δοκῶ τὰ πράγματα οὕτως ἔχειν. 15 Ὡσπερ ὅταν ἡλίου καθαρῶς ἐπιλάμποντος, σκοτεινὸς ἀῆρ ἄφνω ἢ ὀμίχλη ἐπιδραμοῦσα ἐπισκοτίσειεν αὐτοῦ τῷ καλῷ φωτί, τούτῳ γάρ παραπλησίως ἔχουσι τῷ λόγῳ οἱ τῆς μὲν τοῦ Θεοῦ χάριτος ἐπιτυχόντες, μήπω δὲ πρὸς ἀκρίβειαν διακαθαρθέντες, ἀλλ' ἐν τῷ βάθει ἔτι κατάσχετοι ὄντες ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας. Ὡστε πολλῆς τῷ 20 ὄντι τῆς διακρίσεως δεῖ πρὸς τὸ πείρα ταῦτα τῆ τελεωτάτη παραλαβεῖν.

οζ'. Ὡσπερ ἀμήχανον ὀφθαλμῶν ἄνευ καὶ γλώττης, ὠτων τε καὶ ποδῶν, βλέπειν ἢ λαλεῖν ἢ ἀκούειν ὅλως ἢ περιπατεῖν, οὕτως ἐπίσης ἀδύνατον ἄνευ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐκεῖθεν διαδιδομένης 25 ἐνεργείας μυστηρίων κοινωνῆσαι θείων καὶ εἰδέναι Θεοῦ σοφίαν ἢ κατὰ Πνεῦμα πλουτεῖν. Οἱ μὲν γάρ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐν λόγοις ἀσκοῦνται καὶ πρὸς λογομαχίας ἐκθύμως ἠσχόληνται, οἱ δὲ τοῦ Θεοῦ δούλοι, κἂν ἀνομίλητοι λόγῳ ᾖσιν, ἀλλ' οὖν θεία γνώσει καὶ Θεοῦ χάριτι καταρτίζονται διὰ παντός.

30 ση'. Πείθομαι λέγειν, φησίν, ὅτι καὶ αὐτοῖς ἐκείνοις τοῖς Ἀποστόλοις, τοῦ ἀγαθοῦ Παρακλήτου πεπληρωμένοις, οὐ μενοῦν καθαρῶς ὑπῆρχε φροντίδων ἀνεῖσθαι, ἀλλά, πρὸς τῆ ἀγαλλιάσει καὶ

ἔχουν διάκριση καὶ σύνεση, δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ἀρνηθοῦν ὅτι, καὶ ὅταν ἀκόμα κατοικεῖ μέσα τους ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ, δὲν παύουν νὰ ταράζονται καὶ πάλι ἀπὸ αἰσχροὺς καὶ ἄτοπους λογισμούς.

76. Γνωρίσαμε κάποιους ἀδελφοὺς, οἱ ὅποιοι τόσο πλούσια ἀπόλαυσαν τὴ χάρη, ὥστε ἐπὶ πέντε καὶ ἕξι χρόνια νὰ ἀπομαραθοῦν τελείδως σ' αὐτοὺς καὶ νὰ σβήσουν τὰ τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας. Ἐπειτα ὅμως, ὅταν νόμισαν ὅτι ἔφτασαν στὸ λιμάνι καὶ στὴ γαλήνη, τότε, ὀρμώντας ἡ κακία (οἱ δαίμονες) ἐναντίον τους σὰν ἀπὸ ἐνέδρα, τόσο σκληρὴ καὶ ἄγρια ἦταν ἡ ἐπίθεσή της, ὥστε νὰ τοὺς προξενήσει ἔκπληξη καὶ ἀπορία. Κανένας λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ὀξυδερκεῖς καὶ ποὺ βλέπουν μὲ σύνεση δὲν θὰ μπορούσε νὰ ξεθαρρεύσει καὶ νὰ πεῖ, ὅτι, ἀφοῦ ὑπάρχει μαζί μου ἡ χάρη, ἔχω ἀπαλλαχθεῖ πιά καὶ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Γιατὶ ἐνεργοῦν, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, καὶ τὰ δύο στὸν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸ νοῦ, κι ἂν ἀκόμα οἱ ἐπιπόλαιοι καὶ ἀμαθεῖς, ἔχοντας νοιώσει κάποια μικρὴ πνευματικὴ κίνηση, λένε, “Νικήσαμε πιά”. Ἐγὼ ὅμως νομίζω ὅτι τὰ πράγματα ἔχουν ὡς ἑξῆς. Ὅπως ὅταν ὁ ἥλιος λάμπει καθαρὰ, πέφτοντας ξαφνικὰ σκοτεινὸς ἀέρας ἢ ὁμίχλη σκοπιανάζει τὸ λαμπρὸ φῶς τοῦ ἡλίου, παρόμοια μ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ ἐκείνους ποὺ ἐπέτυχαν βέβαια τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, δὲν καθαρίστηκαν ὅμως ἀκόμα τελείως, ἀλλὰ στὸ βάθος τῆς καρδιᾶς τους εἶναι ἀκόμα κυριευμένοι ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Ὡστε λοιπὸν χρειάζεται πραγματικὰ πολλὴ διάκριση γιὰ νὰ τὰ ἀντιληφθεῖ κανεὶς αὐτὰ τέλεια μὲ πείρα τελειότητα.

77. Ὅπως εἶναι ἀδύνατο χωρὶς μάτια καὶ γλῶσσα, αὐτιά καὶ πόδια, νὰ βλέπει ἢ νὰ ὀμιλεῖ ἢ νὰ ἀκούει ἢ νὰ περπατᾷ, ἔτσι ἐπίσης εἶναι ἀδύνατον χωρὶς τὸν Θεὸ καὶ τὴν ἐνέργεια ποὺ παρέχεται ἀπὸ αὐτόν, νὰ γίνεи κανεὶς κοινωνὸς θείων μυστηρίων καὶ νὰ γνωρίσει τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ ἢ νὰ ἀποκτήσει τὸν πλοῦτο τοῦ Πνεύματος. Γιατὶ οἱ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων ἀσκοῦνται στοὺς λόγους καὶ ἀσχολοῦνται ὀλοπρόθυμα μὲ τὶς λογομαχίες, ἐνῶ οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ, κι ἂν ἀκόμα δὲν εἶναι ἱκανοὶ στοὺς λόγους, ἀλλ' ὅμως καταρτίζονται διαρκῶς μὲ τὴ θεία γνώση καὶ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ.

78. Φτάνω, λέγει, νὰ πιστέψω καὶ νὰ πῶ, ὅτι καὶ οἱ ἴδιοι ἐκεῖνοι οἱ Ἀπόστολοι, ποὺ ἦταν γεμᾶτοι ἀπὸ τὴ χάρη τοῦ ἀγαθοῦ Παρακλητου, δὲν ἦταν τελείως ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ φροντίδες, ἀλλὰ, μαζί μὲ

ἀρρητήω χαρᾶ, καὶ φόβος τις εἶπετο ἐξ αὐτῆς δήπου τῆς χάριτος, οὐχὶ τοῦ τῆς κακίας μέρους ἔχων τὰς ἀφορμὰς αὐτὴ γὰρ ἡ χάρις ἐν ἀσφαλεῖ τὰ ἐκείνων ἐτίθει, τοῦ μηδὲ πρὸς μικρὸν ἐκδοῖναι τοῦ καλῶς ἔχοντος καὶ ὡσπερ τι παιδίον μικρᾶ ψηφίδι τεῖχος βεδλη-
 5 κός οὐδὲν ἤνυσεν, ἢ ὡς τι βέλος ἀσθενὲς θώρακα ἰσχυρὸν ἤκιστα ἂν βλάψειεν, οὕτω δὴ καὶ μέρος τι τῆς κακίας προσβάλλον αὐτοῖς, ἄπρακτόν τε καὶ μάταιον ἀπηλέγχετο, ἅτε τῇ τοῦ Χριστοῦ δυνάμει καλῶς φραξαμένοις. Πλὴν ἀλλὰ καὶ τελείοις αὐτοῖς οὖσιν ἡ τοῦ αὐτέξουσιου ἐλευθερία παρῆν, καὶ οὐχ, ὡς τινες ἀνοήτως φασίν,
 10 ὅτι μετὰ χάριν τὸ ἀπὸ τοῦδε φροντίδων λύσις καὶ ἄνεσις. Ζητεῖ γὰρ ὁ Κύριος, κἂν τοῖς τελείοις τὸ θέλημα τῆς ψυχῆς εἰς διακονίαν τοῦ Πνεύματος, ὥστε συμβῆναι ταῦτα ἀλλήλοις λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος «τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε»⁵¹.

οθ'. Τὸ μὲν ἀπλῶ λόγῳ παραδιδόναι τὰ πράγματα, πρόχειρόν
 15 τι καὶ εὐπετές. Ῥάδιον γὰρ τῷ παντὶ λέγειν τὸν ἄρτον τοῦτον, ὑποδείγματος δὲ λόγῳ φαμέν, ἀπὸ σίτου γεγενῆσθαι τὴν μέντοι κατὰ μέρος αὐτοῦ κατασκευὴν ἐκθέσθαι, οὐ τοῦ παντός γινῶναι, ἀλλὰ μόνων ἐστὶ τῶν πεπειραμένων. Οὕτω γοῦν καὶ τὸ μὲν ἀπλῶς περὶ ἀπαθείας λέγειν καὶ τελειότητος εὐχερές, τὸ δὲ πείρα καὶ
 20 ἀληθεία τὸ πρᾶγμα παραλαβεῖν, τοῦτό ἐστι τὸ ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ καταλαβεῖν τὴν κατασκευὴν τῆς τελειότητος.

π. Ὅσοι λόγους πνευματικούς, γεύσεώς τε καὶ πείρας ἐκτός φθέγγονται, τούτους εἰκέναι, φημί, ἀνθρώπων, θέρους ὄρα, μεσημβρίας ἀκριβοῦς ἰσταμένης, πεδίον ἔρημόν τι καὶ ἄνυδρον
 25 διόντι· εἶτα ὑπὸ πολλῆς καὶ φλογώδους τῆς δίψης κατὰ νοῦν αὐτῶ ὑπογράφοντι πηγὴν τινα ψυχρὰν ἐγγύς οὔσαν, γλυκὴν τε καὶ διειδὲς ὕδωρ ἔχουσαν, καὶ αὐτὸν οὐδενὸς εἰργοντος ἀπολαύοντα κατὰ κόρον ἢ ἀνθρώπων μέλιτος μὲν οὐδὲ βραχὺ γευσάμενον, ἐτέροις δὲ ὅπως ἔχει γλυκύτητος πειρωμένῳ διασαφεῖν. Τοιοῦτοι
 30 γὰρ ἀληθῶς, ὅσοι μὴ ἔργῳ καὶ πληροφορίᾳ τῇ ἑαυτῶν τὰ περὶ

51. Α' Θεσσ. 5, 19.

τὴν ἀγαλλίαση καὶ τὴν ἀνέκφραστη χαρὰ, εἶχαν καὶ κάποιο φόβο, πού προερχόταν ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ χάρη, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν κακία· γιατί ἡ ἴδια ἡ χάρη ἀσφάλιζε ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ αὐτούς, ὥστε νὰ μὴ παρουσιάσουν αὐτὰ καμμιά παρεκτροπή· καὶ ὅπως ἓνα μικρὸ παιδί πού χτύπησε μὲ ἓνα πετραδάκι ἓνα τεῖχος δὲν κατόρθωσε τίποτε, ἢ ὅπως ἓνα ἀδύναμο βέλος ἐλάχιστα θὰ μποροῦσε νὰ βλάψει ἓναν ἰσχυρὸ θώρακα, ἔτσι λοιπὸν καὶ κάποιο μικρὸ μέρος τῆς κακίας πού συναίβαινε νὰ προσβάλει τοὺς Ἀποστόλους, ἀποδεικνυόταν ἄπρακτο καὶ μάταιο, ἐπειδὴ ἦταν πολὺ καλὰ περιφραγμένοι μὲ τὴ δύναμη τοῦ Χριστοῦ. Πλὴν ὅμως, καὶ μολονότι αὐτοὶ ἦταν τέλειοι, ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ αὐτεξουσίου, καὶ ὄχι, ὅπως λένε κάποιοι ἀνόητα, ὅτι μετὰ τὴ χάρη σταματοῦν στὸ ἐξῆς οἱ φροντίδες καὶ ἀκολουθεῖ ἄνεση. Γιατί ὁ Κύριος ζητεῖ, ἀκόμα καὶ ἀπὸ τοὺς τέλειους, τὸ θέλημα τῆς ψυχῆς νὰ βρῆσκει τὴν ὑπηρεσία τοῦ Πνεύματος, ὥστε νὰ συνυπάρχουν αὐτὰ· γιατί λέγει ὁ Ἀπόστολος· «νὰ μὴ σβήνετε τὸ Πνεῦμα»⁵¹.

89. Τὸ νὰ μιλᾷει κανεὶς γιὰ τὰ πράγματα ἀπλῶς μὲ λόγια, εἶναι κατὰ τὸ πρόχειρο καὶ εὐκόλο. Πράγματι εἶναι εὐκόλο στὸν καθένα νὰ λέγει, γιὰ παράδειγμα, ὅτι τὸ ψωμὶ γίνεται ἀπὸ σιτάρι· τὸ νὰ ἐκθέσει ὅμως μὲ λεπτομέρεια τὴν κατασκευὴ αὐτοῦ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάνει ὁ καθένας, ἀλλὰ μόνο ἐκεῖνοι πού ἔχουν τὴ γνώση τοῦ πράγματος. Ἔτσι λοιπὸν καὶ τὸ νὰ μιλᾷει κανεὶς ἀπλῶς γιὰ τὴν ἀπάθεια καὶ τὴν τελειότητα εἶναι εὐκόλο, τὸ νὰ γνωρίσει ὅμως αὐτὰ μὲ τὴν πείρα καὶ ἀληθινά, αὐτὸ σημαίνει καὶ τὴν πράξη νὰ γίνῃ ἀληθινὰ κάτοχος τῆς τελειότητος.

80. Ὅσοι λένε λόγους πνευματικούς, χωρὶς νὰ γευθοῦν καὶ νὰ γνωρίσουν ἔμπρακτα αὐτὰ πού λένε, αὐτοὶ μοιάζουν μὲ ἄνθρωπο, πού μέσα στὸ καλοκαίρι καὶ ἀκριδῶς τὸ καταμεσήμερο διασχίζει κάποιο μέρος ἔρημο καὶ χωρὶς νερὸ, καὶ ἔπειτα, ἀπὸ τὴν πολλὴ δίψα πού τὸν κατακαίει φαντάζεται ὅτι ἐκεῖ κοντὰ ὑπάρχει κάποια πηγὴ μὲ κρῦο, γλυκὸ καὶ ὀλοκάθαρο νερό, καὶ ὅτι πίνει ἀπὸ αὐτὸ ὅσο θέλει χωρὶς νὰ τὸν ἐμποδίζει κανένας, ἢ μὲ ἄνθρωπο πού δὲν γεύθηκε κἄν μέλι, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ κάνει τοὺς ἄλλους νὰ κατανοήσουν τὴ γλυκύτητα αὐτοῦ. Γιατί τέτοιοι ἀληθινὰ εἶναι ὅσοι, ἐνῶ δὲν γνώρισαν τὴν πράξη καὶ μὲ βεβαιότητα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν τελειότητα, τὸν

τελειότητός τε καὶ ἁγιασμοῦ καὶ ἀπαθείας παραλαβόντες, ἑτέροις, εἰσηγεῖσθαι θούλονται· καὶ γὰρ εἰ δόξη Θεὸς μικράν τινα τῶν παρ' αὐτῶν λεγομένων λαβεῖν αἴσθησιν, εἴσονται πάντως, ὅτι μὴ κατὰ τὴν ἐκείνων εἰσήγησιν, ἀλλὰ πολλῶ τῶ διαφέροντι τὰ τῆς ἀληθεί-
 5 ας εἶχε καὶ τῶν πραγμάτων. Κινδυνεύει γὰρ πως ὁ Χριστιανισμὸς τοῦ εἰκότως κατὰ μικρὸν παρεκφέρεσθαι, καὶ νοεῖν ἀθεῖαν· καὶ οὕτως ὁ Χριστιανισμὸς, οἶονεὶ θρωσὶς τις εἶναι καὶ πόσις, καὶ ὅσω τις αὐτῶ κέχρηται, τοσοῦτω καὶ πρὸς πλείονα τὴν ἐπιθυμίαν ἀνά-
 10 εἶ τις διψῶντι πόμα ἢ δὴ παρασχών, παρασκευάσειε τοῦτον, οὐχ ὑπὸ τῆς δίψης μόνης, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῆς ἔτι τῆς ἡδονῆς, λιχνότε-
 ρόν πως προσκεῖσθαι τῶ πινομένῳ. Ταῦτα δέ, ὥσπερ εἴρηται, οὐ λόγοις ψιλοῖς μόνοις νοοῦμεν, ἀλλ' ἐργασίᾳ Πνεύματος ἁγίου ἐν μυστηρίῳ κατὰ νοῦν ἐπιτελούμενά ἐστι, καὶ λέγεται οὕτως.

15 πα'. Τὸ μὲν Εὐαγγέλιον, φησὶν, ἀποφαντικῶς διακελεύεται πάντα ἄνθρωπον τόδε μὴ ποιεῖν ἢ ποιεῖν, ὥστε φίλον γενέσθαι τῶ φιλανθρώπῳ Βασιλεῖ· «μὴ ὀργισθῆς»⁵² γὰρ, φησί· «μὴ ἐπιθυμή-
 σης»⁵³. «ἐὰν τις σε ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῶ καὶ τὴν ἄλλην»⁵⁴. Ὁ δὲ Ἀπόστολος κατὰ πόδας τῶν ἐπιτεταγμέ-
 20 νων ἐλθών, καὶ ὅπως χρῆ κατὰ μικρὸν γενέσθαι τὸ τῆς καθάρσε-
 ως ἔργον, ὅτι μεθ' ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας, ἐκπαιδεύει· πρῶτα μὲν γαλακτοτροφῶν ὡς νηπίους⁵⁵, εἶτα φέρων εἰς αὐξήσιν⁵⁶, καὶ αὐθις εἰς τελειότητα⁵⁷. οἶον, ὡς ἐν παραδείγματι φάναί, τὸ μὲν Εὐ-
 αγγέλιον τέλειος ἐξ ἐρίου, εἶπε, γενέσθω χιτῶν, ὁ δὲ Ἀπόστολος
 25 καὶ πῶς δεῖ ξαίνεισθαι τοῦτον, ὑφαίνεσθαί τε καὶ κατασκευάζε-
 σθαι τὸν χιτῶνα καλῶς διεσάφησεν.

πβ'. Εἰσὶ τινες πορνείας μὲν τῆς φαινομένης καὶ κλοπῆς καὶ πλεονεξίας καὶ τῶν ὁμοίων ἀπεχόμενοι μοχθηρῶν, καὶ κατὰ τοῦτο ἐγκρίνοντες τοῖς Ἁγίοις πολλοῦ δὲ δέουσι τῶν πραγμάτων
 30 γίνεσθαι καὶ τῆς ἀληθείας. Οἰκουρεῖ γὰρ ἐν τῶ κῶ τούτων ἢ κα-
 κία πολλάκις, ζῆ τε καὶ ἔρπει, καὶ οὕτω ἀπολιποῦσα τούτους ὤχετο. Ἁγιος δὲ ἐστὶν ὁ ἁγιασθεὶς καὶ τὸν ἔσω τέλεον διακαθα-
 ρθεὶς ἄνθρωπον. Καὶ γὰρ τις τῶν ἀδελφῶν ἀδελφοῖς τισὶ συνευχό-

52. Ματθ. 5, 22.

53. Ματθ. 5, 28.

ἀγιασμό και τὴν ἀπάθεια, θέλουν νὰ μιλοῦν γι' αὐτὰ στοὺς ἄλλους· ἂν ὅμως δώσει Θεὸς σ' αὐτοὺς νὰ λάβουν μικρὴ αἴσθησι γι' αὐτὰ πού λένε, θὰ γνωρίσουν ὅπως ἴσως, ὅτι τὰ πράγματα δὲν εἶναι ὅπως τὰ ἔλεγον αὐτοί, ἀλλὰ διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Κινδυνεύει δηλαδὴ κατὰ κάποιον τρόπο ὁ Χριστιανισμὸς νὰ ξεφύγει σιγὰ σιγὰ ἀπὸ τὴν ὀρθὴ πορεία του καὶ νὰ πέσει στὴν ἀθεΐα. Ἔτσι ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι σὰν φαγητὸ καὶ ποτὸ, καὶ ὅσο κανεὶς τὸν γεύεται, τόσο περισσότερο ἀνάβει ἢ ἐπιθυμία του, καὶ γίνεται ὁ νοῦς ἀχόρταστος καὶ ἀσυγκράτητος, ὅπως ἂν κανεὶς δώσει σὲ κάποιον πού διψᾷ ποτὸ γλυκὸ, καὶ κάνει αὐτὸν νὰ τὸ λαχταρᾷ περισσότερο ὄχι μόνο ἐξαιτίας τῆς δίψας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἡδονὴ τοῦ ποτοῦ. Αὐτὰ, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, τὰ νοοῦμε ὄχι μόνο μὲ ἀπλά λόγια, ἀλλὰ μὲ ἐργασία τοῦ ἁγίου Πνεύματος πού ἐπιτελεῖται μέσα στὸ νοῦ κατὰ τρόπο μυστικὸ, καὶ ἔτσι λέγονται.

81. Τὸ Εὐαγγέλιο, λέγει, προστάζει κατηγορηματικὰ κάθε ἄνθρωπο τὸ τάδε νὰ μὴ τὸ κάνει ἢ νὰ τὸ κάνει, ὥστε νὰ γίνῃ φίλος τοῦ φιλάνθρωπου Βασιλιᾶ· γιατί λέγει· «μὴ ὀργισθεῖς»⁵². «μὴ ἐπιθυμήσεις»⁵³. «ἐὰν κάποιος σὲ χτυπήσῃ στὸ δεξιὸ σαγόνι, στρέψε του καὶ τὸ ἄλλο»⁵⁴. Ὁ Ἀπόστολος πάλι, ἀκολουθώντας πιστὰ τὰ προστάγματα, ἐκπαιδεύει ὅτι πρέπει τὸ ἔργο τῆς καθάρσεως νὰ γίνεται σταδιακὰ, μὲ ὑπομονὴ καὶ μακροθυμία· πρῶτα τοὺς τρέφει μὲ γάλα σὰν νήπια⁵⁵, ἔπειτα τοὺς ὀδηγεῖ σὲ μεγαλύτερη ἡλικία⁵⁶, καὶ μετὰ στὴν τελειότητα⁵⁷. καὶ γιὰ νὰ μλήσομε μὲ παραδειγμα· τὸ Εὐαγγέλιο εἶπε νὰ γίνῃ τελειὸς ὁ χιτώνας ἀπὸ μαλλί, ἐνῶ ὁ Ἀπόστολος ἐξήγησε μὲ σαφήνεια καὶ πῶς πρέπει νὰ λαναρίζεται τὸ μαλλί, καὶ πῶς νὰ ὑφαίνεται καὶ νὰ κατασκευάζεται ὁ χιτώνας.

82. Ὑπάρχουν κάποιοι πού ἀπέχουν βέβαια ἀπὸ τὴ φανερὴ πορνεία καὶ τὴν κλοπὴ καὶ τὴν πλεονεξία καὶ τὰ ὅμοια κακὰ, καὶ γι' αὐτὸ συγκαταλέγουν τὸν ἑαυτὸ τους μὲ τοὺς ἁγίους, ἀπέχουν ὅμως πολὺ ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ πολλὲς φορὲς κατοικεῖ μέσα τους ἡ κακία καὶ ζεῖ καὶ ἔρπει, ἀλλὰ δείχνει ὅτι τοὺς ἐγκατέλειψε καὶ ἔφυγε. Ἄγιος ὅμως εἶναι ἐκεῖνος πού ἀγιάσθηκε καὶ καθάρισε τέλεια τὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο. Πράγματι, κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀδελ-

54. Ματθ. 5, 39.

56. Πρὸβλ. Ἐφ. 4, 14-16.

55. Α' Κορ. 3, 1-2.

57. Ἐβρ. 5, 14. 6, 1.

μενος, πρὸς τῆς θείας ἐξηχμαλωτίσθη δυνάμεως καὶ ἄρπαγείς εἶδε
 τὴν ἄνω πόλιν Ἱερουσαλήμ καὶ τὰς ἐκεῖ φωτεινὰς οἰκίας καὶ φῶς
 ἄπειρον καὶ ἀπόρρητον ἤκουσέ τε φωνῆς λεγούσης τοῦτον εἶναι
 τὸν τόπον τῆς τῶν δικαίων ἀναπαύσεως. Εἶτα φυσιωθεὶς καὶ με-
 5 γάλα περὶ ἑαυτοῦ οἶηθείς, θάθει κατέπεσεν ἁμαρτίας καὶ πολλοῖς
 ὕστερον ἐάλω κακοῖς. Εἰ οὖν οὕτως οὕτως, πῶς γε τῷ τυχόντι δυ-
 νατὸν λέγειν, ὡς ἐπὶ νηστεύω καὶ ξενιτεύω, ψωμίζω τε τὰ ὑπάρ-
 χοντα⁸ καὶ ἀπὸ τῶν εἰρημένων ἐφυλαξάμην κακῶν, καὶ οὐδὲν
 ἔστι τὸ λειπόμενον, ἅγιον καὶ εἶναι. Καὶ γὰρ οὐχ ἡ τῶν φαινομέ-
 10 νων κακῶν ἀποχὴ τελειώσις ἐστίν, ὥσπερ εἴρηται, ἀλλ' ἡ κατὰ
 διάνοιαν κάθαρσις, αὕτη τελεία.

πγ'. Ἔσελθε, φησὶν, ὁ ταῦτα ὑπολαμβάνων διὰ τῆς τῶν λογι-
 σμῶν σου ἐπιστασίας, καὶ πρὸς τὸν αἰχμάλωτον καὶ δοῦλον τῆς
 ἁμαρτίας σου νοῦν διάκνυσον, καὶ ἴδε καὶ τὸν ἔτι τούτου κατώτε-
 15 ρον καὶ βαθύτερόν σου τῶν λογισμῶν, τὸν εἰς τὰ λεγόμενα τῆς
 ψυχῆς σου ταμιεῖα ἐμφωλεύοντα ὄφιν καὶ ἀναιροῦντά σε διὰ τῶν
 καιριωτάτων τῆς ψυχῆς σου μελῶν. Ἄβυσσος γὰρ ἀκατάληπτος
 ἀληθῶς ἡ καρδία. Εἰ οὖν τοῦτον ἀνεῖλες, εἰ τὴν ἀνομίαν τὴν ἐν
 σοὶ πᾶσαν ἐξεκάθηρας καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐκβέβληκας, καύχησαι
 20 περὶ καθαρότητος ἐν Θεῷ· εἰ δ' οὐ, ἀλλὰ ταπεινωθεὶς, ὡς ἐνδεής
 τε καὶ ἁμαρτωλὸς ἔτι, πρόσσελθε ὑπὲρ τῶν κρυφίων σου δεόμενος
 τοῦ Χριστοῦ. Πᾶσα γὰρ Παλαιὰ καὶ Νέα Γραφή περὶ καθαρότη-
 τος φαίνεται διαλεγομένη. Καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ, καὶ Ἰουδαίῳ καὶ
 Ἕλληνι ἐπέραστα τὰ τῆς καθαρότητος, κἂν μὴ πᾶσιν ἀνύσµα.

25 Γενέσθαι δὲ τοῦτο, τὴν τῆς καρδίας φημὶ καθαρότητα, οὐ
 δυνατόν ἄλλως, ὅτι μὴ διὰ Ἰησοῦ μόνου. Αὐτὸς γὰρ ἡ
 ἐνυπόστατός τε καὶ ὄντως ἀλήθεια, καὶ δίχρα ταύτης
 τῆς ἀληθείας ἀμήχανον ἢ ἀλήθειαν γινῶναι
 ἢ σωτηρίας ἐπιτυχεῖν.

φούς, ἐνῶ προσευχόταν μαζί με ἄλλους ἀδελφούς, αἰχμαλωτίσθηκε ἀπὸ τῆ θεία δύναμη καὶ ἄρπαγείς ὁ νοῦς του εἶδε τὴν οὐράνια πόλη τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τὶς ἐκεῖ φωτεινὲς οἰκίες καὶ φῶς ἄπειρο καὶ ἀνέκφραστο, καὶ ἄκουσε κάποια φωνὴ πού ἔλεγε, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ τόπος τῆς ἀναπαύσεως τῶν δικαίων. Ἐπειτα ὅμως, ἐπειδὴ κυριεύθηκε ἀπὸ ὑπερηφάνεια καὶ σχημάτισε μεγάλη γνώμη γιὰ τὸν ἑαυτό του, κατέπεσε στὸ βάθος τῆς ἁμαρτίας καὶ στὴ συνέχεια κυριεύθηκε ἀπὸ πολλὰ κακὰ. Ἄν λοιπὸν αὐτὸς κατάντησε ἔτσι, πῶς εἶναι δυνατόν ὁ καθένας νὰ λέγει, “Ἀφοῦ νηστεύω καὶ ζῶ σὰν ξένος, μοιράζω τὰ ὑπάρχοντά μου στοὺς φτωχοὺς⁵⁸ καὶ προφυλάχθηκα ἀπὸ τὰ κακὰ πού εἶπαμε, καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ὑπολειπόμενο, εἶμαι ἅγιος καὶ ἐγώ”; Γιατὶ τελείωση δὲν εἶναι ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὰ κακὰ πού φαίνονται, ὅπως λεχθήκε, ἀλλ’ ἀληθινὴ τελείωση εἶναι ἡ κάθαρση τῆς διάνοιας.

83. Σὺ, λέγει, πού λὲς αὐτά, μὲς μέσα στὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο μὲ τὴν ἐπιστάσια τῶν λογισμῶν σου, καὶ σκύψε πάνω στὸν αἰχμάλωτο καὶ δοῦλο τῆς ἁμαρτίας σου νοῦ, καὶ δὲς τὸ φίδι πού φωλιάζει καὶ πιὸ κάτω ἀπὸ τὸ νοῦ σου καὶ βαθύτερα ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς σου, μέσα στὰ λεγόμενα ταμεῖα τῆς ψυχῆς σου καὶ σὲ θανατώνει μέσω τῶν πιὸ εὐαίσθητων μελῶν τῆς ψυχῆς σου. Γιατὶ πραγματικά εἶναι ἄβυσσος ἀκατανόητος ἡ καρδιά. Ἄν λοιπὸν φόνευσες αὐτόν, ἂν καθάρσεις ὅλη τὴν ἀνομία πού ὑπάρχει μέσα σου καὶ ἔδιωξες ἀπὸ μέσα τὴν ἁμαρτία, καυχῆσου γιὰ τὴν καθαρότητα πού πέτυχες μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ· ἂν ὅμως ὄχι, τότε δεῖξε ταπείνωση σὰν φτωχὸς καὶ ἁμαρτωλὸς ἀκόμα, καὶ πλησίασε στὸν Χριστὸ παρακαλώντας τον γιὰ τὰ κρυφὰ σου ἁμαρτήματα. Γιατὶ ὅλη ἡ Παλαιὰ καὶ Νέα Γραφή μιλᾷ φανερὰ γιὰ τὴν καθαρότητα. Καὶ στὸν κάθε ἄνθρωπο, καὶ τὸν Ἰουδαῖο καὶ τὸν εἰδωλολάτρη εἶναι ἀγαπητὰ τὰ τῆς καθαρότητας, ἔστω κι ἂν δὲν εἶναι αὐτὰ κατορθωτὰ ἀπὸ ὅλους. Καὶ δὲν μπορεῖ αὐτὸ νὰ γίνεῖ ἀλλιῶς, ἐννοῶ ἡ καθαρότητα τῆς καρδιᾶς, παρὰ μόνο μέσω τοῦ Ἰησοῦ. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ἡ ἐνυπόστατη καὶ πραγματικὴ ἀλήθεια, καὶ χωρὶς τὴν ἀλήθεια εἶναι ἀδύνατον νὰ γνωρίσει κανεὶς τὴν ἀλήθεια ἢ νὰ ἐπιτύχει τὴ σωτηρία.

58. Πρὸβλ. Α' Κορ. 13,3.

ΛΟΓΟΣ Ε΄.

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

πδ'. Ὡσπερ ἐν τοῖς φαινομένοις τούτοις τῷ ἐκτός ἀπετάξω
ἀνθρώπῳ, ἐψώμισάς τε τὰ ὄντα καὶ διεσκόρπισας, οὕτως ἀποτάξα-
σθαί σε ταῖς τῶν ἡθῶν προλήψεσι χρή. Καὶ εἰ σοφίαν ἔμαθες σαρ-
κικὴν ἢ γνῶσιν ἔσχες πραγμάτων, ἄρησαι ταύτην. Εἰ δικαιομάσι
5 πέποιθας σαρκός, ἀπόστηθι τούτων, ταπεινῶν σεαυτὸν καὶ κατα-
σμικρύνων. Οὕτω γὰρ καὶ δυνήσῃ τῇ τοῦ κηρύγματος μωρία
μαθητευθῆναι. Ἐν ταύτῃ δὲ τὴν ἀληθινὴν εὐρήσεις σοφίαν, οὐκ ἐν
λόγοις κεκομψευμένοις, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ σταυροῦ δυνάμει, τούτοις
ἐνεργούμενος ἐν ὑποστάσει τοῖς καταξιωθείσι ταύτην κτήσασθαι
10 «Ὁ γὰρ σταυρός», φησὶν ὁ Παῦλος, «τοῦ Χριστοῦ, τοῖς μὲν Ἰου-
δαίοις σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρία, ἡμῖν δὲ τοῖς σωζομένοις, Θε-
οῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία»¹.

πέ'. Εἰ καὶ ἔλαβες, φησί, γεῦσιν ἐξ οὐρανοῦ, εἰ καὶ μετέσχες
ἐκείνης τῆς σοφίας καὶ ἀνάπαυσιν ἔσχες ἐν τῇ ψυχῇ σου, μηδ'
15 οὕτως ἐπαίρου, μηδὲ ὡς ἐφθακῶς ἤδη καὶ πᾶσαν καταλαβὼν τὴν
ἀλήθειαν τεθαρρηκῶς ἔσο, μὴ καὶ σὺ ἀκούσης, «ἤδη κεκορεσμέ-
νοι ἐστέ, ἤδη πεπλουτήκατε· χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε, καὶ ὄφε-
λόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν»². Ἀλλὰ
καὶ γευσάμενος, ὡς μήπω τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀψάμενος εἶναι νό-
20 μιζε, καὶ μὴ ἐξ ἐπιπολῆς ἔστω σοι τοῦτο, ἀλλ' ὡς ἐμπεφυτευμένον
διὰ παντός ὄν καὶ κεκυρωμένον τῇ διανοίᾳ σου.

πς'. Ὡσπερ τις φιλόπλουτος, κἂν μυρία συναγαγῶν χρήματα
ἦ, οὕτω διακορῆς γίνεται, ἀλλὰ τὸ καθ' ἡμέραν προστιθέμενον,
αὐξήσιν ποιεῖται μᾶλλον τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πλείονος, ἢ, καθάπερ

1. Α' Κορ. 1, 21.

2. Α' Κορ. 1, 23.

ΛΟΓΟΣ Ε΄.

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

84. "Ὅπως ὡς πρὸς τὰ ὄρατὰ πράγματα ἀπαρνήθηκες τὸν ἐξωτερικὸ ἄνθρωπο, καὶ μοίρασες τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ τὰ σκόρπισες στοὺς φτωχοὺς, ἔτσι πρέπει νὰ ἀπαρνηθεῖς καὶ τὶς ἁμαρτωλὲς συνήθειες. Καὶ ἂν ἔμαθες σοφία κοσμικὴ ἢ ἀπέκτησες γνώση γιὰ πράγματα γήινα, νὰ τὰ ἀπαρνηθεῖς καὶ αὐτά." Ἄν στηρίζεσαι σὲ ἐντολὲς κοσμικὲς, ἀπομακρύνσου καὶ ἀπὸ αὐτές, ταπεινώνοντας τὸν ἑαυτὸ σου καὶ κáνοντάς τον ἀσήμαντο. Γιατὶ ἔτσι θὰ μπορέσεις νὰ γίνεις μαθητὴς τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος¹. Σ' αὐτὴν θὰ βρεῖς τὴν ἀληθινὴ σοφία, ὄχι σὲ λόγια κομψά, ἀλλὰ στὴ δύναμη τοῦ σταυροῦ, ἐνεργούμενος ἀπὸ αὐτοὺς πραγματικὰ πού καταξιώθηκαν νὰ ἀποκτήσουν τὴ δύναμη αὐτή. Γιατὶ λέγει ὁ Παῦλος· «ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ γιὰ τοὺς Ἰουδαίους εἶναι αἰτία σκανδάλου, ἐνῶ γιὰ τοὺς Ἕλληνες μωρία· γιὰ ἡμᾶς ὅμως τοὺς σωζομένους εἶναι δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ σοφία τοῦ Θεοῦ»².

85. Κι ἂν ἀκόμα ἔλαβες, λέγει, γεύση οὐράνια, κι ἂν ἔγινες μέτοχος ἐκείνης τῆς σοφίας κι ἀπέκτησες ἀνάπαυση μέσα στὴν ψυχὴ σου, οὔτε ἔτσι νὰ ὑπερηφανεύεσαι, οὔτε νὰ ξεθαρρεύεις σὰν νὰ ἔφτασες πιά καὶ σὰ νὰ ἀπέκτησες ὅλη τὴν ἀλήθεια, μήπως καὶ σὺ ἀκούσεις, «τώρα πιά εἴσαστε χορτασμένοι, τώρα πιά γίνατε πλούσιοι· βασιλεύσατε χωρὶς ἡμᾶς· καὶ μακάρι νὰ βασιλεύατε, γιὰ νὰ βασιλεύσομε καὶ ἡμεῖς μαζί με σᾶς»³. Ἀλλά, κι ἂν ἀκόμα γεύτηκες τὰ οὐράνια, νὰ πιστεύεις σὰν νὰ μὴ ἄγγιξες ἀκόμα τὰ μυστήρια τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ αὐτὴ ἡ πίστη σου νὰ μὴ εἶναι ἐπιφανειακὴ, ἀλλὰ σὰ νὰ εἶναι φυτεμένη γιὰ πάντα καὶ ἀκόλουθος παντοτινὸς τῆς διάνοιας σου.

86. "Ὅπως κάποιος πού ἀγαπᾷ τὸν πλοῦτο, κι ἂν ἀκόμα συγκεντρώσει ἀμέτρητα χρήματα, δὲν χορταίνει με αὐτά, ἀλλὰ τὰ ὅσα προ-

3. Α' Κορ. 4, 8.

τις ποταμοῦ ἡδυτάτου πρὸ τοῦ κόρου διασπασθεῖς, τὴν δίψαν
 μᾶλλον ἐξέκαυσεν, οὕτω δὴ καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ γεῦσις παντὸς οὐκ
 οἶδε κόρον δηλονότι ἢ τέλος, ἀλλὰ καὶ ὅσῳ πλουτεῖ τις τουτονὶ
 τὸν πλοῦτον, πένητα ἑαυτὸν εἶναι κατανοεῖ. Οἱ δὲ Χριστιανοὶ οὐκ
 5 ἔχουσι παρ' ἑαυτοῖς τιμίαν τὴν ἰδίαν ψυχὴν, ἀλλ' ὡς τινες τῶν
 ἀκριδῶς ἐξουδενωμένων μᾶλλον παρὰ Θεῶ διακέινται, δούλους
 τε πάντων ἀνθρώπων ἑαυτοὺς εἶναι λογίζονται. Ἐπὶ ταύτῃ πολλὰ
 χαίρει ὁ Θεὸς καὶ ἐπαναπαύεται τῇ ψυχῇ, διὰ τὴν ἑαυτῆς ταπει-
 νωσιν. Εἰ οὖν καὶ ἔχει τίς τι ἢ καὶ πεπλούτηκε, μὴ παρὰ τοῦτο οἴη-
 10 θῆ εἶναί τι ἢ ἔχειν τι. Ἡ γὰρ οἴησις βδέλυγμα Κυρίῳ καὶ αὐτὴ ἀπ'
 ἀρχῆς ἐκδέβληκε τοῦ Παραδείσου τὸν ἄνθρωπον, ἀκούσαντα ὅτι
 «ὡς θεοὶ ἔσεσθε»⁴, καὶ τῇ ἐλπίδι ταύτῃ τῇ ματαία ἐπιθαρρήσαντα.
 Κατάμαθε, πῶς ὁ Θεὸς σου καὶ Βασιλεύς, ἀλλὰ καὶ Θεοῦ Υἱός,
 ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, πῶς ἐπτώχευσε, πῶς τοῖς
 15 ἀτίμοις συνελογίσθη, πῶς πέπονθεν. Εἰ δὲ καὶ ὁ Θεὸς οὕτως, ὁ αἵ-
 ματι καὶ σαρκὶ συνεστηκὸς ἄνθρωπος, ὁ γῆ καὶ σποδός⁵, οἴμοι, καὶ
 τὸ παράπαν ἀγαθοῦ μὴ μεταλαβών, ἀλλ' ἀκαθαρσία ὢν, μέγα φρο-
 νεῖς καὶ ἀλαζονεΐη; Σὺ δὲ ἀλλ' εἴπερ εἶ συνετός, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ
 τούτου μᾶλλον, οὐπερ εἴληφας ἐκ Θεοῦ, οὐκ ἐμόν, λέγε, τὸ χρεῖμα,
 20 παρ' ἐτέρου τοῦτο ἔχω λαβών, καὶ δόξαν αὐτῷ, πάντως ἀφαι-
 ρεῖται τὸ δοθὲν ἀπ' ἐμοῦ. Οὕτω μὲν πᾶν ἀγαθὸν τῷ Κυρίῳ, τὸ δὲ
 κακὸν τῇ σεαυτοῦ ἐπίγραφε ἀσθενείᾳ.

πζ'. Ὅν περ φησὶν ὁ Ἀπόστολος θησαυρὸν ἐν ὀστρακίνοις
 ἡμᾶς ἔχειν τοῖς σκεύεσι⁶, τὴν ἀγιαστικὴν οἴου τοῦ Πνεύματος δύ-
 25 ναμιν, ἣν ἔτι τῇ σαρκὶ περιών, ἄξιος κατέστη λαβεῖν. Καὶ γὰρ πού
 πάλιν φησὶν ὁ αὐτός «ὅς ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιο-
 σύνη τε καὶ ἀγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις»⁷. Ὁ γοῦν εὐρῶν καὶ παρ'
 ἑαυτῷ σχὼν τὸν ἐπουράνιον τοῦτον τοῦ Πνεύματος θησαυρόν, πᾶ-
 σαν δικαιοσύνην ἐντολῶν, πᾶσαν τὴν τῶν ἐντολῶν ἐργασίαν, οὐ
 30 καθαρώς μόνον καὶ ἀμωμήτως, ἀλλὰ καὶ πόνων ἐκτός καὶ καμᾶ-

4. Πρὸβλ. Πράξ. 20, 24.

8. Μάρκ. 15, 28.

5. Γεν. 3, 5.

9. Πρὸβλ. Γεν. 18, 27.

6. Φιλ. 2, 7.

7. Β' Κορ. 8, 9.

10. Β' Κορ. 4, 7.

στίθενται καθημερινά αυξάνουν περισσότερο την επιθυμία του για περισσότερα, ή, όπως κάποιος που απομακρύνεται από ένα ποτάμι με γλυκύτερο νερό προτού να χορτάσει, αυτό ανάβει περισσότερο τη δίψα του, έτσι και στον κάθε άνθρωπο ή γεύση του Θεού δεν έχει χορτασμό και τέλος, αλλά όσο περισσότερο πλουτίζει κανείς μ' αυτόν τον πλούτο, τόσο θεωρεί τον εαυτό του φτωχό. Οί Χριστιανοί δεν θεωρούν πολύτιμη τη ζωή τους⁴, αλλά νοιώθουν σαν να είναι οί πιο τιποτένιοι μπροστά στον Θεό, και θεωρούν τους εαυτούς τους δούλους όλων των ανθρώπων. Ήξαιτίας αυτού χαιρείται πολύ ο Θεός και αναπαύεται στην ψυχή αυτή, λόγω της ταπεινώσεώς της. "Αν λοιπόν έχει κανείς κάτι καλό ή και απέκτησε πλούτο πνευματικό, να μη νομίσει γι' αυτό ότι είναι κάτι ή ότι έχει κάτι. Γιατί ή οίηση είναι σιχαμερή στον Κύριο, και αυτή από την αρχή έδιωξε τον άνθρωπο από τον Παράδεισο, έπειδή άκουσε, «θα είσαστε σαν θεοί»⁵, και πήρε θάρρος από αυτή τη μάταια έλπίδα. Σκέψου, πώς ο Θεός σου και Βασιλιάς, αλλά και Υίός του Θεού, ταπείνωσε τον εαυτό του λαμβάνοντας μορφή δούλου⁶, πώς έγινε φτωχός⁷, πώς συναριθμήθηκε μαζί με τους άτιμους⁸, πώς έπαθε όλα εκείνα. "Αν αυτό έκανε και ο Θεός, συ πού είσαι άνθρωπος και αποτελεΐσαι από αίμα και σάρκα, πού είσαι χῶμα και στάχτη⁹, άλλοίμονο, και δεν απέκτησες κανένα καλό, άλλ' είσαι άκαθαροσία, μεγαλοφρονεΐς και άλαζονεύεσαι; Συ λοιπόν, αν βέβαια είσαι συνετός, και γι' αυτό ακόμα το καλό πού έλαβες από τον Θεό, λέγε, "Δεν είναι δικό μου αυτό, αλλά το έχω παίρνοντάς το από άλλον, και αν αυτός κρίνει σκόπιμο, όπωςσδήποτε θα μου αφαιρέσει αυτό πού μου έδωσε." Έτσι λοιπόν κάθε αγαθό να το αποδίδεις στον Κύριο, ενῶ το κακό να το αποδίδεις στη δική σου άδυναμία.

87. Τον θησαυρό πού λέγει ο Άπόστολος ότι τον έχουμε σε πηλίνα σκεΐη¹⁰, να θεωρείς ότι είναι ή άγιαστική δύναμη του Πνεύματος, την όποία αυτός άξιώθηκε να λάβει ενῶ βρισκόταν ακόμα στη ζωή. Γιατί και πάλι λέγει ο ίδιος: «ο όποιος έγινε για μᾶς σοφία δοσμένη από τον Θεό, δικαιοσύνη και άγιασμός και απολύτρωση»¹¹. Εκείνος λοιπόν πού βρήκε και έχει μέσα του αυτόν τον έπουράνιο του Πνεύματος θησαυρό, μπορεί να εργάζεται κάθε έντολή για την άρετή, κάθε εργασία των εντολών, όχι μόνο καθαρά και άμεμπτα, αλλά και χωρίς

11. Α΄ Κορ. 1, 30.

των ἀνύειν δύναται, ὅπερ ἀπονητὶ πρότερον πολλοῦ γε καὶ ἔδει ποιεῖν. Καὶ γὰρ οὐδὲ δύναται τις, κἂν βούληται, τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος ἀληθινῶς γεωργῆσαι, πρὸ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος μεταλήψεως, πλήν, ἀλλὰ καὶ διαζέσθω πᾶς τις ἑαυτὸν ἐκάστοτε δ' 5 ὑπομονῆς τρέχων¹² καὶ πίστεως, καὶ θερμῶς τοῦ Χριστοῦ δεέσθω, ὥστε τοῦ θησαυροῦ τοῦδε τοῦ ἐπουρανίου ἐπιτυχεῖν καὶ τὸ πᾶσαν δικαιοσύνην, καθάπερ εἴρηται, ἐν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ ποιεῖν δύναται καθαρῶς καὶ τελείως, ἀμόχθως τε, φημί, καὶ ἀταλαιπώρως

πη'. Οἱ τὸν θεῖον πλοῦτον τοῦ Πνεύματος ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, 10 ἐπειδὴν τισι κοινωνῶσι λόγων πνευματικῶν, τοῦ ἰδίου ὥσπερ ἐκβάλλοντες θησαυροῦ¹³ τοῖς οἷς ὁμιλοῦσι μεταδιδόασιν. Ὅσοι δὲ τουτονὶ τὸν πλοῦτον ἐν μυχοῖς καρδίας οὐκ ἐθησαύρισαν, ἐξ οὗ θείων ἐνθυμημάτων καὶ μυστηρίων, λόγων τε ὑπερβαινόντων βρῦει ἀγαθωσύνη, ἀλλ' ἀπανθησάμενοί τινα μόνον ἐξ ἑκατέρας Γρα- 15 φῆς, ἐπ' ἄκρας τῆς γλώσσης φέρουσι, ἢ, καὶ ἀνδρῶν πνευματικῶν ἀκουσται γενόμενοι, τοῖς τούτων λόγοις ἐπικομπάζουσι, ὡς ἴδια τὰ ἐκείνων προτείνοντες, καὶ πρὸς ἄλλοτριους τόκους ὑποβαλλόμενοι· οὗτοι, τοῖς μὲν ἄλλοις ἀπονον παρέσχον τῶν εἰρημένων ἀπόλαυσιν, αὐτοὶ δέ, μετὰ τὴν διάλεξιν, πτωχοῖς εὐρέθησαν ἐοικότες, 20 ἅτε τῶν μὲν λόγων ἐκάστου, καθαπερεὶ πρὸς τὰ ἴδια, τῶν ἀφ' ὧν ἐλήφθη, ἐπανελθόντος, ἐκείνων δὲ μὴ κεκτημένων ἴδιον θησαυρόν, ἀφ' οὗ περ δυνατῶς εἶχον πρώτους τε ἑαυτοὺς εὐφραίνειν καὶ τοὺς ἄλλους κατὰ μετάδοσιν ὠφελεῖν. Διὰ τοῦτο ζητητέον πρῶτον παρὰ Θεοῦ τὸν πλοῦτον τοῦτον τὸν ἀληθινὸν εἰσοικίσασθαι, καὶ τότε 25 ῥάδιον ἡμῖν ἔσται καὶ ἑτέρους δύνασθαι ὠφελεῖν καὶ λόγων πνευματικῶν καὶ μυστηρίων θείων αὐτοῖς μεταδιδόναι. Οὕτω γὰρ ηὐδόκησεν ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης παντὶ τῷ πιστεύοντι ἐγκατοικῆσαι. Καὶ γάρ, «ὁ ἀγαπῶν με», φησὶν, «ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτόν»¹⁴. Καὶ 30 ἐν ἄλλοις «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν»¹⁵.

πθ'. Οἱ τέκνα γενέσθαι Θεοῦ καταξιωθέντες καὶ τὸν Χριστὸν ἐν ἑαυτοῖς ἐλλάμποντα ἔχοντες, ἐν ποικίλοις καὶ διαφόροις τοῦ

12. Πρὸβλ. Ἐβρ. 12, 1. 13. Ματθ. 12, 35. 14. Ἰω. 14, 21. 15. Ἰω. 14, 23.

κόπους και μόχθους, πράγμα πού προηγουμένως ἔπρεπε νὰ τὸ κάνει κάθε ἄλλο χωρὶς κόπο. Γιατί, κι ἂν ἀκόμα θέλει κανεὶς, δὲν μπορεῖ νὰ καλλιεργήσει ἀληθινὰ τὸν καρπὸ τοῦ Πνεύματος προτοῦ νὰ λάβει τὸ ἀγαθὸ Πνεῦμα, πλὴν ὅμως ἄς πιέζει κανεὶς κάθε φορὰ τὸν ἑαυτὸ του, καὶ ἄς τρέχει μὲ ὑπομονή¹² καὶ πίστη, καὶ ἄς παρακαλεῖ θερμὰ τὸν Χριστὸ, ὥστε νὰ ἀξιωθεῖ νὰ λάβει αὐτὸν τὸν ἐπουράνιο θησαυρὸ, καὶ τότε θὰ μπορεῖ, ὅπως λέχθηκε, μὲ τὴ βοήθεια αὐτοῦ νὰ ἐργάζεται κάθε ἀρετὴ καθαρὰ καὶ τέλεια, δηλαδή χωρὶς μόχθο καὶ ταλαιπωρία.

88. Ἐκεῖνοι πού ἔχουν μέσα τους τὸν θεῖο πλοῦτο τοῦ Πνεύματος, ὅταν ἀπευθύνουν σὲ κάποιους λόγια πνευματικά, τὰ μεταδίδουν σὲ ἐκείνους μὲ τοὺς ὁποίους συνομιλοῦν σὰ νὰ τὰ βγάζουν ἀπὸ τὸν θησαυρὸ πού ἔχουν μέσα τους¹³. Ὅσοι ὅμως δὲν ἀπέκτησαν αὐτὸν τὸν θησαυρὸ μέσα στὰ βάθη τῆς καρδιᾶς τους, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἀναβλύζει ἀγαθωσύνη θείων ἐνθυμημάτων καὶ μυστηρίων καὶ λόγων πού ὑπερβαίνουν κάθε λόγο, ἀλλ' ἀνθολόγησαν μόνο κάποια ἀπὸ αὐτὰ ἀπὸ τίς δύο Γραφές καὶ τὰ ἔχουν στὴν ἄκρη τῆς γλώσσας τους, ἢ καὶ τὰ ἄκουσαν ἀπὸ ἄνδρες πνευματικούς, κομπάζουν γιὰ τὰ λόγια αὐτὰ, προβάλλοντας ὡς δικὰ τους τὰ λόγια ἐκείνων καὶ παρουσιαζόμενοι ὡς γεννήτορες ξένων παιδιῶν, αὐτοὶ στοὺς ἄλλους βέβαια προσφέρουν ἄκοπη τὴν ἀπόλαυση τῶν λόγων, οἱ ἴδιοι ὅμως μετὰ τὴν ὁμιλία βρίσκονται νὰ μοιάζουν μὲ φτωχοὺς, ἀφοῦ ὁ κάθε λόγος εἶναι σὰν νὰ ἐπέστρεψε σὲ ἐκείνον ἀπὸ τὸν ὁποῖο πάρθηκε, ἐνῶ αὐτοὶ δὲν ἔχουν κανένα θησαυρὸ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο θὰ μπορούσαν πρῶτα νὰ εὐφράνουν τὸν ἑαυτὸ τους, καὶ μετὰ νὰ ὠφελήσουν καὶ τοὺς ἄλλους μεταδίδοντάς τον σ' αὐτούς. Γι' αὐτὸ πρέπει πρῶτα νὰ ζητοῦμε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ βάλει μέσα μας αὐτὸν τὸν ἀληθινὸ πλοῦτο, καὶ τότε θὰ μᾶς εἶναι εὐκόλο νὰ μπορούμε καὶ ἄλλους νὰ ὠφελοῦμε καὶ νὰ τοὺς μεταδίδομε λόγους πνευματικούς καὶ μυστήρια θεῖα. Γιατί ἔτσι εὐδόκησε ἡ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ νὰ κατοικήσει στὸν καθένα πού πιστεύει σ' αὐτόν. Καὶ πράγματι λέγει· «ἐκεῖνος πού ἀγαπᾷ ἐμένα, θὰ ἀγαπηθεῖ ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, καὶ ἐγὼ θὰ ἀγαπήσω αὐτόν καὶ θὰ τοῦ φανερώσω τὸν ἑαυτὸ μου»¹⁴. Καὶ ἄλλοῦ· «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας μου θὰ ῥθοῦμε καὶ θὰ κατοικήσομε μέσα σ' αὐτόν»¹⁵.

89. Ἐκεῖνοι πού ἀξιώθηκαν νὰ γίνουν τέκνα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἔχουν μέσα τους τὸν Χριστὸ νὰ λάμπει, καθοδηγοῦνται μὲ ποικίλους

Πνεύματος διέπονται τρόποις καὶ ἐν τῷ ἀφανεί τῆς καρδίας ὑπὸ
 τῆς χάριτος περιθάλλονται· οὐδὲν δὲ οἶον, καὶ τινὰς τῶν κατὰ κό-
 σμον φαινομένων ἀπολαύσεων εἰς μέσον παραγαγεῖν πρὸς εἰκα-
 σίαν τῶν ἐν τῇ ψυχῇ θείων διαγωγῶν τῆς χάριτος. Ἔστι γὰρ ὅτε
 5 γίνονται, καθάπερ ἐν τινὶ βασιλικῷ δεῖπνῳ ἐνευφραινόμενοι καὶ
 ἀγαλλιῶντες, ἀφραστόν τινα καὶ ἄφατον ἀγαλλίασιν· καὶ νῦν μὲν
 ὡς νύμφη τῷ νυμφίῳ πνευματικῶς συνηδόμενοι, νῦν δὲ ὡς ἀσώ-
 ματοὶ τινες ἄγγελοι ἐπὶ τοσαύτῃ τοῦ σώματος ἐλαφριά τε καὶ κου-
 φότητι, ὡς μηδὲ νομίζουσιν σῶμα περιβεβληθῆσθαι. Καὶ ἄλλοτε μὲν
 10 ὡσπερ τινὶ τόπῳ ἐνευφραινόμενοι καὶ μεθύοντες μέθην ἀφραστον
 τῶν μυστηρίων τοῦ Πνεύματος, ἄλλοτε δὲ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς
 αὐτοὺς ἔχει τῆς τῶν ἀνθρώπων ἕνεκα σωτηρίας ποτνωμένους.
 Ὑπὸ γὰρ τῆς θείας ἀγάπης τοῦ Πνεύματος τῶν ἀνθρώπων πάν-
 των περικαιόμενοι, ὅλου τοῦ Ἀδάμ τὸ πένθος ἀναλαμβάνουσι·
 15 καὶ ποτὲ μὲν πρὸς τοσαύτην ἀγάπην μεθ' ἡδονῆς, οὐ λόγῳ ῥητῆς,
 ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐξεκαύθησαν, ὡς, εἴ γε δυνατόν ὅλως ἦν, πάν-
 τα ἄνθρωπον τοῖς σπλάγχνοις ἐγκολπώσασθαι τοῖς ἰδίῳις, κακοῦ
 διαφορὰν τὸ παράπαν ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ μὴ ποιούμενοι, ποτὲ δὲ
 τοσοῦτον ἑαυτοὺς ἐξουδένωσαν, ὡς μηδένα εἶναι τὸν μετ' αὐτοὺς
 20 οἶεσθαι, ἀλλὰ πάντων ἐσχάτους ἑαυτοὺς λογίζεσθαι. Καὶ νῦν μὲν
 ἀνεκλαλήτῳ τινὶ χαρᾷ τοῦ Πνεύματος κατεπόθησαν, νῦν δὲ καθά-
 περ τις τῶν ἰσχυρῶν βασιλικῆν λαβῶν πανοπλίαν καὶ πρὸς πόλε-
 μον κατελθὼν, τοὺς ἐναντίους κατετροπώσατο, τὸν ἴσον καὶ οὗτοι
 τρόπον ὅπλοις φραξάμενοι τοῖς τοῦ Πνεύματος, πρὸς τοὺς ἀφα-
 25 νεῖς κατῆλθον ἐχθροὺς καὶ τούτους τοῖς ποσὶν ὑπέθεντο τοῖς ἰδί-
 οῖς. Ἄρτι μὲν πολλή τις γαλήνη αὐτοὺς περιβάλλει καὶ ἡσυχία,
 εἰρήνη τε περιθάλλει καὶ ἡδονῇ κάτοχοι γίνονται θαυμασίᾳ, ἄρτι
 δὲ συνέσει καὶ σοφίᾳ θείᾳ καὶ γνώσει Πνεύματος ἀνεξερευνήτῳ·
 καὶ ἀπλῶς, τοιαῦτα πρὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ σοφίζονται χάριτος, ἃ
 30 μηδεμιᾷ γλώσσει δύναμις ἐξαιρεῖν. Ἔστι δ' ὅτε καὶ ὡς ἓνα τῶν
 πάντων αὐτοὺς ἀνθρώπων ὄψει φαινομένους. Οὕτως ἡ θεία χάρις
 πολυτρόπως ἑαυτὴν ἐν τούτοις ἐξαλλάττουσα καὶ ποικίλλουσα,

καὶ διάφορους τρόπους τοῦ Πνεύματος καὶ περιθάλπονται μέσα τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς τους ἀπὸ τῆ χάρι. Καὶ δὲν εἶναι καθόλου ἀπαίριαστο νὰ ἀναφέρομε παραδείγματα καὶ ἀπὸ κάποιες κοσμικὲς ἀπολαύσεις γιὰ νὰ σχηματίσομε κάποια ἰδέα γιὰ τὶς θεῖες ἐνέργειες τῆς χάριτος μέσα στὴν ψυχὴ. Εἶναι δηλαδὴ σὰ νὰ βρίσκονται αὐτοὶ σὲ κάποιο βασιλικὸ δεῖπνο καὶ ἀπολαμβάνουν ἐκεῖ εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίαση, μιὰ ἀνέκφραστη καὶ ἀπερίγραπτη ἀγαλλίαση, καὶ ἄλλοτε νοιώθουν πνευματικὴ ἡδονὴ ὅπως ἡ νύμφη μὲ τὸν νυμφίον, ἄλλοτε σὰν κάποιοι ἀσώματοι ἄγγελοι γιὰ τὴν τόση ἔλαφρότητα τοῦ σώματος καὶ τὴν ἔλλειψη βάρους, ὥστε νὰ νομίζουν ὅτι δὲν ἔχουν σῶμα, ἄλλοτε πάλι σὰν νὰ βρίσκονται σὲ κάποιον τόπο καὶ νὰ εὐφραίνονται καὶ νὰ μεθοῦν μὲ τὴν ἀνέκφραστη μέθη τῶν μυστηρίων τοῦ Πνεύματος, καὶ ἄλλοτε κυριεύονται ἀπὸ κλάματα καὶ ὀδυρμούς, θρηνολογώντας ἔτσι ἕξαιτίας τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. Γιατί, κυριευμένοι ἀπὸ τῆς φλόγα τῆς θείας ἀγάπης τοῦ Πνεύματος πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, φορτώνονταν τὸ πένθος ὅλων τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀδάμ, καὶ ἄλλοτε ἀναθε μέσα τους τὸ Πνεῦμα τόση ἀγάπη συνοδευομένη ἀπὸ ἡδονὴ πού δὲν μπορεῖ νὰ ἐκφραστεῖ μὲ λόγια, ὥστε, ἂν ἦταν δυνατὸν, κάθε ἀνθρωπο νὰ τὸν κλείσουν μέσα στὰ σπλάχνα τους, χωρὶς κανένα ἀπολύτως ξεχώρισμα τοῦ κακοῦ ἀπὸ τὸν καλόν, καὶ ἄλλοτε τόσο πολὺ ἔξουδένωσαν τὸν ἑαυτὸν τους, ὥστε νὰ νομίζουν ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένας ἄλλος πιὸ κάτω ἀπὸ αὐτούς, ἀλλὰ νὰ θεωροῦν τὸν ἑαυτὸν τους τελευταῖον ἀπὸ ὅλους. Καὶ ἄλλοτε πάλι καταπλημμυριστήκαν ἀπὸ μιὰ ἀνεκκλάλητη χαρὰ τοῦ Πνεύματος, ἐνῶ ἄλλοτε σὰν κάποιον ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς πού φόρεσε βασιλικὴ πανοπλία καὶ παίροντας μέρος στὸν πόλεμον, κατατρόπωσε τοὺς ἐχθροὺς, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ αὐτοί, ἀφοῦ περιφράχθησαν μὲ τὰ ὄπλα τοῦ Πνεύματος, συγκρούσθησαν μὲ τοὺς ἀόρατους ἐχθροὺς καὶ τοὺς ἔρριξαν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους. Πότε τοὺς περιβάλλει μιὰ μεγάλη γαλήνη καὶ ἡσυχία, τοὺς περικυκλώνει εἰρήνη καὶ κυριεύονται ἀπὸ μιὰ θαυμαστὴ ἡδονή, καὶ πότε πάλι γεμίζουν ἀπὸ σύνεση καὶ θεία σοφία καὶ ἀνεξερεύνητη γνώση τοῦ Πνεύματος, καὶ γενικά, τόση σοφία δέχονται ἀπὸ τὴ χάρι τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ ἐκφράσει καμμιά γλῶσσα. Πολλὲς φορὲς βέβαια ἔξωτερικὰ παρουσιάζουν ὄψη ὅπως ὅλοι οἱ ἀνθρωποι. "Ἐτσι, ἀλλάζοντας μορφὴ ἢ θεία χάρι μὲ

παιδοτριβεῖν ὡσπερ καὶ γυμνάζειν δούλεται τὴν ψυχὴν, ἵνα τελείαν αὐτὴν καὶ ἄμωμον καὶ καθαρωτάτην τῷ ἐπουρανίῳ παραστήσῃ Πατρί.

ζ'. Τὰ εἰρημένα ταυτὶ τοῦ Πνεύματος ἐνεργήματα μεγάλων 5 μέτρων εἰσὶ καὶ τῶν ἐγγυτάτω τῆς τελειότητος. Αὗται γὰρ αἱ ποιήματα τῆς χάριτος παρακλήσεις, διαφόρως μὲν, ἀλλ' οὖν γε ἀδιαλείπτως ἐν αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ Πνεύματος ἐνεργοῦνται, ἐνεργείας ἐνεργείαν Πνεύματος διαδεχομένης. Ὅποτε γὰρ εἰς τὴν τελειότητά τις τοῦ Πνεύματος καταστήσειε, πάντων ἀκριδῶς τῶν παθῶν 10 ἀποκαθαρθεῖς, καὶ ὅλως τῷ Παρακλήτῳ Πνεύματι διὰ τῆς ἀρρήτου κοινωνίας ἐνωθεῖς καὶ ἀνακραθεῖς, ἐπειδὴν καὶ αὐτὴ γε ἡ ψυχὴ καταξιοθεῖη πνεῦμα γενέσθαι ὡς συγκραθεῖσα τῷ Πνεύματι, τότε ὅλον φῶς, ὅλον πνεῦμα, ὅλον χαρὰ, ὅλον ἀνάπανσις, ὅλον ἀγαλλίασις, ὅλον ἀγάπη, ὅλον σπλάγχνα, ὅλον ἀγαθότης 15 καὶ χρησιότης γίνεται· καὶ οἶονεὶ καταπέποται εἰς τὰς ἀρετὰς τῆς δυνάμεως τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, ὡς ἐν ἀδύσσω θαλάσσης λίθος ὕδατι πανταχόθεν περιεχόμενος. Ταύτη τοιγαροῦν οἱ τοιοῖδε κατὰ πάντα τρόπον τῷ τοῦ Θεοῦ Πνεύματι συναφθέντες αὐτῷ τῷ Χριστῷ ἀφωμοίονται, τὰς ἀρετὰς τοῦ Πνεύματος ἀτρέπτους παρ' 20 ἑαυτοῖς ἔχοντες, καὶ καρποὺς τοιούτους τοῖς πᾶσιν ἐπιδεικνύμενοι. Ἐπεὶ γὰρ ἔνδον ἄμωμοὶ τε καὶ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ¹⁶ διὰ τοῦ Πνεύματος ἀπηροτίσθησαν, ἀμήχανον ἔξω καρποὺς κακίας προσενεγκεῖν, ἀλλὰ πάντοτε διὰ πάντων οἱ καρποὶ τοῦ Πνεύματος ἐν ἑαυτοῖς διαλάμπουσιν. Αὕτη ἐστὶν ἡ προκοπὴ τῆς πνευματικῆς τελειότητος, τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἣν φθάσαι ἡμᾶς ὁ Ἀπόστολος παραινεῖ λέγων· «ἵνα πληρωθεῖτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ»¹⁷. Καὶ πάλιν· «μέχρι καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ»¹⁸.

ζα'. Ἔστιν ὅτε, φησὶν, εἰσέρχεται τις κλίνας γόνυ, καὶ τούτῳ ἡ 30 καρδία μεστή θείας ἐνεργείας γίνεται, καὶ ἡ ψυχὴ συνευφραίνεται τῷ Κυρίῳ, καθάπερ ἤδη δεδήλωται, νύμφης τρόπον μετὰ τοῦ νυμφίου. Ὁ μέγας τοῦτό φησιν Ἡσαΐας· «ὄν γὰρ τρόπον εὐφραίνεται νυμφίος ἐπὶ νύμφῃ, οὕτως εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ

16. Πρὸβλ. Ματθ. 5, 8.

17. Ἐφ. 3, 19.

πολλούς και διάφορους, θέλει να παιδαγωγεί κατά κάποιον τρόπο και να γυμνάζει την ψυχή, ώστε να την παρουσιάσει τέλεια και άμεμπτη και καθαρότατη στον έπουράνιο Πατέρα.

90. Τα ενεργήματα αυτά του Πνεύματος που αναφέραμε ανήκουν στα μεγάλα μέτρα και βρίσκονται κοντά στην τελειότητα. Γιατί αυτές οι ποικίλες παρηγοριές της χάριτος, ενεργούνται σ' αυτούς από το Πνεύμα κατά διάφορους βέβαια τρόπους, αλλά ακατάπαυστα, διαδεχόμενη ή μία ενέργεια του Πνεύματος την άλλη. Γιατί, όταν φτάσει κανείς στην τελειότητα του Πνεύματος, αφού καθαρθεί τελείως από όλα τα πάθη, και ένωθεί και αναμιχθεί έξολοκλήρου με το Παράκλητο Πνεύμα μέσω της ανέκφραστης κοινωνίας, όταν και η ίδια ή ψυχή καταξιωθεί να γίνει πνεύμα αφού αναμίχθηκε με το Πνεύμα, τότε γίνεται όλος φώς, όλος πνεύμα, όλος χαρά, όλος ανάπαυση, όλος αγαλλίαση, όλος αγάπη, όλος ευσπλαχνία, όλος αγαθότητα και χρησιότητα, και κατά κάποιον τρόπο καταδυθίζεται μέσα στις αρετές της δυνάμεως του αγαθού Πνεύματος, σαν μιά πέτρα μέσα στον βυθό της θάλασσας που περιβάλλεται από παντού από νερό. Αυτοί λοιπόν που ενώθηκαν κατ' αυτόν τον τρόπο έξολοκλήρου με το Πνεύμα του Θεού έχουν εξομοιωθεί με τον Χριστό, έχοντας αμετάβλητες τις αρετές του Πνεύματος μέσα τους, και παρουσιάζουν τέτοιους καρπούς σε όλους. Έπειδή δηλαδή έγιναν έσωτερικά από το Πνεύμα άμεμπτοι και καθαροί στην καρδιά¹⁶, είναι αδύνατο να παρουσιάσουν έξω καρπούς κακίας, αλλά πάντοτε και με κάθε τρόπο λάμπουν σ' αυτούς οι καρποί του Πνεύματος. Αυτή είναι η προκοπή της πνευματικής τελειότητας, που καλύπτει το μέτρο της πληρότητας του Χριστού, στην όποια μās προτρέπει ο Άπόστολος να φτάσουμε, λέγοντας: «για να γεμίσετε με όλη την πληρότητα του Χριστού»¹⁷. Και πάλι: «μέχρι που να φτάσουμε όλοι να γίνουμε τέλειοι, όσο περιλαμβάνει το μέτρο της πληρότητας του Χριστού»¹⁸.

91. Συμβαίνει, λέγει, πολλές φορές να γονατίσει κανείς για να προσευχηθεί, και η καρδιά του γεμίζει από θεία ενέργεια, και η ψυχή του εύφραίνεται με τον Κύριο, όπως ήδη έχει λεχθεί, κατά τον τρόπο που η νύμφη εύφραίνεται με τον νυμφίο. Και αυτό το λέγει ο μέγας Ήσαϊας: «όπως εύφραίνεται ο νυμφίος με τη νύμφη, έτσι θα

18. Έφ. 4, 13.

σοί¹⁹. Ἔστι δ' ὅτε συνέθη μὲν ἀσχολεῖσθαι τὸν τοιοῦτον δι' ὅλης ἡμέρας, κατὰ δὲ μίαν ὥραν εἰς εὐχὴν ἑαυτὸν ἐπιτρέψαντα, ἀρπάζεται παρ' αὐτῆ ὁ ἔσω ἄνθρωπος, καὶ κάτοχος ἀπειρῶ βάθει τοῦ αἰῶνος ἐκείνου γίνεται. Ἔχει δὲ αὐτὸν ἀπόρρητός τις καὶ ἄμετρος ἡδονή, ὡς ἐκπλήττεσθαι μὲν τὸν νοῦν μετέωρον ὅλον ὄντα καὶ ἠρπαγμένον, λήθην δὲ ταῖς φρεσὶν ἐγγίνεσθαι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ παντός τοῦ ἐπιγείου τοῦδε φρονήματος, ἅτε μεστωθέντων αὐτῶ τῶν λογισμῶν, ὡσπερ εἴρηται, καὶ εἰς ἀπέραντά τε καὶ ἀκατάληπτα πράγματα αἰχμαλώτων αὐτῶ ἀπαχθέντων, ὡς ἐν ἐκείνῃ τῇ
10 ὥρᾳ δι' εὐχῆς τῷ ἀνθρώπῳ γίνεσθαι συναπελθεῖν ἅμα τῇ εὐχῇ καὶ τὴν ψυχὴν.

46'. Πρὸς δέ γε τὸν ἐρωτῶντα, φησὶν, εἰ πάντοτε δυνατὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῇ τοιαύτῃ διαρκεῖν καταστάσει, ταῦτα λεκτέον· ὡς ἡ μὲν χάρις οὐκ ἔστιν ὅτε μὴ σύνεσι, καὶ ἐρρίζωται καὶ ὡς φυσικόν
15 τι πεπηγὸς ἐγγίνεται τῷ ἀνθρώπῳ ᾧ σύνεσι. Μία δὲ οὕσα αὕτη, πολυτρόπως, ὡς θέλει, πρὸς τὸ τοῦ ἀνθρώπου συμφέρον οἰκονομεῖ· ποτὲ μὲν γὰρ πλέον αὐτῷ τὸ πῦρ, ποτὲ δὲ ἀμβλύτερον ἀνακαίει καὶ τὸ φῶς, ἔστι μὲν ὅτε, μᾶλλον ἐκλάμπει, ἔστι δ' ὅτε, καὶ συστέλλεται καὶ ἐπιστυγνάζει κατὰ θείαν πάντως οἰκονομίαν,
20 καίτοι γε τῆς λαμπράδος ἄσβεστα καιομένης. Ὄταν δὲ φαιδρυνθῇ πλέον, τότε καθάπερ ἐν μέθῃ πλείονι τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐξετάζεται· ἔστι δ' ὅτε, καὶ αὐτὸ τὸ φῶς τὸ ἀδιαλείπτως φαῖνον ἐν τῇ καρδίᾳ, τῷ ἐνδοτέρῳ δήπου καὶ βαθυτέρῳ διανοίγει φωτὶ, ὥστε ὅλον τὸν ἀνθρώπον τῇ γλυκύτητι ἐκείνῃ καὶ θεωρίᾳ
25 καταποθέντα, μηκέτι ἐν ἑαυτῷ εἶναι, ἀλλ' ὡς μωρόν τε καὶ βάροβαρον ὑπεῖναι τῷ κόσμῳ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν καὶ ἠπλωμένην ἐν τῇ ψυχῇ ἀγάπην καὶ ἡδονὴν καὶ τὸ βάθος ὧν ἠξίωται κοινωνεῖν μυστηρίων. Καὶ συμβαίνει πολλάκις, κατ' ἐκεῖνον μὲν τὸν καιρὸν τῶν τελείων αὐτὸν ἐπιβῆναι μέτρων καὶ εἶναι πάσης ἁμαρτίας
30 ἐλεύθερόν τε καὶ ἀνεπίληπτον, μετὰ δὲ ταῦτα συσταλῆναι τρόπον τινὰ τὴν χάριν καὶ τὸ κάλυμμα τῆς ἐναντίας ἐπιστῆναι δυνάμεως.

εὐφρανθεῖ ὁ Κύριος μὲ σένα»¹⁹. Συμβαίνει πάλι νὰ ἀσχολεῖται ἓνας τέτοιος ὅλη τὴν ἡμέρα, καὶ ὅταν κάποια ὥρα βρεῖ εὐκαιρία νὰ προσευχηθεῖ, ἀρπάζεται κατ' αὐτὴν ὁ ἐσωτερικὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μεταφέρεται στὸ ἄπειρο βάθος τοῦ κόσμου ἐκείνου τοῦ πνευματικοῦ. Καὶ τότε γεμίζει αὐτὸς ἀπὸ μιὰ ἀνέκφραστη καὶ ἀμέτρητη ἡδονή, ὥστε νὰ κυριεύεται ὁ νοῦς του ἀπὸ ἐκπληξη καθὼς ὀλόκληρος ἔχει ἀρπαχθεῖ καὶ βρίσκεται στὰ ὕψη, καὶ παράλληλα νὰ ξεχνάει ἐκείνη τὴν ὥρα κάθε τι πού ἔχει σχέση μὲ τὸ ἐπίγειο αὐτὸ φρόνημα, καθὼς ἔχουν μεστωθεῖ, ὅπως λέγεται, οἱ λογισμοὶ του καὶ ἔχουν ὀδηγηθεῖ αἰχμάλωτοι σὲ ἀπέραντα καὶ ἀκατάληπτα πράγματα, ὥστε ἐκείνη τὴν ὥρα νὰ συμβαίνει στὸν ἀνθρώπο ἕξαιτίας τῆς προσευχῆς νὰ φεύγει συγχρόνως μαζὶ μὲ τὴν προσευχὴ καὶ ἡ ψυχὴ.

92. Πρὸς ἐκείνον πού ἐρωτᾷ, λέγει, ἐὰν εἶναι δυνατὸν στὸν ἀνθρώπο νὰ βρίσκεται πάντοτε σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση, πρέπει νὰ λεχθοῦν αὐτά: ὅτι δηλαδή δὲν ὑπάρχει χρόνος πού νὰ μὴ βρίσκεται ἡ χάρη μαζὶ μὲ τὸν ἀνθρώπο, ἀλλὰ εἶναι ριζωμένη καὶ ἐνωμένη σταθερὰ μαζὶ μὲ τὸν ἀνθρώπο στὸν ὅποιο ὑπάρχει σὰν κάτι φυσικό. "Ὄντας αὐτὴ μία, ρυθμίζει τὰ πράγματα ὅπως αὐτὴ θέλει κατὰ διαφοροὺς τρόπους καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου· γιατί ἄλλοτε καίει μέσα του περισσότερο ἢ φωτιὰ καὶ ἄλλοτε λιγότερο, καὶ τὸ φῶς ἄλλοτε λάμπει περισσότερο, ἄλλοτε πάλι καὶ περιορίζεται καὶ σκοπινιάζει ὅπωςδὴποτε κατὰ θεία οἰκονομία, ἂν καὶ βέβαια ἡ λαμπάδα καίει ἄσβεστα. "Ὄταν τὸ φῶς γίνει περισσότερο, τότε ὁ ἀνθρώπος φαίνεται σὰ νὰ κυριεύεται ἀπὸ μεγαλύτερη μέθη ἕξαιτίας τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Μερικὲς φορές καὶ αὐτὸ τὸ φῶς, πού λάμπει ἀδιάκοπα μέσα στὴν καρδιά, διανοίγει δίοδο γιὰ τὸ ἐνδότερο καὶ βαθύτερο φῶς, ὥστε ὅλος ὁ ἀνθρώπος, καταδυθισμένος μέσα στὴ γλυκύτητα ἐκείνη καὶ τὴ θεωρία, νὰ μὴ βρίσκεται πὰ στὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ νὰ ζεῖ στὸν κόσμο σὰν μαρὸς καὶ βάρβαρος ἕξαιτίας τῆς ὑπερβολικῆς ἀγάπης καὶ ἡδονῆς πού εἶναι ἀπλωμένη μέσα στὴν ψυχὴ καὶ τοῦ βάθους τῶν μυστηρίων πού ἀξιώθηκε νὰ γίνει κοινωνός. Καὶ συμβαίνει πολλὲς φορές κατὰ τὸν καιρὸ αὐτὸν νὰ φτᾶσει στὰ μέτρα τῆς τελειότητος καὶ νὰ ἔχει ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ κάθε ἁμαρτία καὶ ἐλάττωμα, μετὰ ὅμως ἀπὸ αὐτὰ νὰ περιοριστεῖ κατὰ κάποιο τρόπο ἢ χάρη καὶ νὰ πέσει πάνω στὴν ψυχὴ τὸ κάλυμμα τῆς ἀντίθετης δυνάμεως.

4γ'. Οἷον μοί, φησίν, οὕτω τὰ τῆς χάριτος ἔχειν. Ὑποκείσθω γάρ σοι πρὸς δωδέκατον βαθμὸν ἀνιέναι τὴν τελειότητα. Εἶναι μὲν οὖν, ὅτε καὶ τουτὶ τὸ μέτρον ἐφικτὸν γίνεται· πλήν, ἀλλ' ἐνδίδωσι πάλιν ἡ χάρις καί, ἓνα ὑποβάσα βαθμὸν, εἰς τὸν ἐνδέκατον, 5 ὡς εἶπεῖν, ἴσταται. Ἐδείχθη ἐκεῖνα δὴ τὰ θαυμάσια, καὶ ὧν πείραν ὁ ἄνθρωπος ἔσχεν ἐκεῖνος. Εἰ τὸν ἴσον αὐτῷ τρόπον εἶχε ταῦτα διὰ παντός, οὐκ ἂν οὐδὲ δυνατόν αὐτῷ ἦν τὴν οἰκονομίαν καὶ τὸ βάρος ὑπιέναι τοῦ λόγου· οὔτε μὴν ἀκούειν τι ἢ λέγειν, ἢ καὶ περὶ του, κἂν τὸ βραχύτατον, μερμινᾶν, ὅτι μὴ κειῖσθαι μόνον, μιᾶς γω- 10 νίας ἐπειλημμένον, μετέωρον καὶ μεμεθυμένον. Ταύτη τοι καὶ τὸ τέλειον αὐτῷ μέτρον οὐ παρεσχέθη, ἵνα καὶ τῇ τῶν ἀδελφῶν προνοία καὶ τῇ τοῦ λόγου διακονία καιρὸν ἔχη σχολάζειν.

4δ'. Ἀκούοντες, φησί, τοῦ λόγου τῆς βασιλείας καὶ πρὸς δάκρυα καταγόμενοι, μὴ τοῖς ἡμετέροις τούτοις ἐναπομείνωμεν 15 δάκρυσι, μηδὲ τῇ ἡμῶν ἀκοῇ ὡς καλῶς ἀκούσαντες, μηδὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὡς καλῶς ἰδόντες καὶ ἀρκούντως ἔχειν ἑαυτοῖς λογισώμεθα. Καὶ γὰρ εἰσιν ἕτερα ὦτα καὶ ἕτεροι ὀφθαλμοὶ καὶ κλαυθμοὶ ἕτεροι, ὡς δὲ καὶ διάνοια καὶ ψυχὴ ἕτερα· ὅπερ ἐστὶν αὐτὸ τὸ θεϊκὸν Πνεῦμα καὶ ἐπουράνιον, τὸ ἀκοῦόν τε καὶ κλαῖον, εὐχόμε- 20 νόν τε καὶ γινῶσκον καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα ἐν ἀληθείᾳ ποιῶν. Ἐπεὶ καὶ τοῖς Ἀποστόλοις ὁ Κύριος τὴν μεγίστην ἐπαγγελόμενος τοῦ Πνεύματος δωρεάν, «ὑπάγω», ἔλεγεν, «ὁ δὲ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμπει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα»²⁰. Καὶ πάλιν «ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἅρτι· ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν»²¹. Ἐκεῖνος οὖν προσεύξεται καὶ ἐκεῖνος κλαύσεται· τὸ γὰρ «τί προσευξόμεθα», φησίν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, «καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἶδαμεν· ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις»²². Αὐτῷ 30 γὰρ τῷ Πνεύματι μόνῳ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα δηλόν ἐστι. «Τὰ γὰρ τοῦ Θεοῦ», φησίν, «οὐδεὶς οἶδεν, εἰμὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ»²³. Ἐπεὶ καὶ κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ Παρακλήτου ἐπιφοιτήσαντος²⁴ καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀγαθοῦ

20. Ἰω. 14, 26.

21. Ἰω. 16, 12-13.

22. Ρωμ. 8, 26.

93. Πίστευε, λέγει, ὅτι ἔτσι ἔχουν τὰ σχετικὰ μὲ τὴ χάρη. Ὑπόθεσε δηλαδή ὅτι ἡ τελειότητα ἔχει δώδεκα σκαλοπάτια. Συμβαίνει λοιπὸν νὰ φτάσει κανεὶς καὶ σ' αὐτὸ τὸ μέτρο· ἀλλὰ καὶ πάλι ὑποχωρεῖ ἡ χάρη καί, κατεβαίνοντας ἓνα σκαλοπάτι, σταματᾷ, ἃς ποῦμε, στὸ ἑνδέκατο. Δείξαμε βέβαια ἐκεῖνα τὰ θαυμάσια τὰ ὅποια εἶδε καὶ γνώρισε ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος. Ἄν αὐτὰ τὰ εἶχε αὐτὸς συνέχεια καὶ στὸν ἴδιο βαθμὸ, δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν σ' αὐτὸν νὰ ἀντέξει τὸ βάρος τῆς διοικήσεως τῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς διδασκαλίας τους· γιατί οὔτε ν' ἀκούει θὰ μπορούσε οὔτε νὰ μιλάει, οὔτε καὶ νὰ φροντίζει γιὰ κάτι, ἀκόμα καὶ γιὰ τὸ παραμικρό, ἀλλὰ θὰ παρέμεινε σὲ μιὰ γωνιὰ γεμᾶτος ἔκσταση καὶ μεθυσιμένος. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο λοιπὸν δὲν τοῦ δόθηκε καὶ τὸ μέτρο τῆς τελειότητος, ὥστε νὰ ἔχει καιρὸ καὶ μὲ τὴ φροντίδα τῶν ἀδελφῶν νὰ ἀσχολεῖται καὶ μὲ τὴ διακονία τοῦ λόγου.

94. Ἀκούοντας, λέγει, τὰ λόγια τῆς βασιλείας καὶ ἀναλυόμενοι σὲ δάκρυα, νὰ μὴ περιοριστοῦμε στὰ δάκρυά μας, οὔτε στὴ ἀκοή μας, ὅτι ἀκούσαμε καλὰ, οὔτε στὰ μάτια μας, ὅτι εἶδαμε καλὰ, καὶ νὰ σκεφθοῦμε ὅτι μᾶς εἶναι ἀρκετὰ αὐτὰ. Γιατί ὑπάρχουν καὶ ἄλλα αὐτιά, καὶ ἄλλα μάτια, καὶ ἄλλα κλάματα, καθὼς καὶ ἄλλη διάνοια καὶ ψυχὴ, πρῶγμα ποὺ εἶναι αὐτὸ τὸ θεϊκὸ καὶ ἐπουράνιο Πνεῦμα, ποὺ ἀκούει καὶ κλαίει, ποὺ προσεύχεται καὶ γνωρίζει καὶ κάμνει ἀληθινὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Γιατί καὶ ὁ Κύριος, ὑποσχόμενος στοὺς Ἀποστόλους τὴν μέγιστη δωρεὰ τοῦ Πνεύματος, ἔλεγε· «Ἐγὼ πηγαίνω στὸν Πατέρα, ὁ Παράκλητος ὅμως, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, τὸ ὅποιο θὰ στείλει ὁ Πατέρας μου στὸ ὄνομά μου, ἐκεῖνος θὰ σᾶς τὰ διδάξει ὅλα»²⁰. Καὶ πάλι· «ἔχω πολλὰ ἀκόμα νὰ σᾶς πῶ, ἀλλὰ δὲν μπορείτε νὰ τὰ βαστάξετε τώρα· ὅταν ὅμως θὰ ἔρθει ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας, θὰ σᾶς ὀδηγήσει σὲ ὅλη τὴν ἀλήθεια»²¹. Ἐκεῖνος λοιπὸν θὰ προσευχηθεῖ καὶ ἐκεῖνος θὰ κλάψει· γιατί, ὅπως λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, «ἐμεῖς δὲν γνωρίζομε πῶς πρέπει νὰ προσευχηθοῦμε, ἀλλὰ τὸ ἴδιο τὸ Πνεῦμα μεσιτεύει γιὰ μᾶς μὲ στεναγμοὺς ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ἐκφραστοῦν μὲ λόγια»²². Καθόσον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι φανερὸ μόνο στὸ Πνεῦμα. Γιατί λέγει· «κανένας δὲν γνωρίζει τὰ τοῦ Θεοῦ, παρὰ μόνο τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ»²³. Καὶ ὅταν, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεση, τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἐπιφοίτησε ὁ Παράκλητος²⁴ καὶ

23. Α΄ Κορ. 2, 11.

24. Πράξ. 2, 1 ἔ.

Πνεύματος ταῖς ψυχαῖς τῶν Ἀποστόλων ἐνσκηνωσάσης, τὸ μὲν τῆς κακίας κάλυμμα εἰσάπαν αὐτῶν ἀφηρέθη, τὰ πάθη δὲ κατηργήθη καὶ τὰ τῆς καρδίας αὐτῶν ἀπεκαλύφθησαν ὄμματα. Καὶ τότε λοιπὸν σοφίας πλησθέντες καὶ τέλειοι κατασταθέντες ὑπὸ 5 τοῦ Πνεύματος, δι' ἐκείνου μὲν καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα ποιεῖν ἔγνωσαν, δι' ἐκείνου δὲ καὶ πρὸς πᾶσαν ἀλήθειαν ἐχειραγωγήθησαν, ἡγεμονεύσαντός τε καὶ βασιλεύσαντος αὐτοῖς τῶν ψυχῶν. Ὅταν οὖν καὶ ἡμῖν, ἐπακούουσι τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, κλαίειν ἐπέρχηται, δεηθῶμεν Χριστοῦ, πίστει ἀνεπιδοιᾶσθω, ἐλεύσεσθαι 10 πρὸς ἡμᾶς, ἐλπίσαντες, τὸ ἀληθῶς ἀκοῦον καὶ προσευχόμενον Πνεῦμα κατὰ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα καὶ τὴν βούλησιν.

Ἡ. Τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχειν οἶον, φησὶν· ἐπίκειται τις οἷα γνοφώδης δύναμις ἐπικαλύπτουσα ἐλαφρῶς τὸν νοῦν ὡς ἀῆρ τις λεπτός, καίτοι δὲ τῆς λαμπάδος αἰείποτε καιομένης καὶ φαινούσης, 15 καθάπερ εἴρηται, ἀλλὰ τῷ φωτὶ ἐκείνῳ ὡς κάλυμμά τι ἐπίκειται ταύτη τοι οὐδὲ ἕξαρνός ἐστιν ὁ τοιοῦτος, μὴ εἶναι τέλειος, μηδὲ τὸ ὅλον ἐλεύθερος ἐκ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' οἷον εἰπεῖν, ἐλεύθερός τε καὶ οὐκ ἐλεύθερος. Τοῦτο δὲ οὐκ ἀθεεὶ πάντως, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν γίνεται θείαν· καὶ ποτὲ μὲν διαλύεται τε καὶ θραύεται ἐκεῖνο τὸ 20 μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ², ποτὲ δὲ τὸ σύμπαν οὐ διαλύεται, οὐδὲ διὰ παντός ἐπίσης ἔχει τὰ τῆς εὐχῆς ἀλλ' ἔστι μὲν ὅτε πλέον ἢ χάρις ἀνάπτεται καὶ παρακαλεῖ καὶ διαναπαύει, ἔστι δ' ὅτε στυγνοτέρα καὶ ὑφεμένη γίνεται, καθὼς αὐτὴ ἢ χάρις πρὸς τὸ συμφέρον τῷ ἀνθρώπῳ οἰκονομεῖ. Ὅμως εἰσῆλθον εἰς τὸ τέλειον 25 μέτρον ἔν τισι καιροῖς καὶ εὐγευσάμην καὶ πειραν ἔσχον ἐκείνου τοῦ αἰῶνος οὕπω δὲ οὐδένα εἶδον Χριστιανὸν τέλειον ἢ καθάπαξ ἐλεύθερον, ἀλλὰ καὶ διαναπαύεται τις ἐν τῇ χάριτι καὶ μυστηρίων καὶ ἀποκαλύψεων ἀξιούται καὶ κοινωνὸς γίνεται καὶ εἰς ἡδύτητα πολλὴν τῆς χάριτος εἴσεισι· καὶ ἡ ἁμαρτία πάλιν ἔνδον αὐτῷ συνέ- 30 στιν. Οἱ δὲ τοιοῦτοι, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν καὶ τὸ ἐλλάμπον αὐτοῖς φῶς, κατὰ γε ἀπειρίαν, φημί, τέλειοί τε καὶ ἐλεύθεροι ἔδοξαν εἶναι. Ἐγὼ δέ, ὡς εἴρηται, οὕπω οὐδένα εἶδον ἀκριδῶς ἐλεύθερον· ἐπειδὴ κάμοι μερικῶς ἐν καιροῖς τισιν ἐξεγένετο εἰς ἐκεῖ-

κατοίκησε μέσα στις ψυχές τῶν Ἀποστόλων ἡ δύναμη τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, τότε ἀφαιρέθηκε τελείως τὸ κάλυμμα τῆς κακίας ἀπὸ αὐτούς, τὰ πάθη κατηργήθηκαν, καὶ βγῆκαν τὰ καλύμματα ἀπὸ τὰ μάτια τῆς καρδιᾶς τους. Καὶ τότε λοιπὸν, ἀφοῦ γέμισαν μὲ σοφία καὶ ἔγιναν τέλειοι ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, ἀπὸ ἐκεῖνο ἔμαθαν πῶς νὰ κάμνουν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο χειραγωγήθηκαν σὲ ὅλη τὴν ἀλήθεια, καθὼς ἐκεῖνο ἡγεμόνευε καὶ βασίλευε μέσα στις ψυχές τους. Ὅταν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἀκούοντας τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, μᾶς ἔρχεται νὰ κλαῖμε, ὡς παρακαλέσομε τὸν Χριστό, μὲ πίστη ἀδίστακτη, νὰ ἔρθει σὲ μᾶς, ὅπως ἐλπίσαμε, τὸ Πνεῦμα ποῦ ἀληθινὰ ἀκούει καὶ προσεύχεται σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ θέληση.

95. Τὸ πρᾶγμα, λέγει, νὰ θεωρεῖς ὅτι ἔχει ὡς ἐξῆς Ὑπάρχει κάποια σκοτεινὴ δύναμη ποῦ καλύπτει ἐλαφρᾶ τὸν νοῦ σὰν κάποιος λεπτὸς ἀέρας, μολονότι βέβαια ἡ λαμπάδα καίει πάντοτε καὶ φωτίζει, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, ἀλλὰ ἡ δύναμη αὐτὴ ὑπάρχει πάνω στὸ φῶς ἐκεῖνο σὰν κάποιο κάλυμμα· γι' αὐτὸ λοιπὸν δὲν μπορούμε νὰ ἀρνηθοῦμε ὅτι ἓνας τέτοιος δὲν εἶναι τέλειος, οὔτε τελείως ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἀλλ' εἶναι, ὅπως θὰ λέγαμε, ἐλεύθερος καὶ ὄχι ἐλεύθερος. Αὐτὸ ὅμως ὅπωςδήποτε δὲν γίνεται χωρὶς ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ γίνεται κατὰ θεία οἰκονομία· καὶ ἄλλοτε διαλύεται καὶ συντρίβεται ἐκεῖνο τὸ μεσότοιχο τοῦ φραγμοῦ²⁵, ἄλλοτε πάλι δὲν διαλύεται ὁλόκληρο, οὔτε ἡ προσευχὴ εἶναι πάντοτε ἴδια, ἀλλ' ἄλλοτε ἡ χάρη ἀνάβει περισσότερο καὶ παρηγορεῖ καὶ ἀναπαύει, ἄλλοτε πάλι μειώνεται καὶ γίνεται πιὸ σκοτεινὴ, ἀνάλογα μὲ τὸ πῶς οἰκονομεῖ ἡ χάρη αὐτὸ ποῦ συμφέρει στὸν ἄνθρωπο. Ὅμως ἔφτασα κάποιες φορές στὸ μέτρο τῆς τελειότητος καὶ γεύθηκα καὶ ἔλαβα πείρα ἐκείνου τοῦ κόσμου, δὲν εἶδα ὅμως ἀκόμα Χριστιανὸ τέλειο ἢ τελείως ἐλεύθερο, ἀλλὰ καὶ δέχεται κανεὶς ἀνάπαυση ἀπὸ τὴ χάρη καὶ ἀξιώνεται νὰ δεῖ μυστήρια καὶ ἀποκαλύψεις καὶ γίνεται κοινωνὸς τῆς χάριτος καὶ ἀπολαμβάνει τὴ μεγάλη γλυκύτητα αὐτῆς, καὶ ὅμως ἡ ἁμαρτία ὑπάρχει πάλι μέσα σ' αὐτόν. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἕξαιτίας τῆς ὑπερβολικῆς χάριτος καὶ τοῦ φωτὸς ποῦ λάμπει μέσα τους, θεωρήθηκαν, ἀπὸ ἀπειρία, τέλειοι καὶ ἐλεύθεροι. Ἐγὼ ὅμως, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, δὲν εἶδα ἀκόμα κανένα τελείως ἐλεύθερο, ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ κάποιες φορές ἔφτα-

25. Πρβλ. Ἐφ. 2, 14.

νο τὸ μέτρον, ἧ̄ λέλεκται, εἰσελθεῖν, καὶ οἶδα, καταμαθῶν, ὁποῖός τις ὁ τέλειος ἄνθρωπός ἐστιν.

45. Ἐπειδὴν ἀκοῦσαί σοι γένοιτο περὶ κοινωνίας νυμφίου τε καὶ νύμφης²⁶ καὶ χορῶν καὶ ἤχων καὶ ἑορτῶν, μηδὲν ὑλικόν, μηδὲ
5 πρόσγειον ἐννοήσης· καὶ γὰρ εἰς ὑπόδειγμα μόνον συγκαταβα-
τικῶς ταῦτα παραλαμβάνεται· ἐπεὶ ἐκεῖνα ἄρρητά τέ ἐστι καὶ πνευ-
ματικά καὶ ὀφθαλμοῖς τοῖς σαρκικοῖς ἄψανστα, ψυχαῖς δὲ ἁγίαις
καὶ πισταῖς πρὸς κατάληψιν ἔρχεται ταῦτα. Αὕτη τε ἡ κοινωνία
τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ οἱ ἐπουράνιοι θησαυροί, οἱ χοροί τε καὶ
10 ἑορταὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, τῷ πείρᾳ λαβόντι μόνῃ καταφανῆ γί-
νονται, ἀμνήτω δὲ οὐδὲ ἐννοῆσαι δυνατόν τὸ παράπαν. Εὐλαβῶς
οὖν περὶ αὐτῶν ἄκουε, μέχρις ἂν καὶ σοὶ γένοιτο, πιστεύοντι, κα-
ταξιωθῆναι τῶν τοιούτων τυχεῖν· καὶ τότε εἶση αὐτῇ πείρᾳ τῶν
ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς, οἷων ἀγαθῶν τε καὶ μυστηρίων ψυχαὶ Χρι-
15 στιανῶν κἀνταῦθα κοινωνεῖν δύνανται. Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει καὶ
αὐτὸ τὸ σῶμα τῶν τοιούτων τυχεῖν ἀξιωθήσεται, βλέπειν τε αὐτὰ
καὶ οἴονεϊ κρατεῖν, ὁπότεν καὶ αὐτὸ γένηται πνεῦμα.

46. Τὰ ἴδια τῆς ψυχῆς ἡμῶν κάλλη καὶ οἱ ἀγαθοὶ καρποὶ, ἧτοι
εὐχῆ, ἀγάπη, πίστις τε καὶ ἀγρυπνία καὶ νηστεία καὶ τ' ἄλλα τῶν
20 ἀρετῶν ἐπιτηδεύματα, ἐπειδὴν μιγοίῃ καὶ κοινωνήσοι τῆς τοῦ
Πνεύματος κοινωνίας, τότε καὶ αὐτά, καθαπερεὶ θυμιάματι τι πυρὶ
βληθέν, πλουσίαν ἀποδίδωσι τὴν εὐωδίαν· ἀλλὰ καὶ ἡμῖν γίνεται
ῥάδιον ἀκολούθως τῷ θελήματι πολιτεύεσθαι τοῦ Θεοῦ, ὡς ἄνευ
Πνεύματος τοῦ ἁγίου, καθάπερ ἤδη καὶ πρότερον εἴρηται, μηδενὶ
25 δυνατόν ὄν συνιέναι τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα. Ὡσπερ γὰρ ἀνδρὶ πρὸς
γάμον συνοῦσα γυνή, πρότερον μὲν ἢ συναφθῆναι, γνώμη τῇ ἰδίᾳ
στοιχεῖ καὶ θελήμασι τοῖς ἑαυτῆς κέχρηται, ἐπειδὴν δὲ συνέλθῃ
καθ' ἓν, ὑπ' ἐκείνῃ ἡγεμόνι τὸ σύνολον ζῆ, τοῦ πρὸς ἑαυτὴν ὄραν
ἀφεμένη· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ψυχῆ, ἔχει μὲν ἰδιόν τι θέλημα
30 καὶ ἰδίους νόμους καὶ ἔργα ἴδια, ἐπειδὴν δὲ ἀξία γένηται τῷ ἐ-
πουρανίῳ ἀνδρὶ Χριστῷ συνελθεῖν, ὑποτάσσεται τῷ νόμῳ τοῦ ἀν-
δρός, οὐκ ἔτι τῷ ταύτης θελήματι, ἀλλὰ τῷ τοῦ ταύτης νυμφίου
ἐπομένῃ Χριστοῦ.

47. Τὸ τοῦ γάμου ἔνδυμα, περὶ οὗ τὰ θεῖα Χριστοῦ διαλαμβά-

σα, ὅπως λέχθηκε, σὲ ἐκείνο τὸ μέτρο τῆς τελειότητος, καὶ γνωρίζω, ὅπως ἀπὸ τὴν πείρα ἔμαθα, ποιὸς εἶναι ὁ τέλειος ἄνθρωπος.

96. "Ὅταν συμβεῖ ν' ἀκούσεις γιὰ κοινωνία νυμφίου καὶ νύμφης²⁶ καὶ γιὰ χορούς καὶ ἤχους καὶ ἑορτές, νὰ μὴ σκεφτεῖς τίποτε τὸ ὑλικό, οὔτε ἐπίγειο· αὐτὰ λέγονται συγκαταβατικὰ μόνο ὡς παράδειγμα· γιατί ἐκεῖνα εἶναι ἀνέκφραστα καὶ πνευματικὰ καὶ ἀπλησίαστα σὰ σαρκικὰ μάτια, καὶ μόνο στίς ἅγιες καὶ πιστὲς ψυχὲς γίνονται αὐτὰ κατανοητὰ. Αὐτὴ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ οἱ ἐπουράνιοι θησαυροί, οἱ χοροὶ καὶ ἑορτές τῶν ἁγίων ἀγγέλων γίνονται κατανοητὰ ἀπὸ ἐκεῖνον μόνο πού τὰ γνώρισε μὲ τὴν πείρα, ἐνῶ ὁ ἀμήτηος δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε κἂν νὰ τὰ σκεφτεῖ." Ἀκουε λοιπὸν γι' αὐτὰ μὲ εὐλάβεια, μέχρι πού καὶ σὺ ἀξιωθεῖς, μὲ τὴν πίστη σου, νὰ ἐπιτύχεις αὐτὰ, καὶ τότε θὰ γνωρίσεις μὲ τὴν πείρα τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς, ποιά ἀγαθὰ καὶ μυστήρια μποροῦν οἱ ψυχὲς τῶν Χριστιανῶν νὰ μετέχουν καὶ σ' αὐτὴ τῆ ζωῆ. Γιατί κατὰ τὴν ἀνάσταση καὶ τὸ ἴδιο σῶμα θὰ ἀξιωθεῖ νὰ βλέπει αὐτὰ καὶ κατὰ κάποιον τρόπο νὰ τὰ κρατᾶ, ὅταν καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ πνεῦμα.

97. Τὰ κάλλη καὶ οἱ ἀγαθοὶ καρποὶ τῆς ψυχῆς μας, δηλαδή ἡ προσευχή, ἡ ἀγάπη, ἡ πίστη, ἡ ἀγρυπνία, ἡ νηστεία καὶ τὰ ἄλλα ἐνεργήματα τῶν ἀρετῶν, ὅταν θὰ ἀναμχθοῦν καὶ βρεθοῦν σὲ κοινωνία μὲ τὸ Πνεῦμα, τότε καὶ αὐτὰ, σὰν κάποιον θυμίαμα πού ρίχτηκε στὴ φωτιά, ἀναδίδουν πλούσια εὐωδιά, ἀλλὰ καὶ σὲ μᾶς γίνεται εὐκολο νὰ ζοῦμε σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, γιατί χωρὶς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅπως ἤδη λέχθηκε καὶ προηγουμένως, δὲν εἶναι δυνατὸν σὲ κανένα νὰ γνωρίσει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ὅπως ἡ γυναῖκα πού συνάπτει γάμο μὲ ἄνδρα, πρὶν ἀπὸ τὸ γάμο τῆς ἀκολουθεῖ τὴ γνώμη τῆς καὶ κάμνει αὐτὸ πού θέλει αὐτή, ὅταν ὅμως συνάψει γάμο, ζεῖ ἐξολοκλήρου κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ ἀνδρα τῆς, ἐγκαταλείποντας τὸ δικό τῆς θέλημα, κατὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν τρόπο καὶ ἡ ψυχὴ, ἔχει βέβαια δικό τῆς θέλημα καὶ δικούς τῆς νόμους καὶ δικά τῆς ἔργα, ὅταν ὅμως γίνῃ ἄξια νὰ ἔνωθεῖ μὲ τὸν ἐπουράνιον ἄνδρα, τὸν Χριστό, ὑποτάσσεται στὸ νόμο τοῦ ἀνδρα τῆς, ἀκολουθώντας ὄχι πιά τὸ θέλημά τῆς, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ νυμφίου τῆς Χριστοῦ.

98. Τὸ ἔνδυμα τοῦ γάμου, γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται λόγος ἀπὸ τὰ θεῖα

26. Ἦσ. 62, 5.

νει λόγια²⁷, τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι χάριν ἡγοῦ, ἣν ὁ μὴ ἐνδύναμι γεγονῶς ἄξιος, τοῦ ἐπουρανίου γάμου καὶ τοῦ δείπνου ἐκείνου τοῦ πνευματικοῦ κοινωνοῦ οὐκ ἔσται.

4θ. Θῶμεν σπουδὴν τοῦ πνευματικοῦ καὶ θείου πιεῖν οἴνου
5 καὶ μεθυσθῆναι μέθην νηφάλιον, ἵν', ὥσπερ οἱ οἴνου διακορεῖς
λαλιότεροι γίνωνται, οὕτω καὶ ἡμεῖς, τοῦ πνευματικοῦ τούτου διά-
πλεω γεγονότες οἴνου, μυστηρίων θείων λαλήσωμεν διηγήματα
«καὶ τὸ ποτήριον γάρ σου», φησὶν ὁ θεῖος Δαβὶδ, «μεθύσκον με,
ὥσει κράτιστον»²⁸.

10 ρ'. Αὕτη ἐστὶν ἡ πτωχὴ τῷ πνεύματι²⁹ ψυχὴ, ἣτις ἐπιγιγνώσκει
μὲν τὰ ἑαυτῆς τραύματα, ἐπιγιγνώσκει δὲ τὸ περιέχον αὐτὴν τῶν
παθῶν σκοτός, καὶ τὴν ἀπὸ Κυρίου διαπαντός ἐπιζητεῖ λύτρωσιν,
ἣ φέρει μὲν πόνους, ἐπ' οὐδενὶ δὲ τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν χαίρει, ἀλλὰ
τὸν καλὸν μόνον ἰατρὸν ἐκζητεῖ καὶ τῇ αὐτοῦ πέποιθεθε θεραπείᾳ.
15 Πῶς οὖν ἡ τετραυματισμένη αὕτη ψυχὴ, καλὴ καὶ εὐπρόσωπος
ἔσται καὶ πρὸς συμβίωσιν ἀρμόζουσα τῷ Χριστῷ; Πῶς ἄλλως, ἢ
κατὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς κτίσιν καὶ τὴν σαφῆ τῶν οἰκειῶν τραυμά-
των καὶ τῆς πτωχείας ἐπίγνωσιν; Εἰ γὰρ οἷς ἔχει τραύμασί τε καὶ
μάλωψι τῶν παθῶν μὴ συνήδεται, μηδὲ συνηγορεῖ τοῖς σφάλμα-
20 σιν, οὐ λογιζέται αὐτῇ τὴν ἀφορμὴν ὁ Κύριος, ἀλλ' ἐλθὼν ἰᾶται
καὶ θεραπεύει καὶ ἀπαθὲς αὐτῇ καὶ ἄφθορόν τι κάλλος ἀποκαθί-
στησι, Μόνον αὐτῇ προαιρέσει μὴ κοινωνεῖτω τοῖς πραττομένοις,
καθάπερ εἴρηται, μηδὲ τοῖς ἐνεργουμένοις συνευδοκεῖτω πάθεισιν,
ἀλλ' ὅλη δυνάμει πρὸς Κύριον ἐκβοάτω, ἵνα, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύ-
25 ματος αὐτοῦ τῆς ἐλευθερίας πάντων ἀξιωθῆ τῶν παθῶν. Αὕτη μὲν
οὖν ἡ ψυχὴ μακαρία: οὐαὶ δὲ τῇ μὴ συναίσθησιν δεχομένη τραυ-
μάτων, μηδὲ ἔχειν τι κακίας διὰ πολλὴν καὶ ἄμετρον οἰομένη κα-
κίαν καὶ πώρωσιν. Ταύτην γὰρ οὐδὲ ὁ ἀγαθὸς ἐπισκέπτεται ἰα-
τρός, οὐδὲ θεραπεύει, ὅτι μηδὲ ἐπιζητεῖ αὐτόν, μηδὲ μέλει αὐτῇ
30 τῶν τραυμάτων, ἅτε καλῶς ἔχειν καὶ ὑγιῶς ἡγουμένη. «Οὐ γὰρ
χρείαν ἔχουσι», φησὶν, «οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχον-
τες»³⁰.

ρα'. Μακάριοι τῷ ὄντι καὶ ζηλωτοὶ τοῦ θείου καὶ τῆς ὑπερφυ-

27. Ματθ. 22, 11. 28. Ψαλμ. 22, 5. 29. Ματθ. 5, 3. 30. Ματθ. 9, 12.

λόγια τοῦ Χριστοῦ²⁷, νὰ θεωρεῖς ὅτι εἶναι ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὴν ὁποία ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔγινε ἄξιος νὰ ντυθεῖ, δὲν θὰ γίνῃ κωνὸς τοῦ ἐπουράνιου γάμου καὶ τοῦ πνευματικοῦ ἐκείνου δείπνου.

99. Ἄς φροντίσομε νὰ πιούμε τὸ πνευματικὸ καὶ θεῖο κρασί καὶ νὰ μεθύσομε μὲ μέθη νηφάλια, ὥστε, ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ πίνουν πολὺ κρασί μιλοῦν καὶ λένε πολλὰ, ἔτσι καὶ ἐμεῖς, ἀφοῦ πιούμε τὸ πνευματικὸ αὐτὸ κρασί καὶ χορτάσομε μ' αὐτό, νὰ μπορέσομε νὰ διηγηθοῦμε θεῖα μυστήρια· γιατί λέγει ὁ θεῖος Δαβίδ· «τὸ ποτήρι σου μὲ μεθᾶ σὰν κρασί δυνατό»²⁸.

100. Αὕτὴ εἶναι ἡ φτωχὴ πνευματικὰ²⁹ ψυχὴ, αὕτὴ ποὺ γνωρίζει βέβαια καλὰ τὰ τραύματά της, γνωρίζει ὅμως καὶ τὸ σκοτάδι τῶν παθῶν ποὺ τὴν περιβάλλει, καὶ ἐπιζητεῖ διαρκῶς τὴ λύτρωση ἀπὸ τὸν Κύριο, ἡ ὁποία ὑπομένει βέβαια κόπους, ὅμως δὲν χαίρεται γιὰ κανένα ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, ἀλλὰ ἀναζητᾷ μόνο τὸν καλὸ γιατρὸ καὶ ἔχει πεποίθηση γιὰ τὴ θεραπεία ἀπὸ αὐτόν. Πῶς λοιπὸν ἡ τραυματισμένη αὕτὴ ψυχὴ θὰ γίνῃ ὁμορφὴ καὶ ὡραία καὶ κατάλληλη γιὰ συμβίωση μὲ τὸν Χριστό; Πῶς ἄλλιῶς, παρὰ μὲ τὴν ὡραιότητα ποὺ εἶχε κατὰ τὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας της καὶ μὲ τὴ σαφῆ γνώση τῶν τραυμάτων καὶ τῆς πνευματικῆς φτώχειας της; Γιατί, ἂν δὲν εὐχαριστεῖται μὲ τὰ τραύματα καὶ τοὺς μώλωπες τῶν παθῶν ποὺ ἔχει, οὔτε δικαιολογεῖ τὰ σφάλματά της, δὲν τῆς καταλογίζει ὁ Κύριος τὴν αἰτία τῶν τραυμάτων της, ἀλλ' ἔρχεται καὶ τὴ θεραπεύει καὶ τὴ φροντίζει καὶ τῆς ἀποκαθιστᾷ ἀπαθὲς καὶ ἀφθαρτο τὸ κάλλος της. Μόνο αὕτὴ νὰ μὴ γίνῃ μὲ τὴν προαίρεσή της κοινωνὸς ὄσων πράττει, ὅπως λέχθηκε, οὔτε νὰ δείχνει συγκατάθεση στὰ πάθη ποὺ εἶναι ἐνεργά, ἀλλὰ μὲ ὅλη τὴ δύναμή της νὰ φωνάζει πρὸς τὸν Κύριο, ὥστε νὰ ἀξιωθεῖ μὲ τὸ ἀγαθὸ Πνεῦμα νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη. Αὕτὴ λοιπὸν ἡ ψυχὴ εἶναι μακάρια· ἀλλοίμονο ὅμως σὲ ἐκείνην ποὺ δὲν δέχεται τὰ τραύματα μὲ συναίσθηση, καὶ πιστεύει ὅτι δὲν ἔχει καθόλου κακία ἐξαιτίας τῆς μεγάλης καὶ ἀμέτρητης κακίας καὶ πωρώσεώς της. Γιατί αὐτὴν οὔτε ὁ ἀγαθὸς γιατρὸς τὴν ἐπισκέπτεται, οὔτε τὴ θεραπεύει, ἐπειδὴ δὲν τὸν ἐπιζητεῖ, οὔτε ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ τραύματά της, ἀφοῦ νομίζει ὅτι εἶναι καλὰ καὶ ὑγιῆς. Γιατί λέγει· «δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ γιατρὸ οἱ ὑγιεῖς, ἀλλὰ οἱ ἀσθενεῖς»³⁰.

101. Εἶναι μακάριοι πραγματικὰ καὶ ἀξιοζήλευτοι γιὰ τὴ ζωὴ

οὗς ἀπολαύσεως, ὅσοι διὰ θερμῆς πίστεως καὶ φιλαρέτου διαγωγῆς, τῶν ἐπουρανίων τοῦ Πνεύματος μυστηρίων, πείρα καὶ αἰσθήσει τὴν γνῶσιν εἰλήφασι καὶ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ἔχουσιν³¹. Οὗτοι καὶ συμπάντων κρείττους ἀνθρώπων εἰσὶ. Καὶ φανερὰ ἢ 5 ἀπόδειξις τίνι γὰρ τῶν δυνατῶν ἢ σοφῶν ἢ φρονίμων ἀνελθεῖν εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπῆρξεν, ἔτι στρεφομένῳ περὶ τὴν γῆν, ἐκεῖ τε ἐργάσασθαι ἔργα πνευματικὰ καὶ τὰ κάλλη τοῦ Πνεύματος κατοπτεῦσαι. Νυνὶ δὲ πένης τις τὸ φαινόμενον, πένης ἄκρωσ καὶ ἐξουδενωμένος, καὶ οὐδὲ τοῖς ἐν γειτόνων μικροῦ γνώριμος, προσπίπτων ἐπὶ πρό- 10 σωπον αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ, ἄνεισιν εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπὸ Πνεύματος ὀδηγούμενος καὶ ἐν πληροφορίᾳ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, τῷ ἑαυτῷ λογισμῷ τῶν ἐκεῖ θαυμασιῶν κατατροφᾶ, ἐκεῖ τε ἐργάζεται, ἐκεῖ διατάτται, ἐκεῖ τὸ πολίτευμα ἔχει, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον «ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα», φησὶν, «ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει»³². καὶ πάλιν «ἃ 15 ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὗς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν»· εἶτα ἐπάγει «ἡμῖν δὲ ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ»³³. Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐν ἀληθείᾳ σοφοί, οἱ δυνατοί, οὗτοι καὶ εὐγενεῖς καὶ φρόνιμοι.

ρβ'. Καὶ χωρὶς, φησὶ, τῶν οὐρανίων ἐκείνων, ἀπὸ τῶν παρόν- 20 των κρίνων τοὺς ἀγίους, οὐκ ἐπιδοιάσεις πάντων ὑψηλοτέρους εἰπεῖν. Κρινέσθω δὲ οὕτως· Ναβουχοδονόσορ ὁ Βαβυλῶνος ἄρξας, ὅποτε τὰ ἔθνη αὐτῷ πάντα εἰς προσκύνησιν³⁴, ἦς ἔτυχε κατασκευάσας εἰκόνας ἠθροίζετο· τῷ δὲ Θεῷ τοῦτο πάντως πανσόφως ἀκονομεῖτο, ἵνα καὶ ἡ τῶν Παίδων ἀρετὴ πᾶσι γνώριμος 25 καταστῆ καὶ μάθωσι πάντες, ὅτι Θεὸς ἀληθὴς εἷς, ὃς τοὺς οὐρανοὺς κατοικεῖ· τρεῖς Παῖδες, καὶ αὐτοὶ αἰχμάλωτοι καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀφηρημένοι, ἐπαρρησιάσαντο πρὸς αὐτόν, καὶ πάντων πολλῷ δέει προσκυνούντων, καὶ μηδὲν μηδόλως, εἰ μὴ πείθεσθαι, τολμώντων, ἀλλὰ σχεδὸν ἀφώνων, ἴσα καὶ τοῖς κτήνεσιν ἐλκομένων 30 ἀπὸ τῆς ῥινόσ, αὐτοὶ τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ τὰ ὅμοια τοῖς ἄλλοις παθεῖν, ὡς μηδ' εὐσεβοῦντας ἀγνοεῖσθαι βούλεσθαι, μηδ' ὑπομένειν λαθεῖν, ἀλλ' εἰς ἀκοὴν πάντων λέγειν· «τοῖς θεοῖς σου, βασιλεῦ, οὐ λατρεύομεν, καὶ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ, ἣ ἔστησας, οὐ προσκυ-

31. Φιλ. 3, 20.

32. Φιλ. 3, 20.

33. Α' Κορ. 2, 9-10.

34. Δαν. 3, 1 ἔ.

τους και τὴν ὑπερφυσικὴ ἀπόλαυση, ὅσοι μὲ τὴ θερμὴ πίστη καὶ τὴν φιλάρετη διαγωγή γνώρισαν μὲ πείρα καὶ αἴσθησι τὰ ἐπουράνια μυστήρια τοῦ Πνεύματος καὶ ἔχουν τὸ πολίτευμα τοὺς οὐρανοὺς³¹. Αὐτοὶ εἶναι καλύτεροι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἡ ἀπόδειξι εἶναι φανερὴ. Ποιὸς δηλαδὴ ἀπ' ὅσους ἔχουν δύναμι ἢ σοφία ἢ φρόνησι συνέβη νὰ ἀνεβῆ στὸν οὐρανὸ ἐνῶ ἀκόμα ζοῦσε στὴ γῆ καὶ νὰ ἐργασθῆ ἐκεῖ τὰ πνευματικὰ ἔργα καὶ νὰ δεῖ τὰ κάλλη τοῦ Πνεύματος; Τώρα ὁμως κάποιος φτωχὸς φαινομενικά, φτωχὸς τελείως καὶ ἀσήμαντος καὶ οὔτε κἂν γνωστὸς στοὺς γείτονές του, πέφτοντας μπροστὰ στὸν Κύριο, ἀνεβαίνει στὸν οὐρανὸ ὀδηγούμενος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, καὶ μὲ συναίσθησι τῆς ψυχῆς του ἀπολαμβάνει τὰ ἐκεῖ θαυμάσια μὲ τοὺς λογισμοὺς του, καὶ ἐκεῖ ἐργάζεται, ἐκεῖ ζεῖ, ἐκεῖ ἔχει τὴν πατρίδα του, σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο Ἀπόστολο· γιατί λέγει· «ἡ δικὴ μας πατρίδα βρῖσκεται στοὺς οὐρανοὺς»³²· καὶ πάλι· «τὰ ὅποια μάτι δὲν εἶδε καὶ αὐτὸ δὲν ἄκουσε καὶ σὲ καρδιὰ ἀνθρώπου δὲν ἀνέβηκαν, ὅσα ἐτοίμασε ὁ Θεὸς γιὰ ἐκείνους πού τὸν ἀγαποῦν»· ἔπειτα προσθέτει· «σὲ μᾶς ὁμως τὰ φανέρωσε μὲ τὸ Πνεῦμα»³³. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀληθινὰ σοφοί, οἱ δυνατοί, αὐτοὶ εἶναι οἱ εὐγενεῖς καὶ φρόνιμοι.

102. Καὶ χωρὶς, λέγει, τὰ οὐράνια ἐκεῖνα ἀγαθὰ, συγκρίνοντας τοὺς ἁγίους ἀπὸ τὰ παρόντα, δὲν θὰ διστάξεις νὰ πεῖς ὅτι εἶναι ἀνώτεροι ὅλων. Ἄς γίνῃ ἡ σύγκρισι ἔτσι· Ὁ Ναβουχοδονόσορ, ὁ βασιλιάς τῆς Βαβυλώνας, προκειμένου νὰ τὸν προσκυνήσουν ὅλοι³⁴, κατασκεύασε ἀγαλμα καὶ κάλεσε ὅλα τὰ ἔθνη νὰ τὸ προσκυνήσουν· αὐτὸ βέβαια γινόταν ὀπωσδήποτε μὲ τὴν πάνσοφῃ οἰκονομία τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ ἡ ἀρετὴ τῶν τριῶν Παίδων νὰ γίνῃ γνωστὴ σὲ ὅλους, καὶ νὰ μάθουν ὅλοι, ὅτι ἓνας εἶναι ἀληθινὸς Θεός, ὁ ὅποιος κατοικεῖ στοὺς οὐρανοὺς. Οἱ τρεῖς Παῖδες, καὶ αὐτοὶ αἰχμάλωτοι καὶ στερημένοι τὴν ἐλευθερία, παρουσιάστηκαν μὲ παρησιὰ μπροστὰ σ' αὐτόν, καὶ ἐνῶ ὅλοι τὸν προσκυνοῦσαν μὲ πολὺ φόβο, καὶ τίποτε ἀπολύτως ἄλλο δὲν τολμοῦσαν νὰ κάνουν, παρὰ νὰ ὑπακοῦν σ' αὐτόν, ὄντας σχεδὸν ἀφωνοί, σὰν τὰ ζῶα πού σύρονται ἀπὸ τὴ μύτη, αὐτοὶ τόσο πολὺ ἀπέφυγαν νὰ κάνουν τὰ ἴδια μὲ τοὺ ἄλλους, ὥστε νὰ μὴ θέλουν νὰ μὴ γίνῃ γνωστὸ ὅτι σέβονται τὸν Θεό, οὔτε ἀνέχονταν νὰ κρυφτοῦν, ἀλλά, ἀφοῦ στάθηκαν μπροστὰ σὲ ὅλους, εἶπαν· «τοὺς θεοὺς σου, βασιλιᾶ, δὲν τοὺς λατρεύομε, καὶ τὸ χρυσὸ ἀγαλμὰ σου

νοῦμεν»³⁵. Τούτους εἰς τιμωρίας λόγον καὶ ἡ φοβερά ἐκείνη παραλαβοῦσα κάμινος, οὐ κάμινος ἦν, οὐδὲ τὴν ἑαυτῆς ἐνέργειαν ἐπεδείξατο, ἀλλ' ὥσπερ γοῦν καὶ αὐτὴ διευλαβηθεῖσα τούτους, ἀπαθεῖς κακῶν διεφύλαξε· καὶ πάντες, καὶ βασιλεὺς αὐτός, τὸν ἀληθῆ
 5 δι' ἐκείνων Θεὸν ἐπέγνωσαν. Ἐκείνους οὐχ οἱ ἐν γῆ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν οὐρανοῖς χοροὶ κατεπλάγησαν. Καὶ γὰρ εἰς τὰς τῶν ἀγίων ἀνδραγαθίας οὐδὲ τοὺς ἐν οὐρανοῖς ἀπειναί, ἀλλὰ συμφοιτῶν κακείνους, ὁ θεῖος Ἀπόστολος ὑποφαίνει· «θέατρον» γὰρ, φησὶν, «ἐγενήθημεν καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις»³⁶. Ἐχεις τοιαῦτα καὶ
 10 ἐπὶ Ἡλίαν ὄραν, ὃς εἷς ἄνθρωπος ὢν, πρὸς πλείστους ἴσχυσε διὰ τῆς τοῦ οὐρανίου πυρὸς καταγωγῆς³⁷. Ἀλλὰ καὶ Μωυσῆς ὅλης Αἰγύπτου καὶ Φαραὼ τοῦ τυράννου περιεγένετο³⁸. Τοῦτο καὶ ἐπὶ Λώτ³⁹, τοῦτο καὶ ἐπὶ Νῶε³⁹, τοῦτο καὶ ἐπὶ πολλῶν ἴδοις ἑτέρων, οἵτινες τῷ φαινομένῳ πολλὴν εὐτέλειαν ὑπερχόμενοι, πολλῶν ἐκρά-
 15 τουν ἐπισήμων καὶ δυνατῶν.

ργ'. Ἐκάστῳ τῶν φαινομένων ἦν μὴ καὶ ἕτερα τις ξένη φύσις πρὸς βοήθειαν ἐπιγένοιτο, τὸ ὅσον καθ' ἑαυτὸ ἀνέργαστόν ἐστι καὶ ἀκόσμητον. Καὶ γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ ἀφραστός σοφία, μυστήρια καὶ τύπους διὰ τῶν ὁρωμένων δείκνυσιν, ὅτι περ ἡ ἀνθρωπίνη
 20 φύσις καθ' ἑαυτὴν οὐσα τὴν ἐντελῆ τῶν ἀρετῶν διακόσμησιν καὶ τὴν πνευματικὴν εὐπρέπειαν τῆς ἀγιωσύνης, ἐκτὸς εἰ μὴ καὶ τῆς θείας ἀπολαύσει χειρός, ἀδύνατός ἐστιν ἐπιδείξασθαι· οἷον ἡ γῆ καθ' ἑαυτὴν μένουσα, εἰ μὴ μετάσχοι τῆς διὰ τῶν γηπόνων ἐπιμε-
 25 συνεργείαν, ἀνεπιτήδειός ἐστι καὶ ἥκιστα διαρκῆς πρὸς καρπογονίαν καὶ οἶκος δὲ πᾶς τοῦ ἡλιακοῦ τοῦδε δεῖται φωτός, ὅπερ οὐκ ἔστι τῆς αὐτῆς ἐκείνῃ φύσεως, ἐπεὶ σκότους ἂν εἶη πεπληρωμένος καὶ ἕτερα δὲ τούτοις ὁμοίως ἔχοντα ὄψει. Τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ἀδυνάτως καθ' ἑαυτὴν ἔχουσα τοὺς
 30 καρποὺς τῶν ἀρετῶν τελείους ἀποδιδόναί, δεῖται τοῦ πνευματικοῦ γηπόνου τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, τοῦτ' ἔστι τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπερ καὶ αὐτὸ ξένον ἐστὶ τῆς ἡμετέρας ἀτεχνῶς φύσεως

35. Δαν. 3, 18.

36. Α' Κορ. 4, 9.

πού ἔστησες δὲν τὸν προσκυνοῦμε»³⁵. Καὶ τότε τὸ φοβερὸ ἐκεῖνο καμῖνι στὸ ὅποιο ρίχτηκαν προκειμένου νὰ τιμωρηθοῦν δὲν ἦταν πιά καμῖνι, οὔτε ἔδειξε τὴν ἐνέργειά του, ἀλλὰ, σὰν νὰ τοὺς σεβάστηκε καὶ αὐτό, τοὺς φύλαξε χωρὶς νὰ πάθουν κανένα κακό· καὶ ὅλοι τότε, καὶ ὁ ἴδιος ὁ βασιλιάς, γνώρισαν μέσω ἐκείνων τὸν ἀληθινὸ Θεό. Καὶ ἔμειναν τότε ἔκθαμβοι μπροστὰ σὲ ἐκείνους ὄχι μόνο οἱ ἄνθρωποι τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ οὐράνιοι χοροί. Γιατὶ στίς ἀνδραγαθίες τῶν ἁγίων δὲν εἶναι ἀποῦσες οὔτε καὶ οἱ οὐράνιες δυνάμεις, ἀλλὰ βρίσκονται μαζί μ' αὐτούς, ὅπως ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἀφήνει νὰ νοηθεῖ· γιατί λέγει· «γίναμε θέαμα στοὺς ἀγγέλους καὶ στοὺς ἀνθρώπους»³⁶. Μπορεῖς νὰ δεῖς αὐτὰ καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Ἡλία, ὁ ὅποιος, ἐνῶ ἦταν ἕνας ἄνθρωπος, ἀποδείχθηκε ἰσχυρότερος ἀπὸ πάρα πολλοὺς μὲ τὸ κατέβασμα τῆς οὐράνιας φωτιᾶς³⁷. Ἀλλὰ καὶ ὁ Μωυσῆς νίκησε ὅλη τὴν Αἴγυπτο καὶ τὸν τύραννο Φαραώ³⁸. Αὐτό μπορεῖς νὰ τὸ δεῖς καὶ μὲ τὸν Λώτ³⁹, αὐτὸ καὶ μὲ τὸν Νῶε³⁹, αὐτὸ καὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους, οἱ ὅποιοι, ἐνῶ φαινομενικὰ παρουσίαζαν μεγάλη εὐτέλεια, ὑπερίσχυαν πολλῶν ἐπισήμων καὶ δυνατῶν.

103. Τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ πού φαίνονται ἂν δὲν ἔρθει καὶ κάποια ἄλλη ξένη φύση πρὸς βοήθειά του, μένει, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτό, ἀκατέργαστο καὶ ἀδιαμόρφωτο. Γιατὶ ἡ ἀνέκφραστη σοφία τοῦ Θεοῦ μᾶς δείχνει μέσω τῶν ὄρατῶν μυστήρια καὶ τύπους, ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύση μόνη τῆς καὶ χωρὶς ν' ἀπολαύσει τὴ θεία βοήθεια εἶναι ἀδύνατο νὰ παρουσιάσει τὸν τέλειο στολισμὸ τῶν ἀρετῶν καὶ τὴν πνευματικὴ εὐπρέπεια τῆς ἁγιωσύνης. Γιὰ παράδειγμα, ἡ γῆ ἂν μείνει ἔτσι πού εἶναι, ἂν δὲν δεχθεῖ τὴ φρονίδα τῶν γεωργῶν, καὶ στὴ συνέχεια δὲν δεχθεῖ καὶ τὴ βοήθεια τῶν βροχῶν καὶ τοῦ ἡλίου, εἶναι ἀκατάλληλη καὶ σχεδὸν ἀνίκανη πρὸς καρποφορία. Καὶ κάθε σπῖτι χρειάζεται τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, τὸ ὅποιο δὲν εἶναι τῆς ἴδιας φύσεως μὲ τὸ σπῖτι, γιατί ἄλλιῶς θὰ ἦταν γεμᾶτο σκοτάδι. Καὶ θὰ δεῖς καὶ ἄλλα ὅμοια μὲ αὐτὰ. Κατὰ τὸν ἴδιο λοιπὸν τρόπο καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύση, ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον ἀπὸ μόνη τῆς νὰ ἀποδώσει τοὺς τέλειους καρπούς τῶν ἀρετῶν, χρειάζεται τὸν πνευματικὸ γεωργὸ τῶν ψυχῶν μας, δηλαδή τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὅποιο καὶ αὐτὸ εἶναι τελείως ξένο πρὸς τὴ δική μας φύση (γιατὶ ἐμεῖς εἴμαστε κτίσμα, ἐνῶ ἐκεῖνο

37. Ἐξ. κεφ. 7 ἔ.

38. Γεν. κεφ. 19.

39. Γεν. κεφ. 6 καὶ 7.

(κτίσμα γὰρ ἡμεῖς, τὸ δὲ ἄκτιστον), ἵνα καὶ τῇ ἰδίᾳ τέχνῃ γεωργῆσαν τῶν πιστῶν, φημί, τὰς καρδίας, τὰς ὅλῳ θελήματι ἑαυτὰς τῷ πνευματικῷ γεωργῷ παραδούσας, τελείους τοὺς καρπούς τοῦ Πνεύματος ἀποδοῦναι παρασκευάσῃ, λάμπῃ τε τὸ ἑαυτοῦ φῶς ἐν
5 τῇ ἐσκοτισμένη τοῖς πάθεσιν τῆς ψυχῆς ἡμῶν οἰκίᾳ.

ρδ'. Διπλοῦς ἐστὶ τοῖς Χριστιανοῖς ὁ πόλεμος καὶ διπλῆ ἡ πάλη· πρὸς τε τὰ ὁρώμενα τῷ ὀφθαλμῷ τούτῳ· ὑπερεθίζει γὰρ ταῦτα καὶ διαγαργαλίζει καὶ παρακαλεῖ τὴν ψυχὴν προσπάσχειν αὐτοῖς καὶ συνήδεσθαι· εἶτα καὶ πρὸς τὰς τοῦ δεινοῦ κοσμοκράτο-
10 ρος ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας⁴⁰.

ρε'. Ἡ δόξα Μωσέως, ἦν ἐπὶ τοῦ προσώπου εἶχε⁴¹, τύπος τῆς ἀληθοῦς δόξης τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἦν. Ὅν γὰρ τρόπον ἐκεῖ, πᾶς ὅστις ἀτενίσαι ἤθελεν ἀδύνατος ἦν, οὕτω καὶ νῦν ταύτην τὴν δόξαν τὴν ψυχαῖς Χριστιανῶν ἐπιλάμπουσιν τὸ τῶν παθῶν σκό-
15 τος οὐχ ὑπομένει, ἀλλ' ὑπὸ τῆς αὐγῆς ταύτης ἀποδιωκόμενον φυγαδεύεται.

ρς'. Τῷ φιλαλήθει καὶ φιλοθέῳ Χριστιανῷ καὶ τῆς τοῦ ἐπουρανίου γλυκύτητος γευσασμένῳ, ἔμφυτόν τε καὶ κεκραμένην ἐν τῇ ψυχῇ κεκτημένῳ τὴν χάριν, καὶ ὅλως ἑαυτὸν τοῖς θελήμασι τῆς
20 χάριτος ἐπιτρέψαντι, πάντα τὰ τοῦ αἰῶνος τοῦδε διὰ μίσους ἐστὶ Κρείττων γὰρ οὗτος τῶν τοῦ κόσμου κατέστη πάντων· κἂν χρυσὸν εἴπῃς, κἂν ἄργυρον, κἂν τιμὰς καὶ δόξας, κἂν μακαρισμοὺς καὶ ἐπαίνους, ὑπ' οὐδενὸς ἀλῶναι τῶν τοιούτων δύναται· καθότι πλούτου ἄλλου καὶ τιμῆς ἄλλης, ἐτέρας τε δόξης εἰς πείραν ἀφί-
25 κται καὶ ἡδονῇ ἀφθάρτῳ τρέφεται τὴν ψυχὴν καὶ αἰσθησὶν ἔχει καὶ πληροφορίαν πᾶσαν διὰ τῆς κοινωνίας τοῦ Πνεύματος

ρς'. Οὗτος, ὁπόση τῷ λογικῷ ποιμένι διαφορὰ πρὸς τὰ ἄλογα θρέμματα, τοσοῦτον ἐν συνέσει τε καὶ γνώσει καὶ διακρίσει τῶν ἀνθρώπων διαφέρων ἐστὶ· καὶ γὰρ ἄλλου Πνεύματος καὶ ἄλλου
30 νοός, ἄλλης τε συνέσεως καὶ σοφίας παρὰ τὴν τοῦ κόσμου τούτου μετέχει σοφίαν. «Σοφίαν» γὰρ, φησί, «λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων, ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν Θεοῦ ἐν μυ-

40. Ἐφ. 6, 12.

ἀκτιστο), ὥστε, ἀφοῦ μὲ τῆ δική του τέχνη καλλιεργήσει τις καρδιές τῶν πιστῶν, οἱ ὁποῖες μὲ ὅλη τὴ θέλησή τους παρέδωσαν τὸν ἑαυτό τους στὸν πνευματικὸ γεωργό, νὰ τις καταστήσει κατάλληλες νὰ ἀποδώσουν τέλειους τοὺς καρπούς τοῦ Πνεύματος καὶ νὰ λάμψει τὸ φῶς μέσα στὴ σκοτισμένη ἀπὸ τὰ πάθη κατοικία τῆς ψυχῆς μας.

104. Ὁ πόλεμος τῶν Χριστιανῶν εἶναι διπλός, καὶ διπλῆ καὶ ἡ πάλη· ἡ μία πρὸς αὐτὰ πού βλέπουν τὰ σωματικά μάτια· γιατί ἐρεθίζουν αὐτὰ καὶ γαργαλίζουν καὶ προκαλοῦν τὴν ψυχὴ νὰ προσκολλᾶται μὲ πάθος σ' αὐτὰ καὶ νὰ εὐχαριστεῖται μὲ αὐτὰ· ἡ ἄλλη πάλη εἶναι πρὸς τις ἀρχές καὶ τις ἐξουσίες τοῦ φοβεροῦ κοσμοκράτορα⁴⁰.

105. Ἡ λαμπρότητα πού ὑπῆρχε στὸ πρόσωπο τοῦ Μωυσῆ⁴¹, ἦταν τύπος τῆς ἀληθινῆς δόξας τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Ὅπως δηλαδή ἐκεῖ δὲν μπορούσε νὰ κοιτάξει πρὸς αὐτὸ ὅποιος ἤθελε, ἔτσι καὶ τώρα τὴ λαμπρότητα αὐτὴ πού λάμπει στίς ψυχές τῶν Χριστιανῶν δὲν μπορεί νὰ τὴν ὑπομείνει τὸ σκότος τῶν παθῶν, ἀλλὰ φυγαδεύεται καταδιωκόμενο ἀπὸ τὴ λαμπρότητα αὐτῆς.

106. Στὸν Χριστιανὸ πού ἀγαπᾶ τὴν ἀλήθεια καὶ τὸν Θεὸ καὶ γεύθηκε τὴν ἐπουράνια γλυκύτητα, καὶ ἔχει ἔμφυτη καὶ ἀναμιγμένη μὲ τὴν ψυχὴ του τὴ χάρη, καὶ παρέδωσε τὸν ἑαυτό του τελείως στὰ θελήματα τῆς χάριτος, ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου αὐτοῦ εἶναι μισητά. Γιατὶ αὐτὸς ἔγινε ἀνώτερος ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου· εἴτε χρυσὸ ἀναφέρεις, εἴτε ἀσήμι, εἴτε τιμές καὶ δόξες, εἴτε μακαρισμοὺς καὶ ἐπαίνους, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κυριευθεῖ ἀπὸ κανένα ἀπὸ αὐτὰ· γιατί αὐτὸς γνώρισε ἄλλον πλοῦτο καὶ ἄλλη τιμὴ καὶ ἄλλη δόξα, καὶ τρέφει τὴν ψυχὴ του μὲ ἀφθαρτὴ ἡδονή, καὶ ἔχει αἴσθησι καὶ κάθε πληρότητα μὲ τὴν κοινωνία τοῦ Πνεύματος.

107. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ὅση διαφορὰ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸν λογικὸ ποιμένα καὶ τὰ ἄλογα ζῶα πού βόσκει, τόση διαφορὰ ἔχει ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὡς πρὸς τὴ σύνεση, τὴ γνώση καὶ τὴ διάκριση· γιατί αὐτὸς εἶναι μέτοχος ἄλλου Πνεύματος καὶ ἄλλου νοῦ καὶ ἄλλης συνέσεως καὶ σοφίας, διαφορετικῆς ἀπὸ τὴ σοφία τοῦ κόσμου αὐτοῦ. Γιατὶ λέγει· «κηρύττομε σοφία στοὺς τέλειους· σοφία ὅμως ὄχι τοῦ κόσμου αὐτοῦ, οὔτε ἐκείνων πού ἐξουσιάζουν τὸν κόσμον αὐτὸ πού καταργεῖται, ἀλλὰ κηρύττομε τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ πού εἶναι κα-

41. Ἐξ. 34, 29-30.

στηρίω»⁴². Διὰ ταῦτα καὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων τὸ τοῦ κόσμου πνεῦμα ἐχόντων, καθάπερ εἴρηται, εἴτε φρονίμων, εἴτε σοφῶν, ὁ τοιόσδε τοῖς ὄλοις διενήνοχε, καὶ πάντας μὲν ἀνακρίνει, κατὰ τὸ γεγραμμένον⁴³ ὁ τοιοῦτος, γινώσκει τε πόθεν τε λέγει
5 καὶ ποῦ ἔστηκε καὶ ἐν ποίοις ἐστίν, αὐτὸν δὲ οὐδενὶ τῶν ἐχόντων τὸ τοῦ κόσμου πνεῦμα διαγινώσκειν τε καὶ ἀνακρίνειν δύναμις, ὅτι μὴ ἐκεῖνω, ᾧ τὸ ὁμοίον ἐστὶ τῆς θεότητος Πνεῦμα, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον «πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες ψυ-
χικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, μαρρία
10 γὰρ αὐτῷ ἐστὶ ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται»⁴⁴.

ρθ'. Τοῦ Παναγίου δέ, φησί, τούτου Πνεύματος, ἀμήχανον ἄλλως τυχεῖν, εἰ μὴ πάντων τις τῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ξένος γενόμενος, πρὸς τὴν ζήτησιν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγάπης ἑαυτὸν ἀποτά-
15 ξιεν, ἵνα πασῶν τῶν κατὰ τὴν ὕλην μερμινῶν ἀνεθείς ὁ νοῦς, περὶ τὸν ἕνα τοῦτον σκοπὸν ἀπασχολῆται μόνον καὶ οὕτω καταξιω-
θείη μετὰ Χριστοῦ εἰς ἓν Πνεῦμα γενέσθαι, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος «ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἔσται εἰς ἓν Πνεῦμα»⁴⁵. Ψυχῇ δὲ τῇ ὅλως τινὶ τῶν τοῦ αἰῶνος τούτου συνδεδεμένη καὶ πρὸς αὐτὸ ἐ-
20 χούση ἐπιρρεπῶς οἷον πλούτῳ, ἢ δόξῃ ἢ φιλίᾳ τῇ κατὰ κόσμον, οὐκ ἔσται δυνατὸν φυγεῖν καὶ διαπεράσαι τὸ σκότος τῶν πονη-
ρῶν δυνάμεων.

ρη'. Αἱ φιλαλήθεις ψυχαὶ καὶ φιλόθεοι, οὐδὲ τὴν βραχεῖαν ὕφεσιν τοῦ πρὸς τὸν Κύριον ἔρωτος ὑπομένουσιν, ἀλλ' ὅλαι δι'
25 ὅλου τῷ σταυρῷ τούτου προσηλωμένα, τὴν τῆς πνευματικῆς προκοπῆς αἴσθησιν ἐν ἑαυταῖς γινομένην ἐπιγινώσκουσι. Τετρω-
μένοι γοῦν τούτῳ πόθῳ καί, ὡς εἶπεῖν, ἔκπεινοι οὔσαι περὶ τὴν δικαιοσύνην⁴⁶ τῶν ἀρετῶν καὶ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἔλλαμ-
ψιν, καὶ μυστηρίων ἄξια θείων, καὶ εὐφροσύνης ἐπουρανίου καὶ
30 χάριτος μέτοχοι γένωνται, οὐ πεποίθασιν παρ' ἑαυταῖς⁴⁷, οὐδὲ εἶναι τι οἴονται, ἀλλ', ὅσῳ χαρισμάτων ἀξιοῦνται πνευματικῶν, τοσοῦ-

42. Α' Κορ. 2, 7.

43. Α' Κορ. 2, 15.

44. Α' Κορ. 2, 13. 15.

λυμμένη με μυστήριο»⁴². Γι' αυτό ο άνθρωπος αυτός διαφέρει απ' όλους τους ανθρώπους που έχουν τ' πνεῦμα τοῦ κόσμου, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, εἴτε φρόνιμοι εἶναι αὐτοὶ εἴτε σοφοί, καὶ ἐλέγχει καὶ κρίνει αὐτὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, σύμφωνα με αὐτὸ που ἔχει γραφεῖ⁴³, καὶ γνωρίζει τὸν καθένα ἀπὸ ποῦ μιλάει καὶ ποῦ στηρίζεται καὶ σὲ ποιὸν ἀνάμεσα βρῖσκεται, αὐτὸν ὅμως δὲν μπορεῖ κανένας ἀπὸ αὐτοὺς που ἔχουν τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου νὰ τὸν κατανοήσει καὶ νὰ τὸν κρίνει, παρὰ μόνο ἐκεῖνος που ἔχει τὸ ὅμοιο με αὐτὸν Πνεῦμα τῆς θεότητος, σύμφωνα με τὸν θεῖο Ἀπόστολο· «στοὺς πνευματικὸς ἐξηγοῦμε τὰ πνευματικὰ· ὁ ψυχικὸς ἄνθρωπος δὲν δέχεται τὰ ὅσα διδάσκει τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, γιατί τὰ θεωρεῖ μωρία, ἐνῶ ὁ πνευματικὸς τὰ καταλαβαίνει καὶ τὰ κρίνει ὅλα, αὐτὸς ὅμως δὲν καταλαβαίνεται ἀπὸ κανένα»⁴⁴.

108. Εἶναι ἀδύνατον, λέγει, νὰ λάβει κανεὶς ἀλλιῶς τὸ Πανάγιο αὐτὸ Πνεῦμα, ἂν δὲν ἀποξενωθεῖ ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου αὐτοῦ καὶ δὲν ἐντάξει τὸν ἑαυτό του στὴν ἀναζήτηση τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, ὥστε, ἀφοῦ ἀπαλλαγεῖ ὁ νοῦς ἀπὸ ὅλες τὶς φροντίδες γιὰ τὴν ὕλη, νὰ ἀσχοληθεῖ με τὸν μοναδικὸ αὐτὸ σκοπὸ καὶ ἔτσι νὰ ἀξιωθεῖ νὰ γίνεῖ μαζὶ με τὸν Χριστὸ ἓνα Πνεῦμα, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος· «ἐκεῖνος που προσκολλᾶται στὸν Κύριο, θὰ γίνεῖ ἓνα Πνεῦμα με αὐτόν»⁴⁵. Ἐνῶ ἡ ψυχὴ που εἶναι δεμένη ἔστω καὶ με ἓνα ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου αὐτοῦ καὶ κλίνει ἡ ἐπιθυμία της πρὸς αὐτό, ὅπως γιὰ παράδειγμα τὸν πλοῦτο, τὴ δόξα ἢ τὴν κοσμικὴ ἀγάπη, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διαφύγει καὶ νὰ περάσει τὸ σκότος τῶν πονηρῶν δυνάμεων.

109. Οἱ ψυχὲς που ἀγαποῦν τὴν ἀλήθεια καὶ τὸν Θεό, δὲν ἀνέχονται οὔτε τὴν παραμικρὴ μείωση τοῦ ἔρωτά τους πρὸς τὸν Κύριο, ἀλλά, ὄντας προσηλωμένες ἐξολοκλήρου στὸ σταυρὸ του, αἰσθάνονται τὴν πνευματικὴ προκοπὴ που γίνεται μέσα τους. Πληγωμένες λοιπὸν ἀπὸ αὐτὸν τὸν πόθο καί, ὅπως θὰ λέγαμε, νοιώθοντας πείνα γιὰ τὴ δικαιοσύνη⁴⁶ τῶν ἀρετῶν καὶ τὴν ἔλλαμψη τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, εἴτε μυστηρίων θεῶν γίνουν ἄξιες, εἴτε μέτοχες ἐπουράνιας εὐφροσύνης καὶ χάριτος, δὲν ἔχουν πεποίθηση στὸν ἑαυτό τους⁴⁷, οὔτε θεωροῦν ὅτι εἶναι κάτι, ἀλλά, ὅσο περισσότερο ἀξιῶνται νὰ

45. Α' Κορ. 6, 17.

46. Πρὸβλ. Ματθ. 5, 6.

47. Πρὸβλ. Β' Κορ. 1, 9.

τω μᾶλλον ἀπλήστως ἔχουσαι τῶν οὐρανίων φιλοπονώτερον ἐκζητοῦσι· καὶ ὅσα πνευματικῆς αἰσθάνονται προκοπῆς, τοσοῦτω δὴ καὶ λιχνότεραι πρὸς τὴν μετάληψιν τούτων γίνονται· καὶ πνευματικῶς πλουτοῦσαι, τό γε παρ' ἑαυταῖς πενομέναις εἰκόασι, κατὰ 5 τὴν θείαν Γραφήν «οἱ τρώγοντές με», φησὶν, «ἔτι πεινάσουσι, καὶ οἱ πίνοντές με, ἔτι διψήσουσιν»⁴⁸.

ρι. Αἱ τοιαῦται ψυχαί, καὶ τῆς τῶν παθῶν ἐλευθερίας παντάπασιν ἀξιοῦνται καὶ τὴν τοῦ θείου Πνεύματος ἔλλαμψίν τε καὶ κοινωνίαν ἐν πληρώματι τῆς χάριτος τελείως κομίζονται. Ὅσαι 10 δὲ ὀκηραὶ τε καὶ ἀφερέπονοι καὶ μὴ ζητοῦσαι τὸν τῆς καρδίας ἀγιασμόν ἐντεῦθεν, ὡς ἐν σαρκὶ ἔτι τυγχάνουσι, οὐκ ἐκ μέρους, ἀλλ' ὀλοκλήρως δι' ὑπομονῆς δέξασθαι καὶ μακροθυμίας, μηδὲ κοινωνῆσαι τῷ Παρακλήτῳ Πνεύματι κατὰ πᾶσαν αἴσθησιν καὶ πληροφορίαν ἠλπύκασι καὶ δι' ἐκείνου τῶν παθῶν τῆς κακίας 15 ἀπαλλαγῆναι, αὐταί, κἂν χάριτος θείας ἀξιωθῶσιν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς κακίας κλεπτόμεναι, πάσης φροντίδος ἑαυτὰς ἀνήκαν· ἄτε λαβοῦσαι τὴν χάριν, καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς τυγχάνουσαι παρακλήσεως καὶ πνευματικῆς γλυκύτητος καὶ ἀπολαύουσαι· ταύτη τοι καὶ ῥάδιαί εἰσιν οἰηθῆναι, μὴ συντριβόμεναι τὴν καρδίαν, μηδὲ τῷ φρονήματι 20 ταπεινούμεναι, μηδὲ ἐκδιψοὶ οὔσαι καὶ πρὸς τὸ τέλειον μέτρον τῆς ἀπαθείας κατατεινόμεναι. Ἐναπομείνασαι δὲ τῇ ολίγῃ ταύτῃ τῆς χάριτος παρακλήσει, καὶ εἰς ἔπαρσιν, οὐκ εἰς ταπείνωσιν, προκόψασαι μᾶλλον, καὶ οὐ περ ἠξιώθησαν χαρίσματος, ἔστιν ὅτε ἀπογυμνοῦνται. Ψυχὴ γάρ, ἢ ἀληθῶς φιλόθεος, ὡς ὁ λόγος ἔφθη 25 δηλώσας, κἂν μυρίας μετέλθῃ δικαιοσύνας, κἂν ἄκραις νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις ἐκτρίψῃ τὸ σῶμα, κἂν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος διαφόρων, ἀποκαλύψεῶν τε καὶ μυστηρίων ἀξιωθεῖη, οὕτως ἔχει μετρίως, ὡς μήπω τῆς κατὰ Θεὸν ἀγωγῆς ἠργμένη, μηδὲ κτησαμένη τι τῶν δεξιωτέρων, ἐρωτικῶς καὶ ἀπλήστως πρὸς τὴν κατὰ 30 Χριστὸν θείαν ἀγάπην διακευμένη.

ρια. Εἰς τὰ μέτρα δὲ ἐφικέσθαι ταῦτα οὔτε ἀθρώως, οὔτε ῥα-

λάβουν χαρίσματα πνευματικά, τόσο περισσότερο ἀχόρταγα καὶ με μεγαλύτερο ἀγώνα ἐπιζητοῦν τὰ οὐράνια· καὶ ὅσο περισσότερη πνευματικὴ προκοπὴ αἰσθάνονται, τόσο πιὸ πολὺ μεγαλώνει ἡ λαιμαργία τους γιὰ τὴν ἀπόκτηση αὐτῶν· καὶ ἐνῶ πνευματικὰ εἶναι πλούσιες, οἱ ἴδιες ὅμως αἰσθάνονται πεινασμένες, σύμφωνα μὲ τὴ θεία Γραφή· γιὰτὶ λέγει· «ἐκεῖνοι ποὺ μὲ τρώγουν, θὰ πεινάσουν κι ἄλλο, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ μὲ πίνουν, θὰ διψάσουν καὶ ἄλλο»⁴⁸.

110. Οἱ ψυχές αὐτές καὶ τὴν πλήρη ἐλευθερία ἀπὸ τὰ πάθη ἀξιῶνται, καὶ ἀποκτοῦν τὴν πλήρη ἔλλαμψη καὶ κοινωνία τοῦ θείου Πνεύματος μὲ πληρότητα τῆς χάριτος. "Ὅσες ὅμως εἶναι ὀκνηρές καὶ φυγόπονες καὶ δὲν ζητοῦν νὰ λάβουν τὸν ἁγιασμὸ τῆς καρδιᾶς ἀπὸ ἐδῶ, ὅσο ἀκόμα βρίσκονται μέσα στὴ σάρκα, ὄχι ἐν μέρει, ἀλλὰ ὀλοκληρωτικὰ μὲ ὑπομονὴ καὶ μακροθυμία, καὶ δὲν ἐλπίζουν νὰ ἐπιτύχουν τὴν κοινωνία τοῦ Παρακλήτου Πνεύματος μὲ κάθε αἴσθηση καὶ βεβαιότητα καὶ ν' ἀπαλλαγοῦν μὲ ἐκεῖνο ἀπὸ τὰ πάθη τῆς κακίας, αὐτές, κι ἂν ἀκόμα ἀξιωθοῦν νὰ λάβουν τὴ θεία χάρη, ὅμως, ἐξαπατώμενες ἀπὸ τὴν κακία, ἐγκαταλείπουν κάθε πνευματικὴ φροντίδα γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους, μὲ τὴ σκέψη ὅτι ἔλαβαν τὴ χάρη καὶ δέχονται ἀπὸ αὐτὴν τὴν παρηγοριᾶ καὶ ἀπολαμβάνουν πνευματικὴ γλυκύτητα. Ἐξαιτίας αὐτοῦ εἶναι εὐκόλο νὰ κυριευθοῦν αὐτές ἀπὸ ἔπαρση, καθὼς δὲν συντριβουν τὴν καρδιὰ τους, οὔτε ταπεινῶνουν τὸ φρόνημά τους, οὔτε εἶναι καταδιψασμένες καὶ οὔτε προσπαθοῦν νὰ φτάσουν πρὸς τὸ τέλειο μέτρο τῆς ἀπάθειας. "Ἐχοντας ἀρκεσθεῖ σ' αὐτὴ τὴ λίγη παρηγοριᾶ τῆς χάριτος, καὶ προκοδώντας σὲ ἔπαρση μᾶλλον καὶ ὄχι σὲ ταπείνωση, ἀπογυμνῶνται πολλὰς φορές καὶ ἀπὸ τὸ χάρισμα ποὺ ἀξιώθηκαν νὰ λάβουν. Γιὰτὶ ἡ ψυχὴ ποὺ ἀγαπᾷ ἀληθινὰ τὸν Θεό, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως, κι ἂν ἀκόμα κατορθώσῃ μύριες ἀρετές, κι ἂν ἀκόμα συντριβῇ τὸ σῶμα μὲ ὑπερβολικὲς νηστεῖες καὶ ἀγρυπνίες, κι ἂν ἀκόμα ἀξιωθεῖ νὰ λάβῃ διάφορα χαρίσματα τοῦ Πνεύματος καὶ νὰ δεχθεῖ ἀποκαλύψεις καὶ μυστήρια, δείχνει τόση μετριοφροσύνη, σὰν νὰ μὴ ἄρχισε ἀκόμα τὴν κατὰ Θεὸν ζωὴ, οὔτε νὰ ἀπέκτησε κάποιον ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, καὶ νοιώθει ἔρωτα καὶ ἀπληστία γιὰ τὴν κατὰ Χριστὸν θεία ἀγάπη.

111. Στὰ μέτρα αὐτὰ ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ φτάσει κανεὶς οὔτε

48. Σοφ. Σειράχ 24, 21.

δίως ἐφικτὸν οὐδενί, ἀλλὰ πολλῶν πόνων καὶ ἀγώνων ἠγησαμέ-
νων, χρόνων τε καὶ σπουδῆς, μετὰ δοκιμασίας καὶ πειρασμῶν ποι-
κίλων, ἄχρι καὶ τοῦ τελείου, φημί, τῆς ἀπαθείας μέτρου. Οὕτω
γὰρ πρὸς πάντα πόνον καὶ κόπον ἐξετασθεῖς καὶ ὄλους τοὺς πει-
5 ρασμοὺς τοὺς ὑπὸ τῆς κακίας ἐπαγομένους εὐψύχως ὑπενεγκῶν,
τότε καὶ τῶν μεγάλων τιμῶν καὶ χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος καὶ
τοῦ θείου πλούτου καταξιούται, εἶτα καὶ κληρονόμος τῆς οὐρανί-
ου γίνεται βασιλείας

ριθ'. Ψυχὴ δὲ ἢ οὐκ ἔχουσα μὲν τὴν εἰρημένην τῆς πολιτείας
10 ἀκρίθειαν, μήπω δὲ τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ ἐν καρδίᾳ τὴν αἴσθησιν δε-
ξαμένη, πενθεῖτω καὶ ζητεῖτω παρὰ Κυρίου θερμῶς, ἵνα τοῦ ἀγα-
θοῦ τούτου καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, τῆς ἐν κῶ δι' ἀρρή-
των θεωριῶν γινομένης, ἐπιτύχη. Ὡσπερ δέ, κατὰ τὸν ἐκκλησια-
στικὸν νόμον, οἱ σωματικοῖς ἄλόντες ἁμαρτήμασιν, ἀφορίζονται
15 μὲν παρὰ τοῦ ἱερέως τὸ πρότερον, εἶτα τὴν κατὰ λόγον μετάνοιαν
ἐπιδεικνύμενοι, καὶ τῆς κοινωνίας καταξιοῦνται· ὅσοι δὲ ἀπτότως
καὶ καθαρῶς βεβδιώκασι, προκόπτουσί τε πρὸς ἱερωσύνην, καὶ
ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ τόπου τὴν εἴσω τοῦ θυσιαστηρίου μετάστασιν τε
καὶ τάξιν ἀπολαμβάνουσιν, ἵνα λειτουργοὶ καὶ πάρεδροι τῷ Κυ-
20 ρίῳ διατελῶσιν. Οὕτω δὲ σκοπῶμεν καὶ περὶ τῆς μυστικῆς τοῦ
Πνεύματος κοινωνίας, περὶ ἧς τῷ Ἀποστόλῳ εἴρηται, «ἡ χάρις τοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς
καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος»⁹. Ὅψει σωζομένην ἀκολου-
θίαν. Ἐνοικεῖ μὲν γὰρ ἡ θεία Τριάς ἐν τῇ καθαρῶς ἐχούσῃ ψυχῇ,
25 τῆς θείας χρηστότητος συνεφαπτομένης ἐνοικεῖ δὲ οὐ καθ' ὃ ἔστιν,
ἀχώρητος γὰρ καὶ αὐτῇ πάση τῇ κτίσει, ἀλλὰ καθ' ὅσον ἂν ἐπιτη-
δεῖως ἔχη καὶ δεκτικῶς ὁ ἄθρωπος. Ἐπειδὴν δὲ τι παρατραπῆ τῆς
τῷ Θεῷ κατὰ γνώμην διαγωγῆς καὶ τὸ θεῖον Πνεῦμα λυπήσειεν,
ἐκβάλλεται καὶ ἀφορίζεται τῆς πνευματικῆς εὐφροσύνης ὁ νοῦς
30 τῆς μὲν θείας χάριτος καὶ τῆς ἀγάπης καὶ πάσης τῆς ἀγαθῆς τοῦ
Πνεύματος ἐνεργείας συστέλλομένης, ἐκείνου δὲ θλίψεσί τε καὶ
πειρασμοῖς καὶ πονηροῖς πνεύμασι παραδιδόμενον, μέχρις ἂν πάλ-
ιν ὀρθοποδίσειεν ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν τοῦ Πνεύματος εὐαρέστησιν

μονομιᾶς, οὔτε καὶ εὐκόλα, ἀλλὰ ἀφοῦ προσηγηθοῦν πολλοὶ κόποι καὶ ἀγῶνες, χρόνια πολλὰ καὶ προσπάθεια, συνοδευόμενη ἀπὸ δοκιμασίες καὶ διάφορους πειρασμούς, μέχρι νὰ φτάσει στὸ τέλειο μέτρο τῆς ἀπάθειας. Γιατί, ἀφοῦ δοκιμαστεῖ ἔτσι μὲ κάθε πόνο καὶ κόπο καὶ ὑπομείνει μὲ γενναιότητα ὅλους τοὺς πειρασμούς πού προξενοῦνται ἀπὸ τὴν κακία, τότε ἀξιώνεται νὰ λάβει καὶ τὶς μεγάλες τιμὲς καὶ τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος καὶ τὸν θεῖο πλοῦτο, καὶ στὴ συνέχεια γίνεται καὶ κληρονόμος τῆς οὐράνιας βασιλείας.

112. Ψυχὴ πού δὲν ἔχει μὲ ἀκρίβεια τὸν τρόπο ζωῆς πού ἀναφέραμε, καὶ δὲν δέχθηκε ἀκόμα τὴν αἴσθησι τοῦ ἀγιασμοῦ μέσα στὴν καρδιά, ὡς πενθεῖ καὶ ὡς ζητᾶ θεοῦ ἀπὸ τὸν Κύριο, ὥστε νὰ ἐπιτύχει τὸ ἀγαθὸ αὐτὸ καὶ τὴν ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος, πού ἐνεργεῖται μέσα στὸ νοῦ μὲ ἀνέκφραστες θεωρίες. Ὅπως, σύμφωνα μὲ τὸν ἐκκλησιαστικὸ νόμο, ἐκεῖνοι πού ὑπέπεσαν σὲ σωματικὰ ἁμαρτήματα, πρῶτα τιμωροῦνται ἀπὸ τὸν ἱερέα μὲ ἀποχὴ ἀπὸ τὴ θεία κοινωνία, στὴ συνέχεια, ἀφοῦ δείξουν τὴν ἀνάλογη μετάνοια, ἀξιώνονται νὰ λάβουν καὶ τὴ θεία κοινωνία. Ὅσοι ὅμως ἔχουν ζῆσει χωρὶς πτώσεις στὴν ἁμαρτία καὶ καθαρὰ, προκόβουν καὶ δέχονται τὴν ἱερωσύνη, καὶ ἀπὸ τὸν ἔξω τόπο τοῦ ναοῦ μετατίθενται καὶ παίρνουν θέση μέσα στὸ θυσιαστήριο, γιὰ νὰ εἶναι λειτουργοὶ καὶ νὰ κάθονται μαζί μὲ τὸν Κύριο. Ἔτσι λοιπὸν νὰ σκεπτόμαστε καὶ γιὰ τὴ μυστικὴ κοινωνία τοῦ Πνεύματος, γιὰ τὴν ὁποία ὁ Ἀπόστολος λέγει: «ἡ χάρις τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα μας καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος»⁴⁹. Καὶ ἡ σειρά τῆς μυστικῆς κοινωνίας εἶναι ἡ ἑξῆς. Κατοικεῖ ἡ θεία Τριάδα μέσα στὴν καθαρὴ ψυχὴ, ἔχοντας ἐνωμένη μαζί της τὴ θεία ἀγαθότητα· κατοικεῖ ὅμως ὄχι ἔτσι ὅπως εἶναι, γιὰτὶ εἶναι ἀχώρητη καὶ σὲ ὅλη ἀκόμα τὴν κτίσι, ἀλλὰ ἀνάλογα μὲ τὴν καταλληλότητα καὶ τὴ δεκτικότητα τοῦ ἀθρώπου. Ὅταν ὅμως αὐτὸς παρεκτραπῆ κάπως ἀπὸ τὸν κατὰ προαίρεση τρόπο ζωῆς πού εἶναι ἀρεστὸς στὸν Θεὸ καὶ λυπήσει τὸ θεῖο Πνεῦμα, ἀπομακρύνεται καὶ στερεῖται ὁ νοῦς τὴν πνευματικὴ εὐφροσύνη, καθὼς περιορίζεται ἡ θεία χάρις καὶ ἡ ἀγάπη καὶ κάθε ἀγαθὴ ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐκεῖνος παραδίδεται σὶς θλίψεις καὶ τοὺς πειρασμούς καὶ τὰ πονηρὰ πνεύματα, μέχρι πού πάλι νὰ ὀρθοποδίσει

49. Α' Κορ. 13, 13.

εἶτα διὰ πάσης ἐξομολογήσεώς τε καὶ ταπεινώσεως τὴν μετάνοιαν ἐπιδειξαμένη, τότε καὶ αὐθις τῆς ἐπισκοπῆς ἀξιούται τῆς χάριτος καὶ τὴν οὐράνιον εὐφροσύνην πλέον ἢ κατὰ πρῶτον ἀπολαμβάνει. Εἰ δὲ πρὸς μηδὲν τὸ Πνεῦμα λυπήσειεν, ἀλλ' εἴη ζῶσά τε εὐαρέ-
 5 στως καὶ λογισμοῖς μὲν πᾶσι πονηροῖς ἀντιταπτομένη, τῷ Κυρίῳ δὲ κολλωμένη διὰ παντός⁵⁰, ἡ τοιαύτη δικαίως ἄρα καὶ ἀκολούθως προκόπτει ψυχὴ καὶ δωρεῶν ἀφάτων ἀξιούται, ἀπὸ δόξης τε εἰς δόξαν¹ καὶ ἀπὸ ἀναπαύσεως εἰς τελειότεραν ἀνάπαισιν μετατίθεται· εἶτα καὶ εἰς τὸ τέλειον τοῦ Χριστιανισμοῦ μέτρον ἀφικομένη,
 10 τοῖς τελείοις ἐργάταις καὶ τοῖς ἀμώμοις τοῦ Χριστοῦ λειτουργοῖς κατὰ τὴν αἰώνιον αὐτοῦ συνταγήσεται βασιλείαν.

ριγ'. Τὰ φαινόμενα ταῦτα τύπους οἶον μοι καὶ σκιάς τῶν κρυφίων εἶναι· τὸν ναὸν τὸν ὁρώμενον τοῦ τῆς καρδίας ναοῦ· τὸν ἱερέα, τοῦ ἀληθινοῦ Ἱερέως τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτος καὶ ἐφ' ἐξῆς
 15 οὕτως "Ὡσπερ οὖν κατὰ τήνδε τὴν ὄρατὴν Ἐκκλησίαν, ἂν μὴ πρότερον αἱ ἀναγνώσεις, αἱ ψαλμωδίαί τε καὶ ὄση τίς ἐστὶν ἀκολουθία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ θεσμοῦ προχωρήσειεν, αὐτὸ τὸ θεῖον Μυστήριον τοῦ σώματός τε καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ τὸν ἱερέα ἐπιτελεῖν οὐκ ἀκόλουθον· εἶτα, καὶ πᾶς μὲν ὁ ἐκκλησιαστικὸς κανὼν
 20 ἐπιτελεσθεῖη, ἡ μυστικὴ δὲ τῆς προσφορᾶς ὑπὸ τοῦ ἱερέως εὐχαριστία καὶ ἡ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ μὴ γένηται, οὔτε ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἐτελεσιουργήθη θεσμὸς καὶ ἐλλιπὴς ἐστὶν ἡ λατρεία τοῦ Μυστηρίου. Οὕτω μοι καὶ τὰ τοῦ Χριστιανοῦ νόει· ἂν γὰρ νηστείαν μὲν καὶ ἀγρυπσίαν καὶ ψαλμωδίαν, ὄλην τε ἀσκησιν
 25 καὶ ἀρετὴν πᾶσαν κατορθωκῶς εἴη, ἡ μυστικὴ δὲ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια τῷ θυσιαστηρίῳ τῆς αὐτοῦ καρδίας ὑπὸ τῆς χάριτος κατ' αἴσθησιν πᾶσαν καὶ πνευματικὴν ἀνάπαισιν μὴ ἐπιτελεῖτο, ἀτελής ἡ τοιαύδε πᾶσα τῆς ἀσκήσεως ἀκολουθία καὶ σχεδὸν ἀργή, οὐκ ἔχουσα τὴν τοῦ Πνεύματος ἀγαλλίασιν μυστικῶς ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνεργουμένην.
 30

ριδ'. Καλὸν ἡ νηστεία, καλὸν ἡ ἀγρυπνία, καλὸν ὁμοίως ἡ ἀσκησις καὶ ἡ ἐπὶ ξένης διαγωγή. Ἀλλὰ ταῦτα πάντως ἀρχὴ τίς ἐστὶ καὶ προοίμια πολιτείας θεοφιλοῦς ὥστε ἀλόγιστον ἀτεχνῶς

50. Α' Κορ. 6, 17.

ἡ ψυχὴ καὶ νὰ γίνῃ εὐάρεστη στὸ Πνεῦμα. Στὴ συνέχεια, ἀφοῦ δείξει τὴ μετάνοιά της μὲ κάθε ἐξομολόγηση καὶ ταπείνωση, τότε ἀξιῶνεται καὶ πάλι νὰ τὴν ἐπισκεφθεῖ ἡ χάρις καὶ ἀπολαμβάνει τὴν οὐράνια εὐφροσύνη περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι προηγουμένως. Ἐάν ὅμως δὲν λυπήσῃ καθόλου τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ ζεῖ εὐαρεστώντας αὐτό, καὶ ἀπὸ τὴ μὴ ἀντιτάσσεται σὲ ὅλους τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, ἀπὸ τὴν ἄλλη μένει προσκολλημένη διαρκῶς στὸν Κύριον⁵⁰, ἡ ψυχὴ αὐτὴ δίκαια καὶ ὅπως εἶναι ἐπόμενον προκόβει καὶ ἀξιῶνεται ἀνέκφραστες δωρεές, προχωρώντας ἀπὸ δόξα σὲ δόξα⁵¹ καὶ ἀπὸ ἀνάπαυση σὲ τελειότερη ἀνάπαυση. Στὴ συνέχεια, ἀφοῦ φτάσει καὶ στὸ τέλειο μέτρο τοῦ Χριστιανισμοῦ, θὰ συγκαταριθμηθεῖ μαζί μὲ τοὺς τέλειους ἐργάτες καὶ τοὺς ἀμεμπτοὺς λειτουργοὺς τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν αἰώνια βασιλεία αὐτοῦ.

113. Τὰ ὁρατὰ αὐτὰ πράγματα νὰ θεωρεῖς ὅτι εἶναι τύποι καὶ σκιές τῶν κρυφῶν. Τὸν ὁρατὸ ναὸ τύπο τοῦ ναοῦ τῆς καρδιᾶς τὸν ἱερέα τύπο τοῦ ἀληθινοῦ Ἱερέα, τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰ ἄλλα κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο. Ὅπως λοιπὸν στὴν ὁρατὴ Ἐκκλησία, ἂν δὲν προηγηθοῦν οἱ ἀναγνώσεις, αἱ ψαλμωδίες καὶ ὅλη ἡ ἀκολουθία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ θεσμοῦ, δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ ἱερέας νὰ ἐπιτελέσει τὸ θεῖο Μυστήριον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Ἐπίσης, ἂν τελεσθεῖ ὅλος ὁ ἐκκλησιαστικὸς κανόνας, ἀλλὰ δὲν γίνῃ ἀπὸ τὸν ἱερέα ἡ μυστικὴ εὐχαριστία τῆς προσφορᾶς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τότε οὔτε ὁ ἐκκλησιαστικὸς θεσμὸς τελεσιουργήθηκε καὶ ἡ λατρεία τοῦ Μυστηρίου εἶναι ἐλλιπής. Ἐτσι νὰ σκέπτεσαι καὶ γιὰ τὸν Χριστιανό. Ἐάν δηλαδὴ κάποιος κατορθώσῃ τὴ νηστεία, τὴν ἀγρυπνία, τὴν ψαλμωδία καὶ ὅλη τὴν ἀσκήσιν καὶ τὴν ἀρετή, δὲν ἐπιτελεσθεῖ ὅμως ἀπὸ τὴ χάρις ἡ μυστικὴ ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος μέσα στὸ θυσιαστηρίον τῆς καρδιᾶς του μὲ κάθε αἴσθησι καὶ πνευματικὴ ἀνάπαυση, εἶναι ἀτελής ὁλόκληρη αὐτὴ ἡ ἀκολουθία τῆς ἀσκήσεως καὶ σχεδὸν σὰν νὰ μὴ ἔγινε, ἀφοῦ δὲν ἔχει τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ Πνεύματος νὰ ἐνεργεῖ μυστικὰ μέσα στὴν καρδιά.

114. Εἶναι καλὴ ἡ νηστεία, καλὴ ἡ ἀγρυπνία, καλὴ ἐπίσης ἡ ἀσκήσιν καὶ ἡ ζωὴ στὴν ξενιτεία. Ἄλλ' αὐτὰ ὅπωςδήποτε εἶναι ἀρχὴ καὶ προοίμια τῆς ἀρεστῆς στὸν Θεὸ ζωῆς, ὥστε εἶναι τελείως παρά-

51. Β' Κορ. 3, 18.

τὸ ἀπλῶς τοῖς τοιούτοις ἐπιθαρρεῖν. Ἔστι γὰρ ὅτε καὶ χάριτός
 τινος ἐν μετοχῇ καθιστάμεθα, καὶ ἡ κακία ἔνδον ὑποκαθημένη,
 καθάπερ ἐν τοῖς ἄνω λέλεκται, σοφίζεται καὶ ὑποχωρεῖ ἐκουῖσα καὶ
 οὐ πρόπτει τὰ ἑαυτῆς, ἀλλὰ ποιεῖ νομίσαι τὸν ἄνθρωπον, ὅτι διακε-
 5 κάθαρται τὸν νοῦν, καὶ τὸ λοιπὸν ἐξάγει πρὸς οἴησιν τελειότητος
 εἶτα ληστροικῶς ἐπιτίθεται καὶ ἄχρι τῶν κατωτάτων τῆς γῆς κατα-
 φέρει. Εἰ γὰρ ἄνθρωποι πολλάκις εἴκοσιν ἔτη γενόμενοι λησταί
 τινες ἢ στρατιῶται τὸ ἐπιτήδευμα, μηχανάς τε κατὰ τῶν πολεμίων
 ἐπίστανται, ὑποκάθηνται τε καὶ ἐνέδρας ἐπινοοῦσι καὶ τὰ τῶν ἐ-
 10 χθρῶν λαμβάνουσι νῶτα καὶ κτείνουσι ἀνελπίστως περιβαλόντες,
 πόσῳ γε μᾶλλον ἢ κακία τοσαύτας χιλιάδας ἐτῶν γεγεννημένη καὶ
 τοῦτο ἔργον ἑαυτῆς τιθεμένη τὸ σπουδαιότατον, τὸ ἀπολλύειν ψυ-
 χάς, ἐνέδρας εἶδε τοιαύτας ἐν ἀποκρύφῳ τῆς καρδίας ἐπινοεῖν καὶ
 κατὰ καιροῦς ἀτρεμεῖν ἐπιτήδες καὶ μὴ ἐνεργεῖν, ὥστε τὴν ψυχὴν
 15 ἐλκύσαι πρὸς οἴησιν τελειότητος Ὁ μέντοι θεμέλιος τοῦ Χριστια-
 νισμοῦ, κἂν πάσας τις μετέλθῃ δικαιοσύνας, μὴ ἐπαναπαύεσθαι
 ταύταις, μηδὲ ἐπιθαρρεῖν, μηδὲ μέγα τι πεποιηκέναι λογίζεσθαι.
 κἂν μέτοχος χάριτος καταστῆ, μὴ νομίσαι κατειληφέναι τι, μηδὲ
 κατακόρως ἔχειν ἀλλὰ πεινᾶν τότε καὶ διψᾶν μᾶλλον, πενθεῖν τε
 20 καὶ κλαίειν καὶ συντετρομμένην ὄλωσ τὴν καρδίαν ἔχειν.

ριέ. Νόει μοι τὴν πνευματικὴν κατάστασιν οὕτως ἔχειν ὑπό-
 θου τινὰ εἶναι βασιλικὸν οἶκον· τούτῳ δὲ αὐτὰς ὑπεῖναι διαφόρους
 καὶ πρόθυρά τινα καὶ οἰκίας ἄλλας ἐξωτέρας, καὶ οὕτω πάλιν κατὰ
 τὸ ἀκόλουθον ἐνδοτέρας, ἐν αἷς τὴν πορφύραν καὶ τοὺς θησαυ-
 25 ροὺς εἰκὸς ἀποκεῖσθαι· εἶτα καὶ τὴν τούτων αὐθις ἐσωτέραν, ὅπου
 τὴν βασιλικὴν εἶναι διαγωγὴν ἐπιτήδειον. Ὡσπερ οὖν εἴ τις εἰς
 τὰς ἐξωτέρας αὐτὰς τε καὶ μονὰς ἀπαντήσας, εἰ δόξει τοὺς ἔνδον
 οἴκους κατειληφέναι, πεπλάνηται, οὕτω δὴ καὶ κατὰ τὸ πνευματι-
 κὸν ἀκολούθως, οἱ πρὸς γαστέρα καὶ ὕπνον διαμαχόμενοι, ψαλ-
 30 μοῖς τε καὶ εὐχαῖς διηνεκῶς προσκειόμενοι, μὴ νομιζέτωσαν ἤδη
 τοῦ τέλους καὶ τῆς καταπαύσεως ἐπιθῆναί ποθεν. Ἔτι γὰρ αὐτοῖς
 περὶ τὰ πρόθυρα καὶ τὰς αὐτὰς ἢ ἀναστροφή, οὐχ ὅπου δὲ ἢ πορ-
 φύρα καὶ οἱ θησαυροὶ ἀπόκεινται οἱ βασιλικοί, ὑπάρχει. Κἂν χά-

λογο τὸ νὰ στηρίζει τὸ θάρρος ἀπλῶς σ' αὐτὰ. Γιατὶ συμβαίνει καμμιὰ φορά, ὅπως προηγουμένως ἔχει λεχθεῖ, καὶ τὴ χάρη νὰ ἔχομε, καὶ ἢ κακία νὰ ὑπάρχει καιροφυλακτώντας μέσα μας, πού ἐνεργώντας μὲ πανουργία ὑποχωρεῖ θεληματικὰ καὶ δὲν πράττει τὰ δικά της, ἀλλὰ κἀμνει τὸν ἄνθρωπο νὰ νομίσει, ὅτι ἔχει καθαρθεῖ ὁ νοῦς του, καὶ ἔτσι τὸν ὀδηγεῖ σὲ ἔπαρση γιὰ τὴν τελειότητά του· στὴ συνέχεια ἐπιτίθεται ληστρικὰ ἐναντίον του καὶ τὸν ρίχνει μέχρι καὶ σ' αὐτὰ τὰ βάραθρά της. Γιατί, ἂν ἄνθρωποι πολλές φορές πού διετέλεσαν εἴκοσι χρόνια ληστὲς ἢ ἐπαγγελματίες στρατιῶτες, γνωρίζουν τεχνάσματα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, καιροφυλακτοῦν καὶ ἐπινοοῦν ἐνέδρες, καὶ προσβάλλοντας τὰ νῶτα τῶν ἐχθρῶν, τοὺς ἐξοντώνουν μὲ αἰφνιδιαστικὴ ἐπίθεση, πόσο μᾶλλον ἢ κακία, πού ὑπάρχει τόσες χιλιάδες χρόνια καὶ ἔχει θέσει αὐτὸ ὡς τὸ σπουδαιότατο ἔργο της, τὸ νὰ ὀδηγεῖ στὴν ἀπώλεια τὶς ψυχές, γνωρίζει νὰ ἐπινοεῖ τέτοιες ἐνέδρες μέσα στὰ ἀπόκρυφα τῆς καρδιάς καὶ κατὰ διαστήματα νὰ μένει ἀδρανῆς ἐξεπίτηδες καὶ νὰ μὴ ἐνεργεῖ, ὥστε νὰ παρασύρει τὴν ψυχὴ στὴν ἔπαρση γιὰ τὴν τελειότητά της. Τὸ θεμέλιο λοιπὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ, κι ἂν ἀκόμα ἀσκήσει κανεὶς ὅλες τὶς ἀρετές, εἶναι νὰ μὴ ἐπαναπαύεται σ' αὐτές, οὔτε νὰ ξεθαρρεύει, οὔτε νὰ νομίζει ὅτι ἔχει κατορθώσει κάτι τὸ μεγάλο· κι ἂν ἀκόμα γίνεῖ μέτοχος χάριτος, νὰ μὴ νομίζει ὅτι πέτυχε κάτι, οὔτε νὰ νοιώθει χορτασμό, ἀλλὰ νὰ πεινᾷ τότε καὶ νὰ διψᾷ περισσότερο, καὶ νὰ πενθεῖ καὶ νὰ κλαίει καὶ νὰ ἔχει συντριμμένη ἐξολοκλήρου τὴν καρδιά του.

115. Νὰ θεωρεῖς ὅτι ἡ πνευματικὴ κατάσταση ἔχει ὡς ἐξῆς. Ὑπόθεσε ὅτι ὑπάρχει κάποιον βασιλικὸ παλάτι, στὸ ὁποῖο ὑπάρχουν διάφορες αὐλές καὶ πρόθυρα καὶ διαμερίσματα, ἄλλα ἐξωτερικὰ καὶ ἄλλα πάλι στὴ συνέχεια ἐσωτερικὰ, στὰ ὁποῖα φυσικὰ εἶναι ἀποθηκευμένα ἢ πορφύρα καὶ οἱ θησαυροί. Καὶ πάλι μετὰ ἀπὸ αὐτὰ τὸ πιὸ ἐσωτερικόν, πού εἶναι κατάλληλο γιὰ τὴ διαμονὴ τοῦ βασιλιᾶ. Ὅπως λοιπὸν ἂν κάποιος, μπαίνοντας στὶς ἐξωτερικὲς αὐλές καὶ τὰ διαμερίσματα, νομίσει ὅτι μπῆκε στὰ ἐσωτερικὰ διαμερίσματα, βρίσκεται σὲ πλάνη, ἔτσι καὶ μὲ τὰ πνευματικὰ, ἐκεῖνοι πού ἀγωνίζονται ἐναντίον τῆς κοιλιᾶς καὶ τοῦ ὕπνου καὶ καταγίνονται διαρκῶς μὲ ψαλμούς καὶ προσευχές, νὰ μὴ νομίζουν ὅτι ἔφτασαν πιά στὸ τέλος καὶ στὴν ἀνάπαυση. Γιατὶ ἀκόμα βρίσκονται στὰ πρόθυρα καὶ τὶς αὐλές, ὅχι ἐκεῖ

ριτός τινος πνευματικῆς ἠξιώθησαν, μηδὲ τοῦτο πάλιν αὐτοὺς ἀπατάτω τοῦ τέλους ἐπιτυχεῖν. Ἐρευνηῶν οὖν προσῆκεν, εἰ εὗρεν ἐν τῷ ὄστρακίνῳ τούτῳ σκεύει τὸν θησαυρόν⁵², εἰ ἐνεδύσατο τοῦ Πνεύματος τὴν πορφύραν, εἰ τὸν βασιλέα εἶδε καὶ ἀνεπαύσατο.

5 Καὶ γὰρ οἷου μοι πάλιν τὴν μὲν ψυχὴν βάθος τι ἔχειν καὶ μέλη πολλά, τὴν δὲ ἁμαρτίαν, ὑπεισελθοῦσαν, τὰ μέλη πάντα καὶ τὰ νοήματα τῆς καρδίας καταλαβεῖν· εἶτα, ἐπιζητήσαντος τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Πνεύματος τὴν χάριν, ἐλθεῖν καὶ δύο τυχόν τῆς ψυχῆς μέρη περιλαβεῖν τὸν οὖν ἀπείρως ἔχοντα, πρὸς τῆς χάριτος ταύτης πα-

10 ρακαλούμενον, δόκησις ἔχει πάντα τὰ μέλη τῆς ψυχῆς κατειληφθαι καὶ τὴν ἁμαρτίαν ὅλως ἐξερριζῶσθαι, μὴ εἰδότα, ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς ἔτι κατάσχετον ὑπ' ἐκείνης ἐστίν. Ἐνὸν γὰρ, ὡς πολλάκις δεδήλωται, καὶ τὴν χάριν ἀδιαλείπτως ἐνεργεῖν, ὃν τρόπον ὀφθαλμὸν ἐν τῷ σώματι, καὶ συνεῖναι τὴν κακίαν ὁμοίως ὑπο-

15 κλέπτουσαν τὴν διάνοιαν. Ὁ τοίνυν μὴ διακρίνειν εἰδώς, ὡς μέγα τι κατειληφώς, ἤδη μέγα τι περὶ ἑαυτοῦ οἶεται, καὶ ὡς τὴν ἐσχάτην κάθαρσιν ἐσχηκώς τετύφωται· ἔχειν δὲ καὶ τὴν ἀλήθειαν συνηγοροῦσαν αὐτῷ, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ὡς γὰρ ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, ὅτι τέχνη τῷ σατανᾷ καὶ αὐτῇ, κατὰ τινὰς χρόνους ἐκόντα πα-

20 ραχωρεῖν καὶ τὰ εἰωθότα μὴ ἐνεργεῖν, κατὰ σκοπὸν πάντως, τοῦ οἴησιν τῆς τελειότητος τοῖς ἀσκουμένοις ὑποβαλεῖν. Ἀλλὰ μὴ ὁ φυτεύων ἀμπελῶνα, παραπόδας λαμβάνει καὶ τὸν καρπὸν, ἢ ὁ σπείρων τὰ σπέρματα ἐν τῇ γῆ, καὶ τὴν συγκομιδὴν εὐθύς ἐποιήσατο; Τί δέ; τὸ ἀρτιγενὲς παιδίον ἤψατο παραχρῆμα τῆς τελειότη-

25 τος; Ἀπόβλεπον εἰς τὸν Ἰησοῦν· ἐκ ποίας δόξης, Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς ὢν ὁ Χριστός, εἰς οἷα πάθη καὶ ἀτιμίαν καὶ σταυρὸν κατέβη καὶ θάνατον· καὶ πάλιν, ὅπως διὰ ταύτην αὐτοῦ τὴν ταπεινώσιν ὑπερήρθη καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς ἐκάθισεν⁵³. Ὁ δέ γε πονηρὸς ὄ-

30 φις, ἐκ πρώτης τῷ Ἀδὰμ ὑποσπίρας θεότητος ἐπιθυμίαν⁵⁴, εἰς οἷαν αὐτὸν κατήγαγεν ἀτιμίαν διὰ ταύτης δὴ τῆς οἰήσεως. Ταῦτα τοίνυν αὐτὸς ἐννοῶν, ἀσφάλιζε σεαυτὸν ὅση δύναμις καὶ σπουδαῖζε ταπεινὴν ἀεὶ τὴν καρδίαν καὶ συντετριμμένην⁵⁵ ἔχειν.

52. Πρὸβλ. Β' Κορ. 4, 7.

53. Ἐφ. 1, 20.

54. Γεν. 3, 5.

55. Ψαλμ. 50, 19.

ὅπου εἶναι ἀποθηκευμένα ἢ πορφύρα καὶ οἱ βασιλικοὶ θησαυροί. Κι ἂν ἀκόμα ἀξιώθηκαν κάποια πνευματικὴ χάρη, οὔτε αὐτὸ πάλι νὰ τοὺς ἀπατᾷ ὅτι πέτυχαν τὸ τέλος. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐρευνᾷ κανεὶς ἂν βρῆκε μέσα σ' αὐτὸ τὸ πῆλινο σκεῦος τὸν θησαυρό⁵², ἂν ντύθηκε τὴν πορφύρα τοῦ Πνεύματος, ἂν εἶδε τὸν Βασιλιὰ καὶ ἀναπαύθηκε. Γιατὶ ὑπόθεσε καὶ πάλι, ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχει κάποιο βάθος καὶ μέλη πολλά, καὶ εἰσχωρώντας μέσα τῆς ἡ ἀμαρτία, κατέλαβε ὅλα τὰ μέλη καὶ τὰ νοήματα τῆς καρδιᾶς. Ἔπειτα, ἐπιζητώντας ὁ ἄνθρωπος τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, ἐρχόμενη αὐτὴ κατέλαβε δύο τυχὸν μέρη τῆς ψυχῆς. Ἐκεῖνος λοιπὸν ποὺ δὲν ἔχει πείρα, παίρνοντας θάρρος ἀπὸ αὐτὴ τὴ χάρη, νομίζει ὅτι αὐτὴ κατέλαβε ὅλα τὰ μέλη τῆς ψυχῆς καὶ ξερορίζωθηκε τελείως ἡ ἀμαρτία, μὴ γνωρίζοντας, ὅτι τὸ περισσότερο μέρος αὐτῆς εἶναι ἀκόμα κυριευμένο ἀπὸ αὐτήν. Γιατὶ εἶναι δυνατόν, ὅπως πολλές φορές ἔχει λεχθεῖ, καὶ ἡ χάρη νὰ ἐνεργεῖ ἀδιάκοπα, ὅπως τὸ μάτι στὸ σῶμα, καὶ νὰ συνυπάρχει ὅμοια καὶ ἡ κακία ἐξαπατώντας τὴ διάνοια. Ἐκεῖνος λοιπὸν ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ διακρίνει, νομίζει ὅτι πέτυχε κάτι τὸ μεγάλο, καὶ ὑπερηφανεύεται, ὅτι πέτυχε τὴν πλήρη κάθαρση· ἀπέχει ὅμως πάρα πολὺ ἀπὸ τὸ νὰ ἔχει συνήγορό του καὶ τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ, ὅπως εἶπαμε καὶ προηγουμένως, τέχνη τοῦ σατανᾶ εἶναι καὶ αὐτὴ, κάποιο διάστημα νὰ ὑποχωρεῖ θεληματικὰ καὶ νὰ μὴ κάνει ἐκεῖνα ποὺ συνηθίζει, μὲ σκοπὸ ὅπωςδήποτε νὰ βάλει στοὺς ἀσκούμενους τὴν ἰδέα ὅτι πέτυχαν τὴν τελειότητα. Ἀλλὰ μήπως ἐκεῖνος ποὺ φυτεύει ἀμπέλι παίρνει ἀμέσως καὶ τὸν καρπὸ, ἢ ἐκεῖνος ποὺ σπέρνει τὰ σπέρματα στὸ χωράφι κάνει ἀμέσως καὶ τὴ συγκομιδὴ τῶν καρπῶν; Τί πάλι; τὸ νεογέννητο παιδί γίνεται ἀμέσως τέλειος ἄνδρας; Πρόσεξε τὸν Ἰησοῦ ἀπὸ ποιά δόξα ὁ Χριστός, ὄντας Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεός, σὲ ποιά πάθη καὶ ἀτιμία καὶ σταυρὸ καὶ θάνατο κατέβηκε· καὶ πάλι, πῶς γιὰ τὴν ταπεινώσῃ του αὐτὴ ὑπερυψώθηκε καὶ κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα του⁵³. Τὸ πονηρὸ ὅμως φίδι, σπέρνοντας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέσα στὸν Ἀδὰμ τὴν ἐπιθυμία τῆς θεότη-
τας⁵⁴, σὲ ποιά ἀτιμία τὸν κατέβασε μὲ τὴν ἀλαζονικὴ αὐτὴ ἰδέα του. Ἐχοντας λοιπὸν καὶ σὺ στὸ νοῦ σου αὐτά, ἀσφάλιζε τὸν ἑαυτό σου μὲ ὅλη τὴ δύναμή σου καὶ φρόντιζε νὰ ἔχεις πάντοτε ταπεινὴ καὶ συντριμμένη τὴν καρδιά σου⁵⁵.

ΛΟΓΟΣ ΣΤ΄.

ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΝΟΟΣ

ρις. "Όταν ἀκούσης, ὅτι περ κατελθὼν ὁ Χριστὸς εἰς ἄδου, τὰς κατόχους ἐκεῖ ψυχὰς ἐνεργούσατο, μὴ μακρὰν εἶναι ταῦτα καὶ τῶν νῦν τελουμένων νόμιζε. Οἴου μοι γὰρ μνημεῖον εἶναι τὴν καρδίαν, καὶ κεῖ τοὺς λογισμοὺς καὶ τὸν νοῦν κατωρύχθαι βαρεῖ σκότει 5 κατειλημμένους ἔρχεται τοιγαροῦν ὁ Κύριος εἰς τὰς ἐν ἄδου ἐπιβωμένας αὐτὸν ψυχὰς, εἰς τὸ θάθος δηλαδὴ τῆς καρδίας, καὶ κεῖ τῷ θανάτῳ ἐγκελευόμενος, "Ανάπεμπε", λέγει, "τὰς ἐγκεκλεισμένας ψυχὰς, τὰς ἐμὲ τὸν ῥύσασθαι δυνάμενον ἐκζητούσας". Εἶτα τὸν βαρὺν λίθον διάρας, τὸν τῇ ψυχῇ ἐπικείμενον, τὸν τε τάφον 10 ἀνοίγει καὶ τὸν ἐν ἀληθείᾳ νεκρὸν ἀνιστᾷ καὶ τῆς ἀφεγγουῦς φυλακῆς τὴν ἐγκεκλεισμένην ψυχὴν ἀπαλλάττει.

ρις. Συμβαίνει, φησί, πολλάκις διαλέγεσθαι σοι κατ' ἐπιβολὴν ἐν τῇ καρδίᾳ τὸν σατανᾶν, καὶ "Σύνες ὅσα σοι εἴργασται πονηρὰ", λέγειν· "ἀναπέπλησται σοι ἀνομιῶν ἢ ψυχῇ, βεδάρησαι 15 πολλαῖς καὶ χαλεπωτάταις ἁμαρτίαις". Μὴ λανθανέτω γοῦν σε τοῦτο ποιῶν καὶ προσχήματι ταπεινώσεως εἰς ἀπόγνωσιν συνωθῶν· ἀφ' οὗ γὰρ διὰ τῆς παραβάσεως εἰσέφρησεν ἡ κακία, πάροδον ἔσχε διαλέγεσθαι καθεκάστην τρόπον τινὰ τῇ ψυχῇ, ὡς ἀνθρωπὸς τις ἀνθρώπῳ, καὶ ὑποτιθέσθαι τὰ ἄτοπα. Ἀπόκρισαι 20 τοιγαροῦν αὐτῷ σύ· "Ἄλλ' ἔχω τὰς τοῦ Θεοῦ διαβεβαιώσεις ἐγγράφους, «οὐ θούλομαι», λέγοντος, «τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι διὰ μετανοίας καὶ ζῆν αὐτόν»· τί γὰρ καὶ ἐβού-

ΛΟΓΟΣ ΣΤ.

ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΝΟΟΣ

116. “Όταν ακούσεις, ότι κατεβαίνοντας ὁ Χριστός στὸν ἄδη, ἐλευθέρωσε τὶς ψυχές πού κρατοῦνταν ἐκεῖ, μὴ νομίζεις ὅτι αὐτὰ εἶναι μακριὰ ἀπὸ ὅσα καὶ τώρα τελοῦνται. Νὰ θεωρεῖς δηλαδή ὅτι μνημεῖο εἶναι ἡ καρδιά, καὶ μέσα σ’ αὐτὴν ἔχουν ταφεῖ οἱ λογισμοὶ καὶ ὁ νοῦς, σκεπασμένοι μὲ βαρὺ σκοτάδι.” Ἐρχεται λοιπὸν ὁ Κύριος στὶς ψυχές πού φωνάζουν πρὸς αὐτὸν μέσα ἀπὸ τὸν ἄδη, στὸ βάθος δηλαδή τῆς καρδιάς, καὶ ἐκεῖ προστάζει στὸν θάνατο καὶ τοῦ λέγει· “Ἄφησε ἐλεύθερες τὶς φυλακισμένες ψυχές, οἱ ὁποῖες ζητοῦν ἐμένα πού μπορῶ νὰ τὶς ἐλευθερώσω”. Στὴ συνέχεια, ἀφοῦ σηκώσει τὸν βαρὺ λίθο πού εἶναι τοποθετημένος πάνω στὴν ψυχή, καὶ τὸν τάφο ἀνοίγει, καὶ τὸν ἀληθινὰ νεκρὸ ἀνασταίνει, καὶ ἐλευθερώνει τὴ φυλακισμένη ψυχή ἀπὸ τὴ σκοτεινὴ φυλακὴ.

117. Συμβαίνει, λέγει, πολλές φορές νὰ σὲ μιλάει μέσα στὴν καρδιά σου κατὰ φαντασία ὁ σατανᾶς καὶ νὰ σοῦ λέγει· “Πρόσεξε πόσα κακὰ ἔκανες· ἡ ψυχή σου εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἀνομίες, βαρύνεσαι μὲ πολλές καὶ φοβερότατες ἁμαρτίες”. Νὰ μὴ σὲ ἔξαπατᾷ λοιπὸν ὁ σατανᾶς λέγοντάς σου αὐτὰ, σπρώχνοντάς σε μὲ πρόσχημα τὴν ταπείνωση σὲ ἀπόγνωση· γιατί ἀπὸ τότε πού ἡ κακία εἰσχώρησε μὲ τὴν παράβαση μέσα στὸν ἄνθρωπο, ἀπέκτησε εἴσοδο νὰ μπαίνει καὶ νὰ συνομιλεῖ καθημερινὰ κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τὴν ψυχή, ὅπως κάποιος ἄνθρωπος μὲ ἄλλο ἄνθρωπο, καὶ νὰ τῆς ὑπαγορεύει τὰ ἄτοπα. Ἄποκρίσου λοιπὸν σὺ σ’ αὐτόν· “Σωστά, ἀλλ’ ἔχω τὶς γραπτές διαβεβαιώσεις τοῦ Θεοῦ, πού λέγει· «δὲν θέλω τὸν θάνατο τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐπιστρέψει μετανοώντας καὶ νὰ ζήσει»¹· γιατί τί ἤθελε αὐτὸς μὲ τὴν κάθοδό του στὴ γῆ, ἂν ὄχι γιὰ νὰ σώσει τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ

1. Ἰεζ. 33, 11.

λετο αὐτῶ ἢ κάθοδος, εἴ γε μὴ τοὺς ἁμαρτωλοὺς σώσει καὶ τοὺς ἐν σκότει φωτίσει καὶ ζωοποιήσει τοὺς τεθανατωμένους;”

ριη. “Ὡσπερ ἡ ἐναντία δύναμις, οὕτω δὴ καὶ ἡ θεία χάρις προ-
 τρεπτική, οὐκ ἀναγκαστική δείκνυται οὕσα, ἴν’ οὕτως ἡμῖν τὸ ἐ-
 5 λεύθερόν τε καὶ αὐτεξούσιον περιορίζοιτο· ταύτη τοι καὶ ἐφ’ οἷς ὁ
 ἄνθρωπος ἐργάσεται κακοῖς πρὸς τοῦ σατανᾶ ὑπαγόμενος, οὐχ ὁ
 σατανᾶς μᾶλλον, ἀλλ’ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τὴν τιμωρίαν εἰσπράττε-
 ται, ὡς μὴ θία συνελαθείς, ἀλλ’ ἰδίῳ θελήματι πεισθείς τῇ κακίᾳ.
 Παραπλησίως δὲ καὶ τῷ ἀγαθῷ· οὐκ ἐπιγράφει τὸ γεγονός ἐαυτῇ,
 10 ἀλλὰ τῷ ἀνθρώπῳ, ἡ χάρις, καὶ διὰ τοῦτο δόξαν αὐτῶ περιτίθησιν,
 ὅτι αὐτὸς ἐαυτῷ τοῦ ἀγαθοῦ γέγονεν αἷτιος οὐδὲ γὰρ ἀναγκαστι-
 κῇ δυνάμει, ὡς εἴρηται, συνδεσμοῦσα αὐτοῦ τὸ θέλημα, ποιεῖ ἄτρε-
 πτον ἢ χάρις, ἀλλά, καίτοι συνοῦσα, τῷ αὐτεξουσίῳ παραχωρεῖ,
 ἵνα δῆλον εἴη τὸ τοῦ ἀνθρώπου θέλημα, ὅπως ἔχει πρὸς ἀρετὴν ἢ
 15 κακίαν. Κεῖται γὰρ οὐ τῇ φύσει νόμος, ἀλλὰ τῷ αὐτεξουσίῳ τῆς
 προαιρέσεως, τραπῆναι δυναμένῳ πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ κακόν.

ριθ. Φυλάττειν δεῖ τὴν ψυχὴν καὶ ἀνομίλητον συντηρεῖν δε-
 βήλων καὶ πονηρῶν λογισμῶν. “Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα σώματι
 συνελθὸν ἐτέρῳ, πρὸς ἀκαθαρσίαν μαιίνεται, οὕτω δὴ καὶ ψυχὴ
 20 φθείρεται πονηροῖς συνδυάζουσα καὶ μαροῖς λογισμοῖς, συνά-
 δουσά τε αὐτοῖς καὶ συντιθεμένη· οὐχὶ δὲ τοῖς τῆς πονηρίας καὶ
 τῆς πορνείας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκάστης κακίας· οἷον, ἀπιστίας,
 δόλου, κενοδοξίας, ὀργῆς καὶ φθόνου καὶ ἔριδος· Καὶ τοῦτό ἐστι
 τὸ «καθαίρειν ἐαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύμα-
 25 τος»². Εἶναι γὰρ οἶον καὶ φθορὰν καὶ πορνείαν ἐν τῷ ἀφανεῖ τῆς
 ψυχῆς, διὰ λογισμῶν ἀτόπων ἐνεργουμένην· καὶ ὥσπερ τὸν φθεί-
 ροντα τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον, φθερεῖ
 τοῦτον ὁ Θεός³, ὅπερ τὸ σῶμά ἐστιν, οὕτω δὴ καὶ ὁ φθείρων ψυ-
 χὴν τε καὶ νοῦν, τῷ συναινεῖν καὶ συντίθεσθαι τοῖς ἀτόποις, τιμω-
 30 ρίας ἐστὶν ὑπεύθυνος. Φυλάττειν τοιγαροῦν προσήκει καθάπερ

2. Β΄ Κορ. 7, 1.

3. Α΄ Κορ. 3, 17.

νά φωτίσει αὐτοὺς πού ζοῦν μέσα στοῦ σκοτάδι καί νά δώσει ζωή στοὺς νεκροὺς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία;”

118. “Ὅπως ἡ ἀντίθετη δύναμη, ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡ θεία χάρις παρουσιάζεται νά εἶναι προτρεπτική, ὄχι ἀναγκαστική, ὥστε ἔτσι νά διατηρεῖται ἡ ἐλευθερία καὶ τὸ αὐτεξούσιο. Γι’ αὐτὸ καὶ τὰ κακὰ πού κάνει ὁ ἄνθρωπος ὑποκινούμενος ἀπὸ τὸν σατανᾶ, δὲν δέχεται τὴν τιμωρία ὁ σατανᾶς, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ δὲν σύρθηκε στὴν ἁμαρτία μὲ τὴ βία, ἀλλὰ μὲ δική του θέληση πείσθηκε στὴν κακία. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ ἀγαθόν· δὲν ἀποδίδει αὐτὸ ἡ χάρις στὸν ἑαυτὸ της, ἀλλὰ στὸν ἄνθρωπο, καὶ γι’ αὐτὸ τὸν περιβάλλει μὲ δόξα, ἐπειδὴ αὐτὸς ἔγινε αἷπιος τοῦ ἀγαθοῦ. Γιατὶ δὲν δεσμεύει ἡ χάρις τὸ θέλημά του μὲ ἀναγκαστική δύναμη, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, ὥστε νά τὸ κάνει ἀμετάτρεπτο, ἀλλὰ, ἂν καὶ συνυπάρχει, δίνει τὴν προτεραιότητα στοῦ αὐτεξούσιο, γιὰ νά φανεῖ τὸ θέλημα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰ πού κλίνει· πρὸς τὴν ἀρετὴ ἢ τὴν κακία. Γιατὶ ὁ νόμος δὲν ὑπάρχει γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση, ἀλλὰ γιὰ τὸ αὐτεξούσιο τῆς προαιρέσεως, γιὰ νά μπορεῖ νά κλίνει πρὸς τὸ καλὸ ἢ τὸ κακό.

119. Πρέπει νά φυλάγομε τὴν ψυχὴ καὶ νά τὴ διατηροῦμε ἀνέπαφη ἀπὸ τοὺς βέβηλους καὶ πονηροὺς λογισμούς. Γιατί, ὅπως τὸ σῶμα ὅταν ἔρθει σὲ ἀπαφή μὲ ἄλλο σῶμα μολύνεται ἀπὸ τὴν ἀκαθαρσία, ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡ ψυχὴ διαφθείρεται ὅταν δέχεται πονηροὺς καὶ μαρῶνους λογισμούς, συμφωνώντας μὲ αὐτοὺς καὶ δίνοντάς τους τὴ συγκατάθεσή του· καὶ αὐτὸ συμβαίνει ὄχι μόνον μὲ τοὺς λογισμούς τῆς πονηρίας καὶ τῆς πορνείας, ἀλλὰ καὶ κάθε κακίας, ὅπως τῆς ἀπιστίας, τῆς δολιότητος, τῆς κενοδοξίας, τῆς ὀργῆς, τοῦ φθόνου καὶ τῆς φιλονεικίας. Καὶ αὐτὸ σημαίνει τὸ «νά καθαρίζομε τὸν ἑαυτὸ μας ἀπὸ κάθε μολυσμὸ σαρκικὸ καὶ πνευματικόν»². Γιατὶ πρέπει νά γνωρίζεις ὅτι ὑπάρχει διαφθορὰ καὶ πορνεία καὶ στοῦ ἀφανὲς μέρος τῆς ψυχῆς, πού ἐνεργεῖται μὲ λογισμούς ἄτοπους· καὶ ὅπως, σύμφωνα μὲ τὸν μέγα Ἀπόστολο, ἐκεῖνος πού καταστρέφει τὸ ναὸ τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τὸ σῶμα, θὰ τὸν ἀφανίσει ὁ Θεός³, ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐκεῖνος πού διαφθείρει τὴν ψυχὴ καὶ τὸ νοῦ, μὲ τὸ νά δείχνει συναίνεση καὶ συγκατάθεση στὰ ἄτοπα, εἶναι ὑπεύθυνος τιμωρίας. Πρέπει λοιπὸν νά φυλάγομε, ὅπως τὸ σῶμα ἀπὸ τὰ ὄρατὰ ἁμαρτήματα, ἔτσι καὶ τὴν ψυχὴ ἀπὸ τοὺς ἄτοπους λογισμούς, γιὰτὶ εἶναι ἡ νύμφη τοῦ Χριστοῦ.

τὸ σῶμα τοῦ ὄρατου ἁμαρτήματος, οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν λογισμῶν ἀτόπων, ὅτι ἡ νύμφη Χριστοῦ ἐστίν. «Ἠρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς», φησὶν, «ἐνὶ ἀνδρί, παρθένον ἀγνήν παραστήσαι τῷ Χριστῷ»⁴. Καὶ «πάση φυλακῇ τήρει τὴν καρδίαν», τῆς Γραφῆς ἄκουε λεγούσης:
 5 «ἐκ γὰρ τούτων ἔξοδος ζωῆς»⁵. Καὶ σχολιοὺς δὲ λογισμοὺς χωρίζειν ἀπὸ Θεοῦ, τῆς θείας διδασκούσης Γραφῆς, μάνθανε.

ρκ. Λόγον ἀπαιτεῖτω τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕκαστος ἀνακρίνων καὶ βασανίζων, τίσι πρόσκειται. Καὶ εἰ μὴ συμφωνοῦσαν συμβαίνει τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις τὴν καρδίαν ὄραν, πάση δυνάμει, καθά-
 10 περ τὸ σῶμα, οὕτω δὴ καὶ τὸν νοῦν διατηρεῖν ἄφθορον σπουδαζέτω καὶ τοῖς πονηροῖς ἀσύνθετον λογισμοῖς, εἴ γε δὴ βούλοιο, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν, τὸν καθαρὸν εἰσοικίσασθαι· «ἐνοικῆσαι γὰρ καὶ ἐμπεριπατῆσαι»⁷ ταῖς καθαραῖς πάντως καὶ φιλοκάλοις ψυχαῖς ἐπήγγελται.

15 ρκα'. Ὡσπερ ὁ τῆς ἰδίας γῆς ἐπιμελέστατος γεωργὸς ἀνανεοῖ ταύτην πρότερον καὶ τὰς ἀκάνθας περιαιρεῖ, εἴθ' οὕτω καταβάλλει τὰ σπέρματα, οὕτω καὶ τὸν παρὰ Θεοῦ προσδοκῶντα τὸν τῆς χάριτος σπόρον λαβεῖν, καθαίρειν πρότερον χρῆ τῆς ἑαυτοῦ καρδίας τὴν γῆν, ἵν' ὁ σπόρος πεσὼν τοῦ Πνεύματος, ἐντελεῖς καὶ πολλα-
 20 πλασίους ἀποδῶ τοὺς καρπούς. Ὡς, εἰ μὴ τοῦτο γένηται πρότερον καὶ καθάρῃ τις ἑαυτὸν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος⁶, σὰρξ ἐστίν ἔτι καὶ αἷμα καὶ μακρὰν ἀφέστηκε τῆς ζωῆς⁹.

ρκβ'. Πανταχόθεν τὰς τοῦ ἐχθροῦ μαγγανείας, τοὺς δόλους τε καὶ τὰς κακουργίας, ὀξύτατα περιοκοπεῖν δεῖ. Καὶ γὰρ ὡς τὸ
 25 Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ Παύλου «τοῖς πᾶσι τὰ πάντα γενέσθαι», φησὶν, «ἵνα τοὺς πάντας κερδήσῃ»¹⁰, οὕτω δὴ καὶ τῇ κακίᾳ γίνεσθαι πάντα διὰ σπουδῆς, ὥστε τοὺς πάντας παραπέμψαι τῇ ἀπωλείᾳ. Ἀμέλει τοῖς εὐχομένοις, ὡς συνευχόμενος ὑποκρίνεται, κατὰ σκοπὸν τοῦ προφάσει εὐχῆς ἐμβαλόντα πρὸς οἴησιν ἀπατῆσαι· τοῖς
 30 νηστεύουσι συνηστεύειν, τῇ τῆς νηστείας αὐτοὺς οἴησει φενακίσαι βουλόμενος τοῖς ἔχουσι γινῶσιν Γραφῶν, ἐπιτηδεύει τὰ ὅμοια,

4. Β' Κορ. 11, 2.

6. Σοφ. Σολ. 1, 3.

5. Παρμ. 4, 23.

7. Πρβλ. Β' Κορ. 6, 16.

Γιατί λέγει· «σᾶς ἀρραβώνιασα μὲ ἕναν ἄνδρα, τὸν Χριστό, γιὰ νὰ σᾶς παρουσιάσω παρθένο ἀγνή σ' αὐτόν»⁴. Ἦ ἀκουε καὶ τὴ Γραφὴ πού λέγει· «μὲ κάθε προσοχὴ φύλαγε τὴν καρδιά· γιὰτι μὲ αὐτὸ θὰ ὀδηγηθεῖς στὴ ζωὴ»⁵. Καὶ μάθε, ὅπως διδάσκει ἡ θεία Γραφή, ὅτι οἱ διεστραμμένοι λογισμοὶ χωρίζουν ἀπὸ τὸν Θεό⁶.

120. Ὁ καθένας πρέπει νὰ ἀπαιτεῖ λόγο ἀπὸ τὴν ψυχὴ του καὶ νὰ τὴν ἀνακρίνει καὶ νὰ τὴν ἐλέγχει πιεστικὰ πρὸς τὰ ποῦ κλίνει. Καὶ ἂν βλέπει τὴν καρδιά του νὰ μὴ συμφωνεῖ μὲ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, μὲ ὅλη τὴ δύναμή του, ὅπως τὸ σῶμα, ἔτσι λοιπὸν καὶ τὸ νοῦ νὰ φροντίζει νὰ τὸν διατηρεῖ ἀδιάφθορο καὶ καθαρὸ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, ἔὰν βέβαια θέλει, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεση, νὰ κατοικήσει μέσα ὁ Καθαρός· γιὰτι ὑποσχέθηκε «νὰ κατοικήσει καὶ νὰ περπατήσει»⁷ ὅπωςδὴποτε μέσα στίς καθαρὲς καὶ πού ἀγαποῦν τὸ καλὸ ψυχές.

121. Ὅπως ὁ γεωργὸς πού συγκεντρώνει ὅλη τὴ φροντίδα του στὸ χωράφι του, τὸ ὀργώνει πρῶτα καὶ ἀφαιρεῖ τὰ ἀγκάθια, καὶ μετὰ ρίχνει τὸ σπόρο, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος πού περιμένει νὰ πάρει ἀπὸ τὸν Θεὸ τὸν σπόρο τῆς χάριτος, πρέπει νὰ καθαρίζει προηγουμένως τὸ χωράφι τῆς καρδιάς του, ὥστε πέφτοντας ὁ σπόρος τοῦ Πνεύματος νὰ ἀποδώσει πλήρεις καὶ πολλαπλάσιους τοὺς καρπούς. Γιατί, ἂν δὲν γίνει αὐτὸ προηγουμένως καὶ δὲν καθαρίσει κανεὶς τὸν ἑαυτό του ἀπὸ κάθε μολυσμὸ σαρκικὸ καὶ πνευματικὸ⁸, αὐτὸς εἶναι ἀκόμα σάρκα καὶ αἷμα καὶ βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ⁹.

122. Πρέπει ἀπὸ παντοῦ νὰ ἐξετάζομε μὲ μεγάλη προσοχὴ τίς μηχανορραφίες τοῦ ἐχθροῦ, τίς δολιότητες καὶ τίς κακουργίες. Γιατί, ὅπως τὸ ἅγιο Πνεῦμα λέγει μέσω τοῦ Παύλου, «ἔγινε σὲ ὅλους τὰ πάντα, γιὰ νὰ τοὺς κερδίσει ὅλους»¹⁰, ἔτσι καὶ ἡ κακία φροντίζει νὰ γίνει τὰ πάντα, ὥστε νὰ ὀδηγήσει ὅλους στὴν ἀπώλεια. Ἔτσι λοιπὸν σὲ ἐκείνους πού προσεύχονται ὑποκρίνεται ὅτι προσεύχεται μαζί τους, μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς ἐξαπατήσει μὲ τὴν πρόφαση τῆς προσευχῆς καὶ νὰ τοὺς βάλει μέσα τους ἔπαρση. Σὲ ἐκείνους πού νηστεύουν, νηστεύει καὶ αὐτὸς μαζί τους, θέλοντας νὰ τοὺς ὀδηγήσει ἐξαπατώντας τους στὴν ἔπαρση τῆς νηστείας. Σὲ ἐκείνους πού ἔχουν γνώση τῶν Γραφῶν, ἐνεργεῖ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ἐπιθυμώντας μὲ τὸ πρόσχημα

8. Β' Κορ. 7, 1.

9. Πρὸβλ. Α' Κορ. 15, 50.

10. Α' Κορ. 9, 22.

προσχήματι γνώσεως ἐπιποθῶν αὐτοὺς παρακρούσασθαι τοῖς ἀποκαλύψεως φωτὸς καταξιωθείσι, παραπλησίως ἔχειν δοκεῖ· «μετασχηματίζεται» γάρ, φησὶν, «ὁ σατανᾶς εἰς ἄγγελον φωτός»¹¹, ἵνα, τῇ δοκῆσει τοῦ καταλλήλου φωτὸς ἀπατήσας, εἰς ἑαυτὸν 5 ἐπαγάγηται καὶ ἀπλῶς, οὕτω πρὸς πάντα ποικίλλεται καὶ τοῖς πᾶσιν εἰκάζεται, ἵνα, τῷ ὁμοίῳ χειρούμενος, εὐλογοφανεῖ προφάσει προξενῆ τὴν ἀπώλειαν· «λογισμούς», φησί, «καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ»¹². Ὅρα μέχρι καὶ τίνων ὁ ἀλαζὼν ἐκτείνει τὸ τόλμημα, τῷ βούλεσθαι καὶ 10 τοὺς ἤδη τὸ θεῖον κατ' ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔχοντας κατενεγκεῖν. Ὅστε πάση φυλακῇ χρῆ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν¹³ ἕκαστον, πολλὴν τε παρὰ Θεοῦ τὴν σύνεσιν αἰτεῖν, ἵνα δῶ ἡμῖν τὰς τῆς κακίας τέχνας ἐφορᾶν, ἐργάζεσθαι δὲ καὶ ἐκπονεῖν τὸν νοῦν ἐν συνέσει καὶ τοὺς λογισμοὺς προσήκει διηνεκῶς, καὶ πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ 15 θέλημα καταρτίζειν ἑαυτούς. Οὐκ ἔστι γὰρ τούτου μείζον ἔργον ἢ τιμιώτερον· «ἐξομολόγησις» γάρ, φησί, «καὶ μεγαλοπρέπεια τὸ ἔργον αὐτοῦ»¹⁴.

ργῆ. Ἔθος τῇ φιλοθέῳ ψυχῇ, κἂν πάντα τὰ τῆς ἀρετῆς ἀγαθὰ πράξειεν, οὐδὲν ἑαυτῇ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ ἕκαστα ἐπιγράφειν· ταύτη 20 τοι καὶ ὁ Θεὸς πάλιν τῇ ὑγιεῖ ταύτης καὶ ὀρθῇ συνέσει καὶ γνώσει προσχῶν, τὸναντίον ἐκείνη πάντα λογίζεται· καὶ ὡς αὐτῆς καμύσης καὶ παρ' ἑαυτῆς τὸ ὄλον ἐργασαμένης, τὰς ἀντιδόσεις ἐπιμετρεῖ, καίτοι, δόξαν αὐτῷ πρὸς κρίσιν ἡμῖν ἔλθειν, οὐδὲν πρὸς ἀλήθειαν τῷ ἀνθρώπῳ δίκαιον εὐρεθήσεται. Ἐπεὶ καὶ τὰ χρήματα 25 καὶ τὰ δοκοῦντα πάντα ταυτὶ ἀγαθὰ, δι' ὧν καὶ εὐποιεῖν ἕκαστος δύναται, ἐκείνου εἰσὶν, ἢ γῆ καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ¹⁵, αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ· οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι ἄνθρωπος, κατὰ χάριν ἔχει. Τί τοίνυν αὐτῷ λείπεται ἴδιον, ἐφ' ᾧ τὸ οἰηθῆναι ἢ δικαιοθῆναι κατὰ λόγον ἔξει; Πλήν, ἀλλὰ ταύτην ὁ Θεὸς μεγί- 30 στην ἐξ ἀνθρώπων δέχεται χάριν, καὶ τοῦτο τῶν προσφερομένων

11. Β' Κορ. 11, 14.

12. Β' Κορ. 10, 5.

13. Παρμ. 4, 23.

τῆς γνώσεως νὰ τοὺς ἐξαπατήσῃ. Σὲ ἐκείνους ποὺ ἀξιώθηκαν νὰ δεχθοῦν τὴν ἀποκάλυψη τοῦ θείου φωτός, ἐνεργεῖ παραπλήσια· γιατί λέγει, «ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται σὲ ἄγγελο φωτός»¹¹, ὥστε ἐξαπατώντας τοὺς ἐμφανιζόμενος κατάλληλα μὲ τὸ ψεῦτικο φῶς, νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ κοντὰ του· καὶ γενικὰ παρουσιάζεται διαφορετικὰ στὸν καθένα μὲ τὸν κατάλληλο τρόπο, καὶ ἔτσι, κάνοντάς τον ὑποχέριο μὲ τὴν ὅμοια ἐμφάνιση, τοῦ προξενεῖ τὴν ἀπώλεια μὲ εὐλογοφανῆ πρόφασιν· γιατί λέγει· «γκρεμίζομε λογισμοὺς ἐχθρικοὺς καὶ κάθε τι ποὺ ὑψώνεται μὲ ἔπαρση ἐναντίον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ»¹². Πρόσεχε μέχρι καὶ πού ἐκτείνει τὸ τὸλμημά του ὁ ἀλαζόνας, θέλοντας νὰ καταβάλλῃ καὶ ἐκείνους ποὺ ἤδη ἔχουν τὸν Θεὸ μὲ ἐπίγνωσιν τῆς ἀλήθειας. Ὡστε πρέπει μὲ κάθε προσοχὴ νὰ φυλάγῃ ὁ καθένας τὴν καρδιά του¹³, καὶ νὰ ζητοῦμε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ μᾶς δώσει πολλή σύνεση, γιὰ νὰ ἀντιλαμβανόμαστε τὰ τεχνάσματα τῆς κακίας, καὶ πρέπει νὰ ἐργαζόμαστε ἀδιάκοπα πνευματικὰ καὶ νὰ φυλάγομε μὲ σύνεση τὸ νοῦ καὶ τοὺς λογισμοὺς μας, καὶ νὰ καταρτίζομε τὸν ἑαυτὸ μας σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει ἔργο μεγαλύτερο ἢ τιμιότερο ἀπὸ αὐτό· καθόσον λέγει· «τὸ ἔργο του εἶναι δοξολογία καὶ μεγαλοπρέπεια»¹⁴.

123. Ἡ ψυχὴ ποὺ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸ ἔχει ὡς συνήθειά της, καὶ ἂν ἀκόμα πράξῃ ὅλα τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, νὰ μὴ ἀποδίδῃ κανένα στὸν ἑαυτὸ της, ἀλλὰ ὅλα στὸν Θεό· γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ Θεός, προσέχοντας τὴν ὑγιῆ καὶ ὀρθὴ σύνεση καὶ γνώσιν αὐτῆς, κατὰ ἀντίθετο τρόπο τὰ ἀποδίδῃ ὅλα σ' αὐτήν, καὶ ἐπιμετρᾷ τίς ἀνταποδόσεις σ' αὐτήν σὰν νὰ κόπιασε μόνη της καὶ νὰ ἔκαμε τὸ πᾶν μόνη της, ἂν καὶ βέβαια ἂν θελήσῃ νὰ μᾶς κρίνει, δὲν θὰ βρεθεῖ ἀληθινὰ τίποτε γιὰ νὰ δικαιωθεῖ ὁ ἄνθρωπος. Γιατὶ καὶ τὰ χρήματα καὶ ὅλα αὐτὰ ποὺ θεωροῦνται ἀγαθὰ, μὲ τὰ ὅποια μπορεῖ ὁ καθένας καὶ εὐεργεσίῃς νὰ κάνει, εἶναι ἐκείνου, ὅπως καὶ ἡ γῆ καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν σ' αὐτήν¹⁵, καὶ αὐτὸ ἀκόμα τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ· καὶ ὄχι μόνο αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἀκόμα τὸ ὅτι εἶναι ἄνθρωπος, τὸ ἔχει κατὰ χάριν. Τί λοιπὸν ὑπολείπεται δικό του, ὥστε νὰ δικαιολογεῖ τὴν ἔπαρσίν του ἢ νὰ μπορεῖ μ' αὐτὸ νὰ δικαιωθεῖ; Πλὴν ὅμως αὐτὴ τὴ δέχεται ὁ Θεός ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὡς τὴ μεγαλύτερη προσφορά, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὰ προσφε-

14. Ψαλμ. 110, 3.

15. Πρὸβλ. Ψαλμ. 23, 1.

ἐκείνῳ τὸ χαριέστατον, τὸ τὴν ψυχὴν καλῶς ἐπιγνοῦσαν, ὅπως ἔχει τὰ ὄντα, πάντα ὅσαπερ ἂν ποιῇ ἀγαθὰ καὶ ὅσα κάμνει διὰ Θεόν, ὅσα τε συνίησι καὶ γινώσκει, αὐτῷ μόνῳ λογιζέσθαι καὶ αὐτῷ τὸ σύμπαν ἀνατιθέναι.

5 ρκδ'. Ὡσπερ ὁπότεν ἀνδρὶ πρὸς συμβίωσίν τε καὶ κοινωνίαν συνέλθῃ γυνή, κοινὰ πάντα τὰ ἑκατέρου γίνεται· καὶ οἶκος εἷς καὶ οὐσία μία καὶ ὑπαρξίς, καὶ οὐ τῶν ὄντων αὐτῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος κυριεύειν ἢ γυνὴ δύναται· «ὁ γὰρ ἀνὴρ», φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, «τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' 10 ἢ γυνή»¹⁶, οὕτω δὴ καὶ ἡ ἀληθὴς καὶ ἀπόρρητος κοινωνία τῆς ψυχῆς πρὸς Χριστὸν ἔχει καὶ εἰς ἓν αὐτῷ συνέρχεται πνεῦμα¹⁷. Ἐπεταὶ οὖν ἀναγκαίως, καὶ τῶν ἀφράστων αὐτοῦ θησαυρῶν, ὡσπερεὶ δέσποιναν εἶναι, ἅτε δὴ νύμφην αὐτοῦ γεγενημένην. Ἐπειδὴν γὰρ ὁ Θεὸς γένοιτο ταύτης, σαφές, ὅτι τὰ αὐτοῦ πάντα ἐκείνης 15 ἐστίν, εἴτε κόσμος, εἴτε ζωὴ, εἴτε θάνατος, εἴτε ἄγγελος, εἴτε ἀρχαί, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα¹⁸.

ρκε'. Ὡσπερ ὁ Ἰσραὴλ ἕως μὲν εὐαρέστως εἶχε πρὸς τὸν Δεσπότην, καίτοι γε οὐδέποτε μὲν, ὡς ἐχρῆν, πλὴν ἀλλ' οὖν, ἕως ἐδόκει ὑγιῆ τινα ποσῶς πρὸς αὐτὸν ἔχειν τὴν πίστιν, στύλος πυρὸς 20 καὶ νεφέλη αὐτοῦ προηγεῖτο¹⁹, θάλασσά τε αὐτῷ ὑπεχώρει²⁰, καὶ μυρίων ἄλλων ἀπέλαυε θαυμασιῶν, ὁπότε δὲ τῆς πρὸς Θεὸν εὐνοίας ἀφίστατο, τότε καὶ τοῖς ἐχθροῖς παρεδίδοτο καὶ δουλείαις πικραῖς κατειργάζετο, οὕτω μοι νόει καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς, ἢ διὰ τῆς χάριτος τὸν Θεὸν ἐπέγνω, καὶ ἀπὸ ῥύπων μὲν ἐκαθάρθη πολλῶν 25 τὸ πρότερον, εἶτα καὶ χαρίτων ἀξία γέγονε· τὴν προσήκουσαν δὲ οὐ φυλάξασα τῷ οὐρανίῳ ἀνδρὶ διὰ τέλους εὐνοίαν, ἐξέπεσε τῆς ζωῆς, ἧς μέτοχος ἐγεγόνει. Δυνατὸν γὰρ τῷ ἀντικειμένῳ, καὶ τῶν εἰς τὰ τοιαῦτα φθασάντων κατεπαίρεσθαι μέτρα. Ὡστε ἀγωνιστέον, ὁπόση δύναμις, καὶ μετὰ φόβου καὶ τρόμου τῆς ἑαυτῶν ζωῆς 30 ἐπιμελητέον²¹, μάλιστα τοῖς ὅσοι τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ γεγονάσι μέτοχοι, τοῦτο μὴδὲ μικρὸν ἢ μέγα δι' ὀλιγωρίαν ποιεῖν καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο, τὸ μὴ τοῦ Κυρίου Πνεῦμα λυπεῖν²². Ὡσπερ γὰρ «χαρὰ γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ», καθά φησιν ἡ Ἀλήθεια, «ἐπὶ

16. Α' Κορ. 7, 4.

17. Α' Κορ. 6, 17.

18. Ρωμ. 8, 38.

19. Ἐξ. 13, 21.

ρόμενα τὸν χαροποιεῖ περισσότερο, γνωρίζοντας ἢ ψυχὴ ποιὸ εἶναι τὸ νόημα τῶν ὄντων, ὅλα ὅσα ἀγαθὰ πράττει καὶ ὅσους κόπους κάμνει γιὰ τὸν Θεό, καὶ ὅσα ἐννοεῖ καὶ μαθαίνει, νὰ τὰ ἀποδίδει σ' αὐτὸν καὶ μόνο καὶ σ' αὐτὸν νὰ ἀναθέτει τὸ πᾶν.

124. "Ὅπως ὅταν ἡ γυναῖκα ἔρθει σὲ συμβίωση καὶ κοινωνία μὲ τὸν ἄνδρα, γίνονται κοινὰ ὅλα τὰ πράγματα τοῦ καθενός, ἓνα σπίτι καὶ μία ἡ παρουσία, καὶ ὄχι μόνο τὰ ὑπάρχοντα τοῦ ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἴδιο τὸ σῶμα του τὸ ἐξουσιάζει ἡ γυναῖκα του· γιατί λέγει θεῖος Ἀπόστολος· «ὁ ἄνδρας δὲν ἐξουσιάζει τὸ σῶμα του, ἀλλ' ἡ γυναῖκα»¹⁶· ἔτσι εἶναι καὶ ἡ ἀληθινὴ καὶ ἀπόρρητη κοινωνία τῆς ψυχῆς μὲ τὸν Χριστό, ἡ ὁποία ἐνώνεται σὲ ἓνα πνεῦμα μὲ αὐτόν¹⁷. Ἐπόμενο λοιπὸν εἶναι νὰ εἶναι αὐτὴ κατὰ κάποιον τρόπο κυρία καὶ τῶν ἀνέκφραστων θησαυρῶν αὐτοῦ, ἀφοῦ ἔχει γίνει νύμφη αὐτοῦ. Γιατί, ὅταν ὁ Θεὸς γίνει δικὸς τῆς, εἶναι φανερὸ ὅτι ὅλα τὰ δικά του εἶναι καὶ δικά τῆς, εἴτε ὁ κόσμος, εἴτε ἡ ζωὴ, εἴτε ὁ θάνατος, εἴτε ὁ ἄγγελος, εἴτε οἱ ἀρχές, εἴτε τὰ παρόντα, εἴτε τὰ μέλλοντα¹⁸.

125. "Ὅπως οἱ Ἰσραηλίτες ὅσο εὐαρεστοῦσαν τὸν Κύριο, ἂν καὶ βέβαια ποτὲ ὅπως ἔπρεπε, πλὴν ὅμως, ὅσο φαινόταν ὅτι εἶχαν κάπως ὑγιῆ πίστη πρὸς αὐτόν, πύρινη στύλη καὶ νεφέλη ὁδηγοῦσε αὐτούς, ἡ θάλασσα σχιζόταν στὰ δύο γιὰ νὰ περάσουν²⁰, καὶ μύρια ἄλλα θαυμάσια ἀπολάμβαναν, ὅταν ὅμως ἀπομακρύνονταν ἀπὸ τὴν ἀγάπη τους πρὸς τὸν Θεό, τότε καὶ στοὺς ἐχθροὺς παραδίδονταν καὶ δουλεῖες πικρὲς ὑπέμεναν, ἔτσι νὰ σκέπτεσαι ὅτι συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ψυχὴ, ἡ ὁποία γνώρισε τὸν Θεὸ μὲ τὴ χάρη του, καὶ ἀφοῦ προσηγομένως καθαρίστηκε ἀπὸ τοὺς πολλοὺς μολυσμοὺς τῆς, ἔγινε στὴ συνέχεια ἄξια καὶ τῶν δωρεῶν του, ἐπειδὴ ὅμως δὲν φύλαξε μέχρι τέλους τὴν πρόεπουσα πρὸς τὸν οὐράνιο ἄνδρα ἀγάπη, ξέπεσε ἀπὸ τὴ ζωὴ, τῆς ὁποίας εἶχε γίνει μέτοχος. Γιατί εἶναι δυνατόν ὁ ἐχθρὸς νὰ ἐξεγείρεται καὶ ἐναντίον ἐκείνων πού ἔφτασαν σὲ τέτοια μέτρα ἀρετῆς. "Ὡστε πρέπει νὰ ἀγωνιζόμεσθε μὲ ὄση δύναμη ἔχομε, καὶ νὰ φροντίζομε γιὰ τὴ ζωὴ μας ἐκείνη μὲ φόβο καὶ τρόμο²¹, μάλιστα ὅσοι ἔγιναν μέτοχοι τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ, δὲν πρέπει νὰ κάμνουν τίποτε μὲ ἀμέλεια, οὔτε μικρὸ οὔτε μεγάλο, καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο, γιὰ νὰ μὴ λυποῦν τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου²². Γιατί, ὅπως λέγει ἡ Ἀλήθεια,

20. Ἐξ. 14, 21. 21. Πρὸβλ. Φιλ. 2, 12. 22. Πρὸβλ. Ἐφ. 4, 30.

ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι»²³, οὕτω καὶ λύπη πάλιν ἐπὶ μιᾷ ψυχῇ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐκπιπτούση.

ρκς. "Οταν ψυχὴ τῆς χάριτος καταξιωθῆ, τότε δὴ καὶ χρήσιμα ταύτη μάλιστα Θεὸς δίδωσι, γνῶσιν, σύνεσιν καὶ διάκρισιν, 5 ἅπερ γοῦν καὶ αὐτὰ Θεὸς δίδωσιν ἐκείνης αἰτούσης, ὥστε εὐαρέστως αὐτὴν διακονῆσαι τῷ Πνεύματι, ὃ καὶ κατηξιώθη λαβεῖν, μὴ κλεπτομένην ὑπὸ κακίας, μὴ σφαλλομένην δι' ἀγνωσίαν, μὴ τῷ ἀμελεῖν καὶ ἀφόβως ζῆν παρατρεπομένην καὶ παρὰ τὸ δεσποτικόν τι διαπραττομένην θέλημα.

10 ρκς: "Ὡσπερ ἡ ἐνέργεια τῶ παθῶν, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἐγκόσμιον πνεῦμα τῆς πλάνης²⁴, τοῦ σκοτούς, τῆς ἁμαρτίας, ἀνθρώπῳ τοιούτῳ ἂν ἐνοικήσειεν, ὅς διάπλεῶς ἐστὶ φρονήματος σαρκικοῦ, οὕτω πάλιν ἡ ἐνέργειά τε καὶ δύναμις τοῦ φωτεινοῦ Πνεύματος ἀνθρώπῳ τῷ ἁγιασθέντι ἐγκατοικεῖ, κατὰ τὸν εἰπόντα: «εἰ δοκι- 15 μὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ»²⁵, καὶ αὖθις, «ζῶ δὲ οὐκ ἔτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός»²⁶, καὶ «ὅσοι δὲ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε»²⁷, καὶ ὁ Κύριος, «ἐλευσόμεθα ἐγώ τε καὶ ὁ Πατήρ μου καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν»²⁸. Ταῦτα οὐκ ἀδήλως, οὐδ' ἀνεργήτως, ἀλλ' ἐν δυνάμει καὶ ἀληθείᾳ τοῖς 20 καταξιουμένοις ἐγγίνεται. Ὁ μὲν γὰρ νόμος τὸ πρότερον λόγῳ ἐνυποστάτῳ ἐπέστρεφε τοὺς ἀνθρώπους, βαρὺν αὐτοῖς καὶ δυσφόρητον ἐπιτιθεὶς τὸν ζυγὸν καὶ μηδεμίαν εἰδῶς ὀρέγειν βοήθειαν τοῦτο δὲ παρὰ τὸ μὴ δυνατῶς ἔχειν τὴν τοῦ Πνεύματος δύναμιν παρέχειν «τὸ γὰρ ἀδύνατον», φησί, «τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἠσθένει 25 διὰ τῆς σαρκός»²⁹, καὶ τὰ ἐξῆς, ἀπὸ δὲ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἡ θύρα τῆς χάριτος τοῖς ἐν ἀληθείᾳ πιστεύουσι διηνοιχθῆ, δυνάμεις τε Θεοῦ καὶ ἐνέργεια Πνεύματος ἁγίου αὐτοῖς χορηγεῖται.

ρκη. Χριστοῦ τῆς πρώτης καὶ φυσικῆς ἀγαθότητος τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῖς θείοις διαπέμψαντος μαθηταῖς³⁰, 30 ἐκεῖθεν ἅπασιν τοῖς πιστεύουσιν ἡ θεία δύναμις ἐκείνη ἐπισκιάζουσα καὶ ταῖς ἐκείνων ἐγκατοικοῦσα ψυχαῖς, ἰᾶτο μὲν τῶν παθῶν

23. Λουκᾶ 15, 7.

26. Γαλ. 2, 20.

24. Α' Ἰω. 4, 6.

27. Γαλ. 3, 27.

25. Β' Κορ. 13, 3.

28. Ἰω. 14, 23.

ὅπως «γίνεται χαρὰ στὸν οὐρανὸ γιὰ ἓναν ἁμαρτωλὸ ποὺ μετανοεῖ»²³, ἔτσι πάλι γίνεται λύπη γιὰ μιὰ ψυχὴ ποὺ χάνει τὴν αἰώνια ζωή.

126. Ὄταν ἡ ψυχὴ ἀξιωθεῖ νὰ λάβει τὴ χάρη, τότε λοιπὸν ὁ Θεὸς δίνει σ' αὐτὴν καὶ τὰ πλέον χρήσιμα δῶρα, γνώση, σύνεση καὶ διάκριση, τὰ ὁποῖα βέβαια τῆς τὰ δίνει ὁ Θεὸς καὶ ὅταν αὐτὴ τὰ ζητεῖ, ὥστε νὰ μπορέσει αὐτὴ νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ Πνεῦμα εὐάρεστα, τὸ ὁποῖο καὶ ἀξιώθηκε νὰ λάβει, χωρὶς νὰ ἐξαπατᾶται ἀπὸ τὴν κακία, χωρὶς νὰ σφάλει ἀπὸ ἄγνοια, χωρὶς νὰ παρεκτρέπεται ζώντας μὲ ἀμέλεια καὶ χωρὶς φόβο καὶ κἀμνοντας κάτι ἀντίθετα πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου.

127. Ὄπως ἡ ἐνέργεια τῶν παθῶν, πράγμα ποὺ εἶναι τὸ ἐγκόσμιον πνεῦμα τῆς πλάνης²⁴, τοῦ σκοτους, τῆς ἁμαρτίας, θὰ μπορούσε νὰ κατοικήσῃ σὲ ἓναν τέτοιον ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος εἶναι γεμάτος ἀπὸ σαρκικὸ φρόνημα, ἔτσι πάλι ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δύναμη τοῦ φωτεινοῦ Πνεύματος κατοικεῖ σὲ ἄνθρωπο ποὺ ἀγιάσθηκε, σύμφωνα μὲ ἐκεῖνον ποὺ εἶπε· «ἀφοῦ ζητᾶτε ἀπόδειξη γιὰ τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς μιλάει μέσα μου»²⁵· καὶ πάλι· «δὲν ζῶ πιά ἐγώ, ἀλλὰ μέσα μου ζεῖ ὁ Χριστὸς»²⁶, καὶ· «ὅσοι βαπτισθήκατε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ντυθήκατε τὸν Χριστό»²⁷· καὶ ὁ Κύριος· «θὰ ἔρθομε ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας μου καὶ θὰ κατοικήσομε μέσα σ' αὐτόν»²⁸. Αὐτὰ βέβαια δὲν συμβαίνουν ἀνεπαίσθητα, οὔτε χωρὶς ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ μὲ τὴ δύναμη αὐτοῦ καὶ ἀληθινὰ σὲ ἐκείνους ποὺ κρίνονται ἄξιοι. Γιατὶ ὁ παλιὸς νόμος ἐπέστρεφε τοὺς ἀνθρώπους στὴ γνώση τοῦ Θεοῦ μὲ λόγο δυσδασακτο, βάζοντας ἐπάνω τους ζυγὸ βαρὺ καὶ ἀσήκωτο καὶ χωρὶς νὰ παρέχει καμμιά βοήθεια, καὶ αὐτὸ συνέβαινε ἐπειδὴ δὲν μπορούσε νὰ παρέχει τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος· γιατί λέγει· «ὁ νόμος ἦταν ἀδύνατον νὰ ἐφαρμοστεῖ ἐξαιτίας τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου»²⁹, καὶ τὰ ἔξης, μετὰ ὅμως τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ ἀνοίχθηκε ἡ θύρα τῆς χάριτος γιὰ ἐκείνους ποὺ πίστεψαν ἀληθινὰ, καὶ χορηγεῖται σ' αὐτοὺς δύναμη Θεοῦ καὶ ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

128. Ἀφοῦ ὁ Χριστὸς ἔστειλε στοὺς ἅγιους μαθητὲς του τὴ δωρεὰ τῆς πρώτης καὶ φυσικῆς ἀγαθότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος³⁰, ἀπὸ ἐκείνους μεταδιδαζόταν ἡ θεία ἐκείνη δύναμη σὲ ὅλους ἐκείνους ποὺ πίστευαν καὶ κατοικοῦσε σὲ ψυχές τους, ἡ ὁποῖα θεράπευε ἀπὸ

29. Ρωμ. 8,3.

30. Πρβλ. Πράξ. 2,3.

τῆς ἁμαρτίας, τοῦ σκοτίους δὲ καὶ τῆς νεκρώσεως αὐτοῦς ἀπήλλα-
 τε. Καὶ γὰρ μέχρι τότε τετραυμάτιστό τε καὶ πεφυλάκιστο ἡ ψυχὴ
 καὶ τῷ ζόφῳ τῆς ἁμαρτίας κάτοχος ἦν. Ἀμέλει καὶ νῦν ψυχὴ μῆ-
 πα σύνοικον ἔχειν ἀξιωθεῖσα τὸν Κύριον, μηδὲ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ
 5 Πνεύματος δύναμιν ἐνεργητικῶς αὐτῇ καὶ κατὰ πᾶσαν δύναμιν
 καὶ πληροφορίαν ἐπισκηνώσασαν, ἐν τῷ σκοτίει ἔτι ἐστίν· οἷς δὲ ἡ
 τοῦ θείου Πνεύματος ἐπεφοίτησε χάρις καὶ τοῖς βαθυτάτοις τοῦ
 νοὸς αὐτῶν ἐγκατώκησε, τούτοις δὴ καὶ ὁ Κύριος ὡς ψυχὴ γίνε-
 ται. «Ὁ γὰρ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ», ὁ θεῖός φησιν Ἀπόστολος,
 10 «εἰς ἐν Πνεῦμα ἔσται»³¹. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος «ὥσπερ ἐγὼ καὶ
 σὺ ἐν ἔσμεν, ἵνα καὶ οὗτοι ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν»³². Ὡ τῆς εὐδοκίας καὶ
 ἀγαθότητος, ἧς ἔτυχεν ἡ οὕτω πρὸς τῆς κακίας ταπεινωθεῖσα τῶν
 ἀνθρώπων φύσις! Πλὴν ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τῇ μοχθηρίᾳ τῶν παθῶν ἡ
 ψυχὴ συνουσα, ἐν ὧσπερ μετ' αὐτῆς ἦν, κἂν ἴδιον εἶχε θέλημα,
 15 ἀλλὰ τὸ δοκοῦν αὐτῇ ποιεῖν οὐκ ἠδύνατο, ὃ καὶ Παῦλός φησιν,
 «οὐ γὰρ ὃ θέλω τοῦτο ποιῶ»³³, πόσῳ γε μᾶλλον τῆς τοῦ Θεοῦ δυ-
 νάμεως τῇ ἁγιασθείσῃ καὶ ἀξία τούτου γεγενημένη ψυχῇ συνελ-
 θούσης, εἰς ἐν αὐτῷ ἔσται τὸ τούτου θέλημα; Γίνεται γὰρ ἡ ψυχὴ
 τότε πρὸς ἀλήθειαν, ὡς ψυχὴ τοῦ Κυρίου, τῷ ἐκοντὶ καὶ κατὰ
 20 γνώμην ὑπὸ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος δυνάμεως βασιλεύεσθαι
 καὶ θελήματι ἰδίῳ μηκέτι αὐτὴν πορεύεσθαι. «Τίς» γάρ, φησίν,
 «ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ;»³⁴, τούτέστι τῆς ἐνω-
 θείσης ψυχῆς τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ.

ρκθ. Τῷ βουλομένῳ μιμητῇ οὖν γενέσθαι Χριστοῦ, ἵνα καὶ
 25 αὐτῷ γένοιτο νίῳ Θεοῦ προσαγορευθῆναι, γεννηθέντι ἐκ Πνεύ-
 ματος, πρὸ τῶν ἄλλων προσήκει τὰς ἀπαντώσας θλίψεις, ἧτοι
 σωματικὰς νόσους ἢ τὰς ἐξ ἀνθρώπων ὕβρεις καὶ τὰ ὄνειδη, πρὸς
 δὲ καὶ τὰς ἐκ τῶν ἀοράτων ἐπιβουλάς, εὐψύχως καὶ καρτερικῶς
 ὑποφέρειν. Κατ' οἰκονομίαν γὰρ Θεοῦ τὸ δοκίμιον ταῖς ψυχαῖς
 30 τῶν διαφόρων παραχωρεῖται θλίψεων, ἵνα φανεραὶ γένοιτο
 πάντως αἱ γνησίως ἀγαπῶσαι τὸν Κύριον. Σημεῖον δὲ τοῖς ἐκ
 παντὸς αἰῶνος Πατριάρχαις τε καὶ Προφήταις καὶ Ἀποστόλοις
 καὶ Μάρτυσι, οὐκ ἄλλως, ἀλλ' ἢ διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς στενοπόρου τῶν

31. Α' Κορ. 6, 17.

32. Ἰω. 17, 22.

τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐλευθέρωνε αὐτοὺς ἀπὸ τὸ σκοτός καὶ τῆ νέκρωση. Γιατὶ μέχρι τότε ἡ ψυχὴ ἦταν τραυματισμένη καὶ φυλακισμένη καὶ αἰχμάλωτη μέσα στὸ πυκνὸ σκοτάδι τῆς ἁμαρτίας. Βέβαια καὶ τώρα ἡ ψυχὴ ποὺ δὲν ἀξιώθηκε νὰ ἔχει τὸν Κύριο κάτοικο μέσα της, οὔτε σκῆνωσε μέσα της ἡ δύναμη τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἐνεργητικὰ καὶ μὲ κάθε δύναμη καὶ βεβαιότητα, βρίσκεται ἀκόμα μέσα στὸ σκοτός· σὲ ἐκείνους ὅμως ποὺ ἐπιφοίτησε ἡ χάρη τοῦ θείου Πνεύματος καὶ κατοίκησε μέσα στὰ βαθύτατα μέρη τοῦ νοῦ τους, σ' αὐτοὺς ὁ Κύριος γίνεται σὰν ψυχὴ. Γιατὶ λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος· «ἐκεῖνος ποὺ προσκολλᾶται στὸν Κύριο, γίνεται ἓνα Πνεῦμα μαζί του»³¹. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος· «ὅπως ἐγὼ καὶ σὺ εἴμαστε ἓνα, ὥστε καὶ αὐτοὶ νὰ εἶναι ἓνα»³². Τί εὐδοκία καὶ ἀγαθότητα, τὴν ὁποία ἔτυχε ἡ ἀνθρώπινη φύση ποὺ ταπεινώθηκε ἔτσι ἀπὸ τὴν κακία! Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ ζοῦσε μαζί μὲ τὴν κακία τῶν παθῶν, ἦταν σὰν ἓνα μὲ αὐτήν, ἔστω κι ἂν εἶχε δικό της θέλημα, ἀλλὰ δὲν μπορούσε νὰ κάνει ἐκεῖνο ποὺ ἠθέλε αὐτὴ νὰ κάνει, πράγμα ποὺ καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «δὲν κάνω ἐκεῖνο ποὺ θέλω νὰ κάνω»³³. Πόσο περισσότερο λοιπὸν θὰ γίνει ἓνα τὸ θέλημά της μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὅταν ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ κατοικήσει στὴν ψυχὴ ποὺ ἀγιασθηκε καὶ ἔγινε ἄξιό του; Πράγματι γίνεται τότε ἡ ψυχὴ ἀληθινὰ ὡς ψυχὴ τοῦ Κυρίου, μὲ τὸ νὰ ἐξουσιάζεται μὲ τὴ θέλησή της καὶ τὴ γνώμη της ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος καὶ νὰ μὴ ἀκολουθεῖ πιά τὸ δικό της θέλημα. Γιατὶ λέγει· «ποιὸς θὰ μᾶς χωρίσει ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ;»³⁴, δηλαδή τὴν ψυχὴ ποὺ ἐνώθηκε μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

129. Ἐκεῖνος λοιπὸν ποὺ θέλει νὰ γίνει μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ, ὥστε νὰ ὀνομαστῆ κι αὐτὸς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἔχοντας γεννηθεῖ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, πρὶν ἀπὸ τὰ ἄλλα πρέπει νὰ ὑπομένει μὲ ἀνδρεία καὶ καρτερία τὶς θλίψεις ποὺ τοῦ ἔρχονται, δηλαδή τὶς σωματικὲς ἀσθένειες ἢ τὶς ὑβρεῖς καὶ τοὺς ὀνειδισμοὺς ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων, καθὼς καὶ τὶς ἐπιβουλὲς τῶν ἀόρατων ἐχθρῶν. Γιατὶ κατ' οἰκονομία τοῦ Θεοῦ παραχωρεῖται στὶς ψυχὲς ἡ δοκιμασία τῶν διαφόρων θλίψεων, γιὰ νὰ γίνουν ἔτσι φανερὲς αὐτὲς ποὺ ἀγαποῦν γνήσια τὸν Κύριο. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ σημάδι γιὰ τοὺς Πατριάρχαις, τοὺς Προφῆτες, τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς Μάρτυρες ὅλων τῶν αἰώνων, ὅτι πέρασαν ὄχι

33. Ρωμ. 7, 15.

34. Ρωμ. 8, 35.

πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων διελθεῖν ὑπῆρξε, καὶ οὕτως εὐαρε-
 στήσαι τῷ Θεῷ. «Τέκνον», γάρ, φησὶν ἡ Γραφή, «ἐὰν προσέρχῃ
 δουλεύειν τῷ Κυρίῳ, ἐτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν,
 εὐθυνον τὴν καρδίαν σου καὶ καρτέρησον»³⁵. Καὶ ἀλλαχοῦ δέ· τὰ
 5 ἐπιφερόμενά σοι πάντα, ὡς ἀγαθὰ πρόσδεξαι, εἰδῶς, ὅτι ἄτερ
 Θεοῦ οὐδὲν γίνεται. Τῆς ὑπομονῆς τοίνυν καὶ τῆς ἐλπίδος πρὸ
 παντός ἄλλου ψυχῇ τῇ εὐαρεστήσαι Θεῷ βουλομένη ἀντιληπτέον.
 Μία γὰρ καὶ αὕτη τῆς κακίας τέχνη, ἀκηδῖαν ἡμῖν ἐμβάλλειν ἐν
 καιρῷ θλίψεως, ἵνα τῆς πρὸς τὸν Κύριον ἀποστήσῃ ἐλπίδος. Οὐ-
 10 δέποτε δὲ Θεὸς ἀφήκε ψυχὴν τὴν ἐπ' ἐκείνῳ ἐλπίζουσαν, κατα-
 πονηθῆναι τοῖς πειρασμοῖς, ὥστε καὶ ἐξαπορηθῆναι³⁶. «πιστὸς»
 γάρ, ὁ Ἀπόστολός φησιν, «ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ἡμᾶς πειρασθῆ-
 ναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσῃ σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβα-
 σιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν»³⁷. Καὶ ὁ πονηρὸς δέ, οὐχ ὅσον ἐκεί-
 15 κη θέλησις λυπεῖ τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ὅσον αὐτῷ ἐφεῖται παρὰ τοῦ
 Θεοῦ. Εἰ γὰρ ἀνθρώποις οὐκ ἄδηλον πόσον ἂν ἡμιόνῳ βάρος,
 πόσον δὲ ὄνω, πόσον δὲ καμήλῳ ἀγώγιμον εἶη, ἀλλὰ τὸν φορητὸν
 ἐκάστῳ φόρτον ἐπιτιθέασι καὶ τῷ κεραιεῖ δὲ δῆλον πόσον τῷ
 πυρὶ χρὴ τὰ σκεύη παραδοῦναι χρόνον, ἵνα μὴ τὸ πλεόν ἐμμεΐναν-
 20 τα διαρραγῇ, μήτε πάλιν πρὸ τῆς ἀρκούσης πυρώσεως ἐκβληθέν-
 τα ἄχρηστα ἢ· εἰ τοσαύτη περὶ τὸν ἄνθρωπον σύνεσις, οὐχὶ πολλῶ
 πλεόν, καὶ ἀπειρώς πλεόν, ἢ τοῦ Θεοῦ σύνεσις οἶδε πόσον ἐκάστη
 ψυχῇ τὸν πειρασμόν δέον ἐπενεχθῆναι, ἵνα δόκιμος γένοιτο καὶ
 ἐπιτηδεῖα πρὸς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν;

25 ρλ'. Ὡσπερ τὸ τῆς κανάβεως χρῆμα, εἰ μὴ ἐπὶ πολὺ τυπτόμε-
 νον διαμείνῃ, οὐκ ἂν γένοιτο χρήσιμον εἰς λεπτοτάτων νημάτων
 ἐργασίαν, ἀλλ' ὅσω περ ἂν τύπτοιτο καὶ ὅσον ξαίνοιτο, τοσοῦτον
 καθαρώτερόν τε καὶ εὐχρηστότερον γίνεται, καὶ ὃν τρόπον τὸ νεό-
 πλαστον σκεῦος μὴ πυρὶ βληθέν, χρῆσθαι τοῖς ἀνθρώποις ἀνεπι-
 30 τήδειον καὶ ὡς τὸ νήπιον ἔτι πρὸς τὰ τοῦ κόσμου ἔργα ἀδόκιμον
 οὔτε γὰρ οἰκοδομεῖν, οὔτε φυτεύειν, οὐ σπύρον κατατιθέναι δύνα-
 ται, οὐχ ἕτερόν τι τῶν τοῦ κόσμου ἔργων ἀνύειν οὕτω καὶ ψυχαί

35. Σοφ. Σειρ. 2, 1-2.

36. Πρβλ. Β' Κορ. 4, 8.

37. Α' Κορ. 10, 13.

ἀπὸ ἄλλοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν στενὸ δρόμο τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων, καὶ ἔτσι εὐαρέστησαν τὸν Θεό. Γιατὶ λέγει ἡ Γραφή: «παιδί μου, ἐὰν ἔρχεσαι γιὰ νὰ ὑπηρετήσεις τὸν Κύριο, ἐτοίμασε τὴν ψυχὴ σου γιὰ πειρασμούς, στόλισε τὴν καρδιὰ σου μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν καρτερίαν»³⁵. Καὶ ἄλλοῦ πάλι: «ὅλα ὅσα σοῦ συμβαίνουν νὰ τὰ δέχου ὡς ἀγαθὰ, γνωρίζοντας, ὅτι χωρὶς τὸν Θεὸ τίποτε δὲν γίνεται». Ἡ ψυχὴ λοιπὸν ποὺ θέλει νὰ εὐαρεστήσει τὸν Θεὸ πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλο πρέπει νὰ κοσμηθεῖ μὲ τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν ἐλπίδα. Γιατὶ μία τέχνη τῆς κακίας εἶναι καὶ αὐτό, τὸ νὰ βάζει μέσα μας ἀκηδία κατὰ τὸν καρὸ τῆς θλίψεως, ὥστε νὰ μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Κύριο. Ὁ Θεὸς δὲν ἄφησε ποτέ τὴν ψυχὴ ποὺ ἐλπίζει σ' αὐτὸν νὰ καταβληθεῖ ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, ὥστε νὰ φτάσει σὲ ἀδιέξοδο³⁶. Γιατὶ λέγει ὁ Ἀπόστολος: «ὁ Θεὸς εἶναι ἀξιόπιστος στὶς ὑποσχέσεις του καὶ δὲν θὰ σᾶς ἀφήσει οἱ πειρασμοὶ νὰ εἶναι μεγαλύτεροι ἀπὸ αὐτό ποὺ μορεῖτε νὰ ἀντέξετε, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸν πειρασμὸ θὰ δώσει καὶ τὴ διέξοδο γιὰ νὰ μορεέσετε νὰ τὸν ὑπομείνετε»³⁷. Καὶ ὁ πονηρὸς προξενεῖ λύπη στὴν ψυχὴ ὄχι ὅση θέλει αὐτός, ἀλλ' ὅση ἐπιτρέπει σ' αὐτὸν ὁ Θεός. Γιατὶ, ἂν οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀγνοοῦν πόσο βάρος μορεῖ νὰ σηκώσει ἢ ἡμίονος, πόσο ὁ ὄνος καὶ πόσο ἡ καμήλα, καὶ ἔτσι στὸ κάθε ζῶο φορτώνουν τὸ βάρος ποὺ μορεῖ νὰ σηκώσει αὐτό, καὶ ὁ κεραμοποιὸς γνωρίζει πόσο χρόνο πρέπει νὰ παραδώσει τὰ σκεύη στὴ φωτιά, γιὰ μὴ σπάσουν παραμένοντας περισσότερο, οὔτε πάλι νὰ ἀχρηστευθοῦν βγαίνοντας πρὶν ἀπὸ τὸ κανονικὸ ψήσιμο, ἂν λοιπὸν ὑπάρχει τόση σύνεση στὸν ἄνθρωπο, δὲν γνωρίζει πολὺ περισσότερο, καὶ ἄπειρα περισσότερο, ἢ σύνεση τοῦ Θεοῦ πόσο πειρασμὸ πρέπει νὰ ἐπιτρέψει νὰ ἔρθει στὴν κάθε ψυχὴ, ὥστε νὰ γίνει ἱκανὴ καὶ κατάλληλη γιὰ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν;

130. Ὅπως τὸ κανάβι, ἂν δὲν χτυπηθεῖ γιὰ πολλὴ ὥρα, δὲν μορεῖ νὰ γίνει χρῆσιμο γιὰ τὴν παρασκευὴ λεπτότατων νημάτων, ἀλλὰ ὅσο περισσότερο χτυπιέται καὶ ὅσο περισσότερο κατεργάζεται, τόσο πιὸ καθαρότερο καὶ πιὸ εὐχρηστο γίνεται, καὶ ὅπως τὸ νεόπλαστο σκεῦος ἂν δὲν μπεῖ στὴ φωτιά δὲν εἶναι κατάλληλο γιὰ νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀθρώπους, καὶ ὅπως τὸ νήπιο εἶναι ἀνίκανο γιὰ ἐργασίες τοῦ κόσμου, γιὰτὶ δὲν μορεῖ οὔτε νὰ οἰκοδομεῖ, οὔτε νὰ φυτεύει, οὔτε νὰ σπέρνει, οὔτε κάποια ἄλλη ἐργασία τοῦ κόσμου νὰ

πολλάκις, κἄν θείας μετέσχον χάριτος καὶ εἶεν ἐμπληροφορούμε-
 ναι τῇ γλυκύτητι καὶ τῇ τοῦ Πνεύματος ἀναπαύσει, διὰ τὴν αὐτῶν
 νηπιότητα τῇ τοῦ Κυρίου χρηστότητι, ἀλλ' οὐκ μήπω δοκιμασθεῖ-
 σαι, μηδ' ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων διαφόροις ἐξετασθεῖσαι
 5 θλίψεσιν, ἔτι τῆς νηπιότητος ἔχονται, καί, ἔν' οὕτως εἶπω, οὐδέπω
 πρὸς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἐπιτηδεύως ἔχουσιν. «Εἰ γὰρ
 χωρὶς ἐστε παιδείας», φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, «ἧς μέτοχοι γε-
 γόνασι πάντες, ἄρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχ υἱοί»³⁸. Ὡστε καὶ οἱ πειρα-
 σμοὶ καὶ αἱ θλίψεις κατὰ τὸ λυσιτελὲς ἐπάγονται τῷ ἀνθρώπῳ, δο-
 10 κιμωτέραν οὕτω καὶ στεροστέραν ἐργαζόμεναι τὴν ψυχὴν καὶ εἴ-
 περ εἰς τέλος ὑπομείνοιε μετ' ἐλπίδος τῆς πρὸς τὸν Κύριον, ἀμήχα-
 νον ἀποτυχεῖν αὐτὴν τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς ἀπο-
 λυτρώσεως τῶν τῆς κακίας παθῶν.

ρλα'. Ὡσπερ πολλαῖς βασάνοις διωμιληκότες οἱ Μάρτυρες καὶ
 15 θανάτου μέχρι τῆς καρτερίας ἐπιδειξάμενοι, στεφάνων οὕτω
 καὶ τῆς δόξης γεγόνασιν ἄξιοι, καὶ ὅσῳ πλείοσι καὶ χαλεπωτέρας
 τοῖς ἐπιπόνοις ἐχρήσαντο, πλείονα καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν πρὸς
 Θεὸν ἐκτήσαντο παρησίαν, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ψυχαὶ δια-
 φόροις παραδοθεῖσαι θλίψεσιν ἢ τῷ φαινομένῳ ταῖς ἐξ ἀνθρώπων
 20 ἐπερχομέναις ἢ τῷ νοουμένῳ λογισμοῖς ἀτόποις ἐγγιγνομέναις ἢ
 νόσοις σωματικαῖς ἀποτικτομέναις, εἰ μέχρι τέλους τὴν ὑπομονὴν
 διενέγκωσι, τῶν αὐτῶν τοῖς Μάρτυσι στεφάνων καὶ τῆς αὐτῆς ἐ-
 κείνοις ἐπιτεύξονται παρησίας. Ἐπεὶ καὶ τὸ Μαρτύριον τῶν θλί-
 ψεων, ὅπερ ἐκεῖνοι δι' ἀνθρώπων, οὗτοι διὰ τῶν τῆς πονηρίας
 25 πνευμάτων, τῶν ἐκείνοις ἐνεργησάντων, ὑπομεμενηκότες εἰσὶ καὶ
 ὅσῳ πλείους καὶ οὗτοι τοῦ ἀντικεμένου θλίψεις ὑπήνεγκαν, το-
 σοῦτω καὶ πλείονα τὴν δόξαν οὐκ εἰς τὸ μέλλον μόνον ἐκ Θεοῦ κο-
 μοῦνται, ἀλλὰ κἀνταῦθα τῆς τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἀξιοθήσο-
 νται παρακλήσεως.

30 ρλβ'. Ἐπεὶ τοιαύτη ὁμολόγηται ἢ πρὸς τὴν ἄνω ζωὴν φέρου-
 σα τρίβος, στενὴ τε καὶ σφόνδρα καὶ τεθλιμμένη³⁹, καὶ διὰ τοῦτο,
 καὶ ὀλίγους ἔχει τοὺς ταύτην διερχομένους, πᾶσαν τοῦ πονηροῦ
 πείραν διὰ τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀποκειμένην ἐλπίδα στεροῶς ὑπομε-

38. Ἐβρ. 12, 8.

39. Ματθ. 7, 14.

κάννει, ἔτσι καὶ οἱ ψυχές πολλές φορές, ἂν καὶ ἔλαβαν τὴ θεία χάρη καὶ γεύονται μὲ δεβαιότητα τὴ γλυκύτητα καὶ τὴν ἀνάπαυση τοῦ Πνεύματος, ἀπὸ ἀγαθότητα τοῦ Κυρίου ἐξαιτίας τῆς νηπιότητάς τους, ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ δὲν δοκιμάστηκαν ἀκόμα, οὔτε ἐλέγχθησαν ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα μὲ διάφορες θλίψεις, ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι νήπιες, καί, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, δὲν εἶναι ἀκόμα κατάλληλες γιὰ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Γιατὶ λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος «ἂν δὲν ἔχετε τὴν παιδαγωγία, τὴν ὁποία ἔλαβαν ὅλοι, τότε εἴσαστε νόθοι καὶ ὄχι υἱοί»³⁸. Ὡστε καὶ οἱ πειρασμοὶ καὶ αἱ θλίψεις δίνονται πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου, κἀμνοντας τὴν ψυχὴ γνησιότερη καὶ ἰσχυρότερη· καὶ ἂν δείξει ὑπομονὴ μέχρι τὸ τέλος μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς πρὸς τὸν Κύριο, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπιτύχει τὴν ἐπαγγελία τοῦ Πνεύματος καὶ τὴν ἀπολύτρωση ἀπὸ τὰ πάθη τῆς κακίας.

131. Ὅπως οἱ Μάρτυρες, ἀφοῦ ὑπέφεραν πολλὰ βασανιστήρια καὶ ἔδειξαν καρτερία μέχρι θανάτου, ἔγιναν ἔτσι ἄξιοι γιὰ τὰ στεφάνια καὶ τὴ δόξα, καὶ ὅσο περισσότερα καὶ φοβερότερα ἦταν τὰ βασανιστήρια ποὺ ὑπέφεραν, τόσο περισσότερη ἦταν καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ παρησία ποὺ ἀπέκτησαν πρὸς τὸν Θεό, κατὰ τὸν ἴδιο λοιπὸν τρόπο καὶ οἱ ψυχές ποὺ παραδόθηκαν σὲ διάφορες θλίψεις ἢ φανερές προερχόμενες ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἢ προκαλούμενες μέσα τους ἀπὸ τοὺς ἄτοπους λογισμοὺς ἢ προερχόμενες ἀπὸ σωματικὲς ἀρρώστιες, ἂν δείξουν μέχρι τέλους τὴν ὑπομονὴ τους, θὰ λάβουν τὰ ἴδια στεφάνια μὲ τοὺς Μάρτυρες καὶ θὰ ἐπιτύχουν τὴν ἴδια παρησία μὲ ἐκείνους, ἀφοῦ καὶ τὸ Μαρτύριο τῶν θλίψεων, τὸ ὁποῖο ἐκείνοι ὑπέμειναν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, αὐτοὶ τὸ ὑπομένουν ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα ποὺ προκάλεσαν σὲ ἐκείνους τὰ βασανιστήρια· καὶ ὅσο περισσότερες θλίψεις τοῦ ἐχθροῦ ὑπέμειναν καὶ αὐτοί, τόσο περισσότερη θὰ ἀπολαύσουν καὶ τὴ δόξα ἀπὸ τὸν Θεὸ ὄχι μόνο στὸ μέλλον, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ θὰ ἀξιωθοῦν νὰ λάβουν τὴν παρηγοριὰ τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος.

132. Ἐπειδὴ ὁ δρόμος ποὺ ὀδηγεῖ στὴν οὐράνια ζωὴ ὁμολογεῖται ἀπὸ ὅλους ὅτι εἶναι στενὸς καὶ γεμάτος ἀπὸ πάρα πολλές θλίψεις³⁹, καὶ γι' αὐτὸ ἔχει καὶ λίγους ἐκείνους ποὺ βαδίζουν αὐτὴν, πρέπει, γιὰ χάρη τῆς ἐλπίδας ποὺ ἐπιφυλάσσεται στοὺς οὐρανοὺς, νὰ ὑπομένομε μὲ γενναιότητα κάθε δοκιμασία τοῦ πονηροῦ. Γιατί, ὅσες

νετέον. Ὅσας γὰρ ἂν καὶ ὑπενέγκωμεν θλίψεις, τί ἀντάξιον, ἢ πρὸς τὴν μέλλουσαν ἐπαγγελίαν, ἢ πρὸς τὴν ἐντεῦθεν ἐγγιγνομένην ταῖς ψυχαῖς ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος παράκλησιν, ἢ πρὸς τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σκοτίους τῶν παθῶν τῆς κακίας, ἢ πρὸς τὸ
 5 τῶν χρεῶν πλήθος τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν, εἰσοίσομεν; «Οὐ γὰρ ἄξια», φησί, «τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς»⁴⁰. Πάντα τοίνυν, ὡς εἴρηται, καρτερητέον διὰ τὸν Κύριον δεῖ, οἷα γενναίους στρατιώτας τοῦ Βασιλέως ἡμῶν ὑπεραποθνήσκοντας. Διατί γὰρ ὅτε τῷ κόσμῳ καὶ
 10 τοῖς βιοτικοῖς προσείχομεν πράγμασιν, οὐ λυπηροῖς τοιούτοις περιεπίπτομεν, ἀλλὰ νῦν, ἐπεὶ προσήλθομεν δουλεῦσαι Θεῷ, τοὺς πολυτρόπους τούτους πειρασμοὺς ὑπομένομεν; Ὁρᾷς, ὅτι διὰ τὸν Χριστὸν αἱ θλίψεις, φθονοῦντος ἡμῖν τοῦ ἀντικειμένου τῆς τῶν ἐλπυζομένων ἀνταποδόσεως, χαύνωσίν τε καὶ ῥαθυμίαν ἐνθεῖναι
 15 ταῖς ἡμετέραις βουλομένου ψυχαῖς, ἵνα μὴ, εὐαρέστως ζήσαντες, τούτων ἀξιωθῶμεν; Ὅσῳ τοίνυν ὁ πονηρὸς ὀπλίζεται καθ' ἡμῶν, ἂν ἡμεῖς εὐψύχως τὰς προσβολὰς ὑποφέρωμεν, πᾶσαι αἱ καθ' ἡμῶν ἐκείνου μηχαναὶ λύονται, τῇ τοῦ Χριστοῦ συμμαχίᾳ. Καὶ γὰρ ἔχομεν τὸν ὑπερασπιστὴν ἡμῶν καὶ ὑπέρμαχον Ἰησοῦν. Ἐν-
 20 θυμηθῶμεν, ὅτι καὶ αὐτὸς τὸν αἰῶνα τοῦτον οὕτω διώδενυσεν, ὀνειδιζόμενος, διωκόμενος, ἐμπαιζόμενος, τέλος καὶ ἀτίμῳ θανάτῳ διὰ σταυροῦ τελειούμενος⁴¹.

ρλγ'. Εἴπερ βουλοίμεθα θλιῖψιν ἅπασαν καὶ τοὺς πειρασμοὺς ὑπομένειν ῥαδίως, ὁ διὰ Χριστὸν θάνατος ἐπιθυμητὸς ἡμῖν ἔστω
 25 καὶ πρὸ ὀμμάτων διαπαντός. Τοιοῦτον γὰρ ἡμῖν καὶ ἐπίταγμα, τὸν σταυρὸν αἴροντας αὐτῷ ἀκολουθεῖν⁴². ὅπερ ἐστίν, εὐτρεπεῖς εἶναι καὶ ἐτοιμοὺς πρὸς τὸ ἀποθανεῖν. Ἄν οὕτω διακειμένοι ὦμεν, πᾶσαν, ὡς εἴρηται, θλιῖψιν ἀφανῆ τε καὶ δῆλην, κατὰ πολὺ τὸ ῥᾶον ὑπομενοῦμεν ὁ γὰρ καὶ ἀποθανεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ δι' ἐπιθυ-
 30 μίας ἔχων⁴³, σχολῆ γ' ἂν πρὸς τὰ ἐπίπτονα καὶ λυπηρὰ δυσχεράνοι. Παρὰ τοῦτο γὰρ καὶ βαρείας εἶναι τὰς θλίψεις ἡγούμεθα, παρὰ τὸ μὴ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον καταθύμιον ἔχειν, μηδὲ πάντοτε Χριστῷ τὴν διάνοιαν ἀναρτᾶν. Ὁ δὲ ἐκείνον κληρονομησαὶ ἐπι-

40. Ρωμ. 8, 18.

41. Ἐβρ. 2, 10.

42. Ματθ. 16, 24.

43. Πρὸβλ. Φιλ. 1, 23.

θλίψεις κι ἂν ὑπομείνομε, τί ἀντάξιο μπορούμε νὰ προσφέρουμε ἢ γιὰ τὴν ἐπαγγελία γιὰ τὸ μέλλον, ἢ γιὰ τὴν παρηγοριὰ πού παρέχεται στὶς ψυχές μας ἀπὸ τὸ ἀγαθὸ Πνεῦμα, ἢ γιὰ τὴν ἀπολύτρωση ἀπὸ τὸ σκότος τῶν παθῶν τῆς κακίας, ἢ γιὰ τὸ πλῆθος τῶν χρεῶν τῶν ἁμαρτιῶν μας; Γιατὶ λέγει, «δὲν εἶναι ἄξια τὰ παθήματα πού ὑπομείνομε τώρα μπροστὰ στὴ δόξα πού θὰ μᾶς ἀποκαλυφθεῖ στὸ μέλλον»⁴⁰. Πρέπει λοιπὸν ὅλα, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, νὰ τὰ ὑπομείνομε μὲ καρτερία γιὰ τὸν Κύριο, σὰν γενναῖοι στρατιῶτες πού πεθαίνομε γιὰ τὸν Βασιλιά μας. Γιατὶ δηλαδή ὅταν ἤμασταν προσκολλημένοι στὸν κόσμον καὶ τὰ κοσμικὰ πράγματα δὲν ἀντιμετωπίζαμε τέτοια λυπηρὰ, ἀλλὰ τώρα, πού προσήλθαμε νὰ ὑπηρετήσουμε τὸν Θεὸ ὑπομείνομε τοὺς πολύμορφους αὐτοὺς πειρασμούς; Βλέπεις ὅτι οἱ θλίψεις μᾶς συμβαίνουν γιὰ τὸν Χριστό, ἐπειδὴ φθονεῖ ὁ ἐχθρὸς μας διάβολος τὴν ἀνταπόδοση τῶν ἀγαθῶν πού ἐλπίζομε νὰ λάβομε, καὶ γι' αὐτὸ θέλει νὰ βάλει μέσα στὴν ψυχὴ μας χαύνωση καὶ ραθυμία, γιὰ νὰ μὴ ἀξιωθοῦμε νὰ λάβομε αὐτά, ζώντας εὐάρεστα στὸν Θεό; "Ὅσο κι ἂν ὀπλίζεται λοιπὸν ὁ πονηρὸς ἐναντίον μας, ἂν ἐμεῖς ὑπομείνομε μὲ γενναίότητα τίς προσβολές, διαλύονται ὅλες οἱ δόλιες ἐπιθέσεις τοῦ ἐναντίον μας μὲ τὴν συμμαχία τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ ἔχομε τὸν ὑπερασπιστὴ καὶ ὑπέρμαχό μας Ἰησοῦ. " Ἄς θυμηθοῦμε, ὅτι καὶ αὐτὸς βιάδισε τὸν κόσμον αὐτὸ μὲ τὸν ἴδιον τρόπο, ὄνειδιζόμενος, διωκόμενος, ἐμπαιζόμενος, καὶ τέλος ὑπομένοντας τὸν ἀτιμωτικὸ θάνατον πάνω στὸ σταυρό⁴¹.

133. " Ἄν λοιπὸν θέλομε νὰ ὑπομείνομε εὐκόλα τὴν κάθε θλίψη καὶ τοὺς πειρασμούς πού μᾶς συμβαίνουν, ἄς ἐπιθυμοῦμε καὶ ἄς ἔχομε διαρκῶς μπροστὰ στὰ μάτια μας τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ αὕτὴ εἶναι καὶ ἡ ἐντολὴ πού λάβαμε, νὰ σηκώσουμε τὸ σταυρὸ καὶ νὰ τὸν ἀκολουθοῦμε⁴², πράγμα πού σημαίνει νὰ ἐπιδιώκομε νὰ εἴμαστε ἄμεμπτοι καὶ ἔτοιμοι νὰ πεθάνομε γιὰ χάριν τοῦ Χριστοῦ. " Ἄν ζοῦμε μὲ αὕτὴ τὴ διάθεση κάθε θλίψη, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, ἀφανῆ καὶ φανερῆ, θὰ τὴν ὑπομείνομε μὲ μεγάλη εὐκολία· γιατί ἐκεῖνος πού ἐπιθυμεῖ καὶ νὰ πεθάνει ἀκόμα γιὰ χάριν τοῦ Χριστοῦ⁴³, δὲν θὰ δυσκολευθεῖ καθόλου νὰ ὑπομείνει τὰ ἐπίπονα καὶ λυπηρὰ. Γιατὶ γι' αὐτὸ θεωροῦμε βαρειές τίς θλίψεις, ἐπειδὴ δὲν ἐπιθυμοῦμε τὸν γιὰ χάριν τοῦ Χριστοῦ θάνατον, οὔτε ἔχομε πάντοτε προσκολλημένο τὸ νοῦ μας στὸν Χριστό. Ἐκεῖνος ὅμως πού ἐπιθυμεῖ νὰ γίνει κληρονόμος του,

θυμῶν, καὶ τὰ αὐτοῦ πάθη ζηλοῦν ὁμοίως ἐπιθυμείτω. Ὡστε οἱ τὸν Κύριον ἀγαπᾶν λέγοντες, ἐν τούτῳ φανεροὶ γίνονται, ἐν τῷ πᾶσαν θλίψιν ἐπερχομένην οὐ γενναίως μόνον, ἀλλὰ καὶ προθύμως διὰ τὴν εἰς αὐτὸν φέρειν ἐλπίδα.

5 ρλδ'. Χρῆ πρότερον τὸν τῷ Χριστῷ προσεληλυθότα, καὶ πρὸς θίαν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἔλκειν ἑαυτὸν καὶ οὐκ ἐθελούσης ἡμῶν τῆς καρδίας. «Βιασθῆ» γάρ, φησὶν ὁ ἀψευδὴς Κύριος, «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ θιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν»⁴⁴, καί, «ἀγωνίζεσθε», πάλιν ὁ αὐτός φησιν, «εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας»⁴⁵. Χρῆ τοί-
 10 ννν, ὡς εἴρηται, καὶ κατὰ τὸ ἀβούλητον ἑαυτοὺς πρὸς τὴν ἀρετὴν συνωθεῖν, πρὸς ἀγάπην, μὴ ἔχοντας ἀγάπην, πρὸς πραότητα, ταύτης ὄντας ἐν ἀπορίᾳ, πρὸς τὸ συμπαθεῖν καὶ φιλάνθρωπον τὴν καρδίαν ἔχειν, πρὸς τὸ ἀνέχεσθαι ἀτιμίας καὶ παροράσεως, καὶ τοῖς ἐξουθενημένοις ἐγκαρτερεῖν, οὕτω ταύτην ἐσχηκότας τὴν ἐξιν-
 15 πρὸς εὐχὴν, μήπω πνεύματος εὐχὴν κεκτημένους Ἄν οὕτως ἀγωνιζομένους ὁ Θεὸς ἴδῃ καὶ θιαίως ἑαυτοῦς, καὶ περ ἀντιπραατούσης ὥσπερ ἡμῶν τῆς καρδίας, πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἔλκοντας, δίδωσιν εὐχὴν ἀληθινὴν, δίδωσι σπλάγχνα οἰκτιρῶν, ὑπομονήν, μακροθυμίαν, καὶ ἀπαξαιπλῶς πληροῖ πάντων ἡμᾶς τῶν καρπῶν τοῦ
 20 Πνεύματος⁴⁶. Εἰ δέ τις καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἐπιδεὴς ὢν, πρὸς μὲν εὐχὴν μόνην, εἰ τύχοι, καὶ παραδιιάζοιτο ἑαυτὸν, ὥστε σχεῖν εὐχῆς χάρισμα, πρὸς δέ γε πραότητα, πρὸς ταπεινοφροσύνην τε καὶ ἀγάπην καὶ πᾶν τὸ εὐγενὲς φύλον τῶν ἀρετῶν, ἔτι καὶ πρὸς τὸ δέβαιον εἶναι τὴν πίστιν καὶ τὴν πεποίθησιν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ μὴ ὀλιγώ-
 25 ρως ἔχειν καὶ ἀμερίμνως, τῷ τοιούτῳ, ἐνίστε μὲν, εὐχὴ δίδοται χάριτος ἐκ μέρους ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀναπαύσει κατὰ τὴν ἐκείνου ζήτησιν παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος· ἔρημος δὲ τῶν ἄλλων πάντων μένει καλῶν, τῷ μὴ καὶ πρὸς τὴν ἐκείνων κτῆσιν ἀποδιᾶσασθαι ἑαυτὸν, ὥσπερ εἴρηται, μηδὲ δεηθῆναι Χριστοῦ. Χρῆ γάρ
 30 μὴ πρὸς τὰ εἰρημένα μόνον ἑαυτὸν καὶ ἄκοντα συνωθεῖν, καὶ παρὰ Θεοῦ αἰτεῖν τοῦ λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μὴ χρῆσιμα τῶν ῥημάτων, καὶ ὄλως ἀργά, μηδὲ γλώττης ἄξια κρίνειν. Διαμελετᾶν

44. Ματθ. 11, 12.

45. Λουκᾶ 13, 24.

πρέπει ὅμοια νὰ ἐπιθυμεῖ μὲ μεγάλο πόθο καὶ τὰ πάθη του. Ὡστε, ἐκεῖνοι ποὺ λέγουν ὅτι ἀγαποῦν τὸν Κύριο, μὲ αὐτὸ γίνεται φανερὴ ἡ ἀγάπη τους, μὲ τὸ ὅτι ὄχι μόνο ὑπομένουν μὲ γενναιότητα κάθε θλίψη ποὺ τοὺς συμβαίνει, ἀλλὰ καὶ μὲ προθυμία, ἐπειδὴ ἔχουν στηριγμένη τὴν ἐλπίδα τους σ' αὐτόν.

134. Πρέπει ἐκεῖνος ποὺ προσῆλθε στὸν Χριστὸ καὶ μὲ τὴ βία ἀκόμα νὰ ὀδηγεῖ τὸν ἑαυτό του πρὸς τὸ ἀγαθὸ καὶ χωρὶς νὰ θέλει ἡ καρδιά μας. Γιατὶ λέγει ὁ ἀψευδὴς Κύριος: «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀποκτᾶται μὲ τὴ βία, καὶ τὴν ἀρπάζουν ὅσοι καταπιέζουν τὸν ἑαυτό τους»⁴⁴, καὶ πάλι ὁ ἴδιος λέγει: «νὰ ἀγωνίζεσθε νὰ μπεῖτε ἀπὸ τὴ στενὴ θύρα»⁴⁵. Πρέπει λοιπόν, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, νὰ ὠθοῦμε, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλομε, τὸν ἑαυτό μας στὴν ἀρετὴ, δηλαδή στὴ ἀγάπη, καὶ χωρὶς νὰ ἔχομε ἀγάπη, στὴν πραότητα, καὶ χωρὶς νὰ ἔχομε πραότητα, στὸ νὰ ἔχομε τὴν καρδιά μας γεμάτη ἀπὸ συμπάθεια καὶ φιλανθρωπία, στὸ νὰ ἀνεχόμεστε τὶς προσβολὰς καὶ τὶς περιφρονήσεις, καὶ νὰ δείχνομε καρτερία μὲ τοὺς περιφρονημένους, χωρὶς νὰ ἔχομε ἀκόμα αὐτὴ τὴ συνήθεια, καὶ στὴν προσευχὴ, χωρὶς ἀκόμα νὰ εἶναι ἡ προσευχὴ μας πνευματικὴ. Ἄν ὁ Θεὸς μᾶς δεῖ νὰ ἀγωνιζόμεστε ἔτσι καὶ νὰ σύρομε τὸν ἑαυτό μας μὲ τὴ βία πρὸς τὸ ἀγαθὸ, μολονότι ἀντιστέκεται ἡ καρδιά μας, μᾶς δίνει ἀληθινὴ προσευχὴ, μᾶς δίνει καρδιά γεμάτη εὐσπλαχνία, ὑπομονή, μακροθυμία, καὶ γενικὰ μᾶς γεμίζει μὲ ὅλους τοὺς καρπούς τοῦ Πνεύματος⁴⁶. Ἄν ὅμως στερεῖται καὶ ἄλλες ἀρετές, καὶ καταπιέζει τὸν ἑαυτό του μόνο, ὡς ποῦμε, γιὰ τὴν προσευχὴ, ὥστε νὰ ἀποκτήσει τὸ χάρισμα τῆς προσευχῆς, δείχνει ὅμως ἀδιαφορία καὶ ἀμεριμνησία γιὰ τὴν πραότητα, τὴν ταπεινοφροσύνη, τὴν ἀγάπη καὶ γιὰ ὅλο τὸ εὐγενὲς γένος τῶν ἀρετῶν, ὅπως καὶ γιὰ νὰ εἶναι βέβαιη ἡ πίστη καὶ ἡ πεποίθηση στὸν Χριστό, σ' αὐτὸν καμμιά φορὰ δίνεται ἀπὸ τὸ ἀγαθὸ Πνεῦμα ἐν μέρει τὸ χάρισμα τῆς προσευχῆς μὲ εὐφροσύνη καὶ ἀνάπαυση ὅπως αὐτὸς τὴ ζήτησε, μένει ὅμως ἔρημος ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα καλὰ, ἐπειδὴ δὲν βίασε τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ τὴν ἀπόκτηση ἐκείνων, ὅπως λέχθηκε, οὔτε παρακάλεσε γι' αὐτὸ τὸν Χριστό. Γιατὶ πρέπει ὄχι μόνο νὰ σπρώχνομε τὸν ἑαυτό μας καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλει πρὸς ὅσα ἀναφέρθηκαν, καὶ νὰ ζητᾶμε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ τὰ λάβομε, ἀλλὰ καὶ στὸ νὰ μὴ κρίνομε ἄξια νὰ εἰπωθοῦν τὰ

46. Πρὸβλ. Γαλ. 5, 22.

δὲ αἰεὶ καὶ στόματι καὶ καρδίᾳ τὰ τοῦ Θεοῦ λόγια· ἔτι πρὸς τὸ μὴ θυμοῦσθαι μηδὲ κραυγῇ χρῆσθαι· «πᾶσα» γάρ, φησί, «πικρία καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν»⁴⁷, πρὸς τὸ μὴ καταλαλεῖν τινός, μὴ κρίνειν, μὴ φυσιοῦσθαι⁴⁸, ἵν' οὕτως ἰδὼν ὁ Κύριος ἑαυτὸν, 5 ὡς εἴρηται, ἄγχοντα καὶ πρὸς θίαν συνέλκοντα, παράσχη πάντως τὸ ἀπονητὶ καὶ ῥαδίως ποιεῖν, ἃ πρότερον οὐδὲ μετὰ θίας, διὰ τὴν σύνοικον πονηρίαν, ἐνεργεῖν ἐνῆν. Καὶ τότε γίνεται αὐτῷ πάντα ταῦτα τὰ τῆς ἀρετῆς ἐπιτηδεύματα, ὥσπερ φύσις, ἐπεὶ καὶ τὸ λοιπὸν ὁ Κύριος κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ἐλθὼν καὶ γενόμενος ἐν αὐ- 10 τῷ⁴⁹, καὶ αὐτὸς ὁμοίως ἐν τῷ Κυρίῳ, αὐτὸς ἐν ἐκείνῳ μετὰ πολλῆς εὐπετείας τὰς ἐντολάς ἐκπληροῖ.

ρλέ. Ὁ εἰς εὐχὴν μόνην ἀποδιασάμενος ἑαυτὸν, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, πρὸς ταῦτα δέ, πρὸς ταπεινοφροσύνην, πρὸς ἀγάπην, πρὸς πραότητα καὶ τὸν τῶν ἄλλων ἀρετῶν ὄρμαθὸν μὴ 15 ἐκπονῶν ἑαυτὸν, μηδὲ διαζόμενος, τοιούτῳ πέρατι καταντᾷ. Ἐνίστε γὰρ αὐτῷ δεομένῳ καὶ θεία χάρις ἐπιφοιτᾷ· ἐπεὶ καὶ ἀγαθὸς ὢν ὁ Θεὸς ὀρέγει τοῖς αἰτοῦσι φιλανθρωπότερον τὰ αἰτήματα· μὴ συνεθίσας δὲ ἑαυτὸν, μηδὲ ἐντριβῆ καὶ γεγυμνασμένον πρὸς τὰς ἀρετάς, ἃς ἔφημεν, καταστήσας, ἢ ἐκπίπτει τῆς χάριτος ἣν ἔλαβε, 20 καὶ ὑψηλοφρονήσας πίπτει, ἢ ἐν αὐτῇ ταύτῃ οὐκ ἐπιδίδωσιν, οὐδὲ αὖξει· ὡς γὰρ φάναί, τὸ κατοικητήριόν τε καὶ ἡ ἀνάπαυσις τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἢ ταπεινοφροσύνη ἐστίν, ἢ ἀγάπη τε καὶ ἢ πραότης, καὶ ἀκολούθως αἱ ἅγιοι τοῦ Χριστοῦ ἐντολαί. Ὁ τοίνυν βουλόμενος διὰ πασῶν τούτων εἰς αὐξήσιν καὶ τελείωσιν προ- 25 ελθεῖν, τὴν μὲν πρώτην εἰσοικιζέσθω ἑαυτῷ καὶ διαζέσθω φιλεῖν, ὥσπερ εἴρηται, καὶ φιλονεικοῦσαν ἑαυτοῦ τὴν καρδίαν καὶ ἀντερίζουσιν ἐνδοτικὴν καὶ πειθήνιον τῷ Θεῷ ποιεῖν σπουδαζέτω. Τῷ γὰρ οὕτω διασαμένῳ πρότερον, καὶ τὸ ἀντιτεῖνον τῆς ψυχῆς ὄλον οἶονεὶ χειρόηθες καταστήσαντι, ἔθει τε χρησιῶν κατήκοον 30 ἐκείνῳ ποιησαμένῳ, καὶ μεθ' οὕτως ἐχούσης ψυχῆς αἰτοῦντι καὶ

47. Ἐφ. 4, 31.

48. Πρβλ. Α' Κορ. 4, 6.

49. Πρβλ. Ἰω. 15, 5.

λόγια πού δέν εἶναι χρήσιμα καί ὠφέλιμα, καί νά μελετᾶμε πάντοτε καί μέ τὸ στόμα καί μέ τήν καρδιά τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, καί ἀκόμα νά μὴ θυμώνομε οὔτε νά ξεσπᾶμε σέ κραυγές· γιατί λέγει, «κάθε δυσσαρέσκεια καί ὀργή καί κραυγή νά ἐξαφανιστεῖ ἀπὸ σᾶς»⁴⁷, γιὰ νά μὴ κατηγορεῖτε κανένα, οὔτε νά κατακρίνετε, οὔτε νά κυριεύετε ἀπὸ ἔπαρση⁴⁸, ὥστε, βλέποντας ὁ Κύριος ὅτι καταπιέζει τὸν ἑαυτό του, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, καί τὸν σπρώχνει μέ τή βία, νά τοῦ δώσει ὅπως ὅποτε τῆ χάρη νά πράττει χωρὶς κόπο καί μέ εὐκολία ἐκεῖνα πού προηγουμένως οὔτε μέ τή βία ἦταν δυνατόν νά κάνει, ἐπειδὴ εἶχε μέσα του συγκάτοικο τὴν κακία. Καί τότε γίνονται σ' αὐτὸν ὅλα αὐτὰ τὰ ἐνεργήματα τῆς ἀρετῆς σὰν φύση του κατὰ κάποιον τρόπο, ἐπειδὴ στή συνέχεια ἔρχεται ὁ Κύριος σύμφωνα μέ τὴν ὑπόσχεσή του καί κατοικεῖ μέσα σ' αὐτόν⁴⁹, καί αὐτὸς ὅμοια μέσα στὸν Κύριο, καί ἔτσι ἐκτελεῖ αὐτὸς μέσω ἐκείνων τὶς ἐντολές μέ πολλή εὐκολία.

135. Ἐκεῖνος πού ἐξεβίασε τὸν ἑαυτό του μόνο στήν προσευχή, ὅπως λέχθηκε προηγουμένως, καί δέν καταπονεῖ καί δέν ἐκδιάζει τὸν ἑαυτό του στήν ταπεινοφροσύνη, στήν ἀγάπη, στήν πραότητα καί τὴν ἀρμαθιὰ τῶν ἄλλων ἀρετῶν, καταλήγει σ' αὐτὸ τὸ τέλος. Καμμιά φορὰ δηλαδή ἐπιφοιτᾷ σ' αὐτὸν ἡ θεία χάρη τὴν ὥρα πού προσεύχεται· γιατί, ὄντας καί ἀγαθὸς ὁ Θεός, παρέχει τὴ βοήθεια του ἀπὸ φιλανθρωπία σὰ αἰτήματα ἐκείνων πού τὸν παρακαλοῦν· ἂν ὁμως αὐτὸς δέν συνήθισε τὸν ἑαυτό, οὔτε τὸν ἀπασχόλησε καί τὸν ἄσκησε σὶς ἀρετὲς πού ἀναφέραμε, ἢ στερεῖται τὴ χάρη πού ἔλαβε καί πέφτει ἐξαιτίας τῆς ὑψηλοφροσύνης του, ἢ δέν προκόβει σ' αὐτὴν οὔτε αὐξάνει· γιατί, ὅπως εἶπαμε, τὸ κατοικητήριο καί ἡ ἀνάπαυση τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ ἀγάπη, καί ἡ πραότητα, καί στή συνέχεια οἱ ἅγιες ἐντολές τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖνος λοιπὸν πού θέλει μέ ὅλα αὐτὰ νά φτάσει σὲ αὐξηση καί τελείωση, ἄς καταπιέξει τὸν ἑαυτό του νά κάνει συγκάτοικό του τὴν πρώτη, τὴν προσευχή, καί ἄς τὸν διάζει νά τὴν ἀγαπᾷ, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, καί ἂν ἡ καρδιά του φιλονεικεῖ καί προβάλλει ἀντίσταση, ἄς φροντίζει νά τὴν κάνει ὑποχωρητικὴ καί ὑπάκουη στὸν Θεό. Γιατί, ἐκεῖνος πού τὴ βίασε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο στήν ἀρχὴ καί ὑπέταξε κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ἀντίσταση τῆς ψυχῆς, καί μέ τὴν καλὴ συνήθεια τὴν ἔκανε τελείως ὑπάκουή του, καί ζητεῖ καί παρακαλεῖ μέ μιὰ ψυχὴ πού βρί-

δεομένῳ, αὐξεί καὶ θάλλει ἐν αὐτῷ τὸ δοθέν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος
 τῆς εὐχῆς χάρισμα, τῷ μετρίῳ τοῦ φρονήματος ἐπαναπαυόμενον,
 ὃ πρὸς τῆ ἀγάπῃ καὶ τῆ ἀγαπητικῆ προαότητι ἐπεξήτησε, καὶ τότε
 χαρίζεται αὐτῷ καὶ αὐτὰ τὸ Πνεῦμα, καὶ διδάσκει ταπεινοφροσύ-
 5 νην τε ἀληθῆ καὶ ἀγάπην ἀψευδῆ καὶ προαότητα, ἃ καὶ προδιασά-
 μενος ἐπεξήτησε. Οὕτως οὖν αὐξήσας καὶ τελειωθείς κατὰ Κύ-
 ριον, τῆς βασιλείας ἄξιος ἀποδείκνυται. Ὁ γὰρ ταπεινὸς οὐδέπο-
 τε πίπτει· ποῦ γὰρ καὶ πεσεῖται, ὃ ὑποκάτω πάντων τό γε ἑαυτοῦ
 ὄν; Ὡστε μεγάλη μὲν ὑψηλοφροσύνη ταπεινώσις, μεγάλη δὲ τοῦ-
 10 ναντίον ὑψωσις καὶ ἀσφαλὲς ἀξίωμα ἢ ταπεινοφροσύνη.

ρλς. Οἱ πρὸς ἀλήθειαν τὸν Θεὸν ἀγαπήσαντες, οὔτε διὰ τὴν
 βασιλείαν αὐτῷ δουλεύειν προήρηνται, καθάπερ ἐμπορίας χάριν
 καὶ κέρδους, οὔτε μὴν διὰ τὴν ἀποκειμένην τοῖς ἁμαρτωλοῖς
 κόλασιν· ἀλλ' ἅτε Θεὸν μόνον αὐτὸν καὶ Δημιουργὸν ἴδιον ἠγα-
 15 πηκότες καὶ ἀκολουθία τάξεως ἐπιγνόντες, ὅτι Δεσπότη καὶ
 Κτίστη δούλους εὐαρεστεῖν ὀφειλόμενον, οἱ καὶ πολλῇ τῇ συνέσει
 πρὸς τὰ παραλίπτοντα χρῶνται. Πολλὰ γὰρ τὰ ἐμπόδια τῆς πρὸς
 Θεὸν τυγχάνει εὐαρεστήσεως ἐπεὶ μὴδὲ πενία μόνον καὶ ἀδοξία,
 ἀλλὰ καὶ πλοῦτος καὶ τιμὴ ὁμοίως πειρασμοὶ καθίστανται τῇ ψυ-
 20 χῇ· ἐν μέρει δέ πως καὶ ἡ παράκλησις αὐτῆ καὶ ἡ ἄνεσις ἐκείνη, ἡ
 ὑπὸ τῆς χάριτος καταλαμβάνουσα τὴν ψυχὴν, εἰ μὴ αἰσθηται ταύ-
 της ἢ καταξιωθείσα, καὶ πολλῷ τῷ μετρίῳ καὶ συνετῷ χρῆσεται,
 πολὺ τὸ εὐκόλον ἔχει πρὸς τὸ πειρατήριον αὐτῇ μᾶλλον καὶ κώλυ-
 μα καταστήναι, ἅτε τῆς κακίας προφάσει τῆς δὲ χάριτος ὑπολύειν
 25 αὐτῇ τὸν τόνον, χαύνωσίν τε καὶ ὀλιγορίαν ἐνιέναι μηχανωμένης
 Διὸ καὶ αὐτῆ ἡ χάρις εὐλαβοῦς δεῖται πρὸς μετάληψιν καὶ εὐσυ-
 νέτου ψυχῆς, ὥστε καὶ τιμῆσαι ταύτην καὶ ἀξίους τοὺς καρποὺς
 ἐπιδείξασθαι. Κινδυνεύει τοίνυν οὐ τὰς θλίψεις μόνον, ἀλλὰ καὶ
 τὰς ἀνέσεις πειρατήριον γίνεσθαι τῇ ψυχῇ· ἐπεὶ καὶ δι' ἀμφοτέρων
 30 αἱ ψυχαὶ τῷ κτίσαντι δοκιμάζονται, ἵνα δῆλοι σαφῶς γένωνται,
 τίνες αἱ μὴ κέρδους αἰτίαν θέμεναι τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἀγάπην, ἀλλ'
 αὐτὸν μόνον τὸν πολλῆς τῷ ὄντι καὶ φιλίας καὶ τιμῆς ἄξιον. Ὡσ-

σκεται σὲ τέτοια κατάσταση, αὐξάνει καὶ καρποφορεῖ μέσα του τὸ χάρισμα τῆς προσευχῆς ποὺ τοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, ποὺ ἐπαναπαύεται στὴ μετριοφροσύνη, καὶ τὸ ὅποιο χάρισμα ζήτησε μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἀγαπητικὴ πραότητα, καὶ τότε χαρίζει σ' αὐτὸν τὸ Πνεῦμα καὶ αὐτὰ, καὶ διδάσκει ἀληθινὴ ταπεινοφροσύνη καὶ εἰλικρινῆ ἀγάπη καὶ πραότητα, τὰ ὅποια ζήτησε προσηγουμένως βιάζοντας τὸν ἑαυτό του. Ἀφοῦ λοιπὸν αὐξηθεῖ ἔτσι καὶ ἀποκτήσει τὴν σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου τελειότητα, ἀποδεικνύεται ἄξιος τῆς βασιλείας. Γιατὶ ὁ ταπεινὸς ποτὲ δὲν πέφτει· ποῦ δηλαδὴ νὰ πέσει, αὐτὸς ποὺ ἔχει τὸν ἑαυτό του κάτω ἀπὸ ὅλους; Ὡστε ἡ ὑψηλοφροσύνη εἶναι μεγάλη πτώση, ἀντίθετα ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι μεγάλη ἐξύψωση καὶ ἀσφαλὲς ἀξίωμα.

136. Ἐκεῖνοι ποὺ ἀγάπησαν ἀληθινὰ τὸν Θεό, δὲν θέλουν οὔτε γιὰ τὴ βασιλεία του νὰ τὸν ὑπηρετοῦν, σὰ νὰ περιμένουν ἐμπορικὸ κέρδος, οὔτε βέβαια ἐξαιτίας τῆς τιμωρίας ποὺ ἐπιφυλάσσεται γιὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν ἀγάπησαν ὡς Θεὸ μόνον καὶ Δημιουργό τους κατ' ἀκολουθία τάξεως κατανόησαν, ὅτι οἱ δοῦλοι πρέπει νὰ εὐαρεστοῦν τὸν Κύριο καὶ Δημιουργό τους, οἱ ὅποιοι καὶ μὲ πολλὴ σύνεση ἀντιμετωπίζουν τὰ ὅσα τοὺς συμβαίνουν. Γιατὶ εἶναι πολλὰ τὰ ἐμπόδια γιὰ τὴν εὐαρέστηση τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ὄχι μόνον ἡ φτώχεια καὶ ἡ ἀσημότητα, ἀλλὰ ὅμοια καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ τιμὴ γίνονται αἰτία πειρασμῶν τῆς ψυχῆς, καὶ κατὰ ἓνα μέρος καὶ ἡ ἴδια ἡ παρηγοριὰ καὶ ἡ ἀνάπαυση, ἡ ὁποία παρέχεται πλούσια ἀπὸ τὴ χάρη στὴν ψυχὴ, ἂν δὲν τὴν ἀντιληφθεῖ ἡ ψυχὴ ποὺ ἀξιώθηκε νὰ τὴ λάβει καὶ δὲν τὴ χρησιμοποιήσει μὲ πολλὴ μετριοφροσύνη καὶ σύνεση, εἶναι πολὺ εὐκόλο νὰ τῆς γίνῃ πειρασμὸς μᾶλλον καὶ ἐμπόδιο, ἐπειδὴ ἡ κακία μὲ πρόφασιν τὴ χάρη αὐτὴ χαλαρώνει τὸν τόνο, προξενώντας τῆς μὲ πανουργία χαίνωση καὶ ἀδιαφορία. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ χάρη χρειάζεται εὐλαβῆ καὶ συνετὴ ψυχὴ γιὰ νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἀπὸ αὐτὴ, ὥστε καὶ νὰ τὴν τιμήσει καὶ νὰ ἐπιδείξει ἄξιους τοὺς καρπούς. Ὑπάρχει λοιπὸν κίνδυνος νὰ γίνουν πειρασμὸς στὴν ψυχὴ ὄχι μόνον οἱ θλίψεις, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνέσεις, ἐπειδὴ καὶ μὲ τὰ δύο δοκιμάζονται οἱ ψυχὲς ἀπὸ τὸν Δημιουργό τους, γιὰ νὰ γίνῃ φανερὸ καθαρὰ, ποιῆς τοῦ πρόσφεραν τὴν ἀγάπην τους μὲ αἰτία ὄχι τὸ κέρδος, ἀλλ' αὐτὸν μόνον, ποὺ εἶναι πραγματικὰ ἄξιος πολλῆς καὶ ἀγάπης καὶ τιμῆς.

περὶ δὲ τῷ ἀμελεῖ καὶ περὶ τὴν πίστιν ἐνδεεῖ καὶ τῷ φρονήματι νη-
 πιάζοντι, ἐμπόδιον πρὸς τὴν αἰωνίαν ζωὴν ταῦτα γίνεται, ἦτοι τὰ
 λυπηρὰ καὶ ἐπίπονα, νόσοι, πενίαι, καὶ ἀδοξίαι, ἢ τοῦναντίον
 πλοῦτος, δόξα, καὶ οἱ ἐξ ἀνθρώπων μακαρισμοί· πρὸς δὲ καὶ ὁ ἐν
 5 τῷ ἀφανεῖ πλήττων τοῦ πονηροῦ πόλεμος οὕτω πάλιν ἀντιστρέ-
 φων εὐρήσεις, ὅτι τῷ πιστῷ καὶ συνετῷ καὶ γενναίῳ συνεργά μαλ-
 λον πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ καθίσταται βασιλείαν. «Τοῖς γὰρ τὸν Θεὸν
 ἀγαπῶσι», κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, «πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀ-
 γαθόν»⁵⁰. Δείκνυται οὖν ἐντεῦθεν, ὅτι τὰ ἐν τῷ κόσμῳ πάντα ἐμπό-
 10 διον εἶναι νομιζόμενα, διαρρήξας καὶ νικήσας καὶ ὑπερβάς ὁ ἀ-
 ληθῶς φιλόθεος, τοῦ θεοῦ μόνου περιέχεται φίλτρον. «Σχοινία
 γὰρ ἁμαρτωλῶν περιεπλάκησάν μοι», ὁ θεῖός φησι προφήτης,
 «καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην»⁵¹.

ρλζ. Ὁ θεῖος Ἀπόστολος Παῦλος ἀκριδέστερόν τε καὶ τη-
 15 λαυγέστερον τὸ ἐντελές τοῦ Χριστιανισμοῦ μυστήριον ἐκάστη πι-
 στευούση ψυχῇ δεδήλωκε, δι' ἐνεργείας θείας εἰς πείραν ἵεναι
 ὅπερ ἐστίν, ἡ ἐπουρανίου φωτὸς ἐν ἀποκαλύψει καὶ δυνάμει τοῦ
 Πνεύματος ἔλλαμψις ἵνα μὴ τις τὸν διὰ γνώσεως νοημάτων φωτι-
 σμὸν τοῦ Πνεύματος μόνον εἶναι νομίσας, κινδυνεύσῃ δι' ἀγνοίαν
 20 τε καὶ ῥαθυμίαν τοῦ τελείου τῆς χάριτος ἀποτυχεῖν μυστηρίου.
 Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὑπόδειγμα τῆς τῷ προσώπῳ Μωσέως περικειμέ-
 νης τοῦ Πνεύματος δόξης⁵², εἰς παράστασιν ὠμολογημένην τῆς
 γνώσεως ἤνεγκε· φησὶ γοῦν «εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν
 γράμμασιν ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις, ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύ-
 25 νασθαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἀτενίσαι εἰς πρόσωπον Μωσέως διὰ
 τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην, πόσω μάλ-
 λον ἡ διακονία τοῦ Πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ; Εἰ γὰρ ἡ διακονία
 τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύσει ἡ διακονία τῆς
 δικαιοσύνης ἐν δόξῃ· καὶ γὰρ οὐ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν
 30 τούτῳ τῷ μέρει, ἔνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης εἰ γὰρ τὸ κα-

50. Ρωμ. 8, 28.

51. Ψαλμ. 118, 61.

“Ὅπως στὸν ἀμελῆ καὶ φτωχὸ στὴν πίστη καὶ νήπιο στὸ φρόνημα, αὐτὰ γίνονται ἐμπόδιο γιὰ τὴν αἰώνια ζωὴ, δηλαδή τὰ λυπηρὰ καὶ ἐπίπονα, ἀρρώστιες, φτώχεια, καὶ ἀτιμίες, ἢ τὸ ἀντίθετο, πλοῦτος, δόξα, καὶ οἱ ἔπαινοι τῶν ἀνθρώπων, καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ ὁ πόλεμος τοῦ πονηροῦ ποὺ προσβάλλει στὰ κρυφά, ἔτσι πάλι, ἀντιστρέφοντας αὐτὰ θὰ βρεῖς, ὅτι γιὰ τὸν πιστὸ καὶ συνετὸ καὶ γενναῖο αὐτὰ γίνονται συνεργὰ μᾶλλον γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Γιατί, σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο Ἀπόστολο, «σὲ ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦν τὸν Θεὸ ὅλα συνεργοῦν στὸ ἀγαθόν»⁵⁰. Γίνεται λοιπὸν φανερὸ ἀπὸ αὐτό, ὅτι ὅταν ἐκεῖνος ποὺ ἀγαπᾷ ἀληθινὰ τὸν Θεὸ συντρίψει καὶ νικήσει καὶ ὑπερβεῖ ὅλα ἐκεῖνα ποὺ θεωροῦνται ἐμπόδιο στὸν κόσμον, μένει κυριευμένος μόνο ἀπὸ τὴ θεία ἀγάπη. Γιατὶ λέγει ὁ θεῖος προφήτης· «σὰν σχοιניὰ περιπλέχθησαν τριγύρω μου οἱ ἐπιβουλὲς τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀλλὰ καὶ ἔτσι δὲν λησμόνησα τὸ νόμον σου»⁵¹.

137. Ὁ θεῖος Ἀπόστολος Παῦλος φανέρωσε μὲ μεγαλύτερη ἀκρίβεια καὶ καθαρότερα, ὅτι τὸ τέλειο μυστήριον τοῦ Χριστιανισμοῦ γίνεται γνωστὸ σὲ κάθε πιστὴ ψυχὴ μὲ θεία ἐνέργεια, ἢ ὁποῖα εἶναι ἡ ἔλλαμψη τοῦ ἐπουράνιου φωτὸς ποὺ γίνεται μὲ τὴν ἀποκάλυψη καὶ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος, ὥστε νὰ μὴ συμβεῖ, νομίζοντας κανεὶς ὅτι ὁ φωτισμὸς τοῦ Πνεύματος γίνεται μόνο μὲ τὴ γνώση τῶν θείων νοημάτων, κινδυνέψει ἀπὸ ἄγνοια καὶ ραθυμία νὰ χάσει τὸ τέλειο μυστήριον τῆς χάριτος. Γι' αὐτὸ καὶ ἔφερε τὸ παράδειγμα τῆς λαμπρότητας τοῦ Πνεύματος ποὺ περιέβαλλε τὸ πρόσωπον τοῦ Μωυσῆ⁵², πρὸς ὁμολογημένη παράσταση τῆς γνώσεως. Λέγει λοιπὸν· «ἂν ἡ διακονία τοῦ γραπτοῦ νόμου, ποὺ ἦταν χαραγμένος σὲ πέτρινες πλάκες καὶ ὀδηγοῦσε στὸ θάνατον, ἐγκαινιάσθηκε μὲ τόση λαμπρότητα, ὥστε νὰ μὴ μποροῦν οἱ Ἰσραηλίτες νὰ κοιτάξουν τὸ πρόσωπον τοῦ Μωυσῆ ἕξαιτίας τῆς λαμπρότητας τοῦ προσώπου του, ποὺ ἦταν βέβαια προσωρινή, πόσο περισσότερο λαμπρότερη θὰ εἶναι ἡ διακονία τοῦ Πνεύματος; Γιατί, ἂν ἡ διακονία ἐκείνου ποὺ ὀδηγοῦσε σὲ καταδίκη εἶχε λαμπρότητα, πολὺ περισσότερη θὰ εἶναι ἡ λαμπρότητα τῆς διακονίας ποὺ ὀδηγεῖ στὴ δικαίωση· καὶ πράγματι ἡ λαμπρότητα αὐτῆς ἕξαιτίας τοῦ ὑπερβολικοῦ μεγέθους της, συγκρινόμενῃ μὲ ἐκείνη, ἐκείνη δὲν εἶναι κἂν λαμπρότητα. Γιατί, ἂν ἐκεῖνο ποὺ καταργεῖται

52. Πρὸβλ. Β' Κορ. 3, 7-8.

ταρογούμενον διὰ δόξης, πολλῶ μᾶλλον τὸ μένον ἐν δόξῃ»⁵³. καταρογούμενον εἶρηκε διὰ τὸ θνητῶ σώματι Μωυσέως περικειῖσθαι τὴν τοῦ φωτὸς δόξαν· καὶ ἐπάγει· «ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παρησιᾷ χρώμεθα»⁵⁴. καὶ προβάς μικρόν, ἔδειξε τὴν ἀ-
 5 διάρρευστον καὶ ἀθάνατον ἐκείνην τοῦ Πνεύματος ἐν ἀποκαλύψει δόξαν, νῦν ἐν τῷ ἀθανάτῳ τοῦ ἔσω ἀνθρώπου τοῖς ἀξίοις ἀθανάτως τε καὶ ἀκαταργήτως ἐλλάμπεσθαι· φησὶ γοῦν· «ἡμεῖς δὲ πάντες», τοῦτέστιν οἱ κατὰ τελείαν πίστιν ἐκ τοῦ Πνεύματος γεννηθέντες, «ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατο-
 10 πριζόμεθα, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμενοι ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος»⁵⁵. «Ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ», τῷ τῆς ψυχῆς δηλαδή· καί, «ἡνίκα δὲ ἐπιστρέψῃ τις πρὸς Κύριον, περιερεῖται τὸ κάλυμμα· ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστι»⁵⁶. Φανερῶς οὖν διὰ τούτων ἀπέδειξε, κάλυμμα σκοτόους ἐπι-
 15 θεβλήσθαι τῇ ψυχῇ· ὅπερ ἀπὸ τῆς τοῦ Ἀδὰμ παραβάσεως χώραν ἔσχεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα παραδύναι· νυνὶ δὲ ἀπὸ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐλλάμπεως περιαιρεῖσθαι τοῦτο πιστεύομεν ἐκ τῶν πιστῶν καὶ ἀξίων τῶ ὄντι ψυχῶν, δι' ἣν αἰτίαν καὶ ἡ ἔλευσις ἢ τοῦ Χριστοῦ γεγένηται, καὶ εἰς τοιαῦτα μέτρα ἀγιότητος φθάσαι τοὺς ἐπ'
 20 ἀληθείας πιστεύοντας ηὐδόκησεν ὁ Θεός

ρλη'. Ἡ τοιαύτη, φησὶ, τοῦ Πνεύματος ἔλλαμψις, οὐχ οἷον νοσημάτων μόνον ἀποκάλυψις ἐστὶ καὶ φωτισμὸς χάριτος, ὥσπερ εἶρηται, ἀλλ' ὑποστατικοῦ φωτὸς ἐν ταῖς ψυχαῖς θεβαία καὶ διηνεκῆς ἔλλαμψις «ὁ γὰρ εἰπὼν ἐκ σκοτόους φῶς λάμπει, ὃς ἔλαμ-
 25 ψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ»⁵⁷. καὶ τό, «φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον»⁵⁸, τοῦτέστιν, ἵνα μή, λυομένης τῆς σαρκός, ἡ ψυχὴ ἐπισκοτῆται τῷ τοῦ θανάτου τῆς κακίας καλύμματι· πρὸς δὲ καὶ τό, «ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου ἔτι καὶ κατανοήσω τὰ
 30 θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου»⁵⁹. καὶ τό, «ἔξαπόστειλον τὸ φῶς σου

53. Β' Κορ. 3, 7-11.

55. Β' Κορ. 3, 18.

54. Β' Κορ. 3, 12.

56. Β' Κορ. 3, 16-17.

εἶχε λαμπρότητα, πολὺ περισσότερη θὰ εἶναι ἢ λαμπρότητα ἐκείνου ποὺ μένει αἰώνια»⁵³. Εἶπε «ἐκεῖνο ποὺ καταργεῖται», ἐπειδὴ ἡ λαμπρότητα τοῦ φωτὸς περιέβαλλε τὸ θνητὸ σῶμα τοῦ Μωυσῆ· καὶ προσθέτει· «ἔχοντας λοιπὸν τέτοια ἐλπίδα, ἐνεργοῦμε μὲ πολλή παρρησία»⁵⁴· καὶ λίγο παρακάτω ἔδειξε ὅτι ἡ ἀφθαρτὴ καὶ ἀθάνατὴ ἐκείνη λαμπρότητα τοῦ Πνεύματος, ποὺ ἐνεργεῖται μὲ ἀποκάλυψη, ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ τῶρα ἀθάνατα καὶ ἀκατάλυτα στοὺς ἄξιους μέσα στὸ ἀθάνατο ἐσωτερικὸ μέρος τοῦ ἀνθρώπου. Λέγει λοιπὸν· «ὄλοι ἐμεῖς ὅμως», δηλαδή ὅσοι γεννηθήκαμε μὲ τέλεια πίστιν ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, «μὲ ἀκάλυπτο τὸ πρόσωπο βλέπομε τὴ δόξα τοῦ Κυρίου σὰν μέσα σὲ καθρέφτη, καὶ μεταμορφωνόμαστε στὴ λαμπρὴ αὐτὴ εἰκόνα του, προχωρώντας ἀπὸ λαμπρότητα σὲ λαμπρότητα, μὲ τὴ χάρις τοῦ Πνεύματος, ποὺ εἶναι ὁ Κύριος»⁵⁵. «Μὲ ἀκάλυπτο τὸ πρόσωπο», τὸ πρόσωπο δηλαδή τῆς ψυχῆς, καί, «ὅταν ὅμως ἐπιστρέψει κανεὶς στὸν Κύριο, ἀφαιρεῖται τὸ κάλυμμα. Λέγοντας ἐδῶ Κύριος, ἐννοῶ τὸ Πνεῦμα»⁵⁶. Ἐδειξε λοιπὸν μὲ αὐτὰ φανερά, ὅτι ἔχει τοποθετηθεῖ κάλυμμα σκοτὸς ἐπάνω στὴν ψυχὴ, τὸ ὁποῖο ἀπὸ τὴν παράβαση τοῦ Ἀδάμ βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ εἰσχωρήσει στὴν ἀνθρωπότητα· τῶρα ὅμως πιστεύομε ὅτι αὐτὸ ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὶς πιστὲς καὶ ἄξιες πραγματικὰ ψυχὲς μὲ τὴν ἀκτινοβολία τοῦ Πνεύματος, γιὰ τὴν ὁποία βέβαια αἰτία ἔγινε καὶ ἡ ἔλευση τοῦ Χριστοῦ στὸν κόσμον, καὶ εὐδόκησε ὁ Θεὸς νὰ φτάσουν σὲ τέτοια μέτρα ἀγιότητος ἐκεῖνοι ποὺ πιστεύουν ἀληθινὰ σ' αὐτόν.

138. Ἡ ἔλλαμψη αὐτὴ, λέγει, τοῦ Πνεύματος δὲν εἶναι μόνο σὰν μιὰ ἀποκάλυψη νοημάτων καὶ φωτισμὸς τῆς χάριτος, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, ἀλλὰ βέβαιη καὶ διαρκὴς ἔλλαμψη πραγματικοῦ φωτὸς μέσα στὶς ψυχὲς. Τὸ νόημα αὐτὸ παρουσιάζουν τὰ παρακάτω ρητά· «ὁ ἐκεῖνος ποὺ εἶπε νὰ λάμψει φῶς ἀπὸ τὸ σκοτάδι, αὐτὸς ἔλαμψε μέσα στὶς καρδιές, φωτίζοντάς μας νὰ γνωρίσομε τὴ δόξα τοῦ Χριστοῦ»⁵⁷· καὶ τὸ· «φώτισε τὰ μάτια μου, μήπως κυριευθῶ ἀπὸ τὸν ὕπνον ποὺ ὀδηγεῖ στὸ θάνατο»⁵⁸, δηλαδή, ὅταν ἐλευθερωθεῖ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα, νὰ μὴ βρεθεῖ ἡ ψυχὴ σκοτισμένη ἀπὸ τὸ κάλυμμα τοῦ θανάτου τῆς κακίας. Ἐπίσης καὶ τὸ· «ἔξοσκεπάσε τὰ μάτια μου καὶ ἄλλο, γιὰ νὰ κατανοήσω τὰ θαυμάσια τοῦ νόμου σου»^{58α}· καὶ τὸ· «στεῖλε μου τὸ

57. Β' Κορ. 4, 6.

58. Ψαλμ. 12, 4.

58α. Ψαλμ. 118, 18.

καὶ τὴν ἀλήθειάν σου· αὐτὰ με ὁδηγήσουσι καὶ ἄξουσιν εἰς ὄρος ἁγίον σου καὶ εἰς τὰ σκηνώματά σου»⁵⁹. ἀλλὰ μὴν καὶ τό, «ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε»⁶⁰, καὶ τὰ λοιπὰ, τὴν αὐτὴν ἀκολουθίαν τοῦ σκοποῦ παρίστησιν.

5 ρλθ. Καὶ τῷ μακαρίῳ δέ, φησί, Παύλῳ τὸ ἐλλάμψαν ἐν τῇ ὁδῷ φῶς⁶¹, δι' οὗ καὶ εἰς τρίτον οὐρανὸν ἦρται, καὶ μυστηρίων ἀλαλήτων ἀκουστής ἐγένετο⁶², οὐ νοημάτων τις καὶ γνώσεως φωτισμὸς ἦν, ἀλλὰ δυνάμεως τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος καθ' ὑπόστασιν ἐν τῇ ψυχῇ ἔλλαμψις, οὗ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λαμπρότητος οἱ τῆς σαρκὸς
10 ὀφθαλμοὶ μὴ διενεγκόντες ἀπετυφλώθησαν⁶³, δι' οὗ πᾶσά τε γνώσεις ἀποκαλύπτεται καὶ Θεὸς πρὸς ἀλήθειαν τῇ ἀξίᾳ καὶ φιλομένη ψυχῇ γνωρίζεται.

ρμ. Πᾶσα ψυχὴ διὰ τῆς οἰκείας σπουδῆς τε καὶ πίστεως, τέλεον ἐνδύσασθαι τὸν Χριστὸν ἐντεῦθεν κατὰ δυνάμιν τε καὶ πληρο-
15 φορίαν χάριτος καταξιοθεῖσα καὶ τῷ ἐπουρανίῳ τῆς ἀφθάρτου εἰκόνοσ φωτὶ ἐνωθεῖσα, καὶ νῦν μὲν μυστηρίων οὐρανίων γνῶσιν ἐν ὑποστάσει μνεῖται πάντων, ἐν δέ γε τῇ μεγάλῃ τῆς ἀναστάσεως ἡμέρᾳ, τῇ αὐτῇ ἐπουρανίῳ τῆς δόξης εἰκόνι, καὶ τὸ σῶμα ταύτης συνδοξασθῆν⁶⁴, καὶ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, κατὰ τὸ γεγραμμένον, εἰς
20 οὐρανοὺς ἀρπαγῆν⁶⁵, καὶ σύμμορφον γενέσθαι τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ⁶⁶ καταξιοθῆν, καὶ τὴν βασιλείαν αἰώνιον τε καὶ ἀδιάδοχον καὶ τῷ Χριστῷ σύγκληρον ἔξει.

ρμα. Ὅποσον τις ἰδίᾳ σπουδῇ καὶ πίστει Πνεύματος ἁγίου δόξης κεκοινώηκεν οὐρανόι, ἔργοις τε ἀγαθοῖς τὴν ψυχὴν διε-
25 κόσμησε, τοσοῦτον ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἄξιον αὐτοῦ γενήσεται καὶ τὸ σῶμα συνδοξασθῆναι. Ὁ γὰρ τις ἔνδον ἀπεθησαύρισε νῦν, τοῦτο πρόεισιν ἔξω τότε· καθάπερ ὁ εἶσω τῶν ξύλων ἐν χειμῶνι καρπός, ἔξω κατὰ τὸ ἔαρος καιρὸν γίνεται, ὥσπερ δὴ καὶ πρότερον ἐδηλώθη. Τῶν μὲν οὖν ἁγίων ἢ θεοειδῆς τοῦ Πνεύματος εἰ-
30 κῶν ἀπὸ τοῦ νῦν ἔνδον ὥσπερ ἐντυπωθεῖσα, καὶ τὸ σῶμα θεοειδές ἔξω καὶ οὐράνιον ἀπεργάσεται, τῶν δεβήλων δὲ καὶ ἁμαρτωλῶν, οἴμοι, τὸ τοῦ κοσμικοῦ πνεύματος ἀφεγγές κάλυμμα περιβαλὸν τὴν ψυχὴν καὶ τῇ τῶν παθῶν εἰδεχθείᾳ σκοτεινὸν τὸν νοῦν καὶ

58α. Ψαλμ. 118, 18.

59. Ψαλμ. 42, 3.

60. Ψαλμ. 4, 7.

φῶς καὶ τὴν ἀλήθεια σου· αὐτὰ θὰ μὲ ὀδηγήσουν καὶ θὰ μὲ φέρουν στοῦ ἁγίου ὄρος σου καὶ στοῦ ναοῦ σου»⁵⁹. ἀλλὰ καὶ τὸ, «ἔλαμψε σέ μᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε»⁶⁰, καὶ τὰ λοιπά.

139. Καὶ τὸ φῶς, λέγει, πού ἔλαμψε στὸν μακάριο Παῦλο στοῦ δρόμο πρὸς τὴ Δαμασκὸ⁶¹, μὲ τὸ ὁποῖο ὑψώθηκε καὶ μέχρι τὸν τρίτο οὐρανὸ καὶ ἄκουσε μυστήρια ἀλάλητα⁶², δὲν ἦταν κάποια γνώση θείων νοημάτων καὶ φωτισμός, ἀλλὰ πραγματικὴ ἔλλαμψη τῆς δυνάμεως τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος μέσα στὴν ψυχὴ, τὴν ὑπερβολικὴ λαμπρότητα τοῦ ὁποίου μὴ ὑποφέροντας τὰ μάτια τοῦ σώματος, τυφλώθηκαν⁶³, μὲ τὸ ὁποῖο ἀποκαλύπτεται κάθε γνώση καὶ γίνεται γνωστός ὁ Θεὸς ἀληθινὰ στὴν ἄξια καὶ ἀγαπώμενη ἀπὸ αὐτὸν ψυχὴ.

140. Κάθε ψυχὴ πού ἀξιώθηκε μὲ τὴ φροντίδα καὶ τὴν πίστη νὰ ντυθεῖ ἀπὸ τὴν ἐδῶ ζωὴ τέλεια τὸν Χριστὸ μὲ τὴ δύναμη καὶ βεβαιότητα τῆς χάριτος καὶ νὰ ἐνωθεῖ μὲ τὸ ἐπουράνιο φῶς τῆς ἀφθαρτῆς εἰκόνας, καὶ τώρα βέβαια μυεῖται πραγματικὰ στὴ γνώση ὅλων τῶν οὐράνιων μυστηρίων, κατὰ τὴ μεγάλη ὅμως ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως θὰ δοξασθεῖ μαζί της καὶ τὸ σῶμα μὲ τὴ λαμπρότητα τῆς ἴδιας τῆς ἐπουράνιας δόξας⁶⁴, καὶ θὰ ἀρπαγεῖ, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, ἀπὸ τὸ Πνεῦμα στοὺς οὐρανοὺς⁶⁵, καὶ θὰ ἀξιωθεῖ νὰ λάβει τὴν ἴδια μορφή μὲ τὸ δοξασμένο σῶμα τοῦ Χριστοῦ⁶⁶, καὶ θὰ κληρονομήσει μαζί μὲ τὸν Χριστὸ τὴν αἰώνια καὶ ἀδιάδοχη βασιλεία.

141. Ὅσο περισσότερο κανεῖς μὲ τὴ δική του φροντίδα καὶ πίστη ἔγινε κοινωνὸς τῆς οὐράνιας δόξας τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ στόλισε μὲ ἀγαθὰ ἔργα τὴν ψυχὴ του, τόσο περισσότερο ἄξιο θὰ γίνεῖ καὶ τὸ σῶμα νὰ δοξασθεῖ μαζί της ἐκείνη τὴν ἡμέρα. Γιατί, ἐκεῖνο πού θησαύρισε κανεῖς τώρα μέσα του, αὐτὸ θὰ παρουσιάσει τότε ἔξω, κατ' ἀναλογία μὲ τὸν καρπὸ πού τὸ χειμῶνα βρῖσκεται μέσα στὰ δένδρα, καὶ τὴν ἀνοιξὴ προβάλλει ἔξω, ὅπως καὶ προηγουμένως λέχθηκε. Ἡ θεόμορφη λοιπὸν εἰκόνα τοῦ Πνεύματος πού κατὰ κάποιο τρόπο ἔχουν ἀπὸ τώρα οἱ ἅγιοι τυπωμένη μέσα τους, θὰ κάνει καὶ τὸ σῶμα τότε ἔξωτερικὰ θεόμορφο καὶ οὐράνιο, ἐνῶ τὸ σκοτεινὸ κάλυμμα τοῦ κοσμικοῦ πνεύματος πού, ἀλλοίμονο, τύλιξε τὴν ψυχὴ τῶν βέβηλων καὶ ἁμαρτωλῶν καὶ κατέστησε σκοτεινὸ καὶ ἄσχημο τὸ

61. Πρὸβλ. Πράξ. 9, 3.

64. Πρὸβλ. Ρωμ. 8, 17.

62. Πρὸβλ. Β' Κορ. 12, 4.

65. Πρὸβλ. Α' Θεσσ. 4, 17.

63. Πρὸβλ. Πράξ. 9, 8.

66. Φιλ. 3, 21.

ἀσχήμονα καταστήσαν, σκοτεινὸν ἅμα καὶ τὸ σῶμα καὶ αἰσχύνης ἔμπλεων πάσης ἔξωθεν ἀποδείξεται.

ρμβ'. Ὡσπερ μετὰ τὴν παράδασιν τοῦ Ἀδάμ, θάνατον αὐτοῦ καταψηφισαμένης τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος⁶⁷, τοῦτο πρῶτον μὲν 5 ὑπέστη κατὰ ψυχήν, τῶν νοερῶν αὐτῆς καὶ ἀθανάτων αἰσθητηρίων, τῇ στερήσει τῆς ἐπουρανίου καὶ πνευματικῆς ἀπολαύσεως ἀπεσθηκότων αὐτῷ καὶ νεκρῶν ὡσπερ γεγενημένων, ὕστερον δὲ καὶ ὁ τοῦ σώματος θάνατος μετὰ γε τριάκοντα ἔτη πρὸς τοῖς ἑνακοσίοις ἐπεγένετο⁶⁸, οὕτω καὶ νῦν διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου τοῦ 10 Σωτῆρος τῇ ἀνθρωπότητι καταλλαγεῖς ὁ Θεός, ἀποκαθίστησι τὴν πιστεύσασαν ἐν ἀληθείᾳ ψυχήν, ἔτι ἐν σαρκὶ οὔσαν, εἰς τὴν τῶν οὐρανίων φώτων καὶ μυστηρίων ἀπόλαυσιν, καὶ τὰ νοερά αὐτῆς αἰσθητήρια τῷ θείῳ πάλιν φωτὶ τῆς χάριτος ὀμματοῦ. Ὑστερον δέ, καὶ αὐτῷ τῷ σώματι ἀθάνατόν τε καὶ ἄφθαρτον περιβαλεῖ δόξαν.

15 ρμγ'. Οἱ τοῦ κόσμου τοῦδε μακρὰν γενόμενοι καὶ σεμνῶς μὲν καὶ φιλαρέτως πολιτευόμενοι, ἔτι δὲ καλύμματι τῶν παθῶν ὑποκειμένοι, ᾧ διὰ τῆς τοῦ πρωτοπλάστου παρακοῆς ἔνοχοι κατέστημεν πάντες, τὸ σαρκικόν φημι φρόνημα, ὃ καὶ τῷ Ἀποστόλῳ θάνατος οἰκείως ἐκλήθη, «τὸ φρόνημα» γάρ, φησί, «τῆς σαρκός, 20 θάνατος»⁶⁹, οὗτοι παραπλήσιοί εἰσιν ἄνθρωποις, νυκτὸς μὲν βαδίζουσιν, ὑπὸ δὲ τῶν ἄστρον, ἅπερ εἰσὶν αἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἐντολαί, καταυγαζομένοις οὕτω γὰρ εἰς τέλος τοῦ σκότους ἀπαλλαγεῖσι, καλῶς ἅπαντα κατοπτεύειν αὐτοῖς ἀδύνατον· οἷς καὶ προσῆκόν ἐστι, πόνῳ καὶ πίστει πολλῇ τῆς ἀρετῆς ἐπιμελομένοις, δεηθῆναι 25 Χριστὸν τὸν ἥλιον δικαιοσύνης ἐπιλάμψαι ταῖς καρδίαις αὐτῶν, ὥστε δυναθῆναι πάντα πρὸς ἀκρίβειαν ἐπιδεῖν, τὴν τε τῶν νοητῶν θηρίων καθ' ἡμῶν ἐπίθεσιν ποικίλην καὶ παντοδαπὴν οὔσαν καὶ τὰ τοῦ ἀφθάρτου κόσμου ἄρρητα τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἡδονὴν ἀπόρρητα κάλλη, ὅν γε δὴ τρόπον καὶ τοῖς ἄκροις τὴν ἀρετὴν, καὶ 30 ὧν ἐνεργῶς τὸ νοερὸν φῶς ἐν ταῖς καρδίαις ἔλαμψεν, ἐπίδηλα ταῦτα καὶ καταφανῆ γίνεται. Τελείων γάρ, ὡς ὁ μακάριός φησι Παῦλος, ἢ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια ἐγγεγυ-

67. Πρβλ. Γεν. 3, 19.

νοῦ μὲ τὴν ἀσχήμα τῶν παθῶν, θὰ παρουσιάσει τότε ἐξωτερικὰ σκοτεινὸ καὶ τὸ σῶμα καὶ γεμᾶτο ἀπὸ ντροπῆς.

142. Ὅπως μετὰ τὴν παράβαση τοῦ Ἀδάμ ἡ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ τὸν καταδίκασε σὲ θάνατο⁶⁷, καὶ αὐτὸ πρῶτα τὸ ἔπαθε ἡ ψυχὴ, ἐπειδὴ μὲ τὴ στέρηση τῆς ἐπουράνιας καὶ πνευματικῆς ἀπολαύσεως ἔσβησαν τὰ νοερὰ καὶ ἀθάνατα αἰσθητήριά της καὶ ἔγιναν κατὰ κάποιον τρόπο νεκρά, καὶ ὕστερα ἐπῆλθε καὶ ὁ θάνατος τοῦ σώματος, πού συνέβη μετὰ ἀπὸ ἐννιακόσια τριάντα ἔτη⁶⁸, ἔτσι καὶ τώρα, ἀφοῦ ὁ Θεὸς συμφιλιώθηκε μέσω τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Σωτήρα μὲ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀποκαθιστᾷ τὴν ψυχὴν πού πίστεψε ἀληθινά, καὶ ἐνῶ ἀκόμα βρῖσκεται στὸ σῶμα, στὴν ἀπόλαυση τῶν οὐράνιων φώτων καὶ μυστηρίων, καὶ μὲ τὸ θεῖο πάλι φῶς τῆς χάριτος δίνει τὸ φῶς στὰ νοερὰ αἰσθητήρια αὐτῆς. Ἀργότερα καὶ τὸ σῶμα θὰ τὸ περιβάλλει μὲ ἀθάνατη καὶ ἄφθαρτη δόξα.

143. Ἐκεῖνοι πού ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸ καὶ ζοῦν μὲ σεμνότητα καὶ ἀγάπη γιὰ τὴν ἀρετὴ, καὶ ἔχουν ἀκόμα τὸ κάλυμμα τῶν παθῶν, γιὰ τὸ ὁποῖο εἴμαστε ὅλοι ἔνοχοι ἐξαιτίας τῆς παρακοῆς τοῦ πρωτόπλαστου, ἐννοῶ τὸ σαρκικὸ φρόνημα, τὸ ὁποῖο ὀρθᾶ ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο ὀνομάστηκε θάνατος, γιὰτὶ λέγει, «τὸ φρόνημα τῆς σάρκας εἶναι θάνατος»⁶⁹, αὐτοὶ μοιάζουν μὲ τοὺς ἀνθρώπους πού βαδίζουν τὴ νύχτα φωτιζόμενοι ἀπὸ τὸ φῶς τῶν ἀστρῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι οἱ ἅγιες ἐντολές τοῦ Θεοῦ· γιὰτὶ, ἐπειδὴ δὲν ἀπαλλάχθηκαν ἀκόμα τελείως ἀπὸ τὸ σκότος, εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰ βλέπουν ὅλα καθαρὰ· αὐτοὶ πρέπει νὰ φροντίζουν μὲ κόπο καὶ πίστη μεγάλη γιὰ τὴν ἀρετὴ, καὶ νὰ παρακαλέσουν τὸν Χριστό, τὸν Ἥλιο τῆς δικαιοσύνης, νὰ λάμψει στὶς καρδιές τους, ὥστε νὰ μπορέσουν νὰ τὰ δοῦν ὅλα μὲ ἀκρίβεια, καὶ τὴν ἐπίθεση τῶν νοητῶν θηρίων ἐναντίον μας πού γίνεται μὲ πολλοὺς καὶ διάφορους τρόπους, καὶ τὰ ἀνέκφραστα ὡς πρὸς τὴν ὄψη καὶ ἀπερίγραπτα ὡς πρὸς τὴν ἡδονὴ κάλλη τοῦ ἀφθάρτου κόσμου, μὲ τὸν τρόπο πού αὐτὰ γίνονται φανερὰ καὶ ἀντιληπτὰ σὲ ἐκείνους πού ἔφτασαν στὴν κορυφὴ τῆς ἀρετῆς καὶ ἔλαμψε μέσα στὶς καρδιές τους ἐνεργῶς τὸ νοερὸ φῶς. Γιὰτὶ, ὅπως λέγει ὁ μακάριος Παῦλος, ἡ στερεὰ τροφή εἶναι γιὰ τοὺς τέλειους, πού ἔχουν μὲ τὴ συνήθεια γυμνασμένα τὰ αἰσθητήρια γιὰ τὴ διάκριση τοῦ καλοῦ

68. Πρβλ. Γεν. 5, 5.

69. Ρωμ. 8, 6.

μνασμένων πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ τε καὶ κακοῦ διάκρισιν⁷⁰. ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος Πέτρος φησὶ· «καὶ ὑμεῖς ἔχοντες τὸν Προφητικὸν λόγον, ᾧ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν ἀνχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις 5 ὑμῶν»⁷¹. Οἱ δὲ πολλοὶ οὐδὲν ὅλως διενηνόχασιν ἐκείνων τῶν ἐν νυκτὶ φωτὸς παντάπασιν ἀπόρων περιπατούντων καὶ μηδὲ βραχείας ἀπολανόντων ἀνγῆς, ὅπερ ἐστὶ θεῖος λόγος ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐπιλάμπειν δυνάμενος, ὡς σχεδόν, μὴ ἀνομοίους εἶναι τυφλοῖς. Οὗτοί εἰσιν οἱ ταῖς ὑλικάις τὸ ὄλον περιπλοκαῖς καὶ τοῖς 10 βιοτικαῖς ἄμμασι καταδεδεμένοι, καὶ μήτε θείῳ φόβῳ διακρατούμενοι, μήτε τινὰς τῶν ἀγαθοεργιῶν μετερχόμενοι· καὶ γὰρ ὅσοι τῶν βιοτικῶν ἀνδρῶν, ὥσπερ λέλεκται, ὑπὸ τῶν ἀγίων ἐντολῶν ὡς ὑπὸ ἄστρον τινῶν διαυγάζονται, πίστει καὶ φόβῳ τῷ τοῦ Θεοῦ προσέχοντες, οὗτοι οὐχὶ καθάπαξ τῷ σκότει περιλαμβάνονται· 15 παρ' οὗ καὶ ἐλπίδα σωτηρίας ἔχειν δύνανται.

ρμδ'. Ὡσπερ ἐκ διαφόρων, φημί, ἀφορμῶν τε καὶ ἐπιτηδευμάτων ὁ ἐν τῷ κόσμῳ τοῖς ἀνθρώποις συλλέγεται πλοῦτος, ὁ μὲν ἐξ ἀρχοντικῶν ἀξιωματῶν, ὁ δὲ ἐξ ἐμπορίας, ὁ δὲ ἐκ φιλοπονίας δῆπου καὶ γεωργίας, καὶ ἄλλος ἄλλως, τὴν αὐτὴν οἴου μοι καὶ τοῖς 20 πνευματικοῖς εἶναι διάταξιν. Οἱ μὲν γὰρ ἐκ διαφόρων χαρισμάτων, ὡς τὸ τοῦ Ἀποστόλου δηλοῖ· «ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα»⁷². οἱ δὲ ἐκ διαφόρων ἀσκήσεων, διαφόρων τε δικαιωμάτων καὶ ἀρετῶν, διὰ μόνον Θεὸν γινομένων, τὸν ἐπουράνιον ἀθροίζουσι πλοῦτον· οὗ χάριτι 25 ἀπειρήται τὸ τὸν πλησίον κρίνειν ἢ ἐξουθενεῖν ἢ ὑπὸ κατάγνωσιν ἄγειν. Πλὴν ἀλλ' οὐκ ἄδηλοι καὶ οἱ τὸν χρυσὸν ἀνορύττοντες οἱ διὰ μακροθυμίας καὶ ὑπομονῆς δηλαδὴ τρέχοντες, καὶ κατὰ μέρος πλουτοῦντες τέως τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦς ἐλπίδος ὑπερειδούσης. Οὐκ ἄδηλοι δὲ καὶ οἱ καθαπερεὶ μίσθιοι, βλάκες ὄντες καὶ 30 νωχελεῖς, οἱ εὐθέως τὸ ἐμπύπτον ὥσπερ ἐσθίοντες, καὶ μὴ μεθ' ὑπομονῆς τὰ μετὰ χειρᾶς ἀνύοντες, ἀεὶ γυμνοὶ τε καὶ πένητες καθορῶνται καὶ περιέρχονται. Καὶ γὰρ οὗτοι πρὸς μὲν τὸ λαβεῖν τὴν χάριν ἐτοιμῶς ἄγαν καὶ θερμῶς ἔχοντες, πρὸς δὲ τὸ ποιεῖν τε καὶ

70. Ἐβρ. 5, 14.

καὶ τοῦ κακοῦ⁷⁰. ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος Πέτρος λέγει· «καὶ σεῖς ἔχοντας τὰ λόγια τῶν προφητῶν, στὰ ὅποια καλὰ κάνετε καὶ προσέχετε σὰν λυχνάρι πού φέγγει στὸ σκοτεινὸ μέρος, μέχρι πού νὰ γλυκοχαράξει ἡ ἡμέρα καὶ νὰ ἀνατείλει ὁ αὐγερινὸς μέσα στὶς καρδιές σας»⁷¹. Οἱ πολλοὶ ὅμως δὲν διαφέρουν καθόλου ἀπὸ ἐκείνους πού βαδίζουν τὴ νύχτα χωρὶς κανένα φῶς καὶ χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἀκτίνα, πράγμα πού εἶναι ὁ θεῖος λόγος, πού μπορεῖ νὰ φωτίσει τὶς ψυχές αὐτῶν, καὶ γι' αὐτὸ εἶναι σχεδὸν ὅμοιοι μὲ τυφλοὺς. Αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού εἶναι δεμένοι τελείως μὲ τὶς ὑλικές περιπλοκές καὶ τὶς βιοτικὲς ἀλυσίδες, καὶ οὔτε ἀπὸ τὸν θεῖο φόβο συγκρατοῦνται, οὔτε κάνουν κάποιο ἀγαθὸ ἔργο· γιατί ὅσοι ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς ἀνθρώπους, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, φωτίζονται ἀπὸ τὶς ἅγιες ἐντολές σὰν ἀπὸ κάποια ἄστρα, καὶ ἔχουν μέσα τους πίστη καὶ φόβο τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ δὲν κυριεύονται καθόλου ἀπὸ τὸ σκοτάδι, γι' αὐτὸ καὶ μποροῦν νὰ ἔχουν ἐλπίδα σωτηρίας.

144. "Ὅπως ὁ κοσμικὸς πλοῦτος συγκεντρώνεται ἀπὸ διάφορες ἀφορμές καὶ ἐργασίες, ὁ ἓνας ἀπὸ ἀρχοντικὰ ἀξιώματα, ὁ ἄλλος ἀπὸ ἐμπορία, ὁ ἄλλος ἀπὸ χειρονακτικὴ ἢ καὶ γεωργικὴ ἐργασία, καὶ ἄλλος μὲ ἄλλο τρόπο, τὸ ἴδιο νὰ πιστεύεις ὅτι γίνεται καὶ μὲ τὰ πνευματικὰ πράγματα." Ἄλλοι συγκεντρώνουν τὸν ἐπουράνιο πλοῦτο ἀπὸ διάφορα χαρίσματα, ὅπως δηλώνει ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου· «ἔχοντας διάφορα χαρίσματα ἀνάλογα μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ πού μᾶς δόθηκε»⁷². ἄλλοι ἀπὸ διάφορες πνευματικὲς ἀσκήσεις καὶ διάφορες ἄλλες πράξεις καὶ ἀρετές, πού γίνονται μόνο γιὰ τὸν Θεό, καὶ γιὰ χάρη τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κρίνει κανεὶς τὸν πλησίον του ἢ νὰ τὸν ἐξουθενῶναι ἢ νὰ τὸν κατηγορεῖ. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἄγνωστοι καὶ ἐκεῖνοι πού συγκεντρώνουν τὸν χρυσὸ σκάβοντας, δηλαδή ἐκεῖνοι πού ἀγωνίζονται μὲ μακροθυμία καὶ ὑπομονή, καὶ ἀποκτοῦν κάποιο πλοῦτο ἐνισχυόμενοι ἀπὸ τὴν ἀγαθὴ ἐλπίδα. Δὲν εἶναι ἐπίσης ἄγνωστοι καὶ ἐκεῖνοι πού μοιάζουν μὲ μισθωτοὺς, πού εἶναι ὀκνηροὶ καὶ νωθροὶ, πού τρῶνε κατὰ κάποιο τρόπο ἀμέσως ὅτι τοὺς πέσει, καὶ δὲν κάνουν μὲ ὑπομονή τὰ ἔργα τους, καὶ φαίνονται νὰ περιφέρονται πάντοτε γυμνοὶ καὶ φτωχοί. Γιατί αὐτοὶ πραγματικὰ εἶναι ἔτοιμοι καὶ πάρα πολὺ πρόθυμοι νὰ λάβουν τὴ χάρη, εἶναι ὅμως

71. Β' Πέτρ. 1, 19.

72. Ρωμ. 12, 6.

ἐπικτᾶσθαι ῥάθυμοι ὄντες καὶ ἀφερέπονοι, εὐμετάβλητοι καὶ ἅμα τοῦ ἄψασθαι κορεννύμενοι, ἀψίκοροί τε καὶ ναρκώδεις περὶ τὸ πονεῖν γνωριζόμενοι, καὶ ἧς ἔτυχον ἀξιωθέντες χάριτος ἀφαιροῦνται. Ἀείποτε γὰρ ἡ νωθεία καὶ ὀκηρὰ καὶ ἀμβλεῖα καὶ ἡμε-
5 λημένη προαίρεσις, ἀσύμφωνος μὲν τῇ χάριτι, ἔρημος δὲ ἀγαθῶν πράξεων, ἀδόκιμός τε παρὰ Θεῶ καὶ ἄδοξος, καὶ νῦν ἔγνωσται καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι εὐρεθήσεται.

ομε'. Παραδάντι τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς τοῦ Παραδείσου διαγωγῆς ἐκπεσόντι³, δυσὶν ὥσπερ ἀλύσεισι δε-
10 δέσθαι συνηκολούθησε· μιᾷ μὲν τῶν βιοτικῶν πραγμάτων καὶ σαρκικῶν ἡδονῶν, πλούτου, δόξης, φιλίας, γυναικός, τέκνων, συγγενείας, πατρίδος, κτημάτων, καὶ ἀπλῶς πάντων τῶν φαινομέ-
νων, ἀφ' ὧν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος κατ' οἰκείαν ἡμᾶς προαίρεσιν ἀπο-
λίεσθαι κελεύει· ἑτέρα δὲ ἀδήλω καὶ ἀφανεῖ· καὶ γὰρ δέδεταί τινι
15 δεσμῷ σκότους ἢ ψυχῇ πρὸς αὐτῶν τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων, παρ' ὃ μηδὲ δυνατὸν αὐτῇ μήτ' ἀγαπήσαι Θεόν, μήτε πιστεῦσαι, μήτε προσευχῆ χρήσασθαι καθάπερ ἔχει θελήματος. Πάντων γὰρ ἢ ἐναντιότης ἐν τε τοῖς φανεροῖς, ἐν τε τοῖς ἀδήλοις, ἀπὸ τῆς παραδάσεως τοῦ πρώτου ἀνθρώπου πάντας ἡμᾶς μέτεισιν. Ἐπειδὴν
20 οὗν τις ὑπήκοον οὕς τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ παρασχόμενος, ἀποσιτῆ μὲν τῶν βιοτικῶν πραγμάτων, ἀποτάξεται δὲ πάσαις ταῖς σαρκικαῖς ἡδοναῖς τότε δὴ τῷ Θεῷ προσεδρεύων καὶ κατὰ σχολὴν αὐτῷ συγγιγνώμενος, δύναμιν λαμβάνει πρὸς τὸ μαθεῖν, ὅτι κέκρου-
πταί τις ἐν ἀδύτοις καρδίας ἄλλη πάλη καὶ ἄλλος λογισμῶν πόλε-
25 μος. Καὶ οὕτω παραμένων καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ δεόμενος οἰκτιρ-
μῶν, πίστεως αὐτῷ πολλῆς μετὰ γε τοῦ ὑπομένειν συνεπομένης, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ῥοπῆς συνεφαπτομένης, δύναται τῶν ἔνδον ἀπαλλαγῆναι δεσμῶν τε καὶ φραγμῶν ἐκείνων καὶ τοῦ σκότους τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, ἅπερ εἰσὶν αἱ τῶν κεκρυμ-
30 μένων παθῶν ἐνέργειαι. Τοῦτον δὲ τὸν πόλεμον, διὰ μὲν χάριτος τοῦ Χριστοῦ καὶ δυνάμειος δυνατοὶ γινόμεθα καταργεῖν, ἀθεεὶ δὲ καὶ δι' ἑαυτοῦ ῥύσασθαι τινα ἑαυτὸν μέχρι τοῦ καὶ τῆς ἐκ τῶν λο-

ράθυμοι καὶ φυγόπονοι στὸ νὰ ἐργάζονται καὶ νὰ αὐξάνουν αὐτήν, εὐκόλα μεταβάλλονται, καὶ μόλις γευθοῦν τοὺς καρπούς τῆς ἀρετῆς χορταίνονται, κουράζονται γρήγορα στὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς καὶ μοιάζουν σὰν ναρκωμένοι, καὶ τοὺς ἀφαιρεῖται ἔτσι ἡ χάρις ποὺ ἀξιώθηκαν νὰ λάβουν. Γιατὶ πάντοτε ἡ νωθρὴ καὶ ὀκνηρὴ καὶ περιορισμένη καὶ γεμάτη ἀμέλεια προαίρεση εἶναι ἀσύμφωνη μὲ τὴ χάρις, γυμνῆ ἀπὸ καλὲς πράξεις, θεωρεῖται ἀκατάλληλη γιὰ τὸν Θεὸ καὶ θὰ βρεθεῖ ἄδοξη καὶ στὴν ἐδῶ ζωὴ καὶ στὴ μελλοντικὴ.

145. "Όταν ὁ ἄνθρωπος παρέδθηκε τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ στερήθηκε τὴ ζωὴ τοῦ Παραδείσου⁷³, ἐπακολούθησε τὸ δέσιμό του σὰν μὲ δύο ἀλυσίδες· ἡ μιὰ ἀλυσίδα ἦταν τῶν βιοτικῶν πραγμάτων καὶ σαρκικῶν ἡδονῶν, ὅπως ὁ πλοῦτος, ἡ δόξα, ἡ φιλία, ἡ γυναίκα, τὰ παιδιά, ἡ συγγένεια, ἡ πατρίδα, τὰ κτήματα, καὶ γενικὰ ὅλα τὰ φαινόμενα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ μᾶς προτρέπει νὰ ἀποδεσμευόμαστε μὲ τὴ θέλησή μας. Ἡ ἄλλη εἶναι κρυφὴ καὶ ἀφανὴς· δέθηκε δηλαδὴ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα σὰν μὲ κάποια σκοτεινὰ δεσμὰ, ἕξαιτίας τῶν ὁποίων δὲν μπορεῖ αὐτὴ οὔτε ν' ἀγαπήσει τὸν Θεό, οὔτε νὰ πιστέψει, οὔτε νὰ προσευχηθεῖ ὅπως αὐτὴ θέλει. Γιατὶ ἡ ἐνατίωση ὅλων καὶ στὰ φανερά καὶ στὰ ἀφανῆ μᾶς ἀκολουθεῖ ὅλους ἀπὸ τὴν παράβαση τοῦ πρώτου ἀνθρώπου. "Όταν λοιπὸν κάποιος, δείχνοντας ὑπακοὴν στὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὰ βιοτικὰ πράγματα καὶ ἀπαρνηθεῖ ὅλες τὶς σαρκικὲς ἡδονές, τότε μένοντας κοντὰ στὸν Θεὸ καὶ συγκεντρώνοντας ὅλη τὴν ἀφοσίωσή του σ' αὐτόν, παίρνει δύναμη ἀπὸ αὐτόν καὶ μαθαίνει, ὅτι μέσα στὰ ἄδυστα τῆς καρδιᾶς κρύβεται μιὰ ἄλλη πάλη καὶ ἕνας ἄλλος πόλεμος λογισμῶν, καὶ παραμένοντας σ' αὐτὴν τὴν κατὰστασι καὶ ἐπικαλούμενος τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Χριστοῦ, δείχνοντας μαζὶ μὲ τὴν ὑπομονὴ καὶ μεγάλη πίστη, καὶ ὄχι μόνο αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ἔχοντας μαζὶ του καὶ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, κατορθώνει ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὰ δεσμὰ καὶ τοὺς φραγμοὺς ἐκείνους καὶ τὸ σκότος τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, τὰ ὁποῖα εἶναι οἱ ἐνέργειες τῶν κρυμμένων μέσα του παθῶν. Τὸν πόλεμο αὐτόν μποροῦμε νὰ τὸν καταργήσομε μὲ τὴ χάρις καὶ τὴ δύναμη τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς ὅμως τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ εἶναι τελείως ἀδύνατον νὰ ἐλευθερωθεῖ κανεὶς μόνος του ἀπὸ τὰ πάθη καὶ νὰ ἀπαλλαγεῖ

73. Πρὸβλ. Γεν. 3, 24.

γισμῶν ἀπηλλάχθαι πάλης, ἀδύνατον παντελῶς τὸ δὲ ἀντιλέγειν μόνον καὶ μὴ συνήδεσθαι δυνατόν.

ρμζ. Εἴ τις τοῖς πράγμασι τοῦ κόσμου τούτου καὶ τοῖς ποικίλοις ἐνέχοιτο δεσμοῖς, τοῖς τῆς κακίας τε συναπάγοιτο πάθεσι, 5 πολλοῦ γε καὶ δεῖ γινώσκειν, ὥσπερ καὶ φθάσαντες ἔφημεν, εἶναι τινα πάλην ἄλλην καὶ πόλεμον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἕτερον. Ἀγαπητὸν γάρ, ἵνα λύσας τις ἑαυτὸν πάντων τῶν φαινομένων καὶ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν ἀποστήσας, τῷ Κυρίῳ τε προσεδρεύειν ἀρξάμενος, ἐπιγνώσκει δυνηθῆ τὴν ἔνδον οἰκουροῦσαν τῶν παθῶν πάλην καὶ 10 τὸν ἐν ἡμῖν κρυπτὸν πόλεμον. Εἰ μὴ γάρ, ὡς ἔφημεν, ταῦτα γένηται παρ' ὅλης ἡμῶν τῆς ψυχῆς καὶ ὅλος ἐξ ὅλου τις προσεδρεύειν τῷ Θεῷ στέρξειεν, οὐδ' ἐπιγινώσκει τὰ ἀπόρρητα ταῦτα τῆς κακίας πάθη καὶ τοὺς ἔσω δεσμούς· ἀλλὰ κινδυνεύει τραύματα ἔχων καὶ ἀφανῆ πάθη περιθάλπων, ὑγιαίνειν οἶεσθαι καὶ μὴ νοσεῖν· τῷ 15 δέ γε ἐπιθυμίας καὶ δόξης ὑπεριδόντι, πρῶτα μὲν ἐπιγνώσκει ταῦτα δυνατόν γίνεται, ἔπειτα δὲ δεηθέντι Χριστοῦ μετὰ πίστεως, καὶ ὄπλα λαβόντι ἐξ οὐρανοῦ τὰ τοῦ Πνεύματος, τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου, τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος²⁴, ταῦτα καταπαλαῖσαι.

20 ρμζ. Μυρία μὲν τῷ ἀντικειμένῳ πεπραγμάτευται, τῆς ἐλπίδος ἡμᾶς ἀποσπᾶν καὶ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης μηχανωμένῳ· ἢ γὰρ ἔνδον θλίψεις διὰ τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων τῇ ψυχῇ ἐπάγει, ἢ λογισμοὺς μιαρούς τε καὶ ἀθεμίτους ταύτης κατασκευάζει τῶν προτέρων ἁμαρτημάτων τὴν μνήμην ἀνασκαλεύων, ἅτε χάνωσιν 25 αὐτῇ ἐνθεῖναι δουλόμενος καὶ λογισμοὺς ἀπογνώσεως αὐτῇ ἐμβαλεῖν, ὅτι τε οὐ δυνατόν αὐτῇ σωτηρίας τυχεῖν, καὶ ὡς τοὺς λογισμοὺς τούτους παρ' ἑαυτῆς ὅλως τῆς ψυχῆς γεννώσης, καὶ οὐχὶ πνεύματος ἀλλοτριίου κακῶς αὐτοὺς ὑποσπεύροντος καὶ δουλομένου λανθάνειν. Ἡ τοίνυν ἐκεῖνα ποιεῖ, ἢ πόνους σωματικούς ἐπάγει, ἢ ὄνειδισμούς καὶ θλίψεις τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἐπινοεῖ. Ἀλλ' 30 ὅσον ὁ πονηρὸς τὰ πεπτρωμένα ταῦτα θέλη²⁵ καθ' ἡμῶν ἀφήσει, τοσοῦτον ἡμᾶς προσήκει τῆς πρὸς Θεὸν ἐλπίδος μᾶλλον ἐξῆφθαι,

ἀπὸ τὴν πάλη τῶν λογισμῶν· τὸ μόνο ποὺ μπορεῖ νὰ κάνει εἶναι νὰ ἀντιλέγει καὶ νὰ μὴ εὐχαριστεῖται μὲ αὐτούς.

146. Ἐάν κάποιος εἶναι περιπλεγμένος ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου αὐτοῦ καὶ τὰ ποικίλα δεσμά του καὶ παρασύρεται ἀπὸ τὰ πάθη τῆς κακίας, βρῖσκεται πολὺ μακριά, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως, ἀπὸ τὸ νὰ γνωρίζει, ὅτι ὑπάρχει κάποια ἄλλη πάλη καὶ ἕνας ἄλλος πόλεμος ποὺ δὲν φαίνονται. Πρέπει λοιπὸν, ἀφοῦ ἀποδεσμεύσει κανεὶς τὸν ἑαυτό του ἀπὸ ὅλα τὰ ὄρατὰ πράγματα καὶ τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὶς σαρκικὲς ἡδονές, νὰ ἀρχίσει νὰ ἀφοσιώνεται στὸν Κύριο, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ γνωρίσει τὴν ἐσωτερικὴν πάλη τῶν παθῶν καὶ τὸν κρυφὸ πόλεμο ποὺ γίνεται μέσα μας. Γιατί, ὅπως εἶπαμε, ἂν δὲν γίνουν αὐτὰ μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ μας καὶ δὲν θελήσει κανεὶς νὰ ἀφοσιωθεῖ ἐξολοκλήρου στὸν Θεό, δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίσει τὰ ἀπόρητα αὐτὰ πάθη τῆς κακίας καὶ τὰ ἐσωτερικὰ δεσμά, ἀλλὰ κινδυνεύει, ἐνῶ ἔχει τραύματα καὶ περιθάλλει ἀφανῆ πάθη, νὰ νομίζει ὅτι εἶναι ὑγιῆς καὶ ὄχι ἀσθενῆς. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ περιφρόνησε τὴν ἐπιθυμία καὶ τὴν δόξα, αὐτὸς μπορεῖ πρῶτα νὰ ἀντιληφθεῖ τὰ πάθη ποὺ ἔχει μέσα του, καὶ ἔπειτα νὰ παρακαλέσει μὲ πίστη τὸν Χριστό, καὶ ἀφοῦ λάβει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὰ ὄπλα τοῦ Πνεύματος, τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, τὴν περικεφαλαία τῆς σωτηρίας, τὴν ἀσπίδα τῆς πίστεως καὶ τὴν μάχαιρα τοῦ Πνεύματος⁷⁴, νὰ πολεμήσει ἐναντίον αὐτῶν καὶ νὰ τὰ νικῆσει.

147. Ὁ ἐχθρὸς μας μηχανεύεται ἀμέτρητες πανουργίες γιὰ νὰ μᾶς ἀποσπάσει ἀπὸ τὴν ἐλπίδα μας καὶ τὴν ἀγάπη μας πρὸς τὸν Χριστό· γιατί, ἢ προκαλεῖ μὲ τὰ πονηρὰ πνεύματα θλίψεις μέσα στὴν ψυχὴ μας, ἢ τῆς δημιουργεῖ μαρούς καὶ ἀσεβεῖς λογισμοὺς ὑποδαυλίζοντας τὴ μνήμη τῶν προηγουμένων ἁμαρτημάτων, θέλοντας νὰ τὴν ὀδηγήσει σὲ χαίνωση καὶ νὰ τῆς δημιουργήσει λογισμοὺς ἀπελπισίας, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχει τὴ σωτηρία της, καὶ ὅτι τοὺς λογισμοὺς αὐτοὺς τοὺς γεννᾷ ἢ ἴδια ἢ ψυχὴ καὶ δὲν τοὺς ὑποσπεῖρει κρυφὰ καὶ μὲ κακία κάποιο ἐχθρικό πνεῦμα. Ἡ λοιπὸν αὐτὰ κάμνει ὁ ἐχθρὸς μας διάβολος, ἢ προξενεῖ πόνους σωματικούς, ἢ ἐπινοεῖ ὄνειδισμοὺς καὶ θλίψεις ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλ' ὅσο περισσότερο ὁ πονηρὸς ρίχνει τὰ πυρωμένα αὐτὰ βέλη του⁷⁵ ἐναντίον μας, τόσο περισσότερον πρέπει ἐμεῖς νὰ ἀνάδομε τὴ φλόγα τῆς ἐλπίδας

74. Ἐφ. 6, 14, 17.

75. Ἐφ. 6, 16.

εἰδέναι τε ἀκριβῶς ὅτι τοῦτο αὐτῷ θέλημα, τὸ τὰς ἐρωτικῶς ἐχού-
σας αὐτοῦ εἰς δοκίμιον δοῦναι ψυχάς, εἰ ἐξ ἀληθείας αὐτὸν ἠγα-
πήκασι.

ρμη'. Χίλια ἔτη τοῦ αἰῶνος τούτου, τῷ ἀφθάρτῳ κόσμῳ καὶ
5 αἰωνίῳ παραβαλλόμενα, τοιοῦτόν εἰσιν, ὡς εἷς τις ψάμμον μίαν
τῆς θαλάττης λάβοι. Σκέψαι δέ μοι καὶ τὸν τρόπον τοῦτον ἔστω
γὰρ ἐξεῖναί σοι μόνῳ μὲν γενέσθαι βασιλεῖ πάσης τῆς γῆς μόνῳ
δὲ τῶν θησαυρῶν ἀπάντων δεσπόσαι τῆς οἰκουμένης θῶμεν δὲ
τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ εἶναι παραγωγῆς, ἀρχὴν καὶ
10 σοὶ γενέσθαι τῆς βασιλείας ὅρον δὲ ταύτης εἶναι τὴν τῶν φαινο-
μένων τούτων καὶ τοῦ κόσμου παντὸς ἀλλοιώσιν τε καὶ μεταποι-
ησιν. Τί οὖν; αἰρέσεώς σοι δοθείσης, ἤμειψας ἂν αὐτὴν τῆς ἀληθι-
νῆς καὶ θεαίας καὶ οὐδὲν οὐδόλως ἐχούσης παροδικὸν καὶ λυό-
μενον; Οὐκ ἂν, ἔγωγε φαίην, εἴ σοι τὸ κρίνον ὑγιῶς εἶχε καὶ κα-
15 λῶς ἐσκέπτου περὶ τῶν σῶν. «Τί γὰρ κέρδος», φησί, «τῷ ἀνθρώ-
πῳ, εἰ τὸν κόσμον ὅλον κερδήσας, ζημιωθῆ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ»⁷⁶,
ἧς οὐδ' εἶναι τι ἀντάλλαγμα μεμαθήκαμεν; Ἐπεὶ καὶ παντὸς τοῦ
κόσμου καὶ τῆς κατ' αὐτὸν βασιλείας, αὐτὴ μόνη καθ' ἑαυτὴν ἢ
ψυχὴ τιμιωτέρα πολλῶ, μήτοιγε ἢ τῶν οὐρανῶν βασιλεία. Τιμιω-
20 τέραν δὲ κατὰ τοῦτο τὴν ψυχὴν εἶναι, φαμέν, καθ' ὃ μὴ ἐπ' οὐδενὶ
ἄλλῳ τῶν ὄντων ἠυδόκησεν ὁ Θεός, τοῦ Πνεύματος τῆς ἰδίας
φύσεως ἔνωσιν θέσθαι καὶ κοινωνίαν οὐκ οὐρανῶ, οὐχ ἡλίῳ, οὐ
σελήνῃ, οὐκ ἄστροις, οὐ θαλάττῃ, οὐ γῆ, οὐχ ἑτέρα τινὶ κτίσει τῶν
ὄρωμένων, ὅτι μὴ τῷ ἀνθρώπῳ μόνῳ, ὃ καὶ τῶν κτισμάτων αὐτὸς
25 ἠγάπησε τῶν οἰκείων. Εἰ οὖν τὰ μεγάλα ταυτὶ τοῦ κόσμου, πλου-
τον, φημί, τοσόνδε, καὶ βασιλείαν τῆς γῆς ἀπάσης, οὐκ ἂν ὀρθῶς
κρίναντες τῆς αἰωνίου ἠλλάξαμεν βασιλείας, τί παθόντες οἱ πλεί-
ους φαύλων αὐτὴν καὶ τῶν τυχόντων τιμῶνται πραγμάτων, οἷον
ἐπιθυμίας τινός, δόξης ὀλίγης, κέρδους μετρίου, καὶ τῶν τοιού-
30 των; Ὅπερ γὰρ τις τοῦ αἰῶνος τούτου φιλεῖ καὶ ᾧ δέδεται, ἐκεῖνο
πάντως καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν ἀλλάττεται βασιλείας καὶ τὸ χαλε-

πρὸς τὸν Θεό, καὶ νὰ γνωρίζομε μὲ ἀκριβεία, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ θέλημά του, τὸ νὰ παραδίδει σὲ δοκιμασία τὶς ψυχὲς ποὺ ἔχουν ἔρω-τα πρὸς αὐτόν, γιὰ νὰ φανεῖ ἂν τὸν ἔχουν ἀγαπήσει ἀληθινά.

148. Χίλια χρόνια τοῦ κόσμου αὐτοῦ συγκρινόμενα μὲ τὸν ἄφθαρτο καὶ αἰώνιο κόσμο, εἶναι τόσο, ὅσο ἓνας κόκκος ποὺ παίρνει κανεὶς ἀπὸ τὴν ἄμμο τῆς θάλασσας. Σκέψου, σὲ παρακαλῶ, κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπο· Ὑπόθεσε δηλαδὴ ὅτι μπορεῖς νὰ γίνεις μοναδικὸς βασιλιάς ὅλης τῆς γῆς καὶ μοναδικὸς ἔξουσιαστὴς ὅλων τῶν θησαυρῶν τῆς οἰκουμένης, καὶ ἀκόμα ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς βασιλείας σου συμπίπτει μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας τῶν ἀνθρώπων, ἐνῶ τὸ τέλος τῆς μὲ τὴν ἀλλοίωση καὶ μεταποίησι τῶν ὄρατῶν αὐτῶν δημιουργημάτων καὶ ὅλου τοῦ κόσμου. Τί λοιπόν, ἂν σοῦ δινόταν ἡ δυνατότητα νὰ διαλέξεις, θὰ προτιμοῦσες αὐτὴν ἀντὶ τὴν ἀληθινὴ καὶ αἰώνια καὶ ποὺ δὲν ἔχει τίποτε ἀπολύτως τὸ παροδικὸ καὶ φθαρτὸ; "Ὁχι βέβαια, θὰ ἔλεγα ἐγώ, ἐφόσον θὰ ἔκρινες σωστὰ καὶ θὰ σκεπτόσουν καλὰ αὐτὸ ποὺ σοῦ συμφέρει. Γιατὶ λέγει· «ποιοὶ τὸ κέρδος στὸν ἄνθρωπο, ἂν κερδίσει ὅλο τὸν κόσμο καὶ χάσει τὴν ψυχὴ του»⁷⁶, τῆς ὁποίας ἔχομε μάθει ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένα ἀντάλλαγμα; " Ἄλλωστε καὶ ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμο καὶ ἀπὸ τὴν κοσμικὴ βασιλεία, μόνη τῆς ἡ ψυχὴ ἔχει πολὺ πιὸ μεγαλύτερη ἀξία, πόσο μάλιστα ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ λέμε ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχει μεγαλύτερη ἀξία ὡς πρὸς αὐτὸ, γιὰ τὸ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εὐδόκησε μὲ κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα νὰ ἔρθει σὲ ἔνωση καὶ κοινωνία μὲ τὸ Πνεῦμα του· οὔτε μὲ τὸν οὐρανὸ, οὔτε μὲ τὸν ἥλιο, οὔτε μὲ τὴ σελήνη, οὔτε μὲ τὰ ἀστρα, οὔτε μὲ τὴ θάλασσα, οὔτε μὲ τὴ γῆ, οὔτε μὲ κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ ὄρατὰ κτίσματα, παρὰ μόνον μὲ τὸν ἄνθρωπο, τὸν ὁποῖο καὶ ἀγάπησε ἀπὸ ὅλα τὰ κτίσματὰ του. " Ἄν λοιπόν τὰ μεγάλα αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ἐννοῶ τὸν τόσο πλοῦτο καὶ τὴ βασιλεία ὁλόκληρης τῆς γῆς δὲν θὰ τὰ προτιμούσαμε, ἂν κρίναμε ὀρθά, ἀντὶ τῆς αἰώνιας βασιλείας, τί ἔπαθαν οἱ περισσότεροι καὶ ἀντὶ νὰ προτιμοῦν αὐτὴν, προτιμοῦν φαῦλα καὶ τυχαῖα πράγματα, ὅπως κάποια ἐπιθυμία, λίγη δόξα, ἓνα κέρδος μέτριον, καὶ τὰ παρόμοια; Γιατὶ ἐκεῖνο ποὺ ἀγαπᾷ κανεὶς ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου αὐτοῦ καὶ εἶναι δεμένος μαζί του, αὐτὸ ὅπωςδήποτε καὶ προτιμᾷ ἀντὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ τὸ πιὸ φοβερὸ εἶναι, ὅτι τὸ θεωρεῖ αὐτὸ

76. Πρὸβλ. Ματθ. 16, 26.

πώτατον, ὅτι καὶ θεὸν ἠγεῖται τοῦτο, καθὼς που λέλεκται, ὅτι «ὧ
τις ἦττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται»⁷⁷. Χρὴ οὖν ὅλον δι' ὅλου τῷ
Θεῷ προσδραμεῖν, ἀναρτῆσαί τε ἑαυτὸν καὶ σταυρῶσαι ψυχῇ καὶ
σώματι διὰ πασῶν πορευόμενον τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τῶν ἀγίων.

5 ρμθ'. Εἶεν ἄρα δέ σοι καὶ δίκαιον εἶναι δοκεῖ, τὴν μὲν φθαρ-
τὴν αὐτὴν δόξαν καὶ τὴν ἐφήμερον βασιλείαν καὶ ἄλλα ὅσα τοι-
αῦτα τῶν ἐπικαίρων, μετὰ πόνων καὶ ἰδρώτων πολλῶν, τοῖς ὀρε-
γομένοις αὐτῶν περιγίνεσθαι, τὸ δὲ σὺν Χριστῷ ἀπέραντα βασι-
λεύειν καὶ τὸ τῶν ἀνεκλαλήτων ἐκείνων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν, τοῦτο
10 δὲ οὕτως εὐωνόν τι καὶ ῥάδιον εἶναι, ὡς πόνων ἐκτὸς καὶ καμάτων
κατορθοῦσθαι τῷ βουλομένῳ;

ρν'. Τίς ἡ οἰκονομία τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας; Ἡ τῆς ἡμῶν
φύσεως πρὸς ἑαυτὴν ἐπάνοδος καὶ ἀποκατάστασις. Ἀπέδωκε
γὰρ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τὸ τοῦ Πρωτοπλάστου Ἀδάμ ἀξίωμα,
15 πρὸς δέ, καὶ κληρονομίαν αὐτῇ οὐρανίαν, ᾧ θείας καὶ μεγάλης τῷ
ὄντι χάριτος! τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἐδωρήσατο, ἐξαγαγὼν τε
αὐτὴν ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ σκότους, ὁδὸν ζωῆς καὶ θύραν ἐπέδει-
ξε, δι' ἧς ἐλθόντι, καὶ ἐφ' ἧς κρούσαντι, δυνατὸν ἐντὸς γενέσθαι
τῆς βασιλείας. «Αἰτεῖτε» γάρ, φησὶν, «καὶ δοθήσεται ὑμῖν κρούε-
20 τε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν»⁷⁸. Διὰ ταύτης τῆς θύρας οὐδενὶ τῶν βου-
λομένων ἄπορον τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐφευρεῖν ἐκεί-
νην τε τοὺς ἰδίους ἀπολαβεῖν λογισμοὺς καὶ πλουτῆσαι

Χριστὸν σύνοικον καὶ ὡς νυμφίῳ αὐτῷ κατὰ τὴν
κοινωνίαν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος χρήσασθαι.

25 Ἴδε ἀγάπην ἄρρητον Δεσπότης πρὸς τὸν ὑπ'
αὐτοῦ γεγόμενον κατὰ τὴν εἰκόνα τὴν
ἑαυτοῦ⁷⁹ ἄνθρωπον.

θεό, ὅπως ἔχει λεχθεῖ κάπου· «ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ ὁποῖο νικιέται κανεῖς, σ' αὐτὸ καὶ γίνετα δοῦλος»⁷⁷. Πρέπει λοιπὸν νὰ προστρέξομε ὅπωςδῆποτε στὸν Θεό, νὰ θέσομε τὸν ἑαυτὸ μας κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία του, καὶ νὰ σταυρωθοῦμε ψυχικὰ καὶ σωματικὰ, καὶ νὰ πορευόμαστε σύμφωνα μὲ ὅλες τὶς ἅγιες ἐντολές του.

149. Εὐχομαι νὰ γίνει αὐτό. Ἐραγε σοῦ φαίνεται δίκαιο, τὴ φθαρτὴ αὐτὴ δόξα καὶ τὴν ἐφήμερη βασιλεία καὶ τὰ ἄλλα παρόμοια πρόσκαιρα, νὰ τὰ ἀποκτοῦν ἐκεῖνοι ποὺ τὰ ἐπιθυμοῦν μὲ κόπους καὶ ἰδρωῖτες πολλούς, ἐνῶ τὸ νὰ βασιλεύει κανεῖς ἀπέραντα μὲ τὸν Χριστὸ καὶ νὰ ἐπιτύχει τὰ ἀνέκφραστα ἐκεῖνα ἀγαθὰ, αὐτὸ εἶναι τόσο φτηνὸ καὶ εὐκόλο, ὥστε νὰ θέλει κανεῖς νὰ τὰ ἐπιτύχει χωρὶς κόπους καὶ μόχθους;

150. Ποιὰ εἶναι ἡ οἰκονομία τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ; Ἡ ἐπάνοδος καὶ ἀποκατάσταση τῆς φύσεώς μας στὸν ἑαυτὸ της. Πράγματι ἀπέδωσε στὴν ἀνθρώπινη φύση τὸ ἀξίωμα τοῦ Πρωτόπλαστου Ἀδάμ, καὶ ἀκόμα, τῆς δώρισε, τί θεία καὶ μεγάλη πραγματικὰ χάρη! τὴν οὐράνια κληρονομία τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, καὶ βγάζοντάς τὴν ἀπὸ τὴ φυλακὴ τοῦ σκότους, τῆς ἔδειξε τὴν ὁδὸ καὶ τὴ θύρα τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὴν ὁποία, ἀφοῦ ἔρθει καὶ χτυπήσει, μπορεῖ νὰ μπεῖ μέσα στὴ βασιλεία. Γιατὶ λέγει· «ζητεῖτε, καὶ θὰ σᾶς δοθεῖ· χτυπᾶτε τὴ θύρα, καὶ θὰ σᾶς ἀνοιχτεῖ»⁷⁸. Μέσω τῆς θύρας αὐτῆς δὲν εἶναι δύσκολο

νὰ βρεῖ ὁ καθένας ποὺ θέλει τὴν ἐλευθερία τῆς ψυχῆς του, καὶ ἡ ψυχὴ νὰ δεχθεῖ τοὺς λογισμοὺς ποὺ τῆς πρέπουν καὶ ν' ἀποκτήσει μέσα της ὡς πλοῦτο καὶ σύννοκός της τὸν Χριστὸ καὶ νὰ τὸν ἔχει νυμφίό της κατὰ τὴν κοινῶνία τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος. Τί ἀνέκφραστη, ἀλήθεια, ἀγάπη τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν ἀνθρώπο ποὺ ἔγινε ἀπὸ αὐτὸν σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα του⁷⁹.

*

***

*

77. Β' Πέτρ. 2, 19.

78. Ματθ. 7, 7.

79. Γεν. 1, 27.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οί αριθμοί παραπέμπουν κατά σειρά για τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στο κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

		Γένεσις			
			22	17	84
1	3	188	26	24	322
	26	158. 188. 282.	28	13	322
	27	420			
2	6	18			*Ἐξοδος
	7	26	1	1ξ.	186
	8	14. 16		8-11	184
3	5	342. 376		26	186
	6	318	3	4	322
	10	282	6	12	364
	12-13	282	7	-	362
	12-16	282		9	186
	13	280		11	282
	19	300. 410		12	186
	24	284. 414		20	186
4	12	302	8	2	186
5	5	410		15	54
6	-	362	12	2	312
	7	324		35-36	186
7	-	362	13	21	186. 386
9	12-13	322	14	21	386
11	1-9	138		27-28	324
12	1	52		28	186
14	13	52	16	17-18	272
	19	258	17	6	22
16	1ξ.	86	30	23-25	326
18	1-2	322	32	9	184
	27	162. 342	33	13	128
19		362		13ξ	86
	28	324		22-23	322

34	29-30	364	16	8	162
	30-31	282.314		15	126
	Λευίτικόν		17	11	202
				36	160
26	12	296.300	18	13	246.300
	Ἄριθμοὶ			14	300
			21	27	192
12	8	124	22	5	148.358
25	8	20		6	146
	Δευτερονόμιον		23	1	384
				4	246
4	24	320	25	5	146
6	13	308	26	9	126
22	9	246	27	3	248
	10	246	29	8	126
	11	246	31	4	160
32	11	202.		7	106
	Κριταὶ		32	11	94.200
			33	9	146.192
13	3	108		14	182
	22	124	34	3	160
	Βασιλειῶν Α'		35	7	86
				9	144
2	9	46		10	56
26	11	328	37	9	160
	Βασιλειῶν Β'			14	296
			42	3	408
24	17-17	322	44	3	126
	Βασιλειῶν Γ			8	328
			45	11	12
2	35	88	48	13	26
18	40	20	50	11	126
19	12ξ.	322		12	176
	Ψαλμοὶ			14	54.176
				19	132.376
2	11	10.316	52	6	248
3	8	162	56	7	294
4	7	408	57	3	248
	8	262	62	6	262
8	7	300		9	8.188
12	4	406	68		160
15	4	208	71		148
	5		74		144.146.148

78	2	202			Παροιμίες Σολομώντος	
81	6	154. 200	4	23		246. 382. 384
83	3	262	9	4-5		98
	6	72		5		194
86	3	76				
89	4	162			Ἐκκλησιαστής	
	11	94	3	7		144
90	4	204	10	4		118
91	5	146				
	6	94			Ἔθνη Ἐθμάτων	
93	10	44	1	3		192
96	10	106		12		192
98	1	202	2	3		36
102	10	62. 164		14		190
	12	164	5	2		116
	13	210		4		188
103	2	66			Σοφία Σολομώντος	
	15	328				
	24	76	1	3		382
	32	66	5	4-5		174
104	4	126	24	13		34
110	3	384			Σοφία Σειράχ	
111	1	102				
118	6	246	2	1-2		392
	18	408	24	15		36
	61	404		16		36
	80	246		21		368
	128	62. 248	33	28		272
121	3-4	130. 134. 136			Ἄμβρακούμ	
126	1	244				
130	1-2	60	3	1-2		188
131	4-5	118			Ἡσαΐας	
134	6	200				
135	5	162	4	4		176
138	6	96	6	1		94
143	4	162	9	6		42. 76. 200
145	1	90		7		86
148	6	200	10	23		78
			11	2		20. 176
			14	26-27		94
4	12	72	28	16		132
26	7	64	35	10		296
42	5	190	40	23		64

Ἰώδ

41	18	296	7	14	394
43	20	296	8	20	296
44	3	296	9	12	358
50	6	296		13	326
53	2-3	124		15	178
	3	174. 296		21-22	34
	7	172	10	42	270. 288
58	5	58	11	12	398
61	10	192		25-26	214
62	5	350. 356		28	320
66	1	196		30	258
			12	28	54
				29	294. 296
1	8	62		35	344
2	13	194	16	24	250. 304. 396
				26	418
			21	22	286
5	2	300		43	326
			22	11	358
				38	254. 256
33	11	378		39	254
			23	8-10	50
				26	180
3	1	360		27-28	232
	18	362	24	35	272
7	10	196	25	1ξ	266
	13	322		2	318
				10	318
				31ξ	316
5	3	118. 192. 358		40	270
	5	54	26	29	144
	6	274		41	264
	8	38. 246. 348	27	26-30	298
	16	248		26-28	194
	22	336		32	186
	28	286. 336			
	39	336			
	48	246. 250. 272	1	30-31	34
6	3	270	5	6	366
	9	202	7	2	178
	10	272		5	180
	29	312	9	35	252
7	7	326. 420	10	21	54
	8	286. 328	14	15	118

Μάρκος

14	46	326	5	44	250.256
15	28	342	6	35	194.320
				53-56	194
				63	44
6	26	248	7	24	180
10	4	118		38	24
	19	296		39	24
	41	120	8	12	280
	42	120.278		15	182
11	8	326		44	302
	20	54	10	14	316
12	19	160	11	39ξ	326
	37	144	12	31	282
13	24	398	13	5	278
14	26	304	14	2	42
15	7	324.388		6	178
	10	324		10	82
16	15	274		16	50
17	21	262.296		17	176
18	1	264		21	344
	7	264		23	134.344.388
	8	326		26	48.352
21	19	312		31	118
22	19	236	15	4	208
23	33	124		5	26.50.208.400
			16	12-13	352
				13	176
1	1	114.186		15	82
	3	82		33	312
	5	330	17	22	390
	6	190		24	272
	13	154	20	22	28.200
	14	82.186.190		25	70
	16	188		29	72
3	6	154.200			
	8	24			
	15	250	1	8	48
	16	92	2	1ξ	352
	17	162		2	28
4	10	328		3	388
	14	8.18.296.322	6	4	278
	24	42	8	9	282
	42	68	9	3	408
5	22	182		8	408

Πράξεις

9	15	106.114	2	12	176
14	22	312		13	366
20	24	342		14	172
				15	172.176.366
			3	1-2	336
1	26	282		2	10
5	5	20.198		17	380
	14	282	4	5	184
6	1	234		6	400.406
	11	236		8	340
7	13	280		9	362
	15	390	6	3	174
8	3	388		17	82.198.256.268.286
	6	410		17	320.366.386.390
	9	176	7	4	386
	14	200	9	22	382
	16	256		24	250
	17	198.406		26	122.126
	18	396		27	106
	26	352	10	13	286.292
	28	284.404		31	250.258
	29	100	11	29	236
	35	390	12	3	56.216
	38	386		8-9	48.50
11	8	22		11	48
	33	86	13	1	250
	36	204		3	338
12	2	242		7	116
	6	412		7-8	250
	12	264		8	290
16	27	102		9	144
20	17	96		10	120.130
				11	290
				12	120.130
1	21	296.340		13	78.370
	23	340	14	19	82
	24	188.296	15	26	282
	29	56		41	290
	30	178.342		50	296.382
2	7	366		54	282
	9	130.200.320			
	9-10	360			
	10	150.176	1	4	262
	11	176.352		9	366

Ρωμαίους

Κορινθίους Α'

Κορινθίους Β'

1	22	328	1	14	38
2	15	192		20	376
	16	36	2	3	318
3	7-8	404		5	62
	7-11	406		6	84. 96
	10	272		14	354
	12	406		21	96
	16-17	406	3	6	140
	18	314. 330. 372. 406		19	348
4	6	188. 190. 198	4	10	58
	7	342. 376		13	62. 274. 290. 298. 348
	8	392		14-16	336
5	7	120. 128. 130		30	386
	15	32. 236		31	400
	17	274	6	6	252
6	1	232		12	250. 364
	14	330		14	416
	16	182. 194. 208. 330. 382		16	234. 416
7	1	380. 382		17	416
	11	236			Φιλιππησίους
8	9	342			
	14-15	272	1	23	396
10	5	300. 384	2	7	342
	18	256		8	230
11	2	382		12	386
	6	128	3	20	360
	12	384		21	100. 408
	14	294. 384	4	7	80. 150
12	2-4	106			Κολοσσαεῖς
	4	114. 408			
	7	292	1	15	82
13	3	388		16	194
	5	238		24	102
				28	272. 274
			2	3	88
2	20	234. 388		9	80. 88
3	16	84	4	17	316
	27	100. 192. 388			Θεσσαλονικεῖς Α΄.
4	6	12. 198			
5	22	22. 30. 32. 38. 268.	4	3	242
	22	294. 320. 398		17	408
			5	17	46
				17	264
				19	334
1	3	96			

		Τιμόθεον Α'	12	8	394
2	4	42.62			Ἰακώβου
5	15	292			
		Τιμόθεον Β'	1	27	300
			4	5	174
2	12	300.328		6	230
3	8	282			Πέτρου Α'
		Ἑβραίους			
1	3	82.100	4	8	20
2	10	396			Πέτρου Β'
3	12	276			
	17	274	1	4	28
	19	276		4	140
4	3	276		4	198
	11	276		19	414
	16	52.218		19	420
5	7	300			Ἰωάννου Α'
	14	316.336.412			
6	1	336	1	1	190
9	14	276	3	2	144
	15	274			
10	22	276			Ἀποκάλυψις
	36	308			
11	18	86	4	6	388
12	1	344	1	7	174
	2	298	4	4	140

2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

Α

- * Αβελ 260. ἀβουλία 144.
 * Αβραάμ 52. 56. 84. 86. 88. 90. 258. 322.
 * Αβραμ 52. 54. 56.
 ἀγαθοεργία 410.
 ἀγαθὸν 110.
 ἀγαθότης 33. 34. 36. 38. 52. 64. 68. 92. 102. 144. 160. 164. 168. 188. 192. 200. 204. 214. 216. 236. 256. 264. 266. 270. 344. 348. 388. 390. 410.
 ἀγαθωσύνη 30. 32. 76. 186. 280. 344.
 ἀγαλλίαμα 76. 94. 106. 130. 198.
 ἀγαλλίασις 66. 100. 144. 192. 204. 268. 312. 318. 320. 328. 332. 346. 348. 372.
 ἀγάπη 14. 20. 30. 32. 38. 46. 76. 78. 80. 82. 84. 88. 92. 94. 96. 98. 108. 110. 112. 138. 142. 150. 152. 156. 158. 166. 192. 194. 200. 202. 204. 208. 218. 222. 224. 226. 244. 250. 252. 254. 256. 258. 260. 262. 264. 266. 268. 270. 280. 292. 294. 306. 308. 310. 318. 322. 346. 348. 350. 356. 366. 368. 370. 390. 398. 400. 402. 416.
 ἀγάπη αἰσθητική 108.
 ἀγάπη κοσμική 322.
 ἄγγελος 50. 66. 74. 78. 102. 154. 156. 174. 214. 222. 292. 318. 328. 346. 384.
 ἄγγελος τῆς μεγάλης βουλῆς 42.
 ἄγγελος φωτὸς 384.
 ἀγιασμός 138. 244. 318. 336. 342. 368. 370.
 ἀγιότης 78. 262. 406.
 ἀγιωσύνη 150. 362.
 ἀγλαΐα 70.
 ἄγνοια 52. 180. 326. 404.
 ἀγνότης 110. 116.
 ἀγνωμοσύνη 166.
 ἀγνωσία 96. 388.
 ἀγρυπνία 84. 132. 166. 216. 266. 268. 280. 356. 368. 372.
 ἀγωνία 108.
 * Ἀδὰμ 10. 24. 26. 28. 64. 108. 280. 282. 288. 302. 314. 346. 376. 406. 410. 420.
 ἄδης 378.
 ἀδηφαγία 280.
 ἀδικία 174. 286. 306.
 ἀδολεσχία 38.
 ἀδοξία 402. 404.
 ἀεικινησία 116.
 ἀθεΐα 336.
 αἶγλη 76. 124. 126. 142.
 Αἰγύπτιος 54. 242. 324.
 Αἴγυπτος 186. 276. 324. 362.
 αἰδιότης 98. 192.
 αἷμα Χριστοῦ 372.
 αἰσχροκέρδεια 280.
 αἰσχροτής 234.
 αἰσχύνη 20. 180. 212. 410.
 αἰχμαλωσία 46. 308.
 ἀκαθαρσία 232. 342. 380.
 ἀκαιρολογία 280.
 ἀκαταστασία 264. 280.
 ἀκεραιότης 256.
 ἀκηδία 46. 150. 220. 260. 264. 280. 298. 392.
 ἀκροθήνια 258.
 ἀλήθεια 8. 28. 36. 42. 44. 50. 78. 76. 120. 132. 144. 164. 172. 176. 178. 180. 184. 188. 190. 276. 302. 336. 338. 340. 352. 354. 384. 386. 408.
 ἀλλοίωσις 90. 102. 116. 418.

- ἀλογοπραγία 166.
 ἀμάθεια 182.
 ἀμάρτημα 180. 234. 248. 306. 324.
 370. 382.
 ἀμαρτία 20. 62. 160. 164. 166. 186.
 244. 246. 268. 280. 288. 290. 294.
 302. 324. 322. 326. 330. 332. 338.
 350. 354. 376. 378. 388. 396.
 ἀμαρτωλός 144. 146. 158. 160. 164.
 214. 218. 282. 302. 324. 338. 378.
 380. 388. 402. 404. 408.
 ἀμβροσία 278.
 ἀμέλεια 52. 160. 214. 260. 270. 308.
 310. 318.
 ἀμεριμνία 76.
 ἀναγέννησις 28.
 ἀνάγνωσις 84.
 ἀναζωπύρωσις 138.
 ἀναΐδεια 310. 326.
 ἀναισθησία 158. 182. 214.
 Ἄνανίας 114.
 ἀνάπαυσις 80. 84. 88. 94. 118. 152.
 158. 160. 294. 320. 330. 338. 348.
 372. 394. 398.
 ἀναρχότης 98.
 ἀνάστασις 290. 312. 314. 356. 408.
 ἀναχώρησις 40. 216.
 ἀνδραγαθία 362.
 ἀνδρεία 18. 20.
 ἀνειδεότης 46.
 ἀνεξικακία 218.
 ἀνθρωπαρέσκεια 248.
 ἀνθρωπάρεσκος 248. 252. 306.
 ἀνθρωποκτόνος 250. 302.
 ἀνθρωπότης 28. 288. 406. 410.
 ἀνοησία 214.
 ἀνοια 160. 172. 180. 212.
 ἀνομία 62. 162. 164. 232. 248. 378.
 ἀνταπόδοσις 396.
 ἀντίδοσις 270. 384.
 ἀντιμυσθία 144.
 ἀοριστία 98.
 ἀπάθεια 10. 32. 334. 336. 368. 370.
 ἀπάτη 282.
 ἀπαύγασμα 82. 100.
 ἀπειθεια 276.
 ἀπειρία 98.
 ἀπιστία 248. 260. 274. 276. 280. 298.
 324. 380.
 ἀπλότης 46. 98. 252. 256. 264. 266.
 270. 272.
 ἀπόγνωσις 218. 326. 378. 416.
 ἀποκάλυψις 186. 354. 368. 404.
 ἀπόλαυσις 42. 104. 112. 126. 130.
 168. 194. 262. 268. 292. 314-316.
 360. 410.
 ἀπόλαυσις πνευματική 268.
 ἀπολύτρωσις 274. 276. 342. 396.
 ἀπροσεξία 166. 280.
 ἀπώλεια 140. 162. 182. 310. 382. 384.
 ἀργία 120. 272.
 ἀργός 272.
 ἀρετή 18. 20. 22. 20. 38. 50. 78. 88.
 132. 190. 208. 218. 238. 244. 246.
 248. 256. 262. 266. 268. 270. 274.
 278. 348. 356. 360. 362. 366. 372.
 380. 384. 398. 400. 410. 412.
 ἀρετή θεοειδής 18.
 ἀρετή πρακτική 10.
 ἀρμονία 46. 64.
 ἄρτος ζωῆς 320-322.
 ἀσέλγεια 268.
 ἀσφάλεια 224. 276. 292.
 ἀσχημοσύνη 282.
 ἀτιμία 244. 268. 282. 312. 376. 398.
 ἀτοπία 234.
 ἀτρεψία 98.
 Αὐγουστίνος 130.
 αὐτεξούσιον 280. 334. 380.
 Αὐτοαλήθεια 24. 44.
 αὐτοαγάπη 168.
 αὐτομεμψία 52. 216.
 ἀφέλεια 266. 270.
 ἀφροσύνη 212.

B

Βαβυλῶν 360. βακχεία 108.
 βασιλεία 140. 144. 238. 282. 286. 292.
 304. 310. 314. 318. 328. 352. 370.
 372. 394. 402. 404. 408. 420.
 βασιλεία τοῦ Θεοῦ 296. 312.
 βασιλεία τῶν οὐρανῶν 56. 262. 392.
 398. 418.
 Βασίλειος 128. 210.
 Βασίλειος ὁ Μακεδῶν 242.
 βδέλυγμα 342.
 βλάβη 184. 274. 316.
 βοήθεια 162.
 βουλή 66. 76. 94. 158. 200. 204.
 βούλησις 354.

Γ

γαλήνη 30. 32. 346.
 γάμος ἐπουράνιος 358.
 γαστριμαργία 248.
 γέεννα 280. 292.
 γέλωσ ἄκαιρος 280.
 γλυκοθυμία 110.
 γλυκυθυμία 104.
 γλυκύτης 36.
 γνόφος 80.
 γνῶσις 16. 18. 20. 28. 32. 44. 48. 50.
 70. 86. 96. 98. 104. 120. 128. 132.
 134. 154. 166. 170. 172. 180. 184.
 204. 268. 300. 340. 346. 360. 382.
 384. 388. 404. 406. 408.
 γογγυσμὸς 254. 260. 270. 280.
 Γραμματεῖς 174.
 Γρηγόριος 130.

Δ

Δαβὶδ 8. 58. 62. 94. 104. 106. 108.
 118. 126. 144. 146. 182. 192. 202.
 204. 246. 322. 358.

δαιμόνιον 54.
 δαίμων 12. 164. 166. 170. 168. 180.
 182. 184. 186. 320.
 δάκρυον 216. 218. 352.
 Δανιήλ 322.
 δειλία 182. 302.
 διάβολος 214. 234.
 διάθεσις 198.
 διάθεσις θεοφιλῆς 286.
 διαίρεσις 50.
 διακονία 252. 260. 266. 270. 272.
 διακονία τῆς δικαιοσύνης 404.
 διακονία τῆς κατακρίσεως 404.
 διακονία τοῦ θανάτου 404.
 διακονία τοῦ Πνεύματος 404.
 διάκρισις 166. 256. 264. 292. 310.
 316. 318. 332. 388. 412.
 διδασκαλία θεϊκὴ 50.
 διδασκαλία ὑπερκόσμιος 48.
 δικαιοσύνη 18. 20. 84. 140. 178. 190.
 244. 254. 258. 274. 318. 344. 366.
 368. 374. 416.
 δίκη 184. 324.
 διόρασις 28. 172.
 δόκησις 180.
 δοκιμασία 280. 310.
 δόλος 248. 380. 382.
 δόξα 24. 26. 28. 36. 38. 56. 62. 66. 82.
 88. 90. 92. 94. 98. 100. 102. 112.
 116. 126. 142. 152. 158. 172. 188.
 190. 198. 296. 210. 216. 232. 248.
 250. 256. 258. 272. 280. 282. 284.
 302. 306. 308. 312. 314. 316. 320.
 330. 342. 364. 366. 372. 376. 380.
 394. 404. 406. 408. 410. 414. 416.
 418. 420.
 δόξα Θεοῦ-θεϊκὴ 36. 130. 250.
 δουλεία 386.
 δύναμις θεία 28. 48. 50. 56. 62. 64.
 66. 84. 90. 96. 110. 158. 188. 192.
 214. 216. 328. 340. 342. 348. 352.
 390. 408. 414.

δυσωδία 214.
 ὠρεὰ 42. 48. 60. 80. 82. 94. 96. 108.
 160. 162. 184. 204. 230. 244. 254.
 318. 352. 372. 388.

Ε

ἐγκατάλειψις 228.
 ἐγκράτεια 84. 216. 224. 232. 280.
 ἔγχυσις 76.
 Ἐδὲμ 16. 18.
 ἐθελοδοξία 280.
 ἐθελοκακία 280.
 εἰδεχθεία 408.
 εἰκῶν (κατ' εἰκόνα Θεοῦ) 158.
 εἰρήνη 30. 32. 38. 46. 58. 80. 82. 84.
 86. 88. 90. 98. 104. 118. 130. 132.
 134. 136. 138. 148. 150. 158. 204.
 216. 222. 248. 268. 272. 312. 320.
 346.
 ἐκδίκησις 264.
 Ἐκκλησία 372.
 ἐκπληξις 46. 64. 80. 82. 98. 138. 214.
 332.
 ἔλεος 32. 34. 36. 52. 146. 168. 170.
 238. 278. 318.
 ἔλευθερία 68. 244. 250. 334. 358. 360.
 368. 420.
 ἔλλαμψις 18. 28. 30. 54. 56. 58. 82.
 86. 100. 128. 140. 174. 238. 366.
 368. 404. 406. 408.
 Ἐλλην,- ες 58. 332. 338. 340.
 ἔλπις 78. 170. 218. 260. 266. 268. 274.
 304. 310. 328. 392. 394. 398. 406.
 412. 416.
 ἐμπτύσματα 296.
 ἐμφύσησις 28.
 ἐνανθρώπησις 56. 152.
 ἐναντιότης 414.
 ἐνέργεια 18. 20. 30. 40. 48. 54. 56. 66.
 86. 92. 96. 110. 116. 138. 210. 262.
 266. 348. 370. 388. 414.

ἐνέργεια ἀνθρωπίνη 30.
 ἐντολή 42. 44. 62. 100. 102. 158. 160.
 208. 254. 258. 274. 278. 342. 420.
 ἔνωσις 76. 86. 100. 104. 110. 112.
 152. 198. 210. 214.
 ἔνωσις ὑποστατική 28.
 ἔξομολόγησις 28. 372. 384.
 ἔξουσία 282.
 ἔξουσία θεϊκή 12. 154.
 ἔπαγγελία 274.
 ἔπαινος 120. 210. 248. 252. 256. 364.
 ἔπαρσις 368.
 ἐπιβουλή 150. 234. 390.
 ἐπίγνωσις 54. 66. 158. 232. 298. 358.
 384.
 ἐπίγνωσις ἀληθείας 62.
 ἐπιθυμία 14. 30. 40. 46. 118. 222.
 248. 256. 302. 304. 306. 308. 310.
 332. 336. 376. 396. 416. 418.
 ἐπικουρία 184. 316.
 ἐπιμέλεια 232. 234.
 ἐπιμιξία 260.
 ἐπιμονή 280. 284.
 ἐπίνοια δαιμονική 166.
 ἐπίπνοια 30. 52. 96. 110.
 ἐπιστήμη 176. 204.
 ἐπιφοίτησις 110.
 ἔργα νεκρὰ 276.
 ἐρίθεια 280.
 ἔρως ἐπουράνιος 318.
 ἔρως θεϊκός - θεῖος 8. 12. 46. 42. 80.
 82. 94. 96. 100. 102. 104. 108. 118.
 130. 152. 156. 186. 190. 222. 256.
 258. 302. 318. 322. 324. 366.
 ἐρωτοληψία 104. 206.
 εὐαρέστησις 370.
 εὐδοκία 76. 92. 214. 390.
 εὐήθεια 182.
 εὐκλεια 26.
 εὐλάβεια 204. 268. 270.
 εὐλογία 86. 258.
 εὐλογία πνευματική 96.

εὐμένεια 36. 224.
 εὐνοια 388.
 εὐπάθεια 72. 118. 294.
 εὐπρέπεια 74. 312.
 εὐσέβεια 74. 204. 228. 280.
 εὐσπλαγχνία 36. 168. 194.
 εὐστάθεια 90.
 εὐτέλεια 218.
 εὐτραπελία 308.
 εὐφροσύνη 66. 76. 94. 116. 138. 148.
 152. 158. 160. 192. 196. 198. 210.
 228. 262. 366. 370. 372. 398.
 εὐχαριστία 270.
 εὐχὴ 256. 258. 264. 266. 268. 272.
 278. 354. 356.
 ἔφεσις 30.
 ἔχθρα 186.

Z

ζῆλος 20. 264. 280.
 ζημία 252. 272.
 ζόφος 146.
 ζωὴ 10. 22. 32. 44. 54. 96. 100. 158.
 168. 168. 172. 190. 194. 322. 420.
 ζωὴ αἰώνιος 312. 322. 328. 388. 404.
 ζωὴ ἄνω 394.
 ζωὴ μέλλουσα 38.
 ζωὴ ὑπερκόσμος 212.
 ζωὴ ὑπερουράνιος 202.
 ζωοποίησις 150.

H

ἡδονὴ 8. 16. 16. 112. 116. 118. 138.
 158. 198. 204. 210. 232. 302. 304.
 306. 310. 316. 320. 328. 346. 350.
 364. 410.
 ἡδονὴ καρδιακὴ 212.
 ἡδονὴ πνευματικὴ 268.
 ἡδονὴ σαρκικὴ 212. 414. 416.
 ἡδύτης 354.

Ἡλίας 20. 362.
 Ἡλιος δικαιοσύνης 410.
 Ἡσαΐας 20. 172. 176. 190. 348.
 ἦσυχία 24. 36. 40. 60. 72. 96. 148.
 216. 224. 280. 346.

Θ

θάνατος 282. 298. 376.
 θεαρχία 130.
 θέλημα ἀνδρὸς 140.
 θέλημα ἀνθρώπου 284. 304. 306.
 308. 334. 380. 390. 414.
 θέλημα Θεοῦ 272. 322. 352. 354.
 356. 364. 384. 388. 418.
 θέλημα σαρκὸς 140. 140. 154.
 θέλημα σατανᾶ 292. 302.
 θέλησις 30. 32. 110. 150. 200. 392.
 Θεοδόσιος ὁ Μέγας 242.
 θεοσημεία 178.
 θεοσοφία 242.
 θεουργία 158.
 θεωρητικὸς 30. 38. 40. 44. 70. 72.
 120. 124.
 θεωρία 12. 18. 24. 38. 40. 46. 52. 54.
 58. 62. 68. 70. 76. 80. 86. 98. 112.
 114. 138. 152. 160. 204. 350.
 θεωρία πνευματικὴ 238.
 θέωσις 100. 128. 172. 204. 206.
 θησαυρὸς 376.
 θλιψίς 262. 264. 284. 310. 312. 370.
 390. 394. 396. 402. 416.
 θρηῆνος 328.
 θυμηδία 70.
 θυμίαμα 356.
 θυμὸς 30. 32. 46. 94. 150. 222. 252.
 260. 280.
 θυσία 258. 260.
 θυσιαστήριον 370. 372.
 Θωμᾶς 70.

I

Ἰακώβ 172. 322.

Ἰαμβρῆς 282.
 Ἰανῆς 282.
 Ἰγνάτιος, ὁ Θεοφόρος, 10.
 ἱερατεία 326.
 ἱερωσύνη 370.
 Ἰερουσαλήμ 130. 132. 134. 136. 138.
 338.
 Ἰουδαῖος 186. 188. 276. 338. 340.
 Ἰούδας 178.
 Ἰσαὰκ 38. 86. 322.
 Ἰσμαήλ 86.
 ἰσότης 272.
 Ἰσραήλ 86. 130. 134. 136. 174. 184.
 324. 386. 404.
 Ἰσραηλίτης 20. 184.
 Ἰωάννης (Εὐαγγελιστῆς) 114. 154.
 190. 250.
 (Ἰωάννης) τῆς Κλίμακος 226.
 Ἰωβ 190.

Κ

καθαρότης 40. 46. 96. 216. 244. 272.
 338.
 κάθαρσις 54. 60. 180. 216. 222. 244.
 246. 274. 336. 338.
 Κάϊν 260. 302.
 κακία 166. 168. 186. 246. 248. 252.
 264. 266. 268. 272. 284. 286. 288.
 306. 316. 318. 322. 324. 326. 330.
 332. 334. 336. 348. 354. 370. 374.
 378. 380. 382. 384. 386. 390. 392.
 394. 396. 402. 406. 416.
 κακοήθεια 248.
 κακοπάθεια 280.
 κακότης 184.
 κακουργία 382.
 καλλονή 66. 72.
 κάλλος 32. 66. 74. 108. 114. 124. 126.
 128. 130. 158. 162. 210. 410.
 κάλλος θεῖον 110.
 καρπογονία 362.

καρτερία 394.
 κατάγνωσις 60. 216. 412.
 καταλαλιά 14. 248. 280.
 κατανόησις 54.
 κατάνυξις 14. 216.
 κατάπαυσις 196. 276.
 καταφρόνησις 324.
 κατήφεια 280.
 κενοδοξία 168. 248. 260. 306. 380.
 κέρδος 252.
 κηδεμονία 184.
 κλαυθμὸς 280. 346.
 κληρονομία 32. 100. 140. 184. 216.
 224. 300. 302. 420.
 κλοπή 46. 248. 306.
 κοινωνία 370. 420.
 κόλασις 280. 402.
 κοσμιότης 280.
 κρίσις 180.
 κρίσις ὀλική 174.

Λ

λατρεία 286. 326. 372.
 λήθη 52. 280.
 λήθη Θεοῦ 96.
 Λίβανος 34.
 λίθος ἀκρογωνιαῖος 132.
 λογισμὸς 138. 226. 234. 256. 258.
 264. 266. 292. 294. 300. 302. 316.
 330. 332. 378. 382. 394. 416. 420.
 λογισμὸς ἐμπαθῆς 226.
 λογισμοὶ ἐπιθυμίας 14.
 λογισμοὶ πονηρίας-πονηροὶ 300.
 λογομαχία 332.
 λύπη 60. 78. 146. 152. 212. 254. 388.
 λύτρωσις 358. 394.
 Λὼτ 362.

Μ

μαγγανία 382.

μακαρισμός 364. 404.
μακροθυμία 32. 76. 194. 266. 280.
324. 336. 368. 398. 410.
μανία 174.
μάννα (τὸ) 194.
Μανωὲ 124.
Μάξιμος 40. 128.
Μάρθα 120. 278.
Μαρία 120. 278.
μεγαλοδωρεὰ 50.
μεγαλόνοια 102.
μεγαλοπρέπεια 62. 384.
μεγαλοψυχία 102.
μεγαλωσύνη 204.
μέθεξις 146. 154. 204.
μέθη 346. 350. 358.
μελέτη 280.
Μελχισεδὲκ 258.
μέριμνα 254. 256. 264. 366.
μέριμνα χαμαίζηλος 316.
μετανοεῖν 228.
μετάνοια 168. 222. 324. 370. 372.
378.
μεταποίησης 418.
μετεωρισμός 280. 304.
μετοχή 156.
μίασμα 330.
μισθὸς 270.
μῖσος 14. 250. 260. 268. 288. 294.
μυιφόνος 326.
μοιχεία 306.
μολυσμός 236. 380. 382.
μοναρχία 54.
μοχθηρία 390.
Μωσῆς - Μωυσῆς 20. 22. 86. 124.
128. 184. 202. 276. 282. 314. 322.
362. 364. 404. 406.
μνήμη Θεοῦ 8. 96. 254. 256.
μνήμη Ἰησοῦ 12. 226.
μολύσματα 234.
μυστήριον 62. 78. 80. 94. 106. 138.
140. 152. 176. 332. 336. 350. 354.

356. 358. 360. 366. 368. 372. 404.
410.
μωρία 296. 340.
μωραὶ (παρθένοι) 316.

N

Ναβουχοδονόσορ 360.
νεκρογερασία 178.
νέκρωσις 126. 390.
νηστεία 132. 266. 268. 280. 356. 368.
372. 382.
νήψις 10. 12. 36. 234. 264.
νύμφη 356.
νυμφίος 356.
Νῶε 322. 324. 362.
νωθεία 414.

O

ὀδύνη 296.
ὀδυρμός 346.
οἴησις 74. 180. 184. 254. 256. 260.
292. 298. 342. 374. 376. 382.
οἰκονομία 44. 88. 194. 280. 298. 350.
352. 354. 390.
οἰκτιρμός,- οἶ 26.
ὀλιγωρία 234. 260. 386. 402.
ὀμοίωσις 104. 158.
ὁμοουσιότης 88.
ὄνειδισμός 298.
ὄνειδος 390.
ὄρασις 66.
ὄργη 94. 280. 308. 380. 400.
ὀφθαλμοδουλεία 252.

Π

πάθημα 180. 310. 396.
πάθος 12. 104. 138. 166. 168. 172.
180. 216. 238. 244. 268. 272. 274.
276. 286. 288. 308. 310. 316. 348.

354. 358. 364. 368. 374. 388. 390.
 394. 396. 398. 408. 410. 414. 416.
 πάθη ἀτιμίας 282.
 πάθη παρὰ φύσιν 268.
 παιδαγωγεῖν 252.
 παιδεία 160. 254. 284. 394.
 πανωλεθρία 324.
 παράβασις 284. 288. 318. 378. 406.
 410. 414.
 Παράδεισος 414.
 παράκλησις 48. 110. 198. 368. 396.
 402.
 Παράκλητος 332. 352. 368.
 παρακοή 10. 26. 298. 300. 328. 410.
 παραμυθία 236.
 παραχώρησις 160. 228. 284.
 παρθενία 266. 268.
 παρθένοι μωραὶ 266.
 παύσεις 400.
 παύσησις 52. 210. 218. 286. 394.
 406.
 παύσησις (τυπικόν) 118.
 Παῦλος 20. 36. 48. 56. 62. 82. 106.
 114. 120. 126. 128. 144. 172. 174.
 176. 184. 190. 192. 218. 224. 234.
 256. 276. 292. 320. 340. 382. 404.
 408. 410.
 πειρασμός 284. 286. 310. 370. 392.
 394. 396. 402.
 πενία 328.
 πένθος 216. 222. 280. 346.
 Πεντηκοστή 352.
 πεποίθησις 52. 398.
 περισπασμός 316.
 Πέτρος 34. 282. 412.
 πικρία 144. 400.
 πίστις 24. 28. 42. 44. 62. 70. 72. 78.
 112. 120. 122. 124. 128. 130. 154.
 164. 190. 192. 194. 208. 212. 234.
 244. 248. 258. 260. 266. 268. 274.
 278. 280. 304. 310. 312. 344. 354.
 356. 360. 386. 398. 404. 406. 408.

410. 412. 414. 416.
 πίστις ἐνυπόστατος 128. 130.
 πλάνη 32. 206. 228. 298. 388.
 πλεονεξία 248. 268. 306. 336.
 πλημέλεια 162.
 πλοῦτος 116. 142. 210. 328. 342. 344.
 364. 366. 370. 402. 404. 414.
 πνεῦμα ἀληθείας 176.
 πνεῦμα ἐγκόσμιον 388.
 πνεῦμα ἐπιστήμης 176.
 πνεῦμα εὐθές 176.
 πνεῦμα ζήλου 20.
 πνεῦμα ἡγεμονικόν 176.
 πνεῦμα κατανύξεως 22.
 πνεῦμα κοσμικόν 174. 176. 408.
 πνεῦμα κρίσεως 176. 178.
 πνεῦμα σοφίας 20. 48. 176.
 πνεῦμα συνέσεως 176.
 πόθος 322.
 πόθος θεϊκός 226. 228. 286. 302. 324.
 366.
 ποιότης 96.
 πονηρία 74. 106. 168. 180. 250. 298.
 300. 302. 380. 394. 400. 414. 416.
 πόνος 278.
 πορνεία 248. 268. 336. 380.
 πορφύρα τοῦ Πνεύματος 376.
 πρακτική 12.
 πρακτικὸς 30. 44. 70. 72. 118.
 πράξις 38. 70. 152. 204.
 πράοτης 70. 252. 260. 266. 280. 294.
 398. 400. 402.
 προαίρεσις 42. 166. 244. 278. 284.
 358. 380.
 πρόγνωσις 28.
 προθυμία 260.
 προκοπή 156. 226. 244. 254. 258.
 264. 272. 274. 348. 366.
 πρόνοια 60. 90. 92. 158. 208. 352.
 προσβολή 396.
 προσεδρεία 262. 286.
 προσεύχεσθαι 14. 264.

προσευχή 14. 36. 38. 40. 44. 46. 48.
50. 52. 76. 84. 102. 106. 108. 148.
166. 208. 218. 220. 222. 224. 226.
238. 262. 270. 280. 286. 414.
προσευχή ἀδιάλειπτος 280.
προσευχή καθαρὰ 226.
προσευχή καρδιακὴ 222. 226.
προσκαρτερεῖν 264.
προσκύνησις 360.
πρόσληψις 226.
προσοχή 14. 36. 106. 108. 310.
προσπάθεια 46. 166. 322.
προσφορὰ 372.
πρόσχημα εὐχῆς 266.
προφητεία 26. 50. 326.
πτωχεία 76. 274. 328. 358.
πώρωσις 22. 158.

Ρ

ῥάβδος 186.
ῥαθυμία 214. 236. 324. 396. 404.
ῥάπισμα 298.
ῥεμβασμὸς 46.
ῥομφαία φλογίνη 284.

Σ

σαββατισμὸς 152.
Σαμαρεῖτις 68.
Σαμψὼν 108.
σατανᾶς 184. 280. 292. 294. 328. 378.
380. 384.
Σιών 132.
σιωπὴ 46. 68. 70. 182. 280.
σκληροκαρδία 260.
σκότος 280.
Σόδομα 324.
Σολομῶν 34. 88. 108. 118. 312.
Σοφία 16. 20. 34. 50. 58. 60. 62. 64.
66. 80. 92. 96. 98. 114. 158. 164.
168. 178. 180. 190. 188. 190. 204.

210. 216. 272. 308. 332. 340. 342.
346. 362. 364.
σοφία πνευματικὴ 94.
σπουδὴ 312.
σταυρὸς 54. 186. 298. 304. 340. 366.
376. 396. 410.
στεναγμὸς 280. 296.
στοργὴ 46.
σύγχυσις 138. 140. 166. 252. 264.
Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς 242.
συμμαχία 234.
συμπάθεια 110.
σύμπνοια 214.
συμφορὰ 310.
συναρπαγὴ 180.
συνάφεια 88. 262.
σύνεσις 162. 166. 310. 318. 332. 346.
364. 384. 388.
συντριβὴ καρδίας 274.
σφοδρότης 234.
σωτηρία 62. 160. 182. 192. 218. 242.
338. 346. 416.
σωφρονισμὸς 20.
σωφροσύνη 18. 20. 232. 292.

Τ

ταλαιπωρία 212.
ταλανισμὸς 172.
ταπεινοφροσύνη 78. 150. 206. 252.
264. 266. 398. 400. 402.
ταπείνωσις 42. 58. 60. 76. 172. 218.
224. 228. 230. 252. 256. 268. 270.
274. 280. 294. 342. 368. 372. 376.
378.
ταραχὴ 280. 302.
τελειότης 40. 42. 80. 224. 250. 256.
268. 272. 274. 290. 334. 336. 348.
352. 374. 376.
τελείωσις 58. 290. 338. 400.
τερπνότης 118.
τερποσύνη 126.

τιμή 26. 196. 198. 210. 218. 250. 270.
284. 310. 364. 370. 402.
τιμωρία 362. 380.
τροφή πνευματική 98. 314.
τρυφή 54. 66. 68. 74. 96. 98. 126. 144.
142. 210. 212. 320.
τυφλότης 174.
τύφος 274. 294.

Υ

ύδρις 298. 390.
ύδωρ ζών 24.
υίοθεσία 100. 328.
ύπακοή 260.
ύπερηφανία 252. 260.
ύπεροψία 280.
ύπνος 264.
ύπόκρισις 232. 248.
ύπομονή 268. 280. 310. 312. 318.
336. 344. 368. 392. 394. 398. 412.
ύπόστασις 318. 408.
ύποταγή 280.
ύψηλοφροσύνη 270. 294. 402.
ύψωσις 58.

Φ

φαιδρότης 138.
φαντασία 12.
Φαραώ 186. 184. 362.
Φαραωνίται 186.
Φαρισαίοι 174. 178. 180.
φθόνος 174. 380.
φθορά 380.
φιλαδελφία 280.
φιλανθρωπία 42. 76. 96. 168. 218.
236. 270.
φιλαργυρία 168. 280.
φιλαρχία 248.
φιλαντία 248.
φιληδονία 168. 260.

φιλία 302. 306. 308. 318. 324. 366.
402.
φιλοπονία 412.
φιλοτιμία 202.
φιλοτρεπτότης 150.
φιλοφροσύνη 144. 266.
Φινεές 20.
φλυαρία 280.
φόβος 106. 108. 134. 204. 224. 226.
252. 256. 258. 268. 270. 302. 316.
386. 412.
φόνος 20. 248. 250. 306.
φρόνημα 218. 222. 276. 278. 282.
288. 314. 350. 368. 402. 404.
φρόνημα αγαθόν 284.
φρόνημα κακίας 284.
φρόνημα οίηματικόν 170.
φρόνημα σαρκικόν 388. 412.
φρόνημα ταπεινόν 52. 84. 108.
φρόνησις 18. 20. 164. 204.
φροντις 234. 332. 334. 368.
φύσις θεία 28. 124. 198.
φῶς 28. 56. 82. 100. 136. 164. 172.
180. 190. 194. 238. 280. 316. 406.
φῶς αἰώνιον 262.
φῶς ἀληθινόν 330.
φῶς γνώσεως 16. 44.
φῶς δόξης 44.
φῶς εἰρήνης 32.
φῶς θεῖον 330.
φῶς νοητὸν 114.
φῶς πατρικόν 10.
φῶς πνευματικόν 154.
φωτισμὸς 16. 32. 96. 100. 140. 226.
228. 406. 408.

Χ

Χαλάνη 138. 140.
χαμευνία 220.
χαρὰ 20. 30. 32. 38. 66. 80. 102. 102.
116. 118. 138. 148. 196. 198. 212.

260. 262. 268. 270. 272. 312. 320.
 324. 334. 346. 348. 386.
 χαρά καρδιακή 84.
 χαρά πνευματική 94. 98.
 χάρισμα 50. 84. 152. 250. 288. 310.
 366. 368. 370. 398. 412.
 χαυνότης 270. 304. 318.
 χάνωσις 308. 396. 416.
 χλεύη 206.
 χρηστεύεσθαι 30.
 χρηστότης 32. 38. 76. 170. 318. 320.
 324. 348. 370. 394.
 Χριστιανισμός 274. 336. 372.
 Χριστιανός 184. 186. 188. 214. 268.
 276. 282. 308. 312. 314. 316. 340.

342. 354. 356. 364. 372. 374. 404.
 Χρυσόστομος 224.

Ψ

ψαλμωδία 132. 220. 224. 266. 268.
 372.
 ψεύδος 248.
 ψυθιρισμός 14.

Ω

ώραιότης 76.
 ώραιότης θεϊκή 32.
 ώφέλεια 242. 254. 266.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΟΥΔΗ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ	8-239
Α'. ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ 1-14	8-15
Β'. ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ 15-83	16-239
ιε'. "Οτι ὁ εἰρημένος παράδεισος εἰκὼν τοῦ ἀνθρώπου.	16
ις'. Περὶ τῆς πνευματικῆς δωρεᾶς.	24
ιζ'. Περὶ θείας ἀνθρωπίνης ἐνεργείας καὶ δὴ καὶ εἰρήνης.	30
ιθ'. Περὶ βίου θεωρητικοῦ, καὶ τίνων ἀναγκαίως δεῖται ὁ θεωρη- τικός, καὶ ὅτι καὶ ἡ προσευχὴ τοῦ θεωρητικοῦ μέρος ἐστί, καὶ ὅτι ἡ θεωρία ἀντὶ τῆς προσευχῆς προσλογίζεται τοῖς Πατράσι.	38
κ'. Εἰς τό, «Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν».	42
κα'. Περὶ προσευχῆς	44
κβ'. "Οσων προσευχὴ δεῖται καὶ ὅσῳ τιμῆς ἀξία.	48
κγ'. Περὶ προσευχῆς.	52
κδ'. Εἰς τό, «εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ· Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου», καὶ περὶ θεωρίας.	52
κε'. Περὶ ταπεινώσεως καὶ θεωρίας.	58
κς'. Περὶ τῶν αὐτῶν.	60
κζ'. Περὶ θεωρίας.	62
κη'. Περὶ πρακτικοῦ καὶ θεωρητικοῦ.	68
κθ'. Περὶ τῶν αὐτῶν.	70
λα'. Περὶ μετοχῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος.	76
λδ'. Περὶ θεωρίας.	78
λε'. Περὶ θεωρίας.	78
λς'. Περὶ θεωρίας.	80
λζ'. Περὶ θεωρίας.	82
λη'. Εἰς τό, «εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ· Πληθύνων πλυθυνῶ τὸ σπέρμα σου», καὶ τὰ ἐξῆς.	84

λθ'. Εἰς τό, «αἶνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον».	90
μ'. Περὶ θεωρίας.	92
μβ'. Περὶ θείου φωτισμοῦ.	98
μγ'. Πόθεν ὁ θεῖος ἔρωσ ἐγγίνεται τῇ ψυχῇ.	100
μδ'. Ἔτι περὶ θείου ἔρωτος.	102
με'. Περὶ τοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ φόβου.	104
μς'. Ὅπως τὸ τῆς ἀγάπης εἶδος τριπτόν.	108
μζ'. Ὅτι τρισὶ τρόποις ὁ νοῦς ἐπιβαίνει τῇ τοῦ Θεοῦ θεωρίᾳ κτλ.	112
μη'. Περὶ τῆς συμμετοχῆς τῆς ὁράσεως.	112
μθ'. Περὶ θεωρίας.	114
να'. Περὶ πρακτικοῦ καὶ θεωρητικοῦ.	118
νβ'. Πῶς θεωροῦσιν οἱ θεωρητικοί.	120
νγ'. Εἰς τό, «Ἱερουσαλὴμ οἰκοδομουμένη ὡς πόλις, ἧς οἱ μέτοχοι αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό, ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαί, φυλαὶ Κυρίου, μαρτύριον τῷ Ἰσραήλ».	130
νδ'. Περὶ τῶν αὐτῶν.	136
νε'. Εἰς τό, «Ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν εὐγενεῖς».	140
ξδ'. Ὅτι παντὶ αἰσθητηρίῳ νοερῷ ληπτὸς ὁ Θεὸς διὰ φιλανθρωπίαν γίνεται.	188
ξε'. Ὅτι τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα ἐνοικεῖ τοῖς πιστοῖς.	194
οδ'. Ὅτι ὑπερβαλλόντως Θεῷ τετίμηται πᾶς πιστός.	200
οε'. Εἰς τό, «διεῖς τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐδέξατο αὐτοὺς καὶ ἀνέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν μεταφρένων αὐτοῦ».	202
π'. Τίς ἡ κυρίως ἡδονή.	210
πα'. Περὶ σαρκικῆς ἡδονῆς.	212

Γ. ΠΕΡΙ ΗΣΥΧΑΣΤΙΚΗΣ ΤΡΙΒΗΣ 216

Δ'. ΕΚΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ, ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΟΧΗΣ 232

ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ

ΠΑΡΑΦΡΑΣΙΣ ΕΙΣ ΠΝ' ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑ ΛΟΓΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ 240

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ 242

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

445

ΛΟΓΟΣ Α'. ΠΕΡΙ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΟΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ (Α' - ΙΖ')	244
ΛΟΓΟΣ Β'. ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ (ΙΗ' - ΛΒ')	262
ΛΟΓΟΣ Γ'. ΠΕΡΙ ΥΠΟΜΟΝΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ (ΛΓ' - ΞΑ')	280
ΛΟΓΟΣ Δ'. ΠΕΡΙ ΥΨΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΝΟΟΣ (ΞΒ' - ΠΓ')	314
ΛΟΓΟΣ Ε'. ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ (ΠΔ' - ΡΙΕ')	340
ΛΟΓΟΣ ΣΤ'. ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΝΟΟΣ (ΡΙΣΤ' - ΡΝ')	378

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

α. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	423
β. Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	431

ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α' ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Τόμος

- 1ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, Καισάριον, ἀδελφὸν Γρηγόριον, θεῖον Γρηγόριον, Ἀμφιλόχιον Ἰκονίου, Εὐσέβιον Σαμοσάτων, Μελέτιον Ἀντιοχείας, Μ. Ἀθανάσιον.
- 2ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς δυτικούς ἐπισκόπους, Πρὸς Εὐστάθιον Σεβαστείας, Ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιῶν Πόντου καὶ Ἀρμενίας, Πρὸς διαφόρους κληρικούς, Σχετικαὶ μὲ θέματα τῆς ἐπισκοπῆς του, Πρὸς πολιτικούς ἄρχοντας, Πρὸς φίλους διαφόρους, Μεσιτευτικαί, Συστατικαί, Παραμυθητικαί, Συμβουλευτικαί.
- 3ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς Γρηγόριον Θεολόγον, ἀδελφὸν Γρηγόριον, Ἀμφιλόχιον, Εὐσέβιον Σαμοσάτων, Μελέτιον, Πρὸς Ἀλεξανδρεῖς, Πρὸς δυτικούς ἐπισκόπους, Ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιῶν Πόντου καὶ Ἀρμενίας, Πρὸς διαφόρους κληρικούς, Πρὸς πολιτικούς ἄρχοντας, Πρὸς ρήτορας, πρὸς φιλοσόφους, Ἐπιστολαὶ μεσιτευτικαί, συστατικαί, παραμυθητικαί, συμβουλευτικαί.
- 4ος **Ὁμιλίαι** εἰς τὴν Ἑξαήμερον (Α'–Θ').
- 5ος **Ὁμιλίαι εἰς Ψαλμοὺς**: Ψαλμὸν Α', Ζ', ΙΔ', ΚΗ', ΚΘ', ΛΒ', ΛΓ', ΜΔ', ΜΕ', ΜΗ', ΝΘ', ΞΑ', ΡΙΔ'.
- 6ος **Α'**. **Ὁμιλίαι ἠθικαὶ καὶ πρακτικαί**: Περὶ νηστείας Α'–Β', Περὶ εὐχαριστίας, Περὶ ταπεινοφροσύνης, Περὶ φθόνου, Κατὰ ὀργιζόντων, Κατὰ μεθύντων, εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῶ» Προτρεπτικὸς εἰς τὸ βάπτισμα.
Β'. **Ὁμιλίαι κοινωνικαί**: Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας, καὶ εἰς τὸ «Καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας».
- 7ος **Γ'**. **Ὁμιλίαι δογματικαί**: Περὶ πίστεως, εἰς τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», Κατὰ Σαβελλιανῶν καὶ Ἀρείου καὶ Ἀνομοίων, καὶ «Ὅτι οὐκ ἔστι αἴτιος τοῦ κακοῦ ὁ Θεός».
Δ'. **Ὁμιλίαι περιστατικαί**: Ἐν λιμῶ καὶ αὐχμῶ, Περὶ τοῦ μὴ προσηλωσθαι τοῖς διωτικοῖς.
Ε'. **Ὁμιλίαι ἐγκωμιαστικαί**: εἰς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτταν, εἰς τοὺς μάρτυρας Βαρλαάμ, Γόρδιον, ἅγιον Μάμαντα, Ἁγίους Τεσσαράκοντα.
ΣΤ'. **Ὁμιλίαι παιδαγωγικαί**: Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῦντο λόγων, εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν.
- 8ος **Ἀσκητικά Α'**: Λόγος περὶ κρίματος, Περὶ πίστεως, Ἀσκητικὴ προδιατύπωσις, Λόγοι ἀσκητικοὶ Α'–Β', Περὶ ἀσκήσεως, Ὅροι κατὰ πλάτος Α' καὶ Β').

- 9ος Ἀσκητικά Β': Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, Ἀσκητικαὶ διατάξεις.
 10ος Δογματικὰ ἔργα: 1. Ἀνατρεπτικός τοῦ ἀπολογητικοῦ τοῦ Εὐνομί-
 ου. 2. Περί τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Β'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

- 1ος Ἀπολογητικά: Λόγος Α' Κατὰ εἰδώλων.— Λόγος Β' Περί ἐνανθρωπήσε-
 ως).
 2ος Δογματικά Α': Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Α' - Β'.
 3ος Δογματικά Β': Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Γ' - Δ'.— Περί τῆς ἐνσάρκου ἐπι-
 φανείας τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ Κατὰ Ἀρειανῶν.
 4ος Δογματικά Γ': Περί Διονυσίου Ἀλεξανδρείας.— Πρὸς Σεραπίωνα
 Θμούεως: 1. Κατὰ τῶν βλασφημούντων καὶ λεγόντων κτίσμα εἶναι τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον. 2. Κατὰ τῶν λεγόντων κτίσμα τὸν Υἱόν. 3. Ὁμοίως
 περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.— Ἐπιστολὴ πρὸς Ἐπίκτητον Κορίνθου,
 κατὰ τῶν αἵρετικῶν.— Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀδέλφιον, κατὰ Ἀρειανῶν.—
 Πρὸς Μάξιμον φιλόσοφον.
 5ος Ἐρμηνευτικά Α': Πρὸς Μαρκελλῖνον εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν Ψαλμῶν.—
 Ὑπόθεσις εἰς τοὺς Ψαλμούς.— Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς (Α'-Μ').
 6ος Ἐρμηνευτικά Β': Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς (Ψαλμοὶ ΜΑ'-ΠΖ').
 7ος Ἐρμηνευτικά Γ': Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς (Ψαλμοὶ ΠΗ'-ΡΜΖ').
 8ος Ἱστορικοδογματικά Α': Ἀπολογητικὸς κατὰ Ἀρειανῶν ἢ Ἀπολογητικὸς
 Δεύτερος.— Πρὸς τὸν βασιλέα Κωνστάντιον Ἀπολογία.— Περί τῶν δια-
 βαλλόντων τὴν ἐν τῷ διωγμῷ φυγὴν αὐτοῦ.
 9ος Ἱστορικοδογματικά Β': Περί τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου.— Ἐγκύκλιος
 Ἐπιστολὴ.— Ἐπιστολὴ πρὸς μοναχοὺς.— Περί τῶν γεγενημένων παρ'
 Ἀρειανῶν.
 10ος Ἱστορικοδογματικά Γ': Ἐπιστολὴ πρὸς ἐπισκόπους Αἰγύπτου καὶ
 Λιβύης.— Ὁ πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς τόμος.— Πρὸς Ἰουβιανὸν περὶ πίστε-
 ως.— Πρὸς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ ἐπισκόπους.— Περί τῶν ἐν Ἀριμίνῳ καὶ
 Σελευκείᾳ συνόδων.— Ἐπιστολές: Πρὸς Σεραπίωνα, Πρὸς Μοναχοὺς,
 Πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους Ἰωάννην καὶ Ἀντίοχον, Πρὸς Παλλάδιον πρε-
 σβύτερον, Πρὸς Ρουφῖνον.— Ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἑορταστικῶν θ', ε', ζ',
 κβ', κδ', κη', κθ', μβ', μγ', με', ἢ λθ' ἑορταστικῆ.
 11ος Ἀσκητικά: Βίος Μ. Ἀντωνίου.— Περί παρθενίας ἢ ἀσκήσεως.— Ἐπιστολές
 : 1. Πρὸς Δρακόντιον. 2. Πρὸς Ἀμοῦν, 3. Πρὸς Ὠρσίσιον Α' καὶ Β'.—
 Βίος καὶ πολιτεία τῆς ἁγίας Συγκλητικῆς.
 12ος Ἀμφιβαλλόμενα ἔργα: Εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὸν σταυρόν.—
 Περί Σαββάτων καὶ Περιτομῆς.— Κατὰ Ἀπολιναρίου Λόγοι α'-θ'.— Εἰς
 τὸ «πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρός μου».— Περί πίστεως λόγος
 μείζων.— Ἐκ τοῦ περὶ πίστεως μείζονος λόγου.— Ἐρμηνεία εἰς τὸ Κατὰ
 Λουκᾶν.— Σύνοψις ἐπίτομος τῆς θείας Γραφῆς, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς
 Διαθήκης.

Τόμος

Γ'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

- 1ος **Προσωπικές σχέσεις και Ἐκκλησιαστική Διακονία Α'** : Λόγος Α' Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα.— Λόγος Β' Ἀπολογητικὸς τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς.— Λόγος Γ' Πρὸς τοὺς καλέσαντας καὶ μὴ ἀπαντήσαντας.— Λόγος ΣΤ' Εἰρηνικὸς πρῶτος.— Λόγος Θ' Ἀπολογητικὸς εἰς πατέρα καὶ Βασίλειον.— Λόγος ΙΑ' Εἰς Γρηγόριον Νύσσης.— Λόγος Ι' Εἰς ἑαυτόν, εἰς τὸν πατέρα καὶ Βασίλειον τὸν Μέγαν.— Λόγος ΙΒ' Εἰς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ.— Λόγος ΙΓ' Εἰς Εὐλάλιον.— Λόγος ΚΒ' Εἰρηνικὸς δεύτερος.— Λόγος ΚΓ' Εἰρηνικὸς τρίτος.
- 2ος **Προσωπικές σχέσεις και Ἐκκλησιαστική Διακονία Β'** : Λόγος ΝΒ' Περί τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας καὶ ὅτι οὐ παντὸς ἀνθρώπου οὔτε παντὸς καιροῦ τὸ περὶ Θεοῦ διαλέγεσθαι.— Λόγος ΛΓ' Πρὸς Ἀρειανούς καὶ εἰς ἑαυτόν.— Λόγος ΛΔ' Εἰς τοὺς ἀπ' Αἰγύπτου ἐπιδημήσαντας.— Λόγος ΚΣ' Εἰς ἑαυτόν, εἰς τὸν λαὸν καὶ τοὺς ποιμένας ἐξ ἀγροῦ ἐπανήκοντα μετὰ τὰ κατὰ Μάξιμον.— Λόγος Λς' Εἰς ἑαυτόν καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας ἐπιθυμεῖν αὐτὸν τῆς καθέδρας Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τὴν τοῦ λαοῦ προθυμίαν, ἣν ἐπεδείξαντο εἰς αὐτόν.— Λόγος ΛΕ' Εἰς τοὺς μάρτυρας καὶ κατὰ Ἀρειανῶν.— Λόγος ΜΒ' Συντακτῆριος εἰς τὴν τῶν 150 ἐπισκόπων παρουσίαν.
- 3ος **Ἀπολογητικά ἔργα** : Κατὰ Ἰουλιανοῦ βασιλέως· Λόγος Δ' Στηλιτευτικὸς Α'. Λόγος Ε' Στηλιτευτικὸς Β'.— Λόγος ΚΕ' Εἰς Ἡρώνα τὸν φιλόσοφον.
- 4ος **Δογματικά ἔργα** : Λόγοι Θεολογικοὶ α'—ε': Λόγος ΚΖ' Θεολογικὸς α', Πρὸς Εὐνομιανούς προδιάλεξις.— Λόγος ΚΗ' Θεολογικὸς β', Περί θεολογίας.— Λόγος ΚΘ' Θεολογικὸς γ', Περί Υἱοῦ.— Λόγος Λ' Θεολογικὸς δ', Περί Υἱοῦ.— Λόγος ΛΑ' Θεολογικὸς ε', Περί τοῦ ἁγίου Πνεύματος.— Λόγος Κ' Περί δόγματος καὶ καταστάσεως ἐπισκόπων.— Λόγος Μ' Εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα.
- 5ος **Α' Λόγοι Ἑορταστικοί** : Λόγος ΛΗ' Εἰς τὰ Θεοφάνια.— Λόγος ΛΘ' Εἰς τὰ Ἅγια Φῶτα.— Λόγος ΜΑ' Εἰς τὴν Πεντηκοστήν.— Λόγος ΜΕ' Εἰς τὸ Πάσχα.— Λόγος ΜΔ' Εἰς τὴν Καινὴν Κυριακὴν.
Β' Ἠθικολογικοί : Λόγος ΙΔ' Περί φιλοπτωχίας.— Λόγος Ις' Εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλάξης.— Λόγος ΙΖ' Πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναξιανζοῦ ἀγωνιῶντας καὶ τὸν ἄρχοντα ὀργιζόμενον.— Λόγος ΙΘ' Εἰς τὸν ἐξισωτὴν Ἰουλιανόν.— Λόγος ΛΖ' Εἰς τὴν ρῆσιν «ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους».
- 6ος **Α' Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί** : Λόγος ΙΕ' Εἰς τοῦ Μακκαβαίου.— Λόγος ΚΑ' Εἰς τὸν Μ. Ἀθανάσιον.— Λόγος ΚΔ' Εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Κυπριανόν.
Β' Λόγοι Ἐπιτάφιοι : Λόγος ΜΓ' Εἰς τὸν Μ. Βασίλειον.— Λόγος ΙΗ' Εἰς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα παρόντος τοῦ Βασιλείου.— Λόγος Η' Εἰς τὴν ἀδελφὴν ἑαυτοῦ Γοργονίαν.— Λόγος Ζ' Εἰς Καισάριον τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν.
- 7ος **Ἐπιστολές** : (Ἐπιστολὲς Α'—ΣΜΔ').
- 8ος **Α'** Ὁ Χριστὸς πάσχων.

- Τόμος **Β' Ἐπη Δογματικά** : (Περὶ Πατρὸς, Υἱοῦ, ἁγίου Πνεύματος, κόσμου, προνοίας, νοερῶν οὐσιῶν, ψυχῆς, Διαθηκῶν, ἐνανθρωπήσεως Χριστοῦ, μαστίγων Αἰγύπτου, δεκαλόγου Μωυσέως, θαυμάτων Χριστοῦ, παραβολῶν τοῦ Χριστοῦ, Ὕμνοι εἰς Θεὸν κλπ.
 9ος **Ἐπη Ἠθικά** : Ποικιλία θεμάτων.
 10ος **Ἐπη Ἱστορικά** : Ποικιλία θεμάτων.
 11ος **Ἐπη εἰς Ἐτέρους - Ἐπιγράμματα**.

Δ' ΑΠΑΝΤΑ ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

- 1ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Α' - Γ').
 2ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Δ' - ΣΤ').
 3ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Ζ' - Ι').
 4ος Τριακονταετηρικὸς εἰς τὸν Μ. Κωνσταντῖνον.- Εἰς τὸν Βίο Μ. Κωνσταντίνου.- Λόγος Μ. Κωνσταντίνου εἰς τὸν Σύλλογον τῶν ἁγίων.

Ε' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

- 1ος **Δογματικά Α'** (Ἐκδοσις ἀκριβοῦς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως).
 2ος **Φιλοσοφικά Κεφάλαια καὶ Ἀποσπάσματα**.- Περὶ αἱρέσεων.- Εἰσαγωγή δογμάτων στοιχειώδης.
 3ος **Περὶ εἰκόνων**.- Λόγος ἀποδεικτικὸς περὶ εἰκόνων.
 4ος **Λίβελος ὀρθοῦ φρονήματος**.- Περὶ ἁγίας Τριάδος (Λόγοι Α'-Β').- Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων.- Περὶ τοῦ Τρισαγίου Ὕμνου.- Περὶ πίστεως κατὰ τῶν Νεστοριανῶν.- Πρὸς τὸν Ἰακωβίτην ἐπίσκοπον Δαριαίας.
 5ος **Περὶ τῶν ἐν Χριστῷ δύο θελημάτων**.- Περὶ συνθέτου φύσεως.- Κατὰ Μανιχαίων.- Διάλεξις Ἰωάννου Ὀρθοδόξου πρὸς Μανιχαῖον.- Διάλεξις Σαρακηνοῦ καὶ Χριστιανοῦ.- Περὶ Δρακόντων καὶ στριγγῶν.- Πάθος Ἀρτεμίου.
 6ος **Ἱερὰ Παράλληλα** (Στοιχεῖα Α - Δ).
 7ος **Ἱερὰ Παράλληλα** (Στοιχεῖα Ε - Μ).
 8ος **α) Ἱερὰ Παράλληλα** (Στοιχεῖα Ν - Ω).- **β) Λόγοι** : Περὶ νηστειῶν.- Περὶ τῶν ὀκτῶ τῆς πονηρίας πνευμάτων.- Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν.- Περὶ ἔξομολογήσεως.- Περὶ ἁζύμων.
 9ος **Α'** **Λόγοι** : 1. Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου 2. Εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκῆν καὶ εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ ἀμπελῶνος. 3. Εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν καὶ τὸν σταυρόν. 4. Εἰς τὸ ἅγ. Σάββατον. 5. Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου. 6. Εἰς τὸ γενέσιον τῆς Θεοτόκου, Λόγος Α'. 7. Εἰς τὸ γενέσιον τῆς Θεοτόκου, Λόγος Β'. 8. Ἐγκύμιον 1ον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου. 9. Ἐγκύμιον 2ον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου. 10. Λόγος 3ος εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.
Β' **Ἀγιολογικά** : 1. Ἐγκύμιον εἰς Ἰωάννην Χρυσόστομον. 2) Ἐγκύμιον εἰς τὴν μάρτυρα Βαρβάραν.
Γ' **Προσευχές** (Α' - Δ').

- 10ος Ἱστορία Ψυχοφελῆς ἐκ τῆς ἐνδοτέρας τῶν Αἰθιοπῶν χώρας, τῆς Ἰνδιῶν λεγομένης. Βίος Βαρλαάμ καὶ Ἰωάσαφ.
 11ος Εἰς τὰς Ἐπιστολάς Παύλου (Πρὸς Ῥωμαίους – Πρὸς Κορινθίους Α', Πρὸς Κορινθίους Β').
 12ος Εἰς Ἐπιστολάς Παύλου (Γαλάτας, Ἐφεσίους, Φιλιππησίους, Κολοσσαεῖς, Θεσσαλονικεῖς Α'+Β', Τιμόθεον Α'+Β', Τίτον, Φιλήμονα καὶ Ἑβραίους).

ΣΤ' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

- 1ος Διάλογος Παλλαδίου.– Περὶ ἀσαφείας τῶν προφητειῶν.– Σύνοψις Παλαιᾶς Διαθήκης.
 2ος Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (Α'–ΚΓ').
 3ος Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (ΚΔ'–ΜΑ').
 4ος Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (ΜΒ'–ΞΔ').
 5ος α) Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (Γ'-ΙΒ'). β) Εἰς Ψαλμοὺς (ΜΑ'-ΜΓ').
 6ος Ὅμιλίες εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (ΜΔ'–ΡΚΓ').
 7ος α) Ὅμιλίες εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (ΡΚΔ'–ΡΝ').
 β) Ὅμιλίες εἰς τὸν Δαυὶδ καὶ τὸν Σαοὺλ.
 8ος α) Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (Α'-Θ').– β) Ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἡσαΐαν. Ὑπόμνημα στὸν Δανιὴλ (Κεφάλαια Γ'-ΠΓ').
 8Α Ὅμιλίες σὲ πρόσωπα καὶ ρητὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.
 9ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. Α'-Κ').
 10ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. ΚΑ'-ΛΖ').
 11ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. ΛΗ'-ΝΣ').
 11Α Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. ΝΖ'-ΟΕ').
 12ος α) Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες ΟΣ'-Ψ').
 β) Στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες Α' – Δ').
 13ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες Ε' – ΛΑ').
 13Α Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες ΛΒ' – ΝΔ').
 14ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες ΝΕ' – ΠΗ').
 15ος Ὑπόμνημα στίς Πρᾶξεις (Ὅμιλίες Α'–ΚΓ').
 16Α Ὑπόμνημα στίς Πρᾶξεις (Ὅμιλίες ΚΔ'–ΜΔ').
 16Β α) Ὑπόμνημα στίς Πρᾶξεις (Ὅμιλίες ΜΕ'–Ν').
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ῥωμαίους (Ὅμιλίες Α'–Γ').
 17ος Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ῥωμαίους (Ὅμιλίες ΙΑ'–ΛΓ').
 18ος Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλίες Α'–ΚΑ').
 18Α Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλίες ΚΒ'–ΜΔ').
 19ος Ὑπόμνημα στὴν Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλίες Α'–ΚΔ').
 20ος α) Ὑπόμνημα στὴν Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλίες ΚΕ'–Λ').
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὅμιλίες Α'–ΙΑ').
 21ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὅμιλίες ΙΒ'–ΚΔ').
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὅμιλίες Α'–ΙΒ').
 22ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὅμιλίες ΙΓ'–ΙΕ').
 β) Στὴν Πρὸς Κολοσσαεῖς καὶ γ) Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Α'.

- 23ος α) Ὑπόμνημα στήν Β' Πρὸς Θεσσαλονικεῖς (Ὁμιλίες Α' - Ε').
 β) Στήν Α' Πρὸς Τιμόθεον καὶ γ) Στὴ Β' Πρὸς Τιμόθεον.
- 24ος α) Ὑπόμνημα στήν Πρὸς Τίτον (Ὁμιλ. Α'-Ζ'), β) Στήν Πρὸς Φιλήμονα (Ὁμιλ. Α'-Γ'), γ) Στήν Πρὸς Ἑβραίους (Ὁμιλ. Α'-ΙΕ').
- 25ος α) Ὑπόμνημα στήν Πρὸς Ἑβραίους (Ὁμιλ. ΙΖ'-ΛΔ').
 β) Εἰς τὸν πτωχὸν Λάζαρον (Ὁμιλ. Α'-Ζ').
- 26ος Ὁμιλίαι Ἡθικαὶ - Ἀγιογραφικαί.
1. Ὁμιλία εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ τὰ μύρια τέλαντα ὀφείλοντος καὶ τὰ ἑκατὸν δηνάρια ἀπαιτοῦντος, καὶ ὅτι παντὸς ἁμαρτήματος τὸ μνησι-
κακεῖν χεῖρον (σ. 18).
  2. Ὁμιλία εἰς τὰ μύρια τέλαντα καὶ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ περὶ τοῦ μνη-
σικακεῖν (σ. 68).
  3. Ὁμιλία εἰς τό, «Πάτερ, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτή-
ριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ». Καὶ κατὰ Μαρκιωνι-
στῶν καὶ Μανιχαίων, καὶ ὅτι οὐ χρή ἐπιπηδᾶν τοῖς κινδύνοις, ἀλλὰ
παντὸς θελήματος προτιμᾶν τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα (σ. 84).
  4. Ὁμιλία περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν πολιτεύεσθαι, καὶ εἰς τό, «Στενὴ ἡ πύλη»,
καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ ἐρμηνεῖα τῆς προσευχῆς τοῦ «Πάτερ ἡμῶν» (σ. 118).
  5. Ὁμιλία εἰς τὸν παραλυτικὸν διὰ τῆς στέγης χαλασθέντα, ὅτι οὐκ αὐτὸς
ἐστὶν ὁ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ κείμενος· καὶ περὶ τῆς τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πα-
τέρα ἰσότητος (σ. 144).
  6. Ὁμιλία πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν σύναξιν τῆς ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὸ
μὴ παρατρέχειν τὰς ἐπιγραφὰς τῶν θείων Γραφῶν, καὶ εἰς τὸ ἐπίγραμ-
μα τοῦ βωμοῦ, καὶ εἰς τοὺς νεοφωτίστους (σ. 198).
  7. Ὁμιλία συνάξεως διὰ χρόνου ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἐκκλησίᾳ γενομένης εἰς
τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, καὶ ὅτι χρησιμώτερος
βίος ἐνάρετος σημείων καὶ θαυμάτων, καὶ κατὰ τί διαφέρει πολιτεία
σημείων (σ. 234).
  8. Ὁμιλία, Ὅτι χρήσιμος ἡ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις, καὶ ὅτι δουλεία καὶ
περιστάσει πραγμάτων ἀχείρωτον ποιεῖ τὸν προσέχοντα, καὶ ὅτι τὸ
ὄνομα τῶν Ἀποστόλων πολλῶν ἐστὶν ἀξιωματῶν ὄνομα, καὶ ὅτι τῶν
ἐξωθεν ἀρχόντων καὶ αὐτῶν τῶν βασιλευόντων πολλῶ μείζονα κέκτην-
ται δύναμιν οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἐξουσίαν, καὶ πρὸς τῷ τέλει πρὸς Νεο-
φωτίστους (σ. 272).
  9. Ὁμιλία, Ὅτι οὐκ ἀκίνδυνον τοῖς ἀκροαταῖς τὸ σιγᾶν τὰ λεγόμενα ἐν τῇ
ἐκκλησίᾳ. Καὶ τίνος ἕνεκεν αἱ Πράξεις ἐν τῇ Πεντηκοστῇ ἀναγινώσκον-
ται, καὶ διὰ τί οὐκ ἔδειξε πᾶσιν ἐαυτὸν ἀναστᾶς ὁ Χριστὸς, καὶ ὅτι τῆς
ὄψεως σαφεστέραν παρέσχε τὴν τῆς ἀναστάσεως ἀπόδειξιν τὴν διὰ τῶν
σημείων τῶν Ἀποστόλων (σ. 310).
  10. Ὁμιλία Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν εἰρημένων. Καὶ
πρὸς τοὺς δυσχεραίνοντας ὑπὲρ τῆς βραχυλογίας, καὶ περὶ τῆς τοῦ
Σαύλου προσηγορίας καὶ Παύλου, καὶ τίνος ἕνεκεν Ἀδὰμ ὁ πρῶτος
ἄνθρωπος ἐκλήθη, ὅτι χρησίμως καὶ συμφερόντως, καὶ εἰς τοὺς Νεο-
φωτίστους (σ. 364).

11. Ὁμιλία Πρὸς τοὺς ἐγκαλέσαντας ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν προοιμίων, καὶ ὅτι χρήσιμον τὸ φέρειν ἐλέγχους, καὶ τίνος ἔνεκεν οὐκ εὐθέως πιστεύσας μετωνομάσθη Παῦλος, καὶ ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως γέγονεν αὐτῷ ἡ μεταβολή, καὶ εἰς τὸ ρητόν, «Σαῦλε, Σαῦλε, τί με διώκεις;» (σ. 394).
12. Ὁμιλία, Ἐπιτίμησις κατὰ τῶν ἀπολειφθέντων. Παραίνεσις πρὸς τοὺς παρόντας, εἰς τὸ κήδεσθαι τῶν ἀδελφῶν, καὶ εἰς τὸ προοίμιον τῆς πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς, «Παῦλος κλητός», καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης (σ. 444).
13. Ὁμιλία Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες, ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται», καὶ τὰ ἐξῆς (σ. 486).
14. Ὁμιλία Εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Οἶδαμεν, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν», καὶ περὶ ὑπομονῆς, καὶ ὅσον τῶν θλίψεων τὸ κέρδος (σ. 518).
15. Ὁμιλία Πρὸς τοὺς μὴ ἀπαντήσαντας εἰς τὴν σύναξιν, καὶ εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψάμμιζε αὐτόν», καὶ περὶ τοῦ μνησικακεῖν (σ. 542).
16. Ὁμιλία Εἰς τὸ «Κατανοήσατε τὸν Ἀπόστολον καὶ Ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, πιστόν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν» (σ. 594).

Ὁμιλίαι Ἀγιογραφικῆς – Ἑρμηνευτικῆς.

1. Εἰς τὸ «ἀσπάσασθε Πρισκίλλαν καὶ Ἀκύλαν», Ὁμιλία Α' (20).
2. Εἰς Ἀκύλαν καὶ Πρισκίλλαν, Ὁμιλία Β', καὶ εἰς τὸ μὴ κακῶς λέγειν τοὺς ἱερεῖς (σ. 50).
3. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν, «Διὰ δὲ τὰ πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω» (σ. 92).
4. Εἰς τὸ, «Γυνὴ δέδετα νόμῳ ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· ἐὰν δὲ κοιμηθῆ, ἐλευθέρᾳ ἐστὶν ὣς θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν Κυρίῳ. Μακαριώτερα δὲ ἐστὶν ἐὰν οὕτω μείνῃ» (σ. 126).
5. Ἐγκώμιον εἰς Μάξιμον, καὶ περὶ τοῦ ποίας δεῖ ἄγεσθαι γυναῖκας (σ. 154).
6. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ Πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον» (σ. 214).
7. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Δεῖ δὲ καὶ αἱρέσεις εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται» (σ. 252).
8. Ὁμιλία Α' εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ εἰς τὸ, «Ἐπίστευσα, διὸ καὶ ἐλάλησα», καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 282).
9. Ὁμιλία Β' εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ πρὸς Μανιχαίους καὶ πάντας τοὺς διαβάλλοντας τὴν Παλαιάν καὶ διαιροῦντας αὐτὴν ἀπὸ τῆς Καινῆς, καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 316).
10. Ὁμιλία Γ' πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν ρῆσιν «Ἐχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς

πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ διὰ τί κοινῇ πάντες ἀπολαμβάνουσι τὰ ἀγαθὰ, καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 350).

11. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν, «Ὁφείλον ἀνέχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ (σ. 390).
12. Πρὸς τοὺς οὐκ εἰς δέον χρωμένους τῷ ἀποστολικῷ ρητῷ τῷ λέγοντι, *Εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται*», καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης (σ. 422).
13. Εἰς τὸ, «*Χῆρα καταλεγέσθω μὴ ἐλάττων ἐτῶν ἐξήκοντα γεγονυῖα*», καὶ περὶ παίδων ἀνατροφῆς καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 458).
14. Εἰς τὸ, «Ὅτε ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῶ ἀντέστην», καὶ δείκνυσιν ὅτι οὐκ ἀντίστασις ἦν, ἀλλ' οἰκονομία τὰ γινόμενα (σ. 514).
15. Εἰς τὸ, «*Οὐδέποτε ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ ὁ Υἱὸς οὐδέν, ἐὰν μὴ τι βλέπῃ τὸν Πατέρα ποιῶντα*» (σ. 572).
16. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «*Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἔσονται καιροὶ χαλεποὶ*» (σ. 608).

28ος 1. Ποιμαντικά:

Α'. Λόγος, Ὅτε πρεσβύτερος προεχειρίσθη (σ. 10).

Β'. Λόγοι Περί ἱερωσύνης.

1. Λόγος Α' (σ. 54).
2. Λόγος Β' (σ. 84).
3. Λόγος Γ' (σ. 116).
4. Λόγος Δ' (σ. 190).
5. Λόγος Ε' (σ. 238).
6. Λόγος ΣΤ' (σ. 258).

2. Ἀσκητικά Α':

Α'. Πρὸς τοὺς πολεμοῦντας τὸν μοναχικὸν βίον Λόγοι Α', Β', Γ' :

1. Λόγος Πρῶτος, Πρὸς τοὺς κατηγόρους (σ. 325).
2. Λόγος Δεύτερος, Πρὸς ἄπιστον πατέρα (σ. 372).
3. Λόγος Τρίτος, Πρὸς πιστὸν πατέρα (σ. 442).

Β'. Σύγκρισις βασιλικῆς δυναστείας πρὸς μοναχὸν (σ. 519).

Γ'. Περί κατανύξεως:

1. Λόγος Πρῶτος, Πρὸς Δημήτριον μονάζοντα (σ. 608).
2. Λόγος Δεύτερος, Πρὸς Στελέχιον (σ. 672).

Δ'. Πρὸς Θεόδωρον:

1. Πρὸς Θεόδωρον μοναχὸν (σ. 718).
2. Πρὸς Θεόδωρον ἐκπεσόντα (σ. 746).

29ος Ἀσκητικά Β':

Α'. Πρὸς Σταγείριον, Λόγοι Α'-Γ':

1. Λόγος Α', Πρὸς Σταγείριον ἀσκητὴν δαιμονῶντα (σ. 12).
2. Λόγος Β', Καὶ ὅτι ἀθυμία χαλεπωτέρα καὶ δαίμονος (σ. 110).
3. Λόγος Γ', Πρὸς Σταγείριον, Περί ἀθυμίας (σ. 204).

Β'. Πρὸς τοὺς ἔχοντας παρθένους συνεισάκτους (σ. 294).

Γ'. Περί τοῦ κανονικῆς μῆ συνοικεῖν ἀνδράσι (σ. 374).

Δ'. *Περὶ παρθενίας* (σ. 448).

30ος Α'. *Δοκίμια*:

1. *Πρὸς νεωτέραν χηρεύσασαν* (σ. 12).
2. *Πρὸς τὴν αὐτήν, Περὶ μονανδρίας* (σ. 50).

Β'. *Ὅμιλίες Ἠθικές*:

Περὶ Μετανοίας, ὁμιλίες Α' - Θ':

1. *Ὅμιλία Α'*: *Ἐξ ἀγροῦ αὐτοῦ ἐπανελθόντος* (σ. 86).
2. *Ὅμιλία Β'*: *Περὶ μετανοίας καὶ εἰς τὴν σκυθρωπότητα βασιλέως Ἀχαάβ καὶ εἰς Ἰωνᾶν τὸν προφήτην* (σ. 112).
3. *Ὅμιλία Γ'*: *Περὶ ἐλεημοσύνης καὶ εἰς τὰς δέκα παρθένας* (σ. 134)
4. *Ὅμιλία Γ'*: *Περὶ μετανοίας καὶ εὐχῆς* (σ. 160).
5. *Ὅμιλία Γ'*: *Περὶ νηστείας καὶ εἰς τὸν προφήτην Ἰωνᾶν καὶ Δανιὴλ καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας* (σ. 184).
6. *Ὅμιλία Γ'*: *Περὶ νηστείας, λεχθεῖσα τῇ ἕκτη ἑβδομάδι τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς* (σ. 208).
7. *Ὅμιλία Γ'*: *Περὶ μετανοίας καὶ περὶ κατανύξεως, καὶ ὅτι ταχὺς ὁ Θεὸς εἰς σωτηρίαν καὶ βραδὺς εἰς τιμωρίαν, ἐν ᾧ καὶ ἡ περὶ τῆς Ρα-
άβ παράδοξος ἱστορία* (σ. 238).
8. *Ὅμιλία Γ'*: *Περὶ μετανοίας* (σ. 284).
9. *Ὅμιλία Γ'*: *Περὶ μετανοίας, καὶ εἰς τοὺς ἀπολειφθέντας ἐν ταῖς συνά-
ξεσιν, ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης καὶ περὶ κρίσεως* (σ. 312).

Γ'. *Ὅμιλίες Κατήχητικές: Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτισθῆναι καὶ πρὸς τοὺς
Νεοφωτίστους, καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν πράξεων*

1. *Κατήχησις Α'*: *Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτισθῆναι* (σ. 324).
2. *Κατήχησις Β'*: *Ἀκολουθία πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι καὶ σα-
φῆς ἀπόδειξις τῶν συμβολικῶς τε καὶ τυπικῶς ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι
τελουμένων* (σ. 360).
3. *Κατήχησις Γ'*: *Ὅμιλία λεχθεῖσα πρὸς Νεοφωτίστους* (σ. 384).
4. *Κατήχησις Δ'*: *Πρὸς τοὺς Νεοφωτίστους καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστό-
λου, «Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ἰδοὺ πάντα
καινὰ* (σ. 402).
5. *Κατήχησις Ε'*: *Παραίνεσις, ὥστε τρυφῆς ἀπέχεσθαι καὶ πολυτελείας καὶ
μέθης καὶ τὴν συμμετρίαν προτιμᾶν καὶ πρὸς τοὺς Νεοφωτίστους* (σ.
428).
6. *Κατήχησις Σ'*: *Ἐπιτίμησις πρὸς τοὺς καταλιπόντας τὴν σύναξιν καὶ εἰς
τὰς ἵπποδρομίας καὶ τὰ θέατρα ἀπελθόντας καὶ ὄσσην προσήκει τῶν
ραθυμούντων ἀδελφῶν ποιῆσθαι τὴν ἐπιμέλειαν. Καὶ εἰς τοὺς Νεοφω-
τίστους* (σ. 452).
7. *Κατήχησις Ζ'*: *Ὅτι μεγίστης ἀφελείας ἡμῖν ὑπόθεσις γίνεται τὰ λείψα-
να τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ ὅτι δεῖ ὑπερορᾶν τῶν βιωτικῶν ἀπάντων
καὶ τῶν πνευματικῶν ἔχεσθαι, καὶ ὅσον ἀγαθὸν εὐχὴ καὶ ἐλεημοσύνη.
Καὶ εἰς τοὺς Νεοφωτίστους* (σ. 472).
8. *Κατήχησις Η'*: *Ἀποχὴ καὶ ἔπαινος εἰς τοὺς ἀπὸ τῆς περιοικίδος παρα-
γενομένους καὶ ὅτι τῶν δικαίων ἀπάντων ἐπαγγελίας αἰσθητὰς δεξα-*

μένων και ἀντί τῶν αἰσθητῶν τὰ νοητὰ φανταζομένων, ἡμεῖς ἀπεναντίας, τῶν νοητῶν ἐπαγγελίαν δεξάμενοι, περὶ τὰ αἰσθητὰ κεχήναμεν· καὶ ὅτι προσήκει καὶ ὑπὸ τὴν ἕω καὶ κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν σπεύδοντας τὰς εὐχὰς ποιεῖσθαι καὶ ἐξομολογήσεις. Καὶ εἰς τοὺς Νεοφωτίστους (σ. 498).

9. Κατήχησις Θ': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι, καὶ διὰ τί λουτρὸ παλιγγενεσίας καὶ οὐκ ἀφέσεως ἁμαρτημάτων λέγεται, καὶ ὅτι ἐπικίνδυνον οὐ τὸ ἐπιορκεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὀμνύειν, κἄν εὐορκῶμεν (σ. 518).
10. Κατήχησις Ι': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι, καὶ περὶ γυναικῶν τῶν ἐν πλέγμασι καὶ χρυσῷ κατακοσμουσῶν ἑαυτὰς· καὶ περὶ τῶν κληδονισμοῖς ἢ περιάπτοις ἢ ἐπωδαῖς κεχρημένων, ἅπερ ἅπαντα ἀλλότρια Χριστιανισμοῦ (σ. 546).
11. Κατήχησις ΙΑ': Ἐν τῇ προτέρᾳ κατηχήσει διαλεχθεὶς περὶ ὄρκων, ταύτην εἶπεν εἰς τὴν αὐτὴν πάλιν ὑπόθεσιν, δεικνύς ὅτι οὐ τὸ ἐπιορκεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ εὐορκεῖν κόλασιν ἔχει, καὶ ὅτι χρησίμως ὁ Χριστὸς διὰ τριῶν ἡμερῶν ἀνέστη (σ. 578).
12. Κατήχησις ΙΒ': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι κατήχησις ἐσχάτη (σ. 600).

Γ'. Παιδαγωγικῆς :

Περὶ κενοδοξίας, καὶ ὅπως δεῖ τοὺς γονεῖς ἀνατρέφειν τὰ τέκνα (σ. 620).

31ος Α'. Ὁμιλίαι Κατηχητικῆς καὶ Ἠθικῆς Β'.

1. Πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι δαίμονες τὰ ἀνθρώπινα διοικοῦσι καὶ δυσχεραίνοντας ἐπὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ καλέσασι καὶ σκανδαλιζομένους ἐπὶ ταῖς τῶν φαύλων εἡμερίαις καὶ δυσπραγίαις τῶν δικαίων (σ. 28).
2. Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας τίνος ἔνεκεν οὐκ ἐκ μέσου γέγονεν ὁ διάβολος, καὶ ὅτι οὐδὲν ἡμᾶς βλάπτει ἢ τούτου πονηρία εἰάν προσέχωμεν, καὶ περὶ μετανοίας (σ. 74).
3. Ὅτι ἐκ ραθυμίας ἢ κακίας καὶ ἀπὸ σπουδῆς ἢ ἀρετῆς, καὶ οὐδὲν οὔτε οἱ ἄνθρωποι πονηροί, οὔτε αὐτὸς ὁ διάβολος τὸν νήφοντα παραβλάψαι δύναται, καὶ ἢ ἀπόδειξις ἄλλοθεν τε πολλαχόθεν, καὶ ἐκ τῶν κατὰ τὸν Ἀδάμ καὶ τὸν Ἰῶβ (σ. 98).
4. Ὅτι ἐπικίνδυνον καὶ τοῖς λέγουσι καὶ τοῖς ἀκούουσι τὸ πρὸς χάριν δημογορεῖν, καὶ ὅτι χρησίμων καὶ δικαιοσύνη μεγίστη τὸ κατηγορεῖν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων (σ. 134).
5. Εἰς τό, «Πᾶν ἁμάρτημα, ὃ εἰάν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν» (σ. 168).
6. Περὶ προσευχῆς, Λόγος Α' (σ. 180).
7. Περὶ προσευχῆς, Λόγος Α' (σ. 198).
8. Περὶ εὐχῆς, (σ. 220).
9. Περὶ τῆς τῶν μελλόντων ἀπολαύσεως καὶ τῆς τῶν παρόντων εὐτελείας (σ. 230).
10. Περὶ τοῦ μὴ δημοσιεύειν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀδελφῶν μηδὲ κατεύχεσθαι τῶν ἐχθρῶν (σ. 250).

11. Περὶ τοῦ μὴ ἀπογινώσκειν τινὰς ἑαυτῶν μηδὲ κατεύχεσθαι τῶν ἐχθρῶν, μηδὲ ἀπαγορεύειν ἐν τῷ μὴ λαμβάνειν αἰτοῦντας, καὶ πρὸς ἄνδρας περὶ τῆς πρὸς τὰς γυναῖκας εἰρήνης (σ. 286).
  12. Πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν ἐκκλησίαν καὶ αὐτομολήσαντας πρὸς τὰς ἵπποδρομίας καὶ τὰ θέατρα (σ. 310).
  13. Περὶ τελείας ἀγάπης καὶ τῆς κατ' ἀξίαν τῶν ἔργων ἀνταποδόσεως καὶ περὶ κατανύξεως (σ. 332).
  14. Πρὸς τοὺς μεγάλα τὰ παρόντα νομίζοντας καὶ περὶ τὰ τοῦ βίου λαμπρὰ μάτην ἐπτοημένους (σ. 376).
  15. Ὅτι πάντων ἢ κατὰ ψυχὴν ἀρετὴ προτιμότερα (σ. 390).
  16. Περὶ ἐλεημοσύνης, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ παριέναι αὐτὸν χειμῶνος ὥρα καὶ ἰδεῖν τοὺς πένητας καὶ πτωχοὺς ἀνεπιμελήτους ἐροισμένους κατὰ τὴν ἀγορὰν (σ. 402).
  17. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἀναθεματίζειν ζῶντας ἢ τεθνηκότας (σ. 442).
  18. Λόγος ταῖς Καλάνδαις. Ἐλέχθη κατὰ τῶν παρατηρούντων τὰς νεομηνίας καὶ κατὰ τὴν πόλιν χορείας τελούντων, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Τὰ πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε» (σ. 464).
  19. Ὅτι τὸν ἑαυτὸν μὴ ἀδικοῦντα, οὐδεὶς παραβλάψαι δύναται (σ. 496).
- Β'. Ὅμιλιες Περιστατικῆς Α'.**
1. Εἰς τοὺς ἀνδριάντας, Ὅμιλία Α', εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Οἶνω ὀλίγω χρωῶ, διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας» (σ. 564).
  2. Εἰς τοὺς ἀνδριάντας, Ὅμιλία Β', περὶ τῆς συμβάσης συμφορᾶς ἐν τῇ πόλει ἐπὶ τῇ ἀταξίᾳ τῆς καταστροφῆς τῶν ἀνδριάντων τοῦ Θεοδοσίου τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως τοῦ μεγάλου, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ ἀποστόλου, «Τοῖς πλουσίοις παράγγελε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μὴ ὑψηλοφρονεῖν», καὶ κατὰ πλεονεξίας (σ. 628).
- 32ος Ὅμιλιες Περιστατικῆς Β'.**
3. Εἰς τὴν ἀποδημίαν τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ ὑπὲρ τῆς πόλεως πρὸς τὸν βασιλέα πρεσβευομένου, καὶ τίς ἐστὶν ἡ ἀληθὴς νηστεία, καὶ ὅτι τοῦ φαγεῖν ἀνθρώπινον σῶμα τὸ κατηγορήσαι χεῖρον, καὶ περὶ τῶν διὰ τὴν στάσιν σφαγέντων καὶ πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας, ὅτι πολλοὶ τῶν ἀναιτίων ἐάλωσαν (σ. 8).
  4. Παράκλησις πρὸς τὸν λαὸν περὶ καρτερίας καὶ ὑπομονῆς ἐκ παραδειγμάτων τοῦ τε Ἰωβ καὶ τῶν τριῶν παιδῶν, καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς (σ. 58).
  5. Ἐπι παράκλησις πρὸς τὸν λαὸν περὶ τοῦ φέρειν γενναίως τὴν ἐπικειμένην ἀπειλήν, ἔχοντα παραδείγματα ἐκ τῶν συμβάντων τῷ τε Ἰωβ καὶ τοῖς Νινευίταις, καὶ ὅτι οὐ χρὴ δεδιέναι τὸν θάνατον, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τί τὸ κακῶς ἀποθανεῖν, καὶ περὶ τοῦ μετὰ πάσης σπουδῆς φεύγειν τοὺς ὄρκους, καὶ εἰς τὸν σεισμὸν (σ. 96).
  6. Ὅτι χρήσιμος ὁ τῶν ἀρχόντων φόβος καὶ διήγησις τῶν κατὰ τὴν ὁδὸν συμβάντων τοῖς ἀγγελίαν τῆς στάσεως τῷ βασιλεῖ φέρουσι, καὶ ὅτι ὁ ἀδίκως τις πάσχων καὶ εὐχαριστῶν τῷ συγχωροῦντι Θεῷ, ἴσος ἐστὶ τοῦ

διά τὸν Θεὸν τὰ αὐτὰ πάσχοντος· καὶ τὰ παραδείγματα πάλιν ἐκ τῶν τριῶν παίδων καὶ τῆς βαβυλωνίας καμίνου, καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς (σ. 148).

7. Ὅτι τὸ τῆς λύπης πάθος εἰς ἁμαρτίας ἀναίρεσιν μόνον χρήσιμον, καὶ εἰς τὸ, «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν», καὶ ὅτι μεγίστης παρακλήσεως ὑπόθεσις ἢ τῆς δημιουργίας κατασκευῆ, ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ, «Ἀδάμ, ποῦ εἶ;», καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 192).
8. Προτροπὴ εἰς ἀρετὴν, καὶ εἰς τὸ, «Περιεπάτει ὁ Θεὸς τὸ δειλινὸν ἐν τῷ παραδείσῳ», καὶ περὶ τοῦ φεύγειν τοὺς ὄρκους (σ. 216).
9. Ἐπαινος τῶν κατορθωκῶτων τὸ μὴ ὀμνύειν καὶ ὅτι οὐκ ὀφείλει τις διακρίνεσθαι μετὰ ἐστίασιν ἀκροᾶσθαι θείων λογίων ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ διὰ τί μετὰ χρόνον πολὺν ἐδόθησαν αἱ ἅγιοι Γραφαί, καὶ εἰς τὸ, «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ», καὶ φυσιολογία κόσμου, καὶ πρὸς τῷ τέλει περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 236).
10. Ἐπαινος τῶν μετὰ τὴν ἐστίασιν ἀπαντηκῶτων εἰς τὴν ἀκρόασιν, καὶ φυσιολογία κόσμου, καὶ κατὰ τῶν θεοποιούντων τὴν κτίσιν, καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 268).
11. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν ἐκ τῆς στάσεως προσδοκηθέντων κακῶν, καὶ ἀνάμνησις τῶν τότε συμβάντων· ἔτι δὲ καὶ κατὰ τῶν τὸ σῶμα ἡμῶν διαβαλλόντων, καὶ περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς, καὶ πρὸς τῷ τέλει περὶ τοῦ κατορθῶσαι τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 302).
12. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἡμαρτηκῶτων εἰς τὸν βασιλέα, καὶ φυσιολογία τῆς κτίσεως, καὶ ὅτι ποιήσας ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον νόμον φυσικὸν ἐγκατέθηκεν αὐτῷ, καὶ περὶ τοῦ πάσῃ σπουδῇ ἀπέχεσθαι τῶν ὄρκων (σ. 334).
13. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς μεταβολῆς τῶν σκυθρωπῶν καὶ ἀνάμνησις τῶν διὰ τὴν στάσιν διασυρέντων καὶ τιμωρηθέντων· ὁμοίως δὲ πάλιν περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου δημιουργίας, καὶ ὅτι φυσικὸν νόμον ἐδέξατο, καὶ περὶ τοῦ τελείως κατορθῶσαι τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 370).
14. Τοῦ δήμου παντὸς ἀφεθέντος τῆς ἀγωνίας καὶ θαρσῆσαντος, τινὲς πάλιν τὴν πόλιν ἐτάραξαν φοβεράς πλάττοντας φήμας, καὶ ἠλέγχθησαν· εἰ τοῦτο τε οὖν ὁμιλία εἴρηται, καὶ εἰς τὴν περὶ τῶν ὄρκων παραίνεσιν, διὸ καὶ ἡ κατὰ τὸν Ἰωνάθαν καὶ τὸν Σαοὺλ ἱστορία καὶ τὸν Ἰεφθάε παρήχθη, καὶ ἐδείχθη πόσαι ἐξ ἑνὸς ὄρκου γίνονται ἐπιπορκίαι (σ. 398).
15. Ἐπι εἰς τὴν συμφορὰν τῆς πόλεως Ἀντιοχείας, καὶ ὅτι χρήσιμον πανταχοῦ φόδος, καὶ ὅτι πένθος γέλωτος λυσιτελέστερον, καὶ εἰς τὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐπίγνωθι ὅτι ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις», καὶ ὅτι τοῦ φονεύειν τὸ ὀρκίζεῖν χειρόν (σ. 438).
16. Φημισθείσης εἰς τὸν ἄρχοντα πραιΐδας καὶ πάντων περὶ φυγῆς βουλευομένων, τοῦ ἄρχοντος εἰσελθόντος εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ παρακαλέσαντος, ἐλέχθη ἡ παροῦσα ὁμιλία· καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν, καὶ εἰς τὸ ρητόν τοῦ Ἀποστόλου, «Παῦλος δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ» (σ. 472).

17. Εἰς τοὺς ἄρχοντας τοὺς παρὰ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου ἀποσταλέντας Ἐλέδριον στρατηλάτην καὶ Καισάριον μάγιστρον εἰς τὴν τῶν πεπλημμεληκότων ἐξέτασιν διὰ τὴν τῶν ἀνδριάντων καταστροφὴν (σ. 510).
18. Εἰς τὴν προειρημένην ὑπόθεσιν τῆς στάσεως, περὶ νηστείας, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε» (σ. 544).
19. Πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς χώρας, καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 576).
20. Ὅτι οὐκ ἀρκεῖ ἡ νηστεία τῆς Τεσσαρακοστῆς πρὸς τὸ δύνασθαι κοινωνεῖν, ἀλλὰ καὶ δεῖ τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρετῆς πρώτης· καὶ πῶς δυνατὸν μὴ μνησικακεῖν, καὶ ὅτι πολὺς τῷ Θεῷ τοῦ νόμου τούτου λόγος καὶ ὅτι πρὸ τῆς γεέννης τὸ μνησικακεῖν κολάζει τοὺς ἄλόντας· καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς, καὶ περὶ τῶν μὴ κατωρθωκότων τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 612).
21. Εἰς τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ, καὶ εἰς τὴν τοῦ βασιλέως διαλλαγὴν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ πρὸς τοὺς πλημμελήσαντας εἰς τὴν τῶν ἀνδριάντων καταστροφὴν (σ. 664).

33ος Ὅμιλος Περιστατικὸς Γ'.

1. Περὶ Ἐλεαζάρου καὶ τῶν ἐπτὰ παίδων, λεχθεῖσα ἐτέρου προειρηκότους σφόδρα πρᾶσβυτέρου (σ. 20).
2. Τῆς βασιλίδος μέσον νυκτῶν εἰς Μεγάλην Ἐκκλησίαν προσθούσης κάκειθεν τὰ λείψανα τῶν μαρτύρων ἀραμένης καὶ προπεψάσης διὰ πάσης τῆς ἀγορᾶς ἕως Δρυπίας, τοῦ μαρτυρίου ἀπέχοντος θ' σημεῖον τῆς πόλεως· ἐλέχθη ἐν τῷ μαρτυρίῳ ἡ προσομιλία, παρορούσης αὐτῆς καὶ τῆς πόλεως πάσης καὶ τῶν ἀρχόντων (σ. 48).
3. Τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ παραγενομένου τοῦ βασιλέως ἐν τῷ μαρτυρίῳ τοῦ Ἀποστόλου καὶ μάρτυρος Θωμᾶ, τοῦ διακειμένου ἐν τῇ Δρυπία, καὶ ἀναχωρήσαντος πρὸ τῆς διαλέξεως. Ἐλέχθη, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς ἐκείνου, πρὸς τὸ πλῆθος (σ. 66).
4. Εἰς Εὐτρόπιον, εὐνοῦχον, πατρίκιον καὶ ὑπατον, ὄμιλ. Α' (σ. 86).
5. Ὅτε τῆς ἔξω εὐρεθεῖς Εὐτρόπιος ἀπεσπάσθη, καὶ περὶ παραδείσου καὶ Γραφῶν, καὶ εἰς τὸ, «Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου» (σ. 106).
6. Ὅτε Σατορνῖνος καὶ Αὐρηλιανὸς ἐξωρίσθησαν καὶ Γαῖνᾶς ἐξῆλθε τῆς πόλεως, καὶ περὶ φιλαργυρίας (σ. 170).
7. Ὅμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῷ ἐπὶ τῇ παλαιᾷ Πέτρᾳ ὀλίγων συλλεγέντων διὰ τὸν χειμῶνα, εἰς τὸ δεῖν συνεχῶς συνάγεσθαι καὶ μὴ ἀπαγορεύειν τὴν σωτηρίαν ἐν ἁμαρτήμασιν ὄντας, ἀλλὰ μετάνοιαν ἐπιδείκνυσθαι (σ. 190).
8. Ὅμιλία παραινετική, λεχθεῖσα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας, καὶ ἀπόδειξις περὶ τῶν ἀγώνων καὶ ἄθλων τοῦ μακαρίου καὶ δικαίου Ἰωβ (σ. 220).
9. Ὅμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ὑπὲρ τε τῆς σπουδῆς τῶν παρόντων καὶ ραθυμίας τῶν ἀπολειφθέντων, περὶ τοῦ ψάλλειν καὶ περὶ τοῦ μηδὲν εἶναι κώλυμα γυναιξὶ τὴν φύσιν πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς δρόμους (σ. 252).
10. Ὅμιλία ρηθεῖσα ἐν τοῖς Ἀποστόλοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ Θεοδοσίου βασιλέ-

ως, πρὸς τοὺς καλοῦντας ἑαυτοὺς Καθαροὺς, ἑτέρων δύο ἐπισκόπων εἰρηκότων (σ. 278).

11. Ὁμιλία λεχθεῖσα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπὶ Παύλου, Γότθων ἀναγνόντων καὶ πρεσβυτέρου Γότθου προομιλήσαντος (σ. 288).
12. Ὁμιλία περὶ τοῦ μὴ δεῖν εἰς ἵπποδρομίας μηδὲ εἰς θέατρα ἀναβαίνειν, καὶ λυπήσας αὐτούς, εἶτα τῇ συνάξει τῇ μετ' ἐκείνην τὴν Κυριακὴν παραχωρήσας εἰπεῖν ἐπισκόπῳ ἀπὸ Γαλατίας ἀφιγμένῳ, καὶ σιγῆσας καὶ ἐν τούτῳ λυπήσας, ταύτην εἶρηκε τὴν ὁμιλίαν ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ εἰς τό, «Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι» (σ. 332).
13. Ὁμιλία εἰς τό, «Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι», ρηθεῖσα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπὶ τοῦ Ἀποστόλου, ἐπισκόπου ὀλίγα προομιλήσαντος (σ. 354).
14. Ὁμιλία πρὸ τῆς ἐξορίας (σ. 384).
15. Ὁμιλία ὅτε ἀπῆει ἐν τῇ ἐξορίᾳ (σ. 402).
16. Ὁμιλία ὅτε ἦλθεν ἀπὸ τῆς ἐξορίας (σ. 412).
17. Ὁμιλία ἐπανελθόντος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς προτέρας ἐξορίας (σ. 420).
18. Ὁμιλία εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῆς Χαναναίας. (σ. 438).
19. Πρὸς τοὺς σκανδαλισθέντας ἐπὶ ταῖς δυσημερίαις ταῖς γενομέναις καὶ τῇ τοῦ λαοῦ καὶ πολλῶν ἱερέων διῶξει καὶ διαστροφῇ καὶ περὶ ἀκαταλήπτου, καὶ κατὰ Ἰουδαίων (σ. 478).

34ος Λόγοι Δογματικοὶ καὶ Πολεμικοί:

1. Πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἑλληνας. Ἀπόδειξις, ὅτι ἐστὶ Θεὸς ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν παρὰ τοῖς προφήταις πολλαχοῦ περὶ αὐτοῦ εἰρημένων (σ. 12).
2. Κατὰ Ἰουδαίων, Λόγοι Α' - Η'.
  - α. Λόγος Α' (σ. 98).
  - β. Λόγος Β', Πρὸς τοὺς νηστεύοντας τὴν τῶν Ἰουδαίων νηστείαν καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἰουδαίους. (σ. 144).
  - γ. Λόγος Γ', Εἰς τοὺς τὰ πρῶτα Πάσχα νηστεύοντας (σ. 160).
  - δ. Λόγος Δ', Εἰς τὰς Σάλπιγγας τοῦ Πάσχα αὐτῶν. (σ. 192).
  - ε. Λόγος Ε' (σ. 226).
  - ς. Λόγος ς'. (σ. 292).
  - ζ. Λόγος Ζ' (σ. 330).
  - η. Λόγος Η' (σ. 366).
3. Λόγος εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν, καὶ κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ πρὸς Ἑλληνας (σ. 416).
4. Περὶ εἰμαρμένης καὶ προνοίας, Λόγοι Α' (σ. 544).
5. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος Β' (σ. 556).
6. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος Γ' (σ. 572).
7. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος Δ' (σ. 582).
8. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος Ε' (σ. 600).
9. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος ς' (σ. 614).

35ος Α. Ὁμιλίαι Δογματικαί:

1. Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Α' (σ. 10).

2. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Β' (σ. 40).*
  3. *Περὶ ἀκαταλήπτου, καὶ ὅτι ἡ συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ φορητὴ τοῖς Σεραφίμ, Λόγος Γ' (σ. 78).*
  4. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Δ' (σ. 112).*
  5. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Ε' (σ. 146).*
  6. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Ζ'. Εἰς τὸν μακάριον Φιλογόνιον (σ. 190).*
  7. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Ζ'. Πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς συνάξεως καὶ τοῦ ὁμοουσίον εἶναι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ ἀπόδειξις (σ. 220).*
  8. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Η'. Εἰς τὰ ὑπόλοιπα κατὰ αἵρετικῶν, καὶ περὶ κρίσεως καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ εἰς τὴν αἴτησιν τῆς μητρὸς τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου (σ. 266).*
  9. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγ. Θ'. Εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον (σ. 300).*
  10. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Ι' (σ. 316).*
  11. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος ΙΑ' (σ. 356).*
  12. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Ι', Εἰς τὸν παραλυτικὸν (σ. 380).*
- Β. Ὅμιλιες Ἑορταστικῆς:**
1. *Εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ὅμιλία Β' (σ. 422).*
  2. *Εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ὅμιλία Β' (σ. 462).*
  3. *Εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα (σ. 490).*
  4. *Εἰς τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα (σ. 520).*
  5. *Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὅμιλία Α' (σ. 554).*
  6. *Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὅμιλία Β' (σ. 588).*
  7. *Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὅμιλία Γ' (σ. 626).*
  8. *Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κοιμητηρίου καὶ εἰς τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (σ. 636).*
- 36ος **Α. Ὅμιλιες Ἑορταστικῆς:**
1. *Εἰς τὸν σταυρὸν καὶ τὸν ληστήν (σ. 8).*
  2. *Εἰς τὸν σταυρὸν (σ. 36).*
  3. *Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα (σ. 70).*
  4. *Περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως (σ. 92).*
  5. *Κατὰ μεθύοντων καὶ εἰς τὴν ἀνάστασιν (σ. 142).*
  6. *Εἰς τὴν Σαμαρείτιδα (σ. 172).*
  7. *Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, Ὅμιλία Α' (σ. 200).*
  8. *Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, Ὅμιλία Β' (σ. 232).*
  9. *Εἰς τὴν Πεντηκοστήν, Ὅμιλία Α' (σ. 292).*
  10. *Εἰς τὴν Πεντηκοστήν, Ὅμιλία Β' (σ. 330).*
- Β. Ὅμιλιες Ἐγκωμιαστικῆς Α':**
1. *Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους, Ὅμιλία Α' (σ. 350).*
  2. *Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους, Ὅμιλία Β' (σ. 368).*
  3. *Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους, Ὅμιλία Γ' (σ. 382).*
  4. *Εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον (σ. 388).*
  5. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, Ὅμιλία Α' (σ. 400).*

6. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Β' (σ. 418).*
7. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Γ' (σ. 432).*
8. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Δ' (σ. 446).*
9. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Ε' (σ. 478).*
10. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Ζ' (σ. 498).*
11. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Ζ' (σ. 518).*
12. *'Η κλήσις τοῦ Παύλου (σ. 536).*
13. *Εἰς μάρτυρας, 'Ομιλία Α' (σ. 568).*
14. *Εἰς μάρτυρας, 'Ομιλία Β' (σ. 578).*
15. *'Εγκώμιον εἰς ἁγίους Πάντας (σ. 604).*

37ος **Α. 'Ομιλίαι Ἐγκωμιαστικῆς Β':**

1. *Εἰς τὸν Μελέπιον Ἀντιοχείας (σ. 20).*
2. *Εἰς τὸν μάρτυρα Λουκιανόν (σ. 36).*
3. *Εἰς τὸν μάρτυρα Βαβύλαν (σ. 52).*
4. *Εἰς τὸν Ἰουβεντῖνον καὶ Μαξιμῖνον (σ. 66).*
5. *Εἰς τὴν μάρτυρα Πελαγίαν (σ. 82).*
6. *Εἰς τὸν ἅγιον Ἰγνάτιον (σ. 100).*
7. *Εἰς τὸν Εὐστάθιον Ἀντιοχείας (σ. 128).*
8. *Εἰς τὸν μάρτυρα Ρωμανόν, 'Ομιλία Α' (σ. 150).*
9. *Εἰς τὸν μάρτυρα Ρωμανόν, 'Ομιλία Β' (σ. 168).*
10. *Εἰς τὰς μάρτυρας Βερνίκην καὶ Προσδόκην καὶ τὴν μητέρα αὐτῶν Δομνίαν (σ. 182).*
11. *Εἰς τὸν μάρτυρα Ἰουλιανόν (σ. 218).*
12. *Εἰς τὸν μάρτυρα Βαρλαάμ (σ. 244).*
11. *Εἰς μάρτυρας Αἰγυπτίους (σ. 264).*
12. *Εἰς τὸν ἐπίσκοπον Διόδωρον (σ. 276).*
13. *Εἰς τὴν πρωτομάρτυρα Θέκλαν (σ. 284).*
14. *Εἰς τὸν μάρτυρα Φωκᾶν (σ. 292).*
15. *Εἰς τὴν μάρτυρα Δροσίδα (σ. 312).*

38ος **Β. Ἐπιστολές:**

1. *'Επιστολές πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα Α'-ΙΖ' (σ. 348-557).*
2. *Βίος τῆς δσίας Ὀλυμπιάδος (σ. 558).*

'Επιστολές:

1. *'Επιστολές Πρὸς Ἰννοκέντιον (σ. 18-47).*
2. *'Επιστολές πρὸς διαφόρους ἀποδέκτας ΙΗ' - ΠΜΒ' (σ. 48-433).*

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
(ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ)

- Α' **Θέματα:** Ἀγαθότητα - Ἀχαριστία.
 Β' **Θέματα:** Βασιλεία οὐρανῶν - Εὐαγγέλιο.
 Γ' **Θέματα:** Εὐγνωμοσύνη - Πίστη.
 Δ' **Θέματα:** Ὅλα τὰ ὑπόλοιπα, (*'Υπὸ ἔκδοσιν*).

Ζ' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

Τόμος

1ος **Δογματικά Α'**

1. Πῶς τρία πρόσωπα λέγοντες.
2. Κατὰ εἰμαρμένης.
Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως (σ. 200).
4. Λόγος Κατηχητικὸς Μέγας (σ. 500).

2ος **Δογματικά Β'**: (Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικοὶ Λόγοι Α' - Β').3ος **Δογματικά Γ'**:

1. Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικὸς Λόγος Γ'.
2. Λόγος Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὴν Εὐνομίου ἔκθεσιν.

4ος **Α') Λόγοι Δογματικοί :**

1. Πρὸς Εὐστάθιον, Περὶ τῆς ἁγ. Τριάδος.
2. Πρὸς Ἀβλάθιον, Περὶ τοῦ μὴ οἶεσθαι λέγειν τρεῖς θεούς.
3. Πρὸς Συμπλίκιον, Περὶ πίστεως.
4. Κατὰ Μακεδονιανῶν τῶν Πνευματομάχων περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
5. Πρὸς Θεόφιλον, Κατὰ Ἀπολιναριστῶν.
6. Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολιναρίου.
7. Κατὰ Ἀρείου καὶ Σαβελλίου.

Β') Ἐπιστολές (Α' - ΛΑ').5ος **Ἑρμηνευτικά Α'** :

1. Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου.
2. Ἀπολογητικὸς περὶ τῆς Ἑξαήμερου.
3. Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου γενέσεως (Ὁμιλίαι Α' - Γ').

6ος **Ἑρμηνευτικά Β'** :

1. Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν.
2. Εἰς τὸν βον Ψαλμὸν.
3. Περὶ τῆς ὀγδόης.
4. Εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν.

7ος **Ἑρμηνευτικά Γ'** :

1. Ἐξήγησις εἰς τὰ Ἄσματα, Λόγοι Α' - ΙΕ'.

8ος **Α') Ἑρμηνευτικά Γ' - Δογματικά :**

1. Εἰς τὴν Προσευχὴν, Λόγοι Α' - Ε'.
2. Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς, Λόγοι Α' - Η'.

Β') Ἀσκητικά Α' :

1. Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ καὶ τῆς κατ' ἀλήθειαν ἀσκήσεως.
2. Πρὸς Ἀρμόνιον, Περὶ τοῦ τί τὸ τοῦ Χριστιανοῦ ἐπάγγελμα.
3. Πρὸς Ὀλύμπιον, Περὶ τελειότητος.
4. Πρὸς τοὺς ἀχθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσι.
5. Περὶ τῶν νηπίων πρὸ ὥρας ἀφαρπαζομένων.

9ος **Α') Ἀσκητικά Β'** : Περὶ παρθενίας (Κεφάλαια Α' - ΚΓ').**Β') Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί:**

1. Περὶ ἀρετῆς, ἧτοι Εἰς τὸν Βίον Μωυσέως (Λόγοι Α' - Β').

- Τόμος 2. *Εἰς τὸν Βίον τῆς Ὀσίας Μακρίνης.*
 3. *Εἰς τὸν Βίον Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ.*
 10ος Ὀμιλίαι : α) Δογματικές, β) Ἠθικές, γ) Ἐορταστικές.
 11ος Ὀμιλίαι : α) Ἐορταστικές, β) Ἐγκωμιαστικές, γ) Ἐπιτάφιας.

Η'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Βίος Γρηγορίου Παλαμᾶ Ὑπὸ Φιλοθέου Κοκκίνου

- 1ος α) Λόγοι ἀποδεικτικοὶ δύο Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
 β) Ἐπιστολὴς Πρὸς Ἀκίνδυνον καὶ Πρὸς Βαρλαάμ Α', Β'.

- 2ος Λόγοι: Ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζόντων (Λόγοι Α' - Γ').

- 3ος Α') Πραγματεῖαι Δογματικές:

1. Περὶ θείας ἐνώσεως καὶ διακρίσεως.
2. Περὶ θείων ἐνεργειῶν καὶ τῆς κατ' αὐτὰς μεθέξεως.
3. Περὶ θείας καὶ θεοποιοῦ μεθέξεως.
4. Διάλεξις Ὁρθοδόξου καὶ Βαρλααμίτου.
5. Διάλεξις Θεοφάνους πρὸς Θεότιμον.
6. Ὅτι Βαρλαάμ καὶ Ἀκίνδυνός εἰσιν οἱ διχοτομοῦντες.

- Β') Πραγματεῖαι Ὁμολογιακές:

1. Ἀγιορειτικὸς Τόμος.
2. Ἐκθεσις δυσσεβημάτων.
3. Ἀναίρεσις γράμματος Καλέκα.
4. Ἀναίρεσις γράμματος Ἰγνατίου Ἀντιοχείας.
5. Ἀναίρεσις ἐξηγήσεως τόμου Καλέκα.

- 4ος Ἐπιστολές:

Πρὸς τὸν Ἀρσένιον Στουδίτην.- Πρὸς Ἰωάννην Γαβρᾶν.- Πρὸς Παῦλον Ἀσάνην.- Πρὸς Δανιὴλ Αἴνου.- Πρὸς τὸν Νομοφύλακα Συμεών.- Πρὸς Ἀθανάσιον Κυζίκου.- Πρὸς Δαμιανόν.- Πρὸς Διονύσιον μετὰ τῆς ὁμολογίας.- Πρὸς Βησσαρίωνα.- Πρὸς Μακάριον Α'.- Πρὸς τοὺς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Γέροντας.- Πρὸς Φιλόθεον.- Πρὸς Μακάριον Β'.- Πρὸς Ἄνναν Παλαιολογίαν.

- 5ος Λόγοι: Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Α' - Γ').

- 6ος Λόγοι: Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Δ' - Ζ').

- 7ος Α') Κείμενα Αἰχμαλωσίας:

- 1) Λόγος διασαφῶν τὴν τοῦ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου δόξαν.
- 2) Εἰς τὴν ρῆσιν ἐκ τῶν Θησαυρῶν τοῦ Κυρίλλου.
- 3) Ἐπιστολὴ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν.
- 4) Ἐπιστολὴ ὅτε ἐάλω. 5) Διάλεξις πρὸς τοὺς Χιόνας.
- 6) Ἐπίτομος διήγησις διαλέξεως μετὰ Γρηγορᾶ.

- Β') Λόγοι :

- 1) Περὶ τῆς τοῦ Γρηγορᾶ ψευδογραφίας καὶ δυσσεβείας Λόγοι Α' - Δ'.
- 2) Περὶ τῆς ρήσεως τοῦ Μ. Βασιλείου.

- 8ος Α') Ἐκατὸν Πεντήκοντα Κεφάλαια

Τόμος Β') **Ἀσκητικὴ Γραμματεία:**

- 1) *Περὶ προσευχῆς καὶ καθαρότητος καρδίας.*
- 2) *Εἰς τὸν Βίον τοῦ ὁσίου Πέτρου τοῦ Ἀθωνίτου.*
- 3) *Πρὸς τὴν μοναχὴν Ξένην.*
- 4) *Πρὸς τοὺς Ἰωάννην καὶ Θεόδωρον τοὺς φιλοσόφους.*
- 5) *Πρὸς τὸν ἱερομόναχον Παῦλον Ἀσάνην.*
- 6) *Δεκάλογος τῆς κατὰ Χριστὸν νομοθεσίας.*

Γ') **Εὐχῆς (Α' - Δ').**

9ος **Ὁμιλίαις Α' - Κ':**

1. Ὁμιλία Α', *Περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους εἰρήνης.*
2. Ὁμιλία Β', *Εἰς τὴν κατὰ τὸν τελώνην καὶ τὸν Φαρισαῖον τοῦ Κυρίου παραβολήν.*
3. Ὁμιλία Γ', *Εἰς τὴν κατὰ τὸν σεσωσμένον ἄσωτον τοῦ Κυρίου παραβολήν.*
4. Ὁμιλία Δ', *Εἰς τὸ εὐαγγέλιον τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ εὐσπλαγχνίας καὶ εὐποιίας.*
5. Ὁμιλία Ε', *Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου καὶ περὶ σωφροσύνης καὶ τῆς ἀντιθέτου ταύτῃ κακίας.*
6. Ὁμιλία ς', *Προτρεπτικὴ πρὸς νηστείαν καὶ περὶ τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου.*
7. Ὁμιλία Ζ', *Περὶ νηστείας.*
8. Ὁμιλία Η', *Περὶ πίστεως καὶ ἔκθεσις τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας.*
9. Ὁμιλία Θ', *Ἐν τῷ καιρῷ τῆς νηστείας καὶ προσευχῆς.*
10. Ὁμιλία Ι', *Τῇ δευτέρᾳ Κυριακῇ τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς (Παραλυτικοῦ).*
11. Ὁμιλία ΙΑ', *Εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρόν.*
12. Ὁμιλία ΙΒ', *Εἰς τὴν τετάρτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν.*
13. Ὁμιλία ΙΓ', *Εἰς τὴν πέμπτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν.*
14. Ὁμιλία ΙΔ', *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου.*
15. Ὁμιλία ΙΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων.*
16. Ὁμιλία Ις', *Εἰς τὸ Μ. Σάββατον.*
17. Ὁμιλία ΙΖ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ.*
19. Ὁμιλία ΙΗ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Μυροφόρων.*
20. Ὁμιλία ΙΘ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Σαμαρείτιδος.*
21. Ὁμιλία Κ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Τυφλοῦ.*

10ος **Ὁμιλίαις ΚΑ' - ΜΒ':**

1. Ὁμιλία ΚΑ', *Εἰς τὴν Ἀνάληψιν.*
2. Ὁμιλία ΚΒ', *Εἰς τὴν Ἀνάληψιν.*
3. Ὁμιλία ΚΓ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πατέρων.*
4. Ὁμιλία ΚΔ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς.*
5. Ὁμιλία ΚΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων.*
6. Ὁμιλία Κς', *Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους.*
7. Ὁμιλία ΚΖ', *Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους.*

- Τόμος 8. 'Ομιλία ΚΗ', *Εἰς τὴν ἑορτὴν Πέτρου καὶ Παύλου.*
 9. 'Ομιλία ΚΘ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΣΤ' Ματθαίου.*
 10. 'Ομιλία Λ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ζ' Ματθαίου.*
 11. 'Ομιλία ΛΑ', *Εἰς τὴν πρόοδον τοῦ σταυροῦ.*
 12. 'Ομιλία ΛΒ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Θ' Ματθαίου.*
 13. 'Ομιλία ΛΓ', *Εἰς τὴν λιτὴν.*
 14. 'Ομιλία ΛΔ', *Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν.*
 15. 'Ομιλία ΛΕ', *Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν.*
 16. 'Ομιλία ΛΣ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΑ' Ματθαίου.*
 17. 'Ομιλία ΛΖ', *Εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.*
 18. 'Ομιλία ΛΗ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΒ' Ματθαίου.*
 19. 'Ομιλία ΛΘ', *Εἰς ἐπιδημίαν.*
 20. 'Ομιλία Μ', *Εἰς τὴν Ἀποτομὴν τοῦ Προδρόμου.*
 21. 'Ομιλία ΜΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΔ' Ματθαίου.*
 22. 'Ομιλία ΜΒ', *Εἰς τὴν Γέννησιν τῆς Θεοτόκου.*

11ος **Ὀμιλίαις ΜΓ' - ΞΓ' :**

1. 'Ομιλία ΜΓ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΖ' Ματθαίου.*
2. 'Ομιλία ΜΔ', *Εἰς τὸν Ἰωάννην Εὐαγγελιστὴν.*
3. 'Ομιλία ΜΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Β' Λουκᾶ.*
4. 'Ομιλία ΜΣ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Γ' Λουκᾶ.*
5. 'Ομιλία ΜΖ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Δ' Λουκᾶ.*
6. 'Ομιλία ΜΗ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ε' Λουκᾶ.*
7. 'Ομιλία ΜΘ', *Εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον.*
8. 'Ομιλία Ν', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΣΤ' Λουκᾶ.*
9. 'Ομιλία ΝΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ζ' Λουκᾶ.*
10. 'Ομιλία ΝΒ', *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.*
11. 'Ομιλία ΝΓ', *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.*
12. 'Ομιλία ΝΔ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ι' Λουκᾶ.*
13. 'Ομιλία ΝΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Προπατόρων.*
14. 'Ομιλία ΝΣ', *Εἰς τὰ προεόρτια τῶν Χριστουγέννων.*
15. 'Ομιλία ΝΖ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Πατέρων.*
16. 'Ομιλία ΝΗ', *Εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν.*
17. 'Ομιλία ΝΘ', *Εἰς τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανίων.*
18. 'Ομιλία Ξ', *Εἰς τὰ Ἐπιφάνια.*
19. 'Ομιλία ΞΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΒ' Λουκᾶ.*
20. 'Ομιλία ΞΒ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΓ' Λουκᾶ.*
21. 'Ομιλία ΞΓ', *Πρὸς τοὺς δυσχεραίνοντας.*

Θ' ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

- 1ος **Ἀποφθέγματα Γερόντων:** Ἀντωνίου, Ἀρσενίου, Ἀγά-θωνος, Ἀμμωνᾶ, Ἀχιλλᾶ, Ἀμμάω, Ἀμμούν, Ἀνούβ, Ἀβραάμ, Ἀρη, Ἀλωνίου, Ἀπφύ, Ἀπολλώ, Ἀνδρέου, Αἰώ, Ἀμμωναθᾶ, Μ. Βασιλείου, Βησσαρίω-

Τόμος νος, Βενιαμίν, Βιαρέ, Γρηγ. Θεολόγου, Γελασίου, Γεροντίου, Δανιήλ, Διοσκόρου, Δουλά, Ἐπιφανίου Κύπρου, Ἐφραίμ, Εὐχαρίστου, Κοσμικοῦ, Εὐλογίου, Εὐπρεπίου, Ἐλλαδίου, Εὐαγρίου, Εὐδαίμονος, Ζήνωνος, Ζαχαρίου, Ἡσαΐου, Ἡλία, Ἡρακλείου, Θεοδώρου, τῆς Φέρμης, Θεοδώρου τοῦ Ἐνάτου, Θεοδώρου τοῦ εἰς Σκῆτιν, Θεοδώρου τοῦ Ἐλευθεροπολίτου, Θεοδότου, Θεωνᾶ, Θεοφίλου, ἁμμᾶς Θεοδώρας, Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ, Ἰωάννου τοῦ ἐν Κοινοβίῳ, Ἰσιδώρου, Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, Ἰσαὰκ τοῦ Πρεσβυτέρου, Ἰωσήφ τοῦ ἐν Πενεφῶ, Ἰακώβου, Ἰέρακος, Ἰωάννου τοῦ Εὐνούχου, Ἰωάννου τοῦ Κίλικος, Ἰωάννου τῶν Κελλίων, Ἰσιδώρου τοῦ πρεσβυτέρου, Ἰωάννου τοῦ Πέρσου, Ἰωάννου τοῦ Θηβαίου, Ἰλαρίωνος, Ἰσχυρίωνος, Κασσιανοῦ, Κρονίου, Καρίωνος, Κόπρι, Κύρου, Λουκίου, Λῶτ, Λογγίνου, Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, Μωυσέως, Ματῶη, Μάρκου μαθητοῦ ἀβδᾶ Σιλουανοῦ, Μιλησίου, Μωτίου, Μεγεθίου, Μιώς, Μάρκου τοῦ Αἰγυπτίου, Μακαρίου τοῦ Πολιτικοῦ, Νείλου, Νισθερώου, Νίκωνος, Νετρᾶ, Νικήτα, Ξοῖου, Ξανθία, Ὀλυμπίου, Ὀρσισίου, Ποιμένος, Παμβῶ, Πιστοῦ, Πίωρ, Πιτυρίωνος, Πιστάμωνος, Πέτρου τοῦ Πιονίτου, Παφνουτίου, Παύλου τοῦ Κοσμίτου, Παύλου τοῦ Μεγάλου, Παύλου τοῦ Ἀπλοῦ, Πέτρου τοῦ τῶν Δίου, Ρωμαίου, Ρούφου, Ρωμανοῦ, Σισώη, Σίδωνος, Σαϊώ, Σάρρας, Συγκλητικῆς, Τιθώη, Τιμοθέου, Ὑπερεχίου, Φωκᾶ, Φήλικος, Φιλαγρίου, Φορτᾶ, Χομαί, Χαιρήμωνος, Ψενθαΐσιου, Ὠρ.

2ος *Τὸ Λειμωνάριον.*

3ος **Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου:**

- 1) *Περὶ θείων ὀνομάτων.*
- 2) *Περὶ Οὐρανίου ἱεραρχίας.*
- 3) *Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας.*
- 4) *Περὶ μυστικῆς θεολογίας.*
- 5) *Ἐπιστολές.*

4ος **Θεοδωρήτου Κύρου:** *Φιλόθεος Ἱστορία ἢ Ἀσκητικὴ Πολιτεία.*

5ος **Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, Βίοι Ἀγίων:**

1. *Ἐπιστολὴ πρὸς ἀβδᾶν Γεώργιον.*
2. *Βίος τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου.*
3. *Βίος τοῦ ὁσίου Σάβα.*
4. *Βίος τοῦ ἀγίου Ἰωάννου ἐπισκόπου καὶ ἡσυχαστοῦ.*
5. *Βίος τοῦ ἀβδᾶ Κυριακοῦ.*
6. *Βίος τοῦ ἀβδᾶ Θεοδοσίου.*
7. *Εἰς τὸν ὄσιον Θεόγνιον τὸν ἐπίσκοπον.*
8. *Βίος τοῦ ἀγίου Ἀβραμίου.*

6ος **Παλλαδίου Ἐλενοπόλεως:** *Λαυσαϊκὴ Ἱστορία.*

7ος **Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου:** *50 Πνευματικὲς Ὀμιλίαι.*

8Α **Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου:** *Λόγοι Ἀσκητικοὶ (Α' - ΚΣΤ').*

8Β **Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου:** *Λόγοι Ἀσκητικοὶ (ΚΖ' - ΞΑ').*

8Γ **Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου:** α) *Λόγοι Ἀσκητικοὶ (ΞΒ' - ΠΣΤ').*

β) *Ἐπιστολές (Α' - Δ').*

- 9ος **A'**. Διαδόχου Φωτικῆς :
- 1) Κεφάλαια Γνωστικά.
  - 2) Λόγος εἰς τὴν Ἀνάληψιν.
  - 3) Ὁράσεις.
  - 4) Ἐρωταποκρίσεις.
- B'**. Ἰωάννου Καρπαθίου : Κεφάλαια Παρακλητικὰ 100.
- 10A Ἁγίων Βαρσανουφίου – Ἰωάννου : Ἐρωταποκρίσεις (Α'–ΣΚΘ').
- 10B Ἁγίων Βαρσανουφίου – Ἰωάννου : Ἐρωταποκρίσεις (ΣΛ'–ΦΚΒ').
- 10Γ Ἁγίων Βαρσανουφίου – Ἰωάννου : Ἐρωταποκρίσεις (ΦΚΓ'–ΩΜ').
- 11ος **A'**. Εὐαγρίου :
- 1) Πρακτικός.
  - 2) Γνωστικός.
  - 3) Προγνωστικά προβλήματα. Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 11A **B'**. Ἁγίου Νείλου :
- 1) Περί προσευχῆς.
  - 2) Περί πονηρῶν λογισμῶν.
  - 3) Περί μοναχικῆς ἀσκήσεως. Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 12ος **A'**. Ἀβδᾶ Ἡσαΐα : Λόγοι Ἀσκητικοί.
- B'**. Ἀβδᾶ Ζωσιμᾶ : Κεφάλαια ὠφέλιμα.
- Γ'**. Ἀβδᾶ Δωροθέου : Πραγματεῖες καὶ Ἐπιστολές.
- 13ος **A'**. Μάρκου Ἐρημίτη : Δέκα δοκίμια (Περί νόμου πνευματικοῦ, Περί τῶν οἰομένων ἐξ ἔργων δικαιοῦσθαι, Περί μετανοίας, Περί τοῦ θεοῦ βαπτίσματος, Πρὸς Νικόλαον νουθεσίαι ψυχωφελεῖς, Κεφάλαια νηπτικά ΚΗ', Συνδιάλεξις πρὸς σχολαστικόν, Συμβουλία νοὸς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, Περί νηστείας, Εἰς τὸν Μελχισεδέκ).
- B'**. Ἡσυχίου Ἱεροσολύμων : Λόγος ψυχωφελῆς περὶ νήψεως καὶ ἀρετῆς εἰς ἑκατοντάδας δύο. Λόγοι Α'-Η' (Εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν, Περί τῆς τρίτης ὥρας καὶ ἕκτης, Περί ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, Εἰς τὴν Θεοτόκον Μαρίαν, Εἰς τὴν αὐτὴν Θ. Μαρίαν, Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου, Ἐγκώμιον εἰς ἅγιον Θωμᾶν, Εἰς Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόθεον).– Συναγωγὴ ἀποριῶν καὶ λύσεων.– Μαρτύριον ἁγίου Λογγίνου.
- 14ος **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :**
1. Μυσταγωγία.
  2. 400 Κεφάλαια Περί ἀγάπης.
  3. Λόγος Ἀσκητικός.
  4. 200 Κεφάλαια Περί Θεολογίας.
- 14A **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :**
1. Ἐρωταποκρίσεις.
  2. Πρὸς Θεόπεμπτον τὸν Σχολαστικόν.
  3. Ἐρμηνεῖα εἰς τὸν ΝΘ' Ψαλμόν.
- 14B **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** Πρὸς Θαλάσιον περὶ διαφόρων ἀπόρων τῆς Ἁγίας Γραφῆς (Ἐρωτήσεις Α'–ΝΓ').
- 14Γ **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** Πρὸς Θαλάσιον περὶ διαφόρων ἀπόρων τῆς Ἁγίας Γραφῆς (Ἐρωτήσεις ΝΔ'–ΞΕ').

- 14Δ **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** *Περὶ ἀποριῶν τῶν ἁγίων Διονυσίου καὶ Γρηγορίου πρὸς Θωμᾶν ἡγιασμένον (Ἀπορίες Α' - Ε', καὶ Α' - ΡΔ').*
- 14Ε **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :**
 1. *Περὶ ἀποριῶν τῶν ἁγίων Διονυσίου καὶ Γρηγορίου πρὸς Θωμᾶν ἡγιασμένον (Ἀπορίες ΡΕ' - ΡΟΘ').*
 2. *Σχόλια εἰς τὰ τοῦ ἁγίου Διονυσίου (α. Εἰς τὸ Περὶ οὐρανοῦ ἱεραρχίας καὶ β. Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας).*
- 14ς **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** *Σχόλια εἰς τὰ τοῦ ἁγίου Διονυσίου. (1. Εἰς τὸ Περὶ θείων ὀνομάτων, καὶ 2. Εἰς τὸ Περὶ μυστικῆς θεολογίας).*
- 15Α **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** *Δοκίμια δογματικά, θεολογικά καὶ πολεμικά: Πρὸς Μαρίνον, Δοκίμια Α' - Γ', Πρὸς Γεώργιον τὸν πρεσβύτερον, Ἀπαντήσεις πρὸς ἐρωτήσεις διαφόρων, Περὶ τοῦ «Παρελθέτω τὸ ποτήριον», Τόμος δογματικὸς πρὸς Μαρίνον, Ἐπιστολὴ Πρὸς τὸν Νίκανδρον, ἀπολογία πρὸς Σικελούς, Ἐπιστολὴ πρὸς Μαρίνον, Περὶ τῶν δύο τοῦ Χριστοῦ φύσεων, Ὅροι διάφοροι, Πνευματικὸς καὶ δογματικὸς τόμος, Περὶ τῶν δύο θελημάτων τοῦ Χριστοῦ, Περὶ ὄρων διαστολῶν, Ἐπίλυσις ἀποριῶν διακόνου Θεοδώρου, Τόμος δογματικὸς πρὸς Μαρίνον, Κεφάλαια διάφορα περὶ οὐσίας, φύσεως, ὑποστάσεως, προσώπου καὶ θελήματος Χριστοῦ.*
- 15Β **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** *Ἐπιστολὲς κοινές, δογματικὲς καὶ πολεμικές: Πρὸς τὸν ἑπαρχον Γεώργιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον (τρεῖς).- Πρὸς Κωνσταντῖνον.- Πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἰωάννην.- Πρὸς Ἰωάννην τὸν πρεσβύτερον (δύο.- Πρὸς Θαλάσιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον.- Πρὸς μοναχὴν.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον Περὶ τῶν ὀρθῶν ὄρων τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων.- Πρὸς Πέτρον ἰλλούστριον (δύο).- Πρὸς Κοσμᾶν τὸν διάκονον, περὶ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως (δύο).- Πρὸς Ἰουλιανὸν σχολαστικόν, περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Κυρίου.- Πρὸς τὸν ἑπαρχον Γεώργιον.- Πρὸς Πύρρον.- Πρὸς Μαρίνον.- Πρὸς ἐπίσκοπον Κυδωνίας.- Πρὸς Αὐξέντιον.- Πρὸς Στέφανον.- Πρὸς Κωνσταντῖνον.- Πρὸς Κόνωνα.- Πρὸς Θαλάσιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον.- Πρὸς Κυρισίκιον.- Πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον.- Πρὸς Πολυχρόνιον (ὄκτώ).- Πρὸς Θαλάσιον (τρεῖς).- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον (τρεῖς).- Πρὸς Ἀναστάσιον μονάζοντα.*
- 15Γ **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** 1. *Συζήτησις ἐν Βιζύῃ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας Θεοδοσίου. 2. Ἐξήγησις τῆς κινήσεως. 3. Διάλεξις πρὸς Πύρρον. 4. Περὶ ψυχῆς. 5. Ἐρμηνεία τῆς προσευχῆς «Πατερ ἡμῶν», 3. Βίος Μαξίμου.*
- 15Δ **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** 1. *Κεφάλαια διάφορα. 2. Κεφάλαια ἕτερα, Σχόλια εἰς τὰς Ἐπιστολάς Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου.*
- 15Ε **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** *Κεφάλαια Θεολογικά.*
- 16ος **Ἰωάννου τῆς Κλίμακος:** *Κλίμαξ εἰς Λόγους Α', καὶ Λόγος εἰς τὸν Ποιμένα.*
- 17ος **Α. Πέτρου Δαμασκηνοῦ :** 1. *Ἐπόμνησις πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. 2. Λόγοι συνοπτικοὶ ΚΔ'.*

Β. Φιλοθέου Σιναΐτου : *Νηπτικά Κεφάλαια Μ'.*

Γ. Θεοδώρου τοῦ Ἀσκητοῦ : 1. *Κεφάλαια Ρ'.* 2. *Θεωρητικόν.*

18ος **Θεοδώρου Στουδίτου:** Ὁμιλίαι πρὸς τὸ κοινόν: α) *Εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου σταυροῦ.* β) *Εἰς τὴν παραμονὴν τῶν Φώτων.* γ) *Λόγος Κατηχητικὸς εἰς τὴν ἁγ. Κυριακὴν τοῦ Πάσχα.* δ) *Ἐγκώμιον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.* ε) *Εἰς τὴν σύναξιν τῶν οὐρανίων ταγμάτων.* ς) *Εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Ἰωάννου Βαπτιστοῦ.* ζ) *Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἀποτομὴν τῆς ἱ. κεφαλῆς τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου.* η) *Ἐγκώμιον εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην.* θ) *Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἀπόστολον Βαρθολομαῖον.* ι) *Λόγος ἐπιτάφιος εἰς τὸν πνευματικὸν πατέρα του Πλάτωνα.* ια) *Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Ἀρσένιον τὸν ἀναχωρητὴν.* ιβ) *Λόγος ἐπιτάφιος εἰς μητέρα του.* ιγ) *Λόγοι Κατηχητικοὶ Α'-ΛΓ'.*

18Α **Θεοδώρου Στουδίτου:** *Λόγοι Κατηχητικοὶ ΛΔ' -ΡΚΔ'.*

19Α **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου:** *Βίος Συμεὼν ὑπὸ Νικήτα Στηθάτου.- Κεφάλαια.- Εὐχαριστίαι.- Διάλογος μετὰ σχολαστικοῦ.*

19Β **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου :** *Βίβλος τῶν Θεολογικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-Γ').- Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-ς').*

19Γ **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου:**
Α') *Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Ζ'-ΙΕ').*
Β') *Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Α'-Ζ').*

19Δ **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου :** *Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Η'-ΛΔ').*

19Ε **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου :** *Ὑμνοὶ (Α'-ΚΖ').*

19ς **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου :** *Ὑμνοὶ (ΚΗ'-ΝΗ').*

20ος **Α. Νικήτα Στηθάτου :** *Νηπτικά κεφάλαια, ἑκατοντάδες τρεῖς.*

1. *Ἐκατοντάς πρώτη, Κεφάλαια πρακτικά.* 2. *Ἐκατοντάς δευτέρα, Κεφάλαια φυσικά.* 3. *Ἐκατοντάς τρίτη, Κεφάλαια γνωστικά.*

Β. Ἡλία Ἐκδίκου: 1. *Ἀνθολόγιον γνωμικόν.* 2. *Κεφάλαια γνωστικά ΛΒ'.* 3. *Κεφάλαια πρακτικά καὶ θεωρητικά ΡΙΖ'.*

Γ. Θεολήπτου Φιλαδελφείας: 1. *Λόγος τὴν ἐν Χριστῷ κρυπτὴν ἐργασίαν διασαφῶν καὶ δεικνύων ἐν βραχεῖ τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος τὸν κόπον.* 2. *Κεφάλαια ἐννέα.*

Δ. Νικηφόρου τοῦ Μονάζοντος: *Λόγος περὶ νήψεως καὶ φυλακῆς καρδίας.*

Ε. Γρηγορίου Σιναΐτου : *Κεφάλαια 137 περὶ λογισμῶν καὶ παθῶν καὶ ἀρετῶν δι' ἀκροστιχίδος.* 2. *Κεφάλαια Γνωστικά ἑπτὰ.* 3. *Κεφάλαια δέκα Περὶ ἡσυχίας καὶ προσευχῆς.* 4. *Κεφάλαια δέκα πέντε Περὶ ἡσυχίας καὶ τῶν δύο τρόπων τῆς προσευχῆς.* 5. *Περὶ τοῦ πῶς δεῖ καθέξεσθαι τὸν ἡσυχάζοντα εἰς τὴν εὐχὴν καὶ μὴ ταχέως ἀνίστασθαι.*

ς. Θεοφάνους Μοναχοῦ : *Κλίμαξ Θείων Χαρίτων.*

21ος **Α. Καλλίστου Καταφυγιώτου :** *Τὰ σωζόμενα, Περὶ θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ.*

Β. Καλλίστου καὶ Ἰγνατίου τῶν Ξανθοπούλων : *Μέθοδος καὶ κανὼν ἀκριβῆς περὶ τῶν αἵρουμένων ἡσυχῶς διῶναι καὶ μοναστικῶς, περὶ τε ἀγωγῆς καὶ πολιτείας καὶ διαίτης αὐτῶν.*

21Α **Α. Καλλίστου Τηλικούδη τοῦ Πατριάρχου :** 1) *Κεφάλαια Περὶ προσευχῆς.*

- 21A 2. *Περὶ ἡσυχαστικῆς τριβῆς.* 3. *Ἐκλογαὶ ἀπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων.*
 Β. *Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ, Παράφρασις εἰς ΠΝ' Κεφάλαια εἰς τοὺς πενήκοντα Λόγους τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου.*
 22ος *Νικολάου Καβάσιλα : Ἑρμηνεῖα εἰς τὴν θεῖαν Λειτουργίαν.— Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ Ζωῆς.*

Γ' ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

ΙΑ' ΑΠΟΛΟΓΗΤΑΙ

- 1ος *Ἰουστίνου τοῦ Φιλοσόφου : 1. Ἀπολογίαις Α' καὶ Β'.— 2. Λόγος Περὶ Ἀναστάσεως.— 3. Διάλογος πρὸς Τρύφωνα.*
 2ος *Τατιανοῦ : Πρὸς Ἑλληνας.— Ἀθηναγόρου : 1. Πρεσβεία Χριστιανῶν. 2. Περὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν.— Θεοφίλου Ἀντιοχείας : Πρὸς Αὐτόλυκον, Βιβλία Α'-Γ'.— Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον.*

ΙΒ' ΑΠΑΝΤΑ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

- 1ος *Α) Προτρεπτικός— Β) Παιδαγωγός, Λόγος Α'.*
 2ος *Παιδαγωγός, Λόγοι Β' καὶ Γ'.*
 3ος *Στρωματεῖς Λόγοι Α'.- Δ'.*
 4ος *Στρωματεῖς Λόγοι Ε'.- Η'.- Λόγος, Τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος.*

ΙΓ' ΑΠΑΝΤΑ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

- 1ος *Διδαχὴ τῶν Ἀποστόλων.— Διαταγαὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος.— Ἀποστολικοὶ Κανόνες.*
 2ος *Ἐπιτομὴ Η' Βιβλίου τῶν Διαταγῶν τῶν ἀποστόλων.— Αἱ διαταγαὶ αἱ διὰ Κλήμεντος*
 3ος *Κλήμεντος:*
 1. *Τῶν Πέτρου ἐπιδημίων κηρυγμάτων (Ὁμιλ. ΙΒ'-Κ').*
 2. *Πρὸς Κορινθίους Α' καὶ Β'.*
 3. *Περὶ τῶν πράξεων, ἐπιδημιῶν τε καὶ κηρυγμάτων.*
 4. *Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Κλήμεντος.*
 4ος 1. *Ἐπιστολὴ Βαρνάβα.*
 2. *Ἐπιστολὴς Ἰγνατίου:*
 α) *Γνήσιες (σύντομος καὶ ἐκτενὴς μορφή): 1. Πρὸς Ἐφεσίους, 2. Πρὸς Μαγνησίους, 3. Πρὸς Τραλλησίους, 4. Πρὸς Ρωμαίους, 5. Πρὸς Φιλαδελφεῖς, 6. Πρὸς Σμυρναίους, 6. Πρὸς Πολύκαρπον.*
 β) *Ἀμφιβαλλόμενες: 1. Μαρίας πρὸς Ἰγνατίον. 2. Ἰγνατίου πρὸς Μαρίαν, 3. Πρὸς τοὺς ἐν Ταρσῷ, 4. Πρὸς Ἀντιοχεῖς, 5. Πρὸς Ἡρώνα, 6. Πρὸς Φιλιππησίους.— Μαρτύριον Ἰγνατίου.—*
 3. α) *Πολυκάρπου ἐπιστολὴ πρὸς Φιλιππησίους, β) Μαρτύριον Πολυκάρπου.*
 4. *Ὁ Ποιμὴν τοῦ Ἑρμῆ.*
 5. *Παπία Ἱεραπόλεως, ἀποσπάσματα.*

ΙΔ'. ΑΠΑΝΤΑ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

- 1ος Κατηχήσεις Φωτιζομένων (Α' - Β').
 Α'. Κατηχήσεις Φωτιζομένων (Γ' - Η').
 Β'. Κατηχήσεις Μυσταγωγικαί (Α' - Ε').
- 2ος Γ'. Ὁμιλίαις - Ἐπιστολαίς:
1. Εἰς τὸν Παραλυτικὸν τὸν ἐπὶ τὴν κολυμβήθραν.
  2. Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν Συμεῶνα τὸν Θεοδόχον.
  3. Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Μωνσταντῖνον τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα.
  4. Μαρτυρίαι παλαιῶν περὶ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ τοῦ φανέντος εἰς Ἱεροσόλυμα.
  5. Χρονολογία.
  6. Συμπαράθεσις ἐπιστολῶν Κυρίλλου Ἱεροσολύμων καὶ πάπα Ἰουλίου.

ΙΕ' ΑΠΑΝΤΑ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

- 1ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας Λόγοι Α' - ΣΤ', Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 2ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας Λόγοι Ζ' - ΙΑ', Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 3ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας Λόγοι ΙΒ' - ΙΖ', Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 4ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Γλαφυρῶν εἰς τὴν Γένεσιν Λόγοι Α' - Ζ', Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 5ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Γλαφυρῶν εἰς τὴν Ἐξοδὸν Λόγοι Α' - Γ' εἰς Λευιτικόν, Ἀριθμούς, Δευτ/μον, Βασιλειῶν, Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 6ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Βίβλος Θησαυρῶν, Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγοι Α' - ΙΘ', Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 7ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Βίβλος Θησαυρῶν. Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγοι Κ' - ΛΕ', Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 8ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγοι Α' - Ε', Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 9ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγοι ΣΤ' - Ζ', καὶ Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ζωοποιοῦ Τριάδος κατὰ κεφάλαια, Κεφ. Α' - ΚΗ', Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς εἷς καὶ Κύριος, Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 10ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσεως κατὰ κεφάλαια. Πεντάβιβλος ἀντίρρησις κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν. - Διάλεξις πρὸς Νεστόριον, Ὅτι Θεοτόκος ἡ ἁγία Παρθένος καὶ οὐ Χριστοτόκος. - Λόγος κατὰ τῶν μὴ βουλομένων ὁμολογεῖν Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον. Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 11ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Διάφοροι Λόγοι περὶ τῶν δώδεκα κεφαλαίων. -

Λόγοι δέκα ὑπὲρ τῆς τῶν Χριστιανῶν εὐαγοῦς θρησκείας πρὸς τὰ τοῦ ἐν ἀθέοις Ἰουλιανοῦ (Λόγοι Α'-Γ). Ὑπὸ ἔκδοση.

- 12ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Λόγοι δέκα ὑπὲρ τῆς τῶν Χριστιανῶν εὐαγοῦς θρησκείας πρὸς τὰ τοῦ ἐν ἀθέοις Ἰουλιανοῦ (Λόγοι Δ'-Ι καὶ τεμάχια τῶν Λόγων ΙΑ'-ΙΘ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 13ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Κατὰ ἀνθρωπομορφιτῶν εἰς κεφάλαια ΚΗ', Ἐπιστολὴ πρὸς Καλοσύριον, καὶ ἄλλοι λόγοι πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον καὶ ταῖς βασιλίσσαις περὶ πίστεως. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 14ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Α', Λόγοι Α'-ΣΤ, Βιβλίον Β', Λόγοι Α'-Β'. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 15ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Β', Λόγοι Γ'-Ε', Βιβλίον Γ', Λόγοι Α'-Γ. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 16ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Γ', Λόγοι Δ'-Ε', Βιβλίον Δ', Λόγοι Α'-Δ'. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 17ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Δ', Λόγοι Δ'-Ε', Βιβλίον Ε', Λόγοι Α'-ΣΤ, καὶ εἰς Ἰερεμίαν, Βαρούχ, Ἰεζεκιήλ, καὶ Δαβιὴλ Ὑπὸ ἔκδοση.
- 18ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ὡσηὲ (Λόγοι Α'-Ζ)- Ἰωήλ (Λόγοι Α'-Β'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 19ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἀμῶς (Λόγοι Α'-Δ'), Ὀβδιού, Ἰωνᾶν (Λόγ. Α'-Δ'), Μιχαΐαν (Λόγ. Α'-Ζ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 20ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ναούμ (Λόγοι Α'-Γ), Ἀβ-βακούμ (Α'-Γ), Σοφονίαν (Α-Β), Ἀγγαῖον (Α-Β). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 21ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ζαχαρίαν (Λόγοι Α'-ΣΤ)- Μαλαχίαν (Λόγοι Α' - Β'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 22ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Εὐαγγελιστὰς Ματθαῖον - Λουκᾶν. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 23ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα συνέχεια εἰς Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν καὶ εἰς Ἰωάννην (Λόγος Α', κεφ. Α'-Γ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 24ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην (Λόγος Β', κεφ. Α'-Θ', καὶ Λόγος Γ', κεφ. Α'-ΣΤ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 25ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην (Λόγος Δ', κεφ. Α'-Ζ', Λόγος Ε', Α'-Ε'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 26ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην (Λόγος ΣΤ, κεφ. Ἐνα, Λόγος Ζ καὶ Η' τεμάχια, Λόγος Θ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 27ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην (Λόγος Ι, κεφ. Α'-Β', Λόγος ΙΑ'. κεφ. Α' - ΙΒ'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 28ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: α) Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην (Λόγος ΙΒ'), β) *Εἰς τὰς Πράξεις, καὶ γ) Εἰς τὰς Ἐπιστολάς: 1. Ρωμαίους, 2. Κορινθίους Α', 3. Κορινθίους Β', 4. Γαλάτας, 5. Ἐβραίους, 6. Ἰακώβου, 7. Ἰωάννου Α', 8. Ἰούδα.* Ὑπὸ ἔκδοση.
- 29ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ἐπιστολαὶ (Α'-ΠΗ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 30ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὁμιλίαι ἐορταστικῆς (Α'-ΙΖ) Ὑπὸ ἔκδοση.

31ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὁμιλίαι Ἑορταστικαί (ΙΗ-Λ). Ὁμιλίαι διάφορες (Α'-ΚΒ).- Λόγος εἰς τὴν τελευταίαν τῶν ἁγίων τριῶν παίδων καὶ τοῦ πανσόφου Δανιήλ. Ὑπὸ ἐκδοσῆ.

ΙΣΤ' ΑΠΑΝΤΑ ΦΩΤΙΟΥ

- 1ος Φωτίου Κων/πόλεως: Α'. Ἐξηγητικά: Τὰ Ἀμφιλόχεια ἢ Λόγων ἱερῶν καὶ ζητημάτων ἱερολογίαι, ἧτοι Προὗς Ἀμφιλόχιον Μητροπολίτην Κυζίκου, ἐν τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν, ζητημάτων διαφόρων εἰς ἀριθμὸν τριακοσίων εἴκοσι δύο ἐρωτήσεων καὶ ἐπιλύσεων (Ἐρωταποκρίσεις Α'-ΞΓ).
- 2ος Φωτίου Κων/πόλεως: Β'. Ἐξηγητικά: Τὰ Ἀμφιλόχεια ἢ Λόγων ἱερῶν καὶ ζητημάτων ἱερολογίαι κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀποκρίσιν (Ἐρωταποκρίσεις ΞΔ'-ΡΜΑ).
- 3ος Φωτίου Κων/πόλεως: Γ'. Ἐξηγητικά: Τὰ Ἀμφιλόχεια ἢ Λόγων ἱερῶν καὶ ζητημάτων ἱερολογίαι κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀποκρίσιν (Ἐρωταποκρίσεις ΡΜΒ' - ΤΚΒ). Ὑπὸ ἐκδοσῆ.
- 4ος Φωτίου Κων/πόλεως: Δογματικά: Διήγησις περὶ τῆς Μανιχαίων ἀναβλαστήσεως εἰς Λόγους Δ'.- Περὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος Μυσταγωγίας.- Κατὰ τῶν τῆς Παλαιᾶς Ρώμης περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅτι ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται. Ὑπὸ ἐκδοσῆ.
- 5ος Φωτίου Κων/πόλεως: Α'. Ἱστορικά: Μυριόβιβλος ἢ Βιβλιοθήκη. Ἀπογραφή καὶ συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ὑπὸ Φωτίου βιβλίων, εἰς κεφάλαια ΣΠ. (Κεφάλαια Α'-ΡΝΘ). Ὑπὸ ἐκδοσῆ.
- 6ος Φωτίου Κων/πόλεως: Β'. Ἱστορικά: Μυριόβιβλος ἢ Βιβλιοθήκη. Ἀπογραφή καὶ συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ὑπὸ Φωτίου βιβλίων, εἰς κεφάλαια ΣΠ. (Κεφάλαια ΡΞ-ΣΚΒ). Ὑπὸ ἐκδοσῆ.
- 7ος Φωτίου Κων/πόλεως: Γ'. Ἱστορικά: Μυριόβιβλος ἢ Βιβλιοθήκη. Ἀπογραφή καὶ συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ὑπὸ Φωτίου βιβλίων, εἰς κεφάλαια ΣΠ. (Κεφάλαια ΣΚΓ-ΣΜΑ). Ὑπὸ ἐκδοσῆ.
- 8ος Φωτίου Κων/πόλεως: Δ'. Ἱστορικά: Μυριόβιβλος ἢ Βιβλιοθήκη. Ἀπογραφή καὶ συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ὑπὸ Φωτίου βιβλίων, εἰς κεφάλαια ΣΠ. (Κεφάλαια ΣΜΒ-ΣΝ). Ὑπὸ ἐκδοσῆ.
- 9ος Φωτίου Κων/πόλεως: Ε'. Ἱστορικά: Μυριόβιβλος ἢ Βιβλιοθήκη. Ἀπογραφή καὶ συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ὑπὸ Φωτίου βιβλίων, εἰς κεφάλαια ΣΠ. (Κεφάλαια ΣΝΑ'-ΣΠ.)- Διάφορα: Τί ἐστὶν ὁ ἄδης καὶ ποῦ κεῖται.- Εἰ ὄρῳνται οἱ δίκαιοι ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν.- Μεταξοσκώληκες καὶ μέταξα.- Περὶ Κροκόπτων ζώων.- Εἰ ἐστὶν ὄρνις ὁ Φοῖνιξ. Ὑπὸ ἐκδοσῆ.
- 10ος Φωτίου Κων/πόλεως: Α'. Κανονικά: Σύνταγμα κανόνων διηρημένον εἰς τίτλους ΙΔ' ἐκ κεφαλαίων διαφόρων (Τίτλοι Α'- Γ' κεφάλαιον Η'). Ὑπὸ ἐκδοσῆ.
- 11ος Φωτίου Κων/πόλεως: Β'. Κανονικά: 1. Σύνταγμα κανόνων διηρημένον εἰς τίτλους ΙΔ' ἐκ κεφαλαίων διαφόρων (Τίτλοι ΙΑ'. ΙΔ'). 2. Νομοκάνων, ἧτοι Ἐξηγήσις τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων εἰς τίτλους ΙΔ' ἐκ κεφαλαίων διαφόρων.- Ἐρωτήματα δέκα σὺν ἴσαις ταῖς ἀποκρίσεσιν. Ὑπὸ ἐκδοσῆ.

- 12ος Φωτίου Κων/πόλεως: Α'. 'Ομιλίας: α) Εἰς τὸ γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.- β) Ἐκφρασις τῆς ἐν τοῖς βασιλείοις νέας ἐκκλησίας τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο οἰκοδομηθείσης.
Β'. Ἐπιστολαί: Φωτίου Ἐπιστολαὶ Ρ4Γ ἐν βίβλοις τρισίν. Βιβλίον Α' Ἐπιστολαὶ Α'-ΚΔ', Βιβλίον Β' Ἐπιστολαὶ Α'-ΡΒ', Βιβλίον Γ' Ἐπιστολαὶ Α'-ΞΖ'. Ὑπὸ ἔκδοσιν.

ΙΖ' ΑΠΑΝΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΟΥ ΣΑΛΑΜΙΝΙΟΥ

- 1ος Σαλαμινίου Ἐρμείου Σωζομενοῦ : Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Τόμοι Α' - Δ'.
2ος Σαλαμινίου Ἐρμείου Σωζομενοῦ : Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Τόμοι Ε' - Θ'. Ὑπὸ ἔκδοσιν.

ΙΗ' ΑΠΑΝΤΑ ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ

- 1ος Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου: Ἐπιστολαί:
Ἐκ τοῦ Βιβλίου Α'. (ΙΒ') Περὶ ἀλαζονείας, (ΙΕ') Περὶ ὑψηλοφροσύνης, (ΚΘ) Πρὸς φιλαργυρίαν νοσοῦντας, (ΞΘ) Περὶ γαστριμαργίας καὶ ὅτι μήτηρ ἐστὶ τῶν ἀλόγων παθῶν καὶ ὅτι διὰ νηστείας καὶ χαμευνίας κολάζειν χρὴ τὸ σῶμα, (Π) Περὶ τοῦ «Ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου», (Πς) Ὅτι οὐδὲν ἀρετῆς ὑψηλότερον, (ςΒ) Περὶ τοῦ δεῖν πάντοτε νήφειν, (ςΘ) Περὶ ὑπερηφανίας καὶ ἀδυναμίας καὶ οὐθενότητος, (ΡΑ) Περὶ τοῦ δεῖν πάντοτε νήφειν, (Ρς) Εἰς τὸ «Μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς μου οἶκον ἐμπορίου, (ΡΚΗ) Περὶ κενοδοξίας μετ' ἀμαθίας, (ΡΛ) Περὶ νηστείας καὶ ἀγρυπνίας καὶ γαστριμαργίας, (ΡΛΔ) Περὶ ἀναλγησίας, (ΡΜΔ) Ὅτι δεῖ βαδίζειν τὴν στενὴν καὶ οὐχὶ τὴν πλατεῖαν ὁδόν, (ΡΝΕ) Περὶ τοῦ μὴ ὀρκίζεσθαι, (ΡΞ) Περὶ τοῦ δεῖν πάντοτε νήφειν, (ΡΞΑ) Περὶ χρηστότητος, (ΡΞΓ) Περὶ τοῦ καλῶς λέγειν καὶ μὴ χρηστῶς πράττειν, (ΡΞΔ) Περὶ ὑπερηφανίας, (ΡΞς) Προτροπικὴ εἰς ἀρετὴν, (ΡΟΑ) Περὶ ὁμοιοῦς καὶ συμφιλιώσεως, (ΡςΖ) Οὐ τύφος καὶ δόξα κενή, ἀλλὰ τρόπος χρηστὸς καὶ βίος σεμνός, (ςΗ) Περὶ πραότητος, (ςΛΓ) Περὶ ἀλαζονείας, (ΡΛΔ) Ὅτι ὁ μὲν γάμος τίμος, κακὰ δὲ πορνεία καὶ μοιχεῖα, (ςΛΖ) Περὶ βασκανίας καὶ ἀνταποδόσεως, (ςΞΑ) Περὶ κακίας, (ςΟΘ) Περὶ μέθης, (ςΠ) Περὶ μνησικακίας καὶ θυμοῦ, (ςςΘ) Περὶ τοῦ συγχωρεῖν τοῖς ὑπευθύνοις, (ΤΗ) Περὶ τοῦ νήφειν, (ΤΙς) Περὶ καλῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων, (ΤΚΔ) Περὶ ἀστασίας καὶ κενοδοξίας, (ΤΚΕ) Περὶ ἐγκρατείας γλώσσης, (ΤΚΗ) Περὶ βασφῆμων καὶ ὀργίλων, (ΤΚΘ) Περὶ ἀκρασίας γλώττης καὶ λοιδορίας, (ΤΛς) Περὶ γαστριμαργίας, (ΤΜ) Περὶ πλουτούντων καὶ μὴ ἐλεούντων, (ΤΜΒ) Περὶ ταπεινοφροσύνης, (ΤΜΓ· ΤΜΔ) Περὶ τῆς θείας ἀγαθότητος, (ΤΜΕ) Περὶ γαστριμαργίας, (ΤΜΖ) Περὶ ἀναλγησίας, (ΤΝ) Ἄ μὴ βουλόμεθα παθεῖν, ταῦτα καὶ μὴ ποιεῖν διδασκόμεθα, (ΤΞΑ) Περὶ γαστριμαργίας, (ΤΞς) Περὶ ἀθετήσεως εὐσεβείας ὅτι κακόν, (ΤΞΗ) Περὶ οἰήσεως, (ΤΟ) Περὶ ἔριδος, (ΤΟΔ) Περὶ κενοδοξίας, (ΤΟΕ' καὶ ΤΟς) Περὶ πενίας, (ΤΠΑ) Καλὸν τὸ μὴ ἀμαρτάνειν, ἀμαρτάνοντα δὲ γνωσιμαχῆσαι, (ΤΠΒ) Ἐλεγχος τῶν κακῶν πράξεων, (ΤΠΓ, ΤΠΔ· ΤΠΕ) Περὶ γαστριμαργίας, (ΤΠς) Περὶ προσευχῆς, (ΤςΖ) Ὅτι πάντα τὰ ἀνθρώπινα ταχυνὴν ἔχει κατάλυσιν, ὅτε τῇ θεῷ χάριτι μὴ φυλάττηται, (ΥΗ) Περὶ μετανοίας, (ΥΙΑ) Ἐχεις πλοῦτον δικαίως, συνέχεις δὲ τοῦτον ἀδίκως κτλ., (ΥΚ) Περὶ πλούτου καὶ ἀκτημοσύνης, (ΥΚΓ) Περὶ γαστριμαργίας, (ΥΚΔ) Περὶ ἰσότητος, (ΥΚΖ) Περὶ ὑποκρίσεως καὶ τοῦ μὴ ζῆν συμφώνως τῷ σῶματι, (ΥΛΒ) Περὶ τοῦ ἐκταμεῖν τὰς ἐπιθολούσας τὸν νοῦν κακίας, ἵνα ὑγιῆς ἢ

συνείδησις ἦ, (ΥΛΓ) *Περὶ κακῆς ὀρέξεως καὶ ραθυμίας*, (ΥΛΔ) *Περὶ φιλαργυρίας καὶ τῆς ταύτης ἀπαλλαγῆς*, (ΥΛΕ) *Περὶ τοῦ μὴ ἐρευνᾶν καὶ ζητεῖν τὸ ἀναμάρτητον ἐν μοναχοῖς καὶ ἱερεῦσι*, (ΥΛΖ) *Περὶ ἰατρείας τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν παθῶν*, (ΥΜΖ) *Περὶ λοιδορίας*, (ΥΝΔ) *Περὶ παροινίας καὶ πατραλοίου*, (ΥΝΕ) *Περὶ ἀκτημοσύνης*, (ΥΝΖ) *Εἰς τὸ «Μὴ κώμοις καὶ μέθαις»*, (ΥΝΘ) *Εἰς τὸ «Μακάριος, ὃς ἐν γλώσση οὐκ ὠλίσθησεν οὐδὲ κατενύγη ἐν λύπῃ ἁμαρτίας»*, (ΥΞΑ) *Περὶ φιλοκοσμίας καὶ παραβάσεως συνθηκῶν*, (ΥΞΒ) *Περὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἐλπίδος*, (ΥΞΔ) *Μοιχείας καὶ πορνείας διαφορά*, (ΥΞΕ) *Περὶ γαστρομαργίας*, (ΥΞΖ) *᾽Οτι πλοῦτος ἀντλοῦμενος ἐλάττωσιν οὐχ ὑφίσταται*, (ΥΖΖ) *Περὶ τοῦ, δι' ὧν τις ἁμαρτάνει, διὰ τούτων καὶ κολάζεται*, (ΥΟΔ) *Περὶ τύ-φου*, (ΥΟΕ) *Περὶ ἐλεημοσύνης*, (ΥΟΖ) *Περὶ πίστεως*, (ΥΟΘ) *Περὶ θυμοῦ ταράπτοντος τὸν νοῦν ὡς ἡ μέθη*, (ΥΠ) *Περὶ τοῦ μὴ ἀνθυβρίζειν ὑβρίζομενον*, (ΟΠΒ) *Περὶ τοῦ μεταβάλλεσθαι ἀπὸ φαύλης καὶ κακῆς γνώμης*, (ΥΨΓ) *Περὶ οἰήσεως καὶ ἀλαζονείας ἐξ ἀξιώματος*, (ΥΨ) *Περὶ οἴνου καὶ μέθης*, (ΥΨΖ) *Περὶ ζήλου μὴ κατὰ Θεὸν καὶ κατ' ἐπίγνωσιν*.

Ἐκ τοῦ Βιβλίου Β΄. (ΣΤ.) *Περὶ ὑπομονῆς*, (Ζ) *Περὶ σωφροσύνης*, (Θ) *Περὶ ἀρετῆς*, (ΙΓ-ΙΔ) *Περὶ ἀρετῆς καὶ τῶν ἀμοιρουντῶν αὐτῆς*, (ΙΕ) *Εὐδόκιμον καὶ παρὰ Θεῶν καὶ ἀνθρώποις τὸ δύνασθαι καὶ δούλεσθαι πράτειν τὸ ἀγαθόν*, (ΙΖ) *᾽Οτι ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς πύργος ἐστὶν ἀρραγῆς*, (ΙΘ) *᾽Οτι μέγιστον ἀγαθὸν ἡ ὀλιγάρκεια*, (Κ) *Περὶ πολυπραγμοσύνης καὶ συκοφαντίας*, (ΚΔ) *Εἰς τὸ, «Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε»*, (ΚΖ) *Τὸν ἐρῶντα σωτηρίας τί χρῆ ποιεῖν*, (ΛΕ) *Περὶ τοῦ μὴ ἐπεμβάινειν ἄλλοτρίαις συμφοραῖς*, (ΛΖ) *Περὶ σκανδαλιζομένων ταῖς παρεκτροπαῖς τῶν ἱερέων*, (Μ) *Περὶ αὐταρκείας*, (ΜΔ) *Περὶ ἐλεημοσύνης καὶ τοῦ μὴ θησαυρίζειν ἐπὶ τῆς γῆς*, (ΝΓ) *Περὶ καλλωπισμοῦ γυναικῶν*, (ΝΔ) *᾽Οτι μακάριον τὸ διὰ Χριστὸν λοιδορεῖσθαι*, (ΝΕ) *Περὶ φιλανθρωπίας*, (ΝΖ) *Περὶ αὐταρκείας βρωμάτων*, (ΝΗ) *Περὶ τοῦ ἐργάζεσθαι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἄλλων*, (ΞΒ) *Περὶ τοῦ πιστεύειν ταῖς θείαις Γραφαῖς καὶ ἀσκεῖν σωφροσύνην καὶ ἐγκράτειαν*, (ΞΔ) *Περὶ τῶν ὁμολογούντων Θεὸν εἰδέναί, τοῖς ἔργοις δὲ ἀρνούμενων*, (ΞΠ) *Προτροπὴ εἰς ἀρετὴν*, (ΟΒ) *Περὶ ἁμαρτανόντων καὶ μὴ μετανοούντων ἐπὶ προφάσει*, (ΟΔ) *Περὶ τοῦ μὴ ἐπαίρεσθαι ταῖς ἐπιτυχίαις*, (ΟΖ) *Εἰς τὸ «Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθετε εἰς πειρασμόν»*, (ΟΗ) *Περὶ τῆς πρὸς τοὺς οἰκείους μεγαλοψυχίας*, (ΠΑ) *Περὶ ἀκολασίας καὶ σωφροσύνης, καὶ ὅτι ἐκ μίξεως ἐν καθαρισμῷ ἢ ἐν ἐγκυμοσύνῃ ποικίλοις πάθεσιν εὐάλωτα τίκεται τέκνα*, (ΠΔ) *Περὶ ἐχθρῶν καὶ ἀντεκδικήσεως*, (ΠΗ) *Περὶ ἐλεημοσύνης, καὶ πότερον, ἐκκλησίαις προσφέρειν, ἢ πτωχοῖς διδόναι μᾶλλον*, (ΠΘ) *Περὶ ἀρετῆς, ὅτι οὐδὲν ἴσον αὐτῇ*, (ΨΔ) *Περὶ τοῦ, «Ὀλέθριον τὸ μὴ μετανοεῖν, ὀλεθριώτερον δὲ τὸ ἀπογνώσκειν»*, (ΨΕ) *Περὶ συγγνώμης καὶ παιδείας*, (ΨΗ) *Περὶ ὀρεγομένων ἀρετῆς, ὀκνούντων δὲ ἰέναι τὴν ἐπ' αὐτὴν φέρουσαν ὁδόν*, (ΡΓ) *᾽Οτι ἡ πίστις χωρὶς ἔργων οὐ σώζει τὸν ἄνθρωπον*, (ΡΔ) *Περὶ ἀλαζονείας*, (ΡΓ) *Περὶ ἀκτημοσύνης*, (ΡΙΗ) *Περὶ εὐγνωμοσύνης*, (ΡΚΖ) *Περὶ τοῦ μὴ σκανδαλίζειν*, (ΡΚΗ) *Περὶ κολακείας*, (ΡΛ) *Περὶ ἐλεημοσύνης*, (ΡΛΑ) *Παραθεσις ἀρετῆς καὶ κακίας*, (ΡΛΓ) *Περὶ τοῦ, «Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὁδόντα ἀντὶ ὁδόντος»*, (ΡΛΔ) *᾽Οτι ἡ ἀρετὴ οὐ κατεσχύνει τὴν ὁμοτιμίαν*, (ΡΛΖ) *Περὶ εὐημερίας τῶν πονηρῶν καὶ δυσπραγίας τῶν ἐπεικῶν*, (ΡΜΖ) *Περὶ φιλαργυρίας καὶ περὶ πλείστων ἀρχαίων ἀσκησάντων*, (ΡΜΖ) *Περὶ τῶν ἐνασκούντων ἀρετὴν καὶ πάθεσι δουλευόντων*, (ΡΜΗ) *Περὶ τῶν εὐ βιούντων, ὅτι ὁ λόγος αὐτῶν πιστότερος ὄρκου*, (ΡΜΘ) *Περὶ τοῦ φεύγειν ἃ ψέγομεν*, (ΡΝΕ) *Περὶ ἀρετῆς καὶ ταπεινοφροσύνης*, (ΡΝΘ - ΡΞ) *᾽Οτι οἱ ἐν ἀρεταῖς ἀσκούμενοι πάντως καὶ τμηθήσονται*, (ΡΞΗ) *Περὶ πενίας*, (ΡΞΘ) *Περὶ τοῦ μὴ ἀνταποδιδόναι κακὸν ἀντὶ κακοῦ*, (ΡΟ) *Περὶ τοῦ φυλάττειν τὴν ἀγαθὴν φήμην. κ.ἄ. ᾽Υπὸ ἐκδοσῆ.*

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Μενελάου 3 – Τηλ. 283 880 – Θεσσαλονίκη

Έκτύπωση Ή Οφσετ: GRAFO – Τηλ. 281 188. Θεσσαλονίκη

Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ, Λαχανά 17, Τηλ. 839 414 – Θεσ/νίκη

Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Μενελάου 3 – Θεσσαλονίκη – Τηλ. 283 880 – (Οικίας 696 653)